

nâzım hikmet

CREATED BY
MONTORA

21-1-924

Lambayı yakma, bırak,
sarı bir insan başı
düşmesin pencereden kara.
Kar yağıyor
karanlıklara.
Kar yağıyor
ve ben hatırlıyorum.

Kar...
Üflenen bir mum gibi söndü
koskocaman ışıklar...
Ve şehir
kör bir insan gibi kaldı
altında yağın karın.

Lambayı yakma bırak!

Kalbe bir bıçak gibi giren hatıraların
dilsiz olduklarını anlıyorum.
Kar yağıyor
ve ben hatırlıyorum.

1 Mayıs da

Yaşım yirmi
Lenin sağ
Kızıl Meydan'da
Yüzellibin insan
Otuzbeşyıl geçti aradan
Yaşım yine yirmi
Lenin yine sağ
Kızılmeydanlar'da
Bir milyon insan

19 yaşım

Benim ilk çocuğum, ilk hocam, ilk yoldaşım
19 yaşım
Sana anam gibi hürmet ediyorum
edeceğim
Senin ilk arşınladığım yoldan gidiyorum
gideceğim
Benim ilk çocuğum, ilk hocam, ilk yoldaşım
19 yaşım

*

Çok uzaklarda yuvarlanıyor başım
Oturuyor 19 yaşım
yatağımın başucunda
ellerimin avucunda
bana diyor ki;
-- kafamızda getirelim geri
o delikanlı günleri cancazım,
o dehşetli güzel günleri...

*

Köpüklü şahlanışların dönüm yeri..
Dünyanın altıda biri;
kan içinde doğuran ana..
İstasyondan istasyona
yalınayak
tankları kovalayarak

açlıkla yarış...
Şarkıların boyu kilometre
ölümün boyu bir karış...

*

Kafkas;
güneş
Sibirya;
kar
Seslenebildiğiniz kadar ses-
-lenin
24 saatte 24 saat Lenin
24 saat Marks
24 saat Engels
Yüz dirhem kara ekmek,
20 ton kitap
ve 20 dakika şey! ..

*

Ne günlerdi heheheey
onlar ne günlerdi ahbab! ! ..
Çok uzaklarda yuvarlanıyor başım
Duruyor karanlıkta 19 yaşım
Lambayı yakıyorum
ona hayretle
muhabbetle
hürmetle
ve daha bilmem neyle bakıyorum
bakışıyoruz

*

Yılların arkasında çırpıtı kanadını
'Strasroy Ploşaat' ın saat kulesi
Yaşıyor herhangi bir 24 saatini
Vatandaş kavgasının darülfünun talebesi;
Balık çorbası, tüfek talimi, tiyatro, balet
KİTAP..
Patetes kamyonu başında süngü tak bekle nöbet
KİTAP... KİTAP..
Madde, şuur, istismar, fazla kıymet
KİTAP... KİTAP... KİTAP..
Manikür;
hayır,
Diş fırçası;
evet.
KİTAP... KİTAP... KİTAP..
Bu ne 24 saat
bu ne 24 saattir ahbab! !

*

Aşk;
yoldaş,
Profesör;
yoldaş,
Zenci;
coni,
Alman;
Telman,
Çinli;
Li
Ve 19 yaşım
yoldaş da yoldaş, yoldaş da yoldaş,
yoldaşım...
Yılların arkasında yuvarlanıyor başım
başım yuvarlanıyor
Uzun saçlarından tutuştu yıllar
yıllar yanıyor

yaniyor da yaniyor...

*

Oku

Yaz

Boz

Bağır

Çağır!

Bütün kuvvetinle nefes al...

KaFanda, kalbinde

etinde

iskeletinde ihtilal...

İhtilal;

gündüz-gece

Gece ormanda çam dalları yakarak,

bembeyaz

yusuvarlak aya bakarak,

hep bir ağızdan şarkılar söyleniyor..

Ve bu anda

kuvvetli dinç

bir ağırdan gelen deli bir sevinç

sıçrar atlar köpüklenir çatlar

kafanda...

*

Haaayydaa,

beyaz orduları dumanlı ufuklar gibi önüne katan

bir kızıl süvarisin,

bir kızıl süvariylim,

bir kızıl süvariyiz,

bir kızıl, , , ,

Geçti üç yıl

Ey benim 19 yaşım,

Ormanda çam dalları yaktığımız

hep bir ağızdan şarkılar söyleyerek aya baktığımız

gecelemin üstünden.....

Ben yine söylüyorum aynı şarkıları

Döndürmedi rüzgar beni havada yaprağa,

ben kattım önüme rüzgarı...

Ve sen ki en yıkılmazları yıkabilirsin,

gözüme bakabilir

elimi sıkabilirsin...

Ve sen ki...

Sen,

BENİM İLK ÇOCUĞUM, İLK HOCAM, İLK YOLDAŞIM

19 YAŞIM

23 Sentlik Asker

23 Sentlik asker

Mister Dalles,

sizden saklamak olmaz,

hayat pahalı biraz bizim memlekette.

Mesela iki yüz gram et alabilirsiniz,

koyun eti,

Ankara'da 23 sente,

yahut iki kilo kuru soğan,

yahut bir kilodan biraz fazla mercimek,

elli santim kefen bezi yahut,

yahut da bir aylığına

yirmi yaşlarında bir tane insan.

erkek,

ağız burnu, eli ayağı yerinde,

üniforması, otomatığı üzerinde,
yani öldürmeğe, öldürülmeğe hazır,
belki tavşan gibi korkak,
belki toprak gibi akıllı
belki gençlik gibi cesur,
belki su gibi kurnaz
(her kaba uymak meselesi) ,
belki ömründe ilk defa denizi görecek,
belki ava meraklı, belki sevdalıdır.
Yahut da aynı hesapla Mister Dalles
(tanesi 23 sentten yani)
satarlar size bu askerlerin otuz beşini birden
İstanbul'da bir tek odanın aylık kirasına,
seksen beş onda altısını yahut
bir çift iskarpın parasına.
Yalnız bir mesele var Mister Dalles,
herhalde bunu sizden gizlediler:
Size tanesini 23 sente sattıkları asker
mevcuttu üniformanızı giymeden önce de,
mevcuttu otomatiksiz filan,
mevcuttu sadece insan olarak
mevcuttu, tuhafınıza gidecek,
mevcuttu hem de çoktan mı çoktan,
daha sizin devletinizin adı bile konmadan.
Mevcuttu, işiyle gücüyle uğraşıyordu,
mesela, Mister Dalles,
yeller eserken yerinde sizin New-York'un,
kurşun kubbeler kurdu o
gökkubbe gibi yüksek,
haşmetli, derin.
Elinde Bursa bahçeleri gibi nakışlandı ipek.
Halı dokur gibi yonttu mermeri,
ve nehirlerin bir kıyısından öbür kıyısına
ebemkuşağı gibi attı kırk gözlü köprüleri.
Dahası var Mister Dalles,
sizin dilde anlamı pek de belli değilken henüz,
zulüm gibi,
hürriyet gibi,
kardeşlik gibi sözlerin,
dövüştü zulme karşı o,
ve istiklal ve hürriyet uğruna
ve milletleri kardeş sofrasına davet ederek,
ve yarin yanağından gayrı her yerde,
her şeyde,
hep beraber,
diyebilmek için,
yürüdü peşince Bedreddin'in
O, tornacı Hasan, köylü Mehmet, öğretmen Ali'dir.
kaya gibi yumruğunun son ustalığı:
922 yılı 9 eylülüdür.
Dedim ya Mister Dalles, ,
Herhalde bütün bunları sizden gizlediler.
ucuzdur vardır illeti.
Hani şaşmayın,
yarın çok pahalıya mal olursa size,
bu 23 sentlik asker,
yani benim fakir, cesur, çalışkan, milletim,
her millet gibi büyük Türk milleti.
(1953)

31 Mayıs 1962

Yoruldun ağırlığımı taşımaktan
ellerimden yoruldun
gözlerimden gölgemden
sözlerim yangınlardı
kuyulardı sözlerim
bir gün gelecek ansızın gelecek bir gün
ayak izlerimin ağırlığını duyacaksın içinde
uzaklaşan ayak izlerimin
ve hepsinden dayanılmazı bu ağırlık olacak.

Açların Gözbebekleri

Değil birkaç
değil beş on
otuz milyon
aç
bizim!

Onlar
bizim!
Biz
onların!
Dalgalar
denizin!
Deniz
dalgaların!

Değil birkaç
değil beş on
30.000.000
30.000.000!
Açlar dizilmiş açlar!
Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız
sıska cılız
eğri büğrü dallarıyla
eğri büğrü ağaçlar!
Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız
açlar dizilmiş açlar!

Bunlar!
Yürüyen parçaları
o kurak
toprakların!

Kimi
kemik
dizlerine vurarak
yuvarlak
bir karın
taşıyor!

Kimi
deri... deri!
Yalnız
yaşıyor
gözleri!
Uzaktan
simsiyah sivriliği
nokta nokta uzayıp damara batan
kocaman balı bir nalın çivisi gibi

deli gözbebekleri,
gözbebekleri!
Hele bunlar
hele bunlarda öyle bir ağrı var ki,
bunlar
öyle bakarlar ki!...
Ağrımız büyük!
büyük!
büyük!
Fakat
artık imanımıza inemez tokat!
Demirleşti bağrımız,
çünkü ağrımız
30.000.000
deli gözbebekleri!
Gözbebekleri!
Ey
beni
ağzı açık
dinleyen adam!
Belki arkamdan bana
bu kalbini
haykırana
"kaçık"
diyen adam!
Sen de eğer
ötekiler
gibi kazsan,
bir mana
koyamazsan
sözlerime
bak bari gözlerime;
bunlar:
Deli gözbebekleri!
Gözbebekleri!

Açlık Ordusu Yürüyor...

Açlık ordusu yürüyor
yürüyor ekmeğe doymak için
ete doymak için
kitaba doymak için
hürriyete doymak için.

Yürüyor köprüler geçerek kıldan ince kılıçtan keskin
yürüyor demir kapıları yırtıp kale duvarlarını yıkarak
yürüyor ayakları kan içinde.

Açlık ordusu yürüyor
adımları gök gürültüsü
türkülerini ateşten
bayrağında umut
umutların umudu bayrağında.

Açlık ordusu yürüyor
şehirleri omuzlarında taşıyıp
daracık sokakları karanlık evleriyle şehirleri
fabrika bacalarını
paydostan sonralarının tükenmez yorgunluğunu taşıyarak.

Açlık ordusu yürüyor
ayını ini köyleri ardınca çekip götürüp

ve topraksızlıktan ölenleri bu koskoca toprakta.

Açlık ordusu yürüyor
yürüyor ekmeksizleri ekmeğe doyurmak için
hürriyetsizleri hürriyete doyurmak için açlık ordusu yürüyor
yürüyor ayakları kan içinde.

Ağa Camii

Ağa Camii;
Havsalam almıyordu bu hazin hali önce
Ah, ey zavallı cami, seni böyle görünce
Dertli bir çocuk gibi imanıma bağlandım;
Allahımın ismini daha çok candan andım.
Ne kadar yabancısın böyle sokaklarda sen!
Böyle sokaklarda ki, anası can verirken,
Işıklı kahvelerde kendi öz evladı var...
Böyle sokaklarda ki, çamurlu kaldırımlar,
En kirlenmiş bayrağın taşıyor gölgesini,
Üstünde orospular yükseltiyor sesini.
Burda bütün gözleri bir siyah el bağlıyor,
Yalnız senin göğsünde büyük ruhun ağlıyor.
Kendi elemim gibi anlıyorum ben bunu,
Anlıyorum bu yerde azap çeken ruhunu
Bu imansız muhitte öyle yalnızsın ki sen
Bir teselli bulurdun ruhumu görebilsen!
Ey bu caminin ruhu: Bize mucize göster
Mukaddes huzurunda el bağlamayan bu yer
Bir gün harap olmazsa Türkün kılıç kınıyla,
Baştan başa tutuşsun göklerin yangınıyla!

Ağlamak Meselesi

Nasıl etmeli de ağlayabilmeli
farkına bile varmadan?
Nasıl etmeli de ağlayabilmeli
ayıpsız,
aşikare,
yağmur misali?

Neylersin alışkanlık
için kan ağlarken yüzün güler
dikilitaş gibi dinelirsin yine.
Yavrum, erişmek ne müşkülmüş meğer,
anneler gibi ağlamanın yığıtlığıne?

Alarga Gönül

Alarga gönül:
Demir al...
Kırmızı bir amiral
gibi kaptan köprüsüne çık...
Karşında deniz:
kaşı çatık
sana bakan
kocaman
mavi bir göz...

Alarga gönül,
palamarı çöz...
Amiral

demir al...

Gönül kaptan köprüsüne çık...
Çayır kokusu alan
bir tay gibi kokla açık denizleri...
Çevirmesin senin kafanı geri
geride kalanlara doğru giden
dümen suyunun köpüklü izleri...

Alarga gönül,
palamarı çöz...
Amiral
demir al...

Sür gemiyi dalgaların gözüne...
kulak asma Fikretin sözüne...
Çocuğun anan
olan:
denize inan...

Alarga gönül
daha alarga
daha alarga
daha
daha!

Alarga gönül
alarga...

Angina Pectoris

Yarısı burdaysa kalbimin
yarısı Çin'dedir, doktor.
Sarınehre doğru akan
ordunun içindedir.
Sonra, her şafak vakti, doktor,
her şafak vakti kalbim
Yunanistan'da kurşuna diziliyor.
Sonra, bizim burada mahkumlar uykuya varıp
revirden el ayak çekilince
kalbim Çamlıca'da bir harap konaktadır
her gece,
doktor.
Sonra, şu on yıldan bu yana
benim, fakir milletime ikram edebildiğim
bir tek elmam var elimde, doktor,
bir kırmızı elma:
kalbim...
Ne arteryo skleroz, ne nikotin, ne hapıs,
işte bu yüzden, doktorcuğum, bu yüzden bende
bu angina pektoris...
Bakıyorum geceye demirlerden
ve iman tahtamın üstündeki korkunç baskıya rağmen
kalbim en uzak yıldızla birlikte çarpıyor.

Anlayamadılar

Biz ince bel, ela göz, sütun bacak için sevmedik güzelim
Gümbür gümbür bir yürek diledik kavgamızda...
Ateşin yanında barut, barutun yanında ateş olsun diye! ..
Rakı sofralarında söylenip, acı tütün çiğnercesine sevdik
ANLAYAMADILAR...

Arhaveli İsmail'in Hikayesi

Ateşi ve ihaneti gördük.

Düşman ordusu yine başladı yürümeğe.
Akhisar, Karacabey,
Bursa ve Bursa'nın doğusunda Aksu,
çarptırarak çekildik...
920'nin
29 Ağustos'u:
Uşak düştü.
Yaralı
ve dehşetli kızgın
fakat toprağımızdan emin,
Dumlupınar sırtlarındayız.
Nazilli düştü.

Ateşi ve ihaneti gördük.
Dayandık
dayanmaktayız.

1920 Şubat, Nisan, Mayıs,
Bolu, Düzce, Geyve, Adapazarı:
İçimizde Hilâfet Ordusu,
Anzavur isyanları.
Ve aynı sıradan,
3 Ekim Konya.
Sabah.
500 asker kaçağı ve yeşil bayrağıyla Delibaş
girdi şehre.
Alaeddin tepesinde üç gün üç gece hüküm sürdüler.
Ve Manavgat istikametlerinde kaçıp
ölümlerine giderken
terkilerinde kesilmiş kafalar götürdüler.

Ve 29 Aralık Kütahya:
4 top
ve 1800 atlı bir ihanet
yani Çerkez Ethem,
bir gece vakti
kilim ve halı yüklü katırları,
koyun ve sığır sürülerini önüne katıp
düşmana geçti.
Yürekleri karanlık,
kemerleri ve kamçıları gümüşlüydü,
atları ve kendileri semizdiler...

Ateşi ve ihaneti gördük.
Ruhumuz fırtınalı, etimiz mütehammil.
Sevgisiz ve ihtirassız çıplak devler değil,
inanılmaz zaafı, korkunç kuvvetleriyle,
silâhları ve beygirleriyle insanları dayanan.
Beygirler çirkindiler,
bakımsızdılar,
hasta bir fundalıktan yüksek değillerdi.
Fakat bozkırda kişneyip köpürmeden
sabırlı ve doludizgin koşmasını biliyorlardı.
İnsanlar uzun asker kaputluydu,
yalnayaktı insanlar.
İnsanların başında kalpak,
yüreklerinde keder,
yüreklerinde müthiş bir ümit vardı.

İnsanlar devrilmişti, kedersiz ve ümitsizdiler.
İnsanlar, etlerinde kurşun yaralarıyla
köy odalarında unutulmuşlardı.
Ve orda sargı,
deri
ve asker postalları halinde
yan yana, sırtüstü yatıyorlardı.
Koparılmış gibiydi parmakları saplandığı yerden
eğrilip bükülmüştü
ve avuçlarında toprak ve kan vardı.

Ve asker kaçakları,
korkuları, mavzerleri, çıplak, ölü ayaklarıyla
karanlıkta köylerin içinden geçiyorlardı.
Acıkmışlardı,
merhametsizdiler,
bedbahtlardı.
Şosenin ıssız beyazlığına inip
nal sesleri ve yıldızlarla gelen atlıyı çeviriyor
ve Bolu dağında ekmek bulamadıkları için
deviriyorlardı uçurumlara:
şayak, çigara kâadı, tuz ve sabun yüklü yaylıları.

Ve çok uzak,
çok uzaklardaki İstanbul limanında,
gecenin bu geç vakitlerinde,
kaçak silâh ve asker ceketi yükleyen laz takaları:
hürriyet ve ümit,
su ve rüzgârdılar.
Onlar, suda ve rüzgârda ilk deniz yolculuğundan beri vardılar.
Tekneleri kestane ağacındandı,
üç tondan on tona kadardılar
ve lâkin yelkenlerinin altında
findık ve tütün getirip
şeker ve zeytinyağı götürürlerdi.
Şimdi, büyük sırlarını götürüyorlardı.
Şimdi, denizde bir insan sesinin
ve demirli şileplerin kederlerini
ve Kabataş açıklarında sallanan
saman kayıklarının fenerlerini
peşlerinde bırakıp
ve karanlık suda Amerikan taretlerinin önünden akıp
küçük,
kurnaz
ve mağrur
gidiyorlardı Karadeniz'e.
Dümende ve başaltlarında insanları vardı ki
bunlar
uzun eğri burunlu
ve konuşmayı şehvetle seven insanlardı ki
sırtı lâcivert hamsilerin ve mısır ekmeğinin
zaferi için
hiç kimseden hiçbir şey beklemeksizin
bir şarkı söyler gibi ölebilirdiler...

Karanlıkta kurşunî derisi kırmızıya boyanan
baltabaş gemi
İngiliz torpitosudur.
Ve dalgaların üstünde sallanarak
alev alev
yanan:
Şaban Reisin beş tonluk takası.

Kerempe Fenerinin yirmi mil açığında,
gecenin karanlığında,
dalgalar minare boyundaydılar
ve başları bembeyaz parçalanıp dağılıyordu.
Rüzgar:
yıldız - poyraz.
Esirlerini bordasına alıp
kayboldu İngiliz torpitosu.
Şaban Reisin teknesi
ateşten direğiyle gömüldü suya.

Arheveli İsmail
bu ölen teknedendi.
Ve şimdi
Kerempe Fenerinin açığında,
batan teknenin kayığında
emanetiyle tek başınadır,
fakat yalnız değil:
rüzgârın,
bulutların
ve dalgaların kalabalığı,
İsmail'in etrafında hep bir ağızdan konuşuyordu.

Arheveli İsmail
kendi kendine sordu:
«Emanetimizle varabilecek miyiz? »
Kendine cevap verdi:
«Varmamış olmaz.»

Gece, Tophane rıhtımında
Kamacı ustası Bekir Usta ona:
«Evlâdım İsmail, » dedi,
«hiç kimseye değil, » dedi,
«bu, sana emanettir.»

Ve Kerempe Fenerinde
düşman projektörü dolaşınca takanın yelkenlerinde,
İsmail, reisinden izin isteyip,
«Şaban Reis, » deyip,
«emaneti yerine götürmeliyiz, » deyip
atladı takanın patalyasına,
açıldı.

«Allah büyük
ama kayık küçük» demiş Yahudi.
İsmail bodoslamadan bir sağnak yedi,
bir sağnak daha,
peşinden üç-kardeşler.
Ve denizi bıçak atmak kadar iyi bilmeseydi eğer
alabora olacaktı.

Rüzgâr tam kerte yıldızla dönüyor.
Ta karşıda bir kırmızı damla ışık görünüyor:
Sivastopol'a giden bir geminin
sancak feneri.

Elleri kanayarak
çekiyor İsmail kürekleri.
İsmail rahattır.
Kavgadan
ve emanetinden başka her şeyin haricinde,
İsmail unsurunun içinde.
Emanet:

bir ağır makinalı tüfektir.
Ve İsmail'in gözü tutmazsa liman reislerini
ta Ankara'ya kadar gidip
onu kendi eliyle teslim edecektir.

Rüzgâr bocalıyor.
Belki karayel gösterecek.
En azdan on beş mil uzaktır en yakın sahil.
Fakat İsmail
ellerine güvenir.
O eller ekmeği, küreklerin sapını, dümenin yekesini
ve Kemeraltı'nda Fotika'nın memesini
aynı emniyetle tutarlar.

Rüzgâr karayel göstermedi.
Yüz kerte birden atlayıp rüzgâr
bir anda bütün ipleri bıçakla kesilmiş gibi
düştü.

İsmail beklemiyordu bunu.
Dalgalar bir müddet daha
yuvarlandılar teknenin altında
sonra deniz dümdüz
ve simsiyah
durdu.
İsmail şaşırıp bıraktı kürekleri.
Ne korkunçtur düşmek kavganın haricine.
Bir ürperme geldi İsmail'in içine.
Ve bir balık gibi ürkerek,
bir sandal
bir çift kürek
ve durgun
ölü bir deniz şeklinde gördü yalnızlığı.
Ve birdenbire
öyle kahrolup duydu ki insansızlığı
yıldı elleri,
yüklendi küreklere,
kırıldı kürekler.

Sular tekneyi açığa sürüklüyor.
Artık hiçbir şey mümkün değil.
Kaldı ölü bir denizin ortasında
kanayan elleri ve emanetiyle İsmail.
İlk önce küfretti.
Sonra, «elham» okumak geldi içinden.
Sonra, güldü,
eğilip okşadı mübarek emaneti.
Sonra...
Sonra, malûm olmadı insanlara
Arhaveli İsmail'in âkıbeti...

Asya Afrika Yazarlarına...

Kardeşlerim
bakmayın sarı saçlı olduğuma
ben Asyalıyım
bakmayın mavi gözlü olduğuma
ben Afrikalıyım
ağaçlar kendi dibine gölge vermez benim orda
sizin ordakiler gibi tıpkı
benim orda arslanın ağzındadır ekmek
ejderler yatar başında çeşmelerin

ve ölünür benim orda ellisine basılmadan
sizin ordaki gibi tıpkı
bakmayın sarı saçlı olduğuma
ben Asyalıyım
bakmayın mavi gözlü olduğuma
ben Afrikalıyım
okuyup yazma bilmez yüzde sekseni benimkilerin
şiiirler gezer ağızdan ağıza türküleşerek
şiiirler bayraklaşabilir benim orda
sizin ordaki gibi
kardeşlerim
sıska öküzün yanına koşulup şiiirlerimiz
toprağı sürebilmeli
pirinç tarlalarında bataklığa girebilmeli
dizlerine kadar
bütün soruları sorabilmeli
bütün ışıkları derebilmeli
yol başlarında durabilmeli
kilometre taşları gibi şiiirlerimiz
yaklaşan düşmanı herkesten önce görebilmeli
cengelde tamtamlara vurabilmeli
ve yeryüzünde tek esir yurt tek esir insan
gökyüzünde atomlu tek bulut kalmayınca kadar
malı mülkü akı fikri canı neyi varsa verebilmeli
büyük hürriyete şiiirlerimiz

Aşı

1

tarla hazırda
koyu esmer eti anadan doğma çırılçıplak
tarla hazırda
şişkin ıslak dudaklarımı açmıştı yarı yarıya
uzun sürmedi bekleyiş
sabah aydınlığında canlı küçük kurtlar gibi yukardan saçılıp aktı tohum
hazla ürperdi toprak
içine çekti akanı
açılıp kapanarak
açılıp kapanarak
sonra da mahmur
bir kat daha güzel
terli kabarık
gerindi
ben ölümden kuvvetliyim diyebilirdi
gebeydi artık

2

arılar fırladı güneşe doğru
en önde kızoğlankız yeni beyarı
nazlı bir vızıltıdır zar gibi ince şeffaf kanatları
beli koptu kopacak
altın tüylü süzme karnında da üç kızıl kuşak
yetişip önledi onu erkeklerin en güçlüsü
sonra yukarda boşlukta güneşin orda
dikenli incecik bacaklar karıştı birbirine
bir saniye sürdü aş
silkinip kurtuldu diş
düştü erkek
içinden kopan elleriyle toprağa

3

odalarının penceresi ormana açık
ağır yaz bulutlarının altında orman
bir yumurtalık gibi de nemli ılık
erkeğin yüzünde aşağıdan
kadının gözlerinden vuran ışık
ormanın üstüne yağmur boşandı ansızın
yeşil ela gözlerini yumdu kadın
yarı açık ağzında ıslak dişleri berrak duru
içinde taa yüreğinin kökünde sıcak sıcak duydu yağmuru

4

atan bir damar gibi akıyor nehir
acı yemişleri dikenli dallarıyla duruyor ağaç
duruyor kıraç yabani
güneşte bir şarkı gibi parladı balta
kesildi ağacın gövdesi orta yerinden
ihtiyardı esmerdi ıslaktı makta
kanayacaktı da âdeta
aşı bıçağıyla açıldı yarık
sokuldu ucu kalemin
bu kesik
bu yabani gövdede müjdesi vardı artık
dikensiz dalları
ince kabuklu tatlı yemişleri
geniş yapraklarıyla gelecek olan

Aşk Mönüsü

Sen sabahlar ve şafaklar kadar güzelsin
sen ülkemin yaz geceleri gibisin
saadetten haber getiren atlı kapımı çaldığında
beni unutma
ah! saklı gülüm
sen hem zor hem güzelsin
şüirlerimin ılıklığında açılmalısın
sana burada veriyorum hayata ayrılan buseyi
sen memleketim kadar güzelsin
ve güzel kal

Ayağa Kalkın Efendiler

Behey! kaburgalarında ateş bir yürek yerine
idare lambası yanan adam!
Behey armut satar gibi
san'atı okkayla satan san'atkar!
Ettiğin kâr
kalmayacak yanına!
soksan da kafanı dükkanına,
dükkanına yedi kat yerin dibine soksan;
yine ateşimiz seni
yağlı saçlarından tutuşturarak
bir türbe mumu gibi damla damla eritecek!
çek elini sanatın yakasından
çek!
Çekiniz!

Bıyıkları Pomatlı ahenginiz
süzüyor gözlerini hala
<> karşı!

Fakat bugün
ağzımızdaki ateş borularla
çalınıyor yeni sanatın marşı!
Yeter artık Yenicimi tıraşı,
yeter!
Ayağa kalkın efendiler...

Bahar Gülü

Akşamdı adı bahar mı gül mü güz mü ilk görüşte gülmeye başlamıştı biraz dalgın sesi titrek selam vermemiştim oysa belkide kırdım istemeyerek hızlı hızlı yürüyordu kaşını almış dudağını boyamıştı yüzü sonbahar hüznü güneşe benziyordu gülüşü birden bire geldi beklemiyordum keskin bir bıçak gibi saplandı aklıma hep böyle cana yakın mı bakar acaba? Akşamdı uzak bir deniz kenarında oturmuş efkar yakıyordum karanlık tutmuştu yolları kimbilir kimin k boynundaydı kolları gecelerdir kötümserdim sakallarımı uzatmış durup durup uzakları dinlemiştim belki de bir zehirli göz tarafından zehirlenmişim telofonu geldi aniden dilinde kelimeler şişeyler söylüyordu dilinde kelimeler silerek bilmeyerek şişeyler söylüyordu güler geçti kış geçti benden bir bahar geçti ben bahardan geçmedim Akşamdı Uyanıktım yatağımda otuyordum İstanbul mışıl mışıl uyuyordu.Şimdi ne yapıyordu ne yemiş ne içmişti nerede dans etmişti gözleri dolu muydu yoksa düşleri dolu muydu neyse neyse bunları düşünmek istemiyordum kanıma girmişti bir kere sanki başı göğsümde eli elimdeydi yaşamak sevmekten geçer diyerek belkide sevdim isteyerek Sabahtı O yoktu ben yıkılıp gitmiştim bir daha ne zaman nerede ne olacağımızı ikimizde bilmiyorduk.Belki yeni başlayacaktık belki hiç başlamayacaktık belki de başlayıp bitirmiştik Belkide Belki de...

Bahri Hazer...

Ufuklardan ufuklara
ordu ordu köpüklü mor dalgalar koşuyordu;
Hazer rüzgârların dilini konuşuyor balam,
konuşup koşuyordu!
Kim demiş "çört vazmi!"
Hazer ölü bir göle benzer!
Uçsuz bucaksız başı boş tuzlu bir sudur Hazer!
Hazerde dost gezer, e.....y!..
düşman gezer!

Dalga bir dağdır
kayık bir geyik!
Dalga bir kuyu
kayık bir kova!
Çıkıyor kayık
iniyor kayık,
devrilen
bir atın
sırtından inip,
şahlanan
bir ata
biniyor kayık!

Ve Türkmen kayıkçı
dümenin yanına bağdaş kurup oturmuş.
Başında kocaman kara bir papak;
bu papak değil:
tüylü bir koyunu karnından yarıp
geçirmiş başına!
Koyunun tüyleri düşmüş kaşına!

Çıkıyor kayık
iniyor kayık

Ve kayıkçı
"Türkmenistanlı bir Buda heykeli" gibi
dümenin yanına bağdaş kurup oturmuş,

fakat, sanma ki Hazerin karşısında elpençe divan durmuş!
O da bir Buda heykelinin
taştan sükûnu gibi kendinden emin
dümenin yanına bağdaş kurup oturmuş.

Bakmıyor
kayığa
sarılan
sulara!

Bakmıyor
çatlayıp
yarılan
sulara!

Çıkıyor kayık
iniyor kayık,
devrilen
bir atın
sırtından inip
şahlanan
bir ata
biniyor kayık!

- Yaman esiyor be karayel yaman!
Sakın özünü Hazerin hilesinden aman!
Aman oyun oynamasın sana rüzgâr!

- Aldırma anam ne çıkar?
Ne çıkar
kudurtsun
karayel
suları,

Hazerde doğanın
Hazerdir mezarı!

Çıkıyor kayık
iniyor kayık
çıkıyor ka...
iniyor ka...
Çık...
in...
çık...

Bayramoğlu

Mahpusanedeyim.
Mahpusanede kalbimin
kanayan çıplak ayakları
ne zaman çok uzun bulsa yolunu,
hatırlarım bilmem neden
Azeri yoldaşım Bayram Oğlunu:

Baki.

Gece saat iki
sularında ..

Karışehrin kara damlarında yatanlar
görüyor kanlı renklerin nescini uykularında ..
Yıldızların altında kara nefit burguları
hışırıyor servilikler gibi derinden
yüreğinden.

Bakıyor uykulu sarı gözler
kara topraktaki yağlı nefit birikintilerinden.
Gök kara,
yıldızlar sarı.

Tek katlı,
düz damlı dört köşe tas dükkanların
kapalı kara kapıları.
Karaşehrin kara damlarında yatanlar
görüyor kanlı renklerin nescini uykularında.
Baki.

Gece saat iki
sularında
Taşlarda yuvarlanan
nal ve tekerlek sesleri.
Seslerde seslenen sesler ..
İşte bir fayton geçiyor
geçmede
geçti:

son evlerin yakınından
uzağından
ırağından..
Kara bir lanettir ki bu,
kopmuş geliyor gecenin dudağından...
Bu faytonun fenerinde dehşeti var:
hançerle oyulmuş
kor
ve derin
gözlerin..

Taşlarda yuvarlanan
nal ve tekerlek sesleri
Gittikçe uzaklaşan,
gittikçe alçalan sesler...

Ortada demiryolu,
sağ yanda Karaşehir;
solda fabrikaların
duvarları yükselir.

Karşıdan fayton gelir.
içinde Bayram Oğlu.
Bağlanmış kolu
Bayram Oğlunun..
Karşıdan fayton gelir
içinde
Bayram Oğlu.

Jandarma sağı,
Jandarma solu
Bayram Oğlunun...

Kolunu bağlamışlar
kanadı kırık değil ..
Gözünde toplanan
hıçkırık değil...
Gözleri ışık dolu
Bayram Oğlunun.

Karşıdan fayton gelir,
içinde
Bayram Oğlu.

Ölümdür yolu
Bayram Oğlunun
Bayram
Oğlunun..."

KALBİMİ BUNALTAN BU DÖRT DUVAR MI?
ÖLÜMDEN ÖTEYE KÖY VAR MI???

Belki Ben

Belki ben
o günden

çok daha evvel,
köprü başında sallanarak
bir sabah vakti gölgemi asfalta salacağım.
Belki ben
o günden
çok daha sonra ,
matruş çenemde ak bir sakalın izi
sağ kalacağım...
Ve ben
o günden
çok daha sonra:
sağ kalırsam eğer,
şehrin meydan kenarlarında yaslanıp
duvarlara
son kavgadan benim gibi sağ kalan
ihtiyarlara,
bayram akşamlarında keman
çalacağım...
Etrafta mükemmel bir gecenin
ışıklı kaldırımları
Ve yeni şarkılar söyleyen
yeni insanların
adımları...

Benerci Kendini Niçin Öldürdü ?

BİRİNCİ KISIM

BİRİNCİ BAP

BİR GENÇ ADAMA... HAKİM HERAKLİT'E... YILDIZLARA VE AŞKA DAİRDİR...

I

Şehir
uzakta.
Genç adam
ayakta.
Akıyor şehirden geçen nehir
genç adamın ayakları dibinden.
Genç adam
piposunu çıkarıyor cebinden
aranıyor kibriti.
Bakıyor akar suya
düşünüyor Heraklit'i,
düşünüyor büyük hakim Heraklit'i genç adam...
Kim bilir belki böyle bir akşam,
böyle bir akşam,
Heraklit alnını
yeşil gözlü zeytinliklerde akan
suya eğdi
ve dedi:
«- Her şey değişip akmada,
bu hâl beni hayran bırakmada..»
Heraklit, Heraklit; ne akıştır bu!
ne akıştır ki bu, dalgalarında
dağlıdır alnı en mukaddes putun
kızgın demir damgasıyla sukutun.
Gebedir her sukut bir yükselişe.
Ne mümkün karşı koymak
bu köpürmüş gelişe..

Heraklit, Heraklit!
akar suya kabil mi vurmak kilit?

Şehir
uzakta.
Genç adam
ayakta.
Akıyor şehirden geçen nehir
genç adamın ayakları dibinden.
Genç adam
kibritini çıkarıyor cebinden
yakıyor piposunu.

II

Dikine mustatil bir apartmanın
en üst katında
dört köşe bir oda.

Perdesiz pencereler.
Pencerelerin dışında yıldızlı geceler.
Genç adam

alnını dayamış cama.
Ben, romanın muharriri
diyorum ki genç adama:

- Delikanlım!
İyi bak yıldızlara,
onları belki bir daha göremezsin.
Belki bir daha
yıldızların ışığında
kollarını ufuklar gibi açıp geremezsin..

Delikanlım!
Senin kafanın içi
yıldızlı karanlıklar
kadar
güzel, korkunç, kudretli ve iyidir.
Yıldızlar ve senin kafan
kâinatın en mükemmel şeyidir.

Delikanlım!
Sen ki, ya bir köşe başında
kan sızarak kaşından
gebereceksin,
ya da bir darağacında can vereceksin.
İyi bak yıldızlara
onları göremezsin belki bir daha...

Delikanlım!
Belki beni anladın,
belki anlamadın.

Kesiyorum sözümü.

İşte kapı açıldı
geldi beklenen kadın..

«- BEKLETTİM Mİ?»

«- ÇOK...

Ama zarar yok..»

Kadın
yakaladı genç adamı
elinden.

Genç adam
yakaladı kadını belinden.
Bir yumrukta kırdı camı.
Oturdular pencerenin içine.
Sarktı ayakları gecenin içine...

Işıkli bir deniz dibi gibi
başlarında, sağda, solda gece yanıyor.
Ayakları karanlık boşluklara sallanıyor..
Sallanıyor ayakları
sallanıyor ayakları...
..... DUDAKLARI

Sevmek mükemmel iş delikanlım.
Sev bakalım..
Mademki kafanda ışıklı bir gece var,
benden izin sana,
seeeeev
sevebildiğin kadar...

İKİNCİ BAP

**GENÇ ADAMIN, SEVGİLİNİN ŞAHISLARINA...
TİBET MABETLERİ VE AMERİKAN FİLİMLERİNE...
AYIN ON DÖRDÜNE... GENÇ ADAMIN ESRARENGİZ
MEŞGALESİNE... VE NİHAYET, MÜSEBBİBİ MEÇHUL
BİR İHANETE DAİRDİR.**

I

Mevzubahs gencin
ismi: BENERCİ.
Kendisi aslen Hintli olup
maskatı re'si DELHİ'dir..
Dostlarının nazarında tam
adam,
düşmanlarının indinde azgın bir delidir
ve Britanya polisinde künyesi şüphelidir..
Şekli şemailine gelince:
Ne PATAŞON gibi tombul bir cüce,
ne MASİST gibi bir dev,
ne de VİLLİ FRİÇ gibi bir babik oğlandır O,
iki gözlü, tek burunlu, basbaya insandır O...
Birinci babımızda,
Benerci'nin odasına gelen kadın
mühim bir rol oynayacak kitabımızda.
Kendileri bir İngiliz mis'idir.
Hem İngiliz mis'lerinin nefisidir...
İmdi,
be nefis
Mis
nerde, nasıl tanıdı Benerci'yi?.
diye sorarsam size, ben,
eminim ki, siz, cevaben:
«- Mermer
merdivenler..
Kapı.
Kapıda kıvrıcık saçlı
taştan
iki aslan.
Tibet.
Tibette mabet.
Mabedin içi...
Omuzlarından çıkan on altı kolu havada,
çıplak karnı iki kat,
bağdaş kurup oturmuş
mâbut
BUDA..
İnledi öküz derisinden mukaddes davul:

- Savul!

Savul!!

Savuuuu!!!

Buda'ya kurban geliyor.

Sarı saçlı, mavi gözlü bir kadın

beyaz, kar gibi..

Kadının canına kıyacaklar gibi..

Açıldı kanlı bir ağız şeklinde karnı Buda'nım,

fişkırdı mukaddes alevler dışarıya.

Uzun külâhlı Moğol rahipleri

kaldırdılar havaya beyaz kadını.

Dozuracaktır Buda ateş dolu karnını.

Mavi gözlü dilber kurban gidiyor, kurban...

.....

- Dran!

Drrrran!

Drrrrrrran!!!

Atıldı üç el tabanca.

Yuvarlandı Moğol rahipleri birbiri ardınca.

Esmer bir delikanlı yaklaştı mavi gözlü dilbere!

- Kaçalım!

bir an kaybedecek zaman değil..

OTOMOBİL..

Son sür'at..

Saatta 110 kilometre..

İşte bu kurtarılan kadın,

birinci bapta odaya gelen kadındı.

Onu kurtaran genç:

BENERCİ..

Ve bu suretle İngiliz MİS

tanıdı Hintli genci..»

DIYEREK

haldedeceksiniz.

Romanımı daha başlamadan berbat edeceksiniz..

Gelin, etmeyin çocuklar..

Ne çıkar,

inanın bir sefer olsun NÂZİM'a

Amerikan filimlerinden fazla..

İlk tesadüf

tramvayda oldu.

İkincisi

lokantada.

Üçüncüde düğüm bağlandı nihayet

siyah podüsüet

bir çantada..

İngiliz kızı mahsus

çantasını yere düşürdü.

Hintli genç mahsus

düşen çantayı gördü:

kaldırarak

verdi kıza...

EEEEEEEE?

Sonra?

derseniz,

bakın, birinci babımıza...

II

Aydın on dördü.

Aydın on dördünü Paris'te aç gezen gördü,

dedi ki:

- Bu gece ay
dibi kalay
bir tencere gibi...

Aydın on dördü.
Aydın on dördünü Fatihli hırsız gördü,
dedi ki:

- Bu gece ay
gökte açık kalan
bir pencere gibi.

Atlasak içeriye,
aşırı sak, be imanım,
Meryem Ana'nın
gümüş takımlarını.

Aydın on dördü.
Aydın on dördünü İrlandalı bir polis gördü,
dedi ki:

- Benziyor ay
yıldızların yıldızlarını çalmak için
göğe çıkan bir hırsızın
fenerine...

Aydın on dördü.
Aydın on dördünü şair Salih Zeki gördü:
benzetti kendi eserine
beğendi...

Aydın on dördü.
Aydın on dördünü Londra'lı bir lord gördü,
dedi ki:

- Benziyor ay
haşmetpenahımın
dizbağı nişanına...

Kızardı ayın on dördü.
Kızaran ayın on dördünü bir parya gördü,
dedi ki:
- Benziyor ay
Ganj'in üstüne damlayıp yayılan
kardeş kanına.

Aydın on dördü.
Bu sefer bizzat
çekik gözleriyle ayın on dördü
KALKÜTA şehrine civar,
bir çay tarlası gördü.

Tarlanın dışında duvar.
İçinde bir ev.

Gece saat: 2...

Evin alt katındaki
oda.

Kapalı pencereler, asma bir lamba,
bir masa ortada.

Üç amele, iki köylü, bir muallim ve Benerci,
yani ceman yekûn:

yedi Kalküta delikanlısı, yedi inkılâp genci.....

Benerci söz söylüyor:

- Bize karşı
İntelicient servis
kendine mahsus...

- Sus.

Bir tıkırtı var.

Döndü başlar
kapıya.

- Sana öyle gelmiş.
Devam ediyorum arkadaşlar:
Intelicent servis
kendine mahsus...
- Benerci, sus.
- Rüzgâr...
- Arkadaşlar
Intelicent servis...
- Sımsıs...
Söndürün...
Dışarı bakacağım...
Karanlık...
Aralandı pencere.
Ay ışığı
parlıyan enli bir kılıç gibi keserek karanlığı
düştü yere.
- Ne var?
- Sımsısss!
Dışarda polis.
Lambaları sönmüş iki otomobil,
ve bir sürü motosiklet...
- Satıldık...
- Evet...

ÜÇÜNCÜ BAP

TAYMİS GAZETESİ'NİN BİR TELGRAFI... VAZİYETİN TELHİSİ VE BENERCİYLE İSTANBULDA MATBAADA BİR MÛLÂKAT... KALKÛTADA UMUMÎ GREV... SOMADEVA... TAŞLANAN ÇOCUĞUM... VE DAHA BİRÇOK YÜREKLER PARALAYICI HADİSELERE DAİRDİR.

I

Taymis gazetesinin Kalküta'dan aldığı bir telgraftan:

KALKÛTA - Kızılların tevkifatı devam ediyor. Şehir civarındaki çay tarlalarında metrük bir evde toplanan gizli Vilâyet Komiteleri, içtima halindeyken derdest edilmiştir. Yedi kişiden mürekkep olan komite azalarından altısı yakında adliyeye verileceklerdir. Yalnız, ilk istintak neticesinde, gene komite azasından, Benerci isimli bir genç tahliye olunmuştur...

II

Vaziyeti telhis edelim hele.

BİR.

Benerci inkılâpçı bir gençtir.
Hazım zamanlarını, boş gecelerini değil,
boydan boya ömrünü vermiştir ihtilâle...

İKİ.

Birinci bapta öğrendik ki,
Benerci âşığıdır Britanyalı bir kızın.
Yani, delikanlımızın

kalbine bir taş
düşmüş.

Kırmızı saçlı bir baş
düşmüş

ve kalbi
dalga dalga halkalanıyor...

İki, A:

Benerci riyaset ederken gizli bir içtima
altı yoldaşıyla yakalanıyor.

İki, B:

Fakat meçhul bir sebebe

binaen,
yoldaşlarının mevkuf bulunmasına rağmen,
Benerci tahliye edilmiştir.

İki, C:
Bence, yani romanın muharrirince
olduğu kadar,
Benerci için de bu tahliye keyfiyeti
siniri, ruhu, kemiği, eti
kemiren bir esrardır, iki gözüm,
serapa esrar...

.....
.....
.....
.....

Benerci, sana dört teklifim var:
Evvela,
Kalküta'dan İstanbul'a
çık yola.
Babıâli caddesinde matbaaya gel...
Geldin mi?
Âlâ...

Saniyen:
sinirini yen.
Karşımda dikilip durma, otur...

Salisen:
ayağımı iki defa yere vur:
Kapı açılısın
Lebbeeeeeeyk! deyip
bize iki çay getirsin kahveci üstat.

Rabian:
anlat.
Şu müthiş müşkili birlikte halledelim
seninle...

- Anlatıyorum.
Dinle:

Ve Benerci, macerayı bana, kaftyesiz filân, yani nesren şöyle anlatmaya başladı:

Sarılmıştık. Yok edilmesi lâzım gelen bazı kâatlar vardı. Vakit kazanmak için, polisin üstüne ateş açtık. Brovniklerimizin şarjörlerini iki defa tazeledik. Birimiz kolundan, birimiz de başından yaralandı. Kurşunlarımız tükendi. Britanya polisi içeri girdi. Gırtlak gırtlığa kapıştık. Nihayet, kısıkvrak bağladılar bizi. Kamyonlara yüklediler. Müdüriyette, yedimiz birden, bir herifin karşısına dizildik.

Burada, Benerci yine coştı, işi kaftiyeye döktü:

Herifin
mavi gözleri çipil çipil
suratı çilliydi.

İntelicent'ten olduğu belliydi.
Geçti arkadaşların önünden.
Benim önümde durdu.
Yüzüme baktı.
İsmimi sordu.
Beni bıraktı...
Niçin bıraktılar beni?

Beni
niçin
bırak-
-tılar?

- Benerci, buna bir tek sebep var.
- Ne?
- Düşecekler peşine..

Drran

drrrn

drrran...

Tiki taka frev...

Edildi ilân

Umumî grev!!!..

Kalküta grevededir.

Benerci evdedir,

sırtüstü yatıyor yatakta...

Geçiyor haykırışmalarla kapısının önünden
tek başlı, tek yürekli, milyon ayaklı Kalküta...

Onlar, hep beraber grevededir...

O, yapayalnız evdedir.

Yapayalnız...

Tavan, kapı ve duvar...

Onu kavgaya çağırmadılar.

Günlerdir ki, onu gördükçe arkadaşları
çevriliyor başları...

Benerci yatakta

Kalküta ayakta.

Benerci görmeden görüyor yattığı yerden
yürüyen Kalküta'yı:

«Adım

Adım.

Adım - lar

adım - ları...

Kal - dırım

kal - dırım.

Kal - dırım - lar

kal - dırım - ları...

Cad - de...

Cad - deler...

Kalabalık...

Ka - la - ba - lık

itiyor

iki

yana

apar - tıman - ları...

Behey tram - vay!..

çiğneneceksin:

sağa sola sap...

Geçit yok.

Rap

rapp

rapp!!!!

Ve...

Va...

Vey...

- Yol açın kamyonlara

amele çocukları

babalarını geçiyor..»

Haykıraraktan

Benerci fırladı yaktan.

Şimdi sokaktan

tek bir insan sesi yükseliyordu...

Benerci koştu pencereye:

Aşada sokak

kalabalık.

Yukarda masmavi bir hava

Aşada bir kamyonun üstünden

kalabalığa

Söz söylüyor en yakın arkadaşı SOMADEVA:*
«- Arkadaşlar!

Aylardır ki anamız avradımız
uzun aç dişleriyle dişlediler
kendi memelerini.

Arkadaşlar...

Çıplak aç karnını kurşunlara vermek,
kıvrınarak gebermek...

.... Tek

..... Vaar?

Hayır!.

Ar lar

(* SOMADEVA, Benerci'nin en yakın arkadaşı olup, uzun bir müddetten beri Kalküta'da bulunmuyordu. Binaenaleyh, böyle bir zamanda onun sesini duyup kendisini görmek, elbette ki, Benerci'yi sevinçli bir hayrete düşürecektir. N.H.

Önümüzde onlar

kalın enselerini kırıp
boynuzlarını saplayınca toprağa...
..... ağa....

Biz....

..... mizi!.

Patiska bir gömlek

gibi yırtarak
etimizi

kanlı kemiklerimizle

..... çağız . ! ! . .

O zaman gülleri koklıyacağız.

O zaman

tabiat

güzel bir ağız
gibi karşımızda gülümsiyecek...»

Benerci artık kendini tutamadı. Pencereden üç defa: S O M A D E V A.. S O M A D E V A.. S O M A D E V A.. diye haykırdı. Bu haykırış o kadar kuvvetli idi ki, S O M A D E V A sustu. Birdenbire esen rüzgârla bulutları dağılan bir yaz sağanağı gibi sokaktaki kalabalığın uğultusu kesildi. İnsanlar, başlarını enselerinin üstüne yatırarak, dikine mustatil apartmanın yedinci katındaki perdesiz pencereye baktılar. Ve orada, camın arkasında, Benerci'nin sarı yüzünü gördüler.

S O M A D E V A, Benerci'yi tanıdı. Kolları ona doğru uzanır gibi oldu. Bu hareketi, yalnız yukardan Benerci ve kendi içinin içinden S O M A D E V A gördü. Başka hiçbir göz, uzanmak, kucaklamak isteyen kolların hasretini göremedi.

Yukardan, yine Benerci, üç defa bağırdı:

- S O M A D E V A.. S O M A D E V A.. S O M A D E V A...

Aşada S O M A D E V A, kamyonun etrafına toplananlara:

- Bana bir taş veriniz, dedi.

Taşı verdiler. Ve en eski günlerin en yakın arkadaşı:

- Bu adam nefsinin kurtarmak için yoldaşlarını satmıştır. Benerci müstevlilerin casusu olmuştur. En yakınlarının kellesini satmasaydı, bunu yapmasaydı, onun kahrolası başını omuzlarının üstünde bırakmazlardı, dedi. Ve sağ kolunun bütün kuvvetiyle, yedinci kattaki perdesiz pencereden bakan sapsarı insanın yüzüne, taşı attı...

SOMADEVA'nın taşı, BENERCİ'nin alınına geldi. Benerci dimdik durdu. İki kaşının arasından sızan kan, çenesinden göğsüne aktı...

Ve Benerci'nin başı benim, ben Nâzım Hikmet'in dizlerine düşünceye kadar, en büyük, en iyi, en sevgili, kahreden ve yaratan KALKÜTA, onu taşıdı.

Baygın çocuğumu, yatağına yatırdım. Camları parçalanmış, pervazları kanlı pencereye çıktım. Arasına arkasına dönüp bakarak uzaklaşan kalabalığın peşinden şu suretle feryada başladım:

Benerci benim oğlum...

Ben onun yüzünü

görebilmek için

kaç kerre gecemi gündüzümü

on birlik tütüne satarak

dumandan bir adam gibi dikilip durmuşum...

Benerci benim oğlum,

ben onu

uykusuz gecelerin
ellerine doğurmuşum...

Benerci sizi satmadı.
Benerci günlerdir yemek yemiyor,
gecelerdir yatmadı.
O yatmıyor, ben yatabilir miyim?
Benerci sizi satmadı,
sizi ben satabilir miyim?
Benerci benim oğlum.
Onu ben
kellemden, etimden, iskeletimden
sizin için doğurdum...

Dostlar!
İçinizden bir çıban gibi şüphenizi yolunuz.
Benerci sizin oğlunuz,
benim oğlum...

Fakat, kalabalık, benim sesimi bile işitmeden ilerledi, kayboldu. O zaman, hâlâ baygın yatan çocuğuma döndüm, dedim ki:

Dostlar dinlemedi beni Benerci.
Benerci oğlum, küçücüğüm, büyüğüm,
başında dolaşan bu mel'un düğüm
çözülene kadar...
bizim ah! demeğe hakkımız yok,
Onların taşlamağa hakkı var...

IV

KALKÜTA'DA BİR POLİS KARAKOLUNUN YÜKSEK DUVARLARININ DİBİ

Gök gürler. Vakit akşam üzeri. Üç polis karakolun duvarları dibinde buluşur.

BİRİNCİ POLİS - Nereye gitmiştin?
İKİNCİ POLİS - Domuz boğazlamaya...
ÜÇÜNCÜ POLİS - Sen nerdeydin?
BİRİNCİ POLİS - Köprüünün üstünde
bir Hintli karı gördüm demin.
Kucağında kertenkele suratlı bir çocuk vardı.
Çocuk beni görünce başladı ağlamaya
ağlamaya
ağlamaya...

Karıya:
- Sustur şu piçi,
Britanya polisine selam versin,
dedim.
Selam vermezse, kuyruksuz bir fare gibi
gebersin
dedim.

Ne sustu, ne selam verdi kara kurbağa yavrusu.
Akıyordu su...
Akar suya fırlattım bu zırlayan şeytan piçini.
Anası yüzüme bakıp
kara bir uçurum gibi çekti içini.
Dokundu rikkatime
bu iç çekiş.
Madrastlı bir ihtiyar:
«Azabı azapla tedavi edin...»
demiş.

Getirdim karakola kocakarıyı.
Sarı sırtından kızıl kan sızdırıp
çekeceğim içinden ağrısı...

İKİNCİ POLİS - Sana bu işte yardım için
kocakarıyı eski bir halı gibi
ayaklarına sereceğim.

BİRİNCİ POLİS - Lütufkârsın...

ÜÇÜNCÜ POLİS - Ben de sana:
Bengale ormanlarında avlanmış bir filin
koparılmış erkekliğinden
bir kamçı vereceğim...

BİRİNCİ POLİS - Başka bir şey istemez...
Malumdur bana azabı ısıdırıp,
ezberimdedir teknil
kitabı ısıtırıp.

Meselâ:

Uykulara kâbus gibi çökebilirim,
tırnak sökebilirim,
kulakların içine kurşun dökebilirim.
Ellerin derisini eldiven gibi soymak,
koltuk altına kaynar sudan yeni çıkmış
hindi yumurtası koymak,
sirke damlatarak gözleri oymak,
domuz topu ıtlak olunan usûl,
velhasıl daha bin bir usûlle gayeye vusûl
mümkündür bence...

Bakınız, bende ne var?

3. VE 2. POLİS - Göster bize
göster bize!!

BİRİNCİ POLİS - Grevde yakalanan
Hintlilerden birinin
taze kesilmiş başparmağı...

Kesildikten sonra yarım santim uzadı tırnağı...

3. VE 2. POLİS - Haydi içeri gidelim,
uzayan tırnağı seyredelim...

Polisler karakoldan içeri girerler. Bir müddet sahne boş kalır. Benerci gelir.
Yağmur yağmaya başlar... Benerci, belini karakolun duvarına dayayarak çömelir.
Karakolun duvarından insan çığlıkları gelmektedir. Ve yağmurun içinden uzun bir şehrin uğultusu
işitilmektedir.
Karakolun duvarından gelen insan çığlıkları: Kalküta grevcilerine aittir.
Yağmurun içinden uğultusu işitilen şehir: Kalküta'dır.
Yağmur... Alaca karanlık... Akşam suları...
Kalküta grevi mağlûp olmuştur.
Somadeva yakalanmıştır. Ve Benerci'nin, duvarı dibine çömeldiği karakolda, Somadeva'nın omuzbaşları dilim
dilim yarılarak kanıyor.
Yağmur... Karanlık... Gece iyiden iyiye indi.
Benerci'nin saçları, omuzları, dizkapakları sırsıklam oldu. Arkadaşlarının attığı taşlarla alnında açılan yarayı
kapayan sargı ıslandı, yapıştı...
Arkadaşlar içerdedir.
Benerci yine dışarda...
Kara gömlekli bir İtalyan faşistinin bile, oğlumun çektiği azabı duymasını istemem...

BİRİNCİ KISMIN SONUNCU BABI

I

BENERCİ'DEN ALDIĞIM MEKTUPTUR

Benerci'den şöyle bir mektup aldım, aynen neşrediyorum:

"Sana verdikleri zaman
bu
mektubu
belki ben çoktan
nokta
son
demişimdir.

Bu sefer dostların taşını değil,
mendebur bir kurşunu kafamdan yemişimdir.

Nâzım,
biliyorum,
ölümün önünde rol kesip
Hamlet gibi budala,
Verter gibi komik olmamak lâzım.

Nâzım,
bilmiyorum, ne haltedeyim?
Nasıl altedeyim?
Şöyle bir poz alıp durmak
kendi kendini vurmak,
kıyak iş doğrusu!..

Bak,
kapı komşum uyandı,
muslukta akıyor su,
yüzünü yıkıyor...
İndi ıslık çalarak merdivenlerden
sokağa çıkıyor...

Ben...
Ne Hamlet, ne de Verter...!!!
Neyse, geç...
İşi anlatayım,
tırış yeter...

Sokak karanlıktı.
Senin, nefis
Mis
dediğin
birdenbire karşıma çıktı.
Dedi ki: «Aylardır peşindeyim»
dedi ki: «telâş içindeyim,
nerdesin?»
Daha birçok şeyler dedi korkuya, aşka dair.
Eklendi hatıralar hatıralara.
Sonra,
«Nereye gidiyorsun?» dedi, «eve geldik» dedi,
«içeri gir.»

Onun evine girdik.
Ev karanlık ve bomboştu.
Yatak odası, lamba yandı, konuştum:
- Bana bir bardak
dumanlı, kırmızı, sıcak
çay, dedim.

Çıktı dışarı.
Baktım karşıda çanta.
Hani taaa
onun yolda düşürdüğü
ben Benerci sersemnin gördüğü
siyah podüsiet çanta.

Açtım:
Kâatlar.
Okudum:
İntelicient servis raporları,
ve yeni bir tevkifat listesi var.
Benim ismim yok.

Anladım.
İçeri girdi o,
bardağı bıraktı.

Yüzüme, elime, çantaya baktı.
Bakıştık.

Tuttum omuzlarından.
Başımı vurdum duvara
vurdum...

Duvarda kan.
Vurdum duvara...

Sonra...
Sokak...
Tramvay yolları
tramvay yolları,
sağları, solları
bomboş, uçsuz bucaksız tramvay yolları...
Nefes nefese koşarak
sonra teker teker
merdivenler.

Durdum.
Odam.
Dargın bir kaş gibi kımıldandı tokmağın sapı.
Açıldı kapı.
Oturdum.
Kalktım.
Odanın ortasında dolaştım biraz.
Sonra

baktım
duvarlara.
Dışarda şafak atmış,
duvarlar bembeyaz.
Baktım duvarlara.
Sonra
sağ elim art cebimden
brovniği çıkardı.

Ağzımda cigara vardı.

Acı geldi tütün
tükürdüm.

Şarjörü sürdüm.
Kurşun
namlunun içindedir.

Kalbim
hudut haricindedir...

Şimdi benden sana son göz
son söz
son ses:
S.. O.. S!!
S.. O.. S!!
S.. O.. S!!

II

KALKÜTA'YA GİDİP BENERCİ'Yİ
NE HALDE BULDUM?

Ya yattı karanlık sulara
yahut da yatıyor.

İmdat işareti var,
ışıklı bir umman gemisi batıyor...
dedim.

Gözleri kanlı bir kurt gibi mesafeleri yedim,
yetiştim Kalküta'ya...

Gökten bir kartal gibi alçalarak
girdim yedinci kattaki odaya.

O ne?
Benerci yazı yazıyor ıslık çalarak...
Dipdiri!
Teresin keyfi yerinde...
Ne mükemmel bir ıslık var
beni gören gözlerinde.
Gözlerinin içine güneş vuruyor.
Masada bir portakal duruyor,
soluyarak soyup yedim.
- Haydi be herif, anlat! dedim...

III

ÖLÜSÜNÜ BULACAĞIMI ZANNETTİĞİM HALDE
KARŞIMA YAZI YAZAR VE ISLIK ÇALAR BİR VAZİYETTE
ÇIKAN BENERCİ'NİN "ANLAT BE HERİF..." FERYADIM
ÜZERİNE BANA ANLATTIKLARI:

- En yakınlarım, en yakın dostum
taşladılar beni, taşıdı.
Ve mavi gözlü kadın yoldaşlarımı satıp
başımı bana bağışladı...
Karardı içim
Karardı içim...
Kulaklarımda kazma sesleri.
İçimde ıslak
bir toprak
kazılmaya başladı.
Girdim yarı belime kadar
dumanlı sıcak karanlıklara...
- Sonra?
- Çok şükür ki, sonrası senin
kötü edebiyat yapmana yaramıyacak kadar sade,
alelade!..
Hani üstadın bir sözü var:
«BOŞ GECELERİNİ DEĞİL,
BOYDAN BOYA ÖMRÜNÜ VER İNKILÂBA...»
diyor.
Bu söz.
VİRGÜL
Kocaman, çıplak bir alından bakan iki göz.
VİRGÜL
Ve Ben işte sağım!..
Anladım ki şunu.....
Çıkardım namludan kurşunu,
onu dehşetli güzel günlere saklıyacağım...

Birinci Kısımın Sonu

İKİNCİ KISIM

BİRİNCİ BAP

BENERCİ TEKRAR ARKADAŞLARINA KAVUŞUR...
SOMADEVA YATAĞA DÜŞER...
ROY DRANAT'IN HAYAT FELSEFESİ...
YİRMİNCİ ASIR TARİHİNİN BAŞLANGICI
V. S... V. S...

Noktanoktanoktanokta nooook-ta
Basmıştır yine bağına Benerci'yi
o inanılmayacak kadar iyi
kahredip yaratan KALKÛTA.
Noktanoktanoktanokta Nooooook-ta

I

Bu yaz:

Sabahları - taze süt gibi beyaz,
öğle zamanları - erimiş bakır gibi aydınlık,
akşamları - Bombaylı kadınların esmer teninden ılık
ve geceleri - üzüm salkımları gibi yıldızlıyken hava

SOMADEVA
düştü yatağa.

Kan geliyor boğazından.

Dinleyin bunu Benerci'nin ağzından:

«- Gazete kâatlarıyla örtülmüş olan masada bir gaz lambası yanıyordu. Somadeva, duvarın dibindeki yer yatağındaydı. Boynu bembeyaz. Elmacık kemiklerinin derisi kırmızılaşmıştı. Tıraşı uzamış. Ve gözleri lüzumundan fazla aydınlık, lüzumundan fazla karanlıktı.

Yatak çarşafının ayak ucunda bir tahta kurusu yürüyor.

Gittim, tahta kurusunu aldım. Masadaki gazete kâadını kopardım, koyulaşmış siyah bir kan damlasına benzeyen hayvanı kâadın içinde ezdim.

Somadeva güldü:

- Benerci, beni seviyorsun, dedi.

Gözlerini yüzümde gezdirdi. Gözleri alnımda durdu:

- Benerci, seneler geçti. Benim attığım taşın izi silinmemiş. Bunun şimdi farkına vardım, dedi.

Yeni doğmuş bir çocuk gibi nefes aldı:

- Bugün iyiceyim, dedi.

Su istedi. Verdim.

- Karanlık, dedi.

Lambanın fitilini açtım.

Yine ona para getirmiştim.

- Bu parayı nineye verirsün yine. Her gün besleyici yemekler pişirsin. Hem, üç öğün mutlaka yemelisin, dedim.

Cevap vermedi:

- Geçen hafta sana getirdiğim paradan hapisanedekilere göndermişsin, sonra iki gün kuru ekmek yemişsin, dedim.

İşitmemezliğe geldi.

- Sana yemeğin için verilen parayı başka yerlere harcamaya hakkın yok, dedim. Yemek yemen, iyi olman lâzım, dedim.

Bir şey söylemek istedi.

Söylemedi.

Düşünüyorum.

Bir kamyonun üstünden uçsuz bucaksız kalabalığa söz söyleyen Somadeva aklıma geliyor.

Yağmurlu bir akşam aklıma geliyor. Karakolun duvarına çömelmişim. İçerde Somadeva'nın omuz başları lime lime yarılarak kanıyor.

Somadeva'nın mahkemesi aklıma geliyor. Yumruklarını maznun parmaklığına vurarak haykırıyor.

Somadeva hapisaneden kaçıyor. Yine beraberiz. Britanya'ya karşı grevler, nümayişler, içtimalar...

Sıcak bir öğle zamanı aklıma geliyor. Uzun bir yol yürüyoruz. Terimi silmek için Somadeva'dan mendilini istiyorum. Dalgın, mendilini veriyor. Mendilde kan.

Gece boğazından kan boşanmış. Doktora gidiyoruz. Verem.

Metelik yok. Zaten hastaneye de yatırmak mümkün değil. Kaçak.

Somadeva'yı, ninenin evinde, duvarın dibindeki yer yatağına yatırdığım gün aklıma geliyor.

Düşünüyorum.

Kötü, berbat şeyler aklıma geliyor.

Sonra, mendillerine kan tüküren veremli genç kız romanları okuya okuya, bütün bu anlattıklarımı bayağı bulacak olan bazı okuyucular aklıma geliyor.

Gülüyorum.

Somadeva soruyor:

- Niye güldün?

- Hiç.. Hem artık ben gideceğim.

Somadeva soruyor:

- Haftaya geleceksin değil mi?

- Tabii.
Odadan çıkarken Somadeva'nın sesini işitiyorum:
- Böyle duvar dibinde sırtüstü gebermek berbat şey be. Hiç olmazsa orada ölsem. Sen, söyle arkadaşlara...
Gözlerim yaş içinde.
- Arkadaşlara söyle. Unutma, Benerci. Orada. Anlıyor musun?»

II

Sıcak.

Ufukta ışıldayarak
nehir akıyor.

Benerci kapalı bir kitap gibi.

ROY DRANAT toprağa bakıyor
Ve konuşuyor, yarı yoldan dönen
bizim eski ahbab gibi:

«- Benerci sen
yüksek dağların çayırlarında biten
keskin kokulu
göz alan renkli bir otsun.

Fakat

devedikeninden

daha faydasız bir ot.

Benerci sen bir Don Kışot'sun,
kahraman

ve gülünç

bir Don Kışot.

Benerci bil ki

neticeler çıkarmak

öyle mümkün değil ki...

Hayat öyle karışık.

Geç efendim, bunları bırak.

Akşamüstü serinlikte teferrüce çık...

Ve Yahya Kemal beyi asrileştir biraz,

yaz:

"Şöyle rahat bir kûşeye sığındık da biz

Dehrin bu hayı huyuna meclubu handeyiz..."

Gerisini at.

İşte felsefei hayat.»

Benerci güldü.

Ben bir şey demedim.

Eski bir kavga şarkısı mırıldanarak
bakıyorum ufukta akan suya.

Sıcak.

Yazdım bütün gece Benerci'yi,

şimdi bir yatsam uykuya.*

(*) Okuyucularına, ismiyle ilk defa karşılaştıkları ROY DRANAT hakkında kısa bir malûmat vermeyi münasip buldum. Roy Dranat, Benerci'nin eski bir kavga arkadaşıydı. Fakat sonra, galiba korktu, galiba sabrı tükendi ve galiba ruhunu satıp rahatı bulmak fırsatını ele geçirdi. Kavgadan ayrıldı. Şimdi ROY DRANAT, İngiliz emperyalizminin emrinde, sakalsız, pelerinsiz ve kılıçsız, rahatını arayan zavallı, mustarip bir Faust'tur.

N.H.

III.

«Keşmirli Ebe kadın

anamın kasıklarından çekti beni.

Ve

kundakladı bir sinema biletiyle.

Biletim

üçüncü mevkiydi.
Anam
etekliğini giydi,
babam
mavi gömleğini,
yola düzıldük...
Gittiğimiz sinemanın
üç kapısı var:
Birincinin önünde:
otomobiller tepiniyor,
fraklı Britanya bankaları iniyor.
İkincinin önünde:
küçük dar
dükkânlarla
dar
tarlalar.
Üçüncü kapı bizim,
oradan
biz giriyoruz,
istihsal aletinden mahrum olanlar.
İçerde
the polismenler gösteriyor yerlerini
müşterilerin:
- Buyrun siz oturunuz!
Oturtuldular.
- Oturun!
Oturdular.
- Otur ulan kerata...
Oturduk.
Lambalar söndü.
Muzika başladı, makina döndü.
Perdede
filmin ismi göründü:
(Yirminci Asrın Sergüzeştleri nâm
dram.)
Yirminci asır
dört kanatlı bir tayyareden
mendil salladı bize.
Yakasında kapitalizm
açıldı kabak çiçeği gibi.
O kadar çoğaldı
o kadar
uzadı ki bacalar
saçlarından asıldılar sıra sıra
kehkeşanlara.
Öyle duman çıktı, kurum yağdı ki
gökte Allah bile meleklerle
Amerikan markalı muşambalar giydirdi.
Şikagolu bir milyoner
öptü telsiz telefonla
Tokyolu sevgilisini.
Elektrikli salhanelerde
makinaların bir ağzından pastırma attılar,
öbür ağzından
boynuzlu inekler çıktı.
Bir coğrafya hocası dedi ki derste:
"Senegalli zencinin yegâne derdi
yüzünün siyah olmasıdır."
Bu haber bir velveyle köpürdü Paris'te,
müstemlekeler nezareti emir verdi,
pudra fabrikaları geçti seferberliğe.
Paris'te olan işler duyulunca Londra'dan
hemen içtima edip karar koydu Avam Kamarası:

"Kıçlarına kuyruk takmıyan Hintlilerin
kesilecek kafası."
Telsizler daha tebliğ ederken bu kararı Hind'e
muazzam bir kuyruk tröstü teşekkür etti
Mançister şehrinde.
Kutbu şimalide Eskimolar
görünce bu halleri,
kıça kuyruk takmamak
ve değiştirmemek için deri,
ince Japon fincanlarında
okkalarla Hollanda sütü içmeğe başladılar.
Üstünde uzun katarlar kayan raylar,
bahrimuhitlerin elli bin tonlukları
ham mevat taşıyorlar müstemlekelerden.
Kilometreler
ticaret evleriyle bağlandı birbirine.
Sahrayı Kebir'in ortasında
ilân kuleleri dikildi.
Tröstler kartellerle tokuşuyor.
Balyalar, denkler, çuvallar, kutular
şarktan garba, garptan şarka koşuyor...
Perde karardı, makina durdu.
Perde beyazlandı, lambalar yandı.
Lambalar yanar yanmaz
kocaman bir gürültü ortalıkta çalkandı.
Babama sordum:
"- Ne oldu?"
Anam güldü.
Ve birdenbire küçücük kafam
yukardan düşen bir kitabın
yapraklarıyla örtüldü.
Kitabı kafamdan atıp yukarı baktım:
Britanya bankalarının localarından
filozoflar:
tonlarla yaldızlı eserlerini
fırlatıyorlar üstümüze.
Lambalar söndü.
Muzika başladı, makina döndü.
Perdede
ikinci kısmın ismi göründü
"Hindistanlı Parya
VE PROLETARYA.."
The polismenler el attı kıçlarına.
Birinci mevki homurdandı.
İkinci sallandı.
Bağırdı üçüncü mevki
avazı çıktığı kadar:
"- Geliyor, ror, geliyor bizimkiler...."
Mehtaba, dökülen bahrimuhit gibi
mavi pantolonların dalgaları
kapladı perdeyi.
Başladı resmigeçit
Misisipi gibi uzun
Amazon kadar geniş.
Maden ocaklarında çalışanlar
ata biner gibi kazmalarına binip
tünellerde koşuyorlardı dörtnala.
Keşmirli mensucat amelesi
hep bir ağızdan şarkılar okuyarak
kocaman bir bayrak dokuyarak
geçti.
Nakliyatçılar
şehirlere tekerlek takarak

tramvaylara çektirdiler.
Elektrikçiler
lastik eldivenlerine
sırma saçlarından
dolamışlardı voltları.
Elektrikçiler
geçtiler,
elektrik kadar temiz
elektrik kadar çevik,
elektrik
elektrik...
Geçiyor bizimkiler
Misisipi gibi uzun
Amazon kadar geniş...
Omuzlarımda fır dönerken kafam
karnıma vurdu babam.
Şimdi yürüyordu perdede
on milyon beygir kuvvetinde bir ıstırap:
Elleri ceplerinde kilitli
parmakları burunlarında
ağır ağır sürüklendi işsiz ordusu.
Adımları
nalladı
gözbebeklerimizin kulaklarını.
Sırttı birinci mevki.
İkinci düşündü.
Perdede
yeni yazı göründü:
"BURJUVAZİ!".
The polismenler giydi pazarlıklarını.
Alkış yağdı localardan.
Ağzı sulandı ikinci mevkiin.
Biz
çuvaldızla dikildik birbirimize gündeliklerimizden,
avuçlarımız alevlendi,
fırladı gözlerimiz
burun deliklerimizden.
Başladı resmigeçit:
İmparatorluk üniformaları
davul çalarak
yol açarak
geçti.
Britanyalı diplomatlar
bonjurlarının kuyruklarını
döşediler yola.
Bayraklar çekildi her karakola.
Sökün etti tröstler.
Başlarında
banka kavaslarının şapkası vardı.
Sıkıştırmışlardı fabrika bacalarını
kulaklarına.
Toprakların kilometreleri
tespihti ellerinde.
Ağızları havada kartel avlıyordu.
Esham senetlerindendi boyunbağları.
Parmaklarımla saydım bu dağları,
geçtiler.
Göründü müteşebbislerin alayı.
Hepsi bir iki fabrikanın
tutmuştu kulaklarından.
Sünnet çocukları gibi yürüyorlardı.
Hepsinin parlıyordu apış arasında
malî sermayenin altın kazığı.

Bunları da birer birer

saydık anamla beraber...

Alay bitti.

Toz duruldu.

Baktık ki, yollara

çıplak göbeklerinden çivilenmişti orospular.»

Somadeva deminden beri okuduğu defteri kapattı. Yastığının altına koydu ve Benerci'nin yüzüne baktı:

- Nasıl buldun?

Benerci sordu:

- Hepsi bu kadar mı?

- Şimdilik bu kadar. Daha doğrusu bu, yazmak istediğim «Yirminci Asır Hindistan Tarihi»nin başlangıcı.

- Bakalım gerisi nasıl olacak?

- Gerisi, sonu harikulade olacak asıl, Benerci. Bu tarihin sonu inanılmıyacak kadar mükemmel olacak. Yalnız bir yazabilsem, yani onu ben de bir yazabilseydim.

Benerci kalktı. Masanın üstündeki gaz lambasını yakmak istedi. Somadeva seslendi:

- Lambayı yakma. Böyle daha iyi. Geçmiş gelecek, kafamın içindekileri böyle daha iyi görüyorum. Akşamları ateşim dehşetli artıyor. Ağrılar filan dehşetli. Artık dayanılmıyacak kadar... Neyse, bunları bırak. Sen bir şeyler anlat bakalım. Son günlerde okuyor musun? Fabrika kaçta bitiyor? Neler okudun?

- Son günlerde bir iki meraklı kitap okudum. Hatta iki tanesi yanımda. İstersen lambayı yakayım da, sana biraz okuyayım.

- Olur, Benerci.

Benerci lambayı yaktı.

- Kitaplardan biri, şu meşhur Fransız gazetecisi Alber Londr'un. Fransız Kongosu'na dair. Sana kitabın en feci faslından beş on satır okuyacağım. Fransız Kongosu'nun merkezi Brassavil'le Karaburun limanını birleştirecek olan Kongo - Osean demiryolunun inşaatına dair birkaç satır. İnşaatı Batilon Şirketi yaptırıyor. Şimdi, dinle:

Benerci lambanın fitilini biraz daha açtı. Okumaya başladı:

«- Bakota, Baiyya, Linfaondo, Sara, Banda, Lizangö, Mabaja, Sinde, Loano kabilelerinin adamları, dalgın hayatlarından koparılıp Batilon'a gönderilmekteydiler.

Bu çok garip bir yolculuktu.

İstilâ zamanlarımızdan kalan mavnalara yükleniyorlardı.

Üç yüz, dört yüz başlık insan sürüleri güvertenin altına ve üstüne yığılıyordu. Aşağıda olanlar nefessizlikten boğuluyorlardı; yukardakiler ne oturabiliyorlardı, ne de kalkabiliyorlardı. Ve ayaklarında zencir olmadığı için, Brassavil'e kadar 15-20 gün süren yolculuk esnasında Şari, Sangu, Kongo nehirlerine her gün iki üç insan kendini atıyordu.

Mavna yolunda ilerliyordu. Düşenlerin hepsini toplıyamazsın ya!...

Kıyıda gidildiği zamanlar ağaç dalları en yukarda bulunanları nehre yuvarlıyor... Hiçbir çatı yok. 15 gün yuvarlak güvertenin üstünde. Güneşin altında. Yağmurun altında. Ocak odunla yakıldığı için, uçuşan küçük kıvılcıklar zencilerin derilerinde yanıklar yapıyor...

İşte nihayet Brassavil... Üç yüz kişiden ancak iki yüz altmış, bazen de iki yüz ellisi gelebilmiştir.

....Gelenler sürüye sokuluyor. Yaya yolculuk başlayacaktır. İlk önce, en sağlam olanlar seçiliyor.

....Ve sürü, balta görmemiş ormanlardan yürüyerek, bataklıklar geçerek, dehşetli Mayombe ormanına doğru ilerliyor.

....Bu korkunç bir manzaradır. 10 kilometreye uzanan insan sürüsü, boğumlarını kımıldatmaya mecali olmayan uzun, yaralı bir yılanı benzer. Biyalılar düşer, Zindeliler ayaklarını zorlukla sürükleyebilirler ve kurbacın düğümü onları kovalar.

Ben demiryollarının nasıl yapıldığını görmüşümdür. İş yerinde birçok aletler vardır. Fakat burada zencilerden başka hiçbir şey yok....

....300 kilogram ağırlığında çimento fiçilerini nakletmek için, Batilon Şirketi, bir sırtık ve iki zenciden başka hiçbir vasıtaya lüzum görmemiş.

Irgatbaşlarının ezdiği bitkin, yorgun, yaralı, sıksa zenciler yığınlarla ölüyorlar.

....Bu muazzam bir zenci imhası hareketiydi.

Batilon Şirketi'ne verilen sekiz bin insan, az bir zaman içinde beş bin, sonra dört bin, daha sonra iki bine indi.

Ölenlerin yerini doldurmak için yeni devşirmeler yapılıyordu.

Zenciler ormanlara, Çat kıyılarına, Belçika Kongosu'na, Angola'ya kaçıyorlar. Eskiden insanların yaşadıkları yerlerde, bizim müteahhitlerimiz şimdi yalnız şempanzeleri buluyorlar.....»

Benerci durdu ve,

- Somadeva, dedi, biliyor musun, bu kitabı yazan Alber Londr kimdir?

- Hayır, tahmin ediyorum. Onda dehşetli bir iş adamı kafası var. Zencilerin mahvoluşuna, körü körtüne baltalanan bir ormanın mahvolması gibi acıyan bir adam. Anlıyorum ki, o, Afrika'ya makina istiyor. Zenciyi ölümden kurtarmak için değil. Zenciyi daha semereli, daha uzun zaman, daha dayanıklı işlettikten sonra öldürmek için. Fransız emperyalizminin acı söyleyen, dehşetli bir gazetecisi şu Alber Londr.. Öyle değil mi?

- Öyle.. İstersen sana kitapları bırakırım. Öteki kitap Jorj Lefevr'in «Kauçuğun Eposesi». Amerika otomobil fabrikalarına dair fasılları şayanı hayret. Bu Lefevr kadar köpoğlulukta mahir bir adam görmedim. İnsanların, kocaman bir makinanın basit vidaları haline gelmesinde bile şiir bulan bir adam. Kitabı okur anlarsın. Lambayı söndüreyim mi? Haftaya gelirim yine. Dört gün sonra yapılacak mitingün sonu neye varacak? Böyle hasta olmasaydın. Kuvvetli söz söyleyen, amma bıçak gibi söz söyleyen bir arkadaşına öyle ihtiyacımız var ki. Neyse. Ben gidiyorum. Kendine iyi bak...

- Ben kendime iyi bakıyorum. Üzülme! Git. Lambayı söndür.

Benerci lambayı söndürdü. Ve sanki lambayı söndürür söndürmez, Somadeva hemen uyuyuvermişmiş gibi, ayaklarının ucuna basarak odadan çıktı.

Merdivenin sahanlığında, nine Benerci'yi kolundan tuttu:

- Ölecek, dedi. Belki, ölümün gelmesini beklemeden kendi kendini öldürecek. Benim oğlum da, kafasını İngilizler sopayla parçaladıktan sonra, o duvarın dibindeki yatakta ölmüştü. Bu da, o duvarın dibindeki yatakta ölecek. Belki de kendi kendini öldürecek. Çok ağrı çekiyor. Sana göstermiyor amma, siz hepimiz öyle ağrı çekseydiniz çoktan ölürdünüz.

- Kendini öldüreceğini nereden biliyorsun? Sana bir şey söyledi mi?

- Bana bir şey söylemedi. Bana o yalnız iyi şeyler söyler. Kendini öldüreceğini yalnız kendine söyledi gibi geliyor bana. Bunu, belki kendine bile apaçık söylememiştir. Belki de söylemiştir. Dün, ben evde yokken, sokağa çıkmış... Yatağının altına bir çıkın korken gördüm. Çıkında ne vardı, bilmiyorum. Sokaktan bir şey alıp getirdi.

Benerci, birdenbire geri dönüp Somadeva'dan sormak istedi. Sonra vazgeçti.

- Sen onu yalnız bırakma, nine, ben iki üç gün sonra gelirim.

Benerci sokağa fırladı.

Yürüdü.. Yürüdü...

Bir köşebaşında Roy Dranat'la karşılaştılar.

Havagazi fenerinin altında durdular. Roy Dranat sarhoştı. Benerci'nin ellerini tuttu:

- Benerci, belki siz haklısınız, dedi. Belki haklısınız. Fakat, ben «dünyayı düzelterek ben mi kaldım»a kadar düştim. Mümkündür ki, «beş parmak bir olmaz»a kadar da alçalayım. Amma, bana öyle geliyor ki, sizin hakkınız var. Allahısmarladık Benerci. Ben bu tarafa sapıp yoluma gidiyorum, sen de yoluna git..

Roy Dranat, Benerci'nin ellerini bıraktı. Şapkasını çıkardı. Yerlere kadar eğilerek Benerci'yi selamladı:

- Belki, siz haklısınız.....

Sallanarak uzaklaştı..

İKİNCİ BAP

KALKÜTALİ SEYYAR SATICI ESNAFINDAN BİR VATANDAŞ: KALKÜTA'DA, İNGİLTERE EMPERYALİZMİ ALEYHİNE YAPILAN MİTINGİ VE SOMADEVA'NIN ÖLÜMÜNÜ BERVEÇHİ ÂTİ ANLATIYOR.

I

Meydanda bir kalabalık vardı, kardaşım,
uyy... aman kalabalık!!

Rüzgârlı bir orman gibi uğuldardı, kardaşım,
bu yaman kalabalık.

Kalkütalı tornacılar, Keşmirli dokumacılar,
Bombay gemicileri,
yetmiş yedi denizin getirdiği
kum gibi
insan var.

Çırlıçiplak çocuklar
sarkıyor salkımlarla ağaçların dalından.

Kocakarılar oturmuşlar eşiklere.

İğne değil, bir kıl koparıp atsan sakalından
düşmezdi yere.

Meydanda bir kalabalık vardı, kardaşım,
uyyy, aman kalabalık.

Dalgalı, karanlık bir suya düşmüşüm gibi
beni sardı, kardaşım,
bu yaman kalabalık.

Baktım ki taaa...

karşıda

bir kamyonun üstünde bir adam
avaz avaz
söz söylüyor.

Ama ne söz söylüyor anam,
okkalı söz söylüyor!!!

Bakıyorum adama,
bir şey anlamıyorum ama,
söz söylüyor herifçioğlu
söz söylüyor,
okkalı söz söylüyor:
«- Bilemem hangi sebeple, bilemem hangi sebebe!»
Etrafta bağıyorlar:
«- Yaşşşşa be!!!»
Ben de bağıyorum.
Acayip bir türkü çağırıyorlar.
Makama uyup ben de çağırıyorum...
Yanımda seyrek sakallı bir ihtiyar:
«- Bunlar, delidir, diyor,
bunlar sanıyorlar ki, diyor, biz
zorla devirebiliriz,
altın topuzlu kuyruğunu dalgalara vuran
denizlerin ortasında demirden
bir aslan
gibi duran
kocaman
Britanya'yı...»

Şimdi kamyonun üstünde başka bir adam..
Bu da söz söylüyor anam
söz söylüyor.
Okkalı söz söylüyor.

Bakıyorum adama.
Bir şey anlamıyorum ama
belli ki ötekenden
daha okkalı söylüyor.

Etrafta daha çok bağıyorlar.
Ben de bağıyorum.
Bu sefer başka bir türkü çağırıyorlar,
makama uyup ben de çağırıyorum...
Seyrek sakallı ihtiyar:
«- Bak, bu doğru söylüyor, diyor,
zorla değil,
güzellikle
yavaş yavaş, diyor, alırsız!..

Birdenbire ayrılırsak,
köksüz bir ağacın dalları gibi kalırsız...»

Şimdi kamyonun üstünde yine başka bir adam.
Elbet bu da söz söyleyecek anam.
Söz söylüyor.
Seyrek sakallı ihtiyarın keyfi yerinde yine.
Belli ki, geliyor kalabalık
seyrek sakallının dediğine.

Adamlar çıkıp iniyor kamyonun üstünden.
Balta görmemiş bir ormanda yürür gibi
yürüyorum kalabalıkta kamyonu doğru ben.
Bağırışlar.

Türkü çağırışlar.
Ben bir şeycik anlamıyorum ama,
etraftan laflar çalınıyor kulağıma:
- Sol taraf haptı yuttu!
- Kamyonun yanında Benerci'ye bak!

Anası ölmüş
kız kardeşi dağa kaldırılmış gibi

somurttu...

- Gandi'nin hakkı var!

- Hind'in kurtarıcı ilahları:

dokuma tezgâhları.

Deniz tutmuş gibi dönüyor başım.

Birden bir kıyamettir koptu kardaşım.

Bağrıışmalarla, ipte çamaşır gibi sarsıldı hava.

- Somadeva geliyor, Somadeva!

- Ona söz verin!

- Söyletmeyin, istemez!

- Dinlemiyoruz!

- Al aşağı!

- Söyletmeyin, istemez.

Yanımdakilerin omuzuna dayanarak

tırmandı kamyonu bir adam.

Geldi bütün kalabalık

bu sapsarı yüzlü bir tek adamla göz göze.

Ortalık tısssss!

Somadeva başladı söze...

Hey anam! Heeey!

Herifte bir ses vardı, beyabey,

bir ses!

Hani, ormanda kaplanlar ölürken

böyle bağırır..

«- Arkadaşlar!

dedi.

Hastayım..

Çok..

Fazla söze lüzum yok,

kendimi asacaktım.

Gidip bakın odama:

ipi yerde,

çengeli tavanda mihli bıraktım.

Geberecektim bir kaçak gibi

az daha..

Arkadaşlar!...»

dedi.

Ve sözünü bitiremedi.

Sallandı sola bir, sağa bir...

Baktım ki kalabalığa bir

kalabalık da rüzgârlı bir ekin gibi sallanıyor,
ben de sallanıyorum.

O yine:

«- Arkadaşlar...»

dedi.

Yine sözünü bitiremedi.

Ve kamyonun üstünden

devrildi üstümüze..

Birdenbire, kardaşım, bir hal oldu bize:

boydan boya meydan uzattı kollarını

düşeni tutmak için.

Hani ancak

Lortlar Kamarası'na girmeliyim

bu hali unutmak için.

Dalgalı bir denize düşen ay ışığı gibi

yüzdü bembeyaz ölüsü Somadeva'nın

yukarı kalkan kolların ve başların üstünde.

Meydan bağırdı, ben bağırdım:

«- Somadeva!

Somadeva!

Kavga sonuna kadar

kav-ga!...»

Omuz başımda inledi bir ses:
«- Deliler kesiyor kocaman bir çınarın
en yeşil, en geniş dalını.»
Dönüp arkama baktım ki, anam;
yoluyor seyrek sakalını
seyrek sakallı adam.

İKİNCİ KISIM SONUNCU BAP

İKİ ÖLÜNÜN ODASI.. HİNDİSTAN YİRMİNCİ ASIR TARİHİNİN SON SÖZÜ.. ROY DRANAT'IN AYNALI DOLABA BAKAN ÖLÜ GÖZLERİ..

I

Somadeva'nın ölüsü imamsız, rahipsiz ve hahamsız ve kavga şarkıları söyleyen on binlerce kişilik bir cemaatla kaldırıldı.

Benerci, Somadeva'yı gömdükten sonra, ninenin evindeki odaya geldi. İpi yerde ve çengeli tavanda mıhlı gördü. Duvarın dibindeki yer yatağının yastığı altından kırmızı kaplı, çizgisiz defteri çıkardı.

Defterin kabında: «HİNDİSTAN'IN YİRMİNCİ ASIR TARİHİ» diye yazılıydı. Benerci defteri açtı. Baş tarafta, Somadeva'nın bir gece kendisine okuduğu yarı kalmış mukaddeme vardı. Sonra beyaz sayfalar. Son sayfada beş altı satır. Benerci bu beş altı satırı okudu:

«Ben, Somadeva, Hindistan'ın yirminci asır tarihini yazmağa başladım. Fakat bitirmeden öleceğim. Arkadaşlarım, bıraktığım yerden yazmağa devam etsinler. Tarihin sonu inanılmayacak kadar güzel olacaktır. Buna eminim...»

II

Benerci, Somadeva'nın odasından sokağa çıkınca, Roy Dranat'ın «akşamüstü serinlikte bir teferrüçten dönerken» soğuk alıp zatürreeden öldüğünü duydu. Ve Roy Dranat'ın oteline gitti. Gördüklerini şöyle anlatıyor:

Girdim ki içeriye,
iki eli yanına gelmiş
yatıyor otel odasının
dört topuzlu karyolasında.
Ölü.
Omuzlarına kadar çarşafı örtülü,
gözleri açık...
Çarşafın altında ayakları:
acayip bir hayvanın dinliyen kulakları...
Gözleri bakıyor
ayakları arasından dolaba.
Dolabın aynasında görüyorum:
başını değil,
yüzünü değil,
kaşını değil,
kapakları açık, içi örtülü gözlerini,
yalnız ölü gözlerini...
Gözleri bakıyor dolaba.
Ehramda bir kapı
açar gibi
açtım
dolabı.
Alt katta bir kutu var.
Kutuda ölünün hiç giymediği
siyah kunduralar.
Ütülü elbiselerle dolu orta kat:
asılmış dolabın içine
sıra sıra elsiz ve başsız Roy Dranat.
Bir şişe permanganat,
yakalık,
mendil, çorap.

Bir kitap:
çok eski günlerde beraber okuyup
satırlarının altını beraber çizdiğimiz
bir kavga kitabı.

Kapadım dolabı.
Onun dolaba bakan gözlerini kapadım.
Artık satılacak bir yürek,
kiralık bir kafa bile yok.
Roy Dranat, hoşça kal,
mesele yok.
YORGAN GİTTİ,
KAVGA BİTTİ.

İkinci Kısımın Sonu

ÜÇÜNCÜ KISIM

BİRİNCİ VE SONUNCU BAP

I

Gözüme altın bir damla gibi akan
yıldızın ışığı,
ilkönce
boşlukta
deldiği zaman karanlığı,
toprakta göğe bakan
bir tek göz bile yoktu...
Yıldızlar ihtiyardılar
toprak çocuktü.
Yıldızlar bizden uzaktır
ama ne kadar uzak
ne kadar uzak...
Yıldızların arasında toprağımız ufaktır
ama ne kadar ufak
ne kadar ufak...
Ve Asya ki
toprakta beşte birdir.
Ve Asya'da
bir memlekettir Hindistan,
Kalküta Hindistan'da bir şehirdir,
Benerci Kalküta'da bir insan...
Ve ben
haber veriyorum ki, size:
Hindistan'ın
Kalküta şehrinde bir insanın
yolu üstünde durdular.
Yürüyen bir insanı
zincire vurdular...
Ve ben
tenezzül edip
başımı ışıklı boşluklara kaldırmıyorum.
Yıldızlar uzakmış
toprak ufakmış
umurumda değil,
aldırmıyorum...
Bilmiş olun ki, benim için
daha hayret verici
daha kudretli
daha esrarlı ve kocamandır:

yolu üstünde durulan
zincire vurulan
İ N S A N . . .

II

Şu yukarıya, üçüncü kısmın birinci ve sonuncu babının birinci parçası olarak yazdığım, üslubu ukalaca, yazıdan da anlayacağınız veçhile, Benerci mahpustur.

Hindistan'ın hakikî istiklâl ve hakikî kurtuluşu için çalıştığımdan dolayı, Britanya polisi tarafından tevkif, Britanya adliyesi tarafından muhakeme ve Britanya hükûmeti tarafından, Benerci, hapse atılmıştır. Cezası 15 senedir. Benerci bu 15 adet seneyi taş bir hücrede tek başına geçirecektir. Ve bu 15 adet senenin bir haylisi geçmiştir...

Şimdi size, bu bir hayli senenin nasıl geçtiğini anlatacağım. Ve, sonra, sıra, Benerci'nin kendini niçin öldürdüğüne gelecek. Emperyalizm aleyhine yazılan* ve emperyalizmi temellerinden yıkmak için nefislerini feda edenlerden bahseden bu kitap, bir inkılâpçının hangi şartlar içinde kendini öldürmeğe hak kazanacağını da hallettikten sonra, bitmiş olacaktır.

(* Yalnız şunu hatırlatmak isterim ki, Benerci emperyalizmi ve emperyalizm ile mücadeleyi, Neo-Hitlerist-Sosyal-Faşist-Sinyor-Fon Şevket Süreyya Bey gibi anlamıyordu.

III

Güneş

pencerede...

Yanıyor

demir bir çubuk..

Dışarda saat

belki beş,

belki altı,

belki buçuk,

yedi..

Gardiyan karyolayı

duvara kilitledi.

Adam

demir iskemlede oturuyor

oturuyor...

Güneş

düştü pencereden

adamın başına vuruyor..

Dışarda saat

belki on

belki on iki..

İçerdeki:

yürüyor duvardan

duvara,

duvardan

duvara...

Gardiyan...

Pirinç çorbası, ekmek.

Demek:

öğle saati çaldı

öte yanda yaşayanlara..

Ve adam yürüyor,

duvardan

duvara,

duvardan

duvara..

Yanıp söndü demir çubuk..

Dışarda saat:

belki beş,

belki altı,

belki buçuk...

Dışarda adam...
Adam
demir iskemlede oturuyor...
Oturuyor...

Gardiyan.
Pirinç çorbası, ekmek.
Gardiyan
karyolayı indirince:
içerde gece.

Yatıyor adam.
Gözleri düşünüyor,
dişlerinin arasında bıyığı..
Dışarda ay ışığı....

IV

19... senesi eylülünün on beşinci gecesi idi.. Saat on ikiden sonra, Kalküta şehrinin varoşlarından gelen bir adam, umumî hapisanenin yüksek duvarları karşısında durdu. Tam bedir halindeki ay, gökyüzünü kaplıyan ve esen rüzgârla korkunç şekiller alıp akan siyah bulutların arkasında kâh gizleniyor, kâh meydana çıkıyordu.

Şehrin varoşlarından geldiğini beyan ettiğimiz meçhul adamın durduğu mahal, umumî hapisanenin arka cephesine tesadüf etmekte olup bu cephenin üst kısmında, hafif bir ışıqla aydınlanmış, bir sıra demir parmaklıklı pencere vardı.

Ay, bulutların arasından kurtuldukça, zaman zaman duvarın dibinden geçen bir süngüyü ışılatmakta ve bu suretle meçhul adama hapisanenin etrafını devreden nöbetçilerin mevkilerini bildirmekte idi.

Meçhul adamın kendisini nöbetçilere göstermek istemediğini, okuyucularımız, elbette tahmin eylemişlerdir.. Tahminlerinde yanılmıyorlar. Zira bu adam buraya Britanya İmparatorluğu zabıtasının hiç de hoş görmeyeceği bir işi yapmak için gelmişti.

Filhakika, nöbetçiler hapisanenin köşesinde gözden kaybolur olmaz, meçhul adam cebinden bir taş parçası çıkarıp iyice nişanladıktan sonra demir parmaklıklı pencerelerin soldan üçüncüsüne fırlattı.. Taş pencereden içeriye girdi.

Eğer biz, okuyucularımızla birlikte, meçhul adamın taşı atmasından evvel, mevzubahis pencereden içeriye bakmış olsaydık, şöyle bir manzaranın şahidi bulunurduk:

Demir kapısının üstünde gardiyanlara mahsus dışardan sürmeli küçük bir pencere bulunan taş bir hapisane hücresi. Gündüzleri kaldırılıp zincirle duvara kilitlenen ve geceleri indirilen demir bir karyola. İşbu karyolanın üstünde, mahpuslara mahsus libası giymiş olduğu halde bir şahıs oturmaktadır. Mezkûr şahıs sık sık başını kaldırarak, kapıdaki gardiyan penceresinden gözetlenip gözetlenmediğine bakıyor, sürgünün açılmadığına emniyet kesbettikten sonra, siyah kaplı kalın bir kitabın sayfalarına bir şeyler yazıyordu. Eğer siyah kalın kitabı yakından tetkik edecek olursak görürüz ki, bu İngilizce bir İncil'dir. Mevzubahis şahıs, taş hücreye kapatıldıktan bir hafta sonra; Kayser'in hakkını Kayser'e ve Allahın hakkını Allaha vermeği ve sağ yanağına bir tokat atılırsa, sol yanağını çevirmeği talim etsin diye, bu İncil'i bir İngiliz misyoneri kendisine vermiş idi. Esasen, hapisanenin bütün hücrelerinde bu kitaptan maada okuyacak ve yazacak bir şey bulunmazdı.

İmdi, ahvalini tetkik eylediğimiz şahsın, yani taş hücre mahpusunun İncil sayfalarına neler yazdığını görelim:

Satırlarının başları numaralı ve bazı kelimeleri küçük haç işaretli sayfalarda, URDU lisanıyla ve henüz kurumamış kırmızı ve taze bir kan ile yazılmış ve kitabın sık siyah matbu hurufatı üzerinde ateş gibi yanan yazılar vardı.

Taş hücre mahpusu İncil kitabının iç mukavvasından kopardığı bir parçayı bükerek bir kalem haline getirmiş ve bunu sol bileğinden ince ince kana batırarak bu ateş gibi yanan yazıları yazmakta bulunmuş idi.

İşte şehrin varoşlarından gelen meçhul adam taşı attığı zaman, taş hücrenin içindeki mahpus böyle bir işle meşguldü. Pencereden gelen taş mahpusun karyolası dibine düşmüştü. Mahpus hemen yerinden kalktı.

Üzerlerine kanı ile yazdığı İncil kitabı sayfalarını kopararak taşa sardı ve taşı pencereden dışarı atıp iade etti.

Şehrin varoşlarından gelen meçhul adam, taşa sarılmış kâat tomarını yerden aldı. Göğsüne soktu. Ve dünyanın en kıymetli hazinesini göğsünde taşıyan bir insan gibi, korkak, cesur ve emin adımlarla uzaklaşmaya başladı. Korkuyordu: göğsündeki defineyi alırlar diye; cesurdu: göğsündeki defineyi ölümün karşısında dahi vermemek için; emin idi: zira kaç senedir her iki ayda bir buraya geliyor, taşı atıyor ve taş, kanlı yazılar yazılı İncil sayfalarına sarılmış olduğu halde kendisine iade ediliyordu; binaenaleyh bu işe alışmış idi.

Bu kanla yazılmış yazılar, Hintlilerin hakikî istiklâl ve kurtuluş cidalinde kitlelere heyecan, şuur ve hedef vermekte idi.....

Taş hücre mahpusu Benerci'dir. Kitlelere heyecan, şuur ve hedef veren yazılar, vaktiyle Somadeva'nın başladığı ve şimdi Benerci'nin devam ettiği «Hindistan'ın Yirminci Asır Tarihi» isimli eserdir. Yalnız, Benerci bunu, bileğini kesip kanyla yazmıyor.. Fakat, eğer icap etseydi, eserin bir tek satırını yazmak için damarlarındaki bütün kanını akıtabilirdi. Ve bu, pestenkerani bir lâf değildir.. Bu işi yapabilecek insanların yalnız on dokuzuncu asır romanlarında yaşadığını zannedenler, yirminci asrın isimsiz, büyük kavga kahramanlarını tanımıyorlar demektir.

Benerci yazısını bileğinin kanyla yazmıyor. Bu yazıları şehrin varoşlarından gelen meçhul adama vermiyor. Benerci yazılarını temiz beyaz kâatlara kurşunkalemiyle yazıyor. Ve bunları hapishane gardiyanlarının İngiliz dikkatlerine rağmen, dışardakilerin ellerine ulaştırıyor.

NASIL?..

Taş hücre mahpusunun, senelerdir, bu işi nasıl yaptığını anlatacak değilim. Romanda da olsa, Britanya polisine hizmet etmek istemem.....

V

Dışarda

bir bayrak gibi dalgalanırken adı,
içerde O

ihhtiyarladı..

Her gün biraz daha

camları yaşıyor

iri

bağa

gözlüklerinin.

Her gün biraz daha

siliniyor çizgileri

gördüklerinin.

Küreyvatı hamra azalıyor.

Tasallübü şerayın.

Tansiyon 26.

Baş dönmesi, bunaltı.

Sinir...

Bir

senedir

yazamadı bir

satır

bile..

Yine fakat

dışarda bir bayrak gibi

dalgalanıyor adı.

İçerde O

ihhtiyarladı....

BU FASIL BENERCI'NİN KENDİNİ NİÇİN ÖLDÜRDÜĞÜNE DAİRDİR

«Kalküta şehrinin ufkunda güneş
yükseliyordu.

Atları ışıktan, miğferleri ateş

bir ordu

bozgun karanlığı katmış önüne

geliyordu.

Güneş yükseliyordu..

Kalküta »

Bunu beceremedik

romantik kaçtı pek.

Şöyle diyelim:

«Baygın kokulu

koskocaman

masmavi bir çiçek

şeklinde sema

düştü fecrin altın kollarına...»

Bu da olmadı,

olacağı yok.

Benden evvel gelenlerin hepsi,

almışlar birer birer,

tuluu şemsi, gurubu şemsi

tasvir patentasını.
Tuluu şemsin, gurubu şemsin
okumuşlar canına..
Bu hususta yapılacak iş,
söylenecek söz
kalmamış bana.

Buna rağmen,
tekrar ederim ki ben:
Kalküta'nın damları üstünde güneş
güneş gibi
yükseliyordu.

Sokaktan bir sütçü beygirinin
nal ve güğüm sesi geliyordu.

Benerci sordu:

- Saat kaç?
- Altı...

Benerci dün akşam geç vakit tahliye edildi. Hapishanenin kapısı önünde dehşetli bir kalabalık onu bekliyordu. Eğer eski sistem bir kafam olsaydı, iddia edebilirdim ki, Benerci bu yığımlarla insanı ebediyen peşinde sürükleyebilecek kadar onlara yakın, onların canında, onların kanındaydı.

Benerci'ye arkadaşları, dış mahallelerdeki apartımanlardan birinin en üst katında bir oda tutmuşlar. Benerci odasına sekiz arkadaşıyla beraber girdi. Bana:

- Sen git, biraz dolaş. Sonra gelersin, dediler.

Apardımanın kapısı önünden, merkez caddelere kadar, kıvımdanan, bağırın bir insan denizinin ortasında, her adımda onun ismini işiterek, dolaştım. Kalabalık yavaş yavaş dağıldı. Geri döndüğüm zaman Benerci'yi odasında yalnız buldum. Pencerenin önünde duruyordu. Saat gecenin on biriydi. Benerci:

- Otur bakalım, dedi.

Oturdum.

Saatler geçti, saatler geçti.. Bir kelime bile konuşmadık. Ve nihayet, lambanın sarı ışığı beyazlanmağa başladı. Pencereden baktım:

Kalküta'nın damları üstünde güneş
yükseliyordu.

Benerci sordu:

- Saat kaç?

- Altı.

- Âlâ.

- Anlamadım.

- Hiç. Dinle. Bu kitabın birinci kısmında, arkadaşlarım bana: «Sen bizi sattın,» dediler. Alnımda hâlâ onların attığı taşın izi var. Halbuki ben tertemizdim. Fakat onlar haklıydı. Kıl kaldı, kendimi öldürüyordum. Fakat bu halı yemedim.

- Öyle.

- Bu kitabın ikinci kısmında, Somadeva'nın ciğerleri ağzından geliyordu. Öyle ağrı çekiyordu ki, kendini öldürmek istedi. Fakat o da bu halı yemedi. Bir kamyonun üstünde kalıbı dinlendirmeyi daha doğru buldu, değil mi?

- Öyle...

- Saat kaç?

- Altı buçuk.

- Âlâ... Dinle. Ferdin tarihteki rolü malum. Akışın istikametini değiştiremez. Yalnız tempoyu hızlatabilir, yavaşlatabilir. İşte o kadar. Tarihte fert denilen nesne, keyfiyetin değil, kemiyetin üstüne tesir edicidir. Bütün bunlar senin için, benim için, bizim için bilinen şeylerdir.

- Doğru.

- Öyleyse, bunu şimdi benim şahsıma tatbik edelim.

Birdenbire durdu. Gözlüğünü çıkardı. Mendiliyle camlarını sildi. Gözlüğünü taktı. Camların içinde büyüyen gözleri gözlerimdedir.

- Devam et, Benerci, dinliyorum.

- Hadisat öyle getirdi ki, ben hareketin muayyen bir inkişaf merhalesinde muayyen bir rol oynayan bir fert haline geldim.

- Doğru.

- Dünden itibaren katarın başında gidiyorum. Halbuki fizyolojim berbat.. Kafam elastikiyetini kaybetti.

Dönemeçleri zamanında dönemiyeyeceğim. Ellerim lüzumundan fazla titriyor. Akıntıda dümen tutamıyacak bir hale geldiler. Akışın temposunu hızlandırmak nerde? Onu yavaşlatmam muhtemeldir. İstemedim, irademin dışında, yanlış adımlar atacağım. Biliyorum, hareket belki beni altı ay sonra, bir sene sonra bir safra gibi fırlatacaktır. Fakat o beni fırlatıp atana kadar, ben ona fren olacağım. Halbuki ben kemiyette bile, bir sene değil, bir gün bile, irademin dışında, bilerekten ona ihanet edemem. Anlıyor musun? Diyeceksin ki, yanılmıyan yalnız tembellerdir, budalalardır.

İş yapan, yürüyen adam yanılır. Mesele yanlışın idrakindedir. Fakat, ya bu yanılma nesnesi katarın başındaki adam için bir kaide haline gelirse. Ve o adam katarın başında gidemeyeceğini bildiği halde, yerinde durmak için bir saniye olsun ısrar ederse. Bu bir ihanet değil midir? Ben bir saniye olsun, ihanet edemem. Bu benim uzviyetimde yok...

Benerci yine durdu. Sonra birdenbire gülerek:

- Hem ben bu meseleyi arkadaşlarla konuştum. Hallettik. Sana haltetmek düşer, dedi. Sen saata bak, kaç?

- Yedi.

- Hem, bu benim mesele nevi şahsına münhasır bir iş bile değil. Galiba LAFARG'la karısı da aynı vaziyete düşmüşler, aynı işi yapmışlar. Her ne hal ise. Şu senin tabancayı ver bakayım.

Pantolonumun arka cebinden tabancayı çıkardım. Koskocaman bir nagant. Benerci'ye uzattım. Aldı, masanın üstüne koydu.

Tekrar gözlüğünü çıkardı. Mendiliyle camlarını sildi. Gözlüğünü taktı. Camların içinde büyüyen gözleri gözlerimdedir.

- Şöyle pencerenin önünde birer cıgara tellendirelim, dedi.

Cıgaraları yaktık. Toprakтан fıskırır gibi bol, renkli ve ılık bir yaz sabahının ışıkları karşı pencerelerin camlarında, Benerci'nin gözlüklerinde pırl pırl yanıyordu. Damlar, evler, ağaçlar ve sokaklar yıkanmış gibi nemli ve tertemizdi. Konuşmuyorduk.

Ağzımda, sonuna gelen cıgaranın acılığını duydum. Benerci ayağa kalktı. Cıgarasını masadaki tablanın içinde söndürdü.

- Pencereyi kapat. Sen de haydi artık git. İstersen âdet yerini bulsun diye bir kere kucaklaşalım, dedi.

Kucaklaştık.

Arkama bakmadan kapıdan dışarı çıkarken:

- Çocuklara selam söyle, dedi.

Merdivenleri ağır ağır inmeğe başladım. Dördüncü kat. Üçüncü kat. Merdivenleri hızlı hızlı iniyorum. İkinci kat. Merdivenleri koşarak iniyorum.

Tam sokağa çıktığım zaman, derinlerden, demir bir kapının hızla kapanması gibi tok bir ses geldi...

BU KİTABIN SON SÖZÜ

«Kavgada
kendi kendini öldüren
lanetli bir
cenazedir
benim için:

Ölüsüne
ellerimiz
dokunamaz.
Arkasından
matem marşı
okunamaz.»

Sen artık
bu kitapta:
noktaları
virgülleri
satırları taşıyorsun.

Sen artık
bu kitapta
koşmuyor
bağırıyor
alınını kaşıyorsun.

Sen artık
bu kitapta
yaşamıyorsun.

Ve Benerci sen
bu kitapta:
kendi kendini öldürmene rağmen
benim ellerim senin
kanlı delik
şakağıma dokunacaktır.

Cenazende
dosta düşmana karşı
matem marşı

okunacaktır:

MATEM MARŞI

Çan
çalmıyoruz.

Çan
çalmıyoruz.

Yok
salâ
veren!

Giden
o
biten
bir
şarkı değildir...

O
büyük
bir
ışık
gibi döğüşti.
Kasketli
bir güneş
halinde düştü.

Çan
çalmıyoruz.

Çan
çalmıyoruz.

Yok
salâ
veren!

Bu
giden
bir
biten
şarkı değildir

S O N

Ben İçeri Düştüğümden Beri

Ben içeri düştüğümden beri güneşin etrafında on kere döndü dünya
Ona sorarsanız: 'Lafı bile edilemez, mikroskopik bi zaman...'
Bana sorarsanız: 'On senesi ömrümün...'
Bir kurşun kallemim vardı, ben içeri düştüğüm sene
Bir haftada yaza yaza tükeniverdi
Ona sorarsanız: 'Bütün bi hayat...'
Bana sorarsanız: 'Adam sende bi hafta...'
Katillikten yatan Osman; ben içeri düştüğümden beri
Yedibuçuğu doldurup çıktı.
Dolaştı dışarda bi vakit,
Sonra kaçakçılıktan tekrar düştü içeri, altı ayı doldurup çıktı tekrar.
Dün mektubu geldi; evlenmiş, bi çocuğu olacakmış baharda...

Şimdi on yaşına bastı, ben içeri düştüğüm sene ana rahmine düşen çocuklar.
Ve o yılın titrek, uzun bacaklı tayları,
Rahat, geniş sağrılı birer kısrak oldu çoktan.
Fakat zeytin fidanları hala fidan, hala çocuktur.

Yeni meydanlar açılmış uzaktaki şehrimde, ben içeri düştüğümden beri...

Ve bizim hane halkı, bilmediğim bir sokakta, görmediğim bi evde oturuyor

Pamuk gibiydi bembeyazdı ekmek, ben içeri düştüğüm sene
Sonra vesikaya bindi
Bizim burda, içerde
Birbirini vurdu millet, yumruk kadar simsiyah bi tayin için
Şimdi serbestledi yine, fakat esmer ve tatsız

Ben içeri düştüğüm sene, ikincisi başlamamıştı henüz
Daşov kampında fırınlar yakılmamış, atom bombası atılmamıştı Hiroşimaya
Boğazlanan bir çocuğun kanı gibi aktı zaman
Sonra kapandı resmen o fasıl, şimdi üçünden bahsediyor amerikan doları
Fakat gün ışığı her şeye rağmen, ben içeri düştüğümden beri
Ve karanlığın kenarından, onlar ağır ellerini kaldırımlara basıp doğruldular yarı yarıya

Ben içeri düştüğümden beri güneşin etrafında on kere döndü dünya
Ve aynı ihtirasla tekrar ediyorum yine
'Onlar ki; toprakta karınca, su da balık, havada kuş kadar çokturlar.
Korkak, cesur, cahil ve çocukturlar,
Ve kahreden yaratan ki onlardır,
Şarkılarda yalnız onların maceraları vardır'

Ve gayrısı
Mesela, benim on sene yatmam
Laf'ı güzaf...

Benim Oğlan Fotoğraflarda Büyüyor

İçimde acısı var yemişi koparılmış bir dalın,
gitmez gözümden hayali Haliçe inen yolun,
iki gözlü bir bıçaktır yüreğime saplanmış
evlât hasretiyle hasreti İstanbulun.

Ayrılık dayanılır gibi değil mi?
Bize pek mi müthiş geliyor kendi kaderimiz?
Elâleme haset mi ediyoruz?
Elâlemin babası İstanbulda hapiste,
elâlemin oğlunu asmak istiyorlar
yol ortasında
güpegündüz.

Bense burda rüzgâr gibi
bir halk türküsü gibi hürüm,
sen ordasın yavrum,
ama asılamıyacak kadar küçüksün henüz.
Elâlemin oğlu katil olmasın,
elâlemin babası ölmesin,
eve ekmekle uçurtma getirsin diye,
orda onlar aldı göze ipi.

İnsanlar,
iyi insanlar,
seslenin dünyanın dört köşesinden
dur deyin,
cellât geçirmesin ipi.

Ben Sen O

O, yalnız ağaran tanyerini görüyor
ben, geceyi de
Sen, yalnız geceyi görüyorsun,
ben ağaran tanyerinide.

Ben Senden Önce Ölmek İsterim...

Ben

senden önce ölmek isterim.
Gidenin arkasından gelen
gideni bulacak mi zannediyorsun?
Ben zannetmiyorum bunu.
İyisi mi,

beni yaktırırsın,
odanda ocağın
üstüne korsun
içinde bir kavanozun.

Kavanoz camdan olsun,
şeffaf,
beyaz camdan olsun
ki içinde beni görebilesin

Fedakârlığımı anlıyorsun :
vazgeçtim toprak olmaktan,
vazgeçtim çiçek olmaktan
senin yanında kalabilmek için.

Ve toz oluyorum
yaşıyorum yanında senin.
Sonra, sende ölünce
kavanozuma gelirsin.
Ve orada beraber yaşarız
külümün içinde külün
ta ki bir savruk gelin
yahut vefasız bir torun
bizi ordan atana kadar...

Ama
biz
o zamana kadar
o kadar karışacağız ki birbirimize,
atıldığımız çöplükte bile
zerrelerimiz
yan yana düşecek.
Toprağa beraber dalacağız.
Ve bir gün yabani bir çiçek
bu toprak parçasından nemlenip filizlenirse
sapında muhakkak iki çiçek açacak :

biri
sen
biri de
ben.

Ben

daha olumlu düşünüyorum
Ben daha bir çocuk doğuracağım
Hayat taşıyor içimden.
Kaynıyor kanım.
Yaşayacağım, ama çok, pek çok,
ama sen de beraber.

Ama ölüm de korkutmuyor beni.
Yalnız pek sevimsiz buluyorum
bizim cenaze şeklini.
Ben ölünceye kadar da
Bu düzeler herhalde.
Hapisten çıkmak ihtimalin var mı bugünlerde?
İçimden bir şey :
belki diyor.

Berkley...

Behey
Berkley!
Behey on sekizinci asrın filozof peskoposu.
Felsefenden tüten günlük kokusu
başımızı döndürmek içindir.
Hayat kavgasında bizi
dizüstü süründürmek içindir.

Behey
Berkley,
Behey Allahın
Cebrail şeklindeki Ezraili,
Behey on sekizinci asrın en filozof katili!
Hâlâ geziyor İskoçya köylerinde
adımlarının sesi.
Hâlâ uluyor adımlarının sesine
tüyleri kanlı bir köpek.

Hâlâ
her gece titreyerek
görüyor gölgeni İskoçya köylüleri
evlerinin
camlarında!

Hâlâ
kanlı beş parmağının izi var
o beyaz buzlu camlar gibi şimal akşamlarında!

Behey
Berkley!
Behey meyhane kızlarının kara cübbeli kavalyesi,
Kıralın şövalyesi,
sermayenin altın sesi,
ve Allahın peskoposu!
Felsefenden tüten günlük kokusu
başımızı döndürmek içindir.
Hayat kavgasında bizi
dizüstü süründürmek içindir!

Her kelimen
kelepçelerken
bileklerimizi,
kıvrılan
bir yılan
gibi satırların
sokmak istiyor yüreklerimizi.
Beli hançerli bir İsaya benziyor resmin.
Sivriliyor kitaplarından ismin
sivri yosunlu ucundan
kızıl kan
damlıyan
yeşil bir diş gibi.

Her kitabın
diz çökmüş önünde Rabbin
kara kuşaklı bir keşiş gibi..
Sen bu kıyafetle mi bizi kandıracaktın,
inandıracaktın?
Biz İsanın vuslatını bekleyen
bir rahibe değiliz ki!

Behey
Berkley!
Behey tilkilerin şahı tilki!
Çalarken satırların zafer düdüğü,
küçük bir taş parçasının en küçüğü
imparatorların imparatoru gibi çıkınca karşısına,

hemen anlaşmak için
bir kapı açıyorsun,
binip Allahın sırtına
soldan geri kaçıyorsun!
Kaçma dur!
Her yol Romaya gider,
- bu belki doğrudur -
fakat
fikri evvel gören her felsefenin
safsata iklimidir yelken açtığı yer!
Bu bir hakikat
- hem de mutlak cinsinden - !

İşte sen
işte senin felsefen:
Sen o sarı kırmızı rengini gördüğün
cilâlı derisine parmaklarını sürdüğün
parlak
yuvarlak
elmaya:
«Fikirlerin bir
terkibidir,»
diyorsun!

Dışımızda bize bağlanmadan
var olan
varlığı
inkâr ediyorsun!

Şu mavi deniz
şu mavi denizde yüzen beyaz yelkenli gemi,
kendi kendinden aldığın fikirlerdir, öyle mi?
Mademki kendi fikrindir yüzen gemi,
mademki kendi fikrindir umman,
ne zaman var,
ne mekân!
Ne senin haricinde bir vücut
ne senden evvel kimse mevcut,
ne senden sonra kâinat baki
bir sen
bir de Allah hakikî.

Lâkin ey kara meyhanelerin sarhoş papazı!
Senin dışında değil miydi
kıllı kollarında kıvranan meyhanecinin kızı?
Yoksa kendi altında sen
kendinle mi yattın?
Diyelim ki senden evvel baban yok
İsa gibi.
Yine fakat bacakları arasından çıktığın
Meryem gibi bir anan da mı yok!
Diyelim ki yapılmızsın
Turu Sinada Musa gibi,
ne yazık! Tevratını okuyan da mı yok!
Çok yalan söylemişsin çok.

Sen emin ol ki Berkley
- olmasan da zarar yok -
bu şi're benzer yazıda hissene düşen şey:
biraz alay
biraz şaka
ve birkaç tokat
- eldivensiz cinsinden -

Neyleyim?
Neş'e kavganın musikisidir.
Kavgada kuvvetini kaybetmiş gibidir biraz
neş'enin çelik ahengini duymayan adam;

neş'e ... iyi şeydir vesselam,
- baş döndürmezse eğer -
ve işte bizinkiler
güldüler mi,
ağız dolusu gülüyorlar.
Kabahat onların kuvvetinde:
yoksa ne sende
ne de bende!

Dinle Berkley!
- dinlemesen de olur -
Biz dinleyelim:
Beynimiz bal yoğuran
bir kovan.
Ona balı dolduran
arıdır hayat.
Aldığımız hislerin
sonsuz derin
pınarıdır kâinat!

Kâinat geniş
kâinat derin
kâinat uçsuz bucaksız!
Biz onun parçaları,
biz ondan doğan bir sürü bacaksız!
Biz o bacaksızların
- anasını inkâr etmeyen cinsi -
Çünkü biz
emredenlere emir verenlerden değiliz!
Bağlıyız toprağa
kalın halatlar gibi kollarımızla!
Çelik dişleri şimşekli çarklılar
koparıırken kara toprağın esrarını,
biz
seyretmedeyiz
cihan içinden cihanların
doğuşunu;
kehkeşanların
gümüş aydınlığında!

Görmüşüz,
görmedeyiz
yılların yollarında toprak oluşunu
kızıl kadife dudaklı kızların!
Çiziyor hareketi gözlerimize
sonsuz maviliklerde
kuyruklu yıldızların
sırma saçlarından kalan izler.

Her habbe koynunda bir kubbeyi gizler!..
Şu denizler,
şu denizlerin üstünde denizler gibi esen,
rüzgârların uğultusu.
Şu ipi kopmuş
inci bir gerdanlık gibi damlayan su,
şu bir damla su,
uzaklaştıkça, yaklaşılan
hakikati gizler..

Her yeni ummanla beraber
bir yeni imkân!
Kâinat geniş
kâinat derin
kâinat uçsuz bucaksız!

Behey!
Berkley!

Behey bir karış boyuna bakmadan
Karpaları inkâr eden cüce!
Ahrete gittiysen eğer
oradan bir taç gönder,
süslemek için Allahın kafasını!
Fakat buradan
topla hemen tarağını tasını,
Haraç mezat!
Haraç mezat!
götür pazara bir pula sat:
Topraktaki saltanatın
göğe çıkan tahtını!
Yok üstünde tabiatın
tabiattan gayri kuvvet!..
Tabiat geniş
tabiat derin
tabiat uçsuz bucaksız!..

Beş Satırla...

Annelerin ninnilerinden
spikerin okuduğu habere kadar,
yürekte, kitapta ve sokakta yenebilmek yalanı,
anlamak, sevgilim, o, bir müthiş bahtiyarlık,
anlamak gideni ve gelmekte olanı.

Beyazıt Meydanındaki Ölü...

Bir ölü yatıyor
on dokuz yaşında bir delikanlı
gündüzleri güneşte
geceleri yıldızların altında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatıyor
ders kitabı bir elinde
bir elinde başlamadan biten rüyası
bin dokuz yüz altmış yılı Nisanında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatıyor
vurdular
kurşun yarası
kızıl karanfil gibi açmış alnında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatacak
toprağa şıp şıp damlayacak kanı
silâhlı milletimin hürriyet türkleriyle gelip
zaptedene kadar
büyük meydanı.

Bir Şehir

Bir kaç yokuş tırmandım bir iki dönemeç döndüm ve yürüdüm
burnumun doğrusuna yürüdüm yürüdüm
bir kapı açıldı girdim
yitirdim kendimi kendi içimde
bilmediğim bir şehir
görmediğim biçimde evleri
kimi karınca yuvası kimi bomboş
kimi baştan aşağı pencere kimi kör duvar
bir sokağa saptım çamurlu dar eğri büğrü
dönüp dolaştırdı getirdi beni eski yere

asfalt bir caddeyi çıktım bulvar ortası
uzayıp gidiyor tan yerine kadar dosdoğru geniş
bir mahallede yağmur yağıyor
bitişinde güneş
üçüncüsünde ay ışığı
bir köprü geçtim
yarısında fenerler pırl pırl
yarısı kapkaranlıktı
yan yana iki ağaç gördüm
yaprak kımıldamıyor birinde
öbürü kıvrana kıvrana inleyip haykırıyor
bir şehirde bir birine benzemiyor hiçbir şey
insanları bir yana
onların hepsi ikizdi üçüzdü beşizdi onuzdu milyonuzdu
hepsi korkak
hepsi yiğit
hepsi aptal
hepsi akıllıydı
hepsi domuzdu
hepsi melekti.

Bir Acayip Duygu...

«Mürdüm eriği
çiçek açmıştır.
- ilkönce zerdali çiçek açar
mürdüm en sonra -

Sevgilim,
çimenin üzerine
diz üstü oturalım
karşı-be-karşı.
Hava lezzetli ve aydınlık
- fakat iyice ısınmadı daha -
çağlanın kabuğu
yemyeşil tüylüdür
henüz yumuşacık...

Bahtiyarız
yaşayabildiğimiz için.
Herhalde çoktan öldürülmüştük
sen Londra'da olsaydım
ben Tobruk'ta olsaydım, bir İngiliz şilebinde yahut...

Sevgilim,
ellerini koy dizlerine
- bileklerin kalın ve beyaz -
sol avucunu çevir :
gün ışığı avucunun içindedir
kayısı gibi...

Dünkü hava akınında ölenlerin
yüz kadarı beş yaşından aşağı,
yirmi dördü emzikte...

Sevgilim,
nar tanesinin rengine bayılırım
- nar tanesi, nur tanesi -
kavunda ıtırı severim
mayhoşluğu erikte»

..... yağmurlu bir gün
yemişlerden ve senden uzak
- daha bir tek ağaç bahar açmadı
kar yağması ihtimali bile var -
Bursa cezaevinde
acayip bir duyguya kapılarak

ve kahredici bir öfke içinde
inadına yazıyorum bunları,
kendime ve sevgili insanlarıma inat.

Bir Ayrılış Hikayesi...

Erkek kadına dedi ki:

-Seni seviyorum,
ama nasıl,
avuçlarımda camdan bir şey gibi kalbimi sıkıp
parmaklarımı kanatarak
kırasiya
çıldırasiya...

Erkek kadına dedi ki:

-Seni seviyorum,
ama nasıl,
kilometrelerle derin, kilometrelerle dümdüz,
yüzde yüz, yüzde bin beş yüz,
yüzde hudutsuz kere yüz...

Kadın erkeğe dedi ki:

-Baktım
dudağımla, yüreğimle, kafamla;
severek, korkarak, eğilerek,
dudağına, yüreğine, kafana.
Şimdi ne söylüyorsam
karanlıkta bir fısıltı gibi sen öğrettin bana..

Ve ben artık

biliyorum:

Toprağın -
yüzü güneşli bir ana gibi -
en son en güzel çocuğunu emzirdiğini..

Fakat neyleyim
saçlarım dolanmış
ölmekte olan parmaklarına
başımı kurtarmam kabil
değil!

Sen

yürümelisin,
yeni doğan çocuğun
gözlerine bakarak..

Sen

yürümelisin,
beni bırakarak...

Kadın sustu.

SARILDILAR

Bir kitap düştü yere...

Kapandı bir pencere...

AYRILDILAR...

Bir Cezaevinde, Tecritteki Adamın Mektupları...

1

Senin adımı
kol saatımın kayışına tırnağımla kazıdım.
Malum ya, bulunduğum yerde
ne sapı sedefli bir çakı var,
(bizlere âlâtı-katıa verilmez),

ne de başı bulutlarda bir çınar.

Belki avluda bir ağaç bulunur ama
gökyüzünü başımın üstünde görmek

bana yasak...

Burası benden başka kaç insanın evidir?

Bilmiyorum.
Ben bir başıma onlardan uzağım,
hep birlikte onlar benden uzak.
Bana kendimden başkasıyla konuşmak
yasak.
Ben de kendi kendimle konuşuyorum.
Fakat çok can sıkıcı bulduğumdan sohbetimi
şarkı söylüyorum karıcığım.
Hem, ne dersin,
o berbat, ayarsız sesim
öyle bir dokunuyor ki içime
yüreğim parçalanıyor.
Ve tıpkı o eski
acıklı hikâyelerdeki
yalnayak, karlı yollara düşmüş, yetim bir çocuk gibi bu yürek,
mavi gözleri ıslak
kırmızı, küçücük burnunu çekerek
senin bağrına sokulmak istiyor.
Yüzümü kızartmıyor benim
onun bu an
böyle zayıf
böyle hodbin
böyle sadece *insan*
oluşu.
Belki bu hâlin
fizyolojik, psikolojik filân izahı vardır.
Belki de sebep buna
bana aylardır
kendi sesimden başka insan sesi duyurmayan
bu demirli pencere
bu toprak testi
bu dört duvardır...
Saat beş, karıcığım.
Dışarda susuzluğu
acayip fısıltısı
toprak damı
ve sonsuzluğun ortasında kımıldanmadan duran
bir sakat ve sıska atıyla,
yani, kederden çıldırtmak için içerdeki adamı
dışarda bütün ustalığı, bütün takım taklavatıyla
ağaçsız boşluğa kıpkızıl inmekte bir bozkır akşamı.
Bugün de apansız gece olacaktır.
Bir ışık dolaşacak yanında sakat, sıska atın.
Ve şimdi karşımda haşin bir erkek ölüsü gibi yatan
bu ümitsiz tabiatın
ağaçsız boşluğuna bir anda yıldızlar dolacaktır.
Yine o malum sonuna erdik demektir işin,
yani bugün de mükellef bir daüssıla için
yine her şey yerli yerinde işte, her şey tamam.
Ben,
ben içerdeki adam
yine mutad hünerimi göstereceğim
ve çocukluk günlerimin ince sazıyla
suzinâk makamından bir şarkı ağzıyla
yine billâhi kahredecek dil-i nâşâdımı
seni böyle uzak,
seni dumanlı, eğri bir aynadan seyreder gibi
kafamın içinde duymak...

Dışarda bahar geldi karıcığım, bahar.
Dışarda, bozkırın üstünde birdenbire
taze toprak kokusu, kuş sesleri ve saire...
Dışarda bahar geldi karıcığım, bahar,
dışarda bozkırın üstünde pırıldılar...
Ve içerde artık böcekleriyle canlanan kerevet,
suyu donmayan testi
ve sabahları çimentonun üstünde güneş...
Güneş,
artık o her gün öğle vaktine kadar,
bana yakın, benden uzak,
sönerek, ışıldayarak
yürür...
Ve gün ikindiye döner, gölgeler düşer duvarlara,
başlar tutuşmaya demirli pencerenin camı :
dışarda akşam olur,
bulutsuz bir bahar akşamı...
İşte içerde baharın en kötü saati budur asıl.
Velhasıl
o pul pul ışıltılı derisi, ateşten gözleriyle
bilhassa baharda ram eder kendine içerdeki adamı
hürriyet denen ifrit...
Bu bittecrübe sabit, karıcığım,
bittecrübe sabit...

3

Bugün pazar.
Bugün beni ilk defa güneşe çıkardılar.
Ve ben ömrümde ilk defa gökyüzünün bu kadar benden uzak
bu kadar mavi
bu kadar geniş olduğuna şaşarak
kımıldanmadan durdum.
Sonra saygıyla toprağa oturdum,
dayadım sırtımı duvara.
Bu anda ne düşmek dalgalara,
bu anda ne kavga, ne hürriyet, ne karım.
Toprak, güneş ve ben...
Bahtiyarım...

Bir Dakika

Deniz durgun göl gibi, gitgide genişliyor
Sular kayalıklarda nurdan izler işliyor,
Engine sarkan gökler baştan başa yıldızlı..
Şimdi göğsümde kalbim çarpıyor hızlı hızlı.

Göklerden bir yıldızın gölgesi düşmüş suya
Dalmış suyun koinunda bir gecelik uykuya
Bazan uzunlaşıyor, bazan da kıvranıyor
Durgun suyun altında bir mum gibi yanıyor

Yakın olayım diye bu gökten gelen ize
Öyle eğilmişim ki kayalardan denize
Alnımdan düşen saçlar yorulmuş suya değdi
Baktım geniş ufuklar başımın üstündeydi

Bilemem nasıl oldu geldi ki öyle bir an
Yenilmez bir haz duyup denize atılmaktan
Kurtulmak ne kolaymış faniliğimden dedim
Doğrudum atılırken bir dakika titredim

Bir dakika sonsuzluk doldu taşı gönlümden
Bir dakika bir ömrü kurtarmıştı ölümden.

Bir Fotoğrafa

Karşımdasın işte...
Bana bakmasan da oradasın, görüyorum seni.
Ah benim sevdasında bencil, yüreğinde sağlam sevdiğim.
Kalbime gömdüm sözlerimi, ceset torbası oldu yüreğim.
Tıkandığım o an,
Elimi nereye koyacağımı şaşırdığım o an işte,
Aklımdan o kadar çok sey geçti ki takip edemedim.
Ellerim boşlukta, ben darda kaldım.
Ellerim buz gibi, ben harda kaldım.
Bir senfoni vardı kulağımda çalınan,
bitti artık hepsi...

Köşeme çekildim, hani hep kaldığım köşeme.
Bakış açım belli oldu yine.
Geride kalan, ardından bakar gidenlerin.
Bir meltem olacak rüzgarım dahi kalmadı benim.
Dağlara çarptım her esişimde.
Yollara küfrettim her gidişinde.

Demiştin sana hatırlarsan:
“Önemli olan ‘zamana bırakmak’ değil,
‘zamanla bırakmamak’ tır..”
Şimdi bana, geçen o zamanın
Unutulmaz sancısı kalır

Gittiğim eğer bensem, söyle bana kimden gittim?
Sende yoktum zaten ben, ben yine bende bittim...

Bir Gemici Türküsü...

Rüzgâr,
yıldızlar
ve su.
Bir Afrika rüyasının uykusu
düşmüş dalgalara.

Işıltılı, kara
bir yelken gibi ince
direğinde geminin.
Geçmekteyiz içinden
bir sayısız
bir uçsuz bucaksız yıldızlar âleminin.

Yıldızlar
rüzgâr
ve su.
Başüstünde bir gemici korusu
su gibi, rüzgâr gibi, yıldızlar gibi bir türkü söylüyor,
yıldızlar gibi
rüzgâr gibi
su gibi bir türkü.

Bu türkü diyor ki, «Korkumuz yok!
İnmedi bir gün bile gözlerimize
bir kış akşamı gibi karanlığı korkunun.»
Bu türkü
diyor ki,
«Bir gülüşün ateşiyle yakmasını biliriz
ölümün önünde sigaramızı.»
Bu türkü
diyor ki,
«Çizmişiz rotamızı

dostların alkışlarıyla değil
gıcirtısıyla düşmanın
dişlerinin.»

Bu türkü diyor ki, «Dövüşmek..»
Bu türkü diyor ki, «Işıklı büyük
ışıklı geniş ve sınırsız bir limana
dümen suyumuzda sürüklemek denizi..»
Bu türkü diyor ki, «Yıldızlar
rüzgâr
ve su...»

Başüstünde bir gemici korusu
bir türkü söylüyor;
yıldızlar gibi
rüzgâr gibi,
su gibi bir türkü..

Bir Hazin Hürriyet...

Satarsın gözlerinin dikkatini, ellerinin nurunu,
bir lokma bile tatmadan yoğurursun
bütün nimetlerin hamurunu.
Büyük hürriyetinle çalışırsın el kapısında,
anani ağlatanı Karun etmek hürriyetiyle,
hürsün!

Sen doğar doğmaz dikilirler tepene,
işler ömrün boyunca durup dinlenmeden yalan
değirmenleri,
büyük hürriyetinle parmağın şakağında düşünürsün
vicdan hürriyetiyle,
hürsün!

Başın ensenden kesik gibi düşük,
kolların iki yanında upuzun,
büyük hürriyetinle dolaşıp durursun,
işsiz kalmak hürriyetiyle,
hürsün!

En yakın insanınmış gibi seversin memleketini,
günün birinde, meselâ, Amerika'ya ciro ederler onu
seni de büyük hürriyetinle beraber,
hava üssü olmak hürriyetiyle,
hürsün!

Yapışır yakana kopası elleri Valstrit'in,
günün birinde, diyelim ki, Kore'ye gönderilebilirsin,
büyük hürriyetinle bir çukuru doldurabilirsin,
meçhul asker olmak hürriyetiyle,
hürsün!

Bir alet, bir sayı, bir vesile gibi değil
insan gibi yaşamalısınız dersin,
büyük hürriyetinle basarlar kelepçeyi,
yakalanmak, hapse girmek, hattâ asılmak hürriyetiyle,
hürsün!

Ne demir, ne tahta, ne tül perde var hayatında,
hürriyeti seçmene lüzum yok
hürsün.
Bu hürriyet hazin şey yıldızların altında.

Bir Kız Vardı Japonya'da

Bir kız vardı Japonyada
ufacık, tefecik bir kız,
Bir bulut vardı dünyada
işi: öldürmekti yalnız.

Bu bulut bu kızcağızın
öldürdü nineciğini,
külünü göğe savurdu,
sonra, yine apansızın
gelip babasını vurdu,
sonra da kızın kendisini.
Ve doymadı ve doymadı
yeni kurbanlar arıyor.
Atom ölümüdür adı,
karanlıkta bağıyor.

Büyük bir birlik kuralım,
canavarı susturalım.
Savaş cengine gidelim,
canavarı yok edelim.

Bir Komik Adem

Gözleri, kulakları, elleri, ayaklarıyla,
han hamam, apartıman ve konaklarıyla,
çatal, bıçak, tabak ve bardaklarıyla,
16 sayfaları, baskı makinaları-tanklarıyla,
yamak ve yadaklarıyla
hücuma kalktılar! ..
hele içlerinde öyle bir tanesi var,
öyle bir tanesi var ki:
İnsanın yüzüne öyle bakar,
Öyle melûl bakar ki:
toka edersin eline papelini.
Ve sıkır sıkırmaz onun belini
sivri dilli, zilli bir bebek gibi çırpır elini..

O komik bir âdemdir.
Portakal oğlu zâdemdir.
*

Han, hamam, apartıman ve konaklarınızla,
çatal, bıçak, tabak ve bardaklarınızla,
yamak ve yadaklarınızla
hücuma kalktınız!
Hak varsa eğer,
hücuma kalkmak hakkınız..

Efendiler,
ikinizle teker teker
paylaştık kozumuzu!
şimdi sıra onun,
gelsin o! !
Gel.
Sen:
İtlerini öne itip
karanlıkta yol kesen
hatip! ! !

Sen:
Beşinci Mehmedin saltanatını,
Halifenin altın nallı kır atını,
papellerin kat katını
ve teneke suratını,
doldurup torbana
sıska sırtında taşıyorsun..

Torbana doldurmak için yaşıyorsun.
Bana gelince
ben:
geniş omuzlarımda dimdik bir kelle taşıyorum.
Ve yaşıyorum:
kellemin
içindeki
için..
Farkındayım niçin:
kan
fışkırıyor
bana bakan
'ateş feşan? !'
gözlerinden...
Ve niçin:
cümleler ezberlemişsin
Fehim Paşanın sözlerinden...

Fehim Paşanın hayrülhalefi,
bize sökmez afi..
Çıkmak istediğim yaldızlı merdiven yok.
Kalbimin elinde ipekli eldiven yok..
Çıplak bir yumruk gibi kalbimi soymuşum.
Kellemin
içindeki
için,
kellemi koymuşum..
Sen...
Hayır...
Seninle böyle konuşmak istemem..
Hem,
ben ki yegâne asaleti
dişli düşmanla boğuşmakta bulanım,
seninle boğuşmak istemem..
Sen bir komik âdemsin.
Portakal Oğlu zâdemsin.
toka ederler papelini,
sıkarlar senin belini,
sivri dilli, zilli bir bebek gibi çırparsın elini.
Sen bir komik âdemsin! ..
Sen...
Fehim Paşanın hayrülhalefi.....
Bu kadarı kafi.....

Bir Küvet Hikayesi...

1

Süleyman'a karısı telefon etti :
- Konuşan ben,
ben, Fahire.
Tanımadın mı sesimden?
Demek çok bağırdım birdenbire.
Çılgılık mı?
Belki...

Hayır,
çocuklar hasta değil.
Dinle beni :
İşini bırak da gel,
çabuk ol ama.
Telefonda anlatamam,
olmaz.
Daha kıyamet kadar vakit var akşama.
Saatlar, saatlar,
kıyamet kadar.
Sorma.
Dinle beni...
Hemen vapur bulamazsan
Üsküdar'a kayıkla geç.
Bir taksiye atla.
Paran yoksa
patron dan avans al.
Yolda hiçbir şey düşünme,
mümkün mertebe yalansız gelmeye çalış.
Yalan kuvvetliye söylenir
ben kuvvetsizim.
Alay etme kuzum.
Evet kar yağacak,
evet
hava güzel.
Koynuna girdiğim adam gibi
kocam gibi değil,
büyüğüm, akıllım,
babam gibi gel...

2

Geldi Süleyman,
Fahire, kocası Süleyman'a sordu :
- Doğru mu?
- Evet.
- Teşekkür ederim Süleyman.
Bak işte rahatladım.
Bak işte ağlamıyorum artık.
Nerde buluşuyordunuz?
- Bir otelde.
- Beyoğlu tarafında mı?
- Evet.
- Kaç defa?
- Ya üç, ya dört.
- Üç mü, dört mü?
- Bilmiyorum.
- Bunu hatırlamak bu kadar mı güç Süleyman?
- Bilmiyorum.
- Demek ki bir otel odasında.
Kim bilir çarşaf lar nasıl kirliydi.
Bir İngiliz romanında okudum,
bu işlere yarayan otellerde
kırık küvetler varmış.
Sizinkinde de var mıydı Süleyman?
- Bilmiyorum.
- Hele düşün,
toz pembe çiçekli, kırık bir küvet?
- Evet.
- Hiç hediye verdin mi?
- Hayır.
- Çukulata, filân?
- Bir defa.

- Çok mu seviyordun?
- Sevmek mi?
Hayır...
- Başkaları da var mı Süleyman?
- Yok.
- Olmadı mı?
- Hayır.
- Bunu sevdin demek...
Başkaları da olsaydı
daha rahat ederdim...
Çok mu güzel yatıyordu?
- Hayır.
- Doğru söyle, bak ne kadar cesurum...
- Doğru söylüyorsun...
- Zaten gösterdiler bana.
İnek gibi karı.
Belimden kalın bacakları...
Fakat zevk meselesi bu...
Bir sual daha, Süleyman :
Niçin?
- Bilmiyorum...

Karanlıkta pencerenin hizasında
karlı, ağır bir çam dalı.
Bir hayli zaman oldu
sofada asma saat on ikiyi çalalı.

3

Süleyman'ın karısı Fahire
şunları anlattı kocasına ertesi gün :
- ... Dayanılmaz bir acı halindeydi
kendime karşı duyduğum merhamet,
ölmeye karar verdimdi, Süleyman...
Annem, çocuklarım ve en önde sen
bulacaktınız karda ayak izlerimi.
Bekçi, polisler, bir tahta merdiven
ve bir kadın ölüsü çıkaracaktınız
arka arsada bostan kuyusundan.
Kolay mı?
Gece bostan kuyusuna doğru yürümek,
sonra kenarına çıkıp durarak
baş aşağı atlamak karanlığına?
Fakat bulmadınızsa eğer
karda ayak izlerimi
sade korktuğumdan değil.
Bekçi, merdiven, polisler,
dedikodu, kepezelik,
aldatılmış bir zevcenin intiharı :
komik.
Niçin öldüğümü anlatmak müşkül.
Kime? Herkese, sana meselâ.
İnsan, ölmeye karar verirken bile
insanları düşünüyor...
Sen yatakta uyuyordun
yüzün rahat,
her zaman nasıl uyursan
ondan evvel ve o varken.
Dışarda kar yağmaya başladı.
Bir tek gecelikle çıkmak balkona :
Zatürree ertesi gün,
nümayışsız ölüvermek.

Hayır,
hiç aklıma gelmedi nezle olmak ihtimali.

Yaktım sobamızı.
İyice ısınmak lâzım ilkönce.
Ciğer bir çay bardağı gibi çatlarmış.
Pencereye, kara bakıyorum :
«Eşini gaip eyleyen bir kuş
gibi kar
geçen eyyamı nev baharı arar...»
Babam bu şiiri çok severdi.
Sen beğenmezsin.
«Sağdan sola, soldan sağa lerzânı girizan...»
Lambayı söndürmeden balkona çıktım.
« ... gibi kar
düşer düşer ağlar...»
Oturdum balkonda iskemleye.
Havada çıt yok.
Karanlık bembeyaz.
Uykudayım sanki.
Sanki çok sevdiğim bir insan
korkarak beni uyandırmaktan
yumuşacık dolaşiyor etrafımda.
Üşümüyordum.
Kederim duruluyor
berraklaşıyor.
Odanın camlı kapısından balkona vuran ışık
sıcak bir kumaş gibiydi üstünde dizlerimin.
Ben rehavetli bir mahzunluk içinde
acayip şeyler düşünüyordum :
Feneryolu'ndaki çınar
150 yaşındaymış.
Ömrü bir gün süren böcekler.
Gün gelecek
insanlar çok uzun
çok bahtiyar yaşayacaklar.
İnsanın yüreği ve kafası var...
İnsanın elleri...
İnsan?
Ne zamanki,
nerdeki,
hangi sınıftan?
Onların insanları,
bizim insanlarımız.
Ve her şeye rağmen
yeni bir dünya için yapılan kavga.
Sonra sen
ben
bir kırık küvet
ve benim
kendime karşı duyduğum merhamet...
Kar durdu.
Sökmek üzre şafak.
Utanarak
odaya döndüm.
O anda uyansaydın
sarılıp boynuna...
Uyanmadın.
Evet,
çok şükür nezle bile değilim.
Şimdi?
Zaman zaman hatırlayıp

zaman zaman unutacağım.
Yine yan yana yaşayacağız
beni sevdiğine emin olarak.

4

Altı ay kadar geçti aradan.
Bir gece karı koca denizden dönüyorlardı.
Gökte yıldızlar, ağaçlarda yaz meyveleri vardı.
Fahire birdenbire durdu
baktı muhabbetle kocasının gözlerine
ve suratına tükürür gibi bir tokat vurdu.

Bir Yolculuk Üstüne

Açıyoruz kapıları,
kapıyoruz kapıları,
geçiyoruz kapılardan
ve biricik yolculuğun sonunda
ne şehir,
ne liman

tren yoldan çıkıyor,
batıyor gemi
düşüyor uçak.
Harita çizilmiş buzun üstüne
Elimde olsaydı bu yolculuğa
başlayıp başlamamak
başlardım yine .

Biz

kulede bir başına bir adam oturur
önünde milyonlarca düğme var
düşmenin birine bastı mıydı
bizlerden biri ya kolunu kaldırır
ya adam öldürür
ya çişini eder

tereci tere satar
biz vatan satarız

biz kurşuna dizeriz düşünceyi
hiçbir şey düşünmiyeceksin
hatta hiçbir şey düşünmediğini bile

bir ilacımız var bizim
şırınga ettik mi insana
istediğimizi söyletiriz

biz insan eti yeriz
pek güzel oluyor nohutlu yahnisi

ucu kurşunlu kırbaça pek meraklıyız

kapıya şapkanı as
gir içeriye
yat karımızla
biz görünce şapkayı
döner gideriz rahatsız olmayın diye

çocuklarımız

kıçlarına etiket yapıştırılır
piçhanelerde yetiştirilir

yatağa yatmadan
yastığın altına bak
oraya girmiş olabilir bizlerden biri

geçenlerde güneş tutuldu ya
bu fesatlığı da biz yaptık
propaganda kuvvetiyle

en iyisi bizi asmak
bizi kesmek
hapislere atmak bizi
bizi atomlamaktır

Bu Dünyada

Bu dünyada ne çok güzel kadın var
kızlar hele.
Otelin balkonuna çık
seyret ihtiyar.
Bir yandan şiir döktür birbirinden aydınlık
bir yandan yanındaki ölümlle sohbet eyle.

Bu Vatana Nasıl Kıydılar...

İnsan olan vatanını satar mı?
Suyun içip ekmeğini yediniz.
Dünyada vatandan aziz şey var mı?
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Onu didik didik didiklediler,
saçlarından tutup sürüklediler.
götürüp kâfire: «Buyur...» dediler.
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Eli kolu zincirlere vurulmuş,
vatan çırılçıplak yere serilmiş.
Oturmuş göğsüne Teksaslı çavuş.
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Günü gelir çarh düzüne çevrilir,
günü gelir hesabınız görülür.
Günü gelir sualiniz sorulur:
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Bulut mu Olsam

Denizin üstünde ala bulut
yüzünde gümüş gemi
içinde sarı balık
dibinde mavi yosun
kıyıda bir çıplak adam
durmuş düşünür.

Bulut mu olsam,
gemi mi yoksa?

Balık mı olsam,
yosun mu yoksa? ..
Ne o, ne o, ne o.
Deniz olunmalı, oğlum,
bulutuyla, gemisiyle, balığıyla, yosunuyla.

Bulutlar Adam Öldürmesin...

Analardır adam eden adamı
aydınlıklardır önümüzde gider.
Sizi de bir ana doğurmadı mı?
Analara kıymayın efendiler.
Bulutlar adam öldürmesin.

Koşuyor altı yaşında bir oğlan,
uçurtması geçiyor ağaçlardan,
siz de böyle koşmuşunuz bir zaman.
Çocuklara kıymayın efendiler.
Bulutlar adam öldürmesin.

Gelinler aynada saçını tarar,
aynanın içinde birini arar.
Elbet böyle sizi de aradılar.
Gelinlere kıymayın efendiler.
Bulutlar adam öldürmesin.

İhtiyarlıkta aklına insanın,
tatlı anıları gelmeli yalnız.
Yazıktır, ihtiyarlara kıymayın,
efendiler, siz de ihtiyarsınız.
Bulutlar adam öldürmesin.

Büyük İnsanlık...

Büyük insanlık gemide güverte yolcusu
tirende üçüncü mevki
şosedeyen yayan
büyük insanlık.

Büyük insanlık sekizinde işe gider
yirmisinde evlenir
kırkında ölür
büyük insanlık.

Ekmek büyük insanlıktan başka herkese yeter
pirinç de öyle
şeker de öyle
kumaş da öyle
kitap da öyle
büyük insanlıktan başka herkese yeter.

Büyük insanlığın toprağında gölge yok
sokağında fener
penceresinde cam
ama umudu var büyük insanlığın
umutsuz yaşanmıyor.

Büyük Taarruz

Dağlarda tek tek
ateşler yanıyordu.
Ve yıldızlar öyle ışıltılı öyle ferahtılar ki

sayak kalpaklı adam
nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
güzel, rahat günlere inanıyordu
ve gülen bıyıklarıyla duruyordu ki mavzerinin yanında,
birden bire beş adım sağında onu gördü.
Paşalar onun arkasındaydılar.
O, saati sordu.
Paşalar `üç' dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu.
Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı.
Yürüdü uçurumun kenarına kadar,
eğildi durdu.
Bıraksalar
ince uzun bacakları üstünde yaylanarak
ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak
Kocatepe'den Afyon Ovası'na atlayacaktı.

Cenaze Merasimim

Bizim avludan mı kalkacak cenazem?
Nasıl indireceksiniz beni üçüncü kattan?
Asansöre sığmaz tabut,
merdivenler daracık

Belki avluda dizboyu güneş ve güvercinler olacak,
belki kar yağacak çocuk çığlıklarıyla dolu,
belki ıslak asfaltıyla yağmur.
Ve avluda çöp bidonları duracak her zamanki gibi.

Kamyona, yerli gelenekle,yüzüm açık yükleneceksem,
bir şey damlayabilir alınma bir güvercinden; uğurdur.
Bando gelse de, gelmese de çocuklar gelecek yanıma,
meraklıdır ölümlere çocuklar.

Bakacak arkamdan mutfak penceremiz.
Balkonumuz geçirecek beni çamaşırlarıyla.
Ben bu avluda bahtiyar yaşadım bilemediğiniz kadar.
Avludaşlarım, uzun ömürler dilerim hepinize...

Cevap Numara Dört

Bu yazı gizli bir din halinde bir nevi Neo-faşist bir ideoloji yaptıkları halde bunu ikrardan sakınanlara aittir. Böyle bir halt karıştırmıyoruz, diyenler üzerlerine alınmayabilirler.

Onlar istiyorlar ki
çift ağızlı baltalarıyla
yuvarlansın kafalarımız önüne yarın -
o kara gömlekleri beyaz kordonlu
golf pantolonlu
kadroların..
KARDEŞLER!
Onlara sokakta rastlarsanız eğer
ölümü görmüş gibi çevirin başınızı.
Kırpiksiz sarı gözler gözünüze bakarken
arkadan sırtınıza bir
bıçak girebilir..
Onlar istiyorlar ki
kara toprağın kalbi durana kadar
biz pazarda kelepirci bir mal gibi satalım
kafamızın ışığını, gücünü kolumuzun..
Kadınlarımızı karşılarında oynatalım.
Ve dumanlanmağa başlayınca

gözümüzün bakışı,
yavaşlayınca
damarlarımızda kanın akışı
karaya vurmuş balıklar gibi
köprü altlarında yatalım..
KARDEŞLER!
Onlara elleriniz dokunmuşsa eğer
yedi tas su dökün ellerinize.
Yırtarak bayramlık gömleğimi ben
peşkir yaparım size...
Biz
ayrı dillerde aynı şarkıyı okuyanlar,
Biz
aynı yastıkta yatar gibi
toprağa başlarını yan yana koyanlar,
Biz,
yüzümüzün derisi koyu açık yanmış diye,
saçlarımız ayrı ayrı boyanmış diye
barsaklarımızı birbirimizin avucuna dökerek
birbirimizin gırtlığını dişimizle sökerek
gebereceğiz...
Ve kadrolar
parlatarak
kara gömleklerinin beyaz kordonlarını
gömecekler kadife koltuklara
golf pantolonlarını...
KARDEŞLER!
Onların adına benziyorsa adınız eğer
adınızı değiştirin.
Vebanın girdiği kapıdan girin
onların evine atmayın ayak....
Onlar istiyorlar ki
çift ağızlı baltalarıyla
yuvarlansın kafalarımız önüne yarın -
o kara gömlekleri beyaz kordonlu
golf pantolonlu
kadroların.....

Ceviz Ağacı İle Topal Yunus'un Hikayesi

Burda bir dostumuz var :
Çerkeş'in
Kavak köyünden.
Büyük kitaplar gibi
içinde bir şeyler saklı.
Akıllı adamlara
ajans haberlerine
ve bilmeceye meraklı.
Adı : Yunus.
Ateşimizi yakıp
suyumuzu veriyor.
Ağaçlardan
ve günlerden konuşuyoruz.
Herhal ilerdedir
yaşanacak günlerin
en güzelleri.
Şimdilik
sohbetimizde kederi :
kesilip
satılmış
bir ceviz ağacının...

Onu tanıyoruz :
avlunun içinde

kapının solundaydı.

Ve altı yaşında

dalından düştü Yunus,

topallığı ondandır.

Öküzler topalları sever,

çünkü topallar ağır yürürler.

Öküzler topalları sever,

ceviz ağaçları sevmez topalları :

çünkü topallar sıçrayamazlar yemişlere,

çünkü üzerlerine çıkıp

silkeleyemezler dalları.

Ceviz ağaçları sevmez topalları...

Bir acayıptir muhabbet bahsi :

mutlaka kendini dereye atmaz

sevilmeyenlerin hepsi.

İnsanların hünerleri çoktur :

insanlar

sevilmeden de sevmesini bilirler...

Bir acayıptir muhabbet bahsi,

bir acayıptir

ceviz ağacı ile

topal Yunus'un hikâyesi...

..... Cevizlerini Eylülde döker,

yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.

Ve Çerkeş yolu üzerinden

sabah namazı ışıyıp geldiği zaman,

kadınlardan önce uyanırdı dalları.

Altından geçerken düşünürdü Yunus...

..... Düşünmek :

ne mukaddes bir iş

ne felâket

ne de bahtiyarlıktı,

ve ölüm :

mutlaka varılıp dönülmeyen,

fakat üzerinde düşünülmeyen

bir köydü Yunus için...

..... Cevizlerini Eylülde döker,

yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.

Güneşte gölgesi hain olurdu,

rüzgârda konuşurdu kendi kendine,

dalları yukardan Yunus'a bakar...

..... Gündüzleri yıldızların niye söndüğünü,

dünyanın yuvarlak olduğunu

ve güneşin etrafında döndüğünü

bilmiyordu Yunus.

Bunları biz anlattık ona

şaşıp kalmadı...

..... Cevizlerini Eylülde döker,

yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.

Yüksekti, genişti alabildiğine.

Üç kişi el ele versen

kütüğünü çeviremezdin.

Gece altında oturdun muydu

yıldızları göremezdin.

Her gece altında otururdu Yunus...

..... Çinli müslümanlara,

burunları tek boynuzlu gergedanlara,

ve bir damla suda bir milyon mikroba dair
fikri yoktu Yunus'un.
Bunları bizden öğrendiği gün
hayret etmedi...

..... Cevizlerini Eylülde döker,
yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.
Toprağın içinde gider kökleri,
karanlık bir sudur tepende akar.
Her akşam altından geçerci Yunus...

..... Bir gün ateşimizi yakıp
verirken suyumuzu :
«- Biz hizmetkârınız senin,
sen efendimizsin» - dedik.
Şaşıp kaldı Yunus...

..... Cevizlerini Eylülde döker,
yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.
Rüzgârda konuşurdu kendi kendine.
Yüksekti, genişti alabildiğine.
Gece altında oturdun muydu
yıldızları göremezdin.
Karanlık bir sudur tepende akar,
toprağın içinde gider kökleri,
dalları, yukardan Yunus'a bakar...

«- Köy işi zordur katiyen
vücut ezilir bir defa.
Toprağa çömelip bak dört tarafa :
bela hangi inde pusmuş
bilinir mi?
Mümkünü yok vurulsun...»

Vurmuş belâ, ciğerinden Yunus'u...

«- Biz hiç dünyada yaşamış değiliz.
Geldik
gidiyoruz öylesine...
Tevatür güzelmiş İstanbul şehri,
varıp görülmesi nasibolmadı.
Velâkin niye tiftiği yok
altmış haneden otuzunun?...»

Tiftiği yoktu Yunus'un...

«- Attığın taş
dediğin kuşu vurmuyor.
Dünya trene bindi.
Gayrı dünya öküzün boynuzunda durmuyor.
Elimiz ayağımız : öküz.
Çok zor olur öküzü satmak,
yarı ölümdür yani.
Öküz gitti mi korkulursun...»

Sattılar öküzünü Yunus'un...

«- Herhal yolların sonu göründü.
Bu olan işleri akıl almaz.
Toprak sabuna döndü
kayar insanın elinden.
Cümle mahlukatın mekânı vardır
kurdun mekânı olmaz.
Toprağın elinden kaydı mıydı
bir mekânsız kurt olursun...»

Kaydı toprağı elinden Yunus'un...

Cevizlerini Eylülde döker,
yaprakları yeşil dururdu Kasıma kadar.

Güneşte gölgesi hain olurdu.
Yunus durmadan

Yunus kaybettikçe onu düşündür,
o, bir şey isteyip, bir şey sormadan
rüzgârda konuşurdu kendi kendine...

Çocuklara ana,
tohuma toprak
ve karı lâzımdır erkek kısmına...

Bir kız kaçırdı Yunus :
Çünkü düğün pahalı
kız kaçırılmak ucuz...

Fakirin karısı kavi olmaz...

Ve bir gün
Çerkeş yolu üzerinden
sabah namazı ışıyıp geldiği zaman
giderlerdi.

Yunus'un arkasında yuvarlandı yere,
kırmızı peştemalının içinde ölüverdi...

Topraksız, öküzsüz ve kadınsız,
kaldılar dünyada bir başlarına
ceviz ağacı ile Yunus.

Yalnızlık koydukça koydu Yunus'a.
El toprağında ter döker oldu.
Cevizi karanlıkta kaybolur sanıp
uyumaz beklerdi sabaha kadar.
Yalnızlık umrunda değil cevizin,
toprağın içinde gider kökleri,
dalları yukardan Yunus'a bakar...

Cevizden konsol yaparlar,
topal Yunus ne işe yarar?

Zemheriler geldi barınamazsın.
Cevizden konsol yaparlar.
Gayrı daha fazla sürünemezsin.
Sat Yunus cevizini...

Yün yorgan değil bu sarınamazsın.
Cevizden konsol yaparlar.
Bir cansız ağaçtır yaranamazsın.
Sat Yunus cevizini...

Varlılar varsıza dokur mu kilim,
vay cevizin hali, vay benim halim...

Mekânsız kurda mekândı.
Cevizden konsol yaparlar.
Yarı ağaç, yarı insandı.
Sat Yunus cevizini...

Cenaze çırpıplak, kara uzandı.
Cevizden konsol yaparlar.
Kesildi dalları, dallar budandı.
Sattı Yunus cevizini...

Varlılar varsıza dokur mu kilim,
vay cevizin hali, vay benim halim...

Sabahın sahibi vardır.
Gün daima bulutta kalmaz.
Herhal ilerdedir

yaşanacak günlerin
en güzelleri...

Şimdilik
sohbetimizde kederi :

kesilip
satılmış
bir ceviz ağacının...

Ceviz Ağacı...

Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz,
ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda,
budak budak, şerham şerham ihtiyar bir ceviz.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl.
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril,
koparıver, gözlerinin, gülüm, yaşımı sil.
Yapraklarım ellerimdir, tam yüz bin elim var.
Yüz bin elle dokunurum sana, İstanbul'a.
Yapraklarım gözlerimdir, şaşarak bakarım.
Yüz bin gözle seyredirim seni, İstanbul'u.
Yüz bin yürek gibi çarpar, çarpar yapraklarım.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Çankırı Hapishanesinden (Mektuplar - 01-05)

1

Saat dört,
yoksun.
Saat beş,
yok.
Altı, yedi,
ertesi gün,
daha ertesi
ve belki
kim bilir...

Hapisane avlusunda
bir bahçemiz vardı.
Sıcak bir duvar dibinde
on beş adım kadardı.

Gelirdin,
yan yana otururduk,
kırmızı ve kocaman
muşamba torban
dizlerinde...

Kelleci Memed'i hatırlıyor musun?
Sübyan koğuşundan.
Başı dört köşe,
bacakları kısa ve kalın
ve elleri ayaklarından büyük.
Kovanından bal çaldığı adamın
taşla ezmiş kafasını.

«Hanım abla» derdi sana.
Bizim bahçemizden küçük bir bahçesi vardı,
tepemizde, yukarda,
güneşe yakın,
bir konserve kutusunun içinde...

Bir Cumartesi gününü,
hapisane çeşmesiyle ıslanan
bir ikindi vaktini hatırlıyor musun?

Bir türkü söylediği kalaycı Şaban Usta,
aklında mı :

«Beypazarı meskenimiz, ilimiz,
kim bilir nerde kalır ölümüz...?»

O kadar resmini yaptım senin
bana birini bırakmadın.
Bende yalnız bir fotoğrafın var :
bir başka bahçede

çok rahat
çok bahtiyar
yem verip tavuklara
gülüyorsun.

Hapisane bahçesinde tavuklar yoktu,
fakat pek âlâ gülebildik
ve bahtiyar olmadık değil.

Nasıl haberler aldık
en güzel hürriyete dair,
nasıl dinledik ayak seslerini
yaklaşan müjdelerin,
ne güzel şeyler konuştuk
hapisane bahçesinde...

2

Bir akşamüstü
oturup
hapisane kapısında
rubailer okuduk Gazalî'den :

«Gece :
büyük lâciverdî bahçe.
Altın pırıltılarla devranı rakkaselerin.
Ve tahta kutularda upuzun yatan ölümler.»

Bir gün eğer,
benden uzak,
karanlık bir yağmur gibi,
canımı sıkarsa yaşamak
tekrar Gazalî'yi oku.

Ve Pîrâyende'm benim,
ben eminim
sen sadece merhamet duyacaksın
ölümün karşısında onun
ümitsiz yalnızlığı
ve muhteşem korkusuna.

Bir akar su getirsin Gazalî'yi sana :

«- Toprak bir kâsedir
çömlekçinin rafında tâcîdar,
ve zafer yazıları
yıkılmış duvarlarında Keyhüsrevin...»

Birikip sıçramalar.

Soğuk
sıcak
serin.

Ve büyük lâciverdi bahçede
başsız ve sonsuz
ve durup dinlenmeden
devranı rakkaselerin...

Bilmiyorum, neden
aklımda hep
ilkönce senden duyduğum
Çankırılı bir cümle var :

«Pamukladı mıydı kavaklar
kiraz gelir ardından.»
Kavaklar pamukluyor Gazalî'de,
fakat
görmüyor, üstat,
kirazın geldiğini.
Ölüme ibadeti bundandır.
Şeker Ali yukarda, koğuştâ bağlama çalıyor.
Akşam.
Dışarda çocuklar bağrışıyorlar.
Çeşmeden akıyor su.
Ve jandarma karakolunun ışığında
akasyalara bağlı üç kurt yavrusu.
Açıldı demirlerin dışında
büyük, lâciverdî bahçem.
A s l o l a n h a y a t t ı r ...
Beni unutma Hatçem...

3

Bugün çarşamba :
- biliyorsun -
Çankırı'nın pazarı.
Demir kapımızdan geçip
kamuş sepetimizde bize kadar gelecek
yumurtası, bulguru,
yaldızlı, mor patlıcanları...
Dün köylerden inenleri seyrettim :
yorgundular,
kurnaz
ve şüpheli,
ve kaşlarının altında keder.
Erkekler eşeklerde,
kadınlar çıplak ayaklarının üstünde geçtiler.
Herhalde içlerinde senin bildiklerin vardır.
Herhalde iki çarşambadır pazarda :
kırmızı başörtülü
«kibirsiz» İstanbulluyu aramışlardır...

20.7.1940

4

Sıcaklar bildiğin gibi değil
ve ben ki yalı uşağıyım,
deniz ne kadar uzak...
İkiyle beş arası
cibinliğin altına uzanarak
ter içinde
kımıldanmadan
gözlerim açık
dinliyorum sineklerin uğultusunu.
Biliyorum :
şimdi avluda
duvarlara çarpıyorlardır suyu,
kızgın, kırmızı taşlar tütüyordur.
Ve dışarda, otları yanmış kalenin eteğinde
bir kezzap aydınlığı içindedir
simsiyah kiremitleriyle şehir...
Geceleri birdenbire rüzgâr çıkıyor.
sonra kayboluyor birdenbire.

Ve karanlıkta canlı bir mahluk gibi soluyup,
yumuşak, tüylü ayaklarıyla dolaşarak
bizi bir şeylerle tehdit ediyor sıcak.
Ve zaman zaman
ürpermelerle duyuyoruz derimizin üstünde
bir korku halinde tabiatı...

Bir zelzele olabilir.
Zaten üç günlük yere geldi,
salladı çapanoğlu Yozgad'ı.
Ve yerlilerin kavlince :
altı tek mil tuz madeni olduğundan
yıkılacak Çankırı şehri
kıyametten kırk gün önce.

Yatıp bir gece
başın bir kalasla ezilmiş,
çıkılmamak sabaha...
Ölümün bu kadar körü ve mendeburu...
Ben yaşamak istiyorum biraz daha,
daha bir hayli yaşamak.
Bunu birçok şey için istiyorum,
birçok
çok mühim şeyler.

12.8.1940

5

Saat beşte akşam oluyor :
insanın üstüne doğru yürüyen bulutlarla.
Yağmur taşıdıkları belli.
Birçoğu
elle tutulacak kadar alçaktan geçiyorlar...
Bizim odanın yüz mumluğu,
terzilerin gaz lambası yandı.
Terziler ıhlamur içiyorlar...
Kış geldi demektir...
Üşüyorum.
Fakat kederli değilim.
Yalnız bize mahsus bir imtiyazdır :
kış günleri hapisanede,
sade hapisanede değil,
bu kocaman
bu ısınası
bu ısınacak dünyada
üşüyüp
kederli olmamak...

Çarlık Rusya'sının Ölümü

BU YAZI UZUN SENELER DÜNYA EMPERYALİZMİNİN ŞARKTA KANLI BEKÇİLİĞİNİ YAPAN ÇARLIK
RUSYASININ NE SURETLE ÖLDÜĞÜNE DAİRDİR

Bin dokuz yüz on yedi
ikinciteşrin yedi...
Yumuşak ve derin
sesiyle Lenin:
"Dün erkendi, yarın geç
zaman tamam bugün," dedi..
Yağlı çarklılarla yağlı işçiler:
"Bugün!" dedi.
Ölümü aşıktan öldüren siper:
"Bugün!" dedi.

Ağır
çelik
kara
toplariyla AVRORA:
"BUGÜN!" dedi,
"BUGÜN!" dedi..

.....
.....
.....
.....

Artık
ne kışlık sarayda
sarhoş eteklerin ipekli sesi,
ne paskalya çanlarında deli duası çarın,
ne Sibirya yollarında zincir iniltisi...
Artık
votka kadehlerinde ıslanmıyacak
sarı sarkık bıyıkları pameşçiklerin.
Kara toprağın üstünde bir avuç kan gibi
yanmıyacak,
bakır sakalları
açlıktan ölen mujiklerin.
Artık
kararmıyacaktır karlı sokaklar
kara bir rüzgar gibi geçen
Çarın kazaklarından.
Sarkmıyacaktır işçi kadınların
kanlı saçları:
kara kalpaklı kazakların mızraklarından.
Yandı kanatları iki başlı kara kartalın,
düştü yere,
öldü.
Buzlu Baltık denizinin kıyısında
bir pencere örtüldü.
Açıldı bir pencere....
Bin dokuz yüz on yedi
ikinciteşrin yedi...

Çınarı Yıkmağ İçin Baltayı Köküne Vururlar

.....

Çınarı yıkmak için
baltayı köküne vururlar.
evi yıkmak için
sokarlar kundağı temeLe.
Kartal uçmaz olur
kanadı kırılınca.
düşünebilir miyiz
başımız vurulunca?

Onlar köküdür memleketin,
dallara yürüyen su
bu kökte saklıdır.
Onlar umudun temeli,
onlar kanadı hürriyetin,
halkın aklıdır.

Kaç kere kaç yerde baltalandı kök
yürümez oldu su
dallar kurudu.
Kırıldı kanat
öldürdüler aklı;

Ve sonra yolladılar insanları salhaneye.
Çünkü böyledir
asrımızın gerçeklerinden biri.

Çocuklar Ölebilir Yarın

.....
Çocuklar ölebilir yarın,
hem de ne sıtmadan ne kuşpalazından
düşerek te değil kuyulara filân;
çocuklar ölebilir yarın,
çocuklar sakallı askerler gibi ölebilir yarın,
çocuklar ölebilir yarın atom bulutlarının ışığında,
ne bir santim kemik, ne bir damla kan,
çocuklar ölebilir yarın atom bulutlarının ışığında
arkalarında bir avuç kül bile değil
arkalarında gölgelerinden başka bir şey bırakmadan.

.....

Çocuklarımıza Nasihat...

Hakkındır yaramazlık.
Dik duvarlara tırman
yüksek ağaçlara çık.
Usta bir kaplan
gibi kullansın elin
yerde yıldırım gibi giden bisikletini..
Ve din dersleri hocasının resmini yapan
kurşunkaleminle yık
Mızraklı İlmihalin
yeşil sarıklı iskeletini..
Sen kendi cennetini
kara toprağın üstünde kur.
Coğrafya kitabıyla sustur,
seni «Hilkati Âdem»le aldatanı..
Sen sade toprağı tanı
toprağı inan.
Ayırdetme öz anandan
toprak ananı.
Toprağı sev
anan kadar...

Davet...

Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrağ başı gibi uzanan
bu memleket, bizim.

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benzeyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.

Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu dâvet bizim....

Yaşamakbir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşesine,
bu hasret bizim...

Diyet

KORE'DE ÖLEN BİR YEDEK SUBAYIMIZIN MENDERES'E SÖYLEDİKLERİ

Gözlerinizin ikisi de yerinde, Adnan Bey,
iki gözünüzle bakarsınız,
iki kurnaz,
iki hayın,
ve zeytini yağlı iki gözünüzle
bakarsınız kürsüden Meclis'e kibirli kibirli
ve topraklarına çiftliklerinizin
ve çek defterinize.

Ellerinizin ikisi de yerinde, Adnan Bey,
iki elinizle okşarsınız,
iki tombul,
iki ak,
vıcık vıcık terli iki elinizle
okşarsınız pomadlı saçlarınızı,
dövizlerinizi,
ve memelerini metreslerinizin.

İki bacağınızın ikisi de yerinde, Adnan Bey,
iki bacağınız taşır geniş kalçalarınızı,
iki bacağınızla çıkarsınız huzuruna Eisenhower'in,
ve bütün kaygınız
iki bacağınızın arkadan birleştiği yeri
halkın tekmesinden korumaktır.

Benim gözlerimin ikisi de yok.
Benim ellerimin ikisi de yok.
Benim bacaklarımın ikisi de yok.
Ben yokum.
Beni, Üniversiteli yedek subayı,
Kore'de harcadınız, Adnan Bey.

Elleriniz itti beni ölüme,
vıcık vıcık terli, tombul elleriniz.
Gözleriniz şöyle bir baktı arkamdan
ve ben al kan içinde ölürken
çılgılığımı duymamanız için
kaçırdı bacaklarınız sizi arabanıza bindirip.

Ama ben peşinizdeyim, Adnan Bey,
ölüler otomobilden hızlı gider,
kör gözlerim,
kopuk ellerim,
kesik bacaklarımla peşinizdeyim.

Diyetimi istiyorum Adnan Bey,
göze göz,
ele el,
bacağa bacak,
diyetimi istiyorum,
alacağım da.

Doğum

Anası bir oğlancık doğurdu bana;
kaşsız, sarı bir oğlan,
masmavi kundağında yatan
bir nur topu, üç kilo ağırlığında.

Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman,
çocuklar doğdu Korede,
sarı ay çiçeğine benziyorlardı.

Makartır kesti onları,
gittiler ana sütüne bile doymadan
Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman,
çocuklar doğdu Yunan zindanlarında,
babaları kurşuna dizilmiş.
Bu dünyada ilk görülecek şey diye
demir parmaklığı gördüler.

Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman
çocuklar doğdu Anadoluda,
mavi gözlü, kara gözlü, elâ gözlü bebeklerdi.
Bitlendiler doğar doğmaz
kim bilir kaççı sağ kalır mucize kabilinden.
Benim oğlan
benim yaşıma bastığı zaman,
ben bu dünyada olmayacağım,
ama harikulâde bir beşik olacak dünya,
siyah,
beyaz,
sarı
bütün çocukları
sallıyan
mavi atlas döşekli bir beşik.

**Makartır - (Mac Arthur): Amerikan generali. 2. Dünya savaşında
Asya'daki Amerikan ordularının kumandanlığını yaptı. Asya halklarına karşı yürüttüğü baskılarla ün saldı
(!) için Amerikan hükümeti tarafından Kore savaşının kumandanlığına da atandı.**

Don Kişot...

Ölümsüz gençliğin şövalyesi,
ellisinde uydu yüreğinde çarpan aklına,
bir Temmuz sabahı fethine çıktı
güzelin, doğrunun ve haklının :
önünde mağrur, aptal devleriyle dünya,
altında mahzun, fakat kahraman Rosinant'ı.

Bilirim,
hele bir düşmeyegör hasretin hâlisine,
hele bir de tam okka dört yüz dirhemse yürek,
yolu yok, Don Kişot'um benim, yolu yok,
yeldeğirmenleriyle dövüşülecek.

Haklısın, elbette senin Dülsinya'ndır en güzel kadını yeryüzünün,
sen, elbette bezirgânların suratına haykıracaksın bunu,
alaşağı edecekler seni
bir temiz pataklayacaklar.
Fakat sen, yenilmez şövalyesi susuzluğumuzun,
sen, bir alev gibi yanmakta devam edeceksin
ağır, demir kabuğunun içinde
ve Dülsinya bir kat daha güzelleşecek...

Dostluk

Biz haber etmeden haberimizi alırsın,
yedi yıllık yoldan kuş kanadıyla gelirsin.

Gözümüzün dilinden anlar,
elimizin sırrını bilirsin.

Namuslu bir kitap gibi güler,
alnımızın terini silersin.

O gider, bu gider, şu gider,
dostluk, sen yanı başımızda kalırsın

Dörtlük

Koparmış ipini eski kayıklar gibi yüzer
kışın, sabaha karşı rüzgârda tahta cumbalar
ve bir saç mangalın küllerinde
uyanır uykuda büyük İstanbulum.

Durup Dururken

Durup dururken içimde bir şeyler kopup tıkıyor boğazımı,
Durup dururken sıçrayıp kalkıyorum yarıda bırakıp yazımı,
Durup dururken rüya görüyorum bir otelde, holde, ayakta,
Durup dururken çarpıyor alnıma kaldırımdaki ağaç,
Durup dururken bir kurt uluyor aya karşı bahtsız, öfkeli, aç,
Durup dururken yıldızlar inip sallanıyor bir bahçede, salıncakta,
Durup dururken mezardaki halim geçiyor aklımdan,
Durup dururken kafamda bir güneşli duman,
Durup dururken hiç bitmeyecekmiş gibi bağlanıyorum başladığım güne,
Ve her seferinde sen çıkıyorsun suyun yüzüne...

Dünyanın En Tuhaf Mahluku...

Akrep gibisin kardeşim,
korkak bir karanlık içinde sin akrep gibi.
Serçe gibisin kardeşim,
serçenin telaşı içinde sin.
Midye gibisin kardeşim,
midye gibi kapalı, rahat.
Ve sönmüş bir yanardağ ağzı gibi korkunçsun, kardeşim.
Bir değil,
beş değil,
yüz milyonlarlasın maalesef.
Koyun gibisin kardeşim,
gocuklu celep kaldırınca sopasını
sürüye katlıverirsin hemen
ve âdeta mağrur, koşarsın salhaneye.
Dünyanın en tuhaf mahlukusun yani,
hani şu derya içre olup
deryayı bilmiyen balıktan da tuhaf.
Ve bu dünyada, bu zulüm
senin sayende.
Ve açsak, yorgunsak, alkan içindeyse eğer
ve hâlâ şarabımızı vermek için üzüm gibi eziliyorsak
kabahat senin,
- demeğe de dilim varmıyor ama -
kabahatın çoğu senin, canım kardeşim!

Dünyayı Verelim Çocuklara

Dünyayı verelim çocuklara hiç değilse bir günlüğüne
allı pullu bir balon gibi verelim oynasınlar
oynasınlar türküler söyliyerek yıldızların arasında
dünyayı çocuklara verelim
kocaman bir elma gibi verelim sıcacık bir ekmek somunu gibi
hiç değilse bir günlüğüne doysunlar
bir günlük de olsa öğrensün dünya arkadaşlığı
çocuklar dünyayı alacak elimizden
ölümsüz ağaçlar dikecekler

Ellerinize Ve Yalana Dair

Bütün taşlar gibi vakarlı,
hapiste söylenen bütün türküler gibi kederli,
bütün yük hayvanları gibi battal, ağır
ve aç çocukların dargın yüzlerine benzeyen elleriniz.

Arılar gibi hünerli, hafif,
sütlü memeler gibi yuklu,
tabiat gibi cesur
ve dost yumuşaklıklarını haşın derilerinin altında gizleyen elleriniz.

Bu dünya öküzün boynuzunda değil,
bu dünya ellerinizin üstünde duruyor.

Ve insanlar, ah, benim insanlarım,
yalanla besliyorlar sizi,
halbuki açsınız,
etle, ekmekle beslenmeğe muhtaçsınız.
Ve beyaz sofrada bir kere bile yemek yemeden doyasıya,
göçüp gidersiz bu her dalı yemiş dolu dünyadan.

insanlar, ah, benim insanlarım,
hele Asya'dakiler, Afrika'dakiler,
Yakın Doğu, orta Doğu, Pasifik adaları
ve benim memleketlilerim,
yani bütün insanların yüzde yetmişinden çoğu,
elleriniz gibi ihtiyar ve dalgınsınız,
elleriniz gibi meraklı, hayran ve gençsiniz.

İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
Avrupalım, Amerikalım benim,
uyanık, atak ve unutkanların ellerin gibi,
ellerin gibi tez kandırılır,
kolay atlatılırsın...İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
antenler yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa rotatifler,
kitaplar yalan söylüyorsa,
beyaz perdede yalan söylüyorsa çıplak baldırları kızların,
dua yalan söylüyorsa,
ninni yalan söylüyorsa,
rüya yalan söylüyorsa,
meyhanede keman çalan yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa umutsuz günlerin gecelerinde ay ışığı,
söz yalan söylüyorsa,
ses yalan söylüyorsa,
ellerinizden geçinen
ve ellerinizden başka her şey
herkes yalan söylüyorsa,

elleriniz balçık gibi itaatli,
elleriniz karanlık gibi koçar,
elleriniz çoban köpekleri gibi aptal olsun,
elleriniz isyan etmesin diyedir.
Ve zaten bu kadar az misafir kaldığımız
bu ölümlü, bu yaşanası dünyada
bu bezirgan saltanatı, bu zulüm bitmesin diyedir.

En Mühim Mesele

Toprak doyurası gözleri doymuyor
Çok para kazanmak istiyorlar;
öldürmemiz, ölmemiz lazım geliyor
çok para kazanmaları için.

Elbet de aşikare yapmıyorlar bunu :
renk renk fener asmışlar kuru dallara,
yalanları salmışlar yollara,
hepsinin de kuyruğu telli pullu.

Davullar dövülüyor pazar yerinde
çadırlarda kaplan adam, deniz kızı, kesik bas,
pembe donlu cambazlar tellerin üzerinde
hepsinindi yüzü gözü boyalı.

Aldanıp aldanmamak,
İste bütün mesele.
Aldanmazsak : varız!
Aldanırsak : yok!

Erzurum Ve Sivas Kongreleri

Biz ki İstanbul şehriyiz,
iste, arz ederiz halimizi
Türk halkının yüce katına.
Mevsim yazdır,
919'dur.
Ve teşrinlerinde gecen yılın
dört düvele teslim ettiler bizi,
gözü kanlı dört düvele
anadan doğma çırılçıplak.
Ve kurumuştur
ve kan içindeydi memelerimiz.

Biz ki İstanbul şehriyiz,
Fransız, İngiliz, İtalyan, Amerikan
bir de Yunan,
bir de zavallı Afrika zencileri
yer bitirir bizi bir yandan,
bir yandan da kendi köpek döllerimiz:
Vahdettin Sultan,
ve Damat Ferit
ve İngiliz muhipleri
ve Mandacılar,
Biz ki İstanbul şehriyiz,
yüce Türk Halkı,
malumun olsun çektiğimiz acılar...

...

...

Erzurum'da on dört gün surdu Kongre:

orda, mazlum milletlerden bahsedildi
butun mazlum milletlerden
ve emperyalizme karşı dövüşenlerinden onların.
Orda, bir Şurayı Millimden bahsedildi,
İrade-i Milliye'ye müstenit bir Şurayı Millimden.
Buna rağmen
diyenler vardı,

Hatta casuslar vardı içerde.
Buna rağmen
denildi.
denildi,
Buna rağmen
İstanbul'da birçok hanımlar, beyler, paşalar,
Türk halkından kesmişlerdi umudu.
Yağdırıldı telgraflar Erzurum'a:
<> diye.

< bugün bu, diyorlardı, mümkün değil,
birkaç vilayet, diyorlardı, kalacak elde,
şu halde, diyorlardı, şu halde,
Memaliki Osmaniye'nin cümlesine şamil
Amerikan mandaterliğini talep etmeği
memleketimiz için en Naci
bir sekli hal kabul ediyoruz.>>
FAKAT BU SEKLI HALLI KABUL ETMEDİ ERZURUMLU.
ERZURUM'UN KISI ZORLUDUR, BALAM,
BUZ TUTAR YIGITLERİN BIYIGI.
ERZURUM'DA KASKATI, DIMDIK OLUR ADAM,
KABULLENMEZ YILGINLIGI...

İstanbul'da hanımlar, beyler, paşalar,
tül perdeler, kravatlar, apoletler, şişeler,
çıtı pıtı dilleri ve pamuk gibi elleri
ve biçare telgraf telleri
devretmek için Amerika'ya Anadolu'yu
şöyle diyorlardı Erzurum'dakilere:
<
tarafgirlik, cehalet
ve çok konuşmaktan başka müspet
bir hayat kuramayız.
İşte bu yüzden Amerika çok işimize geliyor.
Filipin gibi vahşi bir memleketi adam etti Amerika.
Ne olacak,
Biz de on beş, yirmi sene zahmet çekeriz,
sonra Yeni Dünya'nın sayesinde
İstiklali kafasında ve cebinde taşıyan
bir Türkiye vücuda geliverir.
Amerika, içine girdiği memleket ve millet hayrına
nasıl bir idare kurduğunu
Avrupa'ya göstermek ister.
Hem artık işi uzatmağa gelmez.
Çok tehlikeli anlar yasıyoruz.
Sergüzeşt ve cidal devri geçmiştir:
Türkiye'yi geniş kafalı birkaç kişi belki kurtarabilir.>>

...

...

...

Ve böylece, bin dereden su getirdi İstanbul'dan gelen zevat.
Sivas, mandayı kabul etmedi fakat,

<>

dedi,
< ya İSTIKLAL, ya olum! >>
dedi.

Fakir Bir Şimal Kilisesinde Şeytan İle Rahibin Macerası

İlkönce yağmurla
sonra birdenbire açan güneşle başlamıştı sabah.
Henüz ıslaktı asfaltın solundaki tarla.
Harp esirleri çoktan iş başındaydılar.
Topraktan nefret duyarak
- halbuki köylüydü birçoğu -
tırışlı ve korkak
çapalıyorlardı patatesleri.
Suluboya, solgun resimleri hatırlatıyordu insana
köy kilisesinden gelen çan sesleri.

Pazardı.
Kilisede erkeklerin hepsi ihtiyardı
kadınların değil,
içlerinde büyük memeli kızlar,
ve sarı saçlarına ak düşmemiş anneler vardı.

Maviydi gözleri.
Başları önde,
kalın, kırmızı ve harap parmaklarına bakıyorlardı.
Terliyidiler.
Haşlanmış lahanayla günlük kokuyordu.
Kürsüde muhterem peder
«beyannameyi» okuyordu,
- gözlerini gizleyerek -.

Renkliydi pencere camlarından biri.
Bu camdan içeri giren güneş
duruyordu genç bir kadının bembeyaz ensesinde
eski bir kan lekesi gibi.

Ve hiçbir zaman
doğurmamış olan
göğüssüz ve kalçasız bir Meryem'in kucağında bir çocuk :
başı öyle büyük
o kadar inceydi ki kıvrılmış bacakları
hazin ve korkunçtu.

Önlerinde kandil yanıyordu
eski
sert
ve boyalı tahtayı aydınlatıp...

İki adam boyundaydı tahta heykel.
Şeytan saklanmıştı arkasına
- kaşları çekik, sakalı sivri,
Mefistofeles olması muhtemel,--

ve âlim bir tebessümle
dinliyordu muhterem pederi.

«- Avrupa'nın bekası,
(okuyordu beyannameyi muhterem peder)
Avrupa'nın bekası için harbediyoruz.»

Dinliyordu Şeytan
sivri sakalında keder
ve âsi ve selim aklına
dayanılmaz bir ağrı vermekteydi yalan.

Okuyordu rahip :
«- Avrupa milletleri el ele verip
harbediyoruz,
ve mutlak imha edeceğiz
medeniyet için tahripçi bir unsuru.»

Şeytan bir parça yana itti Meryem'in heykelini
ve havada sihirle efsun alâmetleri daireler çevirip
kaldırdı elini

rahibe doğru
- etsizdi, uzundu bu el,
hakikat gibi, kemikli ve kuru -.

Ve ne olduysa o anda oldu işte.
Renkli camın altındaki kadın
çırılçıplak göründü kıpkırmızı güneşte.
Memeleri ağırdu
ve sarı ipek gibi parlıyordu karnının altında tüyler.
Düşürdü kâadı muhterem peder
ve Şeytan'ın iğvasıyla hakikati bağırdı :

«- Karşı koymak günü geldi en büyük tehlikeye.
Harbediyoruz,
fuşun bekası için,
kerhane kapıları kapanmasın diye.
Ve sen orda, arkada
içinde beyaz entarisinin
bir erkek çocuğu gibi duran,
sen orospu olacaksın kızım.
Sana firengi ve belsoğukluğu verecekler
büyük şehirlerimizden birinde.
Baban dönmeyecek
Yatıyor şimdi yüzükoyun
çok uzak bir toprağın üzerinde.
Şimdi kan içindedir
etli, kalın kulaklar
ve ince kollarının dolandığı boyun.
Yattığı yerde yalnız değil.
Hareketsiz duran tanklarla, terk edilmiş toplar sahada.»

Kendi sesinden ürkerek
sustu rahip.
Orda, arkada, beyazlı kız ağhyordu.
Kadife ceketli bir erkek
- ihtiyar orman bekçisi civar çiftliğin -
bir şeyler söylemek istedi.
Sivri sakalını kaşdı Şeytan,
rahibe : «Devam et,» - dedi.

Ve muhterem peder
başladı tekrar konuşmaya :
«- Harbediyoruz :
pazar ve mal nizamının bekası için.
Kömür, lâstik ve kereste,
ve kendi değerinden fazla yaratan iş kuvveti
satılmalıdır.
Patiska, benzin
buğday, patates, domuz eti
ve taze gümrah bir sesin içindeki cennet
satılmalıdır.
Güneşli bahçesi ve resimli kitapları çocukluğun
ve ihtiyarlığın emniyeti
satılmalıdır.
Şan, şeref ve saadet,
ve
kuru kahve
topyekun pazar malı olup
tartılıp, ölçülüp, biçilip satılmalıdır.
Harbediyoruz :
harbi bitirdiğimiz zaman
aç, işsiz ve sakat
- harp madalyasıyla fakat -
köprü altında yatılmalıdır...»

Yine sustu muhterem peder.
Şeytan emretti yine :

«- Naklet onun macerasını,
o ne idi, ne oldu, anlat...»

Ve anlattı rahip :

«- Onu hepimiz hatırlarsınız,
toprağın içindeki bir patates tohumu gibi
fakir,
çalışkan
ve neşesiz geçti çocukluğu.

Sonra uyandı birdenbire
on yedi yaşına doğru.
Yine fakirdi, çalışkandı.
Fakat aylarca gidip
bulutsuz bir denizde
altında sönük yelkenlerin
sanki çok sıcak bir sabah ufukta apansızın
yeni bir dünya keşfeder gibi buldu neşeyi...
Mahallede sesi en güzel olan insandı
ve en güzel mandolin çalan.
Hatırlıyorsunuz değil mi
size doğru gelen dostluğunu kocaman, kırmızı elinin
ve mavi kurdelesini

mandolininin?..
İçinizde kimin kalbini kırdı,
kime yalan söyledi,
sarhoş olduğu vaki midir,
ve kiminle dövüştü?

Çocuklara saygısını
ve ihtiyarlara şefkatini inkâr edebilir miyiz?

Belki biraz kalın kafalı
fakat kalbi bir balık yavrusu gibi temiz
onu geçen sene harbe gönderdik.
Şimdi gerilerinde cephenin
işgal altındaki bir köyün odasındadır.
Baygın bir kadının ırzına geçmekle meşgul
bir tahta masanın üzerinde.

Beli çıplak
pantolunu dizlerinde
başında miğfer
ve ayaklarında kısa, kalın çizmeler.
Yerde iki çocuk ölüsü yatıyordu
direkte bağlı bir erkek.

Dışarda yağmur yağıyor
ve uzaktan uzağa motor sesleri.
Kadını masadan yere iterek
doğrulup çekti pantolonunu...
Halbuki hepimiz hatırlarsınız onu,
hatırlıyorsunuz değil mi
size doğru gelen dostluğunu kocaman, kırmızı elinin
ve mavi kurdelesini
mandolininin?»

Yine birdenbire sustu muhterem peder.
(Susabilmek bir hünerdir
insanın ağzından çıkan sözler
kendine ait olmazsa.)

Fakat tahta Meryem'in arkasından
yine emretti Şeytan :
«- Rahip, devam et,» - dedi.

Ve devam etti rahip :
«- Harbediyoruz.
Çalıştırılan insan yığınları
birbirine devrederek zinciri,
karanlık ve ağır,

beton künklerin içinde akmalıdır.
Ve sen kocakarı
- ön safta, solda, diz çöküp
yüzü eski bir kâat gibi buruşuk olan -
seni temin ederim ki
kilise kapısında oynayan torunun
- beş yaşında,
başı altın bir top gibi yuvarlak -
dedesi,
senin kocan,
babası,
senin oğlun
ve komşuların gibi
kömür ocaklarında çalışacak.

Hiçbir şeyi
ümit etmemeyi
öğrensin.

Bu maksatla
uçuyor bombardıman birliklerimiz
tasavvur edilmeyecek kadar çok ölüm taşıyıp
iki gergin kanatla.

Ve motorlarına benzinle beraber
belki bir parça keder dolarak
(öldürenlerde tevehhüm edilen keder gibi bir şey),
uçuyor av kuvvetleri himayesinde olarak
bombardıman birliklerimiz
birbiri ardından giden dalgalar halinde...

Harbediyoruz :
öldürdüklerimizin sayısı
- bizden ve onlardan
aralarında meme çocukları da var -
şimdilik
beş altı milyon kadar.

Harbediyoruz :
kündak bezinin çeşidiyle belli olmalı herkesin yeri.

Harbediyoruz :
parlasın edebiyen diye sabah güneşlerinde
hapisane demirleri...»

Hakikat çok taraflıdır.

Fakir bir Şimal kilisesinde

- Şeytan'ın iğvasıyla da olsa -
fakir bir papaz
onu o kadar uzun anlatamaz.

İnzibat kuvvetleri aldı haberi

- kadife ceketli orman bekçisinden -
gelip indirdiler kürsüden muhterem pederi.

Ve asfalt yolun üzerinde

arasında silâhlı iki adamın
giderken muhterem peder

Şeytan baktı arkasından :

çekik kaşlarında ümit
ve sivri sakalında keder.

12.9.1941

Not :

Alamanya yıkıldı.

Temerküz kampından kurtarıldı muhterem peder.

Ve yine Şeytan'ın iğvasına uymasaydı eğer
önemli Alaman demokratlarından biri olurdu bugün

Anglo-sakson işgal bölgelerinden birinde.

Halbuki yine uydu Şeytan'a.

Ve yine bir pazar günü ve aynı kilisede yine

batılı müttefikleri meth ü sena edeyim derken
41 yılında söylediklerinden bazı fasılları tekrarladı aynen
bilhassa mal nizamına ait olanları.
Ve Katolik bir Amerikan subayının emriyle
(tevkif edilmediyse de bu sefer)
kovuldu kiliseden muhterem peder.
Yine arkasından baktı Şeytan :
çekik kaşlarında biraz daha çok ümit
sivri sakalında biraz daha az keder...

Fevkalade Memnunum Dünyaya Geldiğime

Fevkalâde memnunum dünyaya geldiğime,
toprağını, aydınlığını, kavgasını ve ekmeğini seviyorum.
Kutrunun ölçüsünü santimine kadar bilmeme rağmen
ve meçhulüm değilken güneşin yanında oyuncaklığı
dünya, inanılmayacak kadar büyüktür benim için.
Dünyayı dolaşmak,
görmediğim balıkları, yemişleri, yıldızları görmek isterdim.
Halbuki ben
yalnız yazılarda ve resimlerde yaptım Avrupa yolculuğumu.
Mavi pulu Asya'da damgalanmış
bir tek mektup bile almadım.

Ben ve bizim mahalle bakkalı
ikimiz de kuvvetle meçhulüz Amerika'da.
Fakat ne zarar,
Çin'den İspanya'ya, Ümit Burnu'ndan Alaska'ya kadar
her mili bahride, her kilometrede dostum ve düşmanım var.
Dostlar ki bir kerre bile selâmlaşmadık
aynı ekmeğe, aynı hürriyet, aynı hasret için ölebiliriz.
Ve düşmanlar ki kanıma susamışlar
kanlarına susamışım.

Benim kuvvetim :
bu büyük dünyada yalnız olmamaklığımdır.
Dünya ve insanları yüreğimde sır
ilmimde muamma değildirler.
Ben kurtarıp kellemi nida ve sual işaretlerinden,
büyük kavgada
açık ve endişesiz
girdim safıma.

Ve dışında bu safın
toprak ve sen
bana kâfi gelmiyorsunuz.
Halbuki sen harikulâde güzelsin
toprak sıcak ve güzeldir.

Gazete Fotoğrafları Üstüne...

1

Kara Yara

Birinci sayfada yatıyor iki sütun üstüne
iki çıplak yavrucuk,
birinci sayfada iki sütun üstüne
bir avuç kemik deri.

Delinmiş patlamış etleri.
Biri Diyarbakırlı, Erganili biri.
Kolları bacakları kargacık burgacık,
kafaları kocaman,
ağızları korkunç bir haykırıyla açık,
birinci sayfada taşla ezilmiş iki kurbağacık.

İki kurbağacık
kara yaralı iki yavrum benim.
Yılda kim bilir kaç bininiz
acı suya bile doymadan gelip gidiyor...
Ve müsteşar bey :
(Kara Yaraya tutulması)
"Endişeye mahal yok," diyor.

3 Ağustos 1959

2

Emniyet Müdürü

Güneş bir yara gibi açılmış gökte
akıyor kanı.

Uçak alanı.
Karşılایıcılar, eller göbekte :
coplar, cipler,
hapisane duvarları, karakollar
ve darağaçlarında sallanan ipler
ve siviller göze görünmez
ve bir çocuk işkenceye dayanamadı
attı kendini Emniyet'te üçüncü kattan.
Ve işte Emniyet Müdürü bey
uçaktan iniyorlar
Amerika'dan dönüyorlar
mesleki tetkikattan.

İncelediler uyku uyutmamak usullerini
ve memnun kaldılar pek
hayalara bağlanan elektrottan
ve bizdeki tabutlukların üstüne bir de konferans vererek
açıkladılar faydalarını
koltuk altlarına kaynar yumurta koymanın,
boyun derisini kibritle ince ince yakıp soymanın.

Emniyet Müdürü bey uçaktan iniyorlar
Amerika'dan dönüyorlar
ve coplar cipler
ve darağaçlarında sallanan ipler
üstat döndü diye seviniyorlar.

1959

3

Adnan Bey

Türküler söylendikçe Türk diliyle
Seni seviyorum gülüm, dindikçe Türk diliyle
Türk diliyle gülünüp
Türk diliyle ağıtlar yakıldıkça, Adnan Bey,
ben anılacağım,
anılacak Türk diliyle size sövüşüm.
Tarlalarımıza girmiş değil sizin gibisi yaban domuzunun.
Şehrimiz görmüş değil yangının sizden kanlısını.
Bir adınız var, Adnan Bey, adımıza benzeyen.
Dilimiz kuruyor dilimizi konuştuğunuz için.
Bitten, açlıktan, sıtmadan betersiniz.
Yüz Türkiye olsa
elinizden de gelse
yüzünü de zincire vurur
yüz kere satarsınız.
Milletimin en talihsiz gecesi
ana rahmine düştüğünüz gecedir.

1959

4

Ahmet Emin Yalman

Selanikli Osman Efendi
keskin muhasebecilerdendi
ama o da yanıldı ömründe bir kere
yanlış bir tohum atıp rahm-i madere.
Bu tohum dünyaya çıkıp insan biçimini aldıysa da,
boyu bir karış kaldıysa da,
öyle haltlar yedi, öyle işler karıştırdı ki
sövdüler kabrinde bile babası Osman Efendiye.
Osman Efendi, Ahmet Emin adını takmıştı tohumuna,
Ahmet Emin, Yalman'lığı kattı buna
ve Ahmet Emin Yalman
önce Alaman oldu sonra Amerikan.
Ona göre her devirde, her zaman
satılacak bir gazeteydi "Vatan"
ve hazret sattı vatanı.
Hapse atacaklarmış Ahmet Emin Yalman'ı
Amerikana yaranmaktaki rekabet yüzünden.
Hapisteki hırsızlara acıyorum ben,
ahlâkları bozulacak
Emin Beyle aynı damda yaşayarak...

1959

5

Refik Koraltan

«Tekstilde umutsuz durum.
Bir işsiz kezzap içti.
Bir milyon çocuk okuldan mahrum.
Kara yara Mardin'e geçti.
Grev yapan işçiler yakalandı.
Köylü, çiftliklerinin ekinini yakıyor...»
Bir gazete sayfasında
başlıkların arasından bakıyor başkan
başkan Refik Bey,
bel bel bakıyor.

Büyük Millet Meclisi'nin sahibi
gösteriyor suratını millete
bilmem neyini gösteren bir deli gibi.

Biliyoruz,
odur küçük dağları
ve dağların doğurduğu fareleri yaratan
ve Debreli Hasan gibi martini atan.

Biliyoruz,
tutmuş elinden Amerikan :
Yürü ya Refik kulum, demiş
ve Refik Bey yürümüş,
göbeği kendinden bir karış önde,
diz kapaklarına kadar kana batarak,
millî şerefimizin kemikleri üstünde.
Biliyoruz, biliyoruz,
bu vatanın anasını ağlatan
bir İsmet, bir Adnan, bir de Koraltan.

1959

6

Korku

Korkuyor Adnan Menderes
ölülerden korkuyor.
Kore dağlarından geliyor kimi
apaçık gözleri dumanlı
kaytan bıyıkları kanlı
yaşları yirmi.

Korkuyor Adnan Menderes
ölülerden korkuyor
hele çocuk ölülerinden.
Karınları davul gibi, boyunları çöpten ince,
kırıyorlar Adnan Bey'in mutfak camlarını
her gece mezarlarından çıkınca...

Korkuyor Adnan Menderes
dirilerden korkuyor
hele çarıklılardan
hele kasketlilerden.
Kasketliler hayını bağışlamayı bilmez.

Korkuyor Adnan Menderes
kocaman yanakları
sarkıyor yağlı, sarı.
Korkuyor Adnan Menderes
üç saata indi uykusu.
Korkuyor Adnan Menderes
hiçbir korkuya benzemez
halkını satanın korkusu.

Gece Gelen Telgraf

Gece gelen telgraf
dört heceden ibaretti:
"VEFAT ETTİ."
İmza yok.
Bu dört hece bile çok.

Bakıyorum duvara:
duvarda bir yara-
duvarda bir resim-
vefat edenin,
elimle çizmişim.

Saat bir.
Saat üç.
Saat beş.
Polis düdükleri, saatlar...
Yatağım bozulmamış.
Çekmecemde kaatlar:
bazıları
onun el yazıları.

Gece gelen telgraf
dört heceden ibaret...
Şafak söküyor-
odam
geceden ibaret.

Avuçlarımda
ellerinin gölgesi dolaşan adam

demir parmaklıklardan gördü son gündüzünü.
Mahpushane doktoru
örterek paltosuyla upuzun yatanın yüzünü:
- Tamam!
dedi.
Bunu belki evvelki akşam
dedi.
Evvelki akşam
ben.....

Satıcılar geçiyor mahalleden.

Bakıyorum
gece gelen
telgrafa.
O mükemmel bir kafa
mükemmel bir yürek,
yumruklarıyla erkek
gözleriyle çocuktü.
Hudutsuz ve Allahsız bir baştı o.
Yoldaştı o..

* * *

Düşmanlar kına yaksın
dostlar girsın saflara.
Sen gözyaşı göstermeden ağlıyacaksın
gece gelen telgraflara...

Gelmiş Dünyanın Dört Bir ucundan...

Gelmiş dünyanın dört bir ucundan
Ayrı dilleri konuşur, anlarız
Yeşil dallarız dünya ağacından
Gençlik denen bir millet var, ondanız

Gerileyen Türkiye Yahut Adnan MENDERES'e Öğütler..

Nev York Tayms gazetesi 29 Aralık 1954 tarihli sayısında "Türkiye Geriliyor" başlıklı bir başyazı yayımladı. Bu başyazıda şöyle satırlar var : "O - Adnan Menderes - Basın hürriyetini yok ediyor... Basında kendisini tenkit edenleri hapse atıyor... Siyasi muhalefeti eziyor... Menderes işçilere grev hakkını tanıyacağını vaad etmişti... Halbuki en kısa grevler için işçileri takip ediyor..."

Ben, Nâzım Hikmet, Nev York Tayms gazetesinin satırları arasında kalan yazıları da okudum. Bu satırların arasındaki satırları aynen aşağıya geçiriyorum.

GERİLEYEN TÜRKİYE YAHUT ADNAN MENDERES'E ÖĞÜTLER

Şaşkınlığın bu kadarına doğrusu ya pes.
Bindiğin dalı kesiyorsun Adnan Menderes.
İlle de asıp kesmek geliyorsa içinden
Ezmekte devâm et Barışçılar'ı, ama sen
Meselâ Yalçın'ı da tikiyorsun deliğe (1)
İhtiyarcık sana azıcık cilve yaptı diye,
Git, koş, elini öp, af dile, yüzünü güldür,
O, yalnız altın kafeslerde öten bülbüldür.
O, matbaalar yıktırıp kitaplar yaktıran, (2)
O, büyük demokrat, O, hürriyetçi kahraman,
Moskova'yı atomlayalım diyen insancı...
Kendine acımazsan bize bir parça acı.

A be Adnan Menderes, böyle bir dal kesilmez,
Böyle şaşkınlıkların sonu da iyi gelmez...
Şu muhalefetle de alıp veremediğin ne?
Niye öyle hışım ile yürüyorsun üstüne?
Kore'ye asker gönderdin de "Hayır" mı dedi?
"Kan aktı hesabı sorulmalıdır!" mı dedi?
Orduyu emrimize verdin, ses çıkardı mı?
"Olmaz olsun" mu dedi Amerikan yardımı?
Feryat mı etti "İstiklâl elden gitti" diye?
Zavallı, sınıksız sarılmış demokrasiye :
"Başvekil merasimsiz karşılanmalı" diyor. (3)
Bir de bazan coşarak "Hayat pahalı" diyor.
Bu aksoylu muhalefeti ezilir görmek
Türkün Batılı dostlarını pek üzüyor pek. (4)
Şaşkınlığın bu kadarına doğrusu ya pes.
Bindiğin dalı kesiyorsun Adnan Menderes.

Hani, her işte bizden örnek alacaktın ya?
Hürriyet nizamına sâdik kalacaktın ya?
Vaadettin tanımadın işçinin grev hakkını.
O hakkı bizim tanıdığımız gibi tanı.
Elli istiyorlarsa ateş aç, sonra beş ver.
Ama ufak tefek grevlerde anlayış göster.
Sendika liderlerinizin birçoğu zaten
bizde olduğu gibi emir alır polisten.
Niye telaşlanıp kaybedersin vekarını?
Hem de kırsın liderlerin itibarını?
Şaşkınlığın bu kadarına doğrusu ya pes,
Bindiğin dalı kesiyorsun Adnan Menderes.

Senin bindiğin dallar ve bindiğimiz dallar,
Unutma bu dallardan başka asıl ağaç var,
öfkeyle homurdanan yarı çıplak, yarı aç,
bizi silkip atmaya fırsat kollıyan ağaç...

1955

- (1) Adnan Menderes tevkif ettiği gazeteciler arasında Hüseyin Cahit Yalçın'ı da hapse attı.
- (2) 1945 yılında Tan gazetesi başta olmak üzere birçok gazete, dergi matbaası yıkılıp yağma edilmiş, meydanlarda kitaplar yakılmıştı. Bu faşist sürülerine "İleri" emrini Yalçın vermişti.
- (3) Burjuva muhalefet gazeteleri ve partileri, Adnan Menderes'e İstanbul'a filan gelip gidişlerinde merasim yapılmasına itiraz ediyorlar.
- (4) Nev-York Tayms yazısını şöyle bitiriyor: "Bu durum Türkiye'nin Batıdaki dostlarını kederlendirmektedir."

Giden

Camların üstünde gece ve kar.
Bembeyaz karanlıkta parlıyan raylar -
uzaklaşıp kavuşulmamayı hatırlatıyor.
İstasyonun
üçüncü mevki bekleme salonunda
siyah başörtülü,
çıplak ayaklı bir çocuk yatıyor.
Ben dolaşıyorum...
Gece ve kar - pencerelerde.
Bir şarkı söylüyorlar içerde.
Bu, giden kardeşimin en sevdiği şarkıydı.
En sevdiği şarkı...
En sevdiği...
En.....
Kardeşler, bakmayın gözlerime

ağlamak geliyor içimden...
Bembeyaz karanlıkta parlıyan raylar -
uzaklaşıp kavuşulmamayı hatırlatıyor.
İstasyonun
üçüncü mevki bekleme salonunda
siyah başörtülü,
çıplak ayaklı bir çocuk yatıyor..
Gece ve kar pencerelerde.
Bir şarkı söylüyorlar içerde!..

Giderayak...

Giderayak işlerim var bitirilecek,
giderayak.
Ceylanı kurtardım avcının elinden
ama daha baygın yatar ayılamadı.
Kopardım portakalı dalından
ama kabuğu soyulamadı.
Oldum yıldızlarla haşır neşir
ama sayısı bir tamam sayılamadı.
Kuyudan çektim suyu
ama bardaklara konulamadı.
Güller dizildi tepsiye
ama taştan fincan oyulamadı.
Sevdalara doyulamadı.
Giderayak işlerim var bitirilecek,
giderayak.

Gölgesi

Ağlasada gizliyor gözlerinin yaşını;
Bir kere eğemedim bu kadının başını.
Kaç kere sürükledi gururumu ölüme
Fırtınalar yaratan benim coşkun gönlüme.
Cevapları öyle heycansız ki onun,
Kaç kere iman ettim, hiçliğine ruhunun.
Kaç kere hissettim ki, yine bu gece gibi
Güzelliğin önünde, dolup, çarpmalı kalbi
Ne mehtabın aksine yelken açan bir sandal
Ne de ayaklarında kırılan ince bir dal
Onun taştan kalbini sevdaya koşturmuyor.
Bir çiçeğin önünde bir dakkika durmuyor...

Dönüyoruz yine biz uzun bir gezintiden
Gönlümün elemiini döküyorken ona ben
O bana kendisini gülerek naklediyor
diyor.
Ya bu kadın delidir, yahut ben çıldırmışım
Ben ki.bir çok kereler kırılmışım, kırmışım
Ömrümde duymamıştım böyle derin bir acı
Birden onun yüzüne haykırma ihtiyacı
İçimde alev alev tutuştu yangın gibi
Bir dakika kendimin olamadım sahibi
Hiç olmazsa öcümü böyle alırım dedim
Yolda mağrur duran gölgesini çiğnedim.

Gömlek, Pantolon, Kasket ve Fötre Dair

Bana:

"temiz gömlek
giymek
düşmanıdır," diyenler
varsa eğer,
muazzam hocamın resmine baksın.
Ustalarımın ustası Marks'ın
ceketi rehindeydi,
bir övün yemek yerdi dört günde.
Dalgalanırdı fakat
heybetli sakalı:
bembeyaz
tertemiz
kolalı
bir gömleğin üstünde..
Ütülü pantolana idam hükmü kim verdi?
Tosunlar,
şu bizim tarihi de mek parmak okusunlar:
1848'de kurşunlar
demir bir tarak gibi geçerken başından,
halis İngiliz kumaşından
halis İngiliz modasıyla
ütülü mum gibi bir pantolon giyerdi
-Alanglez-
insanların en büyüğü Engels...
Vladimir İliç Ulyanof Lenin
ateşten bir dev gibi çıktığı zaman
barikata,
yakalığı da vardı
kıravatı da..
Bana gelince:
Ben ki, herhangi bir proleter şairiyim,
Marksisto-Leninist şuur,
30 kilo kemik
7 litre kan,
bir iki kilometre kadar,
damar,
adale, et, sinir ve deriyim;
ne kafamın dışındaki kasket
içindeki delalet
eder,
ne de biricik fötrüm beni
geçmekte olan geçmişe alet
eder...
Buna rağmen
ben:
haftada altı gün kasketliyse eğer,
haftada bir gün
sevgilimle seyrana giderken
biricik fötrümü
tertemiz
giymek içindir bu...
Fakat
neden benim iki fötrüm yok?
Ne dersin üstat?
Tembel miyim?
Hayır!
Günde 12 saat
sayfa bağlamak,
ayakta dikilip
anası ağlamak

sapına kadar çalışmaktır..
Kapkara cahil miyiz?
Hayır!
Mesela:
"Sat-Sin" bey kadar cahilü cühela
olmasam gerek....
Budala mıyım?
Eh,
pek
değil..
Belki biraz derbederim..
Lakin hep
asıl sebep:
proleterim,
be birader,
proleter!!..
Ve benim iki fötrüm,
iki milyon fötrüm, ancak
her
proleter
gibi,
Borsalino-Habik-Mosan-Mançister
tezgahlarının sahibi
olursam-olursak-olacak!...
Ve ilaaaaaaa,
Laaaaaaa!!!!!!....

Gövdemdeki Kurt...

Sen
benim
minare boyunda çam gövdeme,
yumuşak
beyaz
bir kurt gibi girdin,
kemirdin!
Ben
barsaklarında solucan Makdonaldı besleyen
İngiliz amelesi gibi taşıyorum
seni içimde!

Biliyorum

kabahat kimde!

Ey ruhu lordlar kamarası kadın!
Ey uzun entarili tüysüz Puankare!
Karşımda:
demirleri kıpkızıl

bir şimendifer ocağı gibi yanmak
senin en basit hünerin;
yine en basit hünerin senin
buzun üstünde bir paten gibi kıvrınmak!

Soğuk!

Sıcak!

Kaltak!

dur!

Yumuşak

beyaz

kıvrılışlarınla

beynime giriyorsun

kemiriyorsun!

Oraya giremezsin!
Onu kemiremezsin!

Yumuşak
beyaz
kıvrılışlarıyla
beynime giren kurdu
çürük bir diş çeker gibi söktüm!
Epeyce ter döktüm!
Bu sonuncuydu
bir daha olmayacak!

Gözleri Siyah Kadın

Gözleri siyah kadın o kadar güzelsin ki
Çok sevdiğim başına yemin ediyorum ben
Koyu bir çiçek gibi gözlerin kapanırken
Bir dakika göğsünün üstünde olsa yerim
Ömrümü bir yudumda ellerinden içerim
Gözleri siyah kadın o kadar güzelsin ki.

Gözlerimiz

Gözlerimiz şeffaf temiz damlalardır.
Her damlada demire can veren dehamızın
Bir küçücük zerresi vardır..
Şeffaf temiz damlalarıyla gözlerimiz
Bir umman içinde o kadar birleşti ki,
Kaynıyan suda buzu nasıl eritirsiniz,
işte biz de birbirimizde öyle kaybolduk.

Yükseldi gözlerimizin şaheseri
Demire can veren dehayı bulduk.
Şeffaf temiz damlalarıyla gözlerimiz,
Bir umman içinde birleşmeseydi eğer,
Her zerre dağılsaydı başka bir yere,
Dinamolarla türbinleri çiftleştirerek,
Çelik dağları suda kof bir kelek gibi döndüremezdik..
Ve gözlerimizi yakan gecenin ateşini
Şamasız kibrit gibi söndüremezdik.

Gözlerin...

Gözlerin gözlerin gözlerin,
ister hapisaneme, ister hastaneme gel,
gözlerin gözlerin gözlerin hep güneşte,
şu Mayıs ayı sonlarında öyledir işte
Antalya tarafında ekinler seher vakti.

Gözlerin gözlerin gözlerin,
kaç defa karşımda ağladılar
çırılçıplak kaldı gözlerin
altı aylık çocuk gözleri gibi kocaman ve çırılçıplak,
fakat bir gün bile güneşsiz kalmadılar.

Gözlerin gözlerin gözlerin,
gözlerin bir mahmurlaşmayagörsün
sevinçli bahtiyar
alabildiğine akıllı ve mükemmel
dillere destan bir şeyler olur dünyaya sevdası insanın.

Gözlerin gözlerin gözlerin,
sonbaharda öyledir işte kestanelikleri Bursa'nın
ve yaz yağmurundan sonra yapraklar
ve her mevsim ve her saat İstanbul.

Gözlerin gözlerin gözlerin,
gün gelecek gülüm, gün gelecek,
kardeş insanlar birbirine
senin gözlerinle bakacaklar gülüm,
senin gözlerinle bakacaklar.

Gözlerine Bakarken

Gözlerine bakarken
güneşli bir toprak kokusu vuruyor başıma,
bir buğday tarlasında, ekinlerin içinde
kayboluyorum...
Yeşil pırıltılarla uçsuz bucaksız bir uçurum,
durup dinlenmeden değişen ebedi madde gibi gözlerin:

sırrını her gün bir parça veren
fakat hiç bir zaman
büsbütün teslim olmayacak olan...

Güneşi İçenlerin Türküsü...

Bu bir türkü:-
toprak çanaklarda
güneşi içenlerin türküsü!
Bu bir örgü:-
alev bir saç örgüsü!
kıvranyor;
kanlı; kızıl bir meş'ale gibi yanıyor
esmer alınlarında
bakır ayakları çıplak kahramanların!
Ben de gördüm o kahramanları,
ben de sardım o örgüyü,
ben de onlarla
güneşe giden
köprüden
geçtim!
Ben de içtim toprak çanaklarda güneşi.
Ben de söyledim o türküyü!
Yüreğimiz topraktan aldı hızını;
altın yeveli aslanların ağzını
yırtaarak
gerindik!
Sıçradık;
şimşekli rüzgâra bindik!.
Kayalardan
kayalarla kopan kartallar
çırpıyor ışıpta yaldızlanan kanatlarını.
Alev bilekli süvariler kamçılıyor
şaha kalkan atlarını!
Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!

Düşmesin bizimle yola:
evinde ağlayanların
göz yaşlarını
boynunda ağır bir
zincir
gibi taşıyanlar!

Bıraksın peşimizi
kendi yüreğinin kabuğunda yaşayanlar!

İşte:
şu güneşten
düşen
ateşte
milyonlarla kırmızı yürek yanıyor!

Sen de çıkar
göğsünün kafesinden yüreğini;
şu güneşten
düşen
ateşe fırlat;
yüreğini yüreklerimizin yanına at!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!

Biz topraktan, ateşten, sudan, demirden doğduk!
Güneşi emziriyor çocuklarımıza karımız,
toprak kokuyor bakır sakallarımız!
Neş'emiz sıcak!
kan kadar sıcak,
delikanlıların rüyalarında yanan

o «an»
kadar sıcak!

Merdivenlerimizin çengelini yıldızlara asarak,
ölülerimizin başlarına basarak
yükseliyoruz
güneşe doğru!

Ölenler
döğüşerek öldüler;
güneşe gömüldüler.
Vaktimiz yok onların matemini tutmaya!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaaaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!

Üzümleri kan damlalı kırmızı bağlar tütüyor!
Kalın tuğla bacalar
kivrılarak
ötüyor!
Haykırdı en önde giden,
emreden!

Bu ses!
Bu sesin kuvveti,
bu kuvvet
yaralı aç kurtların gözlerine perde
vuran,
onları oldukları yerde
durduran

kuvvet!
Emret ki ölelim
emret!
Güneşi içiyoruz sesinde!
Coşuyoruz,
coşuyor!..
Yangınlı ufukların dumanlı perdesinde
mızrakları göğü yırtan atlılar koşuyor!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaaaaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!

Toprak bakır
gök bakır.
Haykır güneşi içenlerin türküsünü,
Hay-kır
Haykırılım!

Güneşin Sofrasında Söylenen Türkü

Dalgaları karşılayan gemiler gibi,
gövdelerimizle karanlıkları yara yara
çıktık, rüzgarları en serin
uçurumları en derin
havaları en ışıklı sıra dağlara.
Arkamızda bir düşman gözü gibi karanlığın yolu.
Önümüzde bakır taslar güneş dolu.
Dostların arasındayız!
Güneşin sofrasındayız!

Dağlarda gölgeniz göklere vursun,
göz göze
yan yana
durun çocuklar.

Tasları birbirine vurun çocuklar.
Doldurun çocuklar,
doldurun
doldurun
doldur içelim.

Başları
göklere
atalım
serden geçelim...
Heey, nerden geçelim?
Yalnayak
koşarak
devlerin
geçtiği
yerden geçelim.

Heey
hop
Heeey
hep
birden geçelim
Doldurun çocuklar,
doldurun
doldurun
doldur içelim.

Dostların arasındayız!
Güneşin sofrasındayız!.

Güneşte

Güneşte
denizin sonunda mavi bir duman gibi
gözümde tütüyorsun.
Yeşil bir erik dalı yüreğim
sen altın tüylü bir yemiş
sallanıyorsun.
Fakat ben seni böyle bir yemiş
ve bir duman gibi görmenin yerine
sahiden görmek istiyorum çıplak ayaklarını
sahiden dokunmak istiyorum uzun parmaklı ellerine!...

Günler

Geçip gitmiş günler gelin
rakı için sarhoş olun
ıslıkla bir şeyler çalın
geberiyorum kederden.

İlerdeki güzel günler
beni görmeyecek onlar
bari selam yollasınlar
geberiyorum kederden.

Başladığım bugünkü gün
yarıda kalabilirsin,
geceye varmadan yahut
çok büyük olabilirsin.

Güz...

Günler gitgide kısalıyor,
yağmurlar başlamak üzere.
Kapım ardına kadar açık bekledi seni.
Niye böyle geç kaldın?

Soframda yeşil biber, tuz, ekmek.
Testimde sana sakladığım şarabı
içtim yarıya kadar bir başıma
seni bekleyerek.
Niye böyle geç kaldın?

Fakat işte ballı meyveler
dallarında olgun, diri duruyor.
Koparılmadan düşeceklerdi toprağa
biraz daha gecikseydin eğer...

Haber...

Onlardan haber geldi.
Oradan
onlardan.
Gömleri kirli değil
çatık değilmiş kaşları.
Yalnız biraz
uzamış tıraşları.
'Yandık! '
dememişler.
Dayanmışlar biliyorum.
'Dayandık! '
dememişler.
Gözleri gülerek
bakıyorlarmış adama.
Şakaklarında taze bir yara varmış ama,
çatık değilmiş kaşları.
Yalnız biraz
uzamış tıraşları....

Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler

Dünyadan, memleketinden, insandan
umudum kesik değil diye
İpe çekilmeyip de
Atılırsan içeriye,
Yatarsan on yıl, on beş yıl
Daha da yatacağından başka,
'Sallansaydım ipin ucunda
Bir bayrak gibi keşke'
Demiyeceksin,
Yaşamakta ayak direyeceksin.
Belki bahtiyarlık değildir artık,
Boynunun borcudur fakat,
Düşmana inat
Bir gün fazla yaşamak.

İçerde bir tarafınla yapayalnız kalabilirsin,K
Kuyunun dibindeki taş gibi.
Fakat öbür tarafın
Dünyanın kalabalığına
Öylesine karışmalı ki,
Sen ürpermelisin içerde,
Dışarda kırk günlük yerde yaprak kımıldasa.
İçerde mektup beklemek,
Yanık türküler söylemek bir de,
Bir de gözünü tavena dikip sabahlamak
Tatlıdır ama tehlikelidir.

Tıraştan tıraşa yüzüne bak,
Unut yaşını
Koru kendini bittin,
Bir de bahar akşamlarından;
Bir de ekmeği
Son lokmasına dek yemeği,
Bir de ağız dolusu gülmeyi unutma hiçbir zaman.
Bir de kimbilir,
Sevdiğin kadın sevmez olur,
Ufak bir iş deme,
Yemyeşil bir dal kırılmış gibi gelir,

İçerdeki adama.
İçerde güllü, bahçeyi düşünmek fena,
Dağları, deryaları düşünmek iyi.
Durup dinlenmeden yazmayı,
Bir de dokumacılığı tavsiye ederim sana,
Bir de ayna dökmeyi.
Yani içerde on yıl, on beş yıl,
Daha da fazla hatta
Geçirilmez değil,
Geçirilir,
Kararmasın yeter ki
Sol memenin altındaki cevahir!

Hasret (01) ...

Yüz yıl oldu yüzünü görmeyeli,
belini sarmayalı,
gözünün içinde durmayalı,
aklının aydınlığına sorular sormayalı,
dokunmayalı sıcaklığına karnının.

Yüz yıldır bekliyor beni
bir şehirde bir kadın.

Aynı daldaydık, aynı daldaydık.
Aynı daldan düşüp ayrıldık.
Aramızda yüz yıllık zaman,
yol yüz yıllık.

Yüz yıldır alacakaranlıkta
koşuyorum ardından.

Hasret (02) ...

Denize dönmek istiyorum!
Mavi aynasında suların:
boy verip görünmek istiyorum!
Denize dönmek istiyorum!

Gemiler gider aydın ufuklara gemiler gider!
Gergin beyaz yelkenleri doldurmaz keder.
Elbet ömrüm gemilerde bir gün olsun nöbete yeter.
Ve madem ki bir gün ölüm mukadder;
Ben sularda batan bir ışık gibi
sularda sönmek istiyorum!
Denize dönmek istiyorum!
Denize dönmek istiyorum!

Hava Soğuk

Hava puslu, soğuk
Kırlar koyu, kırmızı
Saman sarısı, ölü yeşil
Kış gelmek üzere oysaki gönül
Kışa girmeye hazır değil

Haydi Güle Güle Gülüm

Haydi güle güle gülüm
haydi güle güle
Hani ağlamak yoktu?
Ağlama kızım,
gözüne batacak sürmelerin.
Taksiye bindin işte,
işte hapishanesinde yattığım şehrin
geçiyorsun içinden.
Şöför belki ben yaşta bir adam
dikiz aynasından bakıyor sana
anlıyor bu güzel kadının ağlamasını.
Belki onunda içerde yatanı vardır,
belki tanır beni, belki kendiside bizdendir.
Biliyorum:
Demirlerden seyrettiğim bu şehir
kaplıcalar
türbeler
ipek fabrikaları ve kocaman bir çınardır.
Ve sahici insanları
benim insanlarım
nasılda perişan...
Fakat yüzlerine güneş vurmuş gibi olmuştur
sen gözyaşları arasından
onlara baktığım zaman.
Sen bu şehre bundan öncede geldin demek?
Sen bu şehre gelesinde beni aramayasın!
Öylemi? AĞLA GÜLÜM!
Hemde hüngür hüngür ağlamalısın.
Hayır ağlama, Allah belamı versin benim ağlama!
Etrafına bak:
Ben ve şehir çoktan arkada kaldık

Henüz Vakit Varken, Gülüm

Henüz vakit varken, gülüm
Paris yanıp yıkılmadan,
henüz vakit varken, gülüm,
yüreğim dalındayken henüz,
ben bir gece, şu Mayıs gecelerinden biri
Volter rıhtımında dayayıp seni duvara
öpmeliyim ağzından
sonra dönüp yüzümüzü Notrdam'a
çiçeğini seyretmeliyiz onun,
birden bana sarılmalısın, gülüm,
korkudan, hayretten, sevinçten
ve de sessiz sessiz ağlamalısın,
yıldızlar da çiselemeli,
incecikten bir yağmurla karışarak.
Henüz vakit varken, gülüm,
Paris yanıp yıkılmadan,
henüz vakit varken, gülüm,
yüreğim dalındayken henüz,
şu Mayıs gecesi rıhtımdan geçmeliyiz
söğütlerin altından, gülüm,
ıslak salkım söğütlerin.
Paris'in en güzel bir çift sözünü söylemeliyim sana,
en güzel, en yalansız,
sonra da ıslıkla bir şey çalarak
gebermeliyim bahtiyarlıktan

ve insanlara inanmalıyız.
Yukarda taştan evler,
giritisiz, çıkıntısız,
birbirine bitişik
ve duvarları ayışığında
ve dimdik pencereleri ayakta uyukluyor
ve karşı yakada Luvur
aydınlanmış ışıklarla
aydınlanmış bizim için
billur sarayımız...

Henüz vakit varken, gülüm,
Paris yanıp yıkılmadan,
henüz vakit varken, gülüm,
yüreğim dalındayken henüz,
şu Mayıs gecesi rıhtımda, depolarda
kırmızı varillere oturmalıyız.
Karşıda karanlığa giren kanal.
Bir şat geçiyor,
selamlıyalım gülüm,
geçen sarı kamaralı şatı selamlıyalım.
Belçika'ya mı yolu, Hollanda'ya mı?
Kamaranın kapısında ak önlüklü bir kadın
tatlı tatlı gülümsüyor.

Henüz vakit varken, gülüm,
Paris yanıp yıkılmadan,
henüz vakit varken, gülüm...
Parisliler, Parisliler,
Paris yanıp yıkılmasın...

Herkes Gibi...

Gönlümle baş başa düşündüm demin;
Artık bir sihirsiz nefes gibisin.
Şimdi tâ içinde bomboş kalbimin
Akisleri sönen bir ses gibisin.

Mâziye karışıp sevda yeminim,
Bir anda unuttum seni, eminim
Kalbimde kalbine yok bile kinim
Bence artık sen de herkes gibisin.

(Altıncı Kitap, Temmuz 1336/1920)

«BENCE SEN DE ŞİMDİ HERKES GİBİSİN»

Gözlerim gözünde aşkı seçmiyor
Onlardan kalbime sevda geçmiyor
Ben yordum ruhumu biraz da sen yor
Çünkü bence şimdi herkes gibisin

Yolunu beklerken daha dün gece
Kaçıyorum bugün senden gizlice
Kalbime baktım da işte iyice
Anladım ki sen de herkes gibisin

Büsbütün unuttum seni eminim
Maziye karıştı şimdi yeminim
Kalbimde senin için yok bile kinim
Bence sen de şimdi herkes gibisin

Hiciv Vadisinde Bir Tecrübe Kalemiye

Bir varmış
bir yokmuş.
Develer tellallık edip satarken develeri,
bir benim babam varmış,
bir de bir zatımuhteremin pederi.
Benim babam,
dazlak kafalı ufak tefek bir adam.
O bir zatımuhteremin pederi
İkinci Sultan Hamidin
meşhur hırsız seraskeri.
Benim babam,
dolu koymuş
boş çıkmış,
bütün ömrünce çevirmiş simsiyah defterleri.
O, bir zatımuhteremin pederi -
Yemen çölünde açlıktan ölenlerin
suyundan, ekmeğinden çalarak,
kumun üstüne akan kandan
yüzde yüz komisyon alarak
han, hamam, apartıman yapmış...
Ey zatımuhterem!
Şaire, "Kısa kes, diyelim, sözlerini!"
Ölmüş sizin serasker
peder.
Benim de babam öldü.
Ve dünyaya yummadan evvel
ışıklı çocuk gözlerini
siz onun yanındaydınız.
Son beş papelin hesabını vermeden ölmesin, diye
kalbinin atışını saydınız.
Tutmuyordu babamın öpülesi elleri.
O eller..
Babamın gözleri artık
simsiyah defterleri göremiyordu...
Fakat yine siz haklısınız:
o gündü hesap günü.
Taktınız tenezzülen kendi elinizle siz
bir ölünün burnuna gözlüğünü,
beş papelin hesabını istediniz.
İşte o hesabı şimdi ben veriyorum.
Size bir tokat
borcum vardı.
Dikkat!
Kolumu geriyorum.
İkimiz karşı karşıyayız.
Sizin peder ölmüş.
Öldü benim babam.
Karşı karşıya kaldık iki meşhur adam.
Benim şöhretim nerden gelir,
ben neyimle meşhurum -
-MALUM!
Size gelince:
sizi meşhur eden şey:
hırsız bir babanın kanlı altınlarını çalan
hırsız bir oğlun parasıdır.
Sizin şöhretiniz:
lanetle dolu bir yükün
çuval darasıdır.
Şöhretiniz:
kıvrak çengiler, büyük kemancılar veren

çingene çadırlarının yüz karasıdır.
İnanmazsanız eğer,
karıştırın alim efendiler
kalın yapraklı kitaplar gibi seneleri:
anlarsınız ki, Edirne boyu
çingeneleri,
görmemiştir soyunuz gibi bir soyu...
Bir varmış
bir yokmuş.
Develer tellallık edip satarken develeri,
bir benim babam varmış,
bir de bir zatımuhteremin pederi.
Ey zatımuhterem!
Ölmüş sizin serasker
peder.
Öldü benim babam.
Karşı karşıya kaldık
iki meşhur adam...

Hiç Bir Ağaç Böyle Harikulade Yemiş Vermemiştir...

Topraktan ateşten ve denizden
doğanların
en mükemmeli doğacak bizden...
.....
.....
..... ve insanlar ellerini
korkmadan
düşünmeden
birbirlerinin ellerine bırakarak
yıldızlara bakarak:
- "Yaşamak ne güzel şey!"
diyecekler;
bir insan gözü gibi derin
bir salkım üzüm gibi serin
bir ferah
bir rahat
bir işitilmemiş şarkı söyleyecekler...
Hiçbir ağaç
böyle harikulâde bir yemiş vermemiş
olacaktır

Ve en vadedici
bir yaz gecesi bile
böyle sesler
böyle inanılmaz renklerle
sabaha ermemiş olacaktır.
Topraktan
ateşten
ve denizden
doğanların
en mükemmeli doğacak bizden.....

Hoş Geldin Kadınım

Hoş geldin kadınım benim hoş geldin
yorulmuşsundur;
nasıl etsemde yıkasam ayacıklarını
ne gül suyum ne gümüş legenim var,
susamışsındır;
buzlu şerbetim yok ki ikram edeyim

acıkmışsındır;
beyaz ketenli örtülü sofralar kuramam
memleket gibi yoksuldur odam.

Hoş geldin kadınım benim hoş geldin
ayağını basdın odama
kırk yıllık beton, çayır çimen şimdi
güldün,
güller açıldı penceremin demirlerinde
ağladın,
avuçlarıma döküldü inciler
gönlüm gibi zengin
hürriyet gibi aydınlık oldu odam...

Hoş geldin kadınım benim hoş geldin.

Hoş Geldin...

Hoş geldin!
Kesilmiş bir kol gibi
omuz başımızdaydı boşluğun...
Hoş geldin!
Ayrılık uzun sürdü.
Özledik.
Gözledik...
Hoş geldin!
Biz
bıraktığın gibiyiz.
Ustalaştık biraz daha
taşı kırmakta,
dostu düşmandan ayırmakta...
Hoş geldin.
Yerin hazır.
Hoş geldin.
Dinleyip diyecek çok.
Fakat uzun söze vaktimiz yok.
YÜRÜYELİM.....

Hürriyet'e Dair

Onlar, ümidin düşmanıdır,
Sevgilim,
Akarsuyun meyve çağında ağacın
Serpilip gelişen hayatın düşmanıdır.
Çünkü, ölüm vurdu damgasını alınlarına
Çürüyen diş, dökülen et,

Bir daha geri dönmek üzere
Yıkılıp gidecekler
Ve elbette ki sevdiğim elbet
Dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle
Güzelim ülkemde
dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle,
işçi tulumuyla,
bu güzelim memlekette
HÜRRİYET

Hürriyet Kavgası...

Yine kitapları, türküleri, bayraklarıyla geldiler,
dalga dalga aydınlık oldular,
yürüdüler karanlığın üstüne.
Meydanları zaptettiler yine.

Beyazıt'ta şehit düşen
silkinip kalktı kabrinden,
ve elinde bir güneş gibi taşıyıp yarasını
yıkta Şahmeran'ın mağarasını.

Daha gün o gün değil, derlenip dürülmesin bayraklar.
Dinleyin, duyduğunuz çakalların ulumasıdır.
Safları sıklaştırın çocuklar,
bu kavga faşizme karşı, bu kavga hürriyet kavgasıdır.

İki serseri var:
Birinci serseri
köprü altında yatar, `
sulara yıldızları sayar geceleri.

İki serseri var:
İkinci serseri
atlas yakalı sarhoş sofralarında
Bağdatlı bir dilencinin çaldığı sazdır.
Fransız emperyalizminin
idare meclisinde ayvazdır..

Ben:
ne köprü altında yatan,
ne de atlas yakalı sarhoş sofralarında
saz calip Arabistan fıstığı satan-
-lakin
şairiyim;
topraktan, ateşten ve demirden
hayatı yaratan-
-lakin
şairiyim ben.

İki serseri var
İkinci serseri
yolumun üstünde duruyor
ve soruyor
bana
<>
Anlaşılan
Bağdadi şaklaban
unutmuş,
Mösyö bilmem kimle beraber
Adana - Mersin hattında o kuşu yolduğunu...

İki serseri var:
İkinci serseri
halkın alın terinden altın yapanlara
kendi kafatasında hurma rakısı sunar.

Ben hızımı asırlardan almışım,
bende her mısra bir yanardağ hatırlatır.
Ben ne halkın alın terinden on para çalmışım
ne bir şairin cebinden bir satır...

İki serseri var:
İkinci serseri,
meydana dört topaç gibi saldığım dört eseri
sanmış ki yazmışım kendileri
için.
Halbuki benim
bir serseriye hitap eden
ikinci yazım işte budur:
Atlas yakalı sarhoş sofralarının sazi,
Fransız sermayesinin hacı ayvazı,
bu yazdığım yazı
örse balyoz salanların şimşekli yumruğudur
katmerli kat yağlı ensenden.
Ve sen o kemik yaladığın
sofranın altına girsen de,
- dostun KARAMACA BEY gibi -
kaldırıp yere çal-
-mak için
canını burnundan al-
-mak için,
bulacağım seni.
Koca göbeklerin RUSEL kuşağı sen,
sen uşşak murabbai,
sen uşşak mik'abı,
satılmış uşşakların uşşşsağı sen!!!

İki Sevda

Bir gönülde iki sevda olamaz
yalan
olabilir.
Şhrinde soğuk yağmurların
gece otel odasında sırtüstü yatıyorum
gözlerim tavana dikili
bulutlar geçiyor tavandan
ıslak asfaltı geçen kamyonlar gibi ağır
ve sağda uzakta
ak bir yapı
yüz katlı belki
tepesinde altın iğne parlıyor.
Bulutlar geçiyor tavandan
karpuz kayıkları gibi güneş yüklü bulutlar
Oturmuşum cumbaya
yüzüme suların ışığı düşüyor
bir ırmak kıyısında mıyım
bir deniz kıyısında mı?
O tepsideki ne
o güllü tepsideki
yer çileği mi kara dut mu?
Fulya tarlasında mıyım
karlı kayın ormanının da mı?
Gülüp ağlıyor sevdiğim kadınlar
iki dilde

Dostlar nasıl bir araya geldiniz?
Birbirinizi tanımazsınız.
nerde bekliyorsunuz beni?
Beyazıt' ta Çınarlı Kahve' de mi Gorki parkında mı?
Şhrinde soğuk yağmurların
gece otel odasında sırtüstü yatıyorum
gözlerim yanıyor gözlerim alabildiğine açık
bir hava çalındı
armonikle başladı utla bitti.

İçimde sarmaş dolaş karmakarışık
büyük uzak iki şehrin hasreti.

Fırlamak yataktan koşmak altında yağmurun
istasyona koşmak
---- Sür kardeşim Makinist
götür beni oraya.
--- Nereye?

İkimiz

İkimiz de biliyoruz, sevgilim,
öğrettiler:
aç kalmayı, üşümeyi,
yorgunluğu ölesiye
ve birbirimizden ayrı düşmeyi.
Henüz öldürmek zorunda bırakılmadık
ve öldürülmek işi geçmedi başımızdan.

İkimiz de biliyoruz, sevgilim,
öğretebiliriz:
dövüşmeyi insanlarımız için
ve her gün biraz daha candan
biraz daha iyi
sevmeyi...

İnebolu

iki arkadaş tuttuk dağlara giden yolu,
Öyle yükselmiş ki, sahilde İnebolu
İnce sokaklarıyla ufaldıkça ufaldı.
Minareler bir çizgi, camiler nokta kaldı.

Evleri birbirine giren şehri içinde
Ufuklar genişledi önümüzde git gide;
Denizi kucaklayan iki açık kol oldu.
Rüzgar esti denizin suları yol yol oldu.
Yığılmıştı yollara yığınla yaprak;
Yaprakların üstünde sendeleyip kayarak
Dağın son kayasının dibine varabildik.
Bu tepede bu kaya mağrur bir baş gibi dik!
Çıkıp onun üstünden bakabilirsek eğer,
Güzel İç Anadolu görünecekti bize.
Bunu nakşetmek için bir anda kalbimize
Son adımı atmadan gözümüzü kapadık.
Gözümüz açılınca karşımızdaydı artık
Sisli vadileriyle rüyalı Anadolu.

Görüyoruz uzaktan dereye inen yolu;
Sağ yanında bir çayır, solda çam ağaçları.
O kadar yakın ki dağların yamaçları
Dereye düşen bahar bir daha çıkamamış.

İstanbul'da, Tevkifane Avlusunda

İstanbul'da, Tevkifane avlusunda,
güneşli bir kış günü, yağmurdan sonra,
bulutlar, kırmızı kiremitler, duvarlar ve benim yüzüm
verde, su birikintilerinde kımıldanırken,
ben, nefsimin ne kadar cesur, ne kadar alçak,
ne kadar kuvvetli, ne kadar zayıf şeyi varsa

hepsini taşıyarak :
dünyayı, memleketimi ve seni düşündüm...

İnsanların Türküleri Kendilerinden Güzel

İnsanların türküleri kendilerinden güzel,
kendilerinden umutlu,
kendilerinden kederli,
daha uzun ömürlü kendilerinden.
Sevdim insanlardan çok türkülerini.
İnsansız yaşayabildim
türküsüz hiçbir zaman.
Kadınlarımı aldattım, türkülerini asla
Hiçbir zaman aldatmadı beni türküler de.
Türküleri anladım hangi dilde söylenirse söylensin.
Bu dünyada yiyip içtiklerimin,
gezip tozduklarımın,
görüüp işittiklerimin,
dokunduklarımın, anladıklarımın
hiçbiri, hiçbiri
bahtiyar etmedi beni türküler kadar

İSİMSİZ ŞİİRLER

* * *

İşte geldik gidiyoruz
hoşça kal kardeşim deniz
biraz çakılından aldık
biraz da masmavi tuzundan
sonsuzluğundan da biraz
ışığından da birazcık
birazcık da kederinden
bir şeyler anlattın bize
denizliğin kaderinden
biraz daha umutluyuz
biraz daha adam olduk
işte geldik gidiyoruz
hoşça kal kardeşim deniz

27 Eylül, Pitsunda, 1958

* * *

hoş geldin bebek
yaşama sırası sende
senin yolunu gözlüyor kuşpalazı boğmaca kara çiçek sıtma
ince hastalık yürek enfarktı kanser filan
işsizlik açlık filan
tiren kazası otobüs kazası uçak kazası iş kazası yer depremi sel baskını
kuraklık falan
karasevda ayyaşlık filan
polis copu hapisane kapısı falan
senin yolunu gözlüyor atom bombası falan
hoş geldin bebek
yaşama sırası sende
senin yolunu gözlüyor sosyalizm komünizm filan.

10 Eylül 1961, Laypzig

* * *

Denizin üstünde ala bulut
yüzünde gümüş gemi
içinde sarı balık

dibinde mavi yosun
kıyıda bir çıplak adam
durmuş düşünür.

Bulut mu olsam,
gemi mi yoksa,
balık mı olsam,
yosun mu yoksa?..
Ne o, ne o, ne o.
Deniz olunmalı, oğlum,
bulutuyla, gemisiyle, balığıyla, yosunuyla.

15 Eylül 1958
Arhipo Osipovka

* * *

Seni düşünmek güzel şey
ümitli şey
dünyanın en güzel sesinden en güzel şarkıyı dinlemek gibi bir şey.
Fakat artık ümit yetmiyor bana,
ben artık şarkı dinlemek değil
şarkı söylemek istiyorum...

* * *

Sevgilim,
başlar önde, gözler alabildiğine açık,
yanan şehirlerin kızılıtsı,
çiğnenen ekinler
ve bitmez tükenmez ayak sesleri :
gidiliyor.
Ve insanlar katlediliyor :
ağaçlardan ve danalardan
daha rahat
daha kolay
daha çok.

Sevgilim,
bu ayak sesleri, bu katliâmda
hürriyetimi, ekmeğimi ve seni kaybettiğim oldu,
fakat açlığın, karanlığın ve çılgınlıkların içinden
güneşli elleriyle kapımızı çalacak olan
gelecek günlere güvenimi kaybetmedim hiçbir zaman...

(İstanbul Hapisanesi)

* * *

Hasretini, yokluğunu, sensizliği
bir ateş yanığı gibi öyle acıyla duyduğum ki yüreğimin etinde,
gitgide çoğalarak
gitgide derinden işleyerek
öyle dayanılmaz oldu ki bu
seni boğabilirdim senden kurtulmak için
çünkü seni o kadar seviyorum.

25-2-43

* * *

Baba!
her yılbaşında
sana söyleyecek
bir tek
sözüm var :
"Seni ne kadar çok seversem
o kadar
çok olsun ömründen geçen yıllar..."

Baba!

Babam, ağabeyim, kardeşim, arkadaşım!
Ne zulüm, ne ölüm, ne korku
başımı eğemez!
Yalnız senin elini öpmek için
eğilir başım.
Babam, ağabeyim, kardeşim, arkadaşım...

1/1/1932

* * *

Seviyorum seni ekmeği tuza banıp yer gibi
geceleyin ateşler içinde uyanarak
ağzımı dayayıp musluğa su içer gibi,
ağır posta paketini, neyin nesi belirsiz,
telâşlı, sevinçli, kuşkulu açar gibi,
seviyorum seni denizi uçakla ilk defa geçer gibi.
İstanbul'da yumuşacık kararırken ortalık
içimde kımıldanan bir şeyler gibi,
seviyorum seni "Yaşıyoruz çok şükür!" der gibi.

27 Ağustos 1960

* * *

Seni düşünürüm
anamın kokusu gelir burnuma
dünya güzeli anamın.

Binmişin atlıkarıncasına içimdeki bayramın
fir dönersin eteklerinle saçların uçuşur
bir yitirip bir bulurum al al olmuş yüzünü.

Sebebi ne
seni bir bıçak yarası gibi hatırlamamın
sen böyle uzakken senin sesini duyup
yerimden fırlamamın sebebi ne?

Diz çöküp bakarım ellerine
ellerine dokunmak isterim
dokunamam
arkasındasın camın.
Ben bir şaşkın seyircisiyim gülüm
alacakaranlığında oynadığım dramın.

7 Ağustos 1959

* * *

Gülüm, iki gözümün bebeği
ölmekten korkmuyorum,
ölmek arıma gidiyor,
onuruma yediremiyorum ölmeği.

15 Ağustos 1959

* * *

Aya gidilecek
daha da ötelere,
teleskopların bile görmediği yere.
Ama bizim dünyada ne zaman kimse aç
kalmayacak,
korkmayacak kimse kimseden,
emretmeyecek kimse kimseye,
yermeyecek kimse kimseyi,
umudunu çalmayacak kimse kimsenin?
İşte ben komünistim bu soruya karşılık
verdiğim için.

26 Ağustos 1959

* * *

Merih'e giden kosmos gemisinde turistler
yeryüzüye yazılmış şiirler okuyacak.
Her sözü beste beste, renk renk, kat kat açarak
en sırlı çekirdeğe ulaşabilecekler.

Aralık 1959

* * *

Ak bir karanfil gibi çatlayıp da çekirdek
atom bahçelerine yürüyünce aydınlık,
yalnız meraklıları değil, bütün insanlık
şiirin aynasında kendini seyredecek.

Aralık 1959

* * *

Kırdılar tazecik yeşil dallarımızı
Kırdılar kitap tutan ellerimizi
Kanına girdiler çocuklarımızın.

1960, Nisan

* * *

Laypzig'de bir yağmur yağıyor incecikten,
yağıyoruz vitrinler, ağaçlar, insanlar,
bir de otomobillerin hızı,
bir de geçmiş zamanlar,
bir de saman sarısı,
bir de ben
yağıyoruz yağın yağmurla beraber incecikten.

18 Eylül 1960

* * *

İnsanların türküleri kendilerinden güzel,
kendilerinden umutlu,
kendilerinden kederli,
daha uzun ömürlü kendilerinden.
Sevdim insanlardan çok türkülerini.
İnsansız yaşayabildim
türküsüz hiçbir zaman.
Hiçbir zaman beni aldatmadı türküler de.
Türküleri anladım hangi dilde söylenirse söylensin.
Bu dünyada yiyip içtiklerimin,
gezip tozduklarımın,
görüp işittiklerimin,
dokunduklarımın, anladıklarımın
hiçbiri, hiçbiri,
beni bahtiyar etmedi türküler kadar...

20 Eylül 1960

* * *

günde kaç milyon insan ölür yeryüzünde
doğar kaç milyon
kaçı yaşadım diyebilirdi
kaçı yaşadım diyebilecek
kaçı günde üç öğün yemek yiyebilirdi
kaçı yiyebilecek

13 Ağustos 1961, gece

* * *

Yaşım altmış
on dokuzumdan beri bir düş görürüm

yağmur çamur yaz kış
uykuda uyanık
takılmış düşümün peşine yürürüm.
Neleri alıp götürmedi benden ayrılık;
kilometrelerle umut, tonlarla keder,
taradığım saçlar, sıktığım eller.
Bir düşümle ayrılmadık.
Avrupa'yı, Asya'yı, Afrika'yı düşümle dolaştım
bir Amerikanlar vize vermediler
denizlerden dağlardan çöllerden çok adamları sevdim
adamlara şaştım.

Mapusanelerde ışıyordu hürriyetimin
ekmeğimin katığıydı sürgünde
her biten akşamdaydı, her başlayan günde :
ulu kurtuluş düşü memleketimin.

1962

* * *

Dünyayı verelim çocuklara hiç değilse bir günlüğüne
allı pullu bir balon gibi verelim oynasınlar
oynasınlar türküler söyliyerek yıldızların arasında
dünyayı çocuklara verelim
kocaman bir elma gibi verelim sıcacık bir ekmeğin somunu gibi
hiç değilse bir günlüğüne doysunlar
dünyayı çocuklara verelim
bir günlük de olsa öğrensün dünya arkadaşlığı
çocuklar dünyayı alacak elimizden
ölümsüz ağaçlar diyecekler

21 Mayıs 1962, Moskova

İstanbul Tevkifhanesi'nden

Fevkalâde memnunum dünyaya geldiğime,
toprağını, aydınlığını, kavgasını ve ekmeğini seviyorum.
Kutrunun ölçüsünü santimine kadar bilmeme rağmen
ve meçhulüm değilken güneşin yanında oyuncaklığı
dünya, inanılmayacak kadar büyüktür benim için.
Dünyayı dolaşmak,
görmediğim balıkları, yemişleri, yıldızları görmek isterdim.
Halbuki ben
yalnız yazılarda ve resimlerde yaptım Avrupa yolculuğumu.
Mavi pulu Asya'da damgalanmış
bir tek mektup bile almadım.

Ben ve bizim mahalle bakkalı
ikimiz de kuvvetle meçhulüz Amerika'da.
Fakat ne zarar,
Çin'den İspanya'ya, Ümit Burnu'ndan Alaska'ya kadar
her mili bahride, her kilometrede dostum ve düşmanım var.
Dostlar ki bir kerre bile selâmlaşmadık
aynı ekmeğin, aynı hürriyet, aynı hasret için ölebiliriz.
Ve düşmanlar ki kanıma susamışlar
kanlarına susamışım.

Benim kuvvetim :
bu büyük dünyada yalnız olmamaklığımdır.
Dünya ve insanları yüreğimden sırt
ilmimden muamma değildirler.
Ben kurtarıp kellemi nida ve sual işaretlerinden,
büyük kavgada
açık ve endişesiz
girdim safıma.

Ve dışında bu safın
toprak ve sen
bana kâfi gelmiyorsunuz.
Halbuki sen harikulâde güzelsin
toprak sıcak ve güzeldir.

İstiklal

Bu zırhları, bu orduları tanırım,
benim de sularına girdiler,
benim de toprağıma asker çıkardılar geceleyin.
Kanıma susamıştılar.
Çalmak istiyorlardı gözlerimin nurunu,
hünerini ellerimin.
Döktük denize onları
1922'ydi yıllardan...

Mısırlı kardeşim;
şarkılarımız kardeşdir,
isimlerimiz kardeş,
yoksulluğumuz kardeşdir,
yorgunluğumuz kardeş.

Şehirlerimde güzel, ulu, canlı ne varsa:
insan, cadde, çınar,
savaşında senin yanındalar.
Köylerimde Kelam-i Kadim okunuyor
senin dilinle,
senin zaferin için...

Mısırlı kardeşim,
biliyorum, biliyorum,
istiklal otobüs değil ki
birini kaçırdın mi, öbürüne binesin...
İstiklal sevgilimiz gibidir
aldattın mi bir kere
zor döner bir daha.

Mısırlı kardeşim,
kanalın sularına karıştı kanın.
İnsanın yurdu bir kat daha kendinin olur
toprağına, suyuna karıştıkça kanı.
Yaşanmış sayılmaz zaten
yurdu için ölmesini bilmeyen millet...

İtirazname-i Nazım

Artık bir daha
bir kahkaha
gibi gülmeyecek gözünüzde gözümüz.
Teveccühünüz
mavi bir mücevherdi başımızda.
Başımızdan düşürdük onu,
kaybettik.
Gelemedik, ayıbettik.
Bizi affedin diyemem.
Ve madem ki böyledir,
artık bir daha
bir kahkaha
gibi gülmeyecek gözlerimde gözünüz.
Teveccühünüz
mavi bir pırıltı, bir mücevherdir başımda.

Başımdan düşürdüm onu,
kaybettim
gelemedim ayıbettim.

İyimser Adam...

Çocukken sineklerin kanadını koparmadı
teneke bağlamadı kedilerin kuyruğuna
kibrit kutularına hapsedmedi hamamböceklerini
karınca yuvalarını bozmadı
büyüdü
bütün bu işleri ona ettiler
ölürken başucundaydım
bir şiir oku dedi
güneş üstüne deniz üstüne
atom kazanlarıyla yapma aylar üstüne
yüceliği üstüne insanlığın

İyimserlik...

Şiirler yazarım
basılmaz
basılacaklar ama

Bir mektup beklerim müjdeli
belki de öldüğüm gün gelir
mutlaka gelir ama

Ne devlet ne para
insanın emrinde dünya
belki yüz yıl sonra
olsun
mutlaka bu böyle olacak ama

Japon Balıkçısı...

Denizde bir bulutun öldürdüğü
Japon balıkçısı genç bir adamdı.
Dostlarından dinledim bu türküyü
Pasifik'te sapsarı bir akşamdı.

Balık tuttuk yiyen ölür.
Elimize değen ölür.
Bu gemi bir kara tabut,
lumbarından giren ölür.

Balık tuttuk yiyen ölür,
birden değil, ağır ağır,
etleri çürür, dağılır.
Balık tuttuk yiyen ölür.

Elimize değen ölür.
Tuzla, güneşle yıkanan
bu vefalı, bu çalışkan
elimize değen ölür.
Birden değil, ağır ağır,
etleri çürür, dağılır.
Elimize değen ölür...

Badem gözlüm, beni unut.
Bu gemi bir kara tabut,
lumbarından giren ölür.

Üstümüzden geçti bulut.

Badem gözlüm beni unut.
Boynuma sarılma, gülüm,
benden sana geçer ölüm.
Badem gözlüm beni unut.

Bu gemi bir kara tabut.
Badem gözlüm beni unut.
Çürük yumurtadan çürük,
benden yapacağın çocuk.
Bu gemi bir kara tabut.
Bu deniz bir ölü deniz.
İnsanlar ey, neredesiniz?
Neredesiniz?

Kadınlarımız

Toprak öyle bitip tükenmez, /dağlar öyle uzakta,
sanki gidenler hiçbir zaman
hiçbir menzile erişemeyecekti.
Kağnılar yürüyordu yekpare meşaleden tekerlekleriyle
Ve onlar
ayın altında dönen ilk tekerlekti.
Ayın altında öküzler
başka ve çok küçük bir dünyadan gelmişler gibi
ufacık kısıcıkları
ve pırıltılar vardı hasta kırık boynuzlarında
ve ayakları altından akan
toprak,
toprak,
ve topraktı.
Gece aydınlık ve sıcak
ve kağnılarda tahta yataklarında
oyu mavi humbaralar çırılçıplaktı.
Ve kadınlar
birbirlerinden gizleyerek
bakıyorlardı ayın altında
geçmiş kabilelerden kalan öküz ve tekerlek ölülerine.
Ve kadınlar
bizim kadınlarımız:
korkunç ve mübarek elleri
ince, küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
anamız, avradımız, yarımız
ve sanki hiç yaşanmamış gibi ölen
ve soframızdaki yeri
öküzümüzden sonra gelen
ve dağlara kaçırıp uğruna hapis yattığımız
ve ekinde, tütünde, odunda ve pazardaki
ve kara sabana koşulan ve ağullarda
ışılısında yere saplı bıçakların
oynak, ağır kalçaları ve zilleriyle bizim olan
kadınlar,
bizim kadınlarımız
şimdi ayın altında
kağnıların ve hartuçların peşinde
harman yerine kehriban başlı sap çeker gibi
aynı yürek ferahlığı,
aynı yorgun alışkanlık içindeydiler.
Ve onbeşlik şarapenin çeliğinde
ince boyunlu çocuklar uyuyordu.
Ve ayın altında kağnılar
yürüyordu Akşehir üzerinden Afyon`a doğru.

Kadınlarımızın Yüzleri

Meryem ana Tanrıyı doğurmadı
Meryem ana Tanrının anası değil
Meryem ana analardan bir ana
Meryem ana bir oğlan doğurdu
Âdemoğullarından bir oğlan
Meryem ana bundan ötürü güzel bütün suretlerinde
Meryem ananın oğlu bundan ötürü kendi oğlumuz gibi
yakın bize

Kadınlarımızın yüzü acılarımızın kitabıdır
acılarımız, ayıplarımız ve döktüğümüz kan
karasabanlar gibi çizer kadınların yüzünü.

Ve sevinçlerimiz vurur gözlerine kadınların
göllerde ışyan seher vakıtları gibi.

Hayallerimiz yüzlerindedir sevdiğimiz kadınların,
görelim görmeyelim karşımızda dururlar
gerçeğimize en yakın ve en uzak.

Kalbim...

Göğsümde 15 yara var! .
Saplandı göğsüme 15 kara saplı bıçak! ..
Kalbim yine çarpıyor,
kalbim yine çarpacak! ! !

•
Göğsümde 15 yara var!
Sarıldı 15 yarama
kara kaygan yılanlar gibi karanlık sular!
Karadeniz boğmak istiyor beni,
boğmak istiyor beni,
kanlı karanlık sular! ! !

Saplandı göğsüme 15 kara saplı bıçak.
Kalbim yine çarpıyor,
kalbim yine çarpacak! ...

•
Göğsümde 15 yara var! .
Deldiler göğsümü 15 yerinden,
sandılar ki vurmaz artık kalbim kederinden!
Kalbim yine çarpıyor,
kalbim yine çarpacak! ! !

Yandı 15 yaramdam 15 alev,
kırıldı göğsümde 15 kara saplı bıçak..
Kalbim
kanlı bir bayrak gibi çarpıyor,
ÇAR-PA-CAK! !

Kanter içinde

Yapıcılar türkü söylüyor
Yapı türkü söyler gibi yapılmıyor ama.
Bu iş biraz zor.
Yapıcıların yüreği
bayram yeri gibi cıvıl cıvıl
ama yapı yeri bayram yeri değil.

yapı yeri toz toprak.
Çamur, kar.
Yapı yerinde ayağın burkudur
ellerin kanar.

Yapı yerinde ne çay her zaman şekerli
her zaman sıcak,
ne ekmek her zaman pamuk gibi yumuşak
ne herkes kahraman
ne dostlar vefalı her zaman.
Türkü söyler gibi yapılmıyor yapı
bu iş biraz zor,
zor ama
yapı yükseliyor, yükseliyor.
Saksılar konuldu pencerelelere
alt katlarında.
İlk balkonlara güneş taşıyor kuşlar
kanatlarında.
Bir yürek çarpıntısı var her putrelinde
her tuğlasında
her kerpicinde.
Yükseliyor, yükseliyor yapı
kanter içinde.

Kar Kesti Yolu

Kar kesti yolu
sen yoktun
oturduğum karşına dizüstü
seyrettim yüzünü
gözlerim kapalı

Gemiler geçmiyor
uçaklar uçmuyor
sen yoktun
karşında duvara dayanmıştım
konuştum, konuştum, konuştum
ağzımı açmadan

Sen yoktun
ellerimle dokundum sana
ellerim yüzümdeydi

Kar Yağıyor

Lambayı yakma, bırak,
sarı bir insan başı
düşmesin pencereden kara.
Kar yağıyor karanlıklara.
Kar yağıyor ve ben hatırlıyorum.
Kar...
Üflenen bir mum gibi söndü koskocaman ışıklar...
Ve şehir kör bir insan gibi kaldı
altında yağın karın.

Lambayı yakma, bırak!
Kalbe bir bıçak gibi giren hatıraların
dilsiz olduklarını anlıyorum.
Kar yağıyor
ve ben hatırlıyorum.

Karanlıkta Kar Yağıyor

Ne maveradan ses duymak,
ne satırların nescine koymak o,
ne bir kuyumcu merakıyla işlemek kafiyeyi,
ne güzel laf, ne derin kelam...

Çok şukur
hepsinin
hepsinin üstündeyim bu aksam.

Bu aksam
bir sokak şarkicisiyim hünersiz bir sesim var;
sana,
senin işitemeyeceğin bir şarkiyi söyleyen bir ses.

Karanlıkta kar yağıyor,
sen Madrid kapısındasın.
Karsında en güzel şeylerimizi
ümidi, hasreti, hürriyeti
ve çocukları öldüren bir ordu.

Kar yağıyor.
Ve belki bu aksam
ıslak ayakların üşüyordur.
Kar yağıyor,
ve ben şimdi düşünürken seni
şurana bir kursun saplanabilir
ve artık bir daha
ne kar, ne rüzgar, ne gece...

Kar yağıyor
ve sen böyle deyip
Madrid kapısına dikilmeden önce
herhalde vardın.
Kimdin, nemden geldin, ne yapardın?
Ne bileyim,
mesela;
Ast orya kömür ocaklarından gelmiş olabilirsin.
Belki alnında kanlı bir sargı vardır ki
kuzeyde aldığı yarayı saklamaktadır.
Ve belki varoşlarda son kursunu atan secin
motorları yakarken Bilbao'yu.
Veyahut herhangi bir
Konta Fernando Valaskerosi de Kortoba'nın çiftliğinde ırgatlık etmişindir.
Belki de küçük bir dükkanın vardı,
renkli İspanyol yemişleri satardın.
Belki hiçbir hunerin yoktu, belki gayet güzeldi sesin.
Belki felsefe talebesi, belki hukuk fakültesindensin
ve parçalandı üniversite mahallesinde
bir İtalyan tankının tekerlekleri altında kitapların.
Belki dinsizsin,
belki boynunda bir sicim, bir küçük haç.
Kimsin, adın ne, tevellüdün kaç?
Yüzünü hiç görmedim ve görmeyeceğim.
Bilmiyorum
belki yüzün hatırlatır
Sibirya'da Kolcak'i yenenleri
belki yüzünün bir tarafı biraz
bizim Dumlupınar'da yatana benziyordur
ve belki bir parça hatırlatıyorsun Robespier'i.
Yüzünü hiç görmedim ve görmeyeceğim,

adimi duymadın ve hiç duymayacaksın.
Aramızda denizler, dağlar,
benim kahrolası aczim var.
Ben ne senin yanına gelebilir,
ne sana bir kasa kursun,
bir sandık taze yumurta,
bir çift yun çorap gönderebilirim.
Halbuki biliyorum,
bu soğuk karlı havalarda
iki çıplak çocuk gibi üşümektedir
Madrid kapısını bekleyen ıslak ayakların.
Biliyorum,
ne kadar büyük, ne kadar güzel şey varsa,
insanoğulları daha ne kadar büyük
ne kadar güzel şey yaratacaklarsa,
yani o korkunç hasreti, daüssılası içimin
güzel gözlerindedir
Madrid kapısındaki nöbetçimin.
Ve ben ne yarın, ne dun, ne bu aksam
onu sevmekten başka bir şey yapamam.

Karayılan Hikayesi (Antep Destanı)

BİRİNCİ BAP
YIL 1918-1919

Ateşi ve ihaneti gördük
ve yanan gözlerimizle durduk
bu dünyanın üzerinde.
İstanbul 918 Teşrinlerinde,
İzmir 919 Mayısında
ve Manisa, Menemen, Aydın, Akhisar;
Mayıs ortalarından
Haziran ortalarına kadar
yani tütün kırma mevsimi,
yani, arpalar biçilip
buğdaya başlanırken
yuvarlandılar.

Adana,
Antep,
Urfa,
Maraş:
düşmüş dövüşüyordu...

Ateşi ve ihaneti gördük,
Ve kanlı bankerler pazarında
Memleketi Alman'a satanlar,
Yan gelip ölülerin üzerinde yatanlar
düştüler can kaygusuna
ve kurtarmak için başlarını halkın gazabından
karanlığa karışarak basıp gittiler.
Yaralıydı, yorgundu, fakirdi millet,
en azılı düvelllerle dövüşüyordu fakat,
dövüşüyordu, köle olmamak için iki kat,
iki kat soyulmamak için.

Ateşi ve ihaneti gördük,
Murat nehri, Canik dağları ve Fırat,
Yeşilirmak, Kızılırmak,
Gültepe, Tilbeşar ovası,
gördü uzun dişli İngiliz'i.

Ve Aksu'yla Köpsü,
Karagöl'le Söğüt gölü
ve gümüş basamaklı türbesinde yatan
büyük, aşık ölü,
şapkası horoz tüylü İtalyan'ı gördü.
Ve Çukurova,
kıyasıya düzlük,
uçurumlar, yamaçlar, dağlar kıyasıya
ve Seyhan ve Ceyhan
ve kara gözlü Yürük kızı,
gördü mavi üniformalı Fransız'ı.
Ve devam ettik ateşi ve ihaneti görmekte.
Eşraf ve ayan ve mütehayyızanın çoğu
ve ağalar:
Bağdasar ağadan
Kellesi Büyük Mehmet Ağaya kadar,
düşmanla birlik oldular.
Ve inekleri, koyunları, keçileri sürüp, götürüp,
gelinlerin ırzına geçip,
çocukları öldürüp
ve istiklali yakıp yıktıkça düşman,
dağa çıktı mavzerini, nacağını, çiftesini kapan
ve çığ gibi çoğaldı çeteler
ve köylülerden paşalar görüldü,
kara donlu köylülerden.
Ve bizim tarafa geçenler oldu
Tunuslu ve Hindli kölelerden.
Ve Türkistanlı Hacı Ahmet,
Kısık gözleri,
seyrek sakalı,
hafif makineli tüfeğiyle
dağlarda bir başına dolaştı.
Ve sabahleyin ve öğle sıcaklığında ve akşam üstü
Ve ayışığında ve yıldız alacasında geceleyin,
ne zaman sıkışsa bizimkiler,
peyda oluverdi, yerden biter gibi o
ve ateş etti
ve düşmanı dağıttı
ve kayboldu dağlarda yine.

Ateşi ve ihaneti gördük,
Dayandık,
dayandık her yanda,
dayandık İzmir'de Aydın'da,
Adana'da dayandık,
dayandık Urfa'da, Maraş'ta, Antep'te.

Antep'liler silahşor olur,
uçan turnayı gözünden
kaçan tavşanı art ayağından vururlar
ve Arap kırsığının üstünde
taze yeşil selvi gibi ince uzun dururlar.
Antep sıcak,
Antep çetin yerdir.

Antep'liler silahşor olur,
Antep'liler yiğit kişilerdir.
Karayılan
Karayılan olmazdan önce
Antep köylüklerinde ırgattı,
Belki rahatsızdı, belki rahattı,
bunu düşünmeye vakit bırakmıyordular,
yaşıyordu bir tarla sığanı gibi

ve korkaktı bir tarla sıçanı kadar.
Yiğitlik atla, silahla olur,
Onun atı, silahı, toprağı yoktu.
Boynu yine böyle çöp gibi ince
Ve böyle kocaman kafalıydı
Karayılan
Karayılan olmazdan önce.
Düşman Antep'e girince
Antepliler onu
Korkusunu saklayan
Bir fıstık ağacından
alıp indirdiler.
Altına bir at çekip
eline bir mavzer
verdiler.
Antep çetin yerdir.
Kırmızı kayalarda
Yeşil kertenkeleler.
Sıcak bulutlar dolaşır havada
İleri geri.

Düşman tutmuştu tepeleri,
düşmanın topu vardı.
Antepliler düz ovada
Sıkışmışlardı
Düşman şarapnel döküyordu,
toprağı kökünden söküyordu.
Düşman tutmuştu tepeleri.
Akan: Antep'in kanydı.
Düz ovada bir gül fidanıydı
Karayılan'ın
Karayılan olmazdan önceki siperi..
Bu fidan öyle küçük,
Korkusu ve kafası öyle büyüktü ki onun,
namluya tek fişek sürmeden
yattıyordu yüzükoyun.

Antep sıcak,
Antep çetin yerdir.
Antep'liler silahşor olur.
Antepliler yiğit kişilerdir.
Fakat düşmanın topu vardı.
Ve ne çare, kader
düz ovayı Antepliler
düşmana bırakacaklardı.
"Karayılan" olmazdan önce
umrunda değildi Karayılan'ın
kıyamete dek düşmana verseler Antep'i
Çünkü onu düşünmeğe alıştırmadılar.
Yaşadı toprakta bir tarla sıçanı gibi,
korkaktı da bir tarla sıçanı kadar.
Siperi bir gül fidanıydı onun,
gül fidanı dibinde yatıyordu ki yüzü koyun
ak bir taşın ardından
kara bir yılın
çıkardı kafasını.

Derisi ıslıl ıslıl,
gözleri ateşten al,
dili çataldı.
Birden bir kurşun gelip
kafasını aldı.
Hayvan devrildi kaldı.

Karayılan
Karayılan olmazdan önce
kara yılanın encamını görüncə
haykırdı avaz avaz
ömrünün ilk düşüncesini:
"İbret al deli gönlüm,
demir sandıkta saklansan bulur seni,
ak taş ardında kara yılanı bulan ölüm."

Ve bir tarla sıçanı gibi yaşayıp
Bir tarla sıçanı kadar korkak olan,
fırlayıp atlayınca ileri
bir dehşet aldı Antepçileri,
seğirttiler peşince,
Düşmanı tepelerde yediler.
Ve bir tarla sıçanı gibi yaşayıp
Bir tarla sıçanı kadar korkak olana:
KARAYILAN dediler.

"Karayılan der ki: Harbe oturak,
Kilis yollarından kelle getirek,
nerde düşman varsa orda bitirek,
vurun ha yiğitler namus günüdür..."
Ve biz bunu böylece duyduk
ve çetesinin başında yıllarca namı yürüten
Karayılan'ı
ve Antepçileri
ve Antep'i
aynen duyup işittiğimiz gibi
destanımızın birinci babına koyduk.

Karıma Mektup

Bir tanem!
Son mektubunda:
"Başım sızlıyor
yüreğim sersem!"
diyorsun.

"Seni asarlarsa
seni kaybedersem;"
diyorsun;
"yaşayamam!"

Yaşarsın karıcığım,
kara bir duman gibi dağılır hatıram rüzgârda;
yaşarsın, kalbimin kızıl saçlı bacısı
en fazla bir yıl sürer
yirminci asırlarda
ölüm acısı.

Ölüm
bir ipte sallanan bir ölü.
Bu ölüme bir türlü
razı olmuyor gönlüm.

Fakat
emin ol ki sevgili;
zavallı bir çingenenin
kılı, siyah bir örümceğe benzeyen eli

geçirecekse eğer
ipi boğazıma,
mavi gözlerimde korkuyu görmek için
boşuna bakacaklar
Nâzım'a!

Ben,
alaca karanlığında son sabahımın
dostlarımı ve seni göreceğim,
ve yalnız
yarı kalmış bir şarkının acısını
toprağa götüreceğim...

Karım benim!
İyi yürekli,
altın renkli,
gözleri baldan tatlı arım benim;
ne diye yazdım sana
istendiğini idamımın,
daha dava ilk adımında
ve bir şalgam gibi koparmıyorlar
kellesini adamın.

Haydi bunlara boş ver.
Bunlar uzak bir ihtimal.
Paran varsa eğer
bana fanila bir don al,
tuttu bacağımın siyatik ağrısı,
Ve unutma ki
daima iyi şeyler düşünmeli
bir mahpusun karısı.

11-11-1933 Bursa Hapishanesi

Karımın İstanbul'dan Yazdığı Mektup

Canım,
Uzandığım yerde yazıyorum.
Yorgunum pek.
Aynada yüzümü gördüm, adeta yeşil.
Havalar soğuk, yaz gelmeyecek.
Haftada otuz liralık odun lazım,
başa çıkılır gibi değil.
Sofada demin iş görürken,
battaniyemi aldım sırtıma.
Camlar çerçeveler kırık, kapılar
kapanmıyor,
burda barınmamız imkansız artık,
taşınmalı!
Ev yıkılacak üstümüze.
Kiralarsa pahalımı pahalı.
Sana bunları ne diye anlatırım?
Üzüleceksin.
Derdimi kime dökeyim?
Kusura bakma.
Isınsa, iyice ısınsa ortalık ama,
Hele geceler.
Bıktım usandım üşümekten.
Rüyalarımda Afrika'ya gidiyorum.
Cezayir'deydim bir sefer.
Sıcaktı.
Alnımı bir kurşun deldi,
bütün kanım aktı,

ama ölmedim.
Bana bir hal geldi.
Çok ihtiyarladığımı hissediyorum.
Halbuki biliyorsun,
henüz kırkıma basmadım.
Çok ihtiyarladığımı hissediyorum,
söylüyorumda,
söyleyince kızıyorlar,
konferans dinliyorum herkesden.
Her neyse bu bahsi kapat.
Paraguay halk türkülerini çaldı radyo.
Bunlar dikenli bir yaprağın üzerine
aşkla, güneşle, insan teriyle yazılmış.
Acıda, umutluda...
Bayıldım Paraguay türkülerine.
Adviye'den mektup aldım.
Beni çok göresi gelmiş,
Hiç unutamıyormuş....
Şaşımda kaldım.
Yıllardır,
Sen memleketten gittin gideli,
ne kapımı çaldı,
ne bir haber yolladı hatta.
Hatta sokakta karşılaştık.
Bir bayram sabahı,
başını çevirip geçti.
En yakın arkadaştık!
Ama arkadaşlık ağaca benzer,
kurudumu,
yeşermez artık.
Ben cevap yazmadım.
Neye yarar?
Evime bile gelse şimdi,
söyleyecek lakırdım yok.
Düşmanlığında yok elbet.
Otursun güle güle,
zengin bir koca bulmuş
hastalıklı bir şeymiş adam
manyağın biri.
Halbuki Adviye ne canlı kadındır.
Gidip baktım oğlumuz,
Pembe, kumral, uyuyor mışıl mışıl.
Yorganı açılmış, örttüm.
Bir kara haberde verdi bu akşam radyo;
İren Jolio Küri ölmüş.
Yıllar var
bir kitap okudumdu
ölenin anısı üstüne yazılmış.
Bir yerinde iki kız çocuğundan bahseder.
-Satırlar gözümün önüne geldi-
Sarışın iki Yunan heykeli gibi der.
İşte bu çocuklardan biri öldü.
Bilmem ki nasıl anlatsam,
büyük bilgin, büyük adam,
ama şimdi lösemiden ölen
O sarışın kız çocuğuda.
Bu ölüm bana çok dokundu.
İren Jolio Küri için
ağladım bu akşam.
Ne tuhaf,
İren deselerdi, İren
öldüğün zaman
deselerdi,

İstanbul'lu bir kadın
hemde hiç tanımadığın,
ağlayacak arkandan, deselerdi
şaşardı.
Kocasını geldi aklıma,
bir mektup yazsam,
başsağlığı dilersem
diye düşündüm.
Adresini bilmiyorum ama
Paris, Frederik Jolio Küri desem
gidermiydi?
Birde Fransız yazarı öldü.
Gazetede okudum.
Adını bile duymamışsındır.
Çok ihtiyardı zaten,
üstelikte egoist,
sinik,
cenabet herifin biri.
Herşeyle alay etmiş ömrü boyunca.
Hiçbir şeyi, hiç kimseyi sevmemiş,
bir köpeklerle kedileri,
ama yalnız kendininkileri.
Mülakat vermiş ölmeden bir kaç gün önce.
Ölümü alaya alıyor aklınca.
Ama belli dehşetlide korkuyor.
Resmide var.
büyükannemizi erkek yap,
tepesine bir takke koy,
işte herif.
Korkunç bir yalnızlık içinde
sıska bir ihtiyar.
O'nada acıdım
Belki büyükannemize benzediğinden,
belkide yalnızlığına.
Acıdım.
Aynı acıma değil elbet.
Acıyorsun İren Küri'ye,
çocuklarını düşünüyorsun, kocasını,
ama daha çok dünyaya acıyorsun,
büyük bir insan öldü diye.
Sana bir müjdem var;
Okumayı öğreniyor tembel oğlun.
Epeyi söktü kerata;
Tut, koş, kitap, kalem, çanta....
Mükemmel değilmi?
Her harfi birşeye benzetiyor;
A bir evmiş,
B göbekli bir adam,
T bir keser.
Ödüm kopuyor tembel olacak diye.
Hep O'na iş yaptırmak istiyorum.
Kız olsaydı kolaydı.
Kadınların her yaşta
her iş gelir elinden.
Ama beş yaşında bir oğlan,
ne becerebilir?
Ah bir ısınsa havalalar...
Isınacak.
Uzadıkça uzadı mektubum.
Kendine iyi bak,
bana hemen cevap ver.
Beni unutma.
Bana hemen cevap ver,

akıllıdır Münevver,
nasıl olsa ne yapıp eder,
falan filan diye kendini avutma.
Sensiz perişanım,
beni unutma.
Kendine iyi bak.
Gözlerinden öperim canım.
Güzel geceler.
Kendine iyi bak.
Bana hemen cevap ver,
dertlerimi aklında tutma,
unut.
Beni unutma...

Karlı Kayın Ormanında...

Karlı kayın ormanında
yürüyorum geceleyin.
Efkârlıyım, efkârlıyım,
elini ver, nerde elin?

Ayıışığı renginde kar,
keçe çizmelerim ağır.
İçimde çalınan ıslık
beni nereye çağırır?

Memleket mi, yıldızlar mı,
gençliğim mi daha uzak?
Kayınların arasında
bir pencere, sarı sıcak.

Ben ordan geçerken biri:
'Amca, dese, gir içeri.'
Girip yerden selâmlasam
hane içindekileri.

Eski takvim hesabıyla
bu sabah başadı bahar.
Geri geldi Memed'ime
yolladığım oyuncaklar.

Kurulmamış zembereği
küskün duruyor kamyonet,
yüzdüremedi leğende
beyaz kotrasını Memet.

Kar tertemiz, kar kabarık,
yürüyorum yumuşacık.
Dün gece on bir buçukta
ölmüş Berut, tanıştırdık.

Bende boz bir halısı var
bir de kitabı, imzalı.
Elden ele geçer kitap,
daha yüz yıl yaşar halı.

Yedi tepeli şehrimde
bıraktım gonca gülümü.
Ne ölümden korkmak ayıp,
ne de düşünmek ölümü.

En acayip gücümüzdür,
kahramanlıktır yaşamak:
Öleceğimizi bilip,
öleceğimizi mutlak.

Memleket mi, daha uzak,
gençliğim mi, yıldızlar mı?
Bayramoğlu, Bayramoğlu,
ölümünden öte köy var mı?

Geceleyin, karlı kayın
ormanında yürüyorum.
Karanlıkta etrafımı
gündüz gibi görüyorum.

Şimdi şurdan saptım mıydı,
şose, tirenyolu, ova.
Yirmi beş kilometreden
pırıl pırıldır Moskova...

Kavak

Ağaç gece seyredilir
Suda gümüşten servidir
İstanbullu Nedim için

Ak bedenli gelinleri
Melül mahzun kayınları
Sever razanlı Yasemin

Bende bir kavak ürperir
Nemde olsam sesi gelir
Muhacirliğimden beri

Her ağaç gibi kavak da
Ömrünce durur ayakta
Gözler durur bir şeyleri

Gözler şose boylarını
Sarı sıcak yaz gününde
Anadolu köylerini

Beni de gözledi kavak
Geceleri haykırarak
Hadisenin önünde

Şahit ayıplarımıza
Şahit kayıplarımıza
Umudumuzun şahidi

Şahit bitlenişimize
Topraktaki isimize
Hey gidi kavak hey gidi

Kavaklarını övmekten
Kuru kuruya sevmekten
Ne çıkar ki memleketim

Kara toprağa eğilip
Yüzümün terini silip
Bir tek kavak dikemedim.

Kemal TAHİR'e Mektup...

«Malatya» diyorum,
senin çatık kaşlarından başka bir şey gelmiyor aklıma.
Bursa'da kaplıcalar

Amasya'da elma
Diyarbakır'da karpuz ve akrep.
fakat senin oranın,

Malatya'nın
nesi meşhurdur,
yemişlerinden ve böceklerinden hangisi,
suyu mu, havası mı?

Düşün ki hapيسانesi hakkında bile fikrim yok.

Yalnız :

bir oda,

bir tek penceresi var :

çok yüksek olan tavana yakın.

Sen ordasın

dar ve uzun bir kavanozda

küçük bir balık gibi...

Teşbihim hoşuna gitmeyebilir.

Hele bu günlerde

kendini kafeste arslana benzetiyorsundur.

Haklısın Kemal Tahir,

emin ol ben de öyle,

muhakkak ki arslanız,

şaka etmiyorum

hattâ daha dehşetli bir şey :

insanız...

Hem de hangi tarihte, hangi sınıftan,

malum...

Lâkin demir kafesle kavanoz bahsinde iş değişmiyor,

ikisi de bir,

hele bu günlerde...

- Bunu içerde rahat ve masun

yatan bilir - ...

Hele bu günlerde,

Sarıyerli Emin Beyin fıkralarına gülmek,

sevgili kitapların ve domatesin lezzeti,

tahtakurularına rağmen uyku

- günde üç tatlı kaşığı Adonille de olsa -

ve Tahir'in oğlu Kemal

hattâ mektup gelmesi senden

ve hattâ ses duymak, dokunmak, görebilmek havanın ışığını,

karıma olan aşkımdan başka

nefsimin herhangi bir rahatlığını

affedemiyorum...

Fartı-hassasiyet?

Değil.

Döğüşmemek,

bir mavzer kurşunu kadar olsun

bilfiil

doğrudan doğruya...

Ancak kavgada vurulan acı duymaz

ve kavga edebilmek hürriyettir

en mühimi hürriyetlerin.

İçerim yanıyor, Kemal,

dışarım serin...

Anlıyorsun ya,

zaten ettiğim lâf

bizim lâflarımızın herhangi biri :

çok konuşulmuş,
ve konuşulmakta olan...
Şimdi kim bilir kaç yerde, kaç insan,
dizlerinde âtil ve çaresiz yatan ellerine küfredip acıyarak
bu lâfları ediyor...

Anlıyorsun ya,
zarar yok,
ben anlatacağım yine!...
Elden hiçbir şey gelmediği zaman
konuşup anlatmanın alçak tesellisi?

Belki evet,
belki hayır...
Hayır öyle değil.
Hangi teselli bırak be dinini seversen bırak...
Bu, düpedüz,
başın önde, olduğun yerde dolanarak
kükremek, böğürüp bağırarak, Kemal...

Kerem Gibi...

Hava kurşun gibi ağır!!
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...

O diyor ki bana:
- Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana...

«Deeeert
çok,
hemdert
yok»

Yürek-
-lerin
kulak-
-ları
sağır...
Hava kurşun gibi ağır...

Ben diyorum ki ona:
- Kül olayım
Kerem
gibi
yana
yana.

Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak,
nasıl
çıkarmak
karan-
-lıklar

aydın-
-lığa..

Hava toprak gibi gebe.
Hava kurşun gibi ağır.

Bağır

bağır

bağır

bağırıyorum.

Koşun

kurşun

erit-

-meğe

çağırıyorum.....

Kırk Haramilerin Esiri

Geniş dallardan sızan gecenin gölgesiyle,
Ormanda uğuldayan yağmurların sesiyle,

Bu akşam renklerini kaybedince her çiçek.
Bir kahraman esirin kolları kesilecek.

Bu bir şanlı erdir ki Rabbi bulmuş kanında.
Bir kere düşürmeden yüksek mağrur alnında.

Alevden bir sancağın taşımış gölgesini.
Memleketler çökermiş yükseltince sesini.

Tam altı yüz yirmi yıl bir nur için döğüşmüş,
Fakat günün birinde kafir eline düşmüş.

Şimdi ezmek istiyor onu kırk haramiler,
Bu son akşam kalbinde rabbi bulmazsa eğer.

Ormanda renklerini kaybedince her çiçek.
Bir vuruşta bin kesen kolları kesilecek.

İşte rüzgarda uçan alevleriyle yer yer,
Siyah ağaçlıklardan parladı meşaleler.

Dumanlı bir kızılık ormanı gölgeliyor.
Şanlı esirleriyle haramiler geliyor.

Ağaçsız bir meydana büyük kütükler yandı.
Haydutların karanlık yüzleri aydınlandı.

Küçük bir oda gibi yosunlanmış bir taş,
Kendisine taht yapan haramilerin başı.

Bir şeyler mırıldandı, bir şeyler emreyledi,
Sonra boşuk bir sesle haydi kesiniz dedi.

Haydutlar ağır ağır çekilirken geriye,
Geniş yüksek bir gölge itildi ileriye.

Tunç bir çehre parladı alevin rüzgarıyla,
Yüksek gururlu alnı geniş omuzlarıyla.

Kolları kesilecek kahraman esirdir bu,
Ne dudakları sarı ne gözlerinde korku,

Bir demir heykel gibi öyle hissiz bekliyor.

Nihayet hep kütükler olunca bir yığın kor,

Haydutların içinden birisi ilerledi.
Kolların kesilecek haydi hazırlan dedi.

Zulmette parıladı çeliği bir baltanın,
Kuru bir ses duyuldu sonra fişkırın kanın,

Damlaları ateşten yer yer duman çıkardı.
Şimdi şanlı esirin yalnız bir kolu vardı.

Ormanı baştan başa dolaştı boğuk bir ses;
Öteki kolu da kes! Öteki kolu da kes!

Bıraktığı baltayı cellat alırken yerden,
Meydana gölgeleri yakınlaşan göklerden,

Haykırdı bir büyük şanlı mazinin yadı.
Birden balta esirin elinde parıladı.

Kırkıncı Yılımız

Hepimiz kırk yıl önce doğduk,
kırk yıl önce sabahleyin
kırk yıl önce gün ışıırken Bedreddin'in İznik Gölü'nde
çamlı bellerinden birinde Koroğlu'nun
ve Sibiry'a'dan, esirlikten dönen Bolşevik Osman
pusuya düşürürken Urfa yolunda seher vakti Fransız.

Hepimiz kırk yaşındayız
yirmisine basanımız da
altmışını geçenimiz de
atılıp ölenimiz de İstanbul'da Müdüriyet penceresinden.

Bu kırkıncı yılımızda
ne bir ormanız
ne şose boyunda tek tük kavak ağacı
bir tarlayız tohumu saçılmış.

Hepimiz kırkına bastık bu sabah
hapiste yatanımız,
işyerindekilerimiz, muhacirimiz.
Hepimiz kırkına bastık bu sabah.
Yoldaşlar yeni yeni yıllara!

Kırmızı Sarı Yeşil Balonlarda Çocuk Çılgınlıklarıyla

Kırmızı sarı yeşil balonlarda çocuk çılgınlıklarıyla güneş
gökyüzü mavi ışıklarıyla
kim derdi ki hikayem böyle biter
yağmurlar mevsimine girdim kederli şiirler mevsimin
bir şeyler bekliyorsun benden değil
sözler duruyor aramızda birbirimize ulaşmadan
çocuk çılgınlıklarıyla güneş kırmızı sarı yeşil balonlarda
yorgun ve umutsuz bakıyoruz sözlerimize

Kışlık Saray

Kışlık Saray'da Kerenski.
Smolni'de Sovyetler ve Lenin,
sokakta o n l a r .

O n l a r biliyorlar ki, O :

"- Dün erkendi, yarın geç.

Vakit tamam bugün," dedi.

O n l a r : "- Anladık, bildik," - dediler.

Ve hiçbir zaman

bildiklerini bu kadar müthiş ve mükemmel bilmediler...

İşte : cepheden dönen süngüleri,

kamyonları, mitralyözleriyle,

hasretleri, ümitleri, mukaddes işihaları,

rüzgârda karın üstünde savrulan sözleriyle

o n l a r yürüyorlar kışlık saraya...

Putilovski Zavot'tan Bolşevik Kitof :

"- Bugün büyük bir gündür, yoldaşlar, - diyor, - büyük bir gündür.

Ve ihtar ederim ki çapul yapmak isteyenlere

artık Kışlık Saray ve bütün Rusya işçinin ve köylünüdür."

Tesviyeci Topal Sergey :

"- Hey gidi dünya, - diyor, - hey,

ben 905'te on yaşında geçtim bu yoldan :

en önde iri, mazlum gözlü azize tasvirleri,

yalnayak çocuklar, kocakarılar

ve uzun saçlı papaz Gapon...

Karşıda, kırmızı pencerede, bütün Rusların çarı

sapsarı bakıyordu bize.

Kadınlar ağlaşarak toprağa diz çöktüler.

Ben kaldırmıştım ki elimi istavroz çıkarmak için

birdenbire dörtnala Kazaklar geldi karşımıza.

Kazaklar şahlanmış bir at ve simsiyah bir kalpaktılar.

Biz çocuklar bağrışarak serçe kuşları gibi düştük.

Bir at nalı ezdi benim dizkapağımı..."

Ve Topal Sergey bacağını sürüyerek

yürüyor o n l a r l a Kışlık Saray'a...

Rüzgârdır

kardır

ve insanlardır hâkim olan manzaraya.

Lehistan cephesinden gelen köylü İvan Petroviç'in gözleri

karanlıkta kedi gözleri gibi görüyor :

"- Ehhh, Matuşka, - diyor, -

yeşil başlı ördek gibi toprağı attık çantaya..."

Sütunların arkasından ateş açtı Kışlık Saray,

ateş açtı yüzü güzel Yunkersler

ve şişman orospular.

Tesviyeci Topal Sergey :

"- Hey gidi dünya, - dedi, - hey,

Kerenski kalmış kimlere..."

Ve topal bacağının üstünden

düştü yere...

Köylü İvan Petroviç,

yağlı, semiz toprağı avucunun içinde görüp

ve kırmızı sakalina tükürüp

bir Ukrayna şarkısı gibi işletiyor mitralyözünü...

Gecenin ortasında kırmızı tuğladan Kışlık Saray

ve limanda üç bacalı Avrora...

Bolşevik Kitof haykırdı yoldaşlara :

"- Yoldaşlar, - dedi, -

tarih

yani işçi ve köylü sınıfları,
yani kızıl asker,
yani, bir meşale yakıyoruz, - dedi, -
hücuma kalkıyoruz, - dedi...

Ve Neva nehrinde buzlar kızarıırken
o n l a r bir çocuk gibi iştihali
ve rüzgâr gibi cesur,

Kışlık Saray'a girdiler.

Demir, kömür ve şeker,
ve kırmızı bakır,
ve mensucat,
ve sevda ve zülüm ve hayat,
ve bilcümle sanayi kollarının,
ve küçük ve büyük ve Beyaz Rusya ve Kafkasya, Sibiry ve Türkistan,
ve kederli Volga yollarının
ve şehirlerin bahtı
bir şafak vakti değişmiş oldu.

Bir şafak vakti karanlığın kenarından
karlı çizmelerini o n l a r
mermer merdivenlere bastıkları zaman...

Kıyamet Sureleri

1

ALÂMETLER SURESİ

Yedi kat yerin altından uğultular geliyor.
Çok alâmetler belirdi, vakit tamamdır.
Haram sevaboldu, sevap haramdır.
Ak kurt, kara tahtayı daha bir yol kemirir,
çekin ki körükleri
ateşe girdi demir.

Çok alâmetler belirdi, vakit tamamdır.
Duyuldu kim ölüm satılıp kâr edile,
kendi kendilerin reddü inkâr edile
ve duyuldu kabuğuna tık ettiği civcivin.
Duyuldu uykusundan uyandığı
zincirinden başka kaybedecek şeyi olmayan devin.

Yedi kat yerin altından uğultular geliyor.
Medet yoktur, bakma geri.
Kantarma zaptyleyemez oldu beygiri.
Çıkmış üzenğiden, ayağı yok mu?
Kan sızar, şâk olmuş, dudağı yok mu?
Gider, böyle gider, dahi gider
bu âteş yolların durağı yok mu?
Bu yol orda biten yoldur.
«Türab olmak ne müşküldür...»

Çekin ki körükleri
ocağa girdi demir.
Bir ateş külçesi düştü buzların ortasına.
Alâmetler belirdi, kıyamet alâmetleridir.
Haberdir, erişmekte kaynayan su galeyana noktasına.

2

TEBAHHUR SURESİ

Pehlivanlar cümle libastan soyunmuş, üryan idiler,
herbiri aşikâr etmişti zamirin.
Gök kubbe sıcaktı ve kan kokuyordu,

encam

tavı gelmiş demirin.

Vadenin irişip çattığını bildiler,
kavaklar titreşip yere eğildiler,
ve çınar ağaçları

gördüler haykıraraktan,
köklerinin yılan ölüleri gibi
koptuğunu topraktan.

Pehlivanlar cümle libastan soyunmuş, üryan idiler.
Kızıl kanatlı kuşlar kayalarda
hazırdı atlamaya.

Vadenin irişip çattığını bildiler,
kabardı, köpüklendi dalgalar
başladılar çatlamaya.

Gök kubbe sıcaktı ve kan kokuyordu.
Ve rûzigâr

yükseldi ağır ağır, çoğaldı gitgide
birikti, birikti ve ânı-vahitte
«Ah edildi derinden
yer oynadı yerinden,»
yıkıldı köprüler kemerlerinden,
yazılı taşlar kapandı yüzükoyon.

Bu dem kıyamet demidir,
bu, buhara inkılâbıdır kaynayan suyun...

Kıyadaki İhtiyar

Derin dağlar kat kat sıralanmıştı
çamlık iniyordu denize kadar
kıyıda iri yarı bir ihtiyar
çakıllara sırtüstü uzanmıştı

ve bu olgun güneşli Eylül günü
uzak haberi batmış gemilerin
poyraz yeli mavi masmavi serin
okşuyordu ihtiyarın yüzünü

ve karnının üstündeydi elleri
iki yengeç gibi inatçı yorgun
zamandan kuvvetli bir yolculuğun
sert kabuklu merhametsiz zaferi

ve göz kapakları tuzlu kırışık
kapanıvermişlerdi yumuşacık
bu karanlıkta altın pırıltilar
dinliyordu uğultuyu ihtiyar

denizi uzun dişli balıkları
ve tanyerlerinin alevlerini
dipte çiçek açan kayalıkları
ağları ve balıkçı evlerini

ama belkide bulutlara yakın
çamların tepesiydi uğuldayan
biliyordu başı döner adamın
onlara aşağıdan baktığı zaman

derin dağlar kat kat sıralanmıştı
çamlık iniyordu denize kadar

kıyıda iri yarı bir ihtiyar
çakıllara sırtüstü uzanmıştı

Kız Çocuğu

Kapıları çalan benim
kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
göze görünmez ölüler.

Hiroşima'da öleli
oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,
büyümez ölü çocuklar.

Saçlarım tutuştu önce,
gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kâat gibi yanan çocuk.

Çalıyorum kapınızı,
teyze, amca, bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin,
şeker de yiyebilsinler.

Kızıl Saçlısı'na

Pembe yanaklı al dudaklı bir karım olursa eğer..
Olursa 24 ayar ahlaklı..
Anama bakar gibi bakar..
İlaha tapar gibi taparım..!

Ama...!
Kalleş çıkarsa karım..
Anam avradım olsun bir teneke benzin döker yakarım...!

Kimine göre kadın..!
Soğuk kış gecelerinde sarılıp yatmak içindir..

Kimine göre kadın..!
Sıcak harman gecelerinde zil takıp oynatmak içindir..

Kimine göre kadın..!
Ömür boyunca omuzumuzda taşıdığımız..
En büyük sevabımız ve en büyük vebalimizdir..

Ama sen KADINIM..!
Benim için sen..
Ne o..
Ne bu..
Şusun sen..!
Benim can yoldaşım kavga arkadaşısın...

Kocalmaya Alışıyorum

Kocalmaya alışıyorum dünyanın en zor zanaatına,
kapıları çalmaya son kere,
durup durmadan ayrılığa.
Saatler, akarsınız, akarsınız, akarsınız...
Anlamaya çalışıyorum inanmayı yitirmenin pahasına.
Bir söz söyleyecektim sana söyleyemedim.
Dünyamda sabahleyin aç karına içilen cıgaramın tadı.
Ölüm kendinden önce bana yalnızlığını yolladı.
Kıskanıyorum öylelerini kocaldıklarının farkında bile değiller,
öylesine başlarından aşkın işleri

Korsan Türküsü

İşte..
geniş ağızlı palalar gibi parıldıyor güneşte,
kulakları altın küpeli korsanların türküsü :

Donna Madonnanın yuvarlak
kalçaları gibi oynak fiçılardan
içtik İspanyol şarabını !
Karıştı Madrit orospularının kanı kanımıza !

Beş yüz baş zenciye zincire vurduk,
üç direkli kadirgayı doldurduk,
aldık yükü geliyoruz !
Taze balık gibi çıktık denizden ;
korkma bizden
tombul, esmer kollarını aç Madonna !
Afrikada gözü kanlı korsanız amma
Lizbonda namuslu bezirgânız !

Kaçıyor kara çıplak derilerin sürüsü !
Kaçırma vur bir yandan
durma doldur öbüryandan :
Donna Madonnanın yuvarlak
kalçaları gibi oynak fiçılardan
erimiş altın gibi akan
İspanyol şarabını !

Karışsın Madrit orospularının kanı kanımıza !

Kozmosun Kardeşliği Adına

Kozmosta bizden başka düşünen var mı
var
bize benzer mi
bilmiyorum
biz ona benzer ama çayırdan nazik
belki de akarsuyun şavkına benzer
belki çirkindir bizden
karıncaya benzer ama traktörden iri
belki de kapı gıcirtısına benzer
belki ne güzeldir ne de çirkin
belki tıpa tıp bize benzer
ve yıldızlardan birinde
hangisinde bilmiyorum
yıldızlardan birine konuşacak elçimiz
hangi dilde bilmiyorum

yıldızlardan birinde konuşacak elçimiz onunla
"Tovarish" diyecek
ne üs kurmaya geldim yıldızına
ne petrol ne yemiş imtiyazı istemeye
Koka-kola satacak da değilim
selamlamaya geldim seni yeryüzü umutları adına
bedava ekmek bedava karanfil adına
mutlu emekler mutlu dinlenmeler adına
'yarın yanağından gayri her herde her şeye hep beraber'
diyebilmek adına
evlerin
yurtların
ve kozmosun kardeşliği adına.

Kurtuluş Düşü

Hapishanelerde ışıydı hürriyetim o
Ekmeğimin katığıydı sürgünde o
Başlayan gündeydi, biten akşamda o
Kurtuluşu düşüydü memleketimin o

Kuvayi Milliye

BAŞLANGIÇ

ONLAR

Onlar ki toprakta karınca,
suda balık,
havada kuş kadar
çokturlar;
korkak,
cesur,
câhil,
hakîm
ve çocukturlar
ve kahreden
yaratan ki onlardır,
destânımızda yalnız onların mâceraları vardır.
Onlar ki uyup hainin iğvâsına
sancaklarını elden yere düşürürler
ve düşmanı meydanda koyup
kaçarlar evlerine
ve onlar ki bir nice murtada hançer üşürürler
ve yeşil bir ağaç gibi gülen
ve merasimsiz ağlayan
ve ana avrat küfreden ki onlardır,
destânımızda yalnız onların mâceraları vardır.
Demir,
kömür
ve şeker
ve kırmızı bakır
ve mensucat
ve sevda ve zulüm ve hayat
ve bilcümle sanayi kollarının
ve gökyüzü
ve sahra
ve mavi okyanus
ve kederli nehir yollarının,

sürülmüş toprağın ve şehirlerin bahtı
bir şafak vakti değişmiş olur,
bir şafak vakti karanlığın kenarından
onlar ağır ellerini toprağa basıp
doğruldukları zaman.

En bilgin aynalara
en renkli şekilleri aksettiren onlardır.
Asırda onlar yendi, onlar yenildi.
Çok sözler edildi onlara dair
ve onlar için :
zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yoktur,
denildi.

BİRİNCİ BAP

YIL 1918-1919

ve

KARAYILAN HİKÂYESİ

Ateşi ve ihaneti gördük
ve yanan gözlerimizle durduk
bu dünyanın üzerinde.
İstanbul 918 Teşrinlerinde,
İzmir 919 Mayısında
ve Manisa, Menemen, Aydın, Akhisar :
Mayıs ortalarından
Haziran ortalarına kadar
yani tütün kırma mevsimi,
yani, arpalar biçilip
buğdaya başlanırken
yuvarlandılar...

Adana,
Antep,
Urfa,
Maraş :
düşmüş
dövüşüyordu...

Ateşi ve ihaneti gördük.
Ve kanlı bankerler pazarında
memleketi Alaman'a satanlar,
yan gelip ölümlerin üzerinde yatanlar
düştüler can kaygusuna
ve kurtarmak için başlarını halkın gazabından
karanlığa karışarak basıp gittiler.
Yaralıydı, yorgundu, fakirdi millet,
en azılı düvellere dövüşüyordu fakat,
dövüşüyordu, köle olmamak için iki kat,
iki kat soyulmamak için.

Ateşi ve ihaneti gördük.
Murat nehri, Canik dağları ve Fırat,
Yeşilirmak, Kızılırmak,
Gültepe, Tilbeşar Ovası,
gördü uzun dişli İngiliz'i.

Ve Aksu'yla Köpsü,
Karağöl'le Söğüt Gölü
ve gümüş basamaklı türbesinde yatan
büyük, âşık ölü,
şapkası horoz tüylü İtalyan'ı gördü.
Ve Çukurova,
kıyasıya düzlük,
uçurumlar, yamaçlar, dağlar kıyasıya

ve Seyhan ve Ceyhan
ve kara gözlü Yürük kızı,
gördü mavi üniformalı Fransız'ı.
Ve devam ettik ateşi ve ihaneti görmekte.
Eşraf ve âyân ve mütehayyizânın çoğu
ve ağalar :
Bağdasar Ağa'dan
 Kellesi Büyük Mehmet Ağa'ya kadar,
düşmanla birlik oldular.
Ve inekleri, koyunları, keçileri sürüp, götürüp,
gelinlerin ırzına geçip,
çocukları öldürüp
 ve istiklâli yakıp yıktıkça düşman,
dağa çıktı mavzerini, nacağını, çiftesini kapan
ve çığ gibi çoğaldı çeteler
ve köylülerden paşalar görüldü,
 kara donlu köylülerden.
Ve bizim tarafa geçenler oldu
 Tunuslu ve Hindli kölelerden.
Ve Türkistanlı Hacı Ahmet,
kısık gözleri,
 seyrek sakalı,
 hafif makinalı tüfeğiyle
 dağlarda bir başına dolaştı.
Ve sabahleyin ve öğle sığağında ve akşamüstü
ve ayışığında ve yıldız alacasında geceleyin,
 ne zaman sıkışsa bizimkiler,
 peyda oluverdi, yerden biter gibi o
ve ateş etti
 ve düşmanı dağıttı
 ve kayboldu dağlarda yine.

Ateşi ve ihaneti gördük.
Dayandık,
dayandık her yanda,
dayandık İzmir'de, Aydın'da,
Adana'da dayandık,
dayandık, Urfa'da, Maraş'ta, Antep'te.

Antepliler silâhşor olur,
uçan turnayı gözünden
kaçan tavşanı ard ayağından vururlar
ve arap kısrağının üstünde
taze yeşil selvi gibi ince uzun dururlar.

Antep sıcak,
 Antep çetin yerdir.
Antepliler silâhşor olur.
Antepliler yiğit kişilerdir.

Karayılan
 Karayılan olmazdan önce
Antep köylüklerinde ırgattı.
Belki rahatsızdı, belki rahattı,
bunu düşünmeğe vakit bırakmıyordular,
yaşıyordu bir tarla sığanı gibi
ve korkaktı bir tarla sığanı kadar.
Yiğitlik atla, silâhla, toprakla olur,
onun atı, silâhı, toprağı yoktu.
Boynu yine böyle çöp gibi ince
 ve böyle kocaman kafalıydı
 Karayılan
 Karayılan olmazdan önce.

Düşman Antep'e girince
Antepliler onu

korkusunu saklayan
bir fıstık ağacından
alıp indirdiler.

Altına bir at çekip
eline bir mavzer
verdiler.

Antep çetin yerdir.
Kırmızı kayalarda
yeşil kertenkeleler.
Sıcak bulutlar dolaşır havada
ileri geri...

Düşman tutmuştu tepeleri,
düşmanın topu vardı.
Antepliler düz ovada
sıkışmışlardı.

Düşman şarapnel döküyordu,
toprağı kökünden söküyordu.
Düşman tutmuştu tepeleri.
Akan : Antep'in kanydı.

Düz ovada bir gül fidanıydı
Karayılan'ın
Karayılan olmazdan önceki siperi.

Bu fidan öyle küçük,
korkusu ve kafası öyle büyüktü ki onun,
namlıya tek fişek sürmeden
yatıyordu yüzükoyun.

Antep sıcak,
Antep çetin yerdir.
Antepliler silâhşor olur.
Antepliler yiğit kişilerdir.
Fakat düşmanın topu vardı.
Ve ne çare, kader,
düz ovayı Antepliler
düşmana bırakacaklardı.

«Karayılan» olmazdan önce
umurunda değildi Karayılan'ın
kıyamete dek düşmana verseler Antep'i.

Çünkü onu düşünmeğe alıştırmadılar.
Yaşadı toprakta bir tarla sıçanı gibi,
korkaktı da bir tarla sıçanı kadar.

Siperi bir gül fidanıydı onun,
gül fidanı dibinde yatıyordu ki yüzükoyun
ak bir taşın ardından
kara bir yılan
çıkardı kafasını.

Derisi ışıltı ışıltı,
gözleri ateşten al,
dili çataldı.

Birden bir kurşun gelip
kafasını aldı.

Hayvan devrildi kaldı.

Karayılan
Karayılan olmazdan önce
kara yılanın encâmını görünce
haykırdı avaz avaz
ömrünün ilk düşüncesini .
«İbret al, deli gönlüm,
demir sandıkta saklansan bulur seni,
ak taş ardında kara yılanı bulan ölüm.»

Ve bir tarla sıçanı gibi yaşayıp
bir tarla sıçanı kadar korkak olan,
fırlayıp atlayınca ileri
bir dehşet aldı Antep'ileri,
seğirttiler peşince.
Düşmanı tepelerde yediler.
Ve bir tarla sıçanı gibi yaşayıp
bir tarla sıçanı kadar korkak olana :
KARAYILAN dediler.

«Karayılan der ki : Harbe oturak,
Kilis yollarından kelle getirek,
nerde düşman varsa orda bitirek,
vurun ha yiğitler namus günüdür...»

Ve biz de bunu böylece duyduk
ve çetesinin başında yıllarca nâmi yürüten
Karayılan'ı
ve Antep'ileri
ve Antep'i
aynen duyup işittiğimiz gibi
destânımızın birinci bâbına koyduk.

İKİNCİ BAP

YIL YİNE 1919

ve

İSTANBUL'UN HÂLİ

ve

ERZURUM ve SIVAS KONGRELERİ

ve

KAMBUR KERİM'İN HİKÂYESİ

Biz ki İstanbul şehriyiz,
Seferberliği görmüşüz :
Kafkas, Galiçya, Çanakkale, Filistin,
vagon ticareti, tifüs ve İspanyol nezlesi
bir de İttihatçılar,
bir de uzun konçlu Alman çizmesi
914'ten 18'e kadar
yedi bitirdi bizi.

Mücevher gibi uzak ve erişilmezdi şeker
erimiş altın pahasında gazyağı
ve namuslu, çalışkan, fakir İstanbullular
sidiklerini yaktılar 5 numara lâmbalarında.
Yedikleri mısır koçanıydı ve arpa
ve süpürge tohumu
ve çöp gibi kaldı çocukların boynu.
Ve lâkin Tarabya'da, Pötişan'da ve Ada'da Kulüp'te
aktı Ren şarapları su gibi
ve şekerin sahibi
kapladı Miloviç'in yorganına 1000 liralıkları.
Miloviç de beyaz at gibi bir karı.
Bir de sakalı Halife'nin,
bir de Vilhelm'in bıyıkları.

Biz ki İstanbul şehriyiz,
güzelizdir,
dört yanımız mavi mavi dağdır, denizdir.
Öfkeli, büyük bir şair :
«Ey bin kocadan arta kalan bilmem neyi bakır»
demiş
bize

ve bir başkası,
yekpare Acem mülkünü fedâ etti bir sengimize.

Biz ki İstanbul şehriyiz,
işte, arzederiz halimizi
Türk halkının yüce katına.

Mevsim yazdır,
919'dur.

Ve teşrinlerinde geçen yılın
dört düvele teslim ettiler bizi,
gözü kanlı dört düvele
anadan doğma çırılçıplak.

Ve kurumuştı
ve kan içindeydi memelerimiz.

Biz ki İstanbul şehriyiz,
Fransız, İngiliz, İtalyan, Amerikan
bir de Yunan,
bir de zavallı Afrika zencileri
yer bitirir bizi bir yandan,
bir yandan da kendi köpek döllerimiz :
Vahdettin Sultan,
ve damadı Ferit
ve İngiliz muhipleri
ve Mandacılar.

Biz ki İstanbul şehriyiz,
yüce Türk halkı,
malûmun olsun çektiğimiz acılar...

919 Temmuzunun 23'üncü günü
pek mütevazı bir mektep salonunda
in'ikad etti Erzurum Kongresi.

Erzurum'un kışı zorludur balam,
tandırında tezék yakar Erzurum,
buz tutar yiğitlerinin bıyığı
ve geceleyn karlı ovada
kaskatı katılaştı, donmuş görürsün karanlığı.

Erzurum'da kavaklar, balam,
Erzurum'da kavaklar tane tane,
kavaklarda tane tane yapraklar.
Ve terden ve toz dumandan ve sinekten geçilmez
Erzurum'da yaz gelip de bastı mıydı sıcaklar.

Erzurum'un düzdür, topraktır damı.
Erzurum güzelleri giyer, balam,
incecik ak yünden ehramı.
Yürek boynun büker, balam,
Erzurumlu türkülere.
Halim selimdir Erzurum'un adamı
ve lâkin dönmesin gözü bir kere!...

Erzurum'da on dört gün sürdü Kongre :
orda, mazlum milletlerden bahsedildi
bütün mazlum milletlerden
ve emperyalizme karşı dövüşlerinden onların.

Orda, bir Şûrayı Millî'den bahsedildi,
İradei Milliyeye müstenit bir Şûrayı Millî'den.
Buna rağmen,
«Âsi gelmiyelim» diyenler vardı,
«makamı hilâfet ve saltanata.»
Hattâ casuslar vardı içerde.

Buna rağmen,
«Bütün aksâmı vatan birküldür» denildi.

«Kabul olunmaz,» denildi,
«Manda ve Himaye...»

Buna rağmen,
İstanbul'da birçok hanımlar, beyler, paşalar,
Türk halkından kesmişlerdi umudu.
Yağdırıldı telgraflar Erzurum'a :
«Amerikan mandası altına girelim,» diye.
«İstiklâl, diyorlardı, şâyânı arzu ve tercihtir, amma
bugün bu, diyorlardı, mümkün değil,
birkaç vilâyet, diyorlardı, kalacak elde,
şu halde, diyorlardı, şu halde,
Memâliki Osmaniye'nin cümlesine şâmil
Amerikan mandaterliğini talep etmeği
memleketimiz için en nâfi
bir şekli hal kabul ediyoruz.»

Fakat bu şekli halli kabul etmedi Erzurumlu.
Erzurum'un kışı zorludur balam,
buz tutar yiğitlerin bıyığı.
Erzurum'da kaskatı, dimdik ölür adam,
kabullenmez yılgınlığı...

İstanbul'da hanımlar, beyler, paşalar,
tül perdeler, kravatlar, apoletler, şişeler,
çıtı pıtı dilleri ve pamuk gibi elleri
ve biçare telgraf telleri
devretmek için Amerika'ya Anadolu'yu
şöyle diyorlardı Erzurum'dakilere :

«Bizi bir başımıza bıraksalar,
tarafgirlik, cehalet
ve çok konuşmaktan başka müspet
bir hayat kuramayız.
İşte bu yüzden Amerika çok işimize geliyor.
Filipin gibi vahşi bir memleketi adam etti Amerika.
Ne olacak,
Biz de on beş, yirmi sene zahmet çekeriz,
sonra Yeni Dünya'nın sayesinde
İstiklâli kafasında ve cebinde taşıyan
bir Türkiye vücuda geliverir.
Amerika, içine girdiği memleket ve millet hayrına
nasıl bir idare kurduğunu
Avrupa'ya göstermek ister.
Hem artık işi uzatmağa gelmez.
Çok tehlikeli anlar yaşıyoruz.
Sergüzeşt ve cidâl devri geçmiştir :
Türkiye'yi, geniş kafalı birkaç kişi belki kurtarabilir.»

4 Eylül 919'da toplandı Sivas Kongresi,
ve 8 Eylülde
Kongrede bu sefer
yine ortaya çıktı Amerikan mandası.
Ak koyunla kara koyunun
geçitte belli olduğu günlerdi o günler.
Ve İstanbul'dan gelen bazı zevat,
sapsarı yılgınlıklarıyla beraber
ve ihanetleriyle birlikte
bir de Amerikan gazeteci getirmiştiler.
Ve Erzurumlulardan ve Sivaslılardan ve Türk milletinden çok
işbu Mister Bravn'a güveniyorlardı.
Bu zevata :
«İstiklâlimizi kaybetmek istemiyoruz efendiler!»
denildi.

Fakat ayak diredi efendiler :
«Mandanın, istiklâli ihlâl etmiyeceği muhakkak iken,»

dediler,
«Herhalde bir müzâherete muhtacız diyorum ben,»
dediler,
«Hem zaten,»
dediler,
«birbirine mani şeyler değildir
istiklâl ile manda.
Ve esasen,»
dediler,
«müstakil kalamayız böyle bir zamanda.
Memleket harap,
toprak çorak,
borcumuz 500 milyon,
vâridat ise 15 milyon ancak.
Ve Allah muhafaza buyursun
İzmir kalsa Yunanistan'da
ve harbetsek,
düşmanımız vapurla asker getirir.
Biz Erzurum'dan hangi şimendiferle nakliyat yapabiliriz?
Mandayı kabul etmeliyiz, hemen,»
dediler.
«Onlar dretnot yapıyor,
biz yelkenli bir gemi yapamıyoruz.
Hem, İstanbul'daki Amerikan dostlarımız :
Mandamız korkunç değildir,
diyorlar,
Cemiyeti Akvam nizamnamesine dahildir,
diyorlar.»

Ve böylece, bin dereden su getirdi İstanbul'dan gelen zevat.
Sivas, mandayı kabul etmedi fakat,
«Hey gidi deli gönlüm,»
dedi,
«Akıllı, umutlu, sabırlı deli gönlüm,
ya İSTIKLAL, ya ölüm!»
dedi.

Kambur Kerim de böyle dedi aynen.
Adapazarlıydı Kambur Kerim.
Seferberlikte ölen babası marangozdu.
Seferberlik denince aklına Kerim'in :
çok beyaz bir yastıkta kara sakallı bir ölü yüzü,
Fahri Bey çiftliğinde patates toplayıp
kaz gütmek,
mektep kitapları
ve bir de saçları altın gibi sarı
fakat alını çizgiler içinde anası gelir.
335'te Kerim Eskişehir'e gitti,
mektebe, teyzelerine ve dayısına.
Dayısı şimendiferde makinistti.
Düşman elindeydi Eskişehir.
Kerim on dört yaşındaydı,
kamburu yoktu.
Dümdüzdü fidan gibi
ve dünyaya meraklı bir çocuktü.
Dayısı sürmeğe gittiği günler şimendiferi
Kerim'e ekmek vermediğinden teyzeleri
(çok uzun saçlı, ihtiyar iki kadın)
Hintli askerlerle dost oldu Kerim.
Bunlar
(şaşılacak şey)
Türkçe bilmeyen
ve siyah sakalları, siyah gözleri parlak,
avuçlarının üstü esmer, içi ak

ve tel örgülerin üzerinden
Kerim'e bisküviti kutularla atan amcaları.
Kocaman bir ambarları vardı,
Kerim içinde oynardı.
Ambarda nohut çuvalı, bakla, kuru üzüm,
 (şaşılacak şey,
 katırların yemesi için)
ve sonra cephaneye sandıklarıyla silahlar.
Bir gün dedi ki makinist dayısı Kerim'e :
«Ambardan silâh çalıp bana getir,
gâvura karşı koyan zeybeklere göndereceğim.»
Ve ambardan silâh çaldı Kerim :
bir
bir tane daha
beş
on.

Aldattı Hindistanlı dostlarını
zeybekleri daha çok sevdiğinden.
Zaten çok sürmedi, parlak kara sakallı amcalar gitti,
Kerim geçirdi onları istasyona kadar.
Ertesi gün Lefke köprüsünü atıp
zeybekler gelince Eskişehir'e
dayısı Kerim'i elinden tutup
verdi onlara.
Ve işte o günden sonra
bugüne kadar
kahraman bir türküdür ömrü Kerim'in.
Eskişehir'den alıp onu
«Kocaeli Grubu» paşasına götürdüler.
Çatık kaşlı, yüzü gülmez bir paşaydı bu.
Çabucak öğrendi Kerim ata binmeyi,
sığırtmaç olmayı
-zaten bilgisi vardı bunda-
kayalardan genç bir keçi gibi inmeyi,
gizlenmeyi ormanda.
Ve bütün bu marifetleriyle Kerim
kaç kere ölüme bir kurşun atımı yaklaşarak
ve «Geçmiş olsun» dedikleri zaman şaşarak
düşman içinden geçip getirdi haber
 götürdü haber.
Onu namlı bir «kaptan» gibi saydı çeteler,
bir oyun arkadaşı gibi sevdi çeteleri o.
Ve bir fidan gibi düz
bir fidan gibi cesur
bir fidan gibi vaadeden bir çocuğun
sevinçle oynadığı bu müthiş oyun
sürdü 1337'ye kadar...

Kocaeli ormanı gürgen ve meşeliktir :
yüksek
kalın.
Gökyüzü gözükmez.
Durgun bir geceydi.
Hafif yağmur yağmıştı biraz önce.
Fakat ıslanmamış ki yerde yapraklar
karanlıkta hışırtılarıyla yürüyordu beygiri Kerim'in.
Solda
ilerde
tepenin eteğinde ateş yanıyordu :
«Tekneciler» diye anılan
gâvur çetelerinin olmalı.
Dallardan damlalar düşüyordu Kerim'in yüzüne.
Beyginin başı gittikçe daha çok karanlığa giriyor.

İpsiz Recep'in yanından dönüyordu Kerim.

Kâatlar götürmüş

kâatlar getiriyor.

Birdenbire durdu beygir,

heykel gibi,

-Tekneciler'in ateşini görmüş olacak-
sonra birdenbire dörtmala kalktı.

Şaşırdı Kerim.

Dizginleri bıraktı.

Sarıldı beygirin boynuna.

Deli gibi gidiyordu hayvan.

Çocuğa art arda çarpıyordu ağaçlar.

Meşeleri ve gürgenleriyle orman

karanlık bir rüzgâr gibi geçiyor iki yandan.

Kim bilir kaç saat böyle gidildi.

Orman bitti birdenbire.

-Ay doğmuş olacak ki ortalık aydınlıktı-

Ve Kerim aynı hızla geldiği zaman

Armaşa'nın altında Başdeğirmenler'e

beygir ansızın kapaklandı yere,

tekerlendi Kerim.

Doğruldu.

Ve aklına ilk gelen şey

saatına bakmak oldu.

Kırılmıştı camı.

Bindi beygire tekrar.

Hayvan topallıyordu biraz.

Uslu uslu yola koyuldular.

Sol kulağı kanıyordu Kerim'in,

Kirezce'ye geldiler

(Sapanca'yla Arifiye arası),

Kerim durdu,

Biraz zor nefes alıyordu.

Geyve'ye girdi ertesi akşam.

Beli o kadar ağrıyordu ki

inemedi beygirden

indirdiler.

Kerim'i bir yaylıya bindirdiler.

Adapazarı.

Sonra belki on gün, belki on beş,

kağnılar, mekkâre arabaları,

sonra, gitgide daralan nefesi,

Yahşihan,

Konya,

Sile nahiyesi

(burda malûl gaziler için

takma kol ve bacak yapılıyordu),

ve nihayet Hatçehan köyünden çıkıkçı Şerif Usta.

Hâlâ rüyalarında görür Kerim

incecik bir yoldan eşekle gelip

üzerine doğru eğilen

bu çiçekbozuğu insan yüzünü.

Usta, ovdu Kerim'i bayıltuncaya kadar.

Sonra, zifte koydu bu kırılmış dal gibi çocuk gövdesini.

Yirmi gün geçti aradan.

Ve sonra bir ikindi vakti ziftin içinden

Kerim'i kambur çıkardılar.

ÜÇÜNCÜ BAP

YIL 1920

ve

ARHAVELİ İSMAİL'İN HİKÂYESİ

Ateşi ve ihaneti gördük.

Düşman ordusu yine başladı yürümeğe.

Akhisar, Karacabey,

Bursa ve Bursa'nın doğusunda Aksu,

çarşışarak çekildik...

920'nin

29 Ağustos'u :

Uşak düştü.

Yaralı

ve dehşetli kızgın

fakat toprağımızdan emin,

Dumlupınar sırtlarındayız.

Nazilli düştü.

Ateşi ve ihaneti gördük.

Dayandık

dayanmaktayız.

1920 Şubat, Nisan, Mayıs,

Bolu, Düzce, Geyve, Adapazarı :

İçimizde Hilâfet Ordusu,

Anzavur isyanları.

Ve aynı sıradan,

3 Ekim Konya.

Sabah.

500 asker kaçağı ve yeşil bayrağıyla Delibaş

girdi şehre.

Alaeddin tepesinde üç gün üç gece hüküm sürdüler.

Ve Manavgat istikametlerinde kaçıp

ölümlerine giderken

terkilerinde kesilmiş kafalar götürdüler.

Ve 29 Aralık Kütahya :

4 top

ve 1800 atlı bir ihanet

yani Çerkez Ethem,

bir gece vakti

kilim ve halı yüklü katırları,

koyun ve sığır sürülerini önüne katıp

düşmana geçti.

Yürekleri karanlık,

kemerleri ve kamçıları gümüşlüydü,

atları ve kendileri semizdiler...

Ateşi ve ihaneti gördük.

Ruhumuz fırtınalı, etimiz mütehammil.

Sevgisiz ve ihtirassız çıplak devler değil,

inanılmaz zaafı, korkunç kuvvetleriyle,

silâhları ve beygirleriyle insanları dayanan.

Beygirler çirkindiler,

bakımsızdılar,

hasta bir fundalıktan yüksek değillerdi.

Fakat bozkırda kişneyip köpürmeden

sabırlı ve doludizgin koşmasını biliyorlardı.

İnsanlar uzun asker kaputluydu,

yalnayaktı insanlar.

İnsanların başında kalpak,
yüreklerinde keder,
yüreklerinde müthiş bir ümit vardı.
İnsanlar devrilmişti, kedersiz ve ümitsizdiler.
İnsanlar, etlerinde kurşun yaralarıyla
köy odalarında unutulmuşlardı.
Ve orda sargı,
deri
ve asker postalları halinde
yan yana, sırtüstü yatıyorlardı.
Koparılmış gibiydi parmakları saplandığı yerden
eğrilip bükülmüştü
ve avuçlarında toprak ve kan vardı.

Ve asker kaçakları,
korkuları, mavzerleri, çıplak, ölü ayaklarıyla
karanlıkta köylerin içinden geçiyorlardı.
Acıkmışlardı,
merhametsizdiler,
bedbahtlılar.
Şosenin ıssız beyazlığına inip
nal sesleri ve yıldızlarla gelen atlıyı çeviriyor
ve Bolu dağında ekmek bulamadıkları için
deviriyorlardı uçurumlara :
şayak, cigara kâadı, tuz ve sabun yüklü yaylıları.

Ve çok uzak,
çok uzaktaki İstanbul limanında,
gecenin bu geç vakitlerinde,
kaçak silâh ve asker ceketi yükleyen laz takaları :
hürriyet ve ümit,
su ve rüzgârdılar.

Onlar, suda ve rüzgârda ilk deniz yolculuğundan beri vardılar.
Tekneleri kestane ağacındandı,
üç tondan on tona kadardılar
ve lâkin yelkenlerinin altında
fındık ve tütün getirip
şeker ve zeytinyağı götürürlerdi.

Şimdi, büyük sırlarını götürüyorlardı.
Şimdi, denizde bir insan sesinin
ve demirli şileplerin kederlerini
ve Kabataş açıklarında sallanan
saman kayıklarının fenerlerini
peşlerinde bırakıp
ve karanlık suda Amerikan taretlerinin önünden akıp
küçük,
kurnaz
ve mağrur
gidiyorlardı Karadeniz'e.

Dümende ve başaltlarında insanları vardı ki
bunlar
uzun eğri burunlu
ve konuşmayı şehvetle seven insanlardı ki
sırtı lâcivert hamsilerin ve mısır ekmeğinin
zaferi için
hiç kimseden hiçbir şey beklemeksizin
bir şarkı söyler gibi ölebilirdiler...

Karanlıkta kurşunî derisi kırmızıya boyanan
baltabaş gemi
İngiliz torpitosudur.

Ve dalgaların üstünde sallanarak
alev alev
yanan :
Şaban Reisin beş tonluk takası.

Kerempe Fenerinin yirmi mil açığında,
gecenin karanlığında,
dalgalar minare boyundaydılar
ve başları bembeyaz parçalanıp dağılıyordu.
Rüzgar :

 yıldız - poyraz.
Esirlerini bordasına alıp
 kayboldu İngiliz torpitosu.
Şaban Reisin teknesi
 ateşten direğiyle gömüldü suya.

Arheveli İsmail
 bu ölen teknedendi.
Ve şimdi
Kerempe Fenerinin açığında,
batan teknenin kayığında
emanetiyle tek başınadır,
fakat yalnız değil :
 rüzgârın,
 bulutların
 ve dalgaların kalabalığı,
İsmail'in etrafında hep bir ağızdan konuşuyordu.

Arheveli İsmail
 kendi kendine sordu :
«Emanetimizle varabilecek miyiz?»
Kendine cevap verdi :
«Varmamış olmaz.»

Gece, Tophane rıhtımında
Kamacı ustası Bekir Usta ona :
«Evlâdım İsmail,» dedi,
«hiç kimseye değil,» dedi,
 «bu, sana emanettir.»

Ve Kerempe Fenerinde
düşman projektörü dolaşınca takanın yelkenlerinde,
İsmail, reisinden izin isteyip,
 «Şaban Reis,» deyip,
 «emaneti yerine götürmeliyiz,» deyip
 atladı takanın patalyasına,
 açıldı.

«Allah büyük
 ama kayık küçük» demiş Yahudi.
İsmail bodoslamadan bir sağnak yedi,
 bir sağnak daha,
 peşinden üç-kardeşler.
Ve denizi bıçak atmak kadar iyi bilmeseydi eğer
 alabora olacaktı.

Rüzgâr tam kerte yıldız dönüyor.
Ta karşıda bir kırmızı damla ışık görünüyor :
Sıvastopol'a giden bir geminin
 sancak feneri.

Elleri kanayarak
 çekiyor İsmail kürekleri.
İsmail rahattır.
Kavgadan
 ve emanetinden başka her şeyin haricinde,
İsmail unsurunun içinde.
Emanet :
 bir ağır makinalı tüfektir.
Ve İsmail'in gözü tutmazsa liman reislerini
 ta Ankara'ya kadar gidip
 onu kendi eliyle teslim edecektir.

Rüzgâr bocalıyor.
Belki karayel gösterecek.
En azdan on beş mil uzaktır en yakın sahil.
Fakat İsmail
ellerine güvenir.
O eller ekmeği, küreklerin sapını, dümenin yekesini
ve Kemeraltı'nda Fotika'nın memesini
aynı emniyetle tutarlar.

Rüzgâr karayel göstermedi.
Yüz kerte birden atlayıp rüzgâr
bir anda bütün ipleri bıçakla kesilmiş gibi
düştü.

İsmail beklemiyordu bunu.
Dalgalar bir müddet daha
yuvarlandılar teknenin altında
sonra deniz dümdüz
ve simsiyah
durdu.

İsmail şaşırıp bıraktı kürekleri.
Ne korkunçtur düşmek kavganın haricine.
Bir ürperme geldi İsmail'in içine.
Ve bir balık gibi ürkerek,
bir sandal
bir çift kürek
ve durgun
ölü bir deniz şeklinde gördü yalnızlığı.
Ve birdenbire
öyle kahrolup duydu ki insansızlığı
yıldı elleri,
yükledi küreklere,
kırıldı kürekler.

Sular tekneyi açığa sürüklüyor.
Artık hiçbir şey mümkün değil.
Kaldı ölü bir denizin ortasında
kanayan elleri ve emanetiyle İsmail.
İlkönce küfretti.
Sonra, «elham» okumak geldi içinden.
Sonra, güldü,
eğilip okşadı mübarek emaneti.
Sonra...
Sonra, malûm olmadı insanlara
Arhaveli İsmail'in âkıbeti...

DÖRDÜNCÜ BAP

NURETTİN EŞFAK'IN BİR MEKTUBU ve BİR ŞİİRİ

Kardeşim,
sana bu mektubu Ankara'da Kuyulu kahvede yazıyorum.
Hep aynı Anadolu havalarını çalıyor gramofon
kocaman bir boru çiçeğine benzeyen ağzıyla,
Dışarda yağmur...
Mektepten istifa ettim.
Cepheye gidiyorum ihtiyat zabıtlığıyla.
Çocuklarımıza Türkçe okutmak,
öğretmek, sevdirmek onlara
dünyanın en diri, en taze dillerinden birini,
kendi dillerini,
güzel şey,

büyük şey.
Fakat bu dilin insanları için çakmak çalmak cehpede
daha büyük
daha güzel.

Biliyorum :
iş bölümünden bahsedeceksin.
Fakat, Ankara'da çocuklara ders vermek,
bozkırda ateş hattına girmek
haksız ve hazin
bir iş bölümü.

Öyle günlerde yaşıyoruz ki
ben bir iş yapabildim diyebilmek için :
hep alının ortasında duyacaksın ölümü.

Bak, tam sana bunları yazarken
asker geçiyor sokaktan ;
yağmurda harap postallarının meşinini ıslatarak
Meclis'in önüne doğru iniyorlar,
İstasyona gidecekler.

Ve türkü söylerken, her nedense her zaman yaptığı gibi,
sesini incelterek marş okuyor genç Türk köylüsü :
«Ankara'nın taşına bak,
gözlerimin yaşına bak...»

Yüzleri mühim, dalgın ve yorgun.
Tıraşları uzamış biraz.
Elleri büyük ve esmer.
Elâ gözlüler, kara gözlüler, mavi gözlüler.

Yine birdenbire Yunus Emre geldi aklıma.
Başka türlü anlıyorum ben Yunus'u :
Bence onda bütün bir devir dile gelmiş Türk köylüsü :
öte dünyaya dair değil,
bu dünyaya dair kaygılarıyla...

Bir şiir yazdım,
garip bir şiir,
«Türk Köylüsü» diye.
Bir tuhaf mı oluyor böyle günlerde şiir yazmak?
Her ne hâl ise, hoşça kal, gözlerinden öperim.

Kardeşin
Nurettin Eşfak

TÜRK KÖYLÜSÜ

Topraktan öğrenip
kitapsız bilendir.
Hoca Nasreddin gibi ağlayan
Bayburtlu Zihni gibi gülerdir.
Ferhad'dır
Kerem'dir
ve Keloğlan'dır.
Yol görünür onun garip serine,
analar, babalar umudu keser,
kahbe felek ona eder oyunu.
Çarşambayı sel alır,
bir yâr sever
el alır,
kanadı kırılır
çöllerde kalır,
ölmeden mezara koyarlar onu.
O, «Yûnusû biçâredir
Baştan ayağa yâredir»,

ağu içer su yerine.
Fakat bir kerre bir derd anlayan dűŖmeyeğorsűn önlerine
ve bir kerre vakteriŖiŖip

«-Gayrık yeter!...»
demesinler.

Bunu bir dediler mi,
«İsrâfil sűrunu urur,
mahlűkat yerinden durur»,
toprağın nabzı baŖlar
onun nabızlarında atmağa.
Ne kendi nefsinin korur,
ne dűŖmanını kayırır,
«Dağları yırtıp ayırır,
kayaları kesip yol eyler âbıhayat akıtmağa...»

BEŖİNCİ BAP

920'NİN 16 MARTI

ve

MANASTIRLI HAMDİ EFENDİ

ve

REŖADİYELİ VELİ OğLU MEMET'İN HİKÂYESİ

«Bu hamiyetli ve cesur, Manastırlı Hamdi Efendi olmasaydı, İstanbul felâketinden kim bilir haber almak için ne kadar intizamlar içinde kalacaktık. İstanbul'da bulunan nâzur, mebus, kumandan, teşkilâtımız mensupları içinden bir zat çıkıp vaktiyle bize haber vermeği düşünmemiŖ olduğu anlaşılıyor. Demek ki cűmlesini heyecan ve helecan kaplamıŖtı. Bir ucu Ankara'da bulunan telin İstanbul'da bulunan ucuna yanaŖamayacak kadar ŖaŖkın bir hale gelmiŖ olduklarına bilmem ki hükmetmek caiz olur mu?»

(Nutuk, s. 295, Devlet Basımevi, İstanbul 1938)

920'nin 16 Martı.
Öğleden evvel
saat onda
makina baŖında Ŗöyle bir telgraf aldı Ankara'daki :

«Der-aliye 16/3/1920.
İngilizler bastı bu sabah
ŖehzadebaŖı'ndaki Muzika karakolunu.
Műsademe edildi.
İŖgal altına alıyorlar İstanbul'u Ŗimdi.
Berâyi malűmat arz olunur.
Manastırlı Hamdi.»

920'nin 16 Martı.
Harbiye Nezareti telgrafhanesi buldu Ankara'yı :

«Etrafta dolaŖıyor İngiliz askerleri.
Ŗimdi iŖte
İngiliz askerleri giriyorlar nezarete.
İŖte giriyorlar içeri.
Nizamiye kapısına.
Teli kes.
İngilizler burdadır.»

920'nin 16 Martı.

Manastırlı Hamdi Efendi

buldu Ankara'dakini tekrar :

«PaŖa hazretleri,
Harbiye telgrafhanesini de iŖgal etti İngiliz bahriye askeri
Tophane'yi de iŖgal ediyorlar bir taraftan,
bir taraftan da zırhlılardan asker ihraç olunuyor.
Vaziyet vehamet kesbediyor efendim.
PaŖa hazretleri,
Emri devletlerine muntazırım.

16 Mart 1920
Hamdi»

920'nin 16 Martı.

Durumu bir daha tekrar etti Hamdi Efendi :

«Sabah bizim asker uykuda iken
İngiliz bahriye efradı karakolu işgal etmekte iken
askerlerimiz uykudan şaşkın kalkınca müsademe başlıyor.
Neticede bizden altı şehit, on beş mecruh olup
İngilizler zırhlıları rıhtıma yanaştırıp
Beyoğlu ve Tophane'yi işgal edip.
İşte Beyoğlu telgrafhanesi de yok.
İşte Beyoğlu telgraf memurları geldiler.
Kovmuşlar.
Burası da işgal olunacaktır bir saata kadar.
Şimdi haber aldım efendim.»

920'nin 16 Martı

uykuda kesti kâfir üçümüzü,
kurşuna dizdi kâfir ikimizi.
İngiliz'in hepsi değil domuzu
Sabaha karşı aldı canımızı.

920'nin 16 Martı

basıldı Vezneciler'de karargâh.
Uyan be tosunum uyan.
Üçümüzü uykuda kesti kâfir,
üçümüz : Abdullah çavuş, Şarkışla'dan Osman,
bir de Zileli Abdülkadir.

920'nin 16 Martı

Bozdoğan Kemerinde
kurşuna dizdi kâfir ikimizi.
Ahmet oğlu Nasuh arkadaşımın adı,
Reşadiyeli Veli oğlu Memet benimkisi.

920'nin 16 Martı

uykuda kesti kâfir üçümüzü.
Soktu Osman'ın karnına kasaturayı,
bastı göğsüne kâfirin dizi.
Dört çocuk babasıydı Abdullah çavuş.
Doymadı dünyasına Abdülkadir.
Üçümüzü uykuda kesti kâfir,
kurşuna dizdi ikimizi.

920'nin 16 Mart sabahı,

karakolun karşısında
bırakmadım elimden silâhı,
yere serdim iki İngiliz'i.
Senin ırzını kurtardım İstanbul'um,
Sana can feda çakır gözlü gülüm.

Üçümüzü uykuda kesti kâfir,
kurşuna dizdi ikimizi.

Şimdi üçümüz :

Abdullah ve Osman ve Abdülkadir,
taşları yan yana yatar Eyüp'te.
Arama, bulamazsın ikimizin kabrini,
belki maşrıktta, belki mağrip'te,
biz de bilemeyiz yerini.

Uykuda kestiler üçümüzü,

kurşuna dizdiler ikimizi,
Ahmet oğlu Nasuh arkadaşımın adı,
Reşadiyeli Veli oğlu Memet benimkisi.

Bir de altıncımız var,
kara kaytan bıyıklı bir şehit,
son mekânı şöyle dursun,
adını da bilen yok...

ALTINCI BAP

MUHAREBELER

ve

DÜŞMAN ELİNDE KALANLAR

ve

KARTALLI KÂZIM'IN HİKÂYESİ

İnönü meydanı, yavrum,
rüzgâr,
soğuklar insanı arı gibi haşlıyor.
Zemheriler bitti diyelim,
hamsin ya başladı, ya başlıyor.
Muharebe beş gün beş gece sürdü.
Kan gövdeyi götürdü.
Ve nihayetinde
düşmanlar karın üstünde
top arabaları, sandıklar dolusu konyak,
altı kamyon bıraktılar.
Sonra, kaçarlar, yavrum,
köyleri, köprüleri yaktılar...

Bu, Birinci İnönü,
sonra ikincisi :
23 Mart 1921 günü
düşmanın Bursa ve Uşak grupları üstümüze yürüyor.
Onlarda, topçu ve piyade
bizden üç kere fazla,
bizim atımız çok.
Atların mekanizması,
hartucu,
namlususu yoktur

ve kılıç
çıplak, ucuz bir demirdir.

26 Mart :

Akşam.

Sağ cenah ilerimize yanaştılar.

27 Mart :

Bütün cephelelerde temas.

28, 29, 30 :

Kavgaya devam.

Ve Martın 31'inci gecesinde,

(ayıışığı var mıydı bilmiyorum)

İnönü karanlığı sesler ve kıvılcımlarla doluydu.

Ve ertesi gün

1 Nisan :

Metristepe aydınlanıyor.

Saat altı otuz.

Bozöyük yanıyor.

Düşman muharebe meydanını silâhlarımıza terketmiştir.

Sonra, 8 Nisandan 11 Nisana kadar :

Dumlupınar.

Sonra, Haziran.

Bir yaz gecesi.

Dünyada yalnız pırlıtlar

ve böceklerin sesi.

Sakarya'yı üç yerinden sallarla geçiyoruz.

Basarak aldık
Adapazarı'nı.
Ve dolaşıp Sapanca Gölü'nün sazlıklarını
yanaştık İzmit'in doğusunda çuha fabrikasına.
Düşman,
kısmen gemilere binerek
denizden
ve kısmen
Karamürsel üzerinden
Bursa'ya çekilip
boşalttı İzmit şehrini gece yarısı.

Sonra 23 Ağustos :
Sakarya melhamei kübrâsı ki
devamı 13 Eylül gününe kadardır.
Bizim kırk bin piyademiz,
dört bin beş yüz atlımız,
düşmanın seksen sekiz bin piyadesi,
üç yüz topu vardır.
Harp meydanının kuzey yanı
Sakarya
ve dağlardır :

keskin
ve dik yamaçlarıyla
ve kireçli toprakları
ve kayalarında tek başlarına birbirinden uzak
haşin
ve münzevi çam ağaçlarıyla
Abdüselâm-dağı,
Gökler-dağı,
dağlar.

Ve Sakarya'dan bu havalide
yalnız, çatal tırnaklı karacalar su içmektedir.
Ankara suyunun döküldüğü yerden
Eskişehir kuzeybatısına kadar
Sakarya mecrası uçurumlar içinden geçmektedir.
Güneyde
ve güneydoğuda
yapraksız ve hazin
geniş ve uzun
ve insana bıraktığı hiçbir şeye acımadan
ölmek arzusu veren
Cihanbeyli ovası :
çöl...

Bu çölün,
bu dağların,
bu nehrin ve bizim önümüzde
yirmi iki gün ve gece fasılasız dövüşüp
düşman ordusu ric'ata mecbur kaldı.

Buna rağmen :
Sene 1922
ve 15 vilâyet ve sancak
ve 9 büyük şehir
düşman elindedir.
İnanılmaz şeyler düşmandadır ki
bunların arasında :
7 göl, 11 nehir
ve köklerinde baltamızın yarısı
ve yangınlarıyla bizim olan
yüz kere yüz bin dönüm orman,
bir tersane, iki silâh fabrikası,
ve 19 körfez ve liman ki
belki birçoğunun

rıhtımı,
mendireği,
kırmızı, yeşil fenerleri yoktur
ve belki sularında
ateş kayıklarının ışıltısından başka ışık yanmadı,
fakat onlar
tahta iskeleleri ve kederli balıkçılarıyla bizimdiler.
Sonra, 3 deniz,
6 kol tren hattı,
sonra, göz alabildiğine yol :
sılaya gittiğimiz,
gurbette görüldüğümüz
ve neden
ve niçin olduğunu sormadan
çöle, Çanakkale'ye,
ölüme gittiğimiz yol
ve sonra toprak
ve o toprağın insanları :
Uşak tezgâhlarının halı dokuyanları,
klaptan işlemeli eğerleriyle meşhur
Manisa'lı saraçlar,
yol kıyılarında ve istasyonlarda açlar
ve kurnaz
ve cesur
ve ağırbaşlı ve çapkın
ve kütleleriyle delikanlı
İstanbul ve İzmir işçileri
ve zahire ve kantariye tâcirleriyle eşraf ve âyân,
kıl çadırlı yürükleri Aydın'ın,
ve sonra, ırgat,
ortakçı,
maraba,
davarlı ve davarsız,
yarım meşin çizmeli
ve ham çarıklı köylüler.
15 vilâyet ve sancak
ve 9 büyük şehir
düşman elindedir.
Mehtaplı bir gece,
gümüş bir kutunun içindesin :
ortalık öyle bir tuhaf aydınlık, öyle ıssız.
Ya çok seslidir
ya hiç ses vermez mehtaplı gece zaten.
Yatıyor filintasının arkasında Kartallı Kâzım.
Kız gibi Osmanlı filintası.
Parlıyor arpacık
namlının ucunda :
yüz yıllık yoldaymış gibi uzak
ve bir damlacık.
Kâzım emir aldı merkezden :
Gebze'deki İngiliz'in tercümanı vurulacak.
Köylerde teşkilât kurmuş tercüman Mansur :
satıyor bizimkileri.
Kâzım iyi hesaplamış herifin geçeceği yeri.
İşte sökün etti Mansur karşıdan :
beygirin üzerinde.
Beygir yüksek,
İngiliz kadanası.
Kendi halinde yürüyor hayvan
ortasında demiryolunun
sallana sallana,

ağır ağır.
Tercüman herhalde bırakmış dizginleri,
başı sallanıyor,
belki de uyuyor üzerinde beygirin.

Yaklaştıkça büyüyor herif.
Zaten mehtapta heybetli görünür insan.

Arada kaldı kalmadı dört yüz adım,
namlıyı kaldırdı birazcık Kâzım,
nişan aldı sallanan başına Mansur'un.
Soldaki yamaçtan bir taş parçası düştü.
Bir kuş uçu sağdaki ağaçtan,
-ağaç çınar-

Kuş ürkmüş olacak.
Çevrildi Kâzım'ın başı kuşun uçuğu yana,
mehtapla yüz yüze geldiler.
Mehtap koskocaman,
desdeğirmi,
bembeyaz.

Ve Kâzım'ın gözünü aldı âdeta.
Zaten bu yüzden,
tekrar göz, gez, arpacık
ve filintayı ateşlediği zaman
ilk kurşun Mansur'un başını delecek yerde
galiba omuzuna girdi.

Herif «Hınk» dedi bir,
beygirin başını çevirdi
dört nal kaçıyor.

Yetiştirdi ikinci kurşunu Kâzım.
Beygirin üstünde sola yıkıldı Mansur.
Üçüncü kurşun.
Tercüman düştü beygirden.
Fakat bir ayağı üzengeye takılı kalmış,
sürüklendi kaçan hayvanın peşinde biraz,
sonra kurtuldu ki ayağı
yıkılıp kaldı olduğu yerde.

Yamaca sardı beygir.
Kalktı Kâzım,
yürüdü Mansur'a doğru,
üzerinden kâatları alacak.
Arada dört telgraf direği yalnız,
ellişerden iki yüz metre eder.

Mansur doğruldu ansızın,
kaçıyor bayır aşığı.

Filintayı omuzladı Kâzım.
Dördüncü kurşun.
Yıkıldı herif.
Koştı Kâzım.
Doğruldu yine Mansur.
Yürüyor sarhoş gibi sallanarak,
kaçmıyor artık,
yürüyor.

Kâzım da bıraktı koşmayı.
Deniz kıyısına indiler.
Orda boş bir fabrika var,
bir de beyaz bir ev,
tahta iskelesi iner denizin içine kadar.
Mansur suya giriyor,
kâatlar ıslanacak.
Beşinci kurşunu yaktı Kâzım.
Suya düşüp kaldı önde giden
ve Kâzım tazelerken şarjörü
bir ışık yandı beyaz evde,

bir pencere açıldı.
Galiba bir kadın baktı dışarıya..
Boğazlanıyormuş gibi bağırды Mansur.
Pencere kapandı,
ışık söndü.
Tercüman attı kendini tahta iskeleye.
Art ayakları kırılmış bir hayvan gibi sürünüp tırmanıyor.
Hay anasını,
ay da denize düşmüş
toplanıp dağılıyor,
dağılıp toplanıyor.
Velhasıl,
lâfı uzatmıyalım,
Mansur'un işini bıçakla bitirdi Kâzım.
Kâatlar kan içindeydi.
Fakat kan kapatmıyor yazıyı...
Namussuzun biriydi Mansur,
muhakkak.
Düşmana satılmıştı,
orası öyle.
Kaç kişinin başını yedi,
malûm.
Ama ne de olsa
mehtapta herif beygirin üzerinde uyumuş geliyordu.
Demek istediğim,
böyle günlerde bile, böyle bir adamı bile bu çeşit öldürüp
ortalık duruldukta, yıllarca sonra mehtaba baktığın vakit
üzüntü çekmemek için,
ya insanlarda yürek dediğin taştan olacak,
yahut da dehşetli namuslu olacak yüreğin,
Kâzım'ınki taştan değildi çok şükür,
fakat namuslu.
Ne malûm? dersin :
Dövüştü pir aşkına,
yaralandı birkaç kere
ve saire.
Ve kavga bittiği zaman
ne çiftlik sahibi oldu, ne apartıman.
Kavgadan önce Kartal'da bahçivandı,
kavgadan sonra Kartal'da bahçivan...

YEDİNCİ BAP

922 AĞUSTOS AYI

ve

KADINLARIMIZ

ve

6 AĞUSTOS EMRİ

ve

BİR ÂLETLE BİR İNSANIN HİKÂYESİ

Ayın altında kağnılar gidiyordu.
Kağnılar gidiyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.
Toprak öyle bitip tükenmez,
dağlar öyle uzakta,
sanki gidenler hiçbir zaman
hiçbir menzile erişmiyecekti.
Kağnılar yürüyordu yekpare meşeden tekerlekleriyle.
Ve onlar
ayın altında dönen ilk tekerlekti.
Ayın altında öküzler
başka ve çok küçük bir dünyadan gelmişler gibi
ufacık, kısacıktılar,

ve pırıltılar vardı hasta, kırık boynuzlarında
ve ayakları altından akan
toprak,
toprak
ve topraktı.

Gece aydınlık ve sıcak
ve kağınlarda tahta yataklarında
koyu mavi humbaralar çırılçıplaktı.
Ve kadınlar
birbirlerinden gizliyerek
bakıyorlardı ayın altında
geçmiş kabilelerden kalan öküz ve tekerlek ölülerine.
Ve kadınlar,
bizim kadınlarımız :
korkunç ve mübarek elleri,
ince, küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
anamız, avradımız, yârimiz
ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen
ve soframızdaki yeri
öküzümüzden sonra gelen
ve dağlara kaçırıp uğruna hapis yattığımız
ve ekinde, tütünde, odunda ve pazardaki
ve karasabana koşulan
ve ağıllarda
ışılıtısında yere saplı bıçakların
oynak, ağır kalçaları ve zilleriyle bizim olan
kadınlar,
bizim kadınlarımız

şimdi ayın altında
kağınlara ve hartuçların peşinde
harman yerine kehribar başaklı sap çeker gibi
aynı yürek ferahlığı,
aynı yorgun alışkanlık içindeydiler.
Ve on beşlik şarapnelin çeliğinde
ince boyunlu çocuklar uyuyordu.
Ve ayın altında kağınlara
yürüyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.

«6 Ağustos emri» verilmiştir.
Birinci ve İkinci ordular, kıt'aları, kağınlara, süvari alaylarıyla
yer değiştiriyordu, yer değiştirecek.
98956 tüfek,

325 top,
5 tayyare,
2800 küsur mitralyöz,
2500 küsur kılıç
ve 186326 tane pırıl pırıl insan yüreği
ve bunun iki misli kulak, kol, ayak ve göz
kımıldanıyordu gecenin içinde.

Gecenin içinde toprak.
Gecenin içinde rüzgâr.
Hatıralara bağlı, hatıraların dışında,
gecenin içinde :
insanlar, âletler ve hayvanlar,
demirleri, tahtaları ve etleriyle birbirine sokulup,
korkunç
ve sessiz emniyetlerini
birbirlerine sokulmakta bulup,
kocaman, yorgun ayakları,
topraklı elleriyle yürüyorlardı.

Ve onların arasında
Birinci Ordu İkinci Nakliye Taburu'ndan
İstanbul şoför Ahmet

ve onun kamyoneti vardı.

Bir acayip mahlûktu üç numrolu kamyonet :
İhtiyar,

cesur,
inatçı ve şirret.

Kırılıp dağlarda kalan sol arka makası yerine
şasinin altına, dingilin üzerine
budaklı bir gürgen kütüğü sarmış olmasına rağmen
ve kalb ağırlarıyla
ve on kilometrede bir
karanlığa yaslanıp durduğu halde
ve vantilâtöründe dört kanattan ikisi noksan iken
şahsının vekarlı kudretini resmen biliyordu :
«6 Ağustos emri»nde ondan ve arkadaşlarından
«... ihzar ve teşkil edilmiş bulunan
ve cem'an 300 ton kabiliyetinde kabul olunan
100 kadar serî otomobil...» diye bahsediliyordu.
İhzar ve teşkil olunanlar,

bu meyanda Ahmet'in kamyoneti,
insanların, âletlerin ve kağnıların yanından geçip
Afyon - Ahırdağları ve imtidadına doğru iniyorlardı.

Ahmet'in kafasında uzak bir şehir ve bir şarkı vardı.
Bu şarkı nihaventtir
ve beyaz tenteli sandalları,

siyah mavnaları,
güneşli karpuz kabuklarıyla
bir deniz kıyısındadır şehir.

Vantilâtörde adedi devir
düşüyor gibi.

Arkadaşlar ileri geçtiler.
Ay battı.

Manzara yıldızlardan ve dağlardan ibaret.

Sen Süleymaniyelisin oğlum Ahmet,
çınar dibinde iki mars bir oyunla yenip Bücür'ü,
kalk,
sıra servilerin önünden yürü,
çeşmeyi geç,
mektep bahçesi, medreseler,
orda, Harbiye Nezareti'nin arka duvarında
siyah çarşafli bir kadın
çömelip yere
darı serper güvercinlere
ve paperciler
şemsiye üstünde papaz açarlar.

Motor mızıkçılık ediyor,
bizi dağ başlarında bırakacak meret.

Ne diyorduk oğlum Ahmet?
Dökmeciler sağda kalır,
derken, Uzunçarşı'ya saparken,
köşede, sol kolda seyyar kitapçı :
«Hikâyei Billûr Köşk»,
altı cilt «Tarihi Cevdet»
ve «Fenni Tabâhat».

Tabâhat, mutfaktan gelirmiş,
yani yemek pişirmek.
Hani, uskumru dolmasına da bayılıırım pek.
Yaldızlı kuyruğundan tutup
bir salkım üzüm gibi yersin.

İlerde bir süvari kolu gidiyor,
saptılar sola.

Uzunçarşı'yı dikine inersin.
Sandalyacılar, tavla pulcuları, tesbihçiler.
Ve sen İstanbullu,
sen kendi ellerinin hünerine alışmış olduğundan
şaşarsın İstanbullulara :
ne kadar ince, ne çeşitli hünerleri var, dersin.
Rüstem Paşa Camii.
Urgancılar.
Urgancılarda yüz parça yelkenli gemiyi
ve hesapsız katır kervanlarını donatacak kadar
urgan, halat ve dökme tunçtan çingiraklar satılır.
Zindankapı, Babacafer.
Uzakta Balıkpazarı.
Kuruyemişçiler.
Yemiş iskelesindeyiz :
 sandalları, mavnaları,
 güneşli karpuz kabuklarıyla
 yüzüne hasret kaldığım deniz.

Sol arka lastik hava mı kaçırıyor ne?
İnip
baksam...

Yemiş iskelesinden dilenci vapuruna binip
Eyüp'te Niyet Kuyusu'na gittikti.
Elleri yumuk yumuk,
bacakları biraz çarpıktı ama,
yeşil zeytin tanesi gibi gözler.
Kaşları da hilâl gibi çekikti.
Tam Kasımpaşa'ya yaklaştık, beyaz başörtüsü...

Lastik hava kaçırıyor.
Derdine deva bulmazsak eğer...
Dur bakalım Babacafer...

Üç numrolu kamyonet durdu.
Karanlık.
Kriko.
Pompa.
Eller.
Küfreden ve küfrettiğine kızan elleri
lastikte ve ihtiyar tekerlekte dolaşırken
Ahmet hatırladı :
bir gece nüzüllü babaannesini
 sedirden sedire taşırken
 kadıncağız...

İç lastik boydan boya patladı.
Yedek?
Yok.
Dağlarda avaz avaz
 imdat istemek?

Sen Süleymaniyelisin oğlum Ahmet,
sana tek başına verilmiştir üç numrolu kanyonet.
Hem, hani bir koyun varmış,
 kendi bacağından asılan bir koyun.
Süleymaniyeli şoför Ahmet
 soyun...

Soyundu.
Ceket, külot, pantol, don, gömlek ve kalpak
 ve kırmızı kuşak,
Ahmet'i postallarının üstünde çırılçıplak
 bırakarak
dış lastiğin içine girdiler,
 şişirdiler.

Bu şarkı nihaventtir.
Deniz kıyısında bir şehir...
Beyaz başörtüsü...

Saatta elli yapıyoruz...
Dayan ömrümün törpüsü,
dayan da dağlar anadan doğma görsün şoför Ahmet'i,
dayan arslan...

Hiçbir zaman
böyle merhametli bir ümitle sevmemi
hiçbir insan
hiçbir âleti...

SEKİZİNCİ BAP

26 AĞUSTOS GECESİNDE SAATLAR İKİ OTUZDAN BEŞ OTUZA KADAR ve İZMİR RIHTIMINDAN AKDENİZ'E BAKAN NEFER

Saat 2.30.

Kocatepe yanık ve ihtiyar bir bayırdır,
ne ağaç, ne kuş sesi,
ne toprak kokusu vardır.
Gündüz güneşin,
gece yıldızların altında kayalardır.

Ve şimdi gece olduğu için
ve dünya karanlıkta daha bizim,
daha yakın,
daha küçük kaldığı için
ve bu vakitlerde topraktan ve yürekten
evimize, aşkımıza ve kendimize dair
sesler geldiği için
kayalıklarda şayak kalpaklı nöbetçi
okşayarak gülümseyen bıyığını
seyrediyordu Kocatepe'den
dünyanın en yıldızlı karanlığını.

Düşman üç saatlik yerededir
ve Hıdırlık-tepesi olmasa
Afyonkarahisar şehrinin ışıkları gözükecek.

Küzeydoğuda Güzelim-dağları
ve dağlarda tek
ateşler yanıyor.

Ovada Akarçay bir pırıltı halinde
ve şayak kalpaklı nöbetçinin hayalinde
şimdi yalnız suların yaptığı bir yolculuk var :

Akarçay belki bir akar su,
belki bir ırmak,
belki küçücük bir nehirdir.
Akarçay Dereboğazı'nda değirmenleri çevirip
ve kılçıksız yılan balıklarıyla
Yedişehitler kayasının gölgesine girip
çıkıyor.

Ve kocaman çiçekleri eflâtun
kırmızı
beyaz
ve sapları bir, bir buçuk adam boyundaki
haşhaşların arasından akar.
Ve Afyon önünde

Altıgözler Köprüsü'nün altından
gündoğuya dönerek
ve Konya tren hattına rastlayıp yolda
Büyükçobanlar Köyü'nü solda
ve Kızılkilise'yi sağda bırakıp
gider.

Düşündü birdenbire kayalardaki adam
kaynakları ve yolları düşman elinde kalan bütün nehirleri.
Kim bilir onlar ne kadar büyük,
ne kadar uzundular?
Birçoğunun adını bilmiyordu,
yalnız, Yunan'dan önce ve Seferberlik'ten evvel
Selimşahlar Çiftliği'nde ırgatlık ederken Manisa'da
geçerdi Gediz'in sularını başı dönerek.

Dağlarda tek
tek
ateşler yanıyordu.
Ve yıldızlar öyle ışıltılı, öyle ferahtılar ki
şayak kalpaklı adam
nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
güzel, rahat günlere inanıyordu
ve gülen bıyıklarıyla duruyordu ki mavzerinin yanında,
birdenbire beş adım sağında onu gördü.
Paşalar onun arkasındaydılar.
O, saati sordu.
Paşalar : «Üç,» dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu.
Ve mavi gözleri çakmak çakmaklı.
Yürüdü uçurumun başına kadar,
eğildi, durdu.
Bıraksalar
ince, uzun bacakları üstünde yaylanarak
ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak
Kocatepe'den Afyon Ovası'na atlıyacaktı.
Saat 3.30.

Halimur - Ayvalı hattı üzerinde
manga mevziindedir.

İzmirli Ali Onbaşı
(kendisi tornacıdır)
karanlıkta gözyordamıyla
sanki onları bir daha görmeyecekmiş gibi
baktı manga efradına birer birer :
Sağda birinci nefer
sarışındı.

İkinci esmer.
Üçüncü kekemeydi
fakat bölükte
yoktu onun üstüne şarkı söyleyen.
Dördüncünün yine mutlak bulamaç istiyordu canı.
Beşinci, vuracaktı amcasını vuranı
tezkere alıp Urfa'ya girdiği akşam.

Altıncı,
inanılmıyacak kadar büyük ayaklı bir adam,
memlekette toprağını ve tek öküzünü
ihtiyar bir muhacir karısına bıraktığı için
kardeşleri onu mahkemeye verdiler
ve bölükte arkadaşlarının yerine nöbete kalktığı için
ona «Deli Erzurumlu» derdiler.

Yedinci, Mehmet oğlu Osman'dı.
Çanakkale'de, İnönü'nde, Sakarya'da yaralandı
ve gözünü kırpmadan

daha bir hayli yara alabilir,
yine de dimdik ayakta kalabilir.
Sekizinci,
İbrahim,
korkmıyacaktı bu kadar
bembeyaz dişleri böyle tıkırdayıp
birbirine böyle vurmasalar.
Ve İzmirli Ali Onbaşı biliyordu ki :
tavşan korktuğu için kaçmaz
kaçtığı için korkar.

Saat 4.

Ağzıkara - Söğütlüdere mıntıkası.
On ikinci Piyade Fırkası.
Gözler karanlıkta, uzakta.
Eller yakında, mekanizmalar üzerinde.
Herkes yerli yerinde.
Tabur imamı
mevzideki biricik silâhsız adam :
ölülerin adamı,
kırık bir söğüt dalı dikerek kibleye doğru,
durdu boyun büküp
el kavuşturup
sabah namazına.

İçi rahattır.
Cennet, ebedî bir istirahatdır.
Ve yenilseler de, yenseler de âdâyı,
meydânı gazadan o kendi elleriyle verecektir
Cenâbı rabbülâlemîne şühedâyı.

Saat 4.45.

Sandıklı civarı.
Köyler.
Sarkık, siyah bıyıklı süvari,
çınar dibinde, beygirinin yanında duruyordu.
Çukurova beygiri
kuyruğunu karanlığa vuruyordu :
dizkapaklarında kan,
kantarmasında köpük...
İkinci Süvari Fırkası'ndan Dördüncü Bölük,
atları, kılıçları ve insanlarıyla havayı kokluyor.
Geride, köylerde bir horoz öttü.
Ve sarkık, siyah bıyıklı süvari
ellerinin tersiyle yüzünü örttü.
Karşı dağlar ardında, düşman elinde kalan
bir başka horoz vardır :
baltaibik, sütbeyaz bir Denizli horozu.
Düşmanlar herhal onu çoktan kesip
çorbasını yapmışlardır...

Saat beşe on var.

Kırk dakika sonra şafak
sökecek.
«Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak».
Tınaztepe'ye karşı Kömürtepe güneyinde,
On beşinci Piyade Fırkası'ndan iki ihtiyat zabiti
ve onların genci, uzunu,
Darülmualimin mezunu
Nurettin Eşfak,
mavzer tabancasının emniyetiyle oynuyarak
konuşuyor :
-Bizim İstiklâl Marşı'nda aksıyan bir taraf var,
bilmem ki, nasıl anlatsam,

Âkif, inanmış adam,
fakat onun, ben,
inandıklarının hepsine inanmıyorum.
Meselâ, bakın :
«Gelecektir sana vaadettiği günler Hakkın.»
Hayır,
gelecek günler için
gökten âyet inmedi bize.
Onu biz, kendimiz
vaadettik kendimize.
Bir şarkı istiyorum
zaferden sonrasına dair.
«Kim bilir belki yarın...»

Saat beşe beş var.

Dağlar aydınlanıyor.
Bir yerlerde bir şeyler yanıyor.
Gün ağardı ağaracak.
Kokusu tütmeğe başladı :
Anadolu toprağı uyanıyor.
Ve bu anda, kalbi bir şahan gibi göklere salıp
ve pırıltılar görüp
ve çok uzak
çok uzak bir yerlere çağırın sesler duyarak
bir müthiş ve mukaddes mâcereda,
ön safta, en ön sırada,
şahlanıp ölesi geliyordu insanın.

Topçu evvel mülâzımı Hasan'ın
yaşı yirmi birdi.
Kumral başını gökyüzüne çevirdi,
kalktı ayağa.
Baktı, yıldızları ağaran muazzam karanlığa.
Şimdi bir hamlede o kadar büyük,
öyle şöhretli işler yapmak istiyordu ki
bütün ömrünü ve hâtırasını
ve yedi buçukluk bataryasını
ağlanacak kadar küçük buluyordu.

Yüzbaşı sordu :
- Saat kaç?
- Beş.
- Yarım saat sonra demek...

98956 tüfek
ve şoför Ahmet'in üç numrolu kamyonetinden
yedi buçukluk şnayderlere, on beşlik obüslere kadar,
bütün âletleriyle
ve vatan uğrunda,
yani, toprak ve hürriyet için ölebilmek kabiliyetleriyle
Birinci ve İkinci ordular
baskına hazırıldılar.

Alaca karanlıkta, bir çınar dibinde,
beygirinin yanında duran
sarkık, siyah bıyıklı süvari
kısa çizmeleriyle atladı atına.

Nurettin Eşfak
baktı saatına :
- Beş otuz...
Ve başladı topçu ateşiyle
ve fecirle birlikte büyük taarruz...

Sonra.
Sonra, düşmanın müstahkem cepheleleri düştü.
Bunlar :

Karahisar güneyinde 50
ve doğusunda 20-30 kilometreydiler.

Sonra.

Sonra, düşman ordusu kuvâyı külliyesini ihâta ettik
Aslıhanlar civarında
30 Ağustos'a kadar.

Sonra.

Sonra, 30 Ağustosta düşman kuvâyı külliyesi imha ve esir olundu.
Esirler arasında General Trikopis :
Alaturka sopa yemiş bir temiz
ve sırmaları kopuk frenk uşağı...

Yaralı bir düşman ölüsüne takıldı Nurettin Eşfak'ın ayağı.
Nurettin dedi ki : «Teselyalı Çoban Mihail,»
Nurettin dedi ki : «Seni biz değil,
buraya gönderenler öldürdü seni...»

Sonra.

Sonra, 31 Ağustos günü
ordularımız İzmir'e doğru yürürken
serseri bir kurşunla vurulan
Deli Erzurumluydu.

Devrildi.

Kürek kemikleri altında toprağı duydu.

Baktı yukarı,

baktı karşıya.

Gözler hayretle yandılar :

önünde, sırtüstü, yan yana yatan postalları
her seferkinden kocamandılar.

Ve bu postallar daha bir hayli zaman
üzerlerinden atlayıp geçen arkadaşların arkasından
seyredip güneşli gökyüzünü
ihtiyar bir muhacir karısını düşündüler.

Sonra...

Sonra, sarsılıp ayrıldılar birbirlerinden
ve Deli Erzurumlu ölürken kederinden
yüzlerini toprağa döndüler...

Solda, ilerdeydi Ali Onbaşı.

Kan içindeydi yüzü gözü.

Bir süvari takımı geçti yanından dörtnala.

Kaçanı kovalamıyordu yalnız

ulaşmak da istiyordu bir yerlere
ve sadece kahretmiyor
yaratıyordu da.

Ve kılıçların,

nalların,

ellerin

ve gözlerin pırlıtısı

ardarda çakan aydınlık bir bütündü.

Ali Onbaşı bir şimşek hızıyla düşündü

ve şu türküyü duydu :

«Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket bizim.

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benziyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.

Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu dâvet bizim...

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşesine,
bu hasret bizim...»>

Sonra.

Sonra, 9 Eylülde İzmir'e girdik
ve Kayserili bir nefer
yanan şehrin kızılıtsı içinden gelip
öfkeden, sevinçten, ümitten ağılıya ağılıya,
Güneyden Kuzeye,
Doğudan Batıya,
Türk halkıyla beraber
seyretti İzmir rıhtımından Akdeniz'i.

Ve biz de burda bitirdik destanımızı.
Biliyoruz ki lâyıgınca olmadı bu kitap,
Türk halkı başışlasın bizi,
onlar ki toprakta karınca,

suda balık,
havada kuş kadar
çokturlar;

korkak,

cesur,

câhil,

hakîm

ve çocukturlar

ve kahreden

yaratan ki onlardır,

kitabımızda yalnız onların mâcereleri vardır...

Lodos

Başlangıç

Kim bilir kaç milyon ton ağırlığında
ummanda çalkalanmakta su.
En yalnız dalganın üzerinde
boş bir konserve kutusu...

+ 1

Bir aydır ki hapisane geceleri böyledir :

kızgın diş kediler

- apışları ıslak

tüyleri diken diken

enselerinde diş yerleri -

bazan kuş

bazan insan sesi çıkarıp

dolaşıyorlar

gebe kalana kadar.

Mevsim bahara yakın.

Hava lodos.

Nasıl şiddetli

nasıl sıcak esiyor...

Biz altı yüz adet

kadinsız erkeğiz.

Alınmış elimizden

doğurtmak imkânımız.

En müthiş kudretim yasak bana :

yeni bir hayat aşılama,

bereketli bir rahimde yenmek ölümü,

yaratmak seninle beraber :

sevgilim, yasak bana etine dokunmak senin...

Mevsim bahara yakın.

Fırtına.

Lodos.

Nasıl şiddetli

nasıl sıcak esiyor...

Bir yerlerde bir cam kırıldı yine

- bu gece bu üçüncüsü -.

Hangi boş koğuşun kapısı açık kalmış,

küüüt, küt,

nasıl çarpıyor...

+ 2

Tepedelen cephesinde bir ceset,

örtülüyor altında karların,

ve başından uçan miğferi

yuvarlanıyor önünde rüzgârın...

+ 3

Fabrikanın avlusunda

elektrik ışığı,

ucunda ince bir telin

sallanıyor iki yana.

Bir kadın.

Boynu çıplak,

uzun saçlarıyla etekleri uçarak

atölyenin kapısında...

Rüzgâr vurdu putrellere.

Atölyenin saçağından

büyük bir buz parçası düştü yere...

+ 4

Ovaya dörtlüye yaylılar iniyor :

çingiraklar hamutlarında beygirlerin.

Ve iki yanda çırpanan muşambalarıyla

koşuyorlar gece yarısı denize doğru...

+ 5

İnce uzun kılçıklardan ibaret kalan kavak ağaçları

aydınlıklar

mehtâbolmadığı halde.

Ve kalın

ve dallı budaklı kestaneler kımıldanıyor

- iki yana sallanıyor değil

ağır ağır yer değiştiriyorlar âdeta -

gidiyordu göz alabildiğine

yıldızların ışığında

yapraksız ahşap kalabalığı...

Buna rağmen bu lodos,

bu uğultu.

Buna rağmen havada

dişi bir ten kokusu

ve yüklü bir yumurtalığın sıcaklığı...

Dağlarda kar çözülüyor.

Yürüyor usareler

yapraksız dalların ucuna doğru.

Gebe.

Gebelik.

Mevsim bahara yakın

ve doğumun

- korkunç
güzel
ve sıcaktır -
günü doldu dolacak...

Manastırlı Hamdi Efendi ve Reşadiyeli Velioğlu Mehmet'in Hikayesi

«Bu hamiyetli ve cesur, Manastırlı Hamdi Efendi olmasaydı, İstanbul felâketinden kim bilir haber almak için ne kadar intizarlar içinde kalacaktık. İstanbul'da bulunan nâzır, mebus, kumandan, teşkilâtımız mensupları içinden bir zat çıkıp vaktiyle bize haber vermeği düşünmemiş olduğu anlaşılıyor. Demek ki cümlesini heyecan ve helecan kaplamıştı. Bir ucu Ankara'da bulunan telin İstanbul'da bulunan ucuna yaşanamayacak kadar şaşkın bir hale gelmiş olduklarına bilmem ki hükmetmek caiz olur mu? »

(Nutuk, s.295, Devlet Basımevi, İstanbul 1938)

920'nin 16 Martı.
Öğleden evvel
saat onda
makina başında şöyle bir telgraf aldı Ankara'daki:

«Der-aliye 16/3/1920.
İngilizler bastı bu sabah
Şehzadebaşı'ndaki Muzika karakolunu.
Müsademe edildi.
İşgal altına alıyorlar İstanbul'u şimdi.
Berâyî malûmat arz olunur.
Manastırlı Hamdi.»

920'nin 16 Martı.
Harbiye Nezareti telgrafhanesi buldu Ankara'yı:
«Etrafta dolaşüyor İngiliz askerleri.
Şimdi işte
İngiliz askerleri giriyorlar nezarete.
İşte giriyorlar içeri.
Nizamiye kapısına.
Teli kes.
İngilizler burdadır.»

920'nin 16 Martı.
Manastırlı Hamdi Efendi
buldu Ankara'dakini tekrar:

«Paşa hazretleri,
Harbiye telgrafhanesini de işgal etti İngiliz bahriye askeri
Tophane'yi de işgal ediyorlar bir taraftan,
bir taraftan da zırhlılardan asker ihraç olunuyor.
Vaziyet vehamet kesbediyor efendim.
Paşa hazretleri,
Emri devletlerine muntazırım.

16 Mart 1920
Hamdi»

920'nin 16 Martı.
Durumu bir daha tekrar etti Hamdi Efendi:

«Sabah bizim asker uykuda iken
İngiliz bahriye efradı karakolu işgal etmekte iken
askerlerimiz uykudan şaşkın kalkınca müsademe başlıyor.
Neticede bizden altı şehit, on beş mecruh olup
İngilizler zırhlıları rıhtıma yanaştırıp
Beyoğlu ve Tophane'yi işgal edip.

İşte Beyoğlu telgrafhanesi de yok.
İşte Beyoğlu telgraf memurları geldiler.
Kovmuşlar.
Burası da işgal olunacaktır bir saata kadar.
Şimdi haber aldım efendim.»

920'nin 16 Martı
uykuda kesti kâfir üçümüzü,
kurşuna dizdi kâfir ikimizi.
İngiliz'in hepsi değil domuzu
Sabaha karşı aldı canımızı.

920'nin 16 Martı
basıldı Vezneciler'de karargâh.
Uyan be tosunum uyan.
Üçümüzü uykuda kesti kâfir,
üçümüz: Abdullah çavuş, Şarkışla'dan Osman,
bir de Zileli Abdülkadir.

920'nin 16 Martı
Bozdoğan Kemerinde
kurşuna dizdi kâfir ikimizi.
Ahmet oğlu Nasuh arkadaşımın adı,
Reşadiyeli Veli oğlu Memet benimkisi.

920'nin 16 Martı
uykuda kesti kâfir üçümüzü.
Soktu Osman'ın karnına kasaturayı,
bastı göğsüne kâfirin dizi.
Dört çocuk babasıydı Abdullah çavuş.
Doymadı dünyasına Abdülkadir.
Üçümüzü uykuda kesti kâfir,
kurşuna dizdi ikimizi.

920'nin 16 Mart sabahı,
karakolun karşısında
bırakmadım elimden silâhı,
yere serdim iki İngiliz'i.
Senin ırzını kurtardım İstanbul'um,
Sana can feda çakır gözlü gülüm.

Üçümüzü uykuda kesti kâfir,
kurşuna dizdi ikimizi.
Şimdi üçümüz:
Abdullah ve Osman ve Abdülkadir,
taşları yan yana yatar Eyüp'te.
Arama, bulamazsın ikimizin kabrini,
belki mağrıkta, belki mağrippte,
biz de bilemeyiz yerini.

Uykuda kestiler üçümüzü,
kurşuna dizdiler ikimizi,
Ahmet oğlu Nasuh arkadaşımın adı,
Reşadiyeli Veli oğlu Memet benimkisi.
Bir de altıncımız var,
kara kaytan bıyıklı bir şehit,
son mekânı şöyle dursun,
adını da bilen yok...

Masalların Masalı

Su basında durmuşuz,
çınarla ben.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarla benim.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınarla bana.

Su basında durmuşuz,
çınarla ben, bir de kedi.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarla benim, bir de kedinin.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınarla bana, bir de kediye.

Su basında durmuşuz,
çınar, ben, kedi, bir de güneş.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarın, benim, kedinin, bir de günesin.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınara, bana, kediye, bir de güneşe.

Su basında durmuşuz,
çınar, ben, kedi, güneş, bir de ömrümüz.
Suda suretimiz çıkıyor,
çınarın, benim, kedinin, günesin, bir de ömrümüzün.
Suyun şavkı vuruyor bize,
çınara, bana, kediye, güneşe, bir de ömrümüze.

Su basında durmuşuz.
Önce kedi gidecek,
kaybolacak suda sureti.
Sonra ben gideceğim,
kaybolacak suda suretim.
Sonra çınar gidecek,
kaybolacak suda sureti.
Sonra su gidecek
güneş kalacak;
sonra o da gidecek...

Su basında durmuşuz.
Su serin,
Çınar ulu,
Ben şiir yazıyorum.
Kedi uyukluyor
Güneş sıcak.
Çok şükür yaşıyoruz.
Suyun şavkı vuruyor bize
Çınara bana, kediye, güneşe, bir de ömrümüze.....

Mavi Gözlü Dev

O mavi gözlü bir devdi.
Minnacık bir kadın sevdi.
Kadının hayali minnacık bir evdi,
bahçesinde ebruliii
hanımeli
açan bir ev.

Bir dev gibi seviyordu dev.
Ve elleri öyle büyük işler için
hazırlanmıştı ki devin,
yapamazdı yapısını,
çalamazdı kapısını
bahçesinde ebruliiii
hanımeli
açan evin.

O mavi gözlü bir devdi.
Minnacık bir kadın sevdi.
Mini minnacıktı kadın.
Rahata acıktı kadın
yoruldu devin büyük yolunda.
Ve elveda! deyip mavi gözlü deve,
girdi zengin bir cücenin kolunda
bahçesinde ebruliiii
hanımeli
açan eve.

Şimdi anlıyor ki mavi gözlü dev,
dev gibi sevgilere mezar bile olamaz:
bahçesinde ebruliiii
hanımeli
açan ev..

Mavi Liman

Çok yorgunum, beni bekleme kaptan.
Seyir defterini başkası yazsın.
Çınarlı, kubbeli, mavi bir liman.
Beni o limana çıkaramazsın...

Mektuplar-(06) Altıncı Mektup

Hint Okyanusu'nu seyrettim bu sabah.
Okyanuslar üstüne bir çift sözüm var sana:
Kıyısından seyredilen okyanus
farksızdır Marmara açıklarından.
Yani demek istediğim:
Okyanuslar büyük sevdalar gibidir Tulyakova
seyredilmeğe gelmez,
Okyanus yaşanılır.

Mektuplar-(07) Yedinci Mektup

Çarşı pazar dolaştım karıcığım,
not ettim fiyatları.
Tanganika dehşetli ucuzluk.
Mesela, güneş,
hem de en olgunu, en kırmızısı,
yağmur mesela,
hem de aylarca şakırdayanı artsız arasız,
yahut da boy boyu, çeşit çeşidi sıtmaların,
yahu da kopkoyu esmer eller,
turfandası da, olgunu da,
hem de hepsinin tırnaklarıyla avuçları pembe,
hatta muz,
beş kiloluk hevenkleri,
bir şişe Pepsi Kola'dan ucuz.

Sana bunları yazdım, iki gözüm, düşünüyorum,
Tanganika'dan pahalı mı benim Anadolu?
Kimi yerlerinde yağmur çok daha pahalı,
kimi mevsimlerinde güneş,
ama sıtmaların fiyatı,
yahut da ellerin,
hele parmakalrı kınalı olanların,
hiç de bundan pahalı değil.
Muza gelince,
bizde yetişmez,
ama soğanla tuz,
beş kilosu değil, birer kilosu,
burdaki muz fiyatına.

Mektuplar-(08) Sekizinci Mektup

Nasılsın Tulyakova, ne alemlerdesin?
Saman sarısı saçlar nasılsınız?
Ne alemlerdesiniz mavi kirpikler?
Mavi kirpikler yol verin,
gözlerinizin içini görmek istiyorum,
dolaşmak içinde gözlerinizin ve rastlamak kendime,
belki satırları arasında bir kitabın,
belki ikinci Pesçannaya'da otobüs durağında,
rastlamak kendime içinde gözlerinizin
ve 'Merhaba Nazım! ' demek, 'Nicesin, mutlu musun? '
Moskova Irmağı'na selam ederim.
Kızıl Meydan'a fabrika bacalarına, tiyatroların tümüne selam ederim,
evimizin, kapısına selam ederim,
İstanbul'un duvarda asılı resmine selam!

Beni sorarsanız, ben burda Kuzeydeyim iki gündür,
Aruşa'da, Moşi'de,
karlı Klimancora dağının dolaylarında.
Turistik bir dağ.
Otelde konforu İsviçre turistlerinin.
Cagga kabilesi yaşıyor Moşi'de.
Otelde, kahveliklerde ve sizallıklarda çalışıyorlar.
Sizallıklar İngilizlerin, Hintlilerin, rumların.
Cagga halkı güler yüzlü, akıllı, yumuşak.
Erkekleri gömleli, şortlu, ama yalyanak çoğu
ve bisiklete meraklıo.
Kadınları salınarak yürüyor alaca entarileri içinde ve başlarında kendilerinden büyük yükler taşıyorlar bütün Afrika kadınları gibi.
Genç kızlar gördüm.
kara biberim, badem şekerim
ve naylon eteklikleri kabarık,
ve okur yazarlık Anadolu'dan yüksek.

Ngorongoro kıraterine gittim.
Volkanın ağızı çayırlar ve ağaçlarla kaplanmış.
İki yüz kilometre kare, dediler.
Turistik gergedanları gördüm,
turistik zürafaları, filleri.
Sürülerle gezip tozuyorlar.
Aralarından geçiyor jipimiz, burunlarının dibinden,
başlarını kaldırıp şöyle bir bakıyorlar,
tanıyorlar markasını otomobilin:
Landrover
ve kederle çeviriyorlar başlarını öte yana,
bıkkınlık.
Bir antiloplar alışmamış Landrover'e,

sıçraya sıçraya kaçtılar.
Bir de bir akşam bir Amerikan turisti sızmış çayırılıkta,
arslanlar beklemiş başında sabaha kadar.
Bakmışlar ayılmıyor,
yemişler.
Mezarını gördüm.
Taşında yazılı hikayesi.

Dolaylarda Masailer yaşıyor çırılçıplak
bir avrat mahalleri örtülü.
İri yarı insanlar.
Kahverengine düşkün.
Kahverengine boyanıyorlar.
Kadınlarının kulak memeleri omuzlarına sarkıyor.
bir ağırlıkla filan uzatıyorlar.
Masailer göçebe.
Davarcı.
Sığırlarının etini yiyor, sütünü ve kanını içiyorlar sıcak sıcak.
Ve sürüye saldıran arslanı mızraklıyorlar kulaklarından tutup.

Otelde bir kaat verdiler bize:
Kıraterde en çok neyi beğendiniz?
Filleri mi?
Gergedanları mı?
Antilopları mı?

Mektuplar-(09) Dokuzuncu Mektup

Hapisten çıktığım günleri hatırlıyorum,
hapisten çıkarıldığım günleri değil, çıktığım,
içerde kendimin dışarda dostların ve zamanların zorlamasıyla çıktığım günleri hapisten.,
Sevinç.
Düğün, bayram.
Sevinç,
kibirli biraz,
biraz şaşkın.
Sevinç.
dallarında hayellerin ve umutların parıltısı,
yemişleri değil, parıltısı.
Ve yüksek sesle anlatmak hapisaneyi herkese ve kendine.
Hapisane hala düşlerine girer,
uyanırsın sıçrayarak.
Yakarı bırakmaz alışkanlıklarıyla yasakları hapisane yıllarının.
Kapatamazsın mektuplarının zarflarını,
karavana vakitlerini, beklersin,
ve akşamlar kararınca kapının dışardan kilitlenmesini,
yanmasını ampullerin kendiliğinden.
Sevinç.
Düğün, bayram.
Ama bayram günlerinin de sonu var bütün günler gibi.
Bakarsın, evinin damı akıyor,
pencereler, kapılar onarılmak ister,
su getirtmek, açtırmak gazı, elektriği,
yatak çarşafı almak, tabak, çanak, kitap.
Kolların hazır çalışmağa,
onlar içerde de çalıştırıldılar,
ama bilgi'n uyutuldu.
Paran da yok.
Borca batmak da tehlikeli.
Nerden, neresinden, nasıl kurmağa başlamalı evini hürriyetinin?
hapisten çıkanın haline benziyor hali Tanganika'nın.

Memed'e Son Mektubumdur

Bir yandan cellatlar girdi araya,
Bir yandan, oyun etti bana
bu mendebur yürek,

Nasip olmayacak Memed'im yavrum,
seni bir daha görmek.

Biliyorum,

buğday başağı gibi delikanlı olacaksın,
ben de öyleydim gençliğimde,
kumral, ince, uzun;

gözlerin ananinkiler gibi kocaman,
bazen de bir parça bir tuhaf mahzun;
alnın alabildiğine aydınlık;
herhalde sesin de olacak
- berbattı benimkisi -

türküler döktüreceksin yanık mi yanık...
Konuşmasını mı bileceksin
- ben de becerirdim o işi
sinirlenmediğim zamanlar -

bal damlayacak dilinden.
Vay, Memet, kızların çekeceği var
senin elinden.

Müşküldür
babasız büyütmek erkek evladı.

Ananı üzme oğlum,
ben güldürmedim yüzünü,
sen güldür.

Anan,
ipek gibi kuvvetli, ipek gibi yumuşak;
anan,
nineliğinde bile güzel olacak
onu ilk gördüğüm günkü gibi,
Boğaziçi'nde,
on yedisinde
ay ışığı, gün ışığı, can eriği,
dünya güzeli.

Anan,
ayrıldık bir sabah,
buluşmak üzere,
buluşamadık.

Anan,
anaların en iyisi en akıllısı,
yüz yıl yaşar inşallah...

Ölmekten, oğlum korkmuyorum,
ama ne de olsa
iş arasında bazen
irkilip ansızın,

yahut yalnızlığında uyku öncesinin
günleri saymak biraz zor.

Dünyada doymak olmuyor, Medet,
doymak olmuyor...

Dünyada kiracı gibi değil,
yazlığa gelmiş gibi de değil,
yaşa dünyada babanın eviymiş gibi...
Tohuma, toprağa, denize inan.
İnsana hepsinden önce.

Bulut, makineyi, kitabı sev,
insani hepsinden önce.

Kuruyan dalın
sönen yıldızın
sakat hayvanın
duy kederini,
hepsinden önce de insanın.

Sevindirsin seni cümlesi nimetlerin
sevindirsin seni karanlık ve aydınlık,
sevindirsin seni dört mevsim.
ama hepsinden önce insan sevindirsin seni.
Memet,
memleketler içinde bir şirin memlekettir
Türkiye,
bizim memleket,
insanı da,
su katılmamış,
çalışkandır, ağırbaşlı, yiğittir,
ama dehşetli fakir.

.....
.....

Memet,
ben dilimden, türkülerimden,
tuzumdan, ekmeğimden uzakta,
anana hasret, sana hasret,
yoldaşlarıma, halkıma hasret öleceğim,
ama sürgünde değil,
gurbet ellerde değil,

öleceğim rüyalarımın memleketinde,
beyaz şehrinde en güzel günlerimin.

Memleketimden İnsan Manzaraları

...

Vagonlar geliyorlar sallanarak.
'-Usta!..'
Alaeddin döndü kömürcü İsmail'e
'-Ne var İsmail?'
'-Usta ne olacak bu harbin sonu?'
'-İyi olacak.'
'-Nasıl yani?'
'-Yemekli vagona rakı içeceğiz.'
'-Biz mi?'
'-Biz.' '-Kömürü kim atacak?
Kim sürecek makineyi?' '-Onu da biz.'

'-Alayı bırak usta, Kim Kazanacak?'
'-Biz.' İsmail hiçbir şey anlamadıysa da
üstelemedi.
Çok siyah ve çok kalın kaşlarıyla oynadı biraz
sonra: '-Ustam' dedi, 'Bir sualim daha var.
Şu gördüğün raylar
dolanır mı bütün dünya yüzünü?'
'-Dolanır.' '-Demek ki harp olmasa,
ama yalnız harp değil, hudutlarda sorgu sual sorulmasa,
rayların üzerine saldı mı makineyi
dünyanın bir ucundan öbür ucuna varır.'
'-Deniz dedi mi durur.' '-Gemilere binersin.'
'-Tayyare daha iyi.' İsmail güldü.
Kırıktı ön dişlerinden biri.
'-Ben tayyareye binemem usta, anamın vasiyeti var.'
'-Tayyareye binme, diye mi?' '-Hayır
karıncayı bile incitme, diye.'
Alaeddin kocaman elini vurdu
çıplak uzun ensesine İsmail'in:
'-Sen ne hafız oğlusun! Zararı yok ulan,
yine de bineriz tayyareye, adam öldürmek için değil
gökyüzünde püfür püfür safa sürmek için...
Şimdi sen hele ateşi bir süngüle.'
Vagonlar geliyorlar sallanarak. ...

Memleketimden İnsan Manzaraları II

Atlantiğin dibinde upuzun yatıyorum, efendim,
Atlantiğin dibinde
dirseğime dayanmış.
Bakıyorum yukarıya:
bir denizaltı gemisi görüyorum,
yukarıda, çok yukarıda, başımın üzerinde,
yüzüyor elli metre derinde,
balık gibi, efendim,
zırhının ve suyun içinde balık gibi kapalı ve ketum.
Orası camgöbeği aydınlık.
Orda, efendim,
orda yeşil, yeşil,
orda ıslıl ıslıl,
orda yıldız yıldız yanıyor milyonlarla mum.
Orda, ey demir çarıklı ruhum,
orda tepişmeden çiftleşmeler, çığlıksız doğum,
orda dünyamızın ilk kımıldanan eti,
orda bir hamam tasının mahrem şehveti,
mahrem şehveti efendim,
gümüş kuşlu bir hamam tasının
ve koynuna ilk girdiğim kadının kızıl saçları.
Orda rengarenk otları, köksüz ağaçları
kıvıl kıvıl mahlukları deniz dünyasının,
orda hayat, tuz, iyot,
orda başlangıcımız, Hacıbaba,
orda başlangıcımız
ve orda hain, çelik ve sinsi
bir denizaltı gemisi.
400 metroya kadar sızıyor ışık.
Sonra alabildiğine derin
alabildiğine derin karanlık.
Yalnız ara sıra
acayip balıklar geçiyor karanlığın içinde
ışık saçarak.
Sonra onlar da yok.

Artık dibe kadar inen
kat kat kalın sular kati ve mutlak
ve en dipte ben.
Ben, upuzun yatıyorum, Hacıbaba,
upuzun yatıyorum dibinde Atlantiğin
dirseğine dayanmış,
bakıyorum yukarlara.
Avrupa Amerika' dan Atlantiğin yüzünde ayrıdır
dibinde değil.
Gazgemileri gidiyor yukarda, çok yukarda, birbiri peşi sıra.
Omurgalarının altını görüyorum,
omurgalarının altını.
Dönüyor keyifili keyifli pervaneleri.
Dümenleri ne tuhaf suyun içinde
İnsanın tutup tutup kıvrması geliyor.
Köpekbalıkları geçti gemilerin altından,
karınlarını gördüm
ağızları da orda.
Gemiler şaşkırdılar birdenbire,
herhalde köpekbalıklarından değil.
Denizaltı gemisi bir torpil attı, efendim
bir torpil.
Gemilerin dümenlerine baktım:
telaşlı ve korkaktılar.
Gemilerin omurgalarında imdat arar gibi bir hal vardı,
gemiler bir bıçak darbesinden en yumuşak yerini
karnını saklamak isteyen insanlara benziyorlardı.
Denizaltılar birden üç oldular, derken, altı, yedi, sekiz.
Gazgemileri düşmana ateş açarak
insanlarını ve yüklerini suya döküp saçarak
batmaya başladılar.
Mazot, gaz, benzin,
tutuştı yüzü denizin.
Bir alev deryasıdır şimdi yukarda akan,
yağlı ve yapışkan
bir alev deryası efendim.
Kıpkızıl, gömgök, kapkara,
arzun ilk teşekkülü hengamesinden bir manzara.
Ve denizin yüzüne yakın suyun içi allak bullak.
Köpürüp, dağılıp parçalanmalar.
Yukardan dibe doğru inen gazgemisine bak.
Gece uykuda gezenler gibi bir hali var:
lunatik.
Geçti kargaşalığı,
girdi deniz dünyasının cennetine.
Fakat durmadan iniyor.
Kayboldu ıslak karanlıkta.
Artık baskıya dayanamaz, parçalanır.
ve direği, efendim, bacası yahut
nerdeyse yanına düşer.
Yukarda insanla dolu denizin içi.
Bir tortu gibi dibe çöküyorlar
tortu gibi çöküyorlar, Hacıbaba.
Baş aşağı, baş yukarı,
uzanıp kısalıyor, bir şeyler aranıyor kolları bacakları.
Ve hiçbir yere, hiçbir şeye tutunamadan
onlarda iniyorlar dibe doğru.
Birden bire bir denizaltı düştü yanıbaşına.
Parçalanmış bir tabut gibi açıldı köprüüstü kaportası
ve Münihli Hans Müller dışarı çıkıverdi.
39 ilkbaharında denizaltıcı olmadan önce
Münihli Hans Müller
Hitler hücum kıtası altıncı tabur

birinci bölüm

dördüncü mangada sağdan üçüncü neferdi.

Münihli Hans Müller

üç şey severdi:

1-Altın köpüklü arpa suyu

2-Şarki Prusya patatesi gibi dolgun ve beyaz etli Anna.

3-Kırmızı lahanaya.

Münihli Hans Müller için

vazife üçtü:

1-Çakan bir şimşek

gibi mafevke selam vermek.

2-Yemin etmek tabancanın üzerine.

3-Günde asgari üç çift çevirip

sövmek sinsilelerine.

Münihli Hans Müller'in

kafasında, yüreğinde, dilinde üç korku vardı:

1-Der Führer.

2-Der Führer.

3.Der Führer.

Münihli Hans Müller

sevgisi, vazifesi ve korkusuyla

39 ilkbaharına kadar

bahtiyar

yaşıyordu.

Ve Vagneryen bir operada do sesi gibi heybetli

Şarki Prusya patatesi gibi dolgun ve beyaz etli

Anna'nın

tereyağı ve yumurta krizinden şikayet etmesine

şaşıyordu.

Diyordu ki ona:

-Bir düşün Anna,

yepyeni bir manevra kayışı takacağım,

pırıl pırıl çizmeler giyeceğim ben.

Sen beyaz ve uzun entari giyeceksin,

balmumundan çiçekler takacaksın başına.

Tepemizde çatılmış kılıçların altından geçeceğiz.

Ve mutlak

hepsi erkek 12 çocuğumuz olacak.

Bir düşün Anna,

tereyağı, yumurta yiyeceğiz diye

top, tüfek yapmazsak eğer

yarın 12 oğlumuz nasıl muharebe eder?

Münihlinin 12 oğlu muharebe edemediler

çünkü doğamadılar,

çünkü henüz, efendim, Anna'yla zıfak vaki olmadan önce

bizzat harbe girdi Hans Müller.

Ve şimdi 41 sonbaharı sonlarında

dibinde Atlantiğin

benim karşımda durmaktadır.

Seyrek sarı saçları ıslak,

kırmızı sivri burnunda esef,

ve ince dudaklarının kıyılarında keder.

Yarı başında durduğu halde

yüzüme çok uzaklardan bakıyor,

İnsanın yüzüne nasıl bakarsa ölümler.

Ben biliyom ki, o bir daha görmeyecek Anna'yı,

ve artık bir daha arpa suyu içip

iyemeyecek kırmızı lahanayı.

Ben bütün bunları biliyorum, efendim,

ama o bütün bunları bilmiyor.

Gözü bir parça yaşlı,

silmiyor.

Cebinde parası var,
çoğalıp eksilmiyor.
Ve işin tuhafı
artık ne kimseyi öldürebilir
ne de kendisi ölebilir bir daha.
Şimdi şişecek birazdan,
yükselecek yukarıya,
sular sallayacak onu
ve balıklar yiyecek sivri burnunu.

Ben

Hans Müller'e bakıp, Hacıbaba, bunları düşünürken
yanımızda peyda oluverdi

Liverpul Limanından Harri Tomson.

Gazgemilerinden birinde serdümendi.

Kaşları ve kirpikleri yanmıştı.

Gözleri sımsıkı kapalıydı.

Şişman ve matruştı.

Bir karısı vardı Tomson'un:

tavan süpürgesi gibi bir kadın,

tavan süpürgesi gibi, efendim, zayıf, uzun, titiz, temiz

ve tavan süpürgesi gibi münasebetsiz.

Bir oğlu vardı Tomson'un:

altı yaşında bir oğlan, Hacıbaba,

tombul mu tombul, pembe beyaz, sarı papa mı sarı papa.

Tuttum Tomson'un elinden.

Açmadı gözlerini.

"-Vefat ettiniz" dedim.

"-Evet " dedi, "İngiliz imparatorluğu ve hürriyeti için:

Canım isterse, harp içinde bile Çörçil'e sövmek hürriyeti

ve canım istemese de aç kalmak hürriyeti uğruna.

Fakat değişecek hürriyette bu son bahis,

harpten sonra artık işsiz ve aç kalacak değiliz.

Planı hazırlıyor Lordlarımızdan biri.

Adalet: ihtilalsiz.

Ben İngiliz İmparatorluğu'nu dağıtmaya gelmedim, dedi Çörçil.

Ben de ihtilal çıkarmaya gelmedim:

buna Kenterburi başpiskoposu

bizim tredünyonun reisi

ve karım razı değil.

Ay bek yur pardın.

İşte bu kadar,

nokta, son."

Sustu Tomson.

Ve ağzını açmadı bir daha.

İngilizler fazla konuşmayı sevmezler,

hele hümoru seven ölü İngilizler.

Tomson' la Müller'i yanyana yatırdım.

Şiştiler yan yana,

yan yana yükseldiler yukarı doğru.

Balıklar Tomson'u afiyetle yediler,

fakat dokunmadılar ötekisine,

Hans'ın etiyle zehirlenmekten korktular anlaşılan.

Hayvan deyip geçme, Hacıbaba,

sen de hayvansın ama

akıllı bir hayvan...

Memleketimden İnsan Manzaralarından

Haydarpaşa garında
1941 baharında

saat on beş.

Merdivenlerin üstünde güneş
yorgunluk ve telâş

Bir adam
merdivenlerde duruyor
bir şeyler düşünerek.

Zayıf.

Korkak.

Burnu sivri ve uzun
yanaklarının üstü çopur.

Merdivenlerdeki adam
-Galip Usta-
tuhaf şeyler düşünmekle

meşhurdur:

"Kâat helvası yesem her gün" diye düşündü
5 yaşında.

"Mektebe gitsem" diye düşündü
10 yaşında.

"Babamın bıçakçı dükkânından
Akşam ezanından önce çıksam" diye düşündü
11 yaşında.

"Sarı iskarpinlerim olsa
kızlar bana baksalar" diye düşündü
15 yaşında.

"Babam neden kapattı dükkânımı?"
Ve fabrika benzemiyor babamın dükkânına"
diye düşündü
16 yaşında.

"Gündeliğim artar mı?" diye düşündü
20 yaşında.

"Babam ellisinde öldü,
ben de böyle tez mi öleceğim?"
diye düşündü
21 yaşındayken.

"İşsiz kalırsam" diye düşündü
22 yaşında.

"İşsiz kalırsam" diye düşündü
23 yaşında.

"İşsiz kalırsam" diye düşündü
24 yaşında.

Ve zaman zaman işsiz kalarak
"İşsiz kalırsam" diye düşündü
50 yaşına kadar.

51 yaşında "İhtiyarladım" dedi,
"babamdan bir yıl fazla yaşadım."

Şimdi 52 yaşındadır.

İşsizdir.

Şimdi merdivenlerde durup
kaptırmış kafasını

düşüncelerin en tuhafına:

"Kaç yaşında öleceğim?
Ölürken üzerimde yorganım olacak mı?"
diye düşünüyor.

Burnu sivri ve uzun.
Yanaklarının üstü çopur.

Denizde balık kokusuyla
Döşemelerde tahtakurularıyla gelir
Haydarpaşa garında bahar

Sepetler ve heybeler
merdivenlerden inip
merdivenlerden çıkıp
merdivenlerde duruyorlar.

Memleketimi Seviyorum

Memleketimi seviyorum :
Çınarlarında kolan vurdum, hapisanelerinde yattım.
Hiçbir şey gidermez iç sıkıntımı
memleketimin şarkıları ve tütününü gibi.

Memleketim :
Bedreddin, Sinan, Yunus Emre ve Sakarya,
kurşun kubbeler ve fabrika bacaları
benim o kendi kendinden bile gizleyerek
sarkık bıyıkları altından gülen halkımın eseridir.

Memleketim.
Memleketim ne kadar geniş :
dolaşmakla bitmez, tükenmez gibi geliyor insana.
Edirne, İzmir, Ulukışla, Maraş, Trabzon, Erzurum.
Erzurum yaylasını yalnız türkülerinden tanıyorum
ve güneye
pamuk işleyenlere gitmek için
Toroslardan bir kerre olsun geçemedim diye
utaniyorum.

Memleketim :
develer, tren, Ford arabaları ve hasta eşekler,
kavak
söğüt
ve kırmızı toprak.

Memleketim.
Çam ormanlarını, en tatlı suları ve dağ başı göllerini seven
alabalık
ve onun yarım kiloluğu
pulsuz, gümüş derisinde kızılıtlarla
Bolu'nun Abant gölünde yüzer.

Memleketim :
Ankara ovasında keçiler :
kumral, ipekli, uzun kürklerin pırıldaması.
Yağlı, ağır fındığı Giresun'un.
Al yanakları mis gibi kokan Amasya elması,
zeytin
incir
kavun
ve renk renk
salkım salkım üzümler
ve sonra karasaban
ve sonra kara sığır
ve sonra : ileri, güzel, iyi
her şeyi
hayran bir çocuk sevinciyle kabule hazır,
çalışkan, namuslu, yiğit insanlarım
yarı aç, yarı tok
yarı esir...

Menekşe

Bizde bilirdik yâre giderken
Menekşe yollamasını
Ama arkadaşlar açtı
Yedik menekşe parasını

Merhaba Çocuklar

Nâzım, ne mutlu sana
cân ü gönülden,
ferah ve emin,
«Merhaba,» diyebildin.

Sene 940.
Aylardan temmuz.
Ayın ilk perşembesi günlerden.
Saat : 9.

Mektuplarınıza böyle mufassal tarih atın.
Öyle bir dünyada yaşıyoruz
ki en kalın kitaptan çok yazısı var :
ayın, günün ve saatın.

Merhaba, çocuklar.

Bir geniş
bir büyük «Merhaba» demek,
sonra bitirmeden sözümü
yüzünüze bakıp gülerek
- kurnaz ve bahtiyar -
kırmak gözümü...

Biz ne mükemmel dostlarız ki
kelimesiz ve yazısız
anlarız...

Merhaba, çocuklar,
merhaba cümleten...

Meşgale

Öküzlerimin boynuzlarında aydınlanırken ortalık
toprağı sürüyorum sabırlı bir kibirle
çıplak ayaklarımda toprak nemli ve ılık.
Demir dövüyorum öğleye kadar
kırmızıya boyanıyor karanlık.
Yapraklarında yeşilin en güzeli,
zeytin devşiriyorum ikindi sıcaklığında
üstüm başım, yüzüm gözüm ışık.
Her akşam mutlaka misafirim var,
kapım bütün şarkılara alabildiğine açık.
Geleceğin suya diz boyu girip
çekiyorum denizden ağları:
yıldızlarla balıklar karmakarışık.
Benden sorulur oldu dünyanın hali artık:
insan ve toprak, karanlık ve aydınlık.
Anladın ya işim başımdan aşkın,
beni lafa tutma, gülüm,
ben sana aşık olmakla meşgulüm.

Meşin Kaplı Kitap

Yaldızlı meşin kabı
Parçalanmış kitabı
Ay altında dün gece
Deli bir derviş gibi
Mumu sönmüş rahlesi yere devrilmiş gibi
Okudum saatlerce

Yaldızlı meşin kabın
Parçalanmış koynunda uyuklayan kitabın
Çevirdikçe küf kokan her sarı yaprağını
Sandımki eşiyorum bir mezar toprağını
İnce el yazıları canlandı birer birer

Masallarda çizilen yüzleri gösterdiler
İblis bir yılan oldu Adem Havvaya kandı
Kardeşini öldüren lanetli ruhu gördüm
Koca yahta bir gemi ummanlarda çalkandı
Ufuklardan güvercin bekleyen Nuh'u gördüm
İsmaili'in topuğu kumdan çıkardı zenzem
Tur-u Sina da Musa kaldırdı kollarını
Asasını vurunca yaradı bahr-i kulzem
Buldu ben-i İsrail Kudüs'ün yollarını
Zekeriya zikrini
Bir sonsuz aha verdi
Doğdu İsa bkrini
Meryem Allah'a verdi
Kureyş-i Muhammed'e kucak açtı Medine
Bir ateş mezar oldu kerbela Hüseyin'e

Sayıfalar döndükçe bunlar hep birer birer
Doğrulup devrildiler
Ay battı güneş doğdu
Kalbimde ateş doğdu
Yaldızlı meşin kabı
Parçalanmış kitabı
Varsın gömülsün diye bir ebedi uykuya
Attım kör bir kuyuya

Yazık yazık bizeki asırlarca aldandık
Karanlıkta çizilen izleri görmek için
Görüp yüz sürmek için
Yazık yazık bizeki bir çırağ gibi yandık
Ne gökten necat geldi ne bir parça merhamet
Çlışan esirlere İsa, Musa, Muhammet
Sade bir satır dua bir tütsü buhur verdi
Masal cennetlerinin yollarını gösterdi
Ne beş vaktin ezanı ne anjelüs çanları
Zincirden kurtarmadı yoksul çalışanları
Yine biz köleleriz efendilerimiz var
Yine her melun taşı yosunlanmış bir duvar
Esir efendi diye koymuş da adlarını
İki bahta ayırmış arzın evlatlarını

Efendi işletiyor esir işliyor gene
Yine efendilerin gümüşlü sofrasından
Kar gibi ekmeğinden şarap dolu tasından
Kırıntı artık bile düşmüyor işleyene
Yine biz esir geçen her günün akşamında
Eve sade bir lokma ekme getiriyoruz
Gece yağmur inerken evimizin damında
Isınabilmek için güneşi bekler gibi

Birbirine sokulan hasta köpekler gibi
Yırtık yorganımızın altında titriyoruz
Çiftimiz balyozumuz sonsuz çalışmamızla
Asırlardır bağrında inleyen kazmamızla
Heyecana geldide kara toprağın kalbi
Kendini teslim eden taze bir kadın gibi
Çiçeklerle donandı dünya isimli ağaç
Biz bu ağacımızın dibinde ölürlen aç
Efendiler gösterip sırtan dişlerini
Birer birer topluyor bütün yemişlerini

Efendiler ağalar evliyalar keşişler
Ebedi karanlığın boğulsun kollarında
Artık temiz ruhların aydınlık yollarında
Sade bir din bir hak bir kanun varsa
O da işleyen dişliler

Mevlana

Silindi gönülden acı
Kalbe mubabbette buldum ilacı
Ben de müridinim işte Mevlana
Ebede set çeken zulmeti deldim
Aşkî içten duydum, arşa yükseldim
Kalpten temizlendim, huzura geldim
Ben de müridinim işte Mevlana

Mikrokozmoz

Gözüme altın bir damla gibi akan yıldızın ışığı
ilk önce boşlukta deldiği zaman karanlığı
Toprakta göğe bakan
Bir tek göz bile yoktu
Yıldızlar ihtiyardılar
Toprak çocuğu...

Yıldızlar bizden uzaktır
ama ne kadar uzak, ne kadar uzak
Yıldızların arasında toprağımız ufaktır
ama ne kadar ufak, ne kadar ufak..

Ve Asya ki toprakta beşte birdir
Ve Asya'da bir memlekettir Hindistan
Kalküta Hindistan'da bir şehirdir
Benerci Kalküta'da bir insan..

Ve ben,
haber veriyorum ki size
Hindistan'ın Kalküta şehrinde
bir insanın yolu üstünde durdular
Yürüyen bir insani zincire vurdular...

Ve ben,
tenezzül edip
başımı ışıklı boşluklara kaldırmıyorum
Yıldızlar uzakmış
Toprak ufakmış
Umurumda değil
Aldırmıyorum...

Bilmiş olun ki benim için

daha hayret verici, daha kudretli
daha esrarlı ve kocamandır
Yolu üstünde durulan
Zincire vurulan
Insan.

Mor Menekşe, Aç Dostlar, Ve Altın Gözlü Çocuk

Abe şair,
bizim de bir çift sözümüz var
«aşka dair.»
O meretten biz de çıkarız
biraz..
Deli çılgınlık atıp avaz avaz
burnumun dibinden gelip geçti yaz
sarı
tahta vagonları
ter, tütün ve ot kokan
bir tren gibi.
Halbuki ben
istiyordum ki gelsin o
kırmızı bakır bakracında bana
sıcak süt getiren gibi...
Fakat neylersin,
yaz böyle gelmedi,
yaz böyle gelmiyor,
böyle gelmiyor, hay anasını... şey!..
EEEEEEEEEEY..
kızım, annem, karım, kardeşim
sen
başında güneşler esen
altın gözlü çocuk,
altın gözlü çocuğum benim;
deli çılgınlık atıp avaz avaz
burnumun dibinden gelip geçti de yaz,
ben, bir demet mor menekşe olsun
getiremedim
sana!
Ne halte dek,
dostların karnı açtı
kıydık menekşe parasına!

Moskova'dayım

Dört gün sonra Moskova'dayım
Bu ayrılık da hele şükür bitiyor dönüyorum
Bu ayrılık da yağmurlu bir yol gibi arkada kalacak
Yeni ayrıcalıklar gelecek
Yeni kuyulara ineceğim
Bir yerlere gidip döneceğim
Koşacağım soluk soluğa yeni dönüşlere
Sonra ne Berlin ne de Tanganika
Hiçbiriye değil gideceğim hiçbir yere
Ne vapur ne tren nede uçakla dönmek mümkün olmayacak
Benden mektupta telgrafta gelmeyecek
Sana telefonda edemeyeceğim

Sesime yumuşacık gülmeyeceksin

Benden haberde alamayacaksın
Kalacaksın bir başına

Dört gün sonra Moskova'dayım
Berlin günlük güneşlik
Ama içimde büyük ayrılığımızın gecesi
İçinde acısı bensizliğinin
İçimde yalnızlığının.....

Mukaddes Karnın

Sen ey kırmızı gözlü ana,
Sen ey kahredip yaratan,
Sen ey köprü altlarında sularlayan yana
yatan.

Sen ey yangınlı meydanların sesi..
Sen ey şiirlerin şiiri, bestelerin bestesi..
Sen ey kardeşim
sen ey kahrolası
sen ey darağaçlık.

Sen ey
her şey,
sen ey AÇLIK!!!
Çıplak ayaklarına alnımı koyar
andederim ki,
derim ki:

DÖĞÜŞECEĞİM,
benim, bizim, onun, onların değil
SENİN mukaddes karnın doyana kadar...

Münevverin Doğum Günü

Yapraklara dallara, yeşillere, allara,
nice nice yıllara gülüm, nice nice yıllara.
Yaprak dala, al yeşile yaraşır,
gayrı bundan böyle vermem seni ellere...

Nasılsın

İyi günlerimde çok eller uzanır ellerime,
Resmimi, suratımı baş köşeye asarlar..
Fakat demir kapıların her kapanışında üzerime,
Ardında taş duvarların her kaldığım zaman,
Ne arayan beni, ne soran...

Eeehh, daha iyi be, bunun böyle olduğu..
Minnetim ve borçluluğum yalnız sana kalsın.
İyi günlerimde benim unuttuğum insan eli
Nasılsın?...

Nazım'dan Köpeğine

Köpeğimin adı Şeytan'dı,
(dı) 'lık adıyla ilgili değil,
adına bir şey olmadı.
Adına benzemezdi de.
Şeytanlar zalim olur,

zalimler; yalancı kurnaz,
ama zalimler akıllı olmaz.
Köpeğim akıllıydı.

Biraz da ben öldürdüm köpeğimi,
bakmasını bilemedim.
Bakmasını bilemezsen ağaç bile dikme.
Elinde kuruyan ağaç dert olur adama.
Yüzmek suda öğrenilir, diyeceksin.
Doğru.
Boğulursan bir sen boğulursun ama.

Kaç sabahtır uyuyamıyorum,
dinliyorum ortalığı,
kapımı tırmalayan yok.
Ağlamak geliyor içimden,
ağlayamadığım için utaniyorum.

İnsan gibiydi.
Hayvanların çoğu insan gibidir, hem de iyi insan gibi.

Kalın boynu kıldan inceydi dostluğun buyruğunda.
Hürriyet'i dişleri ile bacaklarındaydı, nezaketi tüylü uzun kuyruğunda.

Göresimiz gelirdi birbirimizi.
En büyük işlerden konuşurdu:
açlıktan, tokluktan, sevdalardan.
(.....)

Bugün gölgede otuz sekiz.
Ormana bakıyorum balkondan.

Nerden Gelip Nereye Gidiyoruz

Başlangıç

Doğrultup belimizi kalktıığımızdan beri iki ayak üstüne,
kolumuzu uzunlaştırdığımızdan beri bir lobut boyu
ve taşı yonttuğumuzdan beri
yıkan da, yaratan da biziz,
yıkan da yaratan da biziz bu güzelim, bu yaşanası dünyada.

Arkamızda kalan yollarda ayak izlerimiz kanlı,
arkamızda kalan yollarda ulu uyumları aklımızın, ellerimizin, yüreğimizin,
toprakta, taşta, tunçta, tuvalde, çelikte ve pılastikte.

Kanlı ayak izlerimiz mi önümüzdeki yollarda duran?
Bir cehennem çıkmazında mı sona erecek önümüzdeki yollar?

1

Çocukların avuçlarında günlerimiz sıra bekler,
günlerimiz tohumlardır avuçlarında çocukların,
çocukların avuçlarında yeşerecekler.

Çocuklar ölebilir yarın,
hem de ne sıtmadan, ne kuşpalazından,
düşerek de değil kuyulara filân;
çocuklar ölebilir yarın,
çocuklar sakallı askerler gibi ölebilir yarın,
çocuklar ölebilir yarın atom bulutlarının ışığında
arkalarında bir avuç kül bile değil,
arkalarında gölgelerinden başka bir şey bırakmadan.
Negatif resimcikler boşluğun karanlığında.
Kırematoryum, kırematoryum, kırematoryum.

Bir deniz görüyorum
ölü balıklarla örtülü bir deniz.
Negatif resimcikler boşluğun karanlığında,
yaşanmamış günlerimiz
çocukların avuçlarıyla birlikte yok olan.

2

Bir şehir vardı.
Yeller eser yerinde.
Beş şehir vardı.
Yeller eser yerinde.
Yüz şehir vardı.
Yeller eser yerinde.
Yok olan şehirlere şiirler yazılmayacak,
şair kalmayacak ki.
Pencerende bir sokak bulvarlı.
Odan sıcak.
Ak yastıkta üzüm karası saçlar.
Adamlar paltolu, ağaçlar karlı.
Penceren kalmayacak,
ne bulvarlı sokak,
ne ak yastıkta üzüm karası saçlar,
ne paltolu adamlar, ne karlı ağaçlar.
Ölümlere ağlanmayacak,
ölümlere ağlayacak gözler kalmayacak ki.
Eller kalmayacak.
Negatif resimcikler dalların altındaki
yok olmuş olan dalların altındaki.
Yok olmuş olan dalların üstünden
o bulutlardır geçen.
Güneye götürmeyin beni,
ölmek istemiyorum...
Ölmek istemiyorum,
Kuzeye götürmeyin beni...
Batıya götürmeyin beni,
ölmek istemiyorum...
Ölmek istemiyorum,
Doğuya götürmeyin beni...
Bırakmayın beni burda,
götürün bir yerlere.
Ölmek istemiyorum,
ölmek istemiyorum.
O bulutlardır geçen
yok olmuş olan dalların üstünden.

3

Tahta, beton, teneke, toprak, saman damlarımızla iki milyardan artığımız,
kadın, erkek, çoluk çocuk.
Ekmek hepimize yetmiyor,
kitap da yetmiyor,
ama keder
dilediğin kadar,
yorgunluk da göz alabildiğine.
Hürriyet hepimize yetmiyor.
Hürriyet hepimize yetebilir
ve sevda kederi,
hastalık kederi,
ayrılık kederi,
kocalmak kederinden
gayrısı aşmayabilir eşiğimizi.
Kitap hepimize yetebilir.
Ormanlarınkı kadar uzun olabilir ömrümüz.
Yeter ki bırakmayalım, yaşanmamış günlerimiz yok olmasın çocukların

avuçlarıyla birlikte,
boşluğun karanlığına çıkmasın negatif resimcikler,
yeter ki ekmek ve hürriyet yolunda dövüşebilmek için yaşayabilelim.

Çağır

Tanrı ellerimizdir,
Tanrı yüreğimiz, aklımız,
her yerde var olan Tanrı,
toprakta, taşta, tunçta, tuvalde, çelikte ve pılastikte
ve bestecisi sayılarda ve satırlarda ulu uyumların.

İnsanlar sizi çağırıyorum :
kitaplar, ağaçlar ve balıklar için,
buğday tanesi, pirinç tanesi ve güneşli sokaklar için,
üzüm karası, saman sarısı saçlar ve çocuklar için.

Çocukların avuçlarında günlerimiz sıra bekler,
günlerimiz tohumlardır avuçlarında çocukların,
çocukların avuçlarında yeşerecekler.

Neyi Bildirir Sayılar

sayılar bebelerin kundakları
sayılar tabutları şehirlerin
öldürülmüş
öldürülebilecek olan
sayılar yaklaşan bir şeyleri bildirir
sayılar bildirir uzaklaşan bir şeyleri

nedir yaklaşan bize
bizden uzaklaşan nedir

dünya savaşı: I
dünya savaşı: II
14'ten 18'e 39'dan 45'e 10 yıl 54 milyon ölü
49 milyon sakat
ölülerle sakatların memleketi
103 milyon nüfuslu bir memleket
ve ayrıca öksüzleri delileri yanık taşlarıyla

ve gidenlerden biri evimizdendi
gitti dönmedi bir daha
19'unda mıydı 40'ında mıydı aklımda kalmamış
döndü iki gözü kör
gök gözlü müydü kara gözlü müydü aklımda kalmamış
döndü dizkapağından kesik sol bacağı
döndü ve kapısını bulamadı evinin
14'ten 18'e 39'dan 45'e 10 yıl 54 milyon ölü
49 milyon sakat

yeryüzünde yuvarlak hesap ve şimdilik 2,5 milyarız
% 80'imiz aç
dişlerimiz dökülüyor
dişetlerimiz yara içinde
ölü derilerimiz çatlak
hele çocuklarımız
sallanan koca kafaları
kırı ş kırı ş yüzlerinde kederli iri gözleriyle
ve eğri büğrü incecik bacakları üstünde karınları
davul gibi

yeryüzünde yuvarlak hesap ve şimdilik 2,5 milyarız

% 80'imiz aç
yıl 1962
62 yılında 2 avcı uçağını sofraya koysak
çevirsek ete ekmeğe şaraba salataya
40 milyon insan doyasıya yer içer
40 milyon kediye de artar ekmekten etten
kediler salata yemez şarap içmez
kedileri ben kattım ziyafete

balistik füzeleri filimlerde seyrettim
2 balistik füze yakıp kül eder 150 kitaplığı daha
kurulmadan onlar
belki benim kitabım da vardır içinde
62 yılında bombardıman uçaklarını gördünüz mü
son modellerini
2 bombardıman uçağı 4 sağlık evini yükler yanına
bombalarının
temeli daha atılmamış 4 sağlık evini koskoca
pırıl pırıl
ve yatakları röntgenleri umutlarıyla
62'de atomlu atomsuz silahlanma yarışı 12 milyar
dolar yılda
10 yılda 120 bin milyar

yıldızların sayısına yakın mı bilmem
120 bin milyar
yahut 150 milyon yapılmamış ev
yapılabilecek ama yapılmamış ev
150 milyon ev hayaleti
5 odalı akarsulu elektrikli banyolu
kapıları merdivenleri pencereleri 150 milyon evin
güneş doğarken camları
gölgeleri akşamüstü
balkonları ayışığında

ayının ini var
sümüklü böceğin kabuğu
bizimse bu işte halimiz ortada
bir adam tanırım
iki elli iki ayaklı
kaytan kara bıyıklı
otuzuna bastı bu yıl
iki oğlundan biri yedisinde öbürü altı aylık
anası karısı kaynatası
ve bir fotoğraf askerlikte çekilmiş ya kendisinin ya
rahmetli babasının
ya kaynatasının
ve bir leğen
ve bir göz oda

150 milyon ev
bu evlerden bir teki
odaları kapıları akarsuyu ve yemek masası bu evin
62'de atomlu atomsuz silahlanma yarışı 120 milyar
dolar yılda

10 yılda 120 bin milyar dolar
yahut 150 milyon yapılmamış ev
yapılabilecek ama yapılamamış
tanıdığım adamınki de içinde
balkonunda ayışığı
62'de atomlu atomsuz silahlanma yarışı 120 milyar
dolar yılda
yahut yuvarlak hesap 1 milyar ölü adayı

ve ölüme hazır en azdan yarısı bütün toprakların
yarısı bütün ağaçların balıkların bütün yağmurların
ve ana rahmine düşenlerin en azdan yarısı ölüme
hazır

tepeden tırnağa silahsızlansak
63'de mi olur 65'te mi artık
atomlu atomsuz silahsızlansak bütün iklimlerde
ve insanca işlesek yeryüzü nimetlerini
çoğaltsak onları ¼
kazırdık açlığın kökünü üç ayda
dişlerimiz dökülmez olur
kanamaz dişlerimiz
hele çocuklarımız
keder silinir gözlerinden
eğri büğrü bacakları doğrulur
iner şiş karınları

neyi bildirir sayılar
neyi bildirmeli
yaklaşan nedir size
uzaklaşan nedir bizden.

Nikbinlik

Güzel günler göreceğiz çocuklar,
güneşli günler
göre-
-ceğiz...

Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
ışıklı maviliklere
süre-
-ceğiz...

Açtık mıydı hele bir
son vitesi,
adedi devir.

Motorun sesi.
Uuuuuuy! çocuklar kim bilir
ne harikûlâdedir
160 kilometre giderken öpüşmesi...

Hani şimdi bize
cumaları, pazarları çiçekli bahçeler vardır,
yalnız cumaları
yalnız pazarları..

Hani şimdi biz
bir peri masalı dinler gibi seyrederiz
ışıklı caddelerde mağazaları,

hani bunlar
77 katlı yekpare camdan mağazalardır.
Hani şimdi biz haykırırız

Cevap:
açılır kara kaplı kitap:
zindan..

Kayış kapar kolumuzu
kırılan kemik
kan.

Hani şimdi bizim soframıza
haftada bir et gelir.

Ve
çocuklarımız işten eve
sapsarı iskelet gelir..

Hani şimdi biz..

İnanın:

güzel günler göreceğiz çocuklar
güneşli günler
göre-
-ceğiz.

Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
ışıklı maviliklere
süre-
-ceğiz.....

Niyazalant Sömürgesi

Afrika, Niyazalant sömürgesi.
Saat sabahın dördü.
Dipçikler kapıları dövdü
ve işte fotoğraf:
Zenci kardeşlerim bir don bir gömlek
ve ayakları çıplak
ve pembe avuçlu elleri kıvrıkcık başlarının üzerinde
dizilmişler duvar diplerinde.

Tıpkı bizim gibi,
bizim de dipçikle dövüldü kapılarımız,
bizim de ellerimiz havada, ayaklarımız çıplak,
ama bizde de bize bağlı
duvar diplerinde esir kalıp kalmamak.

O'nun Doğuşu ve Demirhane Bacası

Demirhane bacası ki
yağmurda ümitsiz ve müntekim
dururdu.
Ve rüzgâr ki kendini
kaldırıp kaldırıp demirhane bacasına vururdu.
Ve siyah bir yelken gibi gece rüzgârdayken,
sahip değilken ağaçlar dallarına, kuşlar kanatlarına,
ve çekerken karanlıktan yıldırımları toprak,
insanlar ve âletler bırakıp kaldırımları
derin uykulardayken
bir zemin katında bir çocuk doğdu.
Yıldızlar teker teker
deste deste yandılar.
Yıldızlar, onun çocuk gözleri gibi aydınlık
ferah veren
kerim olandılar...

Demirhane bacası
ışığı gülümsedi,
dedi :

« - Zemin katında doğan bil ki o dur.
Rehber ve delil ki o dur.
Fikri derin, şefkati gani, gazabı yamandır,
âletsizlerin oğlu,
âletsizlere âlet verecek olandır.
O, onların içinde, onların önünde o,
matem gecesinde, kavga yerinde, bayram gününde o.
Ve o her yanından ana kucağı gibi
saracaktır onları.
Ona ram olacak dört kadim unsur :
âteş ve toprak, rüzgâr ve yağmur.

Ve körler hikâyesinin son babını
o, tekml ettirecektir.
Yazacaktır insanoğlu öz kitabını
bilerek
isteyerek.»

Sustu demirhane bacası.
Söküyor şafak.

O ve Aksakallılar

Yeşil selviler, beyaz mezar taşları ve elyazma kitaplar vardı manzarada.
Gün akşama yakındı ve durgundu.

Bir yemiş sofrasının başında bağdaş kurmuş gibi
oturmuşlardı etrafına ibret aynasının.
Aksakalları bilgin, gözleri genç, elleri yorgundu,
ilhamlı, vahim ve dalgındılar.
O, birdenbire meclise geldi
dedi :

«- İbret aynasından bakıp
çubuklarını yakıp
şerh ü izah edenler.
Değişmekte olanı görüp
içine girip
değiştirmektedir hüner.
Ve sanmayın ki değişen başı boş bir oktur,
kanunu ve nizamı yoktur.

Ben, bilip bildiririm ki :
Rab ve kitap
ve saç rüzgârda uçan «kahraman» değil,
(karanlık orman, tuzlanmamış deri,
budaklı lobut ve taş baltadan beri)
Onlar'dır büyük macerayı yapan.
Onlar ki toprakta karınca
suda balık
havada kuş kadar
çökturlar.

Korkak, cesur
cahil, hakîm
ve çocukturlar.

Ve kahreden
yaratana ki Onlar'dır,
şarkılarımda yalnız Onlar'ın maceraları vardır...»

Orada Tanıdıklarım

Bir kafes.
Bir kanarya kuşu.
Sarı kanatların
tellere vuruşu.
Kitaplar, kitaplar,
Puşkinden Mayakofskiye kadar
şiir kitapları..
Kitaplar, kitaplar,
Felsefe - Diyalektik Materyalizm.
İktisat - Dört cilt Kapital.
Bir keman -
yeni doğmuş bir çocuk gibi yatıyor kutusunda.
Pencere açık.
Dışarda şehir -

ayışıklı uykusunda...
Gözler.
Kocaman, berrak, iri,
iki mavi damla gibi gözleri..
Kumral
kıvrırcık
bir sakal.
Yüzü beyaz...
Pencere açık.
Gece.
Yaz....
Odada ikimiz.
Konuşuyor o:
-İsterdim ki ben,
Şarkılarımı söylesinler benim
el ele tutuşup dönerken
çocuk bahçelerinde çocuklarımız..
Duyduğum seslerin en güzelidir -
bir yaz gecesi -
dizimde yatan bir çocuğun
bana yıldızları soruşu..'
Bir kafes.
Bir kanarya kuşu.
Bir keman -
yeni doğmuş bir çocuk gibi yatıyor kutusunda.
Pencere açık.
Dışarda şehir -
ayışıklı uykusunda.
Odada ikimiz.
Konuşuyor o:
-İsterdim ki ben,
bir kitap bekçisi olayım
camları güneşli bir kitap evinde.
Duyduğum zevklerin en doyulmazıdır -
yıldızlı cenup denizlerinin alevinde
sabahlr gibi
sevilen bir kitap başında sabahlamak....'
Kitaplar, kitaplar,
Puşkinden Mayakofskiye kadar
şiir kitapları.
Felsefe - Diyalektik Materyalizm.
İktisat - Dört cilt Kapital.
Gözler.
Kocaman, berrak, iri,
iki mavi damla gibi gözleri.
Duvarda bir tabanca -
N A G A N T ..
Pencere açık.
Dışarda yaz.
Gözler.
Yüzü beyaz.
İkimiz.
Konuşuyor o:
-Öldürüyorum.
Öldürüyorum.
Öldürüyorum.
Boşalan bir çuval gibi devrildiklerini görüyorum.
İş ağır.
Fakat....'
Duvarda bir tabanca -
N A G A N T ..
İkimiz.
Konuşuyor o:

-Kalbini, kellesini, bağrını
- TEK KELİME -
inkilaba verenler
taşırlar bizde yükün en ağırını.
Öldürüyorum.
Devrildiklerini görüyorum...
Halbuki ben
çocuklarımız el ele tutuşup dönerken
şarkılarımı....
Ben..
Bir kitap evinde...
Yıldızlı cenup denizlerinin alevinde
sabahlar gibi
sevilen bir kitap başında sabahlayım...'
Yüzü beyaz.
Pencere açık.
Gece.
Yaz..

Orada Tanıdıklarım 2

- "Nazım yoldaş
benim kızım
beş yaşında.
Benim kızımın annesi
1922 senesi.
Benim kızım
dinledi ilk duvarcı türküsünü
kurduğumuz yapının.
Yapı yükseldi
yapı büyüdü.
Yeni yapıda yeni dokumacılar
yeni renklerle yeni kumaşlar dokuyor.
Benim kızım büyüdü,
Benim kızım Alfabe okuyor.
Ben büyüdüm
felsefe okuyorum....."
Bir masa.
Başında masanın
beyaz keten elbiseli
Tavariş Marusa.
Duvarlarda fotoğraflar,
bakıyorlar insana rüya görür gibi.
Duvarlarda fotoğraflar -
bir fabrika avlusunda çekilmiş bazıları,
üzerinde bazısının
Mogol, Uygur, Çin, Latin, Rus, Tatar yazıları....
Bir masa
Üstünde masanın
mavi bir Ukranya kasesi.
Karanfiller.
Marusa'nın sesi:
-"Sene 918.
Zırlı trenle Kiyefe gitmedeyiz.
Kış.
Gece.
Kar.
Aydın içinden bir manzara gibi
Ukranya stepleri karın altında yatıyorlar.
Havada tek bir insan sesi yok.
Dünyanın üstünde donmuş bir dünya gibi

susan havada
yalnız tekerleklerin şarkısı.
Kış.
Gece.
Kar.
Vagonda bizimkiler uyuyorlar.
Kapı açık.
Yıldızlar düşüyor içeriye.
İpekli bir kumaş yırtar gibi
yürüyor yırtarak geceyi tren.
Uyuyor bizimkiler.
Bekliyorum ben
Mahnodan esir alınan
iki köylü neferi.
Yıldızlar düşüyor içeriye.
Gözlerime yalvarıyor
esirlerin gözleri:
-"Bırak bizi
bırak bizi
bırak...
Aç gözlerle aç öküzler
bekliyor bizi.
Bekliyor bizi toprak.
Bırak bizi
bırak..."
Kapı açık.
Yıldızlar düşüyor içeriye.
Öldürebilirim,
yalvaran gözlere bakamam.
Başımı çevirdim geriye..
Ve
tekrar baktığım zaman
karın üstünde iki korkuydu kaçan.
Diz büktüm.
Mavzer.
Geçti bir saniye.
"Bırak bizi"
Üç saniye..
"Aç gözlerle aç öküzler"
Dört saniye..
"Bekliyor bizi toprak"
Beş, altı, yedi..
Namluda
arpacık
titredi.
Geçiyor saniyeler.
Mavzer.
Kaçanların peşinden altı fişenk yaktım.
Ve hiçbirini
değmedi
hedefe.
Nasıl oldu bu?
Gökte uçan turnayı gözünden vuran kadın,
vuramadın..
Vurmalıydım ama..
Kavgada düşmanın
aile ismi sorulmaz.
İnkılabın nöbetinde
dolaşık yumak gibi bir yürekle durulmaz..
.....
.....
Kış.
Gece.

Kar.
Hatıralar..
Hatıralar..
.....
.....
Köyden yoldaşlar göndermiş
Ukranya ekmeği yemez misiniz?"
Beyaz keten bir örtü.
Tombul esmer bir Ukranya ekmeği.
Çavdarlı bir yaz kokusu esmer ekmekte..
Masa.
Başında masanın
beyaz keten elbiseli
Tavariş Marusa.....

Orkestra

Bana bak!
Hey!
Avanak!
Elinden o zırlıtyı bıraksana!
Sana,
üç telinde üç sıska bülbül öten
üç telli saz
yaramaz!

Bana bak!
Hey!
Avanak!
Üç telinde üç sıska bülbül öten
üç telli saz
dağlarla dalgalarla kütleleri
ileri
atlatamaz!

Üç telli saz
yatağını değiştirmek isteyen
nehirlerden:-
köylerden, şehirlerden
aldığı hızla,

milyonlarla ağzı
bir tek
ağızla
güldüremez!
Ağlatamaz!

hey!
hey!
üç telli sazın
üç telinde öten üç sıska bülbül öldü acından.

Onu attım
köşeye!

hey!
hey!
üç telli sazın
ağacından
deli tiryakilere
içi afyon lüleli
bir çubuk
yaptılar!

Hey!
Hey!
Dağlarla dalgalarla, dağ gibi dalgalarla dalga gibi

dağ-lar-la

başladı orkestram!

Hey!

Hey!

Ağır sesli çekiçler

sağır

örslerin kulağına

Hay-kır-dı!.

Sabanlar güleşiyor tarlalarla,

tarlalarla!

Coştu çalgıcı başı,

esiyor orkestram

dağlarla dalgalarla, dağ gibi dalgalarla, dalga gibi

dağ-lar-la.

Otobiyografi

1902'de doğdum

doğduğum şehre dönmedim bir daha

geriye dönmeyi sevmem

üç yaşında Halep'te paşa torunluğu ettim

on dokuzumda Moskova'da komünist Üniversite öğrenciliği

kırk dokuzumda yine Moskova'da Tseka-Parti konukluğu

ve on dördümden beri şairlik ederim

kimi insan otların kimi insan balıkların çeşidini bilir

ben ayrılıkların

kimi insan ezbere sayar yıldızların adını

ben hasretlerin

hapislerde de yattım büyük otellerde de

açlık çektim açlık grevi de içinde ve tatmadığım yemek yok gibidir

otuzumda asılmamı istediler

kırk sekizimde Barış madalyasının bana verilmesini

verdiler de

otuz altımda yarım yılda geçtim dört metre kare betonu

elli dokuzumda on sekiz saatte uçtum Pırag'dan Havana'ya

Lenin'i görmedim nöbet tuttum tabutunun başında 924'de

961'de ziyaret ettiğim anıtkabri kitaplarıdır

partimden koparmağa yeltendiler beni

sökmedi

yıkılan putların altında da ezilmedim

951'de bir denizde genç bir arkadaşıyla yürüdüm üstüne ölümün

52'de çatlak bir yürekle dört ay sırtüstü bekledim ölümü

sevdiğim kadınları deli gibi kıskandım

şu kadarcık haset etmedim Şarlo'ya bile

aldattım kadınlarımı

konuşmadım arkasından dostlarımın

içtim ama akşamcı olmadım

hep alınımın teriyle çıkardım ekmeğim paramı ne mutlu bana

başkasının hesabına utandım yalan söyledim

yalan söyledim başkasını üzmemek için

ama durup dururken de yalan söyledim

bindim tirene uçağa otomobile

çoğunluk binemiyor

operaya gittim

çoğunluk gidemiyor adını bile duymamış operanın

çoğunluğun gittiği kimi yerlere de ben gitmedim 21'den beri

camiiye kiliseye tapınağa havraya büyücüye
ama kahve falıma baktırdığım oldu

yazılarım otuz kırk dilde basılır
Türkiye'mde Türkçemle yasak

kansere yakalanmadım daha
yakalanmam da şart değil
başbakan filân olacağım yok
meraklısı da değilim bu işin
bir de harbe girmedim
sığınaklara da inmedim gece yarılari
yollara da düşmedim pike yapan uçakların altında
ama sevdalandım altmışıma yakın
sözün kıyası yoldaşlar
bugün Berlin'de kederden gebermekte olsam da
insanca yaşadım diyebilirim
ve daha ne kadar yaşarım
başımndan neler geçer daha
kim bilir.

Ölçü

Sevdiğin müddetçe
ve sevebildiğin kadar,
sevdiğine her şeyini verdiğin müddetçe
ve verebildiğin kadar gençsin.

Ölüme Dair

Buyrun, oturun dostlar,
hoş gelip sefalar getirdiniz.
Biliyorum, ben uyurken
hücreme pencereden girdiniz.
Ne ince boyunlu ilâç şişesini
ne kırmızı kutuyu devirdiniz.
Yüzünüzde yıldızların aydınlığı
başucumda durup el ele verdiniz.
Buyrun, oturun dostlar
hoş gelip sefalar getirdiniz.

Neden öyle yüzüme bir tuhaf bakılıyor?
Osman oğlu Hâşim.

Ne tuhaf şey,
hani siz ölmüştünüz kardeşim.
İstanbul limanında

kömür yüklerken bir İngiliz şilebine,
kömür küfesiyle beraber
ambarın dibine...

Şilebin vinci çıkartmıştı nâşımızı
ve paydostan önce yıkamıştı kıpkırmızı kanınız
simsiyah başınızı.

Kim bilir nasıl yanmıştır canınız...

Ayakta durmayın, oturun,
ben sizi ölmüş zannediyordum,
hücreme pencereden girdiniz.
Yüzünüzde yıldızların aydınlığı
hoş gelip sefalar getirdiniz...

Yayalar-köylü Yakup,
iki gözüm,
merhaba.

Siz de ölmediniz miydi?
Çocuklara sıtmayı ve açlığı bırakıp
çok sıcak bir yaz günü
yapraksız kabristana gömülmediniz miydi?
Demek ölmemişsiniz?

Ya siz?
Muharrir Ahmet Cemil?
Gözümle gördüm
tabutunuzun
toprağa indiğini.

Hem galiba
tabut biraz kısaydı boyunuzdan.
Onu bırakın Ahmet Cemil,
vazgeçmemişsiniz eski huyunuzdan,
o ilâç şişesidir
rakı şişesi değil.
Günde elli kuruşu tutabilmek için,
yapyalnız
dünyayı unutabilmek için
ne kadar çok içerdimiz...

Ben sizi ölmüş zannediyordum.
Başucumda durup el ele verdiniz,
buyrun, oturun dostlar,
hoş gelip sefalar getirdiniz...

Bir eski Acem şairi :
«Ölüm âdildir» - diyor,-
«aynı haşmetle vurur şahı fakiri.»

Hâşim,
neden şaşıyorsunuz?
Hiç duymadınız mıydı kardeşim,
herhangi bir şahın bir gemi ambarında
bir kömür küfesiyle öldüğünü?...

Bir eski Acem şairi :
«Ölüm âdildir» - diyor.
Yakup,
ne güzel güldünüz, iki gözüüm.
Yaşarken bir kerre olsun böyle gülmemişsinizdir...
Fakat bekleyin, bitsin sözüm.
Bir eski Acem şairi :
«Ölüm âdil...»
Şişeyi bırakın Ahmet Cemil.
Boşuna hiddet ediyorsunuz.
Biliyorum,
ölümün âdil olması için
hayatın âdil olması lâzım, diyorsunuz...

Bir eski Acem şairi...
Dostlar beni bırakıp,
dostlar, böyle hışımla
nereye gidiyorsunuz?

Paris Üzerine Bilmeceler

Hangi şehir şaraba benzer?
Paris.
İlk bardağı içersin
buruktur,
ikincide dumanı vurur başına,
üçüncüde mümkünü yok masadan kalkmanın
Garson bir şişe daha getir!

Ve artık nerde olsan, nereye gitsen
Parisin ayyaşısın iki gözüm

Hangi şehir
kırk yağmurlarda bile güzeldir?
Paris...
Hikmetin oğlu hangi şehirde ölmek isterdin?
İstanbulda
Moskovada,
bir de Pariste...
Paris ne zaman çirkinleşir?
Basımevleri basıldığı,
kitaplar yakıldığı zaman.
Nedir Parise en çok yaraşmayan?
Pencereleri tellikara otobüsler...

Hangi şehirde yedin ekmeğin hasını?
Pariste.
Hele yağlı çörekleri,
Şehzadebaşı fırınından sanırsın.

Pariste en çok neyi sevdin?
Parisi

Pariste kime çiçek götürdün yoldaşım?
Komünacıların duvarına
bir de dal gibi bir dilbere.

Pariste kimi gördün seninkilerden?
Namık Kemali, ZiyaPaşayi, Mustafa Suphiyi
bir de gençliğini anamın
resim yapar
frenkçe konuşur
dünya güzeli,
bir de genç kızlığını Miminin.
Peki, Paris kime benzer?
Parisliye....
Parise inaniyormusun Adem oğlu?
Parise inaniyorum.

Pencereler

Sabaha karşı mıydı bilmiyorum
yoksa akşamüstü müydü
belkide gece yarısı
bilmiyorum
girdi odama pencereler
perdeli perdesiz
ben basma perdeleri severim
ama tül perdeler de vardı
kara ustolar da
ustoları çekip çekip bırakıyordum
bir daha inmez oldu kimisi
kimisi bir daha çıkamadı yukarı
ve camları kırık pencereler
elimi kestim
kimi camsızdı büsbütün
camsız pencereler içime dokunur
camsız gözlükler gibi

Pencereler
yağmur yağıyordu camlarınıza

kızıl saçları kederli uzun
ben alt dudağımda cıgaram
türkü söylüyordum içimden
yağmur sesini kendi sesimden çok severim

Pencereler
beşinci katta güneşli boşluğunuzda bir deniz
bir deniz mavi yüzük taşından
serçe parmağıma geçirdim usulcacık
üç kere öptüm ağlayarak
öpüp alınma koydum üç kere

Pencereler
çıktım kırmızı velenseli yataktan
çocuk burnumu dayadım terli camına pencerenin
oda sıcaktı ve genç anamın kokusu vardı odada
dışarda kar yağıyordu
ben kızamık çıkarıyordum

Pencereler
sabaha karşı mıydı bilmiyorum
belki de gece yarısı
bilmiyorum
odamın içindeydi yıldızlar
ve gece kelebekleri gibi
çırpınıyorlardı camlarınızda
ben onlara dokunmaktan çekinerek
açtım sizi pencereler
salıverdim yıldızları geceye
aydınlık sınırsız hür geceye
yapma ayların geçtiği geceye

kurtlar duruyor ayın altında
hasta aç kurtlar
kurtlar duruyor önünde pencerenin
kadife perdeleri kapasam da sımsıkı
ordadırlar bilirim
gözetliyorlar beni

Pencereler
düştüüm bir pencereden
bir güzele bakarken
dünya halime güldü
güzel dönüp bakmadı
belki farkında değildi

Pencereler
pencereler
kırk evin penceresi odama girdi
ben oturdum birinin içine
sarkıttım ayaklarımı bulutlara
bahtiyarım
diyebilirdim belki

Piraye İçin yazılmış : Saat 21-22 Şiirleri

Ne güzel şey hatırlamak seni :
ölüm ve zafer haberleri içinden,
hapiste
ve yaşım kırkı geçmiş iken...

Ne güzel şey hatırlamak seni :
bir mavi kumaşın üstünde unutulmuş olan elin
ve saçlarında
vakur yumuşaklığı canımın içi İstanbul toprağının...
İçimde ikinci bir insan gibidir

seni sevmek saadeti...
Parmakların ucunda kalan kokusu sardunya yaprağının,
güneşli bir rahatlık
ve etin daveti :

kıpkızıl çizgilerle bölünmüş
sıcak
koyu bir karanlık...

Ne güzel şey hatırlamak seni,
yazmak sana dair,
hapiste sırtüstü yatıp seni düşünmek :
filanca gün, falanca yerde söylediğin söz,
kendisi değil
edasındaki dünya...

Ne güzel şey hatırlamak seni.
Sana tahtadan bir şeyler oymalıyım yine :
bir çekmece
bir yüzük,

ve üç metre kadar ince ipekli dokumalıyım.
Ve hemen
fırlayarak yerimden
penceremde demirlere yapışarak
hürriyetin sütbeyaz maviliğine
sana yazdıklarımı bağıra bağıra okumalıyım...

Ne güzel şey hatırlamak seni :
ölüm ve zafer haberleri içinden,
hapiste
ve yaşım kırkı geçmiş iken...

20 Eylül 1945

Bu geç vakit
bu sonbahar gecesinde
kelimelerinle doluyum;
zaman gibi, madde gibi ebedî,
göz gibi çıplak,
el gibi ağır
ve yıldızlar gibi pırıl pırıl
kelimeler.

Kelimelerin geldiler bana,
yüreğinden, kafandan, etindendiler.
Kelimelerin getirdiler seni,
onlar : ana,
onlar : kadın
ve yoldaş olan...
Mahzundular, acıydılar, sevinçli, umutlu, kahramandılar,
kelimelerin *insandılar*...

21 Eylül 1945

Oğlumuz hasta,
babası hapiste,
senin yorgun ellerinde ağır başın,
dünyanın hali gibi halimiz...

İnsanlar, daha güzel günlere insanları taşır,
oğlumuz iyileşir,
babası çıkar hapisten,
gülür senin altın gözlerinin içi,
dünyanın hali gibi halimiz...

22 Eylül 1945

Kitap okurum :
içinde sen varsın,
şarkı dinlerim :
içinde sen.
Oturdum ekmeğimi yerim :
karşımda sen oturursun,
çalışırım :
karşımda sen.
Sen ki, her yerde «hâzırı nâzır»ımsın,
konuşamayız seninle,
duyamayız sesini birbirimizin :
sen benim sekiz yıldır dul karımsın...

23 Eylül 1945

O şimdi ne yapıyor
şu anda şimdi, şimdi?
Evde mi, sokakta mı,
çalışıyor mu, uzanmış mı, ayakta mı?
Kolunu kaldırmış olabilir,
- hey gülüm,
beyaz, kalın bileğini nasıl da çırpıplak eder bu hareketi!...-
O şimdi ne yapıyor,
şu anda, şimdi, şimdi?
Belki dizinde bir kedi yavrusu var,
okşuyor.
Belki de yürüyordur, adımını atmak üzredir,
- her kara günümde onu bana tıpış tıpış getiren
sevgili, canımın içi ayaklar!...-
Ve ne düşünüyor
beni mi?
Yoksa
ne bileyim
fasulyanın neden bir türlü pişmediğini mi?
Yahut, insanların çoğunun
neden böyle bedbaht olduğunu mu?
O şimdi ne düşünüyor,
şu anda, şimdi, şimdi?...

24 Eylül 1945

En güzel deniz :
henüz gidilmemiş olanıdır.
En güzel çocuk :
henüz büyümedi.
En güzel günlerimiz :
henüz yaşamadıklarımız.
Ve sana söylemek istediğim en güzel söz :
henüz söylememiş olduğum sözdür...

25 Eylül 1945

Saat 21.

Meydan yerinde kampana vurdu,
nerdeyse koğuşların kapıları kapanır.
Bu sefer hapislik uzun sürdü biraz :

8 yıl...

Yaşamak : ümitli bir iştir, sevgilim,
yaşamak :

seni sevmek gibi ciddî bir iştir...

26 Eylül 1945

Bizi esir ettiler,
bizi hapse attılar :

beni duvarların içinde,
seni duvarların dışında.

Ufak iş bizimkisi.

Asıl en kötüsü :

bilerek, bilmeyerek

hapisaneyi insanın kendi içinde taşıması...

İnsanların birçoğu bu hale düşürülmüş,

namuslu, çalışkan, iyi insanlar

ve seni sevdiğim kadar sevmeye lâyık...

30 Eylül 1945

Seni düşünmek güzel şey

ümitli şey

dünyanın en güzel sesinden en güzel şarkıyı dinlemek gibi bir şey.

Fakat artık ümit yetmiyor bana,

ben artık şarkı dinlemek değil

şarkı söylemek istiyorum...

1 Ekim 1945

Dağın üstünde :

akşam güneşiyle yüklü olan bir bulut var dağın üstünde.

Bugün de :

sensiz, yani yarı yarıya dünyasız geçti bugün de.

Birazdan açar

kırmızı kırmızı :

gecesefaları birazdan açar kırmızı kırmızı.

Taşır havamızda sessiz, cesur kanatlar

vatandan ayrılığa benzeyen ayrılığımızı...

2 Ekim 1945

Rüzgâr akar gider,

aynı kiraz dalı bir kere bile sallanmaz aynı rüzgârla.

Ağaçta kuşlar cıvıldaşır :

kanatlar uçmak ister.

Kapı kapalı :

zorlayıp açmak ister.

Ben seni isterim :

senin gibi güzel,

dost

ve sevgili olsun hayat...

Biliyorum henüz bitmedi

sefaletin ziyafeti...

Bitecek fakat...

5 Ekim 1945

İkimiz de biliyoruz, sevgilim,
öğrettiler :
aç kalmayı, üşümeyi,
yorgunluğu ölesiye
ve birbirimizden ayrı düşmeyi.
Henüz öldürmek zorunda bırakılmadık
ve öldürülmek işi geçmedi başımızdan.

İkimiz de biliyoruz, sevgilim,
öğretebiliriz :
dövüşmeyi insanlarımız için
ve her gün biraz daha candan
biraz daha iyi
sevmeyi...

6 Ekim 1945

Bulutlar geçiyor : haberlerle yüklü, ağır.
Buruşuyor hâlâ gelmeyen mektup avucumda.
Yürek kirpiklerin ucunda
uzayıp giden toprak uğurlanır.
Benim bağırışım gelir : - «P î r â y e ,
P î r â y e !...» - diye...

7 Ekim 1945

İnsan çılgınlıkları geçti geceleyin açık denizleri
rüzgâr-
-larla.
Dolaşmak tehlikeli hâlâ
geceleyin açık denizleri...
Altı yıldır sürülmedi bu tarla,
duruyor olduğu gibi tank paletlerinin izleri.
Tank paletlerinin izleri
kapanır bu kış karla.
Ah, gözümün nuru, gözümün nuru,
yine yalan söylüyor antenler :
alın teri tacirleri kapatabilsin diye defteri yüzde yüz kârla.
Fakat Ezrailin sofrasından dönenler
döndüler verilmiş kararlarla...

8 Ekim 1945

Çekilmez bir adam oldum yine :
uykusuz, aksi, nâlet.
Bir bakıyorsun ki
ana avrat söver gibi, azgın bir hayvanı döver gibi bugün çalışıyorum,
sonra bir de bakıyorsun ki
ağzımda sönük bir çigara gibi tembel bir türkü
sabahtan akşama kadar sırtüstü yatıyorum ertesi gün.
Ve beni çileden çıkartıyor büsbütün
kendime karşı duyduğum nefret
ve merhamet...
Çekilmez bir adam oldum yine :
uykusuz, aksi, nâlet.
Yine her seferki gibi haksızım.

Sebeup yok,
olması da imkânsız.
Bu yaptığım iş ayıp
rezalet.
Fakat elimde değil
seni kıskanıyorum
beni affet...

9 Ekim 1945

Dün gece rüyama girdin :
dizimin dibinde oturuyormuşun.
Başını kaldırdın, kocaman, sarı gözlerini bana çevirdin.
Bir şeyler soruyormuşun.
Islak dudakların kapanıp açılıyor,
sesini duymuyorum ama.

Gecenin içinde bir yerlerde aydınlık bir haber gibi saat çalıyor.
Havada fısıltısı başsızlığın ve sonsuzluğun.
Kırmızı kafesinde, kanaryamın : «Memo»mun türküsü,
sürülmüş bir tarlada toprağı itip yükselen tohumların çıtırdısı
ve bir kalabalığın haklı ve muzaffer uğultusu geliyor kulağıma.
Senin ıslak dudakların hep öyle açılıp kapanıyor
sesini duymuyorum ama...

Kahrederek uyandım.
Kitabın üstünde uyuyakalmışım meğer.
Düşünüyorum :
yoksa senin miydi bütün o sesler?

10 Ekim 1945

Gözlerine bakarken
güneşli bir toprak kokusu vuruyor başıma,
bir buğday tarlasında, ekinlerin içinde kayboluyorum...
Yeşil pırıltılarla uçsuz bucaksız bir uçurum,
durup dinlenmeden değişen ebedî madde gibi gözlerin :
sırrını her gün bir parça veren
fakat hiçbir zaman
büsbütün teslim olmayacak olan...

18 Ekim 1945

Kale kapısından çıkarken ölümle buluşmak üzere,
son defa dönüp baktığımızda şehre,
sevgilim, şu sözleri söyleyebileceğiz :
«- Pek de öyle güldürmedinse de yüzümüzü,
çalıştık gücümüzün yettiği kadar
seni bahtiyar
kılalım diye.
Devam ediyor bahtiyarlığa doğru gidişin,
devam ediyor hayat.
İçimiz rahat,
gönlümüzde hak edilmiş ekmeğine doymuşluk,
gözümüzde ışığından ayrılmanın kederi,
işte geldik gidiyoruz
şen olasın Halep şehri...»

27 Ekim 1945

Bir elmanın yarısı biz
yarısı bu koskoca dünya.
Bir elmanın yarısı biz
yarısı insanlarımız.
Bir elmanın yarısı sen
yarısı ben
ikimiz...

28 Ekim 1945

İtır saksısında artan koku,
denizlerde uğultular
ve işte dolgun bulutları ve akıllı toprağıyla sonbahar...
Sevgilim,
yaş kemâlini buldu.
Bana öyle gelir ki
belki bin yıllık bir ömrün macerası geçti başımızdan.
Ama biz hâlâ
güneşin altında el ele yalnayak koşan
hayran gözlü çocuklarız...

5 Kasım 1945

Çiçekli badem ağaçlarını unut.
Değmez,
bu bahiste
geri gelmesi mümkün olmayan hatırlanmamalı.
Islak saçlarını güneşte kurut :
olgun meyvelerin baygınlığıyla pırıldasın
nemli, ağır kızılıtlar...
Sevgilim, sevgilim,
mevsim
sonbahar...

8 Kasım 1945

Uzaktaki şehrimin damları üzerinden
ve Marmara denizinin dibinden geçip
sonbahar topraklarını aşarak
olgun ve ıslak
geldi sesin.
Bu, üç dakikalık bir zamandı.
Sonra, telefon simsiyah kapandı...

12 Kasım 1945

Damardan boşanan kan gibi ılık ve uğultulu
son lodolar esmeye başladı.
Havayı dinliyorum :
nabız yavaşladı.
Uludağda, zirvede kar
ve Kirezli-yaylada şahane ve şişşirin yatmış uykudadır
kırmızı kestane yapraklarının üstünde ayılar.
Ovada kavaklar soyunuyor.
İpekböceği tohumları kışlaklarına gitti gidecek,
sonbahar bitti bitecek,
nerdeyse girecek gebe-uykularına toprak.
Ve biz yine bir kış daha geçireceğiz :

büyük öfkemizin içinde
ve mukaddes ümidimizin ateşinde ısınarak...

13 Kasım 1945

Tarif kabul etmez, - diyorlar, - İstanbulun sefaleti,
milleti, - diyorlar, - kırıp geçirdi açlık,
verem illeti, - diyorlar, - diz boyu.
Şu kadarcık kız çocuklarını, - diyorlar, -
yangın yerlerinde, sinema localarında...

.....
.....

Kara haberler geliyor uzaktaki şehrimden :
namuslu, çalışkan, fakir insanların şehri -
sahici İstanbulum,
sevgilim, senin mekânın olan
ve nereye sürülsem, hangi hapiste yatsam
sırtımda, torbamın içinde götürdüğüm
ve evlât acısı gibi yüreğimde,
senin hayalin gibi gözlerimde taşıdığım şehir...

20 Kasım 1945

Saksılarda hâlâ tek tük karanfil bulunursa da
ovada güz nadasları yapıldı çoktan,
tohum saçılıyor.
Ve zeytin devşirilmekte.
Bir yandan kışa girilmekte,
bir yandan bahar fidelerine yer açılıyor.
Bense hasretinle dolu
ve büyük yolculukların sabırsızlığıyla yüklü
yatıyorum demirli bir şilep gibi Bursada...

1945 yılı Aralık ayının dördü

İlk göz göze geldiğimiz günkü elbiseni çıkar sandıktan,
giyin, kuşan,
benze bahar ağaçlarına...
Hapisten
mektubun içinde yolladığım karanfili tak saçlarına,
kaldır, öpülesi çizgilerle kırışık beyaz, geniş alnını,
böyle bir günde yılgın ve kederli değil,
ne münasebet,
böyle bir günde bir isyan bayrağı gibi güzel olmalı Nâzım Hikmetin
kadını...

5 Aralık 1945

Delindi sintine,
esirler parçalamakta pırangaları.
Yıldız-poyrazdır esen,
tekneyi kayaların üstüne atacak.
Bu dünya, bu korsan gemisi batacaktır,
taş çatlasa batacak.
Ve senin alnın gibi hür, ferah ve ümitli bir âlem
kuracağız Pirâyem...

6 Aralık 1945

Onlar ümidin düşmanıdır, sevgilim,
akar suyun,
meyve çağında ağacın,
serpilip gelişen hayatın düşmanı.
Çünkü ölüm vurdu damgasını alınlarına :
- çürüyen diş, dökülen et -,
bir daha geri dönmek üzere yıkılıp gidecekler.
Ve elbette ki, sevgilim, elbet,
dolaşacaktır elini kolunu sallaya sallaya,
dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle : işçi tulumuyla
bu güzelim memlekette hürriyet...

7 Aralık 1945

Bursada havlucu Recebe,
Karabük fabrikasında tesviyeci Hasana düşman,
fakir-köylü Hatçe kadına,
ırgat Süleymana düşman,
sana düşman, bana düşman,
düşünen insana düşman,
vatan ki bu insanların evidir,
sevgilim, onlar vatana düşman...

12 Aralık 1945

Ağaçlar ovada son bir gayretle pırıldamakta :
pul pul altın
bakır
tunç ve tahta...
Öküzlerin ayakları yaş toprağa gömülüyor yumuşacık.
Ve dağlar dumana batık
kurşunî, sırlısıklam...
Tamam,
sonbahar belki bugün bitti artık.
Yaban kazları hızla gelip geçti demin
herhal İznik gölüne gidiyorlar.
Havada serin
havada is kokusu gibi bir şey :
havada kar kokusu var...
Şimdi dışarda olmak,
dörtmala sürmek dağlara doğru atı.
«- Ata binmesini de bilmezsin,» -- diyeceksin ama
şakayı bırak ve kıskanma,
yeni bir huy edindim hapiste :
seni sevdiğim kadar değilse de
hemen hemen ona yakın seviyorum tabiatı...
Ve ikiniz de uzaktasınız...

13 Aralık 1945

Gece kar birdenbire bastırmış.
Bembeyaz dallardan dağılan kargalarla başladı sabah.
Göz alabildiğine Bursa ovasında kış :
başsızlık ve sonsuzluk geliyor akla.
Sevgilim,
değişti mevsim
çekişen gelişmelerden sonra bir sıçramakla.
Ve karın altında mağrur

hamarat
sürüp gidiyor hayat...

14 Aralık 1945

Hay aksi lânet, fena bastırđı kış...
Sen ve namuslu İstanbulum ne haldesiniz kim bilir?
Kömürün var mı?
Odun alabildin mi?
Camların kıyısına gazete kâadı yapıştırdı.
Gece erkenden yatağa gir.
Evde de satılacak bir şey kalmamıştır.
Yarı aç, yarı tok üşümek :
dünyada, memleketimizde ve şehrimizde
bu işte de çoğunluk bizde...

Piyer Loti

<<
Tevekkül!
Kısmet!
Kafes, han, kervan
şadırvan!
Gümüş tepsilerde rakseten sultan!
Mihrace, padişah,
bin bir yaşında bir şah.
Minarelerde sallanıyor sedef nalınlar,
burunları kınalı kadınlar
ayaklarıyla gergef dokuyor.
Rüzgarlarda yeşil sarıklı imamlar ezan okuyor! >>

İste Frenk şairinin gördüğü şark!
İşte
dakikada 1.000.000 basılan
kitapların
şark'ı!
Lakin
ne dün
ne bugün
ne yarın
böyle bir şark
yoktu,
olmayacak!

Şark
üstünde çıplak
esirlerin
aç geberdiği toprak!
Şarklıdan başka herkesin
orta mali olan memleket!
Açlığın kıtlıktan olduğu diyar!
Ağızına kadar
buğdayla dolu ambar!
Avrupa'nın ambarı!

Asya!
Amerikan dretnotlarının tel direklerine
senin Çinlilerin
uzun saçlarından
sarı mumlar gibi asıyorlar kendilerini!
Himalayanın

en yüksek
en dik
en karlı tepesinde
Britanya zabitleri cazbant çaldırıyorlar,
kara tırnaklı ayaklarını daldırıyorlar,
Paryaların
beyaz dişli ölülerini attığı Gania!
Anadolu baştan başa
Armistrongun
talim meydanı oldu!
Asyanın bağı doldu!
Şark
yutmayacak
artık!
Bıktık be bıktık!
İçinizden biri
can verebilse bile
açlıktan ölen öküzümüze,
burjuvaysa eğer
gözükmesin gözümüze!
Hatta sen
sen Pier Lobi!
Sarı muşamba derilerimizden
birbirimize
geçen
tifüsün biti
senden daha yakındır bize
Fransız zabiti!
Fransız zabiti sen
o üzüm gözlü Azadeyi
bir orospudan
daha çabuk unuttun!
Kalbimize diktiğin
Azadenin taşını
bir tahta hedef gibi topa tuttun!
Bilmeyenler
bilsin:
sen bir şarlatandan başka bir şey değilsin!
Şarlatan!
Çürük Fransız kumaşlarını
yüzde beş yüz ihtikarla şarka satan:
Piyer Loti!
Ne domuz bir burjuvaymışsın meğer!
Maddeden ayrı ruha inansaydım eğer,
Şarkın kurtulduğu gün
senin ruhunu
köprü başında çarmıha gerer
karsısında cigara içerdim!
Ben elimi size verdim,
size verdik bir elimizi
kucaklayın bizi
Avrupanın sankulotları!
Surelim yan yana bindiğimiz al atları!
Menzil yakın
bakın
kurtuluş günü artık sayılı.
Önümüzde şarkın kurtuluş yılı
bize kanlı mendilini sallıyor.
Al atlarımız emperyalizmin göbeğini nallıyor.

Portatif Karyola

Bu onun karyolası
portatif bir karyola.
O her sabah
buradan çıkardı yola.
Ve her akşam
burda çözerdi ıslak ayakkaplarını.
Karyolanın başucunda kitaplar...
Açıyorum
bire birer
kitaplarını.
Satırların
üzerinde
ellerinin izi var.
Pencerenin içindeki
bu beyaz diş fırçası, bu bembeyaz sabun
onun...
Elsiz kolları göğsünde
yattıyor karyolanın üstünde
lacivert gemici fanilası..
Bu onun karyolası
portatif bir karyola.
Duvarda külrengi bayramlık kasketi.
Yerde bir üçüncü mevki
tren bileti.....

Postacı

İnsanın, dünyanın, yurdun haberini,
ağacın, kuşun, kurdun haberini,
seher vakitlerinde
yahut
gecenin ortasında
taşıdım insanlara yüreğimin çantasında,
şairlik ettim
bir çeşit postacılık yani.
Çocukken postacı olmak isterdim,
şairlik filân yoluyla değil ama
basbaya, sahici postacı.
Renkli kalemlerle çizilirdi bin türlü resim
hep aynı postacının, Nâzımın resmi,
Jül Vernin romanlarıyla coğrafya kitaplarına.
İşte, köpeklerin çektiği kızığı
sürüyorum buzun üzerinde,
Işıldıyor kuzey şafağı
konserve kutularıyla posta
paketlerinde.

Bering boğazını geçiyorum.
Yahut işte bozkırda gölgesinde ağır bulutların
asker mektubu dağıtıp ayran içiyorum.
Yahut da büyük şehrin uğultulu asfaltındayım,
çantamda yazıları yalnız müjdelerin
yalnız umutların.
Yahut çölde, yıldızların altındayım.
Bir küçük kız ateşler içinde hasta.
Kapı çalınıyor gece yarısı:

-posta!
Küçük kızın gözleri açıldı mavi mavi.

Babası yarın akşam dönüyor hapislikten.
O karda kıyamette bendim bulan o evi,
komşu kıza bendim telegrafı getiren.

Çocukken postacı olmak isterdim.
Oysaki, Türkiyemde postacılık zor sanattır.
Telegraflarda envai türlü acı
mektuplarda satır satır keder taşır
o güzelim memlekette postacı.

Çocukken postacı olmak isterdim.
Muradıma, Macaristan'da erdim, ellisinde.
Çantamda bahar,
Çantamda Tuna'nın pırlıtsıyla
kuş cıvıltısıyla,
taze çimen kokusuyla dolu mektuplar.
Moskova'ya Budapeşte'den,
çocukların çocuklara mektupları.

Çantamda cennet...
Bir zarfın üzeri:
"Memet,
Nâzım Hikmet'in oğlu,
Türkiye"
diye yazılı.

Moskova'da mektupları birer birer
kendim dağıttım adreslerine.
Yalnız Memedin mektubunu götüremem yerine.
hattâ yollıyamam.

Nâzım'ın oğlu,
haramiler kesmiş yolu,
mektubunu vermezler.

Radtyoaktifiteli Yağmurlar Üstüne

Kapayın pencereleri sınıksıkı,
çocukları sokaklara bırakmayın,
yağmurlar ölüm taşıyor tohumlara,
paslı yağmurlar yağıyor.

Yağmurları temizlenmeli,
yine gümüş gibi parlatmalı yağmurları,
yağmurlar yine yalnız güneşi taşısin tohumlara,
çocuklar yine koşabilsin yağmurların içinde,
pencereleri yağmurlara açabilelim.

Rubai

Ben bir bahçıvanım sen benim
Yedi yılda açan gülümsün
Erişilmez oluşun yıldırıyor beni
Belki bilhassa bundan dolayı makbulsün

Rubailer

BİRİNCİ BÖLÜM

1

Bir gerçek âlemde gördüğün ey Celâleddin, heyûlâ filân değil,
uçsuz bucaksız ve yaratılmadı, ressamı illetî-ûlâ filân değil.
Ve senin kızgın etinden kalan rubailerin en muhteşemi:
«Suret hemî zillest...» filân diye başlayan değil...

2

Ruhum ne ondan önce vardı, ne ondan ayrı bir sırrın kemâlidir,
ruhum onun, o dışımdaki âlemin bende akseden hayâlidir.
Ve aslından en uzak ve aslına en yakın hayâl
bana ışığı vuran yârimin cemâlidir...

3

Sevgilimin hayâli dile geldi aynanın üzerinde:
«- O yok, ben varım, » - dedi bana günün birinde.
Vurdum, düştü parçalandı ayna, kayboldu hayâl
ve lâkin çok şükür sevgilim duruyor yerli yerinde...

4

Muşambanın üstüne resmini bir kerecik çizdim ama
günde bin kere resmin çıktı bende tepemden tırnağıma,
fakat ne tuhaf şey hayâlin onda daha çok kalacak
benden uzun ömürlüdür muşamba...

5

Sarılıp yatmak mümkün değil bende senden kalan hayâle.
Halbuki sen orda, şehrimde gerçekten varsın etinle kemiğinle
ve balından mahrum edildiğim kırmızı ağzın, kocaman gözlerin gerçekten var
ve âsi bir su gibi teslim oluşun ve beyazlığın ki dokunamıyorum bile...

6

Öptü beni: «- Bunlar, kâinat gibi gerçek dudaklardır, » - dedi.
«Bu ıtır senin icâdın değil, saçlarımdan uçan bahardır, » - dedi.
«İster gökyüzünde seyret, ister gözlerimde:
«körler onları görmese de, yıldızlar vardır, » - dedi...

7

Bu bahçe, bu nemli toprak, bu yasemin kokusu, bu mehtaplı gece
pırıldamakta devâmedecek ben basıp gidince de,
çünkü o ben gelmeden, ben geldikten sonra da bana bağlı olmadan vardı
ve bende bu aslın sureti çıktı sadece...

8

«- Paydos...» - diyecek bize bir gün tabiat anamız, -
«gülmek, ağlamak bitti çocuğum...»
Ve tekrar uçsuz bucaksız başlayacak:
görmeyen, konuşmayan, düşünmeyen hayat...

9

Ayrılık yaklaşıyor her gün biraz daha,
güzelim dünya elvedâ,
ve merhaba
k â i n a t...

10

Balla dolu petek
yani gözlerin güneşle dolu...
Gözlerin, sevgilim, gözlerin toprak olacak yarın,
bal başka petekleri doldurmakta devâmedecek...

11

Ne nurdan
ne çamurdan,
sevgilim, kedisi ve kedinin boynundaki boncuk
yuğrumlarındaki farkla hepsi aynı hamurdan...

12

Lahana, otomobil, veba mikrobu ve yıldız
hep hısım akrabamız.
Ve ey güneş gözlü sevgilim, «Cotigo, ergo sum» 1 değil
bu haşmetli ailede varız da düşünebilmekteyiz...

1 Düşünüyorum, demek ki varım.

13

Aramızda sadece bir derece farkı var,
işte böyle kanaryam,
sen kanatları olan, düşünemeyen kuşsun,
ben elleri olan, düşünebilen adam...

İKİNCİ BÖLÜM

1

«- Şarapla doldur tasını, tasın toprakla dolmadan, » - dedi Hayyam.
Baktı ona gül bahçesinin yanından geçen uzun burunlu, yırtık pabuçlu adam:
«- Ben, bu nimetleri yıldızlarından çok olan dünyada açım, » - dedi,
«şaraba değil, ekmek almaya bile yetmiyor param...»

2

Ölümü, ömrün kısalığını tatlı bir kederle düşünerek
şarap içmek lâle bahçesinde, ayın altında...
Bu tatlı keder doğduk doğal nasibolmadı bize:
bir kenar mahallede, simsiyah bir evde, zemin katında...

3

Ömür gelip geçiyor, vakti ganimet bil uyanılmaz uykulara varmadan:
yâkut şarabı billûr kadehe doldur, seher vaktidir ey delikanlı uyan...
Perdesiz, buz gibi odasında uyandı delikanlı,
gecikmeyi affetmeyen fabrikanın canavar düdüğüdü uğuldayan...

4

Geçmiş günün hasretini çekmem
- yalnız bir yaz gecesi bir yana -
ve gözümün son mavi pırıltısı bile
gelecek günün müjdesini verecek sana...

5

Ben, bir insan,
ben, Türk şairi komünist Nâzım Hikmet ben,
tepeden tırnağa iman,
tepeden tırnağa kavga, hasret ve ümitten ibâret ben...

6

Ben, spiker, konuştum,
sesim bir tohum gibi ağır ve çıplak:
- Kalbimin saat ayarını veriyorum,
gonga tam şafak vakti vurulacak.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1

İnsan
ya hayrandır sana, ya düşman.

Ya hiç yokmuşsun gibi unutulursun
ya bir dakika bile çıkmazsın akıldan...

2

Çürüksüz ve cam gibi berrak bir kış günü
sımsıkı etini dişlemek sıhhatli, beyaz bir elmanın.
Ey benim sevgilim, karlı bir çam ormanında nefes almanın
bahtiyarlığına benzer seni sevmek...

3

Kim bilir belki bu kadar sevmezdik birbirimizi
uzaktan seyredemeseydik ruhunu birbirimizin.
Kim bilir felek ayırmasaydı bizi birbirimizden
belki bu kadar yakın olmazdık birbirimize...

4

Gün iyiden iyiye ısıdı artık,
tortusu dibe çöken bir su gibi duruldu, berraklaştı ortalık.
Sevgilim, sanki seninle yüz yüze geldim birdenbire:
aydınlık, alabildiğine aydınlık...

Ruhum

Ruhum
gözlerini yumuşacık yum
kucağımdaymışsın gibi bırak kendini
ninni,
uykunda unutma beni
ninni...
Gözlerini yumuşacık yum
yeşil ela gözlerini
ninni ruhum ninni
Sen yukarda yemişli dalların içindesin,
yeşil gözlerin güneş dolu,
dudakların bala bulanmış
ben ağacın dibindeyim,
bir ayağım çukurda...
Ben senden çok önce gideceğim,
sen bensiz kalacaksın ihtiyarlığında...

Ruhun

Ruhun bir ırmaktır gülüm
Akar yukarıda dağların arasından
Dağların arasından ovaya doğru
Ovaya doğru ovaya kavuşamadan bir türlü
Bir türlü kavuşamadan uykusuna söğütlerin
Geniş köprü gözlerinin rahatlığına
Sazlıklara yeşil başlı ördeklere
Düzlüklerin yumuşak başlı kederine kavuşamadan
Kavuşamadan ayın ışığındaki buğday tarlalarına ovaya doğru akar
Akar yukarıda dağların arasından
Bir yığılan bir dağılan bulutları sürükleyip
Geceleri iri iri yıldızları taşıyarak
dağbaşı yıldızlarını
Mavi güneşlerini de dağbaşı karlarının
Akar köpüklene köpüklene
Dibinde ak taşları kara taşlara karıştırıp
Akar akıntıya karşı yüzen balıklarıyla
Dönemeçlerde kuşkulu

Uçurumlara düşüp şahlanarak
Kendi uğultusuyla deli divane
Akar yukarıda dağların arasından
Dağların arasından ovaya doğru
Ovaya doğru ovayı kovalayıp
Ovaya kavuşmadan bir türlü.

Salkımsöğüt

Akıyordu su
gösterip aynasında söğüt ağaçlarını.
Salkımsöğütler yıkıyordu suda saçlarını!
Yanan yalın kılıçları çarparak söğütlere
koşuyordu kızıl atlılar güneşin battığı yere!
Birden
bire kuş gibi
vurulmuş gibi
kanadından
yaralı bir atlı yuvarlandı atından!
Bağırmadı,
gidenleri geri çağırmadı,
baktı yalnız dolu gözlerle
uzaklaşan atlıların parıldayan nallarına!

Ah ne yazık!
Ne yazık ki ona
dört nal giden atların köpüklü boynuna bir daha yatmayacak,
beyaz orduların ardında kılıç oynatmayacak!

Nal sesleri sönüyor perde perde,
atlılar kayboluyor güneşin battığı yerde!

Atlılar atlılar kızıl atlılar,
atları rüzgâr kanatlılar!
Atları rüzgâr kanat...
Atları rüzgâr...
Atları...
At...

Rüzgâr kanatlı atlılar gibi geçti hayat!

Akar suyun sesi dindi.
Gölgeler gölgelendi
renkler silindi.
Siyah örtüler indi
mavi gözlerine,
sarktı salkımsöğütler
sarı saçlarının
üzerine!

Ağlama salkımsöğüt,
ağlama,
Kara suyun aynasında el bağlama!
el bağlama!
ağlama!

Saman Sarısı

Vera Tulyakova'ya derin saygılarımla

I

Seher vakti habersizce girdi gara ekspres
kar içindeydi
ben paltomun yakasını kaldırmış perondaydım
peronda benden başka da kimseler yoktu
durdu önümde yataklı vagonun pencerelerinden biri
perdesi aralıktı
genç bir kadın uyuyordu alacakaranlıkta alt ranzada
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kırmızı dolgun dudaklarıysa şımarık ve somurtkandı
üst ranzada uyuyamı göremedim
habersizce usulcacık çıktı gardan ekspres
bilmiyorum nerden gelip nereye gittiğini
baktım arkasından
üst ranzada ben uyuyorum

Varşova'da Biristol Oteli'nde
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığım yoktu
oysa karyolam tahtaydı dardı
genç bir kadın uyuyor başka bir karyolada
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
ak boynu uzundu yuvarlaktı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
oysa karyolası tahtaydı dardı
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyorduk gece yarısına
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığımız yoktu
oysa karyolalar tahtaydı dardı
iniyorum merdivenleri dördüncü kattan
asansör bozulmuş yine
aynaların içinde iniyorum merdivenleri
belki yirmi yaşındayım belki yüz yaşındayım
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyorduk gece yarısına
üçüncü katta bir kapının ötesinde bir kadın gülüyor sağ elimde kederli bir
gül açıldı ağır ağır
Kübalı bir balerinle karşılaştım ikinci katta karlı pencerelerde
taze esmer bir yalaza gibi geçti alnımın üzerinden
şair Nikolas Gilyen Havana'ya döndü çoktan
yıllarca Avrupa ve Asya otellerinin hollerinde oturup içtikti yudum
yudum şehirlerimizin hasretini
iki şey var ancak ölümle unutulur
anamızın yüzüyle şehrimizin yüzü
kapıcı uğurladı beni gocuğu geceye batık
yürüdüm buz gibi esen yelin ve neonların içinde yürüdüm
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarısına
çıktılar önüme ansızın
oraları gündüz gibi aydınlıktı ama onları benden başka gören olmadı
bir mangaydılar
kısa konçlu çizmeleri pantolonları ceketleri
kolları kollarında gamalı haç işaretleri
elleri ellerinde otomatikleri vardı
omuzları miğferleri vardı ama başları yoktu
omuzlarıyla miğferlerinin arası boşluktu
hattâ yakaları boyunları vardı ama başları yoktu
ölümlerine ağlanmayan askerlerdendiler
yürüdük
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
gözlerinden belli diyemem
başları yok ki gözleri olsun
korktukları hem de hayvanca korktukları belli

belli çizmelerinden
korku belli mi olur çizmelerden
oluyordu onlarınki
korkularından ateş etmeğe de başladılar artsız arasız
bütün yapıları bütün taşıt araçlarına bütün canlılara
her sese her kıvıltıya ateş ediyorlar
hattâ Şopen Sokağı'nda mavi balıklı bir afişe ateş ettiler
ama ne bir sıva parçası düşüyor ne bir cam kırılıyor
ve kurşun seslerini benden başka duyan yok
ölüler bir SS mangası da olsa ölüler öldüremez
ölüler dirilerek öldürür kurt olup elmanın içine girerek
ama korktukları hem de hayvanca korktukları belli
bu şehir öldürülmemiş miydi kendileri öldürülmeden önce
bu şehrin kemikleri birer birer kırılıp derisi yüzülmemiş miydi
derisinden kitap kabı yapılmamış mıydı yağından sabun saçlarından sicim
ama işte duruyordu karşılarında gecenin ve buz gibi esen yelin içinde sıcak
bir firancala gibi
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarısına
Belveder yolunda düşündüm Lehlileri
kahraman bir mazurka oynuyorlar tarihleri boyunca
Belveder yolunda düşündüm Lehlileri
bana ilk ve belki de son nişanımı bu sarayda verdiler
tören memuru açtı yaldızlı ak kapıyı
girdim büyük salona genç bir kadınla
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
ortalıkta da ikimizden başka kimseler yoktu
bir de akvareller bir de incecik koltuklar kanapeler bebekevlerindeki gibi
ve sen bundan dolayı
bir resimdin açık maviyle çizilmiş belki de bir taş bebektin
belki bir pırıltıydın düşümden damlamış sol mememin üstüne
uyuyordun alacakaranlıkta alt ranzada
ak boynun uzundu yuvarlağı
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığın yoktu
ve işte Kırakof şehrinde Kapris Bari
vakit hızla ilerliyor gece yarısına yaklaşıyoruz
ayrılık masanın üstündeydi kahve bardağıyla limonatamın arasında
onu oraya sen koydun
bir taş kuyunun dibindeki suyu
bakıyorum eğilip
bir koca kişi gülümsüyor bir buluta belli belirsiz
sesleniyorum
seni yitirmiş geri dönüyor sesimin yankıları
ayrılık masanın üstündeydi cıgara paketinde
gözlüklü garson getirdi onu ama sen ismarladın
kıvrılan bir dumandı gözlerinin içinde senin
cıgaranın ucunda senin
ve hoşça kal demeğe hazır olan avucunda
ayrılık masanın üstünde dirseğini dayadığın yerdeydi
aklından geçenlerdeydi ayrılık
benden gizlediklerinde gizlemediklerinde
ayrılık rahatlığında senin
senin güvenindeydi bana
büyük korkundaydı ayrılık
birdenbire kapın açılır gibi sevdalanmak birilerine ansızın
oysa beni seviyorsun ama bunun farkında değilsin
ayrılık bunu farketmeyişindeydi senin
ayrılık kurtulmuştu yerçekiminden ağırlığı yoktu tüy gibiydi diyemem
tüyün de ağırlığı var ayrılığın ağırlığı yoktu ama kendisi vardı
vakit hızla ilerliyor gece yarısını yaklaşıyor bize
yürüdük yıldızlara değen Ortaçağ duvarlarının karanlığında
vakit hızla akıyordu geriye doğru
ayak seslerimizin yankıları sarı sıksa köpekler gibi geliyordu
ardımızdan koşuyordu önümüze

Yegelon Üniversitesi'nde şeytan taşlara tırnaklarını batıra batıra dola-
şıyor
bozmağa çalışıyor Kopernik'in Araplardan kalma usturlabını
ve pazar yerinde bezzazlar çarşısının kemerleri altında rok end rol oynu-
yor Katolik öğrencilerle
vakıt hızla ilerliyor gece yarısına yaklaşıyoruz
vuruyor bulutlara kızılıtsı Nova Huta'nın
orda köylerden gelen genç işçiler madenle birlikte
ruhlarını da alev alev döküyor yeni kalıplara
ve ruhların dökümü madenin dökümünden bin kere zordur
Meryem Ana kilisesinde çan kulesinde saat başlarını çalan borozan gece
yarısını çaldı
Ortaçağdan gelen çığlığı yükseldi
şehre yaklaşan düşmanı verdi haber
ve sustu gırtlığına saplanan okla ansızın
borazan iç rahatlığıyla öldü
ve ben yaklaşan düşmanı görüp de haber veremedim öldürülmenin acısını
düşündüm
vakıt hızla ilerliyor gece yarısını ışıklarını yeni söndürmüş bir vapur
iskelesi gibi arkada kaldı
seher vakti habersizce girdi gara ekspres
yağmurlar içindeydi Pırağ
bir gölün dibinde gümüş kakma bir sandıktı
kapağını açtım
içinde genç bir kadın uyuyor camdan kuşların arasında
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
kapadım kapağı yükledim sandığı yük vagonuna
habersizce usulcacık çıktı gardan ekspres
baktım arkasından kollarım iki yanına sarkık
yağmurlar içindeydi Pırağ
sen yoksun
uyuyorsun alacakaranlıkta alt ranzada
üst ranza bomboş
sen yoksun
yeryüzünün en güzel şehirlerinden biri boşaldı
içinden elini çektiğin bir eldiven gibi boşaldı
söndü artık seni görmeyen aynalar nasıl sönerse
yitirilmiş akşamlar gibi Vıltava suyu akıyor köprülerin altından
sokaklar bomboş
bütün pencerelerde perdeler inik
tıramvaylar bomboş geçiyor
biletçileri vatmanları bile yok
kahveler bomboş
lokantalar barlar da öyle
vitrinler bomboş
ne kumaş ne kırstal ne et ne şarap
ne bir kitap ne bir şekerleme kutusu
ne bir karanfil
şehri duman gibi saran bu yalnızlığın içinde bir koca kişi yalnızlıkta on kat
artan ihtiyarlığın kederinden silkinmek için Lejyonerler Köprü-
sü'nden martılara ekmek atıyor
gereğinden genç yüreğinin kanına batırıp
her lokmayı
vakıtları yakalamak istiyorum
parmaklarımda kalıyor altın tozları hızlarının
yataklı vagonunda bir kadın uyuyor alt ranzada
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
elleriyse gümüş şamdanlarda mumlardı
üst ranzada uyuyanı göremedim
ben değilim bir uyuyan varsa orda
belki de üst ranza boş

Moskova'ydı üst ranzadaki belki
duman basmış Leh toprağını
Birest'i de basmış
iki gündür uçaklar kalkıp inemiyor
ama tirenler gelip gidiyor bebekleri akmış gözlerin içinden geçiyorlar
Berlin'den beri kompartımanda bir başımayım
karlı ovaların güneşiyle uyandım ertesi sabah
yemekli vagona kefir denen bir çeşit ayran içtim
garson kız tanıdı beni
iki piyesimi seyretmiş Moskova'da
garda genç bir kadın beni karşıladı
beli karınca belinden ince
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
tuttum elinden yürüdük
yürüdük güneşin altında karları çtırdıdata çtırdıdata
o yıl erken gelmişti bahar
o günler Çobanyıldızına haber uçurulan günlerdi
Moskova bahtiyardı bahtiyardım bahtiyardık
yitirdim seni ansızın Mayakovski Alanı'nda yitirdim ansızın seni oysa
ansızın değil çünkü önce yitirdim avucumda elinin sıcaklığını senin
sonra elinin yumuşak ağırlığını yitirdim avucumda sonra elini
ve ayrılık parmaklarımızın birbirine ilk değişinde başlamıştı çoktan
ama yine de ansızın yitirdim seni
asfalt denizlerinde otomobilleri durdurup baktım içlerine yoksun
bulvarlar karlı
seninkiler yok ayak izleri arasında
botlu iskarpinli çoraplı çıplak senin ayak izlerini birde tanırım
milisyonerlere sordum
görmediniz mi
eldivenlerini çıkarmışsa ellerini görmemek olmaz
elleri gümüş şamdanlarda mumlardır
milisyonerler büyük bir nezaketle karşılık veriyor
görmedik
İstanbul'da Sarayburnu akıntısını çıkıyor bir romorkör ardında üç
mavna
gak gak ediyor da vak vak ediyor da martı kuşları
seslendim mavnalara Kızıl Meydan'dan romorkörün kaptanına sesleneme-
dim çünkü makinası öyle gümbürdüyordu ki sesimi duyamazdı
yorgundu da kaptan ceketinin düğmeleri de kopuktu
seslendim mavnalara Kızıl Meydan'dan
görmedik
girdim giriyorum Moskova'nın bütün sokaklarında bütün kuyruklara
ve yalnız kadınlara soruyorum
yün başörtülü güler yüzlü sabırlı sessiz kocakarılar
al yanaklı kopça burunlu tazeler şapkaları yeşil kadife
ve genç kızlar tertemiz sınımsız gayetle de şık
belki korkunç kocakarılar bezgin tazeler şapşal kızlar da var ama onlardan
bana ne
güzeli kadın milleti erkeklerden önce görür ve unutmaz
görmediniz mi
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kara paltosunun yakası ak ve sedef düğmeleri kocaman
Pırağ'da aldı
görmedik
vakıtlarla yarışıyorum bir onlar öne geçiyor bir ben
onlar öne geçince ufalan kırmızı ışıklarını görmez olacağım diye ödüm
kopuyor
ben öne geçtim mi ışıldakları gölgemi düşürüyor yola gölgem koşuyor
önümde gölgemi yitireceğim diye de bir telâştır alıyor beni
tiyatrolara konserlere sinemalara giriyorum
Bolşoy'a girmedim bu gece oynanan operayı sevmezsin
Kalamış'ta Balıkçının Meyhanesine girdim ve Sait Faik'le tatlı tatlı
konuşuyorduk ben hapisten çıkmalı bir ay olmuştu onun karaciğeri

sancılar içindeydi ve dünya güzeldi
lokantalara giriyorum estirat orkestraları yani cazları ünlülerin
sırmalı kapıcılara bahşiş sever dalgın garsonlara
gardroptakilere ve bizim mahalle bekçisine soruyorum
görmedik
çaldı geceyarısını Strasnoy Manastırı'nın saat kulesi
oysa manastır da kule de yıkıldı çoktan
yapılıyor şehrin en büyük sineması oralarda
oralarda on dokuz yaşına rastladım
birbirimizi birde tanıdık
oysa birbirimizin yüzünü görmüşlüğümüz yoktu fotoğraflarımızı bile
ama yine de birbirimizi birde tanıdık şaşmadık el sıkışmak istedik
ama ellerimiz birbirine dokunamıyor aramızda kırk yıllık zaman duruyor
uçsuz bucaksız donmuş duruyor bir kuzey denizidir
ve Strasnoy Alanı'na şimdi Puşkin Alanı kar yağmaya başladı
üşüyorum hele ellerim ayaklarım
oysa yün çoraplıyım da kunduralarımla eldivenlerim kürklü
çorapsız olan oydu bezle sarmış postallarında ayaklarını elleri çıplak
ağzında ham bir elmanın tadı dünya
on dördünde bir kız memesi sertliği avuçlarındaki
gözünde türkülerin boyu kilometre kilometre ölümün boyu bir karış
ve haberi yok başına geleceklerin hiçbirinden
onun başına gelecekleri bir ben biliyorum
çünkü inandım onun bütün inandıklarına
sevdim seveceği bütün kadınları
yazdım yazacağı bütün şiirleri
yattım yatacağı bütün hapislerde
geçtim geçeceği bütün şehirlerden
hastalandım bütün hastalıklarıyla
bütün uykularını uyudum gördüm göreceği bütün düşleri
bütün yitireceklerini yitirdim
saçları saman sarısı kirpikleri mavi
kara paltosunun yakası ak ve sedef düğmeleri koskocaman
görmedim

II

On dokuz yaşım Beyazıt Meydanı'ndan geçiyor çıkıyor Kızıl Meydan'a
Konkord'a iniyor Abidin'e rastlıyorum da meydanlardan konuşu-
yoruz
evveli gün Gagarin en büyük meydanı dolaşmış döndü Titof da dolaşmış
dönecek hem de on yedi buçuk kere dolanacak ama daha bundan
haberim yok
meydanlarla yapıardan konuşuyoruz Abidin'le tavan arasındaki otel
odamda
Sen ırmağı da akıyor Notr Dam'ın iki yanından
ben geceleyin pencereden bir ay dilimiymiş gibi görüyorum Sen
ırmağını rıhtımında yıldızların
bir de genç bir kadın uyuyor tavan arasındaki odamda Paris damlarının
bacalarına karışmış
yıllardır böyle derin uykulara dalmışlığı yoktu
saman sarısı saçları bigudili mavi kirpikleriyse yüzünde bulut
çekirdekdeki meydanla çekirdekdeki yapıdan konuşuyoruz Abidin'le
meydanda firdönen Celâlettin'den konuşuyoruz
Abidin uçsuz bucaksız hızın renklerini döktürüyor
ben renkleri yemiş gibi yerim
ve Matis bir manavdır kosmos yemişleri satar
bizim Abidin de öyle Avni de Levni de
mikroskobun ve füze lumbuzlarının gördüğü yapılar meydanlar renkler
ve şairleri ressamları çalgıcıları onların
hamlenin resmini yapıyor Abidin yüz elliye altmışın meydanlığında
suda balıkları nasıl görüp suda balıkları nasıl avlayabilirsem öyle görüp
öyle avlayabilirim kıvıl kıvıl akan vakıtları tuvalinde Abidin'in

Sen ırmağı da bir ay dilimi gibi
genç bir kadın uyuyor ay diliminin üstünde
onu kaç kere yitirip kaç kere buldum daha kaç kere yitirip kaç kere
bulacağım
işte böyle işte böyle kızım düşürdüm ömrümün bir parçasını Sen ırmağına
Sen Mişel Köprüsü'nden
ömrümün bir parçası Mösyö Düpon'un oltasına takılacak bir sabah çise-
lerken aydınlık
Mösyö Düpon çekip çıkaracak onu sudan Paris'in mavi suretiyle birlikte
ve hiçbir şeye benzetemeyecek ömrümün bir parçasını ne balığa ne
pabuç eskisine
atacak onu Mösyö Düpon gerisin geriye Paris'in suretiyle birlikte suret
eski yerinde kalacak.
Sen ırmağıyla akacak ömrümün bir parçası büyük mezarlığına ırmakların
damarlarımda akan kanın hıştırtısıyla uyandım
parmaklarımın ağırlığı yok
parmaklarım ellerimle ayaklarımdan kopup havalanacaklar salına salına
dönecekler başımın üstünde
sağım yok solum yok yukarım aşağım yok
Abidin'e söylemeli de resmini yapısın Beyazıt Meydanı'nda şehit düşenin
ve Gagarin Yoldaşın ve daha adını sanını kaşını gözünü bilmediği-
miz Titof Yoldaşın ve ondan sonrakilerin ve tavan arasında yatan
genç kadının
Küba'dan döndüm bu sabah
Küba meydanında altı milyon kişi akı karası sarısı melezi ışıklı bir
çekirdek diyor çekirdeklerin çekirdeğini güle oynaya
sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin
işin kolayına kaçmadan ama
gül yanaklı bebelerini emziren melek yüzlü anneciğin resmini değil
ne de ak örtüde elmaların
ne de akvaryumda su kabarcıklarının arasında dolanan kırmızı balığinkini
sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin
1961 yazı ortalarında Küba'nın resmini yapabilir misin
çok şükür çok şükür bugünü de gördüm ölsem de gam yemem gayrının
resmini yapabilir misin üstat
yazık yazık Havana'da bu sabah doğmak varmışın resmini yapabilir misin
bir el gördüm Havana'nın 150 kilometre doğusunda deniz kıyısına yakın
bir duvarın üstünde bir el gördüm
ferah bir türküydü duvar
el okşuyordu duvarı
el altı aylıktı okşuyordu boynunu anasının
on yedi yaşındaydı el ve Mariya'nın memelerini okşuyordu avucu nasır
nasırdı ve Karayip denizi kokuyordu
yirmi yaşındaydı el ve okşuyordu boynunu altı aylık oğlunun
yirmi beş yaşındaydı el ve okşamayı unutmuştu çoktan
otuz yaşındaydı el ve Havana'nın 150 kilometre doğusunda deniz
kıyısında bir duvarın üstünde gördüm onu
okşuyordu duvarı
sen el resimleri yaparsın Abidin bizim ırgatların demircilerin ellerini
Kübalı balıkçı Nikolas'ın da elini yap karakalem
kooperatiften aldığı pırıl pırıl evinin duvarında okşamaya kavuşan ve
okşamayı bir daha yitirmeyecek Kübalı balıkçı Nikolas'ın elini
kocaman bir el
deniz kaplumbağası bir el
ferah bir duvarı okşayabildiğine inanamayan bir el
artık bütün sevinçlere inanan bir el
güneşli denizli kutsal bir el
Fidel'in sözleri gibi bereketli topraklarda şeker kamışı hızıyla fışkırıp
yeşerip ballanan umutların eli
1961'de Küba'da çok renkli çok serin ağaçlar gibi evler ve çok rahat evler
gibi ağaçlar diken ellerden biri
çelik dökmeğe hazırlanan ellerden biri
mitralyöz türeküştiren türkülerini mitralyözleştiren el

yalansız hürriyetin eli
Fidel'in sıkıldığı el
ömrünün ilk kurşunkalemiyle ömrünün ilk kâadına hürriyet sözcüğünü
yazan el
hürriyet sözcüğünü söylerken sulanıyor ağızları Kübalıların balkutusu bir
karpuzu kesiyorlarmış gibi
ve gözleri parlıyor erkeklerinin
ve kızlarının eziliyor içi dokununca dudakları hürriyet sözcüğüne
ve koca kişileri en tatlı anılarını çekip kuyudan yudum yudum içiyor
mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin
hürriyet sözcüğünün resmini ama yalansızının
akşam oluyor Paris'te
Notr Dam turuncu bir lamba gibi yanıp söndü ve Paris'in bütün eski
yeni taşları turuncu bir lamba gibi yanıp söndü
bizim zanaatları düşünüyorum şiirciliği resimciliği çalgıcılığı filân düşü-
nüyorum ve anlıyorum ki
bir ulu ırmak akıyor insan eli ilk mağaraya ilk bizonu çizdiğinden beri
sonra bütün çaylar yeni balıkları yeni su otları yeni tatlarıyla dökülüyor
onun içine ve kurumayan uçsuz bucaksız akan bir odur.
Paris'te bir kestane ağacı olacak
Paris'in ilk kestanesi Paris kestanelerinin atası
İstanbul'dan gelip yerleşmiş Paris'e Boğaz sırtlarından
hâlâ sağ mıdır bilmem sağsa iki yüz yaşında filân olmalı
gidip elini öpmek isterdim
varıp gölgesinde yatsak isterdim bu kitabın kâadını yapanlar yazısını
dizenler nakışını basanlar bu kitabı dükkânında satanlar para verip
alanlar alıp da seyredenler bir de Abidin bir de ben bir de bir saman
sarısı belâsı, başımın.

Sanat Telâkkisi

Bazan ben de gönül ahlarımı
çekerim birer birer
kan kırmızı yakut bir tesbih gibi,
ve bu kızıl pırlıtlı tesbihin ipi
sırma saç tellerindedir...

Fakat benim
şiirime ilham veren perimin
omuzlarında açılan kanat:
asma köprülerimin
demir putrellerindedir! ..

Dinlenir, dinlenmez değil
bülbülün güle karşı feryatları...
Fakat asıl benim anladığım dil:
Bakır, demir, tahta, kemik ve kirişlerle çalınan
Bethovenin sonatları...

Sen istediğin kadar
tozu dumana katar
sürebilirsin atını! ..
Ben değişmem
en halüsüddem arap atına;
saatte 110 kilometrelik sür'atini
demir raylarda koşan
demir beygirimin.

İri şaşkın bir sinek gibi takılır bazan gözüm
odamın köşesindeki usta örümcek ağlarına...
Lâkin asıl hayranım ben:
halikleri mavi gömleklî mimarlarım olan

77 katlı beton-arme dağlarına!

Erkek güzeli
«Biblos ilâhı genç Adonis »
köprübaşında karşıma çıksa,
belki bakmadan geçirim de;
Filozofumun yuvarlak gözlüklü gözüne,
ve ateşçimin
dört köşe terli bir güneş gibi yanan yüzüne
bakmadan geçemem! ...

Ben elektrikli tezgâhlarımda doldurulan
üçüncü nevi hazır cigara içerim de,
isterse Samsun'un olsun
tütünü kâğıda elimle sarıp içemem!
Değişmedim
değişemem
Havvanın çırılçıplaklığına
meşin kasketli meşin ceketli karımı! .
Belki benim «tab'ı şairanem » yok? !
Neyleyim! .
toprak anamın çocuklarından çok seviyorum:
kendi çocuklarımı!

Sebastian Bach'ın Do Majör Konçertosu

Güz sabahı üzüm bağında
Sıra sıra büklüm büklüm
Kütüklerin tekrarı.
Kütüklerde salkımların,
Salkımlarda tanelerin,
Tanelerde aydınlığın.

Geceleyin çok büyük çok beyaz evde,
Herbirinde ayrı ışık,
Pencerelerin tekrarı.

Yağan bütün yağmurların tekrarı
Toprağa, ağaca, denize,
Elime, yüzüme, gözüme
Ve camda ezilen damlalar.

Günlerimin tekrarı
Birbirine benzeyen,
Benzemeyen günlerimin.

Örülen örgüdeki tekrar,
Yıldızlı gökyüzündeki tekrar
Ve bütün dillerde 'seviyorum'un tekrarı
Ve yapraklarda ağacın tekrarı.
Ve her ölüm döşeğinde acısı tez biten yaşamamın.

Yağan kardaki tekrar,
İncecikten yağın karda,
Lapa lapa yağın karda,
Buram buram yağın karda
Esen tipide savrulularak
Ve yolumu kesen kardaki tekrar.

Çocuklar koşuyor avluda.
Avluda koşuyor çocuklar.

İhtiyar bir kadın geçiyor sokaktan.
Sokaktan ihtiyar bir kadın geçiyor.
Geçiyor sokaktan ihtiyar bir kadın.

Geceleyin çok büyük, çok beyaz evde
Herbirinde ayrı ışık,
Pencerelerin tekrarı.

Salkımlarda tanelerin,
Tanelerde aydınlığın.

Yürümek iyiye, haklıya, doğruya
Dövüşmek yolunda iyinin, haklının, doğrunun
Zaptetmek iyiyi, haklıyı, doğruyu.

Sessiz gözyaşın ve gülümsemen gülüm,
Hıçkırıkların ve kahkahan gülüm.
Pırl pırl bembeyaz dişli kahkahanın tekrarı.

Güz sabahı üzüm bağında
Sıra sıra, büklüm büklüm
Kütüklerin tekrarı.
Kütüklerde salkımların,
Salkımlarda tanelerin,
Tanelerde aydınlığın,
Aydınlıkta yüreğimin.

Tekrardaki mucize gülüm,
Tekrarın tekrarsızlığı!

Sen

En güzel günlerimin
üç mel'un adamı var:
Ben sokakta rastlasam bile tanımayım diye
en güzel günlerimin bu üç mel'un adamını
yer yer tırnaklarımla kazıdım
hatıralarımla camını..
En güzel günlerimin
üç mel'un adamı var:
Biri sensin,
biri o,
biri ötekisi..
Düşmanımdır ikisi..
Sana gelince..
Yazıyorsun..
Okuyorum..
Kanlı bıçaklı düşmanım bile olsa, insanın
bu rütbe alçalabilmesinden korkuyorum..
Ne yazık! ..
Ne kadar
beraber geçmiş günlerimiz var;
senin
ve benim
en güzel günlerimiz..
Kalbimin kanıyla götüreceğim
ebediyete
ben o günleri..
Sana gelince, sen o günleri -
kendi oğluyla yatan,
kızlarının körpe etini satan

bir ana gibi satıyorsun! .
Satıyorsun:
günde on kaat,
bir çift rugan pabuç,
sıcak bir döşek
ve üç yüz papellik rahat için...
En güzel günlerimin
üç mel'un adamı var:
Biri sensin,
Biri o,
biri ötekisi...
Kanlı bıçaklı düşmanımdır ikisi...
Sana gelince...
Ne ben Sezarım,
Ne de sen Brütüssün...
Ne ben sana kızarım
ne de zatın zahmet edip bana küssün..
Artık seninle biz,
düşman bile değiliz..

Sen 2

Sen esirliğim ve hürriyetimsin
Çıplak bir yaz gecesi gibi yanan etimsin,
Sen memleketimsin.

Sen ela gözlerinde yeşil hareler,
Sen büyük,güzel ve muzaffer,
Ve ulaşıldıkça ulaşılmaz olan hasretimsin

Sen Benim Sarhoşluğumsun

Sen benim sarhoşluğumsun
ne ayıldım
ne ayılabilirim
ne ayılmak isterim
başım ağır
dizlerim parçalanmış
üstüm başım çamur içinde
yanıp sönen ışığına düşe kalka giderim.

Sen Güneşin Altında Yeşil Gözlerinle

Sen güneşin altında yeşil gözlerinle
Çırlıçıplak yatacaksın
Ben üstüne eğilip senin
Ben kainatın en müthiş hadisesini
Seyreder gibi seyredeceğim seni
Sen kollarını boynuma atacaksın
Boynumda kıvıl kıvıl ağırlığın
Ben ölümsüzlüğü tadacağım
Kıpkırmızı ağızından

Seni Düşünmek

Seni düşünmek güzel şey, ümitli şey,
Dünyanın en güzel sesinden
En güzel şarkıyı dinlemek gibi birşey...
Fakat artık ümit yetmiyor bana,
Ben artık şarkı dinlemek değil,
Şarkı söylemek istiyorum.

Seni Düşünürüm

Seni düşünürüm
Anamın kokusu gelir burnuma
Dünya güzeli anamın

Binmişsin atıklarına içimdeki bayramın
Fırdönersin eteklerinle saçların uçuşur
Bir yitirip bir bulurum al al olmuş yüzünü

Sebebi ne
Seni bir bıçak yarası gibi hatırlamamın
Sen böyle uzakken senin sesini duyup
Yerimden fırlamamın sebebi ne?

Diz çöküp bakarım ellerine
Ellerine dokunmak isterim
Dokunamam
Arkasından camın
Ben bir şaşkın seyircisiyim gülüm
Alaca karanlığında oynadığım dramın

Seni Düşünüyorum

Seni Düşünüyorum
Türkiye Komünist Partisi,

T. K. P.'m benim,
seni düşünüyorum.
Sen dünümüz, bugünümüz, yarınımızsın,
en büyük ustalığımız,
en ince hünerimizsin.
Sen aklımız, yüreğimiz ve yumruğumuzsun.
Dünyada bir anılır şanlı soyun var:
sen küçük kardeşisin V.K.P.(B) 'nin.
Sen bana bugün
Mübarek alnındaki yara yerinle
ve işçi bileklerinde zincir izleriyle göründün.
yürüyorsun dimdik, pırıl pırıl.
Ömrümde yalnız seninle
Bacıminkiler gibi gök gözlü şehrim,
İstanbul'um,
seni düşünüyorum.
Oturmuşum deniz kıyısına,
bakıyorsun limana giren Amerikan zırhlısına.
Hastasın, açsın, öfkeliisin.
O da bakıyor sana,
hem de nasıl,
efendinmiş,
patronunmuş,
sahibinmiş gibi itoğlu it.

Bozkırdaki tarlalar sizi düşünüyorum.
Belki karasapanla sürülürdünüz,
kavruk olurdu ekininiz,
kavruktu mavruktu, buğday idi ya,
Amerikan şimdi beton dökmüş oraya,
ölüme uçak alanı yapmış sizi.
Uzun uzun şoseler sizi düşünüyorum.
Üstünüzden kervan geçmez, kuş uçmaz,
ölmeğe, öldürmeğe gidilir yalnız.

Seni düşünüyorum tornacı Rahmi.
Belki bu sabah basıldı evin,
belki şimdi Birinci Şubedesin,
kolların kelepçeli arkadan,

Kan içinde yüzün gözün.
Biliyorum söyletmezler:
“Barış Yolu” dergisini kimden alıp dağıttığını.
Seni düşünüyorum Hasan oğlu Hüseyin.
Mangalardan birinin bilmem kaçınıcı eri. Selam vermedin diye,
çipil teğmen, basıyor tokadı sana. Sen sımsıkı duruyorsun,
yüzünde beş parmağın yeri. Biliyorum Hasan oğlu Hüseyin
kaçacaksın, katletmiye gitmeyeceksin Korede kardeşlerini
Seni düşünüyorum Hatçe kadın.
İnsandan çok arık toprağa benziyorsun,
hayır topraksızlığa.

Beş çocuk doğurdun, üçü öldü.
Fakir köy halkını peşine taktın.
gidiyorsun zaptetmeğe
süngülerin ardındaki bey toprağını.
Üniversiteli kız seni düşünüyorum.
İçerdesin bir yıldır,
en az üç yıl verecekler.
Bana bir şiirimi okumuştun,
sesin kulağımda hala.
Seni düşünüyorum sayacı İsmail Usta,
Marşal emretti, açıldı gümrük kapıları,
sen dükkanın kapısını kapattın,
zarf, kaat sattın

Galatasaray da, postanenin orda.
Dilendin sonra,
sonra öldün veremden
ev halkıyla beraber.
Seni düşünüyorum anne.
Büsbütün perde indi mi gözlerine?
Karanlıkta mısınız?
Karıcığım, seni düşünüyorum.
Sütün kesildi mi büsbütün,

emziremiyor musun artık tosunumu

Memed’imi?
Ev kirasını bu ay verebildin mi?
Ben aklımda mıyım?
Mavi bulutlar geçiyor altın kubbelerin üzerinden,
kırmızı bacaların,
beyaz kulelerin üzerinden mavi bulutlar geçiyor.
Bakıyorum Moskova’nın pencerelerinden birinden

seni düşünüyorum memleketim
memleketim, Türkiye’ m seni düşünüyorum

zaten bir dakika çıktığın yok aklımdan,
hasretin dayanılır gibi değil
Moskova'da yaşamının saadeti olmasa,
burda herkes sormasa seni benden,
Sovyet insanlarından her gün mektup gelmese,
sevmese seni onlar
benim onları sevdiğim kadar.

Sensiz Paris

Sensiz paris gülüm bir havai fişegi
Bir kuru gürültü kederli bir ırmak
Yıktı mahfetti beni
Pariste durup dinlenmeden gülüm seni çağırarak.

Ses

Çeneni avuçlarının içine alıp,
duvara dalıp
kalma! .
Çeneni avuçlarının içine alma! .
Kalk!
Pencereye gel!
Bak!
Dışarda gece bir cenup denizi gibi güzel,
çarpıyor pencereye dalgaları..
Gel!
Dinle havaları:
havalalar seslerin yoludur,
havalalar seslerle doludur:
toprağın, suyun, yıldızların
ve bizim seslerimizle...
Pencereye gel!
Havaları dinle bir:
Sesimiz yanındadır,
sesimiz seninle...

Sesler Geliyor.....

Sesler geliyor günbatısından
sesler...
Koynunda güneşin kaybolduğu zindan
aydınlanacak mı?
Bekliyelim mi?
Bekliyebilir miyiz?
Biz
gündoğusunun milyonlarla milyonu
bekliyoruz bunu..
Sesler geliyor günbatısından
sesler..
Biz
çıplak ayaklı Hindistanın açlığını
esmer gözlerinde bir alev gibi taşıyanlar.
Biz
sarı yüzlerinden gözleri bıçak yarası gibi bakan
kavga meydanlarında kellesini koparıp
kocaman kanlı sarı bir çiçek gibi bırakan
Çin seddinin kulileri....
Biz
Borneo, Sumatra, Cava köylüleri....
Biz...

Biz güneşin doğduğu yerden haykırıyoruz
mavi gömlekli, mavi gözlü Almanyalılara...
Ve istiyoruz ki olsun naramızın aksisedası
Krup favrikalarından kopan:
- HURRRA.....

* * *

Kurtuluşun kırmızı eli
dolaşiyor üstünde Almanyanın.
Dışarı fırlamak için tepiniyor
amele mahallelerinde tanklar.
Berlinin caddeleri kulak asıyor yine
Spartaküslerin ayak sesine..
Göbeğinden çatlıyacak Avrupa.
Avrupanın çatlıyacak göbeği....
Çatlıyacak
çatlıyor
çatla...
Çabuk olun haydı...

Diyelim:

- . .DI....

Diyelim milyonlarla milyon ağız birden:

- ÇATLADI.....

* * *

Söyle Berlin....

Söyle...

Elleri bombalı mavi gömleklilerin
bekliyecek mi yine

Unter den Linden caddesinde nöbet?

Alevden bayrakların üstünde

yeniden can bulacak mı Karl Liebknecht?

Avrupa bocalıyor..

Hava fırtınalı

omurga delik

serdümen sarhoş..

Kooooş....

Dümen başına.....

Sesler geliyor günbatısından

sesler....

Sesini Kaybeden Şehir

Adedi devir

sıfır.

Şehir

sustu

Kenetlendi nokta nokta şehrinin

asfalt-beton çenesi:

bin dokuz yüz nokta nokta senesi

nokta nokta

ayında...

Cadde boş.

bir uçtan bir uca koş.

Cadde boş

bomboş

cebim gibi...

Kesildi akıyor su...

Ne bir motor uğultusu

ne dönen bir tekerlek var.

Rüzgar:

sürüklüyor asfaltta Mister Ford'un adını:

duvardan kopan renkli bir ilan kaadını

kaldırımında savuruyor..

Üç adam

Üç adam duruyor:
Birincinin kolunda kırık bir
keman var,
ikincinin başında silindir
sırtında frak,
üçüncü kıllı bir maymun gibi çıplak..
Sokak.
Sokakta ıslık çalarak
enseni kaşıya kaşıya
geç karşıdan karşıya.
Yok ezilmek korkusu..
Ne bir motor uğultusu
ne dönen bir tekerlek var..
Rüzgar:
çatıyor gitgide kara kaşlarını.
Kesmiş düdüğü sesleri köşe başlarını.
Üç adam...
Üç adam duruyor
ve bir sarhoş türküsünü söylüyor
topuklarını yere vuruyor..
Caddenin ortasında bağırıp durmayın,
topuklarınızı yere vurmeyin,
NAFİLE
asfaltı getiremezsiniz dile! !
NAFİLE
konuşmaz sesini kaybeden şehir:
okşamazsa eğer
ONLARIN
ceplerinde kilitlenen elleri
bakır telleri..
Üç adam:
Üç adam duruyor:
Birincinin kolunda kırık bir
keman var,
ikincinin başında silindir
sırtında frak,
üçüncü kıllı bir maymun gibi çıplak..
Üç adam
kayboluyor karanlıkta sallanarak....

Sevgilim

Sevgilim yalan söylersem sana
Kopsun ve mahrum kalsın dilim
Seni seviyorum demek bahtiyarlığından

Sevgilim yalan yazarsam sana
Kurusun ve mahrum kalsın elim
Okşayabilmek saadetinden seni

Sevgilim yalan söylerse sana gözlerim
İki nadim gözyaşı gibi avuçlarıma aksınlar
Ve göremesinler seni bir daha

Sevgilim 2

Sevgilim,
başlar önde, gözler alabildiğine açık,
yanan şehirlerin kızılıtsı,
çiğnenen ekinler
ve bitmez tükenmez ayak sesleri :
gidiliyor.

Ve insanlar katlediliyor :
ağaçlardan ve danalardan
daha rahat
daha kolay
daha çok.

Sevgilim,
bu ayak sesleri, bu katliâmda
hürriyetimi, ekmeğimi ve seni kaybettiğim oldu,
fakat açlığın, karanlığın ve çılgınlıkların içinden
güneşli elleriyle kapımızı çalacak olan
gelecek günlere güvenimi kaybetmedim hiçbir zaman...

Seviyorum Seni

Seviyorum seni
ekmeği tuza banıp yer gibi
Geceleyin ateşler içinde uyanarak
ağzımı dayayıp musluğa su içer gibi
Ağır posta paketini
neyin nesi belirsiz
telaşlı, sevinçli, kuşkulu açar gibi
Seviyorum seni
denizi ilk defa uçakla geçer gibi
İstanbul'da yumuşacık kararırken ortalık
içimde kımıldayan birşeyler gibi
Seviyorum seni
Yaşıyoruz çok şükür der gibi.

Sıcaklarda

Bu sıcaklarda seni düşünüyorum
çıplaklığımı
boynunu bileklerini
minderde ak bir kuş gibi yatan ayağını
senin söylediklerini.

Bu sıcaklarda seni düşünüyorum
bilmiyorum aklımda en çok kalan ne
gözümün önüne gelen
boynun mu bileklerin mi
çıplak ayağın mı
bana benim olurken söylediklerin mi?

Bu sarı sıcaklarda seni düşünüyorum
bu sarı sıcaklarda bir otel odasında seni düşünüp
yalnızlığımı soyunuyorum
biraz da ölüme benzeyen yalnızlığımı.

Sıradaki

Başladı işe
Bitirdi işi..
Başlarken avaz avaz bağırmadı.
Bitirdi ve :
-Gelin seyredin, diye dört yanı çağırmadı..
O milyonların milyonda biridir.
O bir sıra neferidir.
Damarlarındaki bilmem hangi soyun kanı değil..
O bir yarış hayvanı değil.
Yüzü herkesin yüzüne benzer.
Su içer ağızıyla ayaklarıyla gezer...

Onun için ;başlıyan,biten,başlıyan iş var,
sorgu soruş yok..
Gidiş var.
Duruş yok..
O milyonların milyonda biridir.
O bir sıra neferidir..

Sıradakinin Ölümü

O, ne önde
ne arkada
sırada
sıramızdaydı..
Ve yanındakinin kanlı başı onun omuzuna eğilince
ona sıra gelince
sayını saydı..
Söz istemez.
Yaşlı göz istemez.
çelenk melenk lazım değil..
SUSUN.
SIRA NEFERİ UYUSUN...

Silahsız İnsanlar

Beş kıtanın içinden başladı sefer
Gidildi kuzeye doğru, gidildi,
Ormanlar, kayalar, göller, denizler
Şehrine varıldı, şehir yeşildi.

Bu gelenler silâhsız adamlardı
Her birisi yüreğini çıkardı.
Her yürekte güzel bir şeyler vardı,
Hayata sevdalar ilân edildi.

Geceler beyazdı, gündüzler serin,
Sözleri dövdüler dan dan da din din,
Örsünde sıcacık yüreklerinin
Ölüm bu sözlerden güçlü değildi.

Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı

Darülfünun İlahiyat Fakültesi tarihi kelâm müderrisi Mehmed Şerefeddin Efendinin 1925-1341 senesinde Evkafı İslâmiye Matbaasında basılan «Simavne Kadısı oğlu Bedreddin» isimli risalesini okuyordum. Risalenin altmış beşinci sayfasına gelmiştim. Cenevizlilere sırkatip olarak hizmet eden Dukas, tarihi kelâm müderrisinin bu altmış beşinci sayfasında diyordu ki:

«O zamanlarda İyonyen körfezi medhalinde kâin ve avam lisanında Stilaryum - Karaburun tesmiye edilen dağlık bir memlekette âdi bir Türk köylüsü meydana çıktı. Stilaryum Sakız adası karşısında kâindir. Mezkûr köylü Türklere vaiz ve nesayihde bulunuyor ve kadınlar müstesna olmak üzere erzak, melbûsat, mevaşi ve arâzi gibi şeylerin kâffesinin umumun mâli müştereki addedilmesini tavsiye ediyor idi.»

Stilaryumdaki âdi Türk köylüsünün vaiz ve nasihatlarını bu kadar vuzuhla anlatan Cenevizlilerin sırkatibi, siyah kadife elbisesi, sivri sakalı, sarı uzun merasimli yüzüyle gözümün önüne geldi. Simavne Kadısı oğlu Bedreddinin en büyük müridine, Börklüce Mustafaya «âdi» demesi, her iki manasında da, beni güldürdü. Sonra birdenbire risalenin müellifi Mehmed Şerefeddin Efendiye düşündüm. Risalesinde Bedreddinin gayesinden bahsederken, «*Erzak, mevâşi ve arâzi gibi şeylerin umumî mali müşterek addedilmesini tavsiye eden Börklücenin kadınları bundan istisna etmesi bizce efkârı umumiyyeye karşı ihtiyar etmiş olduğu bir takiyye ve tesettürdür. Zira vahdeti mevcûda kail olan şeyhinin Mustafaya bunu istisna ettirecek bir dersi hususiyet vermediği muhakkaktır,*» diyen bu tarihi kelâm müderrisini asırların üstüne remil atıp insanların zamirini keşfetmekte yedi tulâ sahibi buldum. Ve Marksla Engelsten iki cümle geldi aklıma: «*Burjuva için karısı alelâde bir istihsal âletidir. Burjuvazi, istihsal âletlerinin içtimaileştirileceğini duyunca tabiatıyla bundan içtimaileştirilmenin kadınlara da teşmil edileceği neticesini çıkarıyor.*»

Burjuvazinin modern amele sosyalizmi için düşündüğünü, Darülfünun İlahiyat Fakültesi müderrisi de Bedreddinin kurunu vüstaî köylü sosyalizmi için neden düşünmesin? İlahiyat bakımından kadın mal değil midir?

Risaleyi kapadım. Gözlerim yanıyordu amma uykum yoktu. Başucumdaki çiviye asılı şimendifer marka saata baktım. İkiye geliyor. Bir cigara. Bir cigara daha. Koğuşun sıcak, durgun, ağır kokulu bir su birikintisine benzeyen havasında dolaşan sesleri dinliyorum. Benden başka yirmi sekiz insanı ve terli çimentosuyla koğuş uyuyor.

Kulelerdeki jandarmalar yine bu gece düdüklarını daha sık, daha keskin öttürüyorlardı. Bu düdük sesleri ne zaman böyle deli bir sirayetle, belki de hiç sebepsiz, telaşlansalar ben kendimi karanlık bir gece batan bir gemide sanırım.

Üstümüzdeki koğuştan idamlık eşkıyaların zincir sesleri geliyordu. Evrakları temyizde. Yağmurlu bir akşam kararı giyip döndüklerinden beri hep böyle sabahlara kadar demirlerini şakırtatıp dolaşıyorlar.

Gündüzleri arka avluya çıkarıldığımız vakit kaç defa onların pencerelerine baktım. Üç insan. İki sağdaki pencerenin içinde oturur, birisi soldaki pencerede. İlk yakalanıp arkadaşlarını ele veren bu tek başına oturanmış. En çok cigara içen de o.

Üçü de kollarını pencerelerin demirlerine doluyorlar. Oldukları yerden denizi, dağları çok iyi görebildikleri halde onlar hep aşağıya, avluya, bize, insanlara bakıyorlar.

Seslerini hiç işitmedim. Bütün hapishane içinde bir kerre olsun türkü söylemeyen sade onlardır. Ve hep böyle yalnız geceleri konuşan zincirleri birdenbire bir sabah karanlığında susarsa, hapishane bilecek ki, dışardaki şehrin en kalabalık meydanında göğüsleri yaftalı üç beyaz uzun gömlek sallanmıştır.

Bir aspirin olsa. Avuçlarımin içi yanıyor. Kafamda Bedreddin ve Börklüce Mustafa. Kendimi biraz daha zorlayabilsem, başım böyle gözlerimi bulandıracak kadar ağrımasa, çok uzak yılların kılıç şakırtıları, at kışnemeleri, kırbaç sesleri, kadın ve çocuk çığlıkları içinde iki ışıklı ümit sözü gibi Bedreddinle Mustafanın yüzlerini görebileceğim.

Gözüme, demin kapatıp çimentoya bıraktığım risale ilişti. Yarısı güneşten solmuş vişne çürüğü bir kapağı var. Kapakta, üstünlü esreli süslü bir yazıyla risalenin adı bir tuğra gibi yazılı. Kapağın içinden sararmış sayfa yapraklarının yırtık kenarları çıkıyor. Bu İlahiyat Fakültesi müderrisinin süslü yazısından, kâmiş kaleminden, dividinden ve rıhından Bedreddinimi kurtarmak lâzım, diye düşünüyorum. Aklımda İbni Arabşahant, Âşıkpaşazâdeden, Neşriden, İdrisi Bitlisiden, Dukastan ve hattâ Şerefeddin Efendiden okuya okuya ezberlediğim satırlar var:

«Şeyh Bedreddinin tevellüdü 770 etrafında olmak lâzım geleceğini kuvvetle tahmin etmek mümkündür.»

«Tahsilini Mısırdan ikmâl etmiş olan Şeyh Bedreddin senelerce burada kalmış ve hiç şüphesiz bu muhitte büyük bir kuvveti ilmiyeye mazhar olmuş idi.»

«Mısırdan Edirneye avdetinde ebeveynini burada berhayat bulmuş idi.»

«Kendisinin buraya vürudu peder ve validesini ziyaret maksadile olabileceği gibi bu şehirde tasaltun etmiş olan Musa Çelebinin daveti vakiasile olmak ihtimali de vardır.»

«Çelebi Sultan Mehmet kardeşlerine galebe ile vaziyete hâkim olunca Şeyh Bedreddini İznikte ikamete memur eylemiş idi.»

«Şeyh burada itmam etmiş olduğu Teshil mukaddemesinde "...Kalbimin içindeki ateş tutuşuyor. Ve günden güne artıyor, o surette ki kalbim demir de olsa selâbetine rağmen eriyecek..." demektedir.»

«Şeyhi İznikte serdiklerinde kethüdası Börklüce Mustafa Aydın eline vardı. Andan göçtü Karaburuna vardı.»

«Diyordu ki: "Ben senin emlâkine tasarruf edebildiğim gibi sen de benim emlâkime aynı suretle tasarruf edebilirsin." Köylü avam halkı bu nevi sözlerle kendi tarafına celp ve cezb ettikten sonra hıristiyanlar ile dostluk tesisine çalıştı. Çelebi Sultan Mehmedin Sarohan valisi Sisman bu sahte rahibe karşı hareket ettiyse de Stilitaryumun dar geçitlerinden ileriye geçmeğe muvaffak olmadı.»

«Simavne kadısı oğlu işitti kim Börklücenin hali terakki etti, o dahi İznikten kaçtı. İsfendiyara vardı. İsfendiyardan bir gemiye binip Eflak eline geçti. Andan gelip Ağaçdenizine girdi.

«Bu esnada müşarünileyhin halîfesi Mustafanın Aydın elinde avazeyi huruç ve fesat ve ilhadı Sultan Mehmed'in kulağına vâsıl oldu. Derhal Rumiyei suğra ve Amesye Padişahı olan Şehzade Sultan Muradın ismine hükmü hümayün sadır oldu ki Anadolu askerlerini cem ile mülhid Mustafanın define kıyam eyliye. Ve mükemmel asker ve teşhizat ile Aydın elinde anın başına ine...»

«Mustafa, on bine yakın müfsit ve mülhid müritlerinden olan asker ile şehzadeye mükabeleye kıyam eylediler.»

«Mübalega cenk olundu.»

«Bir çok kan döküldükten sonra tevfiği ilâhi ile o leşkeri ilhad mağlub oldu.»

«Sağ kalanlar Ayasluğa getirildiler. Börklüceye tatbik olunan en müthiş işkenceler bile onu fikri sabitinden çeviremedi. Mustafa bir deve üzerinde çarpmıha gerildi. Kolları yekdiğerinden ayrı olarak bir tahta üzerine çivilendikten sonra büyük bir alay ile şehirde gezdirildi. Kendisine sadık kalan mahremanı Mustafanın gözü önünde katledildi. Bunlar "Dede Sultan iriş" nidalarile mütevekkilâne ölüme tevdiî nefis ettiler.»

«Ahir Börklüceyi paraladılar ve on vilâyeti teftiş ettiler, gideceklerin giderdiler bey kullarına timar verdiler. Bayezid Paşa yine Manisaya geldi Torlak Kemali anda buldu. Anı dahi anda astı.»

«Bu esnada Ağaçdenizindeki Bedreddinin hali terakkide idi. Her taraftan birçok halk yanına toplandılar. Bilumum halkın kendisiyle birleşmesine remak kalmış idi. Bundan dolayı Sultan Mehmedin bizzat hareketi icab etti.

«Ve Bayezid Paşanın teklifiyle bazı kimseler Kadı Bedreddinin silki mütabaatına ve müritliğine dahil oldular. Ve birkaç tedbir ile orman içinde derdest edip bağladılar...

«Sirozda Sultan Mehmede getirdiler. Acemden henüz gelmiş bir danişmend var idi. Mevlâna Hayder derlerdi. Sultan Mehmed yanında olurdu. Mevlâna Hayder etti "şeran bunun katli helâl amma mali haramdır."

«Andan Simavne Kadısı oğlunu pazara iletip bir dükkân önünde berdar ettiler. Bir nice gündün sonra cünüb müritlerinden birkaçı gelip anı andan aldılar. Şimdi dahi ol diyarda müritleri vardır.»

Başım çatlıyacak gibi. Saate baktım. Durmuş. Yukardakilerin zincir şakırtıları biraz yavaşladı. Yalnız birisi dolaşıyor. Herhalde o tek başına soldaki pencerede oturandır.

İçimde bir Anadolu türküsü dinlemek ihtiyacı var. Bana öyle geliyor ki, şimdi yolparacılar koğuşundan yine o yayla türküsünü söylemeğe başlasalar başımın ağrısı bir anda diniverecektir.

Bir cıgara daha yaktım. Eğildim. Çimentonun üstünden Mehmed Şerefeddin Efendinin risalesini aldım. Dışarda rüzgâr çıktı. Pencereimizin altındaki deniz, zincir ve düdükle seslerini kapatarak homurdanıyor. Pencereimizin altı kayalık olacak.

Kaç defa oraya, denizle duvarımızın birleştiği yere bakmak istedik. Fakat imkânı yok. Pencerenin demir çubukları çok dar. İnsan başını dışarı çıkaramıyor. Ve biz burada denizi ancak ufuk halinde görebiliyoruz.

Benim yatağımın yanında tornacı Şefiğin yatağı vardı. Şefik bir şeyler mırıldanarak uykusunda döndü. Karısının gönderdiği gelinlik yorganı kaydı. Örttüm.

İlâhiyat Fakültesi tarihi kelâm müderrisinin altmış beşinci sayfasını açtım yine.. Cenevizlilerin sırkatibinden bir iki satır ancak okumuştum ki başımın ağırları içinde kulağıma bir ses geldi. Bu ses:

- Gürültü etmeksizin denizin dalgalarını aşarak senin yanında bulunuyorum, diyordu.

Döndüm. Denizin üstündeki pencerenin arkasında birisi var. Konuşan o:

«- Cenevizlilerin sırkatibi Dukasın yazdıklarını unuttun mu? Sakız adasında Turlut tesmiye olunan manastırda ikamet eden Giritli bir keşişten bahsettiğini hatırlamıyor musun? Ben, yani Börklüce Mustafanın "dervişlerinden biri" bu Giritli keşiş de böyle baş açık, ayaklarım çıplak ve yekpare bir libasa bürünmüş olarak denizin dalgalarını aşıp gelmez miydiniz?»

Pencerenin demirleri dışında hiçbir yere tutunmasına imkân olmadan böyle boylu boyunca durup bu sözleri söyleyene baktım. Gerçekten de dediği gibiydi. Yekpare libası aktı.

Şimdi, yıllarca sonra, ben bu satırları yazarken İlâhiyat Fakültesi müderrisini düşünüyorum. Şerefeddin Efendi öldü mü, sağ mı, bilmiyorum. Fakat eğer sağsa ve bu yazdıklarımı okursa benim için: «Gidi hain, diyecektir, hem maddiyundan olduğunu iddia eder, hem de Giritli keşiş gibi, üstüne üstlük aradan asırlar geçmiş iken, Börklücenin denizleri sessizce aşan müridiyle konuştuğundan dem vurur.»

Tarihi kelâm üstadının bu sözleri söyledikten sonra atacağı ilâhi kahkabayı da duyar gibi oluyorum.

Fakat zarar yok. Hazret kahkahasını atadursun. Ben maceramı anlatayım.

Başımın ağrısı birdenbire dindi. Yataktan çıktım. Penceredekine doğru yürüdüm. Elimden tuttu. Benden başka yirmi sekiz insanı ve terli çimentosuyla uyuyan koğuşu bıraktık. Birdenbire kendimi o bir türlü göremediğimiz, denizle duvarımızın birleştiği yerde, kayaların üstünde buldum. Börklücenin müridiyle yan yana karanlık denizin dalgalarını sessizce aşarak yılların arkasına, asırlarca geriye, sultan Gıyaseddin Ebülfeth Mehmed bin ibni Yezidülkirişçi, yahut sadece Çelebi Sultan Mehmet devrine gittik.

Ve işte size anlatmak istediğim macera bu yolculuktur. Bu yolculukta gördüğüm ses, renk, hareket, şekil manzaralarını parça parça ve çoğunu - eski bir itiyat yüzünden -- bir çeşit uzunlu kısıklı satırlar ve arasına kafiyelerle tesbit etmeğe çalışacağım. Şöyle ki:

1.

Sedirde al yeşil, dal dal Bursa ipeklisi,
duvarda mavi bir bahçe gibi Kütahyalı çiniler,

gümüş ibriklerde şarap,
bakır lengerlerde kızarmış kuzular nar idi.
Öz kardeşi Musayı ok kirişiyle boğup
yani bir altın leğende kardeş kanıyla aptest alarak
Çelebi Sultan Memet tahta çıkmış hünkâr idi.
Çelebi hünkâr idi amma
Âl Osman ülkesinde esen
bir kısırlık çığlığı, bir ölüm türküsü rüzgâr idi.
Köylünün göz nuru zeamet
alın teri timar idi.
Kırık testiler susuz
su başarında bıyık buran sipahiler var idi.
Yolcu, yollarda topraksız insanın
ve insansız toprağın feryadını duyar idi.
Ve yolların sonu kale kapısında kılıçlar şakırdar
köpüklü atlar kişner iken
çarşıda her lonca kesmiş kendi pirinden ümidi
tarumar idi.
Velhasıl hünkâr idi, timar idi, rüzgâr idi,
ahûzar idi.

2.

Bu göl İznik gölüdür.
Durgundur.
Karanlıktır.
Derindir.
Bir kuyu suyu gibi
içindedir dağların.

Bizim burada göller
dumanlıdırlar.
Balıklarının eti yavan olur,
sazlıklarından ısıtma gelir,
ve göl insanı
sakalına ak düşmeden ölür.

Bu göl İznik gölüdür.
Yanında İznik kasabası.
İznik kasabasında
kırık bir yürek gibidir demircilerin örsü.
Çocuklar açtır.
Kurutulmuş balığa benzer kadınların memesi.
Ve delikanlılar türkü söylemez.

Bu kasaba İznik kasabası.
Bu ev esnaf mahallesinde bir ev.
Bu evde
bir ihtiyar vardır Bedreddin adında.
Boyu küçük
sakalı büyük
sakalı ak.

Çekik çocuk gözleri kurnaz
ve sarı parmakları saz gibi.

Bedreddin
ak bir koyun postu üstüne
oturmuş.
Hattı talik ile yazıyor
«Teshil»i.
Karşısında diz çökmüşler
ve karşıdan
bir dağa bakar gibi bakıyorlar ona.
Bakıyor:
Başı tıraşlı
kalın kaşlı

ince uzun boylu Börklüce Mustafa.
Bakıyor:
kartal gagalı Torlak Kemâl..
Bakmaktan bıkip usanmayıp
bakmağa doymıyarak
İznik sürgünü Bedreddine bakıyorlar..

3.

Kıyıda çıplak ayaklı bir kadın ağlamaktadır.
Ve gölde ipi kopmuş
boş bir balıkçı kayığı
bir kuş ölüsü gibi
suyun üstünde yüzüyor.

Gidiyor suyun götürdüğü yere,
gidiyor parçalanmak için karşı dağlara.

İznik gölünde akşam oldu.
Dağ başlarının kalın sesli sipahileri
güneşin boynunu vurup
kanını göle akıttılar.

Kıyıda çıplak ayaklı bir kadın ağlamaktadır,
bir sazan balığı yüzünden
kaleye zincirlenen balıkçının kadını.

İznik gölünde akşam oldu.
Bedreddin eğildi suya
avuçlayıp doğruldu.

Ve sular
parmaklarından dökülüp
tekrar göle dönerken
dedi kendi kendine:

«- O âteş ki kalbimin içindedir
tutuşmuştur
günden güne artıyor.
Dövülmüş demir olsa dayanmaz buna
eriyecek yüreğim...»

Ben gayrı zuhur ve huruç edeceğim!
Toprak adamları toprağı fethedeceğiz.
Ve kuvveti ilmi, sırrı tevhidi gerçekleendirip
biz milletlerin ve mezheplerin kanunlarını
iptâl edeceğiz...»

•
Ertesi gün
gölde kayık parçalanır
kalede bir baş kesilir
kıyıda bir kadın ağlar

ve yazarken
Simavneli «Teshil»ini
Torlak Kemâlle Mustafa
öptüler
şeyhlerinin elini.
Al atların kolanını sıktılar.
Ve İznik kapısından
dizlerinde çırılçıplak bir kılıç
heybelerinde el yazma bir kitapla çıktılar...

Kitaplarının adı:
«Varidat»dı.

4.

Börklüce Mustafa ile Torlak Kemâl, Bedreddinin elini öpüp atlarına binerek biri Aydın, biri Manisa taraflarına gittikten sonra ben de rehberimle Konya ellerine doğru yola çıktım ve bir gün Haymana ovasına ulaştığımızda

Duyduk ki Mustafa huruç eylemiş
Aydın elinde Karaburunda.
Bedreddinin kelâmını söylemiş
köylünün huzurunda.

Duyduk ki; «cümle derdinden kurtulup
piri pâk olsun diye,
on beş yaşında bir civan teni gibi, toprağın eti,
ağalar topyekün kılıçtan geçirilip
verilmiş ortaya hünkâr beylerinin timarı zeameti.»

Duyduk ki...
Bu işler duyulur da durmak olur mu?
Bir sabah erken,
Haymana ovasında bir garip kuş öterken,
sıksa bir söğüt altında zeytin danesi yedik.
«Varalım,
dedik.
Görelim,
dedik.
Yapışıp
sapanın
sapına
şol kardeş toprağını biz de bir yol
sürelim, dedik.»

Düştük dağlara dağlara,
aşık dağları dağları...

Dostlar,
ben yolculuk etmem bir başıma.
Bir ikinci vakti can yoldaşıma
dedim ki: geldik.
Dedim ki: bak
başladı karşımızda bir çocuk gibi gülmeğe
bir adım geride ağlayan toprak.
Bak ki, incirler iri zümrüt gibidir,
kütükler zor taşıyor kehribar salkımları.
Saz sepetlerde oynayan balıkları gör:
ıslak derileri pul pul, ıslıl ıslıldır
ve körpe kuzu eti gibi aktır
yumuşaktır etleri.

Dedim ki bak,
burda insan toprak gibi, güneş gibi, deniz gibi
bereketli.
Burda insan gibi verimli deniz, güneş ve toprak..

5.

Arkamızda hünkârın ve hünkâr beylerinin timar ve zeametli topraklarını bırakıp Börklücenin diyarına girdiğimizde bizi ilk karşılayan üç delikanlı oldu. Üçü de yanımdaki rehberim gibi yekpâre ak libaslıydılar. Birisinin kıvrık, abanoz gibi siyah bir sakalı ve aynı renkte ihtiraslı gözleri, kemerli büyük bir burnu vardı. Vaktiyle Musanın dinindenmiş. Şimdi Börklüce yiğitlerinden.

İkincisinin çenesi kıvrık ve burnu dümdüzdü. Sakızlı Rum bir gemiciymiş. O da Börklüce müritlerinden. Üçüncüsü orta boylu, geniş omuzlu. Şimdi düşünüyorum da, onu, yolparacılar koğuşunda yatan ve o yayla türküsünü söyleyen Hüseyine benzetiyorum. Yalnız Hüseyin Erzurumluymuş. Bu Aydınlıymış.

İlk sözü söyleyen Aydınlı oldu:

- Dost musunuz düşman mı? dedi. Dost iseniz hoşgeldiniz. Düşman iseniz boynunuz kıldan incedir.
- Dostuz, dedik.

Ve o zaman öğrendik ki, Sarohan valisi Sismanın ordusunu, yani toprakları tekrar hünkâr beylerine vermek isteyenleri, bizimkiler Karaburunun dar, dağlık geçitlerinde tepelemişlerdir.

Yine, o yolparacılar koğuşunda yatan Hüseyin'e benziyeni dedi ki:

- Buradan ta Karaburunun dibindeki denize dek uzayan kardeş soframızda bu yıl incirler böyle ballı, başaklar böyle ağır ve zeytinler böyle yağlı iseler, biz onları, sırma cepken giyer haramilerin kanıyla suladık da ondandır.

Müjde büyüktü. Rehberim:

- Öyleyse tez dönelim. Haberi Bedreddine iletelim, dedi.

Yanımıza Sakızlı Rum gemici Anastası da alıp ve ancak eşiğine bastığımız kardeş toprağını bırakarak tekrar Âl Osman oğullarının karanlığına daldık.

Bedreddini İznikte, göl kıyısında bulduk. Vakit sabahtı. Hava ıslak ve kederliydi.

Bedreddin.

- Nöbet bizimdir. Rumeline geçek, dedi.

Gece İznikten çıktık. Peşimizi atılar kovalıyordu. Karanlık, onlarla aramızda duvar gibiydi. Ve bu duvarın arkasından nal seslerini duyuyorduk. Rehberim önden gidiyor, Bedreddinin atı benim al atımla Anastasınki arasındaydı. Biz üç anaydık. Bedreddin çocuğumuz Ona bir kötülük edecekler diye içimiz titriyordu. Biz üç çocuktuk. Bedreddin babamız. Karanlığın duvarı ardındaki nal sesleri yaklaşır gibi oldukça Bedreddine sokuluyorduk.

Gün ışığında gizlenip, geceleri yol alarak İsfendiyara ulaştık. Oradan bir gemiye bindik.

6.

Bir gece bir denizde yalnız yıldızlar

ve bir yelkenli vardı.

Bir gece bir denizde bir yelkenli

yapyalnızdı yıldızlarla.

Yıldızlar sayısızdı.

Yelkenler sönüktü.

Su karanlıktı

ve göz alabildiğine dümdüzdü.

Sarı Anastasla Adalı Bekir

hamladaydılar.

Koç Salihle ben

pruvada.

Ve Bedreddin

parmakları sakalına gömülü

dinliyordu küreklerin şıprıtısını.

Ben:

- Ya! Bedreddin! dedim,

uyuklıyan yelkenlerin tepesinde

yıldızlardan başka bir şey görmüyoruz.

Fısıltılar dolaşmıyor havalarda.

Ve denizin içinden

gürültüler duymuyoruz.

Sade bir dilsiz, karanlık su,

sade onun uykusu.

Ak sakalı boyundan büyük küçük ihtiyar

güldü,

dedi:

- Sen bakma havanın durgunluğuna

derya dediğin uyur uyur uyanır.

Bir gece bir denizde yalnız yıldızlar

ve bir yelkenli vardı.

Bir gece bir yelkenli geçip Karadenizi

gidiyordu Deliormana

Ağaçdenizine...

7.

Bu orman ki Deliormandır gelip durmuşuz

demek Ağaçdenizinde çadır kurmuşuz.

«Malûm niçin geldik,

malûm derdi derinumuz» diye

her daldan her köye bir şahin uçurmuşuz.

Her şahin peşine yüz aslan takıp gelmiş.

Köylü, bey ekinini, çırak çarşığı yakıp

reaya zinciri bırakıp gelmiş.
Yani Rumelinde bizden ne varsa tekmi
kol kol Ağaçdenizine akıp gelmiş...

Bir kızılca kıyamet!
Karışmış birbirine
at, insan, mızrak, demir, yaprak, deri,
gürgenlerin dalları, meşelerin kökleri.
Ne böyle bir âlem görmüşlüğü vardır,
ne böyle bir uğultu duymuşluğu var
Deliorman deli olalı beri....

8.

Anastası Deliormanda Bedreddinin ordugâhında bırakıp ben ve rehberim Geliboluya indik. Bizden önce buradan denizi yüzerek geçen olmuş. Galiba bir dildâde yüzünden. Biz de denizi yüzerek karşı kıyıya vardık. Lâkin bizi bir balık gibi çevik yapan şey bir kadın yüzünü ay ışığında seyretmek ihtirası değil, İzmir yoluyla Karaburuna, bu sefer şeyhinden Mustafaya haber ulaştırmak işiydi.

İzmirde çok oyalanmadık. Şehirden çıkıp Aydın yolunu tutmuştuk ki bir bağ içinde, bir ceviz ağacı altında, bir kuyuya serinlesin diye karpuz salmış dinlenen ve sohbet eden dört çelebiye rastladık. Her birinin üstünde başka çeşit libas vardı. Üçü kavukluydu, birisi fesli. Selâm verdiler. Selâm aldık. Kavuklulardan birisi Neşri imiş. Dedi ki:

- Halkı ibahet mezhebine davet eden Börklücenin üzerine Sultan Mehmed Bayezid Paşa'yı gönderir.

Kavuklulardan ikincisi Şükrüllah bin Şihâbiddin imiş. Dedi ki:

- Bu sofinin başına birçok kimseler toplandı. Ve bunların dahi şer'i Muhammediye muhalif nice işleri âşikâr oldu.

Kavuklulardan üçüncüsü Âşıkpaşazâde imiş. Dedi ki:

- Sual: Ahir Börklüce paralanırsa imanla mı gidecek, imansız mı?

- Cevap: Allah bilir anın çünkü biz anın mevdi halini bilmezüz..

Fesli olan çelebi İlâhiyat Fakültesi tarihi kelâm müderrisiydi. Yüzümüze baktı. Gözlerini kırıştırarak kurnaz kurnaz gülümsedi. Bir şey demedi.

Biz hemen atlarımızı mahmuzladık. Ve bir bağ içinde, bir ceviz ağacı altında, bir kuyuya saldıkları karpuzları serinletip sohbet edenleri nallarımızın tozları arkasında bırakarak Aydına, Karaburuna, Börklücenin yanına vardık.

9.

Sıcaktı.

Sıcak.

Sapı kanlı, demiri kör bir bıçağı
sıcak.

Sıcaktı.

Bulutlar doluydular,

bulutlar boşanacak

boşanacaktı.

O, kımıldanmadan baktı,

kayalardan

iki gözü iki kartal gibi indi ovaya.

Orda en yumuşak, en sert

en tutumlu, en cömert,

en

seven,

en büyük, en güzel kadın:

TOPRAK

nerdeyse doğuracak

doğuracaktı.

Sıcaktı.

Baktı Karaburun dağlarından O

baktı bu toprağın sonundaki ufka

çatarak kaşlarını :

Kırlarda çocuk başlarını

Kanlı gelincikler gibi koparıp

çırılçıplak çığlıkları sürükleyip peşinde
beş tuğlu bir yangın geliyordu karşıdan ufku sarıp.

Bu gelen

Şehzade Murattı.

Hükmü hümâyün sâdır olmuştu ki Şehzade Muradın
ismine

Aydın eline varıp

Bedreddin halifesi mülhid Mustafanın başına ine.

Sıcaktı.

Bedreddin halifesi mülhid Mustafa baktı,

baktı köylü Mustafa.

Baktı korkmadan

kızmadan

gülmeden.

Baktı dimdik

dosdoğru.

Baktı O.

En yumuşak, en sert

en tutumlu, en cömert,

en

seven,

en büyük, en güzel kadın :

TOPRAK

nerdeyse doğuracak

doğuracaktı.

Baktı.

Bedreddin yiğitleri kayalardan ufka baktılar.

Gitgide yaklaşıyordu bu toprağın sonu

fermanlı bir ölüm kuşunun kanatlarıyla.

Oysaki onlar bu toprağı,

bu kayalardan bakanlar, onu,

üzümü, inciri, narı,

tüyleri baldan sarı,

sütleri baldan koyu davarları,

ince belli, aslan yeveli atlarıyla

duvarsız ve sınırsız

bir kardeş sofrası gibi açmıştılar.

Sıcaktı.

Baktı.

Bedreddin yiğitleri baktılar ufka...

•

En yumuşak, en sert,

en tutumlu, en cömert,

en

seven,

en büyük, en güzel kadın :

TOPRAK

nerdeyse doğuracak

doğuracaktı.

Sıcaktı.

Bulutlar doluydular.

Nerdeyse tatlı bir söz gibi ilk damla düşecekti yere.

Birden-

- bire

kayalardan dökülür

gökten yağar

yerden biter gibi,

bu toprağın verdiği en son eser gibi

Bedreddin yiğitleri şehzade ordusunun karşısına

çıktılar.

Dikişsiz ak libaslı
baş açık
yalnayak ve yalın kılıçtılar.

Mübalâğa cenk olundu.

Aydının Türk köylüleri,
Sakızlı Rum gemiciler,
Yahudi esnafları,
on bin mülhid yoldaşı Börklüce Mustafanın
düşman ormanına on bin balta gibi daldı.
Bayrakları al, yeşil,
kalkanları kakma, tolgası tunç
saflar

pâre pâre edildi ama,
boşanan yağmur içinde gün inerken akşama
on binler iki bin kaldı.

Hep bir ağızdan türkü söyleyip
hep beraber sulardan çekmek ağı,
demiri oya gibi işleyip hep beraber,
hep beraber sürebilmek toprağı,
ballı incirleri hep beraber yiyebilmek,
yârin yanağından gayrı her şeyde
her yerde
hep beraber!
diyebilmek
için

on binler verdi sekiz binini..

Yenildiler.

Yenenler, yenilenlerin
dikişsiz, ak gömleğinde sildiler
kılıçlarının kanını.

Ve hep beraber söylenen bir türkü gibi
hep beraber kardeş elleriyle işlenen toprak
Edirne sarayında damızlanmış atların
eşildi nallarıyla.

Tarihsel, sosyal, ekonomik şartların
zarurî neticesi bu!

deme, bilirim!

O dediğin nesnenin önünde kafamla eğilirim.

Ama bu yürek

o, bu dilden anlamaz pek.

O, «hey gidi kambur felek,

hey gidi kahbe devran hey,»

der.

Ve teker teker,

bir an içinde,

omuzlarında dilim dilim kırbaç izleri,

yüzleri kan içinde

geçer çıplak ayaklarıyla yüreğime basarak

geçer Aydın ellerinden Karaburun mağlûpları..*

(*) Şimdi ben bu satırları yazarken, «Vay, kafasıyla yüreğini ayırıyor; vay, tarihsel, sosyal, ekonomik şartları kafam kabul eder amma, yüreğim yine yanar, diyor. Vay, vay, Marksiste bakın...» gibi laflar edecek olan bazı "sol" geçinen delikanlıları düşünüyorum. Tıpkı yazımın ta başında tarihi kelâm müderrisini düşünüp kahkahasını duyduğum gibi.

Ve şimdi eğer böyle bir istidrad yapıyorsam bu o çeşit delikanlılar için değil, Marksizmi yeni okumaya başlamış, sol züppeliğinden uzak olanlar içindir.

Bir doktorun verem bir çocuğu olsa, doktor, çocuğunun öleceğini bilse, bunu fizyolojik, biyolojik, bilmemne-
lojik bir zaruret olarak kabul etse ve çocuk ölse, bu ölümün zarureti çok iyi bilen doktor, çocuğunun arkasından bir
damlacık gözyaşı dökmez mi ?

Paris Komunasının devrileceğini, bu devrilişin bütün tarihî, sosyal, ekonomik şartlarını önceden bilen Marksın
yüreğinden Komunanın büyük ölümleri «bir ıstırap şarkısı» gibi geçmemişler midir? Ve Komuna öldü, yaşınsın

komuna! diye bağırانların sesinde bir damla olsun acılık yok muydu?

Marksist, bir «makina - adam», bir ROBOTA değil, etiyle, kaniyla sinir ve kafası ve yüreğiyle tarihî, sosyal, konkrete bir insandır.

10.

Karanlıkta durdular.

Sözü O aldı, dedi:

«- Ayasluğ, şehrinde pazar kurdular.

Yine kimin dostlar

yine kimin boynun vurdular?»

Yağmur

yağıyordu boyuna.

Sözü onlar alıp

dediler ona:

«- Daha pazar

kurulmadı

kurulacak.

Esen rüzgâr

durulmadı

durulacak.

Boynu daha

vurulmadı

vurulacak.»

Karanlık ıslanırken perde perde

belirdim onların olduğu yerde

sözü ben aldım, dedim :

«- Ayasluğ şehrinin kapısı nerde?

Göster geçeyim!

Kalesi var mı?

Söyle yıkayım.

Baç alırlar mı?

De ki vermeyim!»

Sözü O aldı, dedi:

«-Ayasluğ şehrinin kapısı dardır.

Girip çıkılmaz.

Kalesi vardır,

kolay yıkılmaz.

Var git al atlı yiğit

var git işine!..»

Dedim: «- Girip çıkarım!»

Dedim: «--Yakıp yıkarım!»

Dedi: «-Yağış kesildi

gün ağarıyor.

Cellât Ali,

Mustafayı

çağırıyor!

Var git al atlı yiğit

var git işine!..»

Dedim: «- Dostlar

bırakın beni

bırakın beni.

Dostlar

göreyim onu

göreyim onu!

Sanmayınız

dayanamam.

Sanmayınız

yandığımı

el âleme belli etmeden yanamam!

Dostlar
"Olmaz!" demeyin,
"Olmaz!" demeyin boşuna.
Sapından kopacak armut değil bu
armut değil bu,
yaralı olsa da düşmez dalından;
bu yürek
bu yürek benzemez serçe kuşuna
serçe kuşuna!

Dostlar
biliyorum!
Dostlar
biliyorum nerde, ne haldedir O!
Biliyorum
gitti gelmez bir daha!
Biliyorum
bir deve hörgücünde
kanıyan bir çarmıha
çırılçıplak bedeni
mıhlıdır kollarından.
Dostlar
bırakın beni,
bırakın beni.
Dostlar
bir varayım göreyim
göreyim
Bedreddin kullarından
Börklüce Mustafayı
Mustafayı.»

•
Boynu vurulacak iki bin adam,
Mustafa ve çarmıhı
cellât, kütük ve satır
her şey hazır
her şey tamam.

Kızıl sırma işlemeli bir haşa
altın üzengiler
kır bir at.
Atın üstünde kalın kaşlı bir çocuk
Amasya padişahı şehzade sultan Murat.
Ve yanında onun
bilmem kaçınıcı tuğuna ettiğim Bayezid Paşa!

Satırı çaldı cellât.
Çıplak boyunlar yarıldı nar gibi,
yeşil bir daldan düşen elmalar gibi
birbiri ardına düştü başlar.

Ve her baş düşerken yere
çarmıhından Mustafa
baktı son defa.

Ve her yere düşen başın
kılı depremedi:

-İriş

Dede Sultanım iriş!

dedi bir,

başka bir söz demedi..

11.

Bayezid Paşa Manisaya gelmiş, Torlak Kemâli anda bulup anı dahi anda asmış, on vilâyet teftiş edilerek gidecekler giderilmiş ve on vilâyet betekrar bey kullarına timar verilmişti.

Rehberimle ben, bu on vilâyetten geçtik. Tepemizde akbalar dolaşıyor ve zaman zaman acayip çılgınlıklar

atarak karanlık derelerin içine süzülüyorlar, henüz kanları kurumamış körpe kadın ve çocuk ölülerinin üstüne iniyorlardı. Yollarda, güneşin altında, genç, ihtiyar erkek cesetleri serili olduğu halde, kuşların yalnız kadın ve çocuk etini tercih etmeleri karınlarının ne kadar tok olduğunu gösteriyordu.

Yollarda hünkâr beylerinin alaylarına rastlıyorduk.

Hünkârın bey kulları; çürümüş bir bağ havası gibi ağır ve büyük bir güçlkle kıvılcıktan çıkan rüzgârların içinden ve parçalanmış toprağın üstünden geçerek, rengârenk tuğları, davullarıyla ve çengü çigane ile timarlarına dönüp yerleşirlerken biz on vilâyeti arkada bıraktık. Gelibolu karşıdan göründü. Rehberime:

- Takatim kalmadı gayrı, dedim, denizi yüzerek geçmem mümkün değil.

Bir kayık bulduk.

Deniz dalgalıydı. Kayıkçıya baktım. Bir Almanca kitabın iç kapağından koparıp koğuştaki başucuma astığım resme benziyor. Kalın bıyığı abanoz gibi siyah, sakalı geniş ve bembeyaz. Ömrümde böyle açık, böyle konuşan bir alın görmemişimdir.

Boğazın orta yerine gelmiştik, deniz durmamacasına akıyor, kurşun boyalı havanın içinde sular köpüklenerek kayığımızın altından kayıyordu ki koğuştaki resme benzeyen kayıkçımız:

- Serbest insan ve esir, patriçi ve pleb, derebeyi ve toprak kölesi, usta ve çırak, bir kelime ile ezenler ve ezilenler, nihayet bulmaz bir zıddiyette birbirine karşı göğüs gererek bazen el altından, bazen açıktan açığa fasılasız bir mücadeleyle devam ettirdiler; dedi.

12.

Rumeline ayak bastığımızda Çelebi Sultan Mehmedin Selânik kalesindeki muhasarayı kaldırarak Serez geldiğini duyduk. Bir an önce Deliorman'a ulaşmak için gece gündüz yol almağa başladık.

Bir gece yol kenarında oturmuş dinleniyorduk ki, karşıdan Deliorman taraflarından gelip Serez şehrine doğru giden üç atlı, doludizgin önümüzden geçti. Atlılardan birinin terkinde bir heybe gibi bağlanmış, insana benzer bir karaltı görmüştüm. Tüyerim diken diken oldu. Rehberime dedim ki:

Ben tanırım bu nal seslerini.

Bu köpükleri kanlı simsiyah atlar
karanlık yolun üstünden dörtünelere geçip
hep böyle terkilerinde bağlı esirler götürdüler.

Ben tanırım bu nal seslerini.

Onlar
bir sabah
çadırlarımıza bir dost türküsü gibi gelmişlerdir.
Bölüşmüşüzdür ekmeğimizi onlarla.
Hava öyle güzeldir,
yürek öyle umutlu,
göz çocuklaşmış
ve hakîm dostumuz ŞÜPHE uykuda...

Ben tanırım bu nal seslerini.

Onlar
bir gece
çadırlarımızdan doludizgin uzaklaşırlar.
Nöbetçiyi sırtından bıcaqlamışlardır
ve terkilerinde
en değerlimizin
arkadan bağlanmış kolları vardır.

Ben tanırım bu nal seslerini
onları Deliorman da tanır..

Filhakika bu nal seslerini Deliormanın da tanıdığını çok geçmeden öğrendik. Çünkü ormanımızın eteklerine ilk adımımızı atmıştık ki, Bayezid Paşanın diğer tedbiratı saibe ile ormana adamlar bıraktığını, bunların karargâha kadar sokulup Bedreddinin müritliğine dahil olduklarını ve bir gece şeyhimizi çadırında uykuda bastırıp kaçırdıklarını duyduk. Yani yol kenarında rastladığımız üç atlı Osmanlı tarihindeki provokatörlerin ağababası idiler ve terkilerinde götürdükleri esir de Bedreddindi.

13.

Rumeli, Serez
ve bir eski terkibi izafi:

HUZÛRU HÜMAYUN.

Ortada
yere saplı bir kılıç gibi dimdik
bizim ihtiyar.

Karşıda hünkâr.
Bakıştılar.

Hünkâr istedi ki:
bu müşahhas küfrü yere sermeden önce,
son sözü ipe vermeden önce,
biraz da şeriat eylesin ibrazı hüner
âdâb ü erkâniyle halledilsin iş.

Hazır bilmeclis
Mevlâna Hayder derler
mülkü acemden henüz gelmiş
bir ulu danışmend kişi
kınalı sakalını ilhamı ilâhiye eğip,
«Malı haramdır amma bunun
kanı helâldır» deyip
halletti işi...

Dönüldü Bedreddine.
Denildi: «Sen de konuş.»
Denildi: «Ver hesabını ilhadımın.»

Bedreddin
baktı kemerlerden dışarı.
Dışarda güneş var.
Yeşermiş avluda bir ağacın dalları
ve bir akarsuyla oyulmaktadır taşlar.
Bedreddin gülümsedi.
Aydınlandı içi gözlerinin,
dedi:
- Mademki bu kerre mağlubuz
netsek, neylesek zaid.
Gayrı uzatman sözü.
Mademki fetva bize aid
verin ki basak bağrına mührümüzü..

14.

Yağmur çiseliyor,
korkarak
yavaş sesle
bir ihanet konuşması gibi.

Yağmur çiseliyor,
beyaz ve çıplak mürted ayaklarının
ıslak ve karanlık toprağın üstünde koşması gibi.

Yağmur çiseliyor,
Serezin esnaf çarşısında,
bir bakırcı dükkânının karşısında
Bedreddinin bir ağaca asılı.

Yağmur çiseliyor.
Gecenin geç ve yıldızsız bir saatidir.
Ve yağmurda ıslanan
yapraksız bir dalda sallanan şeyhimin
çırılçıplak etidir.

Yağmur çiseliyor.
Serez çarşısı dilsiz,
Serez çarşısı kör.
Havada konuşmamanın, görmemenin kahrolası hüznü
Ve Serez çarşısı kapatmış elleriyle yüzünü.

Yağmur çiseliyor.

TORNACI ŞEFİĞİN GÖMLEĞİ

Yağmur çiseliyordu. Dışarda, demir parmaklıkların arkasındaki deniz ufkunda ve bu ufkun üstündeki bulutlu gökte sabah olmuştu. Bugün bile gayet iyi hatırlıyorum. İlkönce omuzumda bir elin dokunuşunu duymuştum. Dönüp baktım. Tornacı Şefik. İçleri ıslık ıslık, kapkara gözlerini yüzüme dikmiş:

- Bu gece uyumadın galiba, diyor.

Artık yukardan eşkıyaların zincir sesleri gelmiyordu. Ortalık ağarınca onlar uykuya varmış olmalı. Gün ışığında nöbetçilerin düdük sesleri de manalarını kaybediyor. Boyaları siliniyor ve ancak karanlıkta belli olan sert çizgileri yumuşuyor.

Koğuşun kapısı dışardan açıldı. İçerde çocuklar teker teker uyanıyorlar.

Şefik soruyor:

- Ne oldun, bir tuhaf halin var senin?

Şefiğe geceki maceramı anlatıyorum:

- Fakat, diyorum, hani gözümle gördüm. Nah şu pencerenin arkasına geldi. Yekpare ak bir gömleği vardı.

Elimden tuttu. Bütün bir yolculuğu yan yana, daha doğrusu onun rehberliğiyle yaptım..

Tornacı Şefik gülüyor. Bana pencereyi göstererek:

- Sen, diyor, yolculuğu Mustafanın müridiyle değil, benim gömleğimle yapmışsın. Bak, dün gece asmışım.

Hâlâ pencerede..

Ben de gülüyorum. Simavne Kadısı oğlu Bedreddin hareketinde bana rehberlik eden tornacı Şefiğin gömleğini demirlerin üstünden alıyorum. Şefik gömleğini sırtına geçiriyor. Bütün koğuş arkadaşları «yolculuğumu» öğrendiler. Ahmed:

- Bunu yaz işte, diyor. Bir «Bedreddin destanı» isteriz. Hem sana ben de bir hikâyeye anlatayım onu da kitabın sonuna koyarsın...

Ahmedin anlattığı hikâyeyi işte kitabımın sonuna koyuyorum.

AHMEDİN HİKÂYESİ

Balkan harbinden önceydi. Dokuz yaşındaydım. Dedemle, Rumelinde, bir köylüye misafir olduk. Köylü mavi gözlü ve bakır sakallıydı. Bol kırmızı biberli tarhana içtik. Kıştı, Rumelinin kuru, çok bilenmiş bir bıçak gibi keskin kışlarından biri.

Köyün adını hatırlıyamıyorum. Yalnız, yola kadar bizimle gelen jandarma, bu köyün insanlarını dünyanın en inatçı, en vergi vermez, en dik kafalı köylüleri diye anlatıyordu.

Jandarmaya göre bunlar, ne müslüman, ne gâvurdular. Belki kızılbaşlılar. Ama, tam da kızılbaş değil.

Köye girişimiz hâlâ aklımdadır. Güneş battı batacak. Yol don tutmuş. Yolda cam parçaları gibi pırıldayan kaskatı su birikintilerinde kızılıtlar.

Köyün karanlığa karışmaya başlayan ilk çitlerinde bizi bir köpek karşıladı. İri, alacakaranlık içinde kendi kendinden daha kocaman görünen bir köpek. Havlıyordu.

Arabacımız dizginleri kastı. Köpek atların göğüslerine doğru sıçrayıp saldırıyor.

Ben, «Ne oluyoruz?» diye başımı arabacının arkasından dışarı uzattım. Arabacının kırbacı tutan kolu dirseğiyle yüzüme çarparak kalktı ve yılan ıslığı gibi ince bir şaklamayla köpeğin başına indi. Tam bu sırada kalın bir ses duydum:

- Hey. Vurduğunu köylü, kendini kaymakam mı sandın?

Dedem arabadan indi. Köpeğin kalın sesli sahibine «merhaba» dedi. Konuştular. Sonra köpeğin bakır sakallı, mavi gözlü sahibi bizi evinde konuk etti.

Kulağımda çocukluğumdan kalan birçok konuşmalar vardır. Bunlardan çoğunun mânasını büyüdükçe anlamış, kimisine şaşmış, kimisine gülmüş, kimisine kızmışım. Fakat çocukken yanımda büyüklerin yaptığı hiçbir konuşma mavi gözlü köylüyle dedemin o geceki konuşmaları gibi bütün hayatımın boyunca müessir olmamıştır.

Dedemin yumuşak, çelebice bir sesi vardı. Ötekisi kalın, hırçın ve inanmış bir sesle konuşuyordu.

Onun kalın sesi diyordu ki:

- Hünkârın iradesi ve İranlı Molla Haydarın fetvasıyla Serezde, çarşıda, yapraksız bir ağaç dalına asılan Bedreddinin çırılçıplak ölüsü iki yana ağır ağır sallanıyordu. Geceydi. Çarşının köşesinden üç adam belirdi. Birisinin yedeğinde kır bir at vardı. Eğersiz bir at. Bedreddinin asıldığı ağacın altına geldiler. Soldaki pabuçlarını çıkardı. Ağaca tırmandı. Aşağıda kalanlar kollarını açıp beklediler. Ağaca çıkan adam Bedreddinin uzun ak sakalı altından ince boynuna bir yılan çevikliğiyle sarılmış olan ıslak, sabunlu ipin düğümünü kesmeğe başladı. Bıçağın ucu birdenbire ipten kaydı ve ölünün uzamış boynuna saplandı. Kan çıkmadı. İpi kesmekte olan delikanlı sapsarı oldu. Sonra eğildi, yarayı öptü, doğruldu. Bıçağı attı ve yarısından çoğu kesilen düğümü elleriyle açarak uyuyan oğlunu anasının kollarına bırakan bir baba gibi Bedreddinin ölüsünü aşağıda bekleyenlerin kollarına teslim etti. Onlar çıplak ölüyü çıplak atın üstüne koydular. Ağaca çıkan aşağı indi. En gençleri oydu. Çıplak ölüyü taşıyan çıplak atı yedeğinde çekerek bizim köye geldi. Ölüyü yamacın tepesinde kara ağacın altına gömdü. Ama sonra hünkâr atlıları köyü bastılar. Atlılar gidince delikanlı, ölüyü kara ağacın altından çıkardı. Hani belki bir daha köyü basarlar da cesedi bulurlar diye. Bir daha da dönmedi.

Dedem soruyor:

- Bunun böyle olduğuna emin misin?

- Elbette. Bunu bana anamın babası anlattı. Ona da dedesi söylemiş. Onun dedesine de dedesi. Bu böyle gider...

Odada bizden başka sekiz on köylü daha var. Ocağın kızıla boyadığı alaca aydınlık dairenin kıyılarında oturuyorlar. Arasına bir ikisi kıvılcıyor ve bu alaca aydınlık dairenin içine giren elleri, yüzlerinin bir parçası, omuzlarından bir tanesi kırmızılaşıyor.

Bakır sakallının sesini duyuyorum:

- O gelecek yine. Çırılçıplak ağaca asılan çırılçıplak gelecek yine.

Dedem güllüyor:

- Sizin bu itikadınız, diyor, hıristiyanların itikadına benziyor. Onlar da, İsa peygamber tekrar dünyaya gelecektir, derler. Hattâ müslümanların içinde bile İsa peygamberin günün birinde Şamı şerifte gözükeceğine inananlar vardır.

Dedemin bu sözlerine, O, birden karşılık vermiyor. Kalın parmaklı elleriyle dizlerini tuta tuta, doğruluyor.

Şimdi bütün gövdesiyle kırmızı dairenin içindedir. Yüzünü yandan görüyorum. Büyük düz bir burnu var. Kavga eder gibi konuşuyor:

- İsa peygamberin ölüsü etiyile, kemiğiyle, sakalıyla dirilecekmiş. Bu yalandır. Bedreddinin ölüsü, kemiksiz, sakalsız, bıyiksız, gözün bakışı, dilin sözü, göğsün soluğu gibi dirilecek. Bunu bilirim işte.. Biz Bedreddinin kuluyuz, ahrete, kıyamete inanmayız ki, dağılan, fena bulan bedeninin yine bir araya toplanıp dirileceğine inanalım. Bedreddin yine gelecek diyorsak, sözü, bakışı, soluğu bizim aramızdan çıkıp gelecektir, diyoruz.

Sustu. Yerine oturdu. Dedem, Bedreddinin geleceğine inandı mı, inanmadı mı, bilmiyorum. Ben, dokuz yaşında buna inandım, otuz bu kadar yaşında yine inanıyorum.

ŞİMAVNE KADISI OĞLU ŞEYH BEDREDDİN DESTANI'NA ZEYL

MİLLÎ GURUR

«ŞİMAVNE KADISI OĞLU BEDREDDİN DESTANI» risalemin dördüncü formasının makina tashihlerini sabahleyin matbaada yaptıktan sonra eve gelmiş, bu destanı yazmak için kullandığım notları, bir hapishanede geceleri doldurulmuş hatıra defterimi gözden geçiriyordum.

Artık son forması da baskı makinası altında gidip gelmeğe başlayan risaleme bir kelime bile ilâve edemeyeceğimi biliyordum. Fakat bana bir şeyler unuttum gibi geliyordu. Bana öyle geliyordu ki, tek bir satır yazı yazdım; fakat bu satırın sonuna nokta koymasını unuttum.

Vakit öğleye yakındı. Şafakla beraber çalkalanmağa başlayan lodos, ağır bulutların üstüne boşanmasıyla durulmuştu. Çok geçmeden yağmur da dindi. Gökyüzünün karanlığı yol yol yarıldı. Ağır perdeleri birdenbire düşen bir pencere gibi hava açıldı.

Ve ben, hapishane gecelerinde doldurulmuş bir hatıra defterinde «Destan»ımın sonuna koymasını unuttuğum noktayı arayıp dururken Süleymaniye'yi gördüm.

Açılan öğle güneşinin altında Sinan'ın Süleymaniye'si bulutlara yaslanmış bir dağ gibiydi.

Evimin penceresiyle Süleymaniye'nin arası en aşağı bir saattir. Fakat ben onu elimi uzatsam dokunacakmışım gibi yakın görüyordum. Bu, belki, Süleymaniye'yi en küçük girinti ve çıkıntısına kadar ezbere, gözüm kapalı bile görebilmeğe alıştığım içindir.

Rüzgâr, deniz, endamlı ince kemerleri üstünde nasıl durabildiğine şaşılın eski bir taş köprü, «Çarşambayı sel aldı» türküsü, bir yağlığın kenarındaki «oya», bütün bunlar nasıl, ne kadar bir Cami değilse, bütün bunların Cami olmakla ne kadar alakaları yoksa, bence Süleymaniye de öyle ve o kadar Cami değildir; minarelerinde beş vakit ezan okunmasına ve hasırlarına alın ve diz sürülmesine rağmen Süleymaniye'nin de camilikle o kadar alakası yoktur.

Süleymaniye, benim için, Türk HALK dehasının; şeriat ve softa karanlığından kurtulmuş; hesaba, maddeye, hesabla maddenin ahengine dayanan en muazzam verimlerinden biridir. Sinan'ın evi, maddenin ve aydınlığın mabedidir. Ben ne zaman Sinan'ın Süleymaniye'sini hatırlasam Türk emekçisinin yaratıcılığına olan inancım artar. Kendimi ferâha çıkmış hissederim.

İşte bu sefer de, büyük bir Türk halk hareketi için yazdığım bir risalede unuttuğumu sandığım son noktayı ararken Süleymaniye'mizi, biraz önce yağın yağmurla yıkanmış, açan güneşin altında pırıl pırıl görünce aradığımı birdenbire buldum. Ferahladım. Bulduğumu hatıra defterimin son sayfalarında okudum. Ve anladım ki «Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı» isimli risaleme; belki on satırlık, belki on sayfalık bir zeyl yazmak mecburiyetindeyim.

Mevzuu bahis risalemin sonunda «AHMED'İN HİKÂYESİ» diye bir fasıl vardır. Bulduğum ve hatıra defterimde okuduğum ve risaleme zeyl olarak yazmak mecburiyetini duyduğum «nokta» bana Ahmed bu hikâyeyi anlattıktan sonra onunla yapmış olduğum bir konuşmadır.

Bu konuşmayı olduğu gibi aşağı geçiriyorum:

«Dışarıda çiseleyen yağmura, koğuşun terli çimentosuna ve yirmi sekiz insanına Ahmed hikâyesini anlatıp bitirmişti. Ben:

- Ahmed, demiştim, bana öyle geliyor ki sen Bedreddin hareketinden biraz da millî bir gurur duyuyorsun.

Sesime tuhaf bir eda vererek söylediğim bu cümlelerin içinde, Ahmed, «millî gurur» terkiibini birdenbire bir kamçı gibi eline almış, onu suratımda şaklatmış ve demisti ki:

- Evet, biraz da millî bir gurur duyuyorum. Tarihinde Bedreddin hareketi gibi bir destan söyleyebilmiş her milletin şuurlu proleterleri bundan millî bir gurur duyar. Evet, Bedreddin hareketi aynı zamanda benim millî gururumdur. Millî gurur! Sözlerden ürkmek! İki kelimenin yan yana gelişi seni korkutmasın. Lenin'i hatırla. Hangimiz Lenin kadar beynelmilelci olduğumuzu iddia edebiliriz? Lenin, yirminci asırda beynelmilel proletaryanın, dünya emekçi kitlelerinin, beynelmilel proleter demokrasisinin en büyük beynelmilelci rehberi, 1914 senesinde «Sosyal Demokrat»ın 35'inci numarasında ne yazmıştı?

Eğer Ahmed, «Lenin filânca mesele hakkında ne yazmıştı?» demiş olsaydı, herhalde aramızda böyle bir sorgunun cevabını verenler bulunurdu. Fakat «Sosyal-Demokrat»ın 35'inci numarası diye konulan mesele hepimizi şaşırtdı. Ve hiçbirimiz 35'inci numarada neler yazılmış olduğunu hatırlıyamadık. Ahmed bu şaşkınlığımız karşısında gülümsedi. - Zaten o en derin acıdan en büyük sevince kadar bütün duygularını hep bu meşhur gülümseyişiyle ifade eder - ve aşağı yukarı bütün Lenin külliyyatının ana fikirlerini sayfaları ve satırlarıyla taşıyan hafızasından bize şu cümleleri okudu:

«... Biz şuurlu Rus proleterleri millî şuur duygusuna yabancı mıyız? Elbette hayır! Biz dilimizi ve yurdumuzu severiz, onun emekçi kitlelerini (yani nüfusunun 9/10'unu) şuurlu bir demokrat ve sosyalist yaşayışına yükseltebilmek için herkesten çok çalışan biziz. Çar cellâtlarının, asilzadelerin ve kapitalistlerin bizim güzel yurdumuzu nasıl ezdiklerini, onu nasıl sefil kıldıklarını görmek herkesten çok bize ıstırap verir. Ve bu zulümlere bizim muhitimizde, Rusların muhitinde de karşı konulmuş olması; bu muhitin Radişçev'i, Dekabristleri, 70 senelerinin inkilâpçılarını ortaya çıkarmış bulunması; Rus amelesinin 1905 senesinde muazzam bir kitle fırkası yaratması; aynı zamanda Rus mujiğinin demokratlaşarak büyük toprak sahiplerini ve papazları defetmeğe başlaması bizim göğsümüzü kabartır...

«... Biz millî gurur duygusuyla meşbuuz. Çünkü Rus milleti de inkikâpçı bir sınıf yaratabildi. Rus milleti, de beşeriyete yalnız büyük katliâmların, sıra sıra darağaçlarının, sürgünlerin, büyük açlıkların, çarlara, pomeşçiklere, kapitalistlere zilletle boyun eğişlerinin nünunelerini göstermekle kalmadı; hürriyet ve sosyalizm uğrunda büyük kavgalara girişebilmek istidadında olduğunu da ispat etti.

«Biz millî gurur duygusuyla meşbuuz ve bilhassa bundan dolayı kendi esir mazimizden nefet ediyoruz. Bizim esir mazimizde pomeşçiklerle asilzadeler Macaristan'ın, Lehistan'ın, İran'ın, Çin'in hürriyetini boğmak için mujikleri muharebeye sürüklemişlerdi. Biz millî gurur duygusuyla meşbuuz ve bilhassa bundan dolayı bugünkü esir halimizden; aynı pomeşçiklerin kapitalistlerle uyuşarak Lehistan ve Ukranya'yı ezmek, İran'da ve Çin'deki demokratik hareketi boğmak, millî haysiyetimizi berbat eden Romanof'lar, Bogrinski'ler, Purişkeviç'ler çetesini kuvvetlendirmek için bizi harbe sürüklemek istemelerinden nefret ediyoruz. Hiç kimse esir doğmuş olduğundan dolayı kabahatli değildir. Fakat esaretini haklı bulan, onu yaldızlayan (meselâ Lehistan'ın, Ukranya'nın v.s.'nin ezilmesine Rusların «vatan müdafaası» adını veren) esir, yeryüzünün en aşağılık mahlûkudur.»*

Lenin'den bu satırları bir solukta okuduktan sonra Ahmed birdenbire susmuş, nefes almış ve yine o meşhur gülümseyişiyle:

- Evet, demişti, bizim muhitimiz de Bedreddin'i, Börklüce Mustafa'yı, Torlak Kemâl'i, onların bayrağı altında dövüşen Aydınlı ve Deliormanlı köylüleri yaratabildiği için, ben şuurlu Türk proleterleri, millî bir gurur duyuyorum. Millî bir gurur duyuyorum, çünkü derebeylik tarihinde bile bu milletin emekçi kitleleri (yani nüfusunun 9/10'u) Sakızlı Rum gemiciyi ve Yahudi esnafını kardeş bilen bir hareket doğurabilmiştir. Çünkü unutmayın ki «başka milletleri ezen bir millet hür olamaz.»

«Simavne Kadısı Oğlu Bedreddin Destanı» isimli risaleme bir önsöz yazmak istemiştim. Bedreddin hareketinin doğuş ve ölüşündeki sosyal-ekonomik şartlar ve sebepleri tetkik edeyim, Bedreddin'in materyalizmiyle Spinoza'nın materyalizmi arasında bir mukayese yapayım, demiştim. Olmadı. Buna karşılık risalemin zeyline kısa bir «sonsöz» yazdım. Şöyle ki:

Bana Ahmed:

- Senden bir «Bedreddin destanı» isteriz, demişti.

Ben, benden istenenin ancak bir karalamasını becerebildim. Daha iyisini de yapmağa çalışacağım. Fakat tıpkı benim gibi Ahmed'in dostu, arkadaşı, kardeşi olduğunu söyleyenler, benden istenen sizden de istenendir.

Ahmed'e, Bedreddin hareketini bütün azametiyle tetkik eden kalın ilim kitapları, Karaburun ve Deliorman yiğitlerini, etleri, kemikleri, kafaları ve yürekleriyle oldukları gibi diriltecek romanlar,

Ne ah edin dostlar, ne ağlayın!

Dünü bugüne

bugünü yarına bağlayın!

diyen şiirler, boyaları kahraman tablolar lâzım.

(*) Lenin Külliyyatı, baskı 1935, cild 18, sayfa 80, 81, 82, 83'de (Rusların millî gururu) isimli makaleyle - ki bu makale 1914 senesinde «Sosyal Demokrat»ın 35'inci numarasında çıkmıştır - Ahmed'in o gün bize hafızasından okuyup derhal tercüme ettiği satırları bilâhara karşılaştırdım. Ahmed ezbere okuyup tercüme ettiği parçaların yalnız cümle kuruluşlarında bazı değişiklikler yapmış. Fikirde hiçbir hata olmadığı için ben Ahmed'in tercümesini aynen aldım.

Son Otobüs

Gece yarısı.Son otobüs.
Biletçi kesti bileti.
beni ne bir kara haber bekliyor evde,
ne rakı ziyafeti.
Beni ayrılık bekliyor.
Yürüyorum ayrılığa korkusuz ve kedersiz.

İyice yaklaştı bana büyük karanlık.
Dünyayı telaşsız, rahat seyredebiliyorum artık
Artık şaşırtmıyor beni dostun kahpeliği,
elimi sıkarken sapladığı bıçak.
Nafile, artık kışkırtmıyor beni düşman.
Geçtim putların ormanından baltalayarak
nede kolay yıkılıyorlardı.
Yeniden vurdum mihenge inandığım şeyleri,
çoğu katkısız çıktı çok şükür.
Ne böylesine pırıl pırıl olmuşluğum vardı,
ne böylesine hür.

İyice yaklaştı bana büyük karanlık.
Dünyayı telaşsız, rahat seyredebiliyorum artık.
Bakıyorum başımı kaldırıp işten,
karşıma çıkıveriyor geçmiştin
bir söz
bir konu
bir el işareti.

Söz dostça
koku güzel,
el eden sevgilim.
Kederlendirmiyor artık beni hatıraların daveti
hatıralardan şikayetçi değilim.
Hiçbir şeyden şikayetim yok zaten,
yüreğimin durup dinlenmeden
kocaman bir diş gibi ağrımından bile.

İyice yaklaştı bana büyük karanlık.
Artık ne kibri nazırım, ne katibin şakşağı.
Tas tas ışık döküyorum başımdan aşağı,
güneşe bakabiliyorum gözüm kamaşmadan.
Ve belki, ne yazık,
hatta en güzel yalan
beni kandıramıyor artık.
Artık söz sarhoş edemiyor beni,
ne başkasının ki, nede kendiminki.

İşte böyle gülüm,
iyice yaklaştı bana ölüm.
Dünya, her zamankinden güzel, dünya.
Dünya, iç çamaşırlarım, elbisemdi,
başladım soyunmağa.
Bir tren penceresiydim,
bir istasyonum şimdi.
Evin içerisiydim,
şimdi kapısıym kilitsiz.
Bir kat daha seviyorum konukları.
Ve sıcak her zamankisinden sarı,
kar her zamankinden temiz.

STRONSIUM 90

Acayıpleşti havalar,
bir güneş, bir yağmur, bir kar.
Atom bombası denemelerinden diyorlar.

Stronsium 90 yağyormuş
ota, süte, ete,
umuda, hürriyete,
kapısını çaldığımız büyük hasrete.

Kendi kendimizle yarışmadayız, gülüm.
Ya ölü yıldızlara hayatı götüreceğiz,
ya dünyamıza incek ölüm.

Şaban Oğlu Selim ile Kitabı

İSTANBUL'DA, BALIKPAZARI'NDA, BİR MEYHANEDE BİR HAPİSANE MUKAYYİDİ

«- Yanarak,
yanarak parmakları şerrârelerden
insan yüreklerine dokundu bu elleri
yirmi beş senedir
yani bir rubu asır
hapisane kalemünde mukayyit kulunuzun...
İnsanoğlunun ömrü
belki lüzumundan fazla kısa
belki lüzumundan fazla uzun...
Bir tek daha içelim...
"Ağlamaktan,
ağlamaktan yine zehroldu şarabım bu gece..."»

Kalktı Bebek tramvayı Eminönü'nden.
Zifiri karanlık Balıkpazarı.
Meyhanenin camlarına yağmur yağıyor...

«- Ruhum,
"havâda yaprağa döndürdü rûzigâaar beni..."
Muallim Naci merhum...
Bu hâyı huy
bu hâyı huy neden?
Ve insanlar neden dolayı
şu tabakta yatan uskumru gibi mahzun?
Kıyamet günü
bir suali var Ezraile
hapisane kalemünde mukayyit kulunuzun...
Bir tek daha içelim...
Hiç adam asılırken gördünüz mü?
Yarın bir tane asacağız,
şafakla
şafakla beraber...
Abdülhamid
atardı Tıbbiye talebesini
Sarayburnu'ndan.
Akıntı götürmüş çuvalları
bulamadılar...
Çok adam
çok adam asıldı Hürriyette...
Eskiden köprü başında asarlardı,
bunu Sultanahmet'te...
Yağmur dinmezse ıslanacak...
Bir tek daha içelim...
İstanbul şehrinin yoktur menendi.

"Âdemin
âdemin canlar katar âbuhavâsı cânına..."
 demiş,
 demiş şair Nedim Efendi...»

II

ŞABAN OĞLU SELİM

Beykoz'un cam fabrikası
moderen fabrikadır.
Pencere camlarını biraz dalgalı çıkarır,
biraz çarpıksa da su bardakları,
kesme likör kadehleri harikadır...
Ustabaşı değildi Selim
büyük ustaların hünerini almıştı ama.
Onun elinden çıkan cama
gözlerin kapalı ayna dönebilirsin.
Selim daima
büyük bir sırrı çözmek
bir şeyler anlamak ister gibi bakar adama.
İnandıklarına katıksız inandı,
sevdiklerini hilesiz sevdi Selim.
Severdi pencere camlarını,
severdi lamba şişelerini,
karafakileri sever,
likör kadehlerine düşmandı...

III

KUZGUNCUK

Beykoz'da oturmalı
Beykoz'da çalışan adam.
Fakat Kuzguncuk şirin yerdir
ve gayet nefis yapar gül reçelini
pansiyoncu Madam
ve kızı Raşel...
Aynada bir kartpostal :
bir manzara Nis şehrinden.
İskemle, karyola, konsol...
Denize nazırdı pencereleri...
Güneşte tavana suların ışıltısı vurur,
karanlık şilepler geçirdi geceleri
insanı olduğu yerde
eli böğründe bırakarak...
Selim'in odası havadardı.
Kırmızı yazmalar kururdu yandaki boş arsada.
Sağda Cevdet Paşa yalısı.
Yalıda bir tavus kuşu
bir de Mevrure Hanım vardı.
Mevrure Hanım
tafta entariler giyerdi.
Çok ihtiyardı
ve mavi gözleri kördü.
Tentene işlerdi Mevrure Hanım.
Uyanır bir beyaz güle başlar,
uyurken dağıtırdı gülünü...
Merhum Cevdet Paşa yalısında
Mevrure Hanımı unutmuşlardı...
Beykoz'da oturmalı
Beykoz'da çalışan adam.

Fakat Kuzguncuk şirin yerdir
Ve kırmızı yazmalar kuruyan boş arsadan
dünyayı zapta gidecek olan
pulsuz balıklar gibi çıplak çocukların
her akşam dinlerdi çığlıklarını Selim...

IV

KİTAP

«Kitap rüzgâr olmalı, perdeyi kaldırmalıdır,
kitap, kanber tayı olmalı Şah İsmail'in
seni sırtına alıp
devlerin üstüne saldırmalıdır.

Devler kale kapısında
devler yedi başlı ve simsiyah dururlar...
Onları mutlaka yeneceksin.
Bir duvar yıkılacak
bir bahçeye ineceksin...»

Böyle bir kitap buldu Selim :
Kara kara yazılar
beyaz kâat üstünde.
Büyücek bir el kadar
kırk yapraklı bir kitap...

V

SON VAPUR

Kalktı son vapur iskeleden.
«64» numara, pul pul karışıp yıldızlara
boş ve yorgun akıyor suyun üstünde...

Gece seslerle dolu.
Aynada : Raşel'in kolu
Selim'in eli
ve son vapurun yolu...

«- Selim, ateş gibi elin...»

Eli beyazdı,
karanlık gözleri
ve kırmızı saçları vardı Raşel'in...

VI

YİRMİ BİRİNCİ YAPRAK

«Toprağın ismiyle başlarız söze.
Sen ki topraksın
seni sevmeyi bilmeli.
Sendedir ekinimizin tohumu
ve yapılarımızın temeli.
Demirimiz ve kömürümüz sendedir.
Sendedir rüzgârların gibi geçen ömrümüz,
sendedir...
Sen ki topraksın,
durup dinlenmeden değişirsin.
Sen su damlalarında halkeyledin bizi.
Biz seni değiştirip
değiştirmedeyiz kendi kendimizi...»

Bu, yirmi birinci yapraktır.
Selim kapattı kitabı.
Hürriyetin ilk şarkısı anlamaktır.
Ve Selim,

ve Şaban oğlu Selim şarkı söylüyor...

VII

RAŞEL'İN RÜYASI

«- Hasan Ustayı çıkarmışlar işinden.

Çocukları var :

şu kadar, şu kadar...

Laz fırıncı dükkânını kapatmış,

ve Doktor Moiz

dün vurdu kendini...

Seni dinledim dinleyeli, Selim,

korkulu rüyalar görüyorum :

Şişman adamlar, kolları alabildiğine uzun,

tırnaklarında kan

omuzlarında altın çuvalları

rap, rap, yürüyorlar...

Ne çok insan öldürüyorlar, Selim,

ne çok insan öldürüyorlar...»

«- Korkma günler bizimdir,

bizimdir, Raşel'im...»

VIII

KIRKINCI YAPRAK

«Gelirken dünyaya kanla, ateşle,
çağırdılar yedi kat yerin altından
mezarlarını kazacak olanları...»

Bu kırkinci yapraktır.

Selim kapattı kitabı.

Anladığını anlatmayan alçaktır...

Ve Selim,

ve Şaban oğlu Selim...

IX

İSTANBUL'DA, HAPİSANEDE HAPİSANE MUKAYYİDİ

«- Bugün bir hayli yolcu aldık.

Bu meyanda :

gümrük ihtilâsı,

eroın şebekesi ve Topkapı cinayeti
geldiler.

Mevcut : 727.

Kadınlar hariç.

Bugün de geçirdik vakti keraheti...

Bir misafir daha var,

onu da kaydedelim :

1328,

1328 doğumlu

Şaban oğlu...

Mirim,

ben yazarken

sen pencereden bir nazar et :

böyle akşam ışığında

durur

durur taştan değil

renkli camlardan yapılmış gibi Sultanahmet...

... 1328

1328 doğumlu

Şaban oğlu

Şaban oğlu Selim...

Ayaklarının üstüne basamıyor
ve sol gözü kan içinde...
Esbabını bilirim...
Mirim,
bu hâyı huy,
bu hâyı huy neden bu beldede?
Ey Fuzuli nerdesin?
Nerdesin Galip Dede?
Ey Nedim...
İstanbul şehrinin yoktur menendi.
"Âdemin
âdemin canlar katar âbuhavâsı cânına..."
demiş,
demiş şair Nedim Efendi...»

Şair

Şairim
şimşek şekillerini şiirlerimin
caddelerde ıslık çalarak
kazırım
duvarlara..
100 metreden
çiftleşen iki sineği seçebilen iki gözüm,
elbette gördü
iki ayaklıların
ikiye ayrıldığını..
Sen
benim
hangisinden olduğumu anlamak istiyorsan
cebime sok
kafanı:
orda
aydınlığı okuyan kara ekmek
sana doğruyu söyler..
Şairim
şiirden anlarım,
en sevdiğim gazel
Anti Düringidir Engelsin..
Şairim
bir yıl yağın yağmur kadar şiir yazdım..
Fakat asıl
şaheserime
başlamak için
Hafızı Kapital olmayı bekliyorum.
Futbolda eski kurdum.
Fenerbahçenin forvetleri
mahallede kaydırak oynayan birer piç kurusuyken
ben
en ağır hafbekleri yere vururdum.
Fulbolda eski kurdum.
Santırdan alınca pası
çakarım
Hoooooooooooooooooooooooooop!
5 numro top
açık ağzından girer golkipin karnına.
Bana mahsustur bu vuruş
futbol potinlerim
kurşunkalemimden öğrendi bu zanaatı!
O kurşunkalemim ki
9 deliğinizden vücudunuza her tıktığı mısra
ışkembemizde taş.

Şairiz be,
şairiz dedik ya be arkadaş...

Şarkılarımız

Şarkılarımız
varoşlarda sokaklara çıkmalıdır.

Şarkılarımız
evlerimizin önünde durmalı
camlara vurmali
kapıların ellerini sıkmalıdır,
sıkmalıdır

acıtana kadar,
kapılar
bağlı kollarını açana kadar...

Biz anlamayız
tek ağzın türküsünü.

Her matem gecesi
her bayram günü,

şarkılarımız
bir gaz sandığına yere yıkarak
sandığın üstüne çıkararak
kocaman elleriyle tempo tutmalıdır.

Şarkılarımız
çam ormanlarında rüzgar gibi bize kendini
hep bir ağızdan okutmalıdır!!.

Şarkılarımız
ön safta en önde saldırmalıdır düşmana.
Bizden önce boyanmalıdır
şarkılarımızın yüzü kana..

Şarkılarımız
varoşlarda sokaklara çıkmalıdır!

Şarkılarımız
bir tek yüreğin
perdeleri inik
kapısı kilitli evinde oturamaz!.

Şarkılarımız
rüzgara çıkmalıdır...

Şaşıp Kalma Üstüne

Sevebilirim,
hem de nasıl,
dile benden ne dilersen,
canımı, gözlerimi

Kızabilirim,
ağzım köpürmez,
ama devenin öfkesi haltetmiş benimkinin yanında,
devenin öfkesi, kinciliği değil.

Anlayabilirim
çoğu kere burnumla,
yani en karanlığın, en uzaktakinin bile kokusunu alarak
ve döğüşebilirim,
doğru bulduğum, haklı bulduğum, güzel bulduğum herşey için, herkes için,
yaşım başım buna engel değil,
ama gel gör ki çoktan unuttum şaşıp kalmayı.
Şaşkınlık, alabildiğine yuvarlak açık ve alabildiğine genç gözleriyle bırakıp gitti beni.
Yazık.

Şehir Akşam Ve Sen

Koynumda çırılçıplaksınız
Şehir, akşam ve sen
Aydınlığımız yüzüme vuruyor
Bir de saçlarımızın kokusu.
Bu çarpan yürek kimin
Sesleri soluklarımızın üstünde küt küt atan
Senin mi şehrin mi akşamın mı yoksa benimkisi mi?
Akşam nerde bitiyor nerde başlıyor şehir
Şehir nerde bitiyor sen nerde başlıyorsun
Ben nerde bitip nerde başlıyorum?

Şehitler

Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
mezardan çıkmanın vaktidir!
Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
Sakarya'da, İnönü'nde, Afyon'dakiler
Dumlupınar'dakiler de elbet
ve de Aydın'da, Antep'te vurulup düşenler,
siz toprak altında ulu köklerimizsiniz
yatarsınız al kanlar içinde.
Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
siz toprak altında derin uykudayken
düşmanı çağırdılar,
satıldık, uyanın!
Biz toprak üstünde derin uykulardayız,
kalkıp uyandırın bizi!
uyandırın bizi!
Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
mezardan çıkmanın vaktidir!

Şiirime Dair

Ne binecek sırma pelerinli bir atım
ne bilmem nerden geliratım
ne mülküm, ne malım var.
Sade bir çanak balım var.
Rengi ateşten al
bir çanak bal
Balım herşeyim benim...
Ben
mülkümü ve malımı
yani bir çanak balımı
koruyorum haşerattan.
Bekle kardeşim bekle..
Çanağımda balım olsun,
gelir arısı
Bağdattan....

Tahir'le Zühre Meselesi...

Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da
hattâ sevda yüzünden ölmek de ayıp değil,
bütün iş Tahirle Zühre olabilmekte
yani yürekte.

Meselâ bir barikatta dövüşerek
meselâ kuzey kutbunu keşfe giderken
meselâ denerken damarlarında bir serumu
ölmek ayıp olur mu?

Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da
hattâ sevda yüzünden ölmek de ayıp değil.

Seversin dünyayı doludizgin
ama o bunun farkında değildir
ayrılmak istemezsin dünyadan
ama o senden ayrılacak
yani sen elmayı seviyorsun diye
elmanın da seni sevmesi şart mı?
Yani Tahiri Zühre sevmeseydi artık
yahut hiç sevmeseydi
Tahir ne kaybederdi Tahirliğinden?

Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da
hattâ sevda yüzünden ölmek de ayıp değil.

Tanganika Roportajı (Mektuplar-10/01)

Uçuyorum karlı Ukrayna ovalarını.
Yıllardır bu ilk hava yolculuğum sensiz.
Elini aradım yerden kesilirken,
alışkanlık,
yere inerken de arayacağım.

Dün gece bavulumu hazırlıyordun,
omuzların kederliydi,
belki değildiler de, bana öyle geldi,
kederli olmalarını istediğimden.

Bu sabah kar aydınlığıyla uyandım.
Moskova uykudaydı, sen uykudaydın.
Saçların saman sarısı kirpiklerin mavi,
ak boynun uzundu, yuvarlaktı
ve kırmızı, kalın dudaklarında keder,
belki değildi de bana öyle geldi,
kederli olmalarını istediğimden.

Ayaklarımın ucuna basıp yan odaya geçtim.
Fotoğrafın masamda bir yaz güneşine bakıyor, başını kaldırmış, profilden.
Umurunda değil gidişim.
Soktum cepime.
İyiden iyiye ağardı ortalık.
Duvarda Dino'nun yağlı boyası:
bir bulut parçacığı sonsuz bir gökyüzünde,
belki ne gökyüzü, ne bulut,
uçsuz bucaksız mavilikte ak bir kımıldanış,
iyimserliğin resmi, umudun.

Kapıcı kadınlar avluda kar küremeğe başladı gıcırıtlarla.
Odaya girdin.
Yüzüme bakıyorsun şaşkın, kederli;
belki keder değil de uyku mahmurluğu bu.
'Beni geçirmeğe gelme, ' dedim,
oysaki beni geçirmeni istiyordum bilmediğin kadar.
Kilitledin bavulumu kendi elinle.
Ben açtım kapıyı merdiven sahanlığına çıktım.
Sen içerde kapıyla çerçevesi bir bahar manzarasıydın, bir bahar manzarası öğle aydınlığında, yapraklarla sular som
parıltı, gölgesiz.
kapadım kapıyı üstüne.

Senden konuştuk Ekber'le Vunukova'ya kadar,
daha doğrusu, ben söyledim, o dinledi.

Karadeniz'i geiyorom sekiz bin metre yukarda.
Bilmem farkında mısın, günü gününe bir yıl oluyor,
Varşova - Roma - Paris üstünden Kahire'ye uçtuğu seninle.
Kahire yine o Kahire mi sensiz?

Sekiz bin metre yukarda, Anadolu'mun üstündeyim.
Sekiz bin metre derinde, bulutların altında, toprağında karakış.
Köylerin çoktan kesiktir yolu.
Her biri karlı çöllerde bir başınadır.

Bulgur aşu yağsuz.
Tezek dumanında göz gözü görmez.
Bebeler ölür bitlenmeğe bile vakit bulmadan
ve ben uçarım sekiz bin metere yukarda, bulutların üstünde.
İşte böyle Tulyakova...

Tanganika Roportajı (Mektuplar-10/02)

Kahire'nin Özbekiye Bahçesi'ni hatırladın mı?
Oturduğumuz sırayı gidip buldum.
Topal ayağın onarmamışlar.

Geceydi hatırladın mı?
Karmakarışıkta karşımızda
yıldızlar, otomobil ışıkları, vitrinler
ve uzun entarili dilenci.
Kederli kadından konuştuktu hatırladın mı?
Kraliçe Nifertiti'ye benziyordu yüzü.
Komünist kocası beş yıldır can çekiyor
çölün orta yerinde, toplama kampında.

Kahire'nin Özbekiye Bahçesi'ni hatırladın mı?
Oturduğumuz sırayı gidip buldum.
Topal ayağın onarmamışlar.

Gündüzün ağaçlar tozlu.
Uzun entarili dilenci kurumuş büsbütün
ve kederli kadının kocası artık ölmüştür.

Kahire'nin Özbekiye Bahçesi'ni hatırladın mı?

Tanganika Roportajı (Mektuplar-10/03)

Geceleyin geç vakit havalandık Kahire'den
Uzakta, ta uzakta, kanadın ucunda ayrılığın kırmızı ışığı yanıyor.
Yıldızları sınıksız tuttum avucumda, uyudum.

İndik Hartum alanına sabah aydınlığında,
bulutsuz, ak bir aydınlık,
bir porselen aydınlığı,
porselen bir fincan zar gibi ince.

Alanda dev bir 'Komet' vardı
Sudan Hava Yolları'nın.
Bir de bir spor uçağı sarı, kırmızı, minicik.
Neyin nesi anlayamadım.

Hartum hava istasyonu temiz.
Güneş serin serin yükseliyordu.
Oturdum karşısına paltomu omuzuma atıp.
Nerde olursam olayım, hapiste bile,
günlerim kulağıma müjdelere fısıldayarak başlar.
Sudanlılar güzel oluyor,

◇

işlenmişler abanoz ağacının en soylusuna

ak entarileri, ak örtüleri, ak sarıkları içinde.
Sudanlı subaylar dolaşıyor, ingilizce konuşuyorlar.
ve sarışın avcılar viski içiyordu.
Avcılar arslan avlamağa gelmişler ve pamuk avlamağa.
Tüfekleri naylon kılıflı.

Bir mızrak boyu yükseldi güneş.
Paltomu attım, çıkardım ceketimi.
Volkan güürtüleriyle havalandı 'Komet', uçup gitti Londra'ya.

Nerden bileceksin, kızım,
benim Osmanlılar bu kırmızı toprakta esircilik etti.
Kölelerin boyu iki metre,
bir de fil dişi, altın,
bir de vergi topladılar kadınların şalvarına kedileri sokup.
Bu usul belki hala yürürlüktedir Anadolu'da
Ama Anadolu köleleri kavruk kısacık.

Tanganika Roportajı (Mektuplar-10/04)

Dar-es Selam'a belki kuşlar gelir İstanbul'dan, Moskova'dan
kuşlar nerelerden nerelere gitmez ki!
Ama bu toprağın dalına konan Moskovalı ilk uçak bizimkisi,
İlk İstanbullu ben.

Duydum afrika'nın kokusunu,
büyük kara Afrika'nın:
iri bitki, iri hayvan, iri güneş, iri yağmur, iri yıldız kokuyor.
Girdik şehre palmyelerle muzların arasından.
Gözalabildiğine yeşil, gözalabildiğine sıcak bir akvaryuma girdik.
Dar-er-Selam batısında Hint Okyanusu'nun.
Daha Muhammet'ten önce kara kaşlı Arap korsanlarıyla Arap tüccarları çıktı bu kıyılara,
sonra başka korsanlarla başka tüccarlar
ve bunların kaşları samur,
ama iş kaşlarda değil.
Dar-es Selam başkenti Tanganika'nın.
Tanganika
Tanganika, Tanganika.
Bir türkü böyle başlayabilir.
Bir tam tam havası:
Tanganika, Tanganika,
kederlisi, sevinçlisi, akıllısı, kuzgunu, karası
Tanganika, Tanganika...

Biliyorsun,
Tanganika güney doğusunda Afrika'nın.
120'den çok kabileden 10 milyon kadar insan.
Müslüman, Hristiyan, putperest.
Biliyorsun,
belli başlı ürünü: kahve, davar ve sizal.
Sizalın yaprakları yalın, yeşil kılıncıdır,
organ, halat, çuval filan yapılıdır.
Biliyorsun,
bütün bunları yola çıkmadan önce bilmediğimi biliyorsun.
Biliyorsun hartada yaptığımız yolculuğu seninle.
Gemimiz üç direkliydi başı kemani,
puruvada altın kız sureti sana benzer,
ve bayrağında şiirler sana yazdığım,
ve balıklar avladık gözleri zümrüt,
ve kuşlar kondu serenlere sırma kanatlı,
ve muz yağmuruna tuttu maymunlar bizi kıyılarından,
ve pupa yelken geçtik sıcak denizleri,
ve bir dolanıp bir kurtulduk ağından meridyenlerin
Dar-es-Selam'ı bulana kadar.

Biliyorsun hartada yaptığımız yolculuğu seninle.

Tanganikalı Meçhul Askerle konuştum Dar-es-Selam'da
Tunçtan dökülmüş saldırıyordu ince, çıplak bacaklarının üstünde elde silah.
Arkasında bulvar ve liman karşısında vitrinler,
-Kime saldırıyorsun? dedim
-Alamana, dedi.
Alamanındık, dedi, Birinci Dünya Savaşı'na dek.
İngiliz geldi, komutayı aldı, saldırdık Alamana.
Alaman gitti, İngiliz kaldı.
Kaldı İngiliz 18'den 62'ye.
62'de İngiliz dehdedik,
bağımsız Cumhuriyetiz, dedi, dedi ve kesti.

Dar-es-Selam bir şirin kasabadır.
Ana caddeleri temiz, onarılı.
Büyük, rahat bir Hint Mahallesi var.
Hintliler ticaretle meşgul kıyasıya.
Satacaklar satabilseler Okyanus'un suyunu şişelere doldurup.
Ve Hintli tüccara düşman Tanganikalı.
Şehirde bir İngiliz kulübü.
Yalnız beyazlar girmiş eskiden,
şimdi de adı da değişmiş, girenleride.
Cumhurbaşkanı Sarayı.
İngiliz valisi oturmuş eskiden.
Bir kolej,48 öğrencisi var. Tanganikalı hepsi.

Profesörler İngiliz.
Kiliseler, camiler, villalar, oteller, elçilikler.
Bir müslüman konağında kirada Sovyet Elçiliği,
kapısında Arap alfabetiyle Bismillah yazılı.
Tramvay, otobüs filan yok,
ama otomobil her markadan,
hepsinin de direksiyonları sağda.
İngiliz sistemi.
Ve Tanganikalı şoför usta oluyor.
Bir de kabare var sabahlara kadar açık.
Tanganikalılar, halktan olanlar, toprağın üstünde yatıp kalkıyor balçık ve hasır örme kulübelerde.
Devlet dili, İngilizceyle Suvahili.
Tanganikalı mühendis, bütün Tanganika'da 1 tane, doktor: 3
Tanganikalı sarhoş görmedim,
sarhoşlar beyazdı.
Beyaz işsiz görmedim,
işsizler Tanganikalı.
Ve kaldırımlarda tahta arslan satanlar turistlere Tanganikalı
Tanganikalı subay gördüm, başkan gördüm, öğretmen gördüm.
dalgın öğretmen gözleriyle Başkan Nirere bakıyor bütün duvarlardan
çerçevesinde ve camın altında oturup dayanmış ak başlı bastonuna.
Polisler, gördüklerim, Tanganikalı.
Bankalarda Tanganikalı memur görmedim,
ya beyaz, ya Hintliyidiler.
Garsonlarla hamallar Tanganikalı.
Köylüler de, çobanlar da, ırgatlar da, kabile reisleri de.
Buralarda da fes giyenler çok renk rengi, boy boyu, püsküllüsü, püskülsüzü.
Biz Türkler fesi Yunandan almışız, giydirmişiz araba, Sudanlıya da belki,
onlar da kara Afrika'ya,
ya onlar, ya İngiliz,
İngilizse giydiren
fesli bir gergedan görürsem şaşmam.

Tanganika Roportajı (Mektuplar-10/05)

Dar-es-Selam'da 'Halas Ordusu' kulübesinde uyumanın yolu yok sıcaktan.
derime yapışıyor sıcak vıcık vıcık.
Kanadalı karı koca akşam dualarını çoktan çaldılar magnefondan.
Arslanlar böğürmüyor.
arslanlar içerlerde
arslanlar, filler, gergedanlar,
zebra, zürafa, antilopların çeşidi.
Kaplan yok sanıyorum.
Moskova'da zooloji parkında kaplan da vardır, beyaz ayılar da, penguenler de,
ve kaymaklı dondurma vardır.
Moskova'da kar yağıyor lapa lapa.
Derime yapışıyor sıcak.
Cibinliğin altında çırlıçıplağım.
Cibinliğin üstünde kertenkeleler.
Kertenkeleler minicik timsahlar gibi ve dillerini çıkarıyorlar ve belki bunlar kertenkele değil.
Bursa cezaevinde cibinlikler yaptıkları yatak çarşaflarından.
Sabahları kovaya doldurup dökerdik tahtakurularını.
Derime yapışıyor sıcak.
Nabızlarımda vuruyor sıcak
ve akıyor damarlarımda kanıma karışarak.
Moskova'da kar yağıyordur,
yağmıyor mu yoksa?
Yatmadan önce baktın mı pencerede termometreye?
Sıfır altında on beş mi, on yedi mi?
Yatağının üstünde mavi ışık.
Neler düşünüyorsun?
Yoksa uyudun mu yine kor komaz yastığa başını?
Dar-es-Selam'da 'Halas Ordusu' kulübesinde uyumanın yolu yok sıcaktan.

Tanganika Roportajı (Mektuplar-10/10)

Kulağımı dayadım yere,
dinledim Afrika toprağını,
homurtular geliyor Uganda'dan, Mozambik'ten,
Güney afrika'da pembe tabanlı ayaklar öfkeyle şakırdatıyor zincirini.
Angola ormanları yeşil arslanlar gibi böğürüyor al kan içinde.
Son savaşlarını veriyor emperyalizm, ama silahlısı, zıندانlısı, valilisi,
Başımı kaldırdım bakıyorum:
Afrika iki yol kavşağında duruyor,
yol var yine esirliğin inine gider döne dolaşa,
yol var gider büyük hürriyetine büyük kardeşliğin...
Yani demek istediğim:
Benim akıllı, güzel karıcığım,
bir daha oku douzuncu mektubumu.
Sen leb demeden leblebiyi anlarsın
ve bilemediğin kadar göresim geldi seni Moskovalım, Tulyakova'm.

Şubat 1963, Tanganika

Tanya

zoe' ydi adı
ismim tanya dedi onlara
(tanya;
bursa cezaevinde karşımda resmin
bursa cezaevinde,
belki duymamışsındır bile bursa'nın ismini
bursa'm yeşil ve yumuşak bir memlekettir.
bursa cezaevinde karşımda resmin
sene 1941 değil artık, sene 1945
moskova kapılarında değil artık
berlin kapılarında dövüşüyor artık seninkiler

bizimkiler
bütün namuslu dünyanınkiler..
tanya;
senin memleketini sevdiğin kadar ben de seviyorum memleketimi
seni astılar memleketini sevdiğin için
ben memleketimi sevdiğim için hapisteyim
ama ben yaşıyorum
ama sen öldün
sen çoktan dünyada yoksun
zaten ne kadar az kaldın orada
on sekiz senecik...
doyamadın güneşin sıcaklığına bile...
tanya;
sen asılan partizan, ben hapiste şair
sen kızım, sen yoldaşım
resmin üstüne eğiliyor başım
kaşların incecik, gözlerin badem gibi
renklerini fotoğraftan anlamam mümkün değil
fakat yazıldığına göre koyu kestaneymişler.
bu renk gözler çok çıkar benim memleketimde de...
tanya;
saçların ne kadar kısa kesilmiş
oğlum memet'inkinden farkı yok
alnın ne kadar geniş, ay ışığı gibi
rahatlık ve rüya veriyor insanın içine.
yüzün ince uzun, kulakları büyücek biraz,
henüz çocuk boynu boynun
henüz hiçbir erkek kolu sarılmamış anlıyor insan.
ve püsküllü bir şey sarkıyor yakandan
süsünü sevsinler mini mini kadın.
arkadaşları çağırdım bakıyorlar resmine;
_tanya
senin yaşında bir kızım var.
_tanya
kız kardeşim senin yaşında
_tanya
senin yaşında sevdiğim kız
bizim memleket sıcaktır
bizde kıslar tez kadınlaşır..
_tanya
senin yaşında kızlarla
okulda, fabrikada, tarlada arkadaşız
tanya;
sen öldün ne kadar namuslu insan öldü
ve öldürülmekte
ama ben,
söylemesi ayıpmış gibi geliyor bana
ama ben yedi yıldır kavgada
hayatımı tehlikeye koymadan
hapiste de olsa da yaşıyorum)
sabah oldu tanya'yı giydirdiler
ama çizmeleri, şapkası, gocuğu yoktu
iç etmişlerdi onları
torbasını giydirdiler
torbada benzin şişesi, kibrit,
kurşun, tuz, şeker...
şişesi boynuna astılar
torbasını verdiler sırtına
göğsüne bir de yazı yazdılar
"partizan"
köyün meydanına kuruldu darağacı
atlılar çekmiş kılıcı
halka olmuş piyade askeri

zorla seyre getirdiler köylüleri
iki sandık üst üste
iki makarna sandığı
sandıkların üstüne yağlı urgan sallanır
urganın ucunda ilmik
partizan kaldırılıp çıkarıldı tahtına
partizan
kolları bağlı arkadan
durdu urganın altında dimdik..
nazlı boynuna ilmiği geçirdiler
bir subay fotoğrafa meraklı
bir subay elinde makine; kodak
bir subay resim alacak
tanya seslendi kolhozlulara ilmiğin içinden
“_ kardeşler üzülmeğin gün yiğitlik günüdür.
soluk aldırmanın faşistlere
yakın, yıkın, öldürün...”
bir alman vurdu ağzına partizanın
genç kızın beyaz, yumuk çenesine aktı kan
fakat askerlere dönüp devam etti partizan:
“_ biz iki yüz milyonuz
iki yüz milyon asılır mı?
gidebilirim ben
ama bizimkiler gelecekler
teslim olun vakit varken...”
kolhozlular kan ağlıyorlardı,
cellat çekti ipi
boğuluyor nazlı boynu kuğu kuşunun
fakat dikildi ayaklarının ucunda partizan
ve hayata seslendi insan
“_ kardeşler
hoşça kalın
kardeşler
kavga sonuna kadar
duyuyorum nal seslerini geliyor bizimkiler...”
cellat bir tekme attı makarna sandıklarına
sandıklar yuvarlandılar
ve tanya sallandı ipin ucunda...

Taranta - Babu'ya Mektuplar

Bu kitap Henri Barbusse'ün hatırasına...

Kendi ülkesinde kendi dilini istediği gibi kullanamadığı için, Asya ve Afrika dillerine merak saran bir İtalyan arkadaştan, geçenlerde bir paketle bir mektup aldım.

Arkadaşın adını yazmak istemiyorum. Başı belaya girer. Fakat mektubunu olduğu gibi aşağıya geçiriyorum.

ROMA, 5 AĞUSTOS 1935

Kardeş,

Sen Roma'yı kartpostallardan, tarih ve coğrafya kitaplarına basılan fotoğraflardan tanırsın. Taşları Sezar'ların ve Lejyon'ların kabartmalarıyla oymalı üç gözlü kapılar; kıyılarının yarısını fareler yemiş kocaman bir eleğe benzeyen Koliseum; Batrus resul kilisesi meydanı ve güvercinler; Palazzo Venezia sarayı, balkonu ve bu balkonda ağzı bir karış açık, sağ eli kalçasında, sol eli havada, öylece donakalmış Mussolini.

Fakat bu kartpostallar Roma'sına benzemiyen bir Roma daha vardır. Onun ne fotoğraflarını çekerler, ne kartpostallarını satarlar. Bu ikinci Roma'nın adı: Cartieri Popolari - HALK MAHALLELERİ'dir... Burada evler, Amerika'ya göç edemiyen bir İtalyan işsizinin umutsuzluğuna benzer. Buranın karanlığı terlidir, yapışkandır ve kokusu ağırdır. Bu mahalleler, boyalı kartpostalların parlaklıklarında bile ışık bulamadıkları için ne coğrafya kitaplarına girerler, ne de güzel, tarihî manzaralar meraklısı yolcuların koleksiyonlarına...

Kızını, İtalya'nın en zengin, en rahat delikanlısı Kont Ciano ile evlendiren ve kendisi Prens Torlonya'nın armağanı Villa Torlonya'da oturan büyük idealist Sinyor Mussolini, İtalyan Ansiklopedisi'nin «F» harfinde faşizmin ne demek olduğunu anlatırken der ki:

«Faşist, rahat hayata hor bakar... Yeryüzünde saadetin mümkün olacağına inanmaz.»

Faşizmin bu «rahat hayata hor bakmak ve yeryüzünde saadete kavuşmamak» nazariyesi, büyük bir ciddiyet ve samimiyetle «Cartieri Popolari - Halk Mahallelerinde» gerçekleştirilmiştir.

Banka Komerçiale'de direktörlük ve İtalyan finansına Sezar'lık eden Lehli Töplitz'in en yakın dostu İl Duçe Benito Mussolini, yine «F» harfinde faşizmin tarifini yaparken şöyle der:

«Faşizm için her şey devletin içindedir. Devletin dışında manevî veya insanî hiçbir şey yoktur, her şey değersizdir.»

Bu derin, bu erişilmez faşist görüşünün nasıl gerçekleştiğini anlamak için, Bertolino Splandit Otel'in İtalyan güneşlerinden daha ışıklı salonlarında toplananlara yükselmek değil, «Cartieri Popolari - Halk Mahallelerinde» oturanlara inmek gerektir. Bu mahallelerin oturucuları, gerçekten de büyük bir enerjiyle, devletin hapishaneleri, vergi daireleri ve polis karakolları içine alınmışlar, onlara devletin dışında her şeyin değersiz olduğu, gerçekten de anlatılmıştır...

Yine İtalyan Ansiklopedisi'ndeki «F» harfine faşizmin tarifini yaparak ün veren ve böylelikle büyük ansiklopedilerin nasıl birer bitaraf bilgi eserleri olduklarını ispat eden İtalyan kurtarıcısına göre:

«Faşizmin anladığı hayat ciddî, ulvî ve dinîdir..»

Bu, gerçekten de böyledir. Gerçekten de, yalnız Roma'nın Cartieri Popolari'sinden değil, bütün İtalya şehir ve köylerinin Halk Mahallelerinden, karınları kaburgalarına yapışmış on binlerce aç orospu yetişmekte ve bunlar böylelikle faşizmin anladığı ciddî, ulvî ve dinî hayata kavuşturulmaktadırlar.

Fakat, sana şunu söylemeliyim ki, Cartieri Popolari oturucularının birçoğu, ne yazık ki, Ansiklopedi'de yapılan bu tarifleri anlamamakta ve çok daha az ciddî, ulvî ve dinî de olsa, kendilerine göre faşizmi şöyle incelemektedirler:

«Bazı muayyen şartlar altında burjuva emperyalist, irtica saldırısının ilerlemesi faşizm biçimini alır. Faşizm, finans kapitalinin en mürteci, en şovenist ve en emperyalist unsurlarının açık, terörist diktatürüdür. Faşizmi doğuran muayyen, tarihî şartların başlıcaları şunlardır:

«Kapitalist münasebetlerinin kararsızlığı, deklase olmuş sosyal unsurların çokluğu, şehir ve köy küçük burjuvazisinin ve geniş bir münevverlik yığınının yoksulluğa düşmesi, proletaryanın uyandırdığı dehşetli korku.»

İşte ben, bundan iki hafta önce, faşizmin böyle bir kuru, böyle bir şiiirden uzak tarifini yapan Roma'nın Halk Mahallelerinden Garbatella'da üç katlı bir evin kapısını çaldım.

Burası, fakir talebelere, faşizmin ulviyetini anlamamış bilginlere ve artistlere, bekâr işçilere teker teker oda kiralyan evlerden biriydi.

Kapıcı kadına, kiralık bir oda istediğimi söyledim. Beni ikinci kata çıkardı. Gösterdiği odayı beğendim.

Kiralık odalar, kiralık elbiselere benzerler. Her ikisinde de aklıma ilk gelen şey: «Bunu benden önce kim giydi? Burada benden önce kim oturdu?» olur.

Karyolanın kıyısına iliştim:

- Benden önceki kiracınız kimdi? diye sordum kapıcı kadına.

Kadın, kaba etine iğne batırılmış gibi silkindi birdenbire. Sonra kuşkulu gözlerle yüzüme baktı. Ve daha sonra:

- Size haber vermediler galiba, dedi. İki gün önce onu tevkif edip götürdüler.

Kadının bu cevabından hiçbir şey anlamadım. Fakat kısa bir karşılıklı şaşalmanın sonunda iş anlaşıldı. Beni, Roma Emniyet memurlarından biri sanmıştı. İki gün önce, yine emniyet memurlarınca tevkif edilip götürülen adam ise Habeşli bir delikanlıydı.

Kapıcı kadının anlattığına göre, bu delikanlı Habeşistan'ın Galla boyundan putperest bir zenciymiş. Bir yıl önce bu odayı kiralamış. İtalya'ya resim öğrenmek için geldiğini söylemiş.

Bütün bunları öğrendikten sonra benim artık odayı kiralamaktan vazgeçeceğimi sanan kapıcı kadın basbayağı üzüldü. Zencinin arkasından odayı iyice silip süpürdüğünü uzun uzadıya anlattı. Hattâ karyolanın demirlerini bile lizollamış.

Odayı tutmaktan vazgeçmediğimi söyledim. Ve akşamüstü tekrar bavulum ve kitaplarımla döndüğüm vakit, baskına uğrayıp içinden bir adam götürülmüş bir odada yaşamaktan korkmadığım için, kapıcı kadının gözünde yarı kahraman kesildiğimi anladım.

Odanın ortasında ilk yalnız kaldığım an, ilk yaptığım şey orta yerde kımıldanmadan öylece durmak oldu. Sonra adeta koşarak, gittim kendimi karyolanın üstüne bıraktım.

Düşünüyorum:

Şimdi benim sırtüstü yattığım karyolada o Gallalı delikanlı bir yıl yatmış. Gözüm tavan tahtasında bir budağa ilişti. Onun gözleri de bu budağa ilişmiş. Yastığın üstünde, benim saçsız, yarı dazlak kafamın yanında onun kara kıvrıkcık saçlı başını görüyordum. Yukardan aşağı lizollandığımı öğrendiğim karyolanın demirlerinde, onun koyu pembe, yumuşak avuç içlerinin yeri duruyor... Kalktım oturdum. Ve anladım ki odada yalnız değilim.

Belki dün gece kurşuna dizilen, belki bu gece kurşuna dizilecek olan bir adamın bir yıl soluk aldığı, kımıldandığı, düşündüğü, şarkı söylediği bir odada insan kendisini yalnız hissedemiyor.

Onun buradan çıkarılıp ölümüne götürülmesi, onu bu dört duvar içinde, bu duvarlar yıkılana kadar yaşatacak.

Onu sevdim birdenbire. Ona sınırsız bir saygı duydum. Yıllarca beraber düşünmüş, yan yana dövüşmüş, bir ağızdan şarkı söylemiş gibiydim onunla.

Odanın ortasında bir masa vardı. Onun oturduğu iskemleyi çektim, onun abanoz dirseklerini dayadığı masaya dirseklerimi dayadım.

Habeşistan bir yarı müstemleke. O, bu yarı müstemlekenin müstemlekesi Galla'dan bir zenci. Ben, kara gömlek giymiş bir emperyalizmin ak derili yerli kölesi.

Anamın yüzünü görmedim. Beni doğururken ölmüş. Bu zenci delikanlının yüzünü bilmiyorum. O bu kapıdan

ölüme götürülmüş. Ben bu kapıdan içeri girdim. Birdenbire anladım ki o, bana anam kadar yakındır.

Yakınlık duygusu öyle bir nesne ki, insan kendine yakın bulduğu insandan kalmış elle tutulur, gözle görülür bir hatırayı elle tutmak, gözle görmek istiyor.

Şimdi bu kadar yakınımda, böyle yanı başımda görünmez ellerinin havada görünmez yapraklar gibi kıvıldandığını duyduğum adamdan, gözle görülür, elle tutulur bir şeyler kalmış olacaktır diye düşündüm. Karyolanın başucunda bir küçük komodin vardı. Kalktım, alt kapağını açtım: boş. Üst gözünü açtım, çekmecenin içi eski gazete kâatlarıyla döşeli. En açık göz baskınlarda, araştırmalarda bile, en umulmadık yerlerde, en çok ele geçirilmek istenen bir şey kalır.

Çekmeceye döşenmiş gazeteleri kaldırdım. En açık göz baskınlarda, en umulmadık yerde unutulmuş şeyi buldum. Bu, Habeş diliyle yazılmış bir karalamalar tomarıydı. Gallalı zenci delikanlının karısına yazdığı, fakat gönderdiğini sanmadığım, mektupların karalamaları.

Önümde, Gallalı zencinin, TARANTA - BABU adındaki karısına yazdığı mektupları, dirseğim onun abanoz dirseklerinin dayandığı masaya dayalı, okuyorum. Mektuplardan bazıları eksik. Ara yerden kâatlar kaybolmuş.

Son mektubu bitirdiğim vakit dışarda gün ağarıyordu. Tepemde sallanan elektrik ampulünün yaldızlı ışığı, kanı çekilmiş gibi boyasını kaybetti. Lambayı söndürdüm. Üç gün üç gece durup dinlenmeksizin yol yürümüş gibi yorgundum. Yatağa, onun yatağı üstüne attım kendimi. Ellerimde onun Taranta - Babu'ya yazıp göndermediği mektupların karalamaları, dazlak kafam onun kıvrık kara saçlı başının yanında, uyudum.

Mektubum bitiyor. Sana gönderdiğim pakette TARANTA - BABU'ya yazılan mektup karalamalarının kendileriyle, benim yaptığım çevirmeler var. Bunları burada basmak, yaymak mümkün değil. Sen orada neşredersin. Bunların matbaa harfleriyle basılmış, biçime sokulmuş, kitaplaştırılmış örneklerinden bir tanesini olsun, ne o, ne Taranta - Babu görecek, ne de ben göreğim. O, kurşuna dizildi. Taranta - Babu'nun olduğu yere, gökte kanlı bir haç gibi uçan ölüm kuşları gidebilir, fakat posta uğramaz. Bana gelince, ben yeryüzünün dört bucağına, akla gelen bütün yollarla bağlanmış bir ülkede yaşıyorum. Fakat hiçbir İtalyan posta vapuru, bir tek İtalyan posta tayyaresi ve hiçbir Avrupa tirenini TARANTA - BABU'ya yazılan mektupları bir daha İtalya'ya sokamazlar.

Kendi ülkesinde kendi dilini istediği gibi kullanamadığı için, Asya ve Afrika dillerine merak saran İtalyalı arkadaşın aldığı mektup bu kadardır. Paketten, Taranta - Babu'ya yazılan mektuplar çıktı. Asılları bendedir. Çevrimlerini, İtalyan arkadaşın yaptığı bazı notlarla beraber oldukları gibi neşrediyorum.

TARANTA - BABU'YA BİRİNCİ MEKTUP

Babasının yirmi beşinci kızı
benim üçüncü karım,
gözlerim, dudaklarım

TARANTA - BABU.

Sana bu

mektubu

içine yüreğimden başka bir şey komadan
yolluyorum

Roma'dan.

Bana darılma sakın
şehirlerin şehriden sana gönderecek
kendi yüreğimden daha akla yakın

bir hediye

bulamadım

diye.

TARANTA - BABU;

onuncu gecemdir ki bu

başımı gümüş yaldızlı kitaplara sokuyorum
okuyorum

doğuşunu

Roma'nın.

Önde sıksa dişi bir kurt

arkada tumbul ve çıplak

REMÜS'le ROMİLÜS

dolaşıyorlar içinde odamın.

Ağlama TARANTA - BABU..

Bu ROMİLÜS

UAL - UAL çarşısında

güpegündüz

senin o incir memeli kız kardeşini
altına alan
mavi boncuk tüccarı Sinyor ROMİLÜS
değil
ilk Romalı, kral ROMİLÜS...

NOT:

Birinci mektubun burasında bir atlayış var. Belki ara yerden bir kâat kaybolmuş. Fakat aşağıdaki satırlarla ilk Romalı Kral Romilius'ü Taranta - Babu'ya anlatmak istediği belli :

Dalgalar

birbirlerini devire devire,

Dalgalar

döverdi Korsika kıyılarını

haykırdıkça açık denizlere

Antium yamaçlarından, o...

Ve yıldırımları tutup saçlarından, o,

çalardı yere

ne zaman

göğe kaldırsa elini.

Sanki babası boksör Karnera'ydı,

anası başbakan Mussolini.

NOT:

Mektubun buradan aşağısı yine eksik. Fakat anlaşılıyor ki, Romilius'ün tarifinden sonra Taranta Babu'ya Roma'nın kuruluş efsanesi anlatılıyor.

REMÜS ve ROMİLÜS...

İkizleri Silvia'nın...

Venus'ünün torunları...

Bakılmadan

gözlerinin

yaşına,

karanlık bir gece, bir dağ başına

fırlatıp

attılar onları..

Ne

alınlarında defne,

ne bacaklarında donları...

Ve daha o zaman

Habeşistan'a yeşil boya

vurulmadığı için

ve BANKA di ROMA

daha kurulmadığı için,

ROMİLÜS'le REMÜS

bir sabah erken

dağda düşünürlerken:

- «Şimdi biz

ne halteriz,

diye, burada?»

Rastladılar yavrulu bir dişi kurda.

Yavruları vurdular.

Ana kurdun sütünle

karınlarını bir temiz doyurdular.

Sonra gidip

Roma'yı kurdular.

Kurdular ama

iki adama

dar geldi Roma.

Ve bir akşam

bilmeden geçti diye
şehrin sınır taşını,
çekince kopardı ROMİLÜS
kardeşi REMÜS'ün başını...

İşte böyle TARANTA - BABU..
Gümüş yıldızlı kitaplarda yazılı bu:
temelinde Roma'nın
dişi kurt sütüyle dolu kovalar
ve bir avuç kardeş kanı var...

TARANTA - BABU'YA İKİNCİ MEKTUP

Boynunda mavi maymun dişinden
üç dizi gerdanlık taşıyan,
kırmızı tüylü bir kuş gibi göğün altında
ve bir akarsu gibi yerin üstünde yaşayan,
sözleri sözlerimin
gözleri gözlerimin bakır aynası,
üçüncü kızımın
ve beşinci oğlumun anası
TARANTA - BABU!..

Aylardır
kalmadı çalmadığım kapı.
Sokak sokak
yapı yapı
adım adım

Roma'da
Roma'yı aradım!..
Burda artık
büyük ustalar mermeri ipekli bir kumaş gibi
kesmiyor;

Floransa'dan rüzgâr esmiyor!.
Ne Dante Aligeri'den şarkılar,
ne Beatrice'nin nakışlı yüzü var,
ne Leonardo da Vinci'nin öpülesi eli!..
Mikel Ancelo
müzelerde prangalı bir kürek mahkûmudur.
Ve sapsarı boynundan
bir katedral duvarına asmışlar Rafael'i!.
Roma'nın büyük
Roma'nın geniş caddelerinde bugün;
dayanmış sırtını beton-arme bankalara,
çifte başlı bir balta gibi duran
yalnız bir kara
yalnız bir kanlı gölge var:

Her adımında bir
esir
başı vuran,
her adımında bir mezar
açıp
geçen
SEZAR!..

Roma!
Kovadis Roma?
diye sorma!
Bizim oraların güneşi gibi aydın
ve ortada bu!

Sus TARANTA - BABU!
Sevgiyle
saygıyla,
gülerek
haykırarak

sus!..
Dinle bak:
zincirlerini kırıyor
Roma'nın varoşlarında SPARTAKUS!..

TARANTA - BABU'YA ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Papa XI'inci Pi'yi gördüm Taranta - Babu;
bizim kabilenin
büyük sihirbazı neyse
burada o da, bu..
Yalnız,
bizim sihirbaz,
üç başlı mavi şeytanı
Harar dağları ardına kovmak için
para almaz.
Kurbanlık yaban eşekleriyle
yılda iki yük fildişi yığımı
kapatır onun
bütçe açığını.
Oysaki, Sa sentete
Papa
bütçesini yaban eşekleriyle kapa-
-tamaz..
Adamcağızın
kara cübbeleri altın işleme haçlı elçileri
ve kısa donları ponponlu askerleri var.
O, onların
onlar onun
eline bakıyorlar.
Papa XI'inci Pi'yi gördüm Taranta - Babu!
Korporatif bir heyecanla dudaklarını satan
ve yarım lirete yarım saat yatan
cennet İtalya'nın hür vatandaşlarından bir kadın,
Papa bağışlasın diye günahını etin
yarısını verip yarım lirenin
satın almış da bir resmini hazretin
başucunda asmıştı bir yere.
Baktım:
ne Azizlerden Jorj'a benziyor
ne Sen Piyer'e.
Onların altın gözlükleri yok
taranmamış
yağlı uzun sakalları vardı...
Bunun
taranmamış yağlı uzun
sakalı yok,
fakat altın gözlükleri var.
Papa XI'inci Pi'yi gördüm TARANTA - BABU!
XI'inci Pi
yumuşak tüylü kara koyunlar otlatan
bir çoban
gibi
taçlı ve taçsız kralların otağında
ruhları otlatıyor.
XI'inci Pi
ki
bir ahırda babasız doğanın vekilidir,
Meryem'e yakın olmak için
nefsi nefisine edip işkence
her gece

mermer sütunlu bir sarayda yatıyor.

TARANTA - BABU'YA DÖRDÜNCÜ MEKTUP

İtalya'nın
nakışlarında güneşler oynaşan ipekli şalları,
Pompei yollarında kara katırlarının nalları,
boyalı kutusunda Verdi'nin yüreği atan
laternası
ve âlâ düdüğü makarnası
kadar
faşizmi de meşhurdur
Taranta - Babu.
İtalya'da faşizm
Emilialı büyük toprak kontlarının asâlarından
ve Romalı bankerlerin demir kasalarından
geçip
İL DUÇE'nin dazlak kafasında dank demiş
bir nuurdur
Taranta - Babu..
Bu
nur
yarın
inecektir üstüne
Habeş ovalarında mezarların.

TARANTA - BABU'YA BEŞİNCİ MEKTUP

Görmek
işitmek
duymak
düşünmek
ve konuşmak
koşmak alabildiğine
başı dolu
başı boş
koş-
-mak...
Hehehey TARANTA - BABU
hehehey
yaşamak ne güzel şey
anasını sattığımın
yaşamak ne güzel şey..
Düşün beni
kollarım, senin üç çocuk doğurmuş
geniş kalçalarındayken...
Düşün sıcak...
Düşün kara bir taşta damlıyan
çırılçıplak
bir su sesini...
İstedğin yemişin
rengini, etini, adını düşün...
Gözdeki tadını düşün
kıpkırmızı güneşin
yemyeşil otun
ve koskocaman
masmavi bir çiçek gibi açan
ay ışığımm...
Düşün TARANTA - BABU!
İnsanoğlunun yüreği
kafası
kolu
yedi kat yerin altından

çekip çıkarıp
öyle ateş gözlü çelik allahlar yaratmış ki
kara toprağı bir yumrukta yere serebilir,
yıldı bir veren nar

bin verebilir.
Ve dünya öyle büyük,
öyle güzel
öyle sonsuz ki deniz kıyıları
her gece hepimiz
yan yana uzanıp yaldızlı kumlara
yıldızlı suların
türküsünü dinleyebiliriz...

Yaşamak ne güzel şey
TARANTA - BABU
yaşamak ne güzel şey...

Anlıyarak bir usta kitap gibi
bir sevda şarkısı gibi duyup
bir çocuk gibi şaşarak
YAŞAMAK...

Yaşamak:
bire birer
ve hep beraber
ipekli bir kumaş dokur gibi...
Hep bir ağızdan
sevinçli bir destan
okur gibi
YAŞAMAK..

.....
.....

YAŞAMAK..
Ne acayip iştir ki
bu ne mene gidiştir ki TARANTA - BABU
bugün bu
«bu inanılmıyacak kadar güzel»
bu anlatılmıyacak kadar sevinçli şey:
böyle zor
bu kadar
dar
böyle kanlı
bu denli kepaze...

TARANTA - BABU'YA ALTINCI MEKTUP

Buranın yazıcıları üçe bölünmüş TARANTA - BABU.

Bir çeşitleri var: yalnız iç gömleğine değil, ipekli bir mendile benziyen yüreğinin kenarına da altı dişli taç işleten Danunçio gibi; zıdır Marinetti ve dinamitçi Nobel'in mükâfatıyla İl Duçe'nin yumruğundan gayrı her şeyden kuşkulanan Pirandello gibi.

Bunlar, faşist edebiyatının dâhileri soyundan TARANTA - BABU.

Bunlar, allahlar gibi konuşur, anlaşılmıyacak kadar karanlıklarla dolu, ulaşılmıyacak kadar yüksek ve dibi bulunamıyacak kadar derin yazarlar. Fakat yine bunların senin gibi karınları ağrır. Benim gibi karınları acıkır. Yaşayışları, ya Milanolu bir yünlü kumaşlar fabrikatörününki gibidir, ya geniş topraklarında traktör işleten eski bir prens hanedanının reisi gibi.

Bunlar, faşist edebiyatının dâhileri soyundandırılar TARANTA - BABU.

Ve bunlar, bizim oralardaki altın külçelerinin kara toprağın altından güneş parçalar gibi çıkartılıp Banka Komerçiale'nin çelik depolarına getirilmesi için; harbin yaratıcı dinamik bir kuvvet; sapsarı bir çölde boynunun damarı kesilerek ölmenin, İtalya'nın Akdeniz suyu gibi masmavi göğünün altında ebediyen yaşamak demek olduğunu edebiyatlaştırmışlardır.

Ben, üç nehre ayrılmış üç toprak parçası gibi üçe bölünen İtalyan yazıcılarının bu dâhiler soyuyla yalnız kitaplarının satırlarında konuştum ve yüzlerini, yalnız gazetelere basılan rötuşlu fotoğraflarından tanırım.

İtalyan yazıcılar dünyasının ikinci çeşidine gelince, bunlardan bir iki örnekle karşılıklı oturup konuşmuşumdur. Ve benim Afrika gecesinin ılıklığını taşıyan ellerim, onların, pırıltısı yaldızlı Meryem Ana tasvirleri önüne dikilen

ince mumlar gibi sarı ve soğuk parmaklarına dokundu. Hele içlerinde bir tanesi vardı ki, TARANTA - BABU, gözleri, bir yaz günü güneşin ışığına ve sıcaklığına dayanamayıp kudurduktan sonra, sıra dağlardaki küçük mağaranın ıslak karanlığında ölen köpeğin, gözlerine benzerdi.

Bu, bir şairdi, bir romancıydı, bir mütefekirdi Taranta - Babu. Fakat her şeyden önce, zavallı bir kokainomandı. Onunla arkadaşlarına yarı lokanta ve yarı meyhanemsi bir yerde rastlıyordum. Bağıra çağıra konuşurlardı. Kavga ederlerdi. Hattâ bir gece, «İSA mı daha mistiktir? Konfüçyus mu daha mistik?» diye aralarında çıkan bir yüksek, bir derin, bir ilmî münakaşada, bir genç, benimkinin kafasında bir şarap şişesi kırdıydı.

Faşist miydi? Tam değil. Demokrat mıydı? Tam değil. Tam değil. Kafası da, kokainle harap olmuş uzviyeti gibi yarımdu. Onda tam olan bir şey vardı TARANTA - BABU, şaşkın zavallı ve kökü kurumuş bir ağaç gibi, mütereddî bir insan soyunun örneği olması. Faşizme düşman geçinmiş. Sonra günün birinde el altından mahalle faşyosuna istida vermek istediği duyuldu.

Bunun doğru olup olmadığını bilmiyorum. Fakat kendini dünyanın mihveri sanan bir deli her şey yapabilir. Ve o böyle bir deliydi.

İtalyan faşizminin bu ikinci çeşit yazıcılarının ne yazdıklarını sana anlatabilmek için, onun bir şiirini buraya geçiriyorum.

Bu şiir, o yarı lokanta yarı meyhanemsi yerdeki toplantılardan birinde okundu. O gece hepsi ordaydılar. Yaşlı bir romancının şerefine bir ziyafet veriliyordu. Benimki birdenbire ayağa kalktı. Sarhoştı. Ağzının açılıp kapanışlarını bile kullanamıyordu. Ortaya doğru bir iki adım attı:

- Size, dedi, son kitabımdan, aklıma şöyle geliveren bir yazımı okuyacağım.

Ve elleriyle havada geniş çizgiler çizerek şu şiiri okumağa başladı:

KÖR OLMAK..

Kör olmak ne iyi şeydir,
ne güzeldir sevmek karanlığı.
Ne yalın bir kılıç gibi bir ışık
ne renklerin ağırlığı
ve ne şekillerin kalabalığı..
Ne güzeldir sevmek karanlığı..

Kör olmak ne iyi şeydir.
Kapalı gözleriniz
çevrili içinize,
kıyısında oturup bakarsınız
içinizde dalgalanan denize.
Kapalı gözleriniz çevrili içinize..

Kör olmak ne iyi şeydir.
Körlerdir ki yalnız
kendi yürekleriyle baş başa kalırlar.
Ne kimseye kendi gözlerinden verirler
ne kimsenin gözlerinden alırlar.
Körlerdir ki yalnız
kendi yürekleriyle baş başa kalırlar.

Ne güzeldir sevmek karanlığı.
Karanlık allah gibidir ve tek başınadır.
Karanlık ölüm gibidir
rengi yok
ahengi yok
dengi yoktur karanlığım.

Dağtın yanınızdan sopalarınızla
karanlığın peygamberleri, körler,
kalabalığı..

Kör olmak ne iyi şeydir
ve ne güzeldir sevmek karanlığı..

Şiir bitti. Alkışladılar. O, saatlerce çalıtıp beyaz bir duvarı renkli resimlerle doldurmuş bir nakkaş yorgunluğuyla, sallanarak yerine döndü. Tam benim yanımdaki masada, şerefine ziyafet verilen yaşlı romancıyla modellerini baştan çıkarmaktan resim yapmağa vakit bulamıyan bir ressam oturuyordu. Ressam, şiir biter bitmez, romancının kulağına eğildi, alaycı bir sesle:

- Nasıl buldunuz? dedi. Onun, bu şiiri bir Fransız şairinden aşırıldığını söylüyorlar.

Romancı birdenbire cevap vermedi, düşündü. Sonra:

- Bu şiiri okuyan delikanlı sizin en yakın dostunuzmuş, diye duydum, dedi.

Ressam güldü:

- Dostluk, diye cevap verdi, kabzasına birbirine düşman iki elin yapıştığı bir bıçağa benzer.

Ne yalan söyleyeyim, Taranta - Babu, ben, bu dostluk tarifini anlamadım. Bu, yalnız Faşist İtalya'da mı böyledir, yoksa bütün Avrupa...

NOT:

Altıncı mektuptan elime geçen karalamalar burada bitiyor. Mektubun yarım kaldığı belli. Habeş delikanlının, üçüncü çeşit İtalyan yazıcılarını nasıl tarif ettiğini anlamak için İtalyancayı baştan başa unutup yeniden öğrenmeğe razıyım.

TARANTA - BABU'YA YEDİNCİ MEKTUP

Bilirim

beş altıyı geçmez

senin kafanın raflarında dizili

kapalı şişeler gibi sorgular...

Sen ki kapkara cahilsin

herhangi bir

hukuku düvel profesörü kadar..

Buna rağmen

sana sorsam

desem ki ben:

- «Keçilerimizin

kıvrıcık uzun

tüyleri dökülüp,

iki başlı memelerinden

iki kol ışıq gibi akan

sütleri kesilirse;

ve portakallarımız,

sönen birer güneş yavrusu gibi dallarında kuruyup,

kemik ayaklarıyla kıtlık,

yerli bir kral gibi geçerse toprağımızdan,

sen ne yaparsın?»

Bana dersin ki sen:

- «İlk ışıklarla ağarmağa başlıyan

yıldızlı bir gece gibi

damla damla kaybederim boyamı,

damla damla solarım...»

Bana dersin ki sen:

- «Bir Afrika kadınına bu sorulur mu hiç?

Kıtlık ölümdür bizim için

bolluk sevinç...»

Fakat ne hikmettir ki TARANTA - BABU

büsbütün tersine burda bu!.

Bir öyle şaşılısı

dünya ki burası,

bollukla ölüyor,

kıtlıkla yaşıyor.

Varoşlarda hasta, aç kurtlar gibi

insanlar dolaşıyor

ambarlar kilitli

ambarlar buğdayla dolu..

Tezgâhlar

ipekli kumaşla dokuyabilir

topraktan güneşe kadar giden yolu.

İnsanlar yalnayak

insanlar çıplak...

Bir öyle şaşılısı

dünya ki burası,

balıklar kahve içerken

çocuklar süt bulamıyor.

İnsanları sözle besliyorlar,

domuzları patatesle...

TARANTA - BABU'YA SEKİZİNCİ MEKTUP

Mussolini çok konuşuyor TARANTA - BABU!
Tek başına
yapayalnız
karanlıklara
bırakılmış bir çocuk gibi
bağıra bağıra
kendi sesiyle uyanarak,
korkuyla tutuşup
korkuyla yanarak
durup dinlenmeden konuşuyor.
Mussolini çok konuşuyor TARANTA - BABU
çok korktuğu için
çok konuşuyor!.

TARANTA - BABU'YA DOKUZUNCU MEKTUP

NOT:

Bu dokuzuncu mektubun başında bir radyo makinasının fotoğrafı vardı.

Bugün aklıma
yazısız ve çizgisiz
bir resim geldi, Taranta - Babu!
Ve benim, birdenbire
yüzünü değil,
gözünü değil,
senin sesini göresim geldi, Taranta - Babu;
«Mavi Nil» gibi serin,
yaralı bir kaplan gözü gibi derin
sesini senin!

NOT:

Bu dokuzuncu mektubun burasına bir gazeteden kesilmiş şöyle bir haber iliştilmişti:

MARKONİ, İL DUÇE'NİN

SADIK NEFERİ...

Markoni, gazetecilere. «Ben şefim Mussolini'nin emrine amadeyim,» demiştir. Markoni, ilk tecrübeleri muvaffakiyetle neticelenen, Habeşistan'da tatbik edilecek olan bir ölüm ışığı bulmuştur. Bu ışık....

Havalara sesleri

başı boş

mavi kanatlı kuşlar gibi salan
ve havalardan en güzel şarkıları
olgun yemişler gibi toplıyan elleri, ONUN,
yaparak
kulluğunu kara gömlekle Benito'nun,
boyanacak dirseklerine kadar
kardeşlerimin kanıyla.

Ve Habeş ovalarında öldürecek

büyük bilgin Markoni'yi,
Banka Komerçiale'de aksiyoner
müli milyon
Kont Markoni.

TARANTA - BABU'YA ONUNCU MEKTUP

NOT:

Bu onuncu mektubun başına, yine gazetelerden kesilmiş şöyle bir telgraf haberi iliştirilmişti.

.....İtalyan kuvvetlerinin Habeşistan'da harekete geçmeleri için yağmur mevsiminin bitmesi ve baharın gelmesi bekleniyor...

Ne tuhaf şey Taranta - Babu;
bizi kendi topraklarımızda öldürmek için
kendi topraklarımızın
baharını bekliyorlar.
Ne tuhaf şey Taranta - Babu;
belki bu yıl Afrika'da
yağmurların dinişi,
renklerin, kokuların
gökten yere bir şarkı gibi inişi
ve güneşin altında ıslak toprağımızın
derisi tunç yaldızlı Gallalı bir kadın gibi gerinişi,
bize senin
memelerin
gibi tatlı yimişlerle beraber
ölümü getirecek.

Ne tuhaf şey Taranta - Babu!
Kapımızdan içeri ölüm
kolonyal şapkasına
bir bahar çiçeği takıp girecek...

TARANTA - BABU'YA ON BİRİNCİ MEKTUP

Bu gece
İl Duçe
binerek bir kır ata
aedromda söyledi söylev
500 pilota..

Söylevi bitti.
Onlar yarın
Afrika'ya gidecekler;

O bu gece
sarayında salçalı makarna yemeğe gitti..

TARANTA - BABU'YA ON İKİNCİ MEKTUP

Geliyorlar Taranta - Babu,
seni öldürmeğe geliyorlar.
Karnını deşip
barsaklarının
kumun üstünde aç yılanlar gibi kıvrandıklarını
görmeğe geliyorlar.

Seni öldürmeğe geliyorlar Taranta - Babu,
seni
ve keçilerini.

Oysaki, ne onlar seni tanıy
ne onları sen..

Ve ne keçilerin atlamıştır
onların çitlerinden.

Geliyorlar Taranta - Babu.
Kimi Napoli'den
Tirol'den kimi.
Kimi doyulmamış bir bakıştan
yumuşak
ve sıcak

bir elden kimi...
Onları ordu ordu
tabur tabur
bölük bölük
fakat teker teker
düğüne götürür gibi
üç denizden aşırıp
ölüme getirdi gemiler..
Geliyorlar Taranta - Babu,
geliyorlar içinden bir yangın alevinin.
Ve bayraklarını dikip
samandan damına
senin toprak evinin,
gelenler
geri dönseler bile eğer,
kanlı kesik sağ kolunu Somali'de bırakan
Torinolu tornacı artık
çelik çubukları ipek gibi öremeyecek...
Ve kör gözleriyle bir daha
Sicilyalı balıkçı
denizlerin ışığını göremeyecek.
Geliyorlar Taranta - Babu.
Bu ölmeğe ve öldürmeğe gönderilenler
kanlı sargılarına birer birer
teneke haçlar takıp döndükleri gün,
büyük ve âdil Roma'da
hisse senetleriyle aksiyonlar yükselecek,
ve gidenlerin ardından
yeni efendilerimiz
ölülerimizi soymağa gelecek..

TARANTA - BABU'YA SON MEKTUP

Taranta - Babu'm!
Bu belki sana son mektubumdur. Belki birbirimizi bir daha görmeyeceğiz. Belki ilkönce beni kurşuna dizen namlular, sonra gelip senin memelerinde kırmızı delikler açacak.
Sana bu son mektubumda İtalya gazetelerinden kestiğim bir iki yazıyla, bir Avrupa gazetesinden çıkardığım iki istatistiği yolluyorum. Birbiri ardına dizilmiş sözlerle, alt alta konmuş sayıların kavgasını göstermek istedim sana.
Sayılar mektubumun sonundadır, sözlerden başlıyorum işte:

Danunçio'nun şövalye Claudio Pozzi'ye yazdığı mektuptan:

Mio caro amico,
O ender incelikleri aldım. Dehşetli bir nevrâliden muztaribim, fakat seni Pak yortusundan önce göreceğimi sanıyorum.. Her vakitki gibi, gayet hafif mendilleri tercih etmekteyim, sen beni baştan çıkarıyorsun. Sana pembe trikoları geri gönderiyorum, bu tiksindiğim bir pederast renktir. Benim için her vakit kurşunı, fildişi beyazı, bellisiz mavi..

Muharebenin kosmik zarureti

..... 26 yıldan beri muharebenin décongestionante, sıhî ve tahrik edici değerini ilan etmekteyiz. Muharebe kosmik bir zarurettir ve insanın bedenini gençleştirir, ruhunu tasfiye eder.

Marinetti'nin beyannamesinden

Geçen muharebede kör olanlar

Geçen muharebede kör olanlar bile bugün işe yarıyabilirler. Aeroplanlara karşı kurulacak olan bataryaların dinleyici postalarında körlerin karanlıklara gömülü gözleri, kulaklarının duygusuyla ışığa kavuşmuş olacaktır.

Corriere della Sera'dan

Geri dönemeyiz

Artık dönemeyiz. Afrika'daki 200.000 İtalyan tüfeği kendiliğinden ateş edecektir. *Duçe'nin Daily Mail gazetesi muharririne verdiği müllâkattan*

Kara gömleklilerin evamiri aşeresi

Muharebeye giden karagömleklilere şu yeni evamiri aşere büyük bir törenle tebliğ edilmiştir:

1 - Vatan sınırlarının ötesinde silâhlı karagömleklilerin ilerleyişi, beşerî adaletin yerine getirilmesi ve medeniyetin zaferi demektir.

2 - Kim ki, adaletin ve medeniyetin yolunda yürümek ister, hayatını fedaya hazır olmalıdır.

3 - Harbin tehlikesi içinde bu fedakârlık, düşmanın tam ezilişine imana bağlıdır.

4 - Muharebede değer ortaya çıkar, fakat bu kâfi değildir, bu değer bekleyişin azabında da tezahür etmesi gerektir.

5 - İnan, itaat et, dövüş.. İnan; çünkü bilirsin ki, Duçe daima haklıdır; itaat et; çünkü bilirsin ki, her emir ondan gelir; dövüş; çünkü bilirsin ki, onun kumandası altındaki her kavga bir zaferdir.

6 - Hiçbir düşman sizi gafil avlayamaz, çünkü karagömleklilerin karanlıkları gören gözleri vardır.

7 - Hiçbir düşman karagömleklilerin maddî sıkıntılarından istifadeye kalkışamaz, çünkü onların, maddeyi yenen demirden ruhları vardır.

8 - Kim ki, silâhlarına karşı kiskanç bir itina göstermez, kim ki, kurşunlarını kaybeder, kim ki, susuzluğun ilk işaretiyle matarasına sarılır, bir karagömleklî değil, hayata uyamayan bir zavallıdır.

9 - Eğer bir kıt'a muharebe esnasında ana kuvvetlerle bağını kaybederse, emir beklememelidir, emir «İleri, daima ileri»dir.

10 - Silâhların ilk patlayışında, karagömlekliler önlerinde Duçe'nin koskocaman şeklini göreceklerdir. Onu, düşmanın gerisinde gökyüzüne çizilmiş görecekler: bir kahramanlık rüyasında bir dev hayaleti gibi..

Il Popola d'Italia'dan

İtalya'da yövmiye

Bir İngiliz işçisinin aldığı orta yövmiye 100 olarak ele alınırsa :

Amerika'da	120
Kanada'da	100
İngiltere'de	100
İrlanda'da	80
Hollanda'da	72
Lehistan'da	50
İspanya'da	30
İtalya'da	29...

İtalya'da işsizlik ve iflaslar

1929 Yılında	300.786	İşsiz	1.204	İflas
1930 Yılında	425.437	İşsiz	1.297	İflas
1931 Yılında	731.437	İşsiz	1.786	İflas
1932 Yılında	932.291	İşsiz	1.820	İflas

Bu sayılar on yıllık faşizmin bilançosudur, Taranta - Babu. Ondan sonraki yıllarda ne oldu? Bunun karşılığını, bizim topraklarda ölecek olan İtalyan delikanlıları verecek.

Teftiş

Sayfada saygıyla göze çarpsın diye
komuşlar fotoğrafı baş köşeye.

İzmir'de, Kordon'da, Memetleri teftiş.

Vakit öğle, hava sıcak, gün uzun belli.

Önde Amerikan paşası kafayı dikmiş

ve sırmalı şapkasında eli

kasap bıçağı gibi parlıyor keskin, geniş

ve küfredip sesini duyuyorum

toprağıma tokat gibi inen adımlarının.

Türk paşası on beş adım geride.

Yüzünü göremiyorum, gölgeli.

Belki alışmış,

belki utanıyor, belki öfkeli.

Memetlere bakıyorum:
Dişleri kenetli, gözleri karanlık,
gözleri dikilmiş yere.
Sanıyorum yakındır, bir daha çıkmayacaklar
İzmir'de, Kordonboyu'nda böyle teftişlere...

Trafik Memurları

Trafik memurları dikilmiş durur
el kol kımıldar kaşlar çatık
sopalarının ucunda hürriyetimiz
trafik memurları dikilip duracak
sokaktakiler birbirlerini sevmeği öğreninceye kadar.

Tuna Üstüne Söylenmiştir

Gökte bulut yok
söğütler yağmurlu
Tuna'ya rastladım
akıyor çamurlu çamurlu
hey Hikmet'in oğlu, Hikmet'in oğlu
Tuna'nın suyu olaydın
Karaorman'dan geleydin
Karadeniz'e döküleydin
mavileşeydin mavileşeydin mavileşeydin
geçeydin Boğaziçi'nden
başında İstanbul havası
çarpaydın Kadıköy iskelesine
çarpaydın çırpınaydın
vapura binerken Memet'le anası.

Türk Köylüsü

Topraktan öğrenip
kitapsız bilendir.
Hoca Nasreddin gibi ağlayan
Bayburtlu Zihni gibi gülerdir.
Ferhad'dır
Kerem'dir
ve Keloğlan'dır.
Yol görünür onun garip serine,
analar, babalar umudu keser,
kahbe felek ona eder oyunu.
Çarşambayı sel alır,
bir yâr sever
el alır,
kanadı kırılır
çöllerde kalır,
ölmeden mezara koyarlar onu.
O, «Yûnusû biçâredir
baştan ayağa yâredir,»
ağu içer su yerine.
Fakat bir kerre bir derd anlayan düşmeyegörsün önlerine
ve bir kerre vakterişip :
«-Gayrık yeter!...»
demesinler.
Ve bir kerre dediler mi :
«İsrafil surunu urur
mahlukat yerinden durur»,
toprağın nabzı başlar
onun nabızlarında atmağa.
Ne kendi nefsinin korur,
ne düşmanı kayırır,

«Dağları yırtıp ayırır,
kayaları kesip yol eyler âbihayat akıtmağa...»

Türkiye İşçi Sınıfına Selam

Türkiye işçi sınıfına selâm!
Selâm yaratana!
Tohumların tohumuna, serpilip gelişene selâm!
Bütün yemişler dallarınızdadır.
Beklenen günler, güzel günlerimiz ellerinizdedir,
haklı günler, büyük günler,
gündüzlerinde sömürülmeyen,
gecelelerinde aç yatılmayan,
ekmek, gül ve hürriyet günleri.

Türkiye işçi sınıfına selâm!
Meydanlarda hasretimizi haykırınlara,
toprağa, kitaba, işe hasretimize,
hasretimize, ayyıldızı esir bayrağımıza.

Düşmanı yenecek işçi sınıfımıza selâm!
Paramın padişahlığını,
karanlığını yobazın
ve yabancıların roketini yenecek işçi sınıfına selâm!

Türkiye işçi sınıfına selâm!
Selâm yaratana!

Umut

işler atom reaktörleri işler
yapma aylar doğar güneş doğarken
ve güneş doğarken çöp kamyonları
ölüleri toplar kaldırımlardan
işsiz ölüleri aç ölüleri

işler atom reaktörleri işler
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken köylü aile
erkek kadın eşek ve karasaban
saban koşulu eşekle kadın
toprağı sürerler toprak bir avuç

işler atom reaktörleri işler
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken ölür bir çocuk
ölür bir japon çocuğu hiroşima'da
on iki yaşında ve numaralı
ve ne boğmacadan ne menenjitten
ölür bin dokuzyüz elli sekiz de
ölür bir japon çocuğu hiroşima'da
dokuzyüz kırkbeş te doğduğu için

işler atom reaktörleri işler
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken tumbul bir adam
yatağından çıkar dalgın giyinir
'bugün kimi kime gammazlamalı,
amirin gözüne nasıl girmeli'

işler atom reaktörleri işler
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken zenci şoförü
ağaca asarlar yol kıyısında
gazyağına bulayarak yakarlar

sonra kimi kahve içmeye gider
kimi saç tıraşı olur berberde
kimi dükkanını açar erkenden
kimi genç kızını öper alnından

işler atom reaktörleri işler
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken mahpus kadını
kolları masaya bağlı sırtüstü
çıplak memeleri al kan içinde
sorguya çekilir bir bodrumda
sorguya çekenler cigara içer
biri yirmisinde altmışlık biri
gömlekleri terli kollar sıvalı
ve kum torbaları elektrodlar

işler atom reaktörleri işler
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken gülyaprağına
uçak alanından sessiz pilotlar
'H' bombası yükler tepkililere
ve güneş doğarken güneş doğarken
otomatik silahlarla biçilir üniversitelilerle işçiler
akasya ağaçları bulvarın
pencereler balkondaki saksılar
ve güneş doğarken devlet adamı
konağına döner bir ziyafetten
ve güneş doğarken kuşlar ötüştür
ve güneş doğarken güneş doğarken
genç bir ana bebesini emzirir

işler atom reaktörleri işler
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken ben bir geceyi
bir uzun geceyi gene uykusuz
ağrılar içinde geçirmişimdir
düşünmüşümdür hasretliği ölümü
seni memleketi düşünmüşümdür
seni memleketi dünyamızı.

işler atom reaktörleri işler
yapma aylar geçer güneş doğarken
ve güneş doğarken hiç umut yokmu
umut umut umut..... umut insanda.

Üç Selvi

Kapımın önünde üç selvi vardı.
Üç selvi.
Selviler rüzgarda sallanırlardı.
Üç selvi.
Kökleri yerde, başları yıldızlarda
Üç selvi.
Selviler sallanırlardı rüzgarda.
Üç selvi.
Bir gece düşman bastı evi.
Üç selvi.
Yatağında öldürüldüm ben.
Üç selvi.
Kesildi selviler köklerinden.
Üç selvi.
Artık ne kökleri yerde, başları yıldızlarda
Üç selvi.
Selviler sallanmıyorlar rüzgarda.

Üç selvi.
Mermer bir ocakta parçalanmış yatıyor
Üç selvi.
Kanlı bir baltayı aydınlatıyor
Üç selvi.

Vapur

Yürek değil be, çarıkmiş bu, manda gönünden,
teper ha babam teper
paralanmaz
teper taşlı yolları.
Bir vapur geçer Varna önünden,
uy Karadeniz'in gümüş telleri,
bir vapur geçer Bogaz'a doğru.
Nazım usulcacık okşar vapuru,
yanar elleri...

Vasiyet

Yoldaşlar, nasip olmazsa görmek o günü,
Ölürsem kurtuluştan önce yani,
Alıp götürün
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni.

Hasan beyin vurdurduğu
ırgat Osman yatsın bir yanımda
Ve çavdarın dibinde toprağa çocuklayıp
Kırkı çıkmadan ölen şehit Ayşe öbür yanımda.

Traktörlerle türküler geçsin altbaşından mezarlığın,
Seher aydınlığında taze insan, yanık benzin kokusu,
Tarlalar orta malı, kanallarda su
Ne kuraklık, ne jandarma korkusu.
Biz bu türkülerini elbette işitecek değiliz,
Toprağın altında yatar upuzun,
Çürür kara dallar gibi ölümler,
Toprağın altında sağır, kör, dilsiz.
Ama bu türkülerini söylemişim ben
daha onlar düzülmeden,
Duymuşum yanık benzin kokusunu
Traktörlerin resmi bile çizilmeden.
Benim sessiz komşulara gelince,
Şehit Ayşe'yle ırgat Osman
Çektiler büyük hasreti sağlıklarında
Belki de farkında bile olmadan
Yoldaşlar, ölürsem o günden önce yani,
-öyle gibi de görünüyor-
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni
Ve de uyarına gelirse,
Tepemde bir de çınar olursa
Taş maş da istemez hani...

Vatan Haini

"Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.
Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz, dedi Hikmet.
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ."
Bir Ankara gazetesinde çıktı bunlar, üç sütun üstüne, kapkara haykıran puntolarla,
bir Ankara gazetesinde, fotoğrafı yanında Amiral Vilyamson'un
66 santimetre karede gülüyor, ağzı kulaklarında, Amerikan amirali
Amerika, bütçemize 120 milyon lira hibe etti, 120 milyon lira.
"Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz, dedi Hikmet
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ."

Evet, vatan hainiyim, siz vatanperverseniz, siz yurtseverseniz, ben yurt
hainiyim, ben vatan hainiyim.

Vatan çiftliklerinizse,
kasalarınızın ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan,
vatan, şose boylarında gebermekse açlıktan,
vatan, soğukta it gibi titremek ve sıtmadan kıvrılmaksa yazın,
fabrikalarınızda al kanımızı içmekse vatan,
vatan tırnaklarıysa ağalarınızın,
vatan, mızraklı ilmühalse, vatan, polis copuysa,
ödeneklerinizse, maaşlarınızsa vatan,
vatan, Amerikan üsleri, Amerikan bombası, Amerikan donanması topuysa,
vatan, kurtulmaması kokmuş karanlığımızdan,
ben vatan hainiyim.

Yazın üç sütun üstüne kapkara haykıran puntolarla :
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.

Veda

Hoşça kalın
dostlarım benim
hoşça kalın!

Sizi canımda
canımın içinde,
kavgamı kafamda götürüyorum.

Hoşça kalın
dostlarım benim
hoşça kalın...

Resimlerdeki kuşlar gibi
dizilip üstüne kumsalın,
mendil sallamayın bana.
İstemez...

Ben dostların gözünde kendimi
boylu boyumca görüyorum...

A dostlar
a kavga dostu
iş kardeşi
a yoldaşlar a..!!.

Tek hecesiz elveda..

Geceler sürececek kapımın sürgüsünü,
pencerelerde yıllar örececek örgüsünü.
Ve ben bir kavga şarkısı gibi haykıracağım
mapusane türküsünü.

Yine görüşürüz
dostlarım benim
yine görüşürüz...

Beraber güneşe güler,
beraber dövüşürüz...

A dostlar
a kavga dostu
iş kardeşi
a yoldaşlar a..!!.
ELVEDA..!!.....

Vera'nın Resmi

Kimseler yapamaz senin resmini
Kıydan açılanın tanyerinden esenin
Aramasınlar seni renklerin atlıkarıncasında
Dayanmış tahta parmaklığa bir bağ taraçasında iklimler

Bizden en uzak gezegenin kederi
Aramasınlar seni uyaklarında ışıkla gölgenin
Sen oyunun dışındasın oylumların da yüzeylerinde
Bir yerlerde bir sevinç günün birinde fişkırır

Kimseler yapamaz senin resmini
Kıyıda açılanın tan yerinden esenin
Sen kendi resmini kendin de yapamazsın
Gümüş kanatlı bir balık sığıyor enginde

Aynaların içine girip ötelere gitme boşu boşuna geceleri
Yitirilmiş erkekler gelir kadınlar koğuşuna geceleri
Sen kendi resmini kendin de yapamazsın
Bir açılıp bir kapanır kapılar yüreğinde

Senin resmini ben yapacağım...

Vera'nın Uykudan Uyanışı

İskeleler ayakta uyuyor
masa da öyle
serilmiş yatıyor sırtüstü kilim
yummuş nakışlarını
ayna uyuyor
pencerelerin sınıksız kapalı gözleri
uyuyor sarkıtılmış boşluğa bacalarını balkon
karşı damda bacalar uyuyor
kaldırımında akasyalar da öyle
bulut uyuyor
göğsünde yıldızıyla
evin içinde dışında uykuda aydınlık
uyandı gülüm
iskeleler uyandı
köşeden köşeye koşuştular
masa da öyle
doğrulup oturdu kilim
nakışları açıldı katmer katmer
ayna seher vakti gölü gibi uyandı
açtı kocaman mavi gözlerini pencereler
uyandı balkon
toparladı bacalarını boşluktan
tüttü karşı damda bacalar
kaldırımlar akasyalar ötüştü
bulut uyandı
attı göğsündeki yıldızı odamıza
evin içinde dışında uyandı aydınlık
doldu saçlarına senin
dolandı çıplak beline ak ayaklarına senin

Vera'ya

(Nazımın son şiiri...)

Gelsene dedi bana
Kalsana dedi bana
Gülsene dedi bana
Ölsene dedi bana

Geldim
Kaldım
Güldüm
Öldüm

Vera'ya (01)

Bir ağaç var içimde
fidesini getirmişim güneşten.
Salınır yaprakları ateş balıkları gibi
yemişleri kuşlar gibi ötüşür.

Yolcular füzelerden
çoktan indi içimdeki yıldıza.
Düşümde işittiğim dille konuşuyorlar,
komuta, böbürlenme, yalvarıp yakarma yok.

İçimde ak bir yol var.
Karıncalar buğday taneleriyle
bayram çığıllıklarıyla kamyonlar gelir geçer
ama yasak, geçemez cenaze arabası

İçimde mis kokulu
kızıl bir gül gibi duruyor zaman.
Ama bugün cumaymış, yarın cumartesiymiş,
çoğum gitmiş de azım kalmış, umurumda değil

Yalnayak

Kafamızda güneş
ateş
bir sarık.

Arık toprak
çıplak ayaklarımıza çarık.
İhtiyar katırından
daha ölü bir köylü
yanımızda,
yanımızda değil
yanan
kanımızda.

Omuz yamçısız
bilek kamçısız
atsız, arabasız
jandarmasız,
ayı ini köyler
balçık kasabalar
kel dağlar aştık,
İşte biz o diyarı böyle dolaştık!
Hasta öküzlerin
yaşlı gözlerinde
dinledik taşlı tarlaların sesini.
Gördük ki vermiyor
toprak altın başaklı nefesini
kara
sapanlara!

Rüyada gezer gibi gezmedik
Hayır,
bir çöplükten bir çöplüğe ulaştık.
İşte biz bu diyarı böyle dolaştık.
Biz
biliriz
o memleket
neye hasret çeker.

Bu hasret
bir materyalist kafası kadar
çizgilemiştir,

bu hasrette
madde var
madde!

Basık
suratı asık
evler
köstebek yolu sokakların üstünde
vermiş kafa kafaya.

Cin gözlü
güvercin sözlü
abani sarıklılar
dükkânlara bağdaşmış

Yarık
tabanı çarıklılar
önlerinde.

Yarma
bir jandarma
tarlada zina eden
bir çifti sürür.

Kahvede
piri mugan dede
sulanırken çırağa
"Lâhavle ve lâ" çekip derin derin
bu geçenlerin
suratına tükürür.

İşte şu
ekşimiş uyku kokan çömlek gibi şehrin
kara sevdası değil öyle romantik,
onun
ruhunun
iki kıvrak kelimelik
hasreti var:
BUHAR
ELEKTRİK!

Kör değilseniz eğer
görürsünüz ki
şu toprak yüzlü rençper
Kafkasta arta kalan
kalbur göğüslü oğlu
kel başlarında mültezimin
tırnakları oyulu,
kızıyla
karısıyla
kağnısıyla
son karış toprağına sarılmak,
ölse de burda onlarla ölmek
burda
onlarla
gömülmek
istiyor.

Dağların tarlaların özlediği,
arzulu bir kadın gibi şehvetle gözlediği
her turnağında 1000 manda kuvveti
demirleşen
ve su çalkalar gibi toprağı eşen
ruhu buhar

makinalar!

Ey cam karınları
sarı
nargileler gibi horuldayan,
ey üç atlı yaylısının içinden
sağır
burunsuz
kör
köylülere

Pierre Loti ahı çekip geçen
ağzı gemli
eli
kalemler!
efendiler!

Tatlı maval dinlemekten gayrı usandık.

Artık

hepinizin kafasına

şu
daaaaaank

desin:

Köylünün toprağa hasreti var,
toprağın hasreti
makinalar!

Yanardağ

Kesildi yanardağın şahdamarı!
Kara toprak altındaki ağlamaları:
fişkırıyor haykıran kan
rüzgârı şeklinde!

İsyanı dinleyiniz yanardağın ağzından!

Boğazından:
güneşleri kırmızı balonlar gibi fırlatıyor dumanlara!
Bir alev su halini vermiş ummanlara:
yanardağın yanan gönül kızılığı! ...

Varsın otursun, isteyenler dört duvardan evinde!
Kartal kayalardan seyredelim biz
kanayan gönüllerin
göke vuran rengini!

Etimizi saran yünü parçalayarak cırılçıplak
Yıkanalım çelik çubuklar gibi yanardağın alevinde
Yıkanalım!
Yanalım!

Yangın

Gece siyah, yol siyah,
ev beyaz, bembeyaz,
fener sarı !
Siyah, beyaz, sarı !

Yolda gezen gecenin
kör gözlerinde kara gözlükleri var...
Geniş kanatları kar martılar
oturmuşlar evin damına.
Beyaz ev benziyor bir şimal akşamına !...
Fenerin dört camına
dört hastanın dayanmış alınları !

Fener sarı.
Ev beyaz
Gece siyah.
A... h !

Siyah gece,
beyaz kar...
Rüzgâr... Rüzgâr !
Camlar kırıldı.
Hastaların sapsarı alınları kıpkızıldı !.

Kıpkızıldı kan içinde !
Bir an içinde :
Gece kızıl, yer kızıl
ev kızıl, fener kızıl
kızıl, kızıl, kızıl !...

Yapıyla Yapıcılar

Yapıcılar türkü söylüyor,
yapı türkü söyler gibi yapılmıyor ama.
Bu iş biraz daha zor.

Yapıcıların yüreği
bayram yeri gibi cıvı cıvı,
ama yapı yeri bayram yeri değil.
Yapı yeri toz toprak,
çamur, kar.
Yapı yerinde ayağın burkular,
ellerin kanar.
Yapı yerinde ne çay her zaman şekerli,
her zaman sıcak,
ne ekmek her zaman pamuk gibi yumuşak,
ne herkes kahraman,
ne dostlar vefalı her zaman.

Türkü söyler gibi yapılmıyor yapı.
Bu iş biraz daha zor.
Zor mor ama
yapı yükseliyor, yükseliyor.
Saksılar konuldu pencerele
alt katlarında.
İlk balkonlara güneşi taşıyor kuşlar
kanatlarında.
Bir yürek çarpıntısı var
her putrelinde, her tuğlasında, her kerpicinde.
Yükseliyor
yükseliyor
yükseliyor yapı kanter içinde.

Yaprak Dökümü

elli bin şiir roman filan okudum yaprak dökümünü anlatır
elli bin film seyrettim yaprakların dökümünü gösterir
elli bin kere gördüm yaprak dökümünü
düşüşlerini sürünüşlerini çürüyüşlerini yaprakların
elli bin kere duydum ölü hişirtılarını kunduramın altında
avucumda ve parmaklarımın ucunda
ama yaprak dökümüne rastlamak yine de burar içimi
hele bulvarlarda yaprak dökümüne
hele kestaneyeseler
hele çocuklar geçiyorsa oralardan
hele güneşliyse hava
hele iyi bir haber almışsam o gün dostluk üstüne

hele o gün sancımıyorsa yüreğim
hele sevdiğimin beni sevdiğine inanıyorsam o gün
hele o gün insanlarla ve kendimle aram iyiye yaprak
dökümüne rastlamak burar içimi
hele bulvarlarla yaprak dökümüne
hele kestaneyseler.

Yarıda Kalan Bir Bahar Yazısı

Vurdu kalın parmaklar
yazı makinamın dişlerine.
Kâğıtta her harfi majiskülle dizilmiş
üç kelime var ;

BAHAR

BAHAR

BAHAR...

Ve ben şair musahhih

ve ben hergün

iki liraya

2.000 kötü satır okumaya

mecbur olan adam,

ve ben

neden

bahar geldi de hâlâ

muşambası kopuk

kara bir koltuk

gibi oturmaktayım?

Kasketini kendi kendine giydi kafam,

fırladım matbaadan

sokaktayım .

Yüzümde mürettiphanenin

kurşunlu kiri,

cebimde 75 kuruşum var.

HAVADA BAHAR...

Berberlerde pudralanıyor

Babiâli paryasının

sarı

yanakları .

Ve güneşli aynalar gibi yanıyor

kitapçı camekânlarında

üç renkli kitap kapakları .

Fakat benim

bu caddede yaşayan,

kapısında ismimi taşıyan

bir formalık "ALFABE"m bile yok!

Adam sen de ne çıkar!

Başım dönmüyor geri,

yüzümde mürettiphanenin

kurşunlu kiri

cebimde 75 kuruşum var .

HAVADA BAHAR...

Bu yazı yarıda kaldı.

Yağmur yağdı satırları sel aldı .

Halbuki ben neler yazacaktım neler...

3.000 sayfalık 3 cildinin üstünde

aç oturan muharrir

bakmıyacaktı da camına kebabçının,

tombul esmer kızını Ermeni kitapçının

ışıklı gözleri ile taşıyacaktı...

Deniz kokmaya başlayacaktı .

Terli kızıl bir kısrak gibi

şahlanacaktı bahar,

ve ben onun çıplak sırtına atlar
atlamaz
süreçtim sulara.

Sonra
her adımda peşimden gelecekti
yazı makinam .

Ona diyecektim :
- Etme anam
beni bırak bir saat rahat...

Sonra,
saçları düşmeye başlayan başım
haykıracaktı uzaklara :
ÂŞIKIM...

27 benim yaşım
onun yaşı 17 .
Kör şeytan
topal şeytan
kör topal şeytan
gel bu kızı sev,dedi,
diyecektim;
diyemedim,
derim yine!

Ama yağmurmuş
yağyormuş,
yazdığım satırları sel almışmış
cebimde 25 kuruşum kalmışmış
ne çıkar...

Bahar geldi bahar geldi bahar
bahar geldi ulan !
Tomurcuklandı içimde kan! !

Yaşamak Kasideleri

Dağıldı birdenbire
alnına düşen saçlar.
Birdenbire toprakta bir şeyler kımıldadı.
Bir şeyler konuyor
karanlıkta ağaçlar.
Çıplak kollarım üşüyecek.

Uzaklarda
göremediğimiz bir yerde
ay doğuyor demek.
O daha yapraklardan inip
senin omsuzunu aydınlatarak
gelmedi bize kadar.

Rüzgar çıkar ay doğarken.
Ağaçlar konuyor.
Kollarım üşüyecek.

Yukardan
karanlıkta kaybolan dallardan
bir şey düştü ayağımın dibine.
Sokuldun bana.
Çıplak etin tüylü bir yemiş kabuğu gibi elimin altında.
Ne bir yürek türküsü, ne <>,
ağaçların, kuşların, böceklerin önünde,
karimin eti üstünde
düşünüyor elim.
Bu gece elimin
okuyup yazması yok.

Ne sevgisiz, ne sevgili...
Su basında bir parsın dili
bir asma yaprağı
bir kurt pençesi gibi o.
Kımıldamak, nefes almak, yemek, içmek.
Toprağın altında çatlayan bir çekirdek
gibi elim.
Ne bir yürek türküsü, ne <>,
ne sevgisiz, ne sevgili.
Karimin eti üstünde düşünen:
ilk insanın eli.
Toprakta suyu bulan bir kok gibi o
diyor ki bana:
< renk,
ölmek için yaşamak değil,
yaşamak için ölmek...>>

Ve şimdi ben
yüzümde dolaşırken dişi kırmızı saclar,
toprakta bir şeyler kımıldanır
bir şeyler konuşurken kadanalıkta ağaçlar
ve uzaklarda
göremediğimiz bir yerde ay doğarken,
elim, karimin eti üstünde,
ağaçların, kuşların, böceklerin önünde,
yaşamak denin şeyin,
su başındaki parsın, catların çekirdeğin,
ilk insanın hakkını istiyorum.

Yaşamaya Dair (1-2-3)

1

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi mesela,
yani, yaşamının dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani bütün işin gücün yaşamak olacak.
Yaşamayı ciddiye alacaksın,
yani o derecede, öylesine ki,
mesela, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
yahut kocaman gözlüklerin,
beyaz gömleğinle bir laboratuvarında
insanlar için ölebileceksin,
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
hem de en güzel en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde.
Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, mesela, zeytin dikeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
yaşamak yanı ağır bastığından.

1947

2

Diyelim ki, ağır ameliyatlık hastayız,
yani, beyaz masadan,
bir daha kalkmamak ihtimali de var.
Duymamak mümkün değilse de biraz erken gitmenin kederini
biz yine de güleceğiz anlatılan Bektaşî fıkrasına,
hava yağmurlu mu, diye bakacağız pencereden,
yahut da sabırsızlıkla bekleyeceğiz
en son ajans haberlerini.
Diyelim ki, dövüşülmeye değer bir şeyler için,
diyelim ki, cepheleyiz.

Daha orda ilk hücumda, daha o gün
yüzükoyun kapaklanıp ölmek de mümkün.
Tuhaf bir hınçla bileceğiz bunu,
fakat yine de çıldırması merak edeceğiz
belki yıllarca sürecek olan savaşın sonunu.
Diyelim ki hapisteyiz,
yaşımız da elliye yakın,
daha da on sekiz sene olsun açılmasına demir kapının.
Yine de dışarıyla birlikte yaşayacağız,
insanları, hayvanları, kavgası ve rüzgarıyla
yani, duvarın ardındaki dışarıyla.
Yani, nasıl ve nerede olursak olalım
hiç ölmeyecekmiş gibi yaşanacak...

1948

3

Bu dünya soğuyacak,
yıldızların arasında bir yıldız,
hem de en ufacıklarından,
mavi kadifede bir yıldız zerresi yani,
yani bu koskocaman dünyamız.
Bu dünya soğuyacak günün birinde,
hatta bir buz yığını
yahut ölü bir bulut gibi de değil,
boş bir ceviz gibi yuvarlanacak
zifiri karanlıkta uçsuz bucaksız.
Şimdiden çekilecek acısı bunun,
duyulacak mahzunluğu şimdiden.
Böylesine sevilecek bu dünya
"Yaşadım" diyebilmen için...

Yatar Bursa Kalesinde

Sevdalınız komünisttir,
on yıldan beri hapistir,
yatar Bursa kalesinde.

Hapis ammâ, zincirini kırmış yatar,
en âlâ mertebeye ermiş yatar,
yatar Bursa kalesinde.

Memleket toprağındadır kökü,
Bedreddin gibi taşır yükü,
yatar Bursa kalesinde.

Yüreği delinip batmadan,
şarkısı tükenip bitmeden,
cennetini kaybetmeden,
yatar Bursa kalesinde.

Yavrum'a

Ey benim adını,
Ey benim yumuk ellerinin tadını bilmediğim,
Ey benim öpüp; yüzünü kaşını,
gözlerinin yaşını
Dudaklarımla silmediğim yavrum!
Belki okadar tatlı ki gözlerin
Rüyasız uykulara benziyor.
Belki ılık, serin, baharda sulara benziyor.
Belki yıldızsız geceler gibi kara,
Belki cevapsız bilmeceler gibi derin
Benziyor ufuksuz ufuklara!
Ellerin avucumda, adın dilimin ucunda.

Oğlum Demir, hayır belki kızım Svetlana.
Ne yazık, ne yazık ki sana
bir defacık olsun bakamadım.
Gözlerine su gibi, uyku gibi akamadım...
Ey benim adını
Ey benim yumuk ellerinin tadını bilmediğim,
Ey benim öpüp yüzünü kaşını,
gözlerinin yaşını,
Dudaklarımla silmediğim Yavrım....

Yayından Fırlayan Ok

Yayından fırladı ok!
Menzil ırak,
çok ırak,
çok...
Hedefte bir eser yok! ! !

Menzil ırak,
çok ıraktı,
ok uçuşta usta değil
çıraktı.
Havalarda kanlı kanat kırıkları bıraktı! ..
Her an
peşinde kalan
bu ince uzun kuşun;
medit ihtizazları çarpan ve çarpılan bir uçuşun! ..

Bu uçuş
yıllarca yıllar
kadar
yıl sürdü.
Vaktaki gündoğusu kanla köpürdü
ok hedefin kırmızı kalbini gördü...

Ok uçuşta usta oldu gayrı çırak değil,
O ırak menzili artık ırak değil...

Yine De İyimserlik

Kardeşim
sonu tatlıya bağlanan kitaplar yollayın bana
uçak sağ salim inebilsin meydana
doktor gülererek çıksın ameliyattan
kör çocuğun açılsın gözleri
delikanlı kurtarılınsın kurşuna dizilirken
birbirine kavuşsun yavuklular
düğün dernek yapılsın hem de
süssüzlük da suya kavuşsun
ekmek de hürriyete

kardeşim
sonu tatlıya bağlanan kitaplar yollayın bana
onların dedikleri çıkacak
eninde de sonunda da...

Yine iyimserlik Üstüne

Sağlığımda açıldı kosmos yolu,
Moskova'da açılış törenindeyim.
Avucumda bir çocuğun sarışın eli,
bir yılbaşı ağacı önüneyim.

Biliyordum, yaşına bile gelmeden,
gözlerinde sırça toplar yanan çocuk,
yolcu füzeleri güneşe doğru, yıldızların arasından,
balıklar gibi sessiz sedasız akıp gidecek.

Ama füze yolcuları yola çıkabilecek mi pasaportsuz?
Bilet olacak mı? Parayla mı alacaklar?
Ve uzaklaşıp karpuzlaşır, elmalaşırken dünyamız,
ıstıratosferde savaş füzelerine mi rastgelecekler?

Beni ilgilendiren bavullarının eşyası değil,
yüreklarının yükü.
Korkuyorlarsa kimden, neden, niçin, nasıl?
Ya ara hırsı? Emir verme merakı?

Yüzüne yılbaşı ağacının telli pullu
aydınlığı vuran çocuk,
belli, bilmiyorum neden, ama belli
yaşayacak benden iki kere çok.

Kosmosa filan gidip gelecek. İş bunda değil.
Yeryüzünde görececek mucizenin büyüğünü :
tek insan milletini pırıl pırıl.
Ben iyimserim, dostlar, akarsu gibi...

Yine de Seviyorum

sevmek acı sevmek acı...gözlerin ah..ne mazi kaldı ne fani...hayatın tamamı acı..sevmek benim işim...yine de
seviyorum seni yinede büyüyor göz bebeklerim..işte sevmek benim işim..işte sen işte ahh

Yine Memleketim Üstüne Söylenmiştir

Memleketim, memleketim, memleketim,
ne kasketim kaldı senin ora işi
ne yollarını taşımış ayakkabım,
son mintanın da sırtımda paralandı çoktan,
Şile bezindendi.
Sen şimdi yalnız saçımın akında,
enfarktında yüreğimin,
alnımın çizgilerindesin memleketim,
memleketim,
memleketim...

Yine Ölüme Dair

Zevcem,
ruhu revanım
Hatice Pîrâyende,
ölümü düşünüyorum,
demek ki arteryo skleroz
başlıyor bende...
Bir gün
kar yağarken,
yahut
bir gece,
yahut
bir öğle sığağında,
hangimiz ilkönce,
nasıl
ve nerde öleceğiz?
Nasıl
ve ne olacak
ölenin son duyduğu ses,
son gördüğü renk,

kalanın ilk hareketi
ilk sözü
ilk yediği yemek?
Belki de birbirimizden uzakta öleceğiz.
Haber
çığılıklarla gelecek,
yahut da ima edecekler,
ve kalanı yalnız bırakıp
gidecekler...
Ve kalan
karışacak kalabalığa.
Yani efendim, hayat...
Ve bütün bu ihtimâlât
1900 kaç senesinin
kaçıncı ayı
kaçıncı günü
kaçıncı saatinde?

Zevcem,
ruhu revanım
Hatice Pirâyende,
ölümü düşünüyorum,
geçen ömrümüzü düşünüyorum.
Kederli
rahat
ve hodbinim.

Hangimiz ilkönce
nasıl
ve nerde ölürsük ölelim,
seninle biz
birbirimizi
ve insanların en büyük dâvasını sevebildik
- dövuştük onun uğruna -,
«yaşadık»
diyebiliriz.

Yine Sana Dair

Sende; ben, kutba giden bir geminin sergüzeştini,
Sende; ben, kumarbaz macerasını keşiflerin,
Sende uzaklığı,
Sende; ben, imkansızlığı seviyorum.

Güneşli bir ormana dalar gibi dalmak gözlerine
Ve kan ter içinde, aç ve öfkeli,
Ve bir avcı iştahıyla etini dişlemek senin.

Sende, ben, imkansızlığı seviyorum,
Fakat asla ümitsizliği değil...

Yine Yağmur Üstüne

Serçe kuşları gibi yağmur
çinko dama serptiğim
ekmek kırıntılarını
telâşlı telâşlı, tıklar tıklar.
serçe kuşları gibi yağmur.

Yirminci Asra Dair

- Uyumak şimdi,
uyanmak yüz yıl sonra, sevgilim...

- Hayır,
kendi asrım beni korkutmuyor
ben kaçak değilim.
- Asrım sefil,
asrım yüz kızartıcı,
asrım cesur,
büyük
ve kahraman.
- Dünyaya erken gelmişim diye kahretmedim hiçbir zaman.
Ben yirminci asırlıyım
ve bununla övünüyorum.
Bana yeter
yirminci asırda olduğum safta olmak
bizim tarafta olmak
ve dövüşmek yeni bir âlem için...
- Yüz yıl sonra, sevgilim...
- Hayır, her şeye rağmen daha evvel.
Ve ölen ve doğan
ve son gülenleri güzel gülecek olan yirminci asır
(benim şafak çılgınlıklarıyla sabaha eren müthiş gecem),
senin gözlerin gibi, Hatçem,
güneşli olacaktır...

Yol Türküsü

Alnımızda yanar gençliğin tacı
Yorgunluğun anasını satarız
Elimizde neşemizin kırbacı
Ufukları önümüze katarız

Göğsümüz kuvvetli, gönlümüz temiz
Tükenmez yolları tüketiriz biz
Ne saray, ne hamam, ne han isteriz
Nerde gün batarsa orda yatarız

Sabah burdaysak, akşam ordayız
Günlerin peşinde bir hovardayız
Bazı mısra gibi dudaklardayız
Bazı 'kimsin' diye soran bulunmaz

Hey anam hey! Yolcu yolunda gerek
Bazı altımızda kuştüyü döşek
Bazı örtünecek yorgan bulunmaz!

Yolculuk

Bir şair yolculuk ediyor
bir denizinde dünyamızın
bakarak bir yıldız.

Yolculuk ediyor şairin biri
yıldızlardan birinde bir denizde
bakarak dünyamıza.

Yolculuk ediyor şairler
denizlerinde kâinatın
bakarak birbirine.

Yumdum Gözlerimi

Yumdum gözlerimi
Karanlıkta sen varsın
Karanlıkta sırtüstü yatıyorsun

Karanlıkta bir altın üçgendir alnın ve bileklerin

Yumulu göz kapaklarımın içindesin sevdiceğim
Yumulu göz kapaklarımın içinde şarkılar
Şimdi orda herşey seninle başlıyor
Şimdi orda hiçbir şey yok senden önceme ait
Ve sana ait olmayan

YürümeK

YürümeK;
yürümeyenleri
arkanda boş sokaklar gibi bırakarak,
havaları boydan boya yarıp ikiye
bir mavzer gözü gibi
karanlığın gözüne bakarak
yürümeK!..

YürümeK;
dost omuzbaşlarını
omuzlarının yanında duyup,
kelleni orta yere
yüreğini yumruklarının içine koyup
yürümeK!..

YürümeK;
yolunda pusuya yattıklarını,
arkadan çelme attıklarını
bilerek
yürümeK...

YürümeK;
yürekte
gülerekte
yürümeK...

Zafere Dair

Korkunç ellerinle bastırıp yararı
dudaklarını kanatarak
dayanılmakta ağrıya.

Şimdi çıplak ve merhametsiz
bir çılgılık oldu ümid...

Ve zafer
artık hiçbir şeyi affetmeyecek kadar
tırnakla sökülüp koparılacaktır...

Günler ağır.
Günler ölüm haberleriyle geliyor.
Düşman haşin
zalim

ve kurnaz.
Ölüyor çarpışarak insanlarımız
- halbuki nasıl hakketmişlerdi yaşamayı -
ölüyor insanlarımız
- ne kadar çok -

sanki şarkılar ve bayraklarla
bir bayram günü nümayişe çıktılar
öyle genç
ve fütursuz...

Günler ağır.
Günler ölüm haberleriyle geliyor.
En güzel dünyaları
yaktık ellerimizle

ve gözümüzde kaybettik ağlamayı :
bizi bir parça hazin ve dimdik bırakıp
gözyaşlarımız gittiler
ve bundan dolayı
biz unuttuk başışlamayı...

Varılacak yere
kan içinde varılacaktır.

Ve zafer
artık hiçbir şeyi affetmeyecek kadar
tırnakla sökülüp
koparılacaktır...

NAZIM HİKMET'İN TARTIŞMALARI

Eski - Yeni Kavgası

"Resimli Ay"da yazmaya başladıktan sonra Nâzım Hikmet dost düşman pek çok kişinin ilgiyle izlediği, hayranlık duyduğu bir şair durumuna gelmişti.

Güzel Sanatlar Birliği Genel Sekreteri olan Peyami Sefa Bey (Safa), Alay Köşkü'nde düzenlenen toplantılarda, şiir okuması için onu izleyicilerin önüne çıkarırken "büyük şair" diye tanıtıyordu.

Aralarındaki dostluk "Cumhuriyet" gazetesindeki bir olay sonucu başlamıştı. Nâzım Ankara'da tutukluymken gazetenin edebiyat sayfasını yöneten Peyami Sefa Bey, onun "Yanardağ" adlı şiirini üç sütun olarak çerçeve içinde yayımlamış, ertesi gün ise gazetenin birinci sayfasında bir özür dileme yazısı yer almıştı. "Mahkûm bir adamın kaleminden çıkmış olan bu manzume"nin yazışları müdürüne gösterilmeden yayımlandığı belirtiliyor, "mesleği mesleğimize katıyken uymayan bir muharrir ait" diye nitelenen şiirin gazetede yayımlanmış olmasından dolayı okurlardan özür dileniyordu.

Nâzım Hikmet İstanbul'a gelip bu olayı öğrenince, kendisi yüzünden gazete yönetimiyle arası açılan Peyami Sefa'yı aradı, arkadaşlık etmeye başladılar. Alay Köşkü'nde düzenlenen toplantılarda birlikte şiir okudukları Necip Fazıl (Kısakürek) ile de Bahriye Mektebi'nde başlayan yarışmalı dostlukları sürüyordu.

Ahmet Halit Kitabevi'nin 1929 mayısında yayımladığı 835 Satır adlı kitabı ise çok büyük bir ilgiyle karşılandı. Nurullah Ataç'la başlayan övgüler, A.B.D.'de öğrenim gören Nermin Muvaffak'ın (Menemencioğlu) imzasını taşıyan "Yeni Türkiye'nin Şairi" başlıklı bir yazıyla, New York'ta yayımlanan "The Bookman" adlı dergiye kadar uzandı. Alay Köşkü'ndeki toplantılarda ise, eski yeni birçok ünlü şair şiirlerini okuyor, en çok alkış alan Nâzım Hikmet oluyordu.

Böylesine parlak bir çıkışın sanatçılar arasında kıskançlık yaratmaması olanaksızdı. Arkadan arkaya yapılan yerici konuşmalar, giderek yazılara da yansımaya, önceleri olumlu sözler edenlerin de düşünceleri değişmeye başladı. Hava bayağı gerginleşmişti.

Yakup Kadri Bey (Karaosmanoğlu), "Milliyet" gazetesinde birbirini izleyen yazılarla, hem Nâzım Hikmet'i, hem de genç kuşağı topluca yeren birtakım görüşler ileri sürdü :

"Ferdîyetçi şair, cemiyetçi şair... Bunlardan biri tabiat ve insanlar içinde münzevidir. Yalnız kendi ıstıraplarını, kendi heyecanlarını, kendi ümitlerini, kendi sevinçlerini çağırır. Öbürü Victor Hugo'nun bir tarifine göre, 'kâinatın ortasında bir tanınli yankıdır.' Cemiyetin olsun, tabiatın olsun, bütün hayatın tecellilerini kendisinden aksettirir ve her şey, her beşeri hadise onda en ahenktar, en şuurlu ifadesini bulur. Denebilir ki bu tür şairler beşeriyetin haykıran vicdanıdır. Lakin işte bu nevi şairler, bunun içindir ki, beşeriyet gibi ıpsız sapsız, beşeriyet gibi karışık, beşeriyet gibi gürültücü, patavatsız, kaba, behimi ve onun gibi mantıksızdırlar. Yaptıkları şeyde klasik sanatın ilahi intizamından, ezeli ahenginden eser yoktur, bütün estetikleri insanların idare ettiği cemiyetler gibi anarşiktir. Nâzım Hikmet'in dediği gibi bu tarz şiirler Bethoven'in sonatlarını asla değil, fakat bir bando mızıkayı, bir panayır yerinde bir fanfari andırır. Bittabi, böyle bir musiki sokaktan başka bir yerde çalınmaz. Onun içindir ki, Nâzım Hikmet'in şiirlerinin bugünkü Türk cemiyetinde hiç yeri olmadığını zannediyorum. Çünkü bizde bu orkestranın, cehennemi velvelisini dinleyebilecek kocaman, koyu ve dalgalı insan kitleleri henüz yetişmemiştir, yakın bir atide yetişmesinin imkânını da göremiyoruz." (Milliyet, 14. 5. 1929)

"İnkârden müspet bir şey çıkmasının imkânı yoktur. Halbuki Namık Kemal'den bugünün en genç Türk şairine kadar, gelmiş geçmiş ne kadar müceddidimiz varsa, hepsi de işe kendilerinden evvelkileri inkâr ile başlamışlardır. Onun için hepsi piç kaldı. Edebiyatta babasız dehâ yoktur." (Milliyet, 20. 5. 1929)

Bir sonraki yazısında Yakup Kadri Bey yeni kuşağa yönelttiği eleştirilerinde çok daha ileri gidiyordu :

"Bugün yeni nesil veyahut yeni yetişenler namı altında toplanan zümrenin gösterdiği tereddidi ve hezal manzarasına bakıp da ümitsizliğe düşmemelidir. Bu zavallı nesil bize bin beladan arta kalmıştır. (...) Eğer daha ilk adımda dizleri titriyor ve gözleri uyuşuyor, kulakları uğulduyor, kafaları sersemleşiyorsa bunun kabahati kendilerinde değil, yetiştikleri devrin sayısız fecaatindedir. Düşünün ki en büyüğü Harb-i Umumi'de daha yirmisini bulmamış bu

gençler, ekmek yerine saman karışık hamurla beslendiler ve irfan yerine Babîali gündelik matbuatının ısmarlama harp edebiyatından başka bir şey okumadılar." (Milliyet, 30 Mayıs 1929)

Peyami Sefa Beyin on beş günde bir çıkmaya başlayan "Hareket" adlı dergisi ile "Resimli Ay" bu saldırıyı birlikte karşılama kararı aldılar. Yakup Kadri Bey Ankara'ya yakın, Mustafa Kemal Paşanın sofrasında yer alan bir yazardı. Dikkatli davranılmıyordu. Zekeriya Bey (Sertel) ile Sabiha Hanımın (Sertel) olurları da alınınca kavgaya girildi.

İlk yazıların ardından, Nâzım Hikmet'in "İmzasız" imzasıyla, "Putları Yıkıyoruz" başlığı altında, "Resimli Ay"ın Haziran ile Temmuz 1929 sayılarında, önce "dâhi-i âzam" denilen Abdülhak Hâmit'i (Tarhan), arkasından "milli şair" denilen Mehmet Emin'i (Yurdakul) incelemeye alması savaşın patlamasına yetti. Basında büyük yankılar uyandıran bu yazıların başlama nedeni, "Resimli Ay"da *Geceleyin Sokaklar* adlı romanı eleştirilirken, "Mahmut Yesari'yi biz başka lisanlara korkmadan tercüme edebiliriz, onun yazısı bundan hiçbir şey kaybetmez. Halbuki, Dahi-i âzam (!) Abdülhak Hâmit Bey de dahil olmak üzere, kaç yazıcımız böyle bir imtihandan geçebilir? (...) Dâhi-i âzâmın en kuvvetli yazısını başka bir dile çevirin, bakın nasıl sırtır. Başka bir dile değil, hatta bugün konuştuğumuz Türkçeye tercüme edin, bakın dâhinin dehası nasıl sabun köpüğü gibi dağılıveriyor..." denmesi üzerine, "Cumhuriyet" gazetesinde yazın çevrelerini savunmaya çağıran bir karşı yazı yayımlanmış olmasıydı.

"Putları Yıkıyoruz, No. 1, Abdülhak Hâmit"te yazın alanında kimlere "dâhi" denilebileceği özetleniyor, şu yargıya varılıyordu : "Hâmit Bey devri için yeni, kuvvetli bir Osmanlı şairidir, işte o kadar." Yazının son tümcüsü ise şöyleydi : "Hakiki dehayı bulmak için sahte dehalari, kafalarımıza zorla dikilen putları yıkalım..."

"Putları Yıkıyoruz, No. 2, Mehmet Emin Beyefendi"de ise yazın alanında kimlere "milli şair" denilebileceği özetleniyor, şu yargıya varılıyordu : Mehmet Emin Beyin şairliği bile bir göz aldanmasıyken, milli şairlik sıfatı bilgisizliğin aldanmasından başka bir şey değildir.

Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver) bu yazılara "İkdam" gazetesinde sövgü dolu bir yazıyla karşılık verdi : "Abdülhak Hâmit bir dâhidir. Bunlar putları değil, milli ediplerimizi, dâhilerimizi yıkmak istiyorlar. Bu edebiyat tartışması değil, komünizm propagandasıdır."

(...)

"Karşımızdakiler kimlerdir?"

"Bolşevik kapısının müseccel köpekleri!"

"Putları kıranlar bunlardır."

Hamdullah Suphi Bey işi yazından siyasaya kaydırmak, yeni sanat adına konuşanları sindirmek istiyordu. Merkez Heyeti Başkanı olduğu Türk Ocağı'nda, milliyetçi gençleri kışkırtıyor, birtakım kararlar aldırıp basına yansıtıyordu : "İcab ederse daha müessir surette görürüz ki, Türk vatanının sevdiği adamlar, vatansızların tecavüzlerine uğrayacak kadar yalnız değillerdir."

Böylece, gerekirse daha ileri gidileceği, kaba güce başvurulacağı bildirilerek gözdağı veriliyordu. Devlet önlem almazsa, üniversite gençlerinin dergi yönetim yerlerini basıp dağıtacakları, yöneticileri dövecekleri söyleniyordu.

"Hareket" dergisi yapılan jurnalcılığı "Biz Komünist Değiliz" başlıklı bir yazıyla açıklayarak kınadı : "Bu biçarelere komünizm nedir diye sorsanız, onu da doğru dürüst bilmezler. Çünkü samimiyetten, idrakten, fikirden nasibi olmayanlar bu gibi nazariyeleri öğrenmekten ziyade vatandaşlarına ağız dolusu pislik sıçratmaktan zevk duyarlar."

"Resimli Ay" ise olaya şöyle yaklaştı :

"Resimli Ay, sayfalarını sadece edebi bir münakaşaya açmıştır. Buna komünizm süsü verenler çok çirkin bir demagoji yapıyorlar. Bu, doğrudan doğruya eski ile yeninin mücadelesidir. Abdülhak Hâmit dâhi değil, Mehmet Emin milli şair değil demekle komünizm arasında ne münasebet var? (...)

"Eğer bu iddialar yanlışsa aksini ispat edin. Demokrasi içerisinde her fikir müdafaa ve münakaşa edilebilir. Nümayiş ve gürültü ile fikri boğmak, yirminci asır gençliği için çok geri bir harekettir. Gençlik her yerde maziye hürmet eder, fakat bu hürmet, her fikrin serbest münakaşa edilmesine, ortaya yeni fikirler atılmasına mani olmaz.

"Ortada komünizm meselesi yoktur. Eski ve yeni mücadelesi vardır."

Peyami Sefa Bey "Hareket"te genç kuşağı savunuyor, şair olarak Nâzım Hikmet'e güvenini belirtiyor, yenilikçilere yapılan saldırılara ağır sözlerle karşılık veriyordu.

"Biz : 'Varız!' diyen nesiliz, bizde kuvvetimizin şuuru var. Henüz otuz yaşına gelmeyen şairlerimizin bile mısraları, bütün bir neslin hafızasıyla dudakları arasında gidip geliyor, yığınları çoşturuyor. Halkı da, güzideyi de, ayrı ayrı teşhir etmesini bilen romancılarımız var.En fena iktisadi anlarda bile kitaplarını karie okutabilen bir nesiliz. Dört çift garazkâr topuğun tozlu dökmeden yaptığı kuru gürültü ve kıskançlıktan gerilmiş dudaklardan çıkan ıslıkla karışık hava kabarcıkları, alkışlar arasında boğuluyor.

"Yığınlar ayaklanıyor ve 'Yaşa!' diye haykırıyorlar.

"Çünkü büyük bir edebiyat doğuyor.

"Galeyan var!

"Kaçınız, yol veriniz!"

"Nâzım Hikmet, dünya edebiyatında kendine çok has bir nev'in yaratıcısı olmuştur. O ne bir fantezi heveslisi, ne bir garaipperest, ne de yeni moda müptelası bir edebiyat züppesidir.

"O, sadece, ağlamayan ve haykıran, zekâsının malzemesini eski insanlıktan aldığı halde, çatısını yeni bir teknikle kuran, ona müstakbel dünyaların rengini veren büyük bir kafa mimarıdır. En yeni binalarda kullanılan taşlar da bu dünya kadar eskidir. Nâzım bilir."

Peyami Sefa Bey gençleri "saman karışık hamurla" beslenmiş olduklarını söyleyerek aşağılayan Yakup Kadri Bey'e ise, "Biz Sizden Değiliz" diye karşılık veriyordu :

"Şimdi de Büyük Harpte yedikleri tereyağlı ekmeklerle iftihar etmeye başladılar. (...)

"Büyük Harpte ve Sakarya'da memleket kapısından düşmanı kovan gençliğin yüzüne doğru kokmuş ağızlarını açarak geçiriyorlar ve yağma sofralarında ziftlendikleri havyarın, içtikleri şampanyanın hasreti ile mest olarak bütün bir kahraman gençliğe bühtanlar savuruyorlar. (...)

"Büyük Harpte yüz binlerce genç saman ekmeği yiyerek sararıp solarken, onlar, Alp dağlarının ceyyit havası ile on dört kilo artmışlarsa, gençliğin bu feragatı karşısında, utançlarından ölünceye kadar iki büklüm durmalı idiler."

Yakup Kadri Bey bunun üzerine, 16 Haziran 1929 tarihli "Milliyet" gazetesinde, bir açıklama yapmak gereğini duydu :

"Benim o makalemde bahsettiğim gençlik ile bugün Darülfünun'da okuyan gençlik arasında hiçbir münasebet olamayacağını Türkçe bilen her ferd ilk bakışta anlardı. (...)

"Bu avarelerin başı üstünde acayıp, müthiş ve uğultulu bir cinnet havası esiyor. Çıkardıkları yaygaradan kulaklar tıkıyor; her biri kargıdan atın üstüne binmiş, ellerinde kamıştan birer mızrak, sağa sola saldırıyorlar, zavallı ücra edebiyat arsasında tozu dumana katıyorlar; göz gözü görmüyor.

"İkide bir : 'Varda, çekilin, biz geliyoruz!' naraları.

"Buyurun gelin. Edebiyat arsası o kadar tenha ki, burada pek-âlâ deliller ve garipler için de barınacak bir köşe bulunur.

"Ne gelen var, ne giden!

"Yine 'Varda, çekilin, biz geliyoruz!' naraları. Biçarelerin muhayyilesi o kadar bozuk, o kadar hasta ki, önlerinde kesif bir ordu, onları yürümekten alakoyuyor vehminde dirler.

"İşte şimdi düşünün, bunlarla Darülfünun gençliğinin ne münasebeti olabilir? Bunlarla, bütün yarına ait ümitlerimizi kendilerine tevdi ettiğimiz Darülfünun gençliği şöyle dursun, hatta en umumi manası ile her sınıf Türk gençliğinin hiçbir alakası olmamak lazım gelir."

On bir gün sonra, 27 Haziran 1929 tarihli "İkdam" gazetesinde, Yakup Kadri Bey'e yapılmış bir konuşma yayımlandı. Bu konuşmada doğrudan Nâzım'ın kişiliğine saldırılıyordu :

"Bazıları ipten ve kazıktan kurtulmuş kaşarlı sabıkalılardır. Bunların içinde öyleleri varmış ki, daha yirmi beş yaşına basmadan hayatlarının en güzel çağını zindan köşelerinde çürütmüşlerdir. Bir kısmı ise komünist çekalarının Türk ırkdaşlarımızın kanı ile bulanmış ellerini öpmeyi ve onlara dair kasideler terennüm etmeyi bir maişet vasıtası haline koymuşlardır.

"Anadolu harbi sırasında düşmana karşı çıkmaktan ürkererek, Maarif Vekâleti'ni dolandıran ve çaldıkları para ile Karadeniz'i aşip bolşeviklere iltihak eden iki vatansızdan bir tanesi şimdi Akşam gazetesinin sütunlarında bir halayık ismi ve bir halayık şivesiyle, bir nevi ortaoyunu soytarılığı yaparak, halkı güldürmeye çalışıyor. (...)

"Yalnız hayasızlıktan ve kıskançlıktan kuvvet alan bu gibi taarruzlardan, gözümün önüne gelen manzara şudur :

"Eski İstanbul'un viranelikleri arasından kendi halinde bir adam işine giderken, ansızın bir sürü aç ve uyuz köpeğin hücumuna uğrar. Elindeki bastonunu, bu pis deriden ve kırık kemikten mahlukatın üzerine indirir, indirir. Fakat köpekler, gene saldırılarına devam ederler; çünkü açlığın ve kuduzluğun verdiği bir fena ateş bunlardaki hayvani hassasiyeti de iptal etmiştir."

Bunun üzerine Nâzım Hikmet "Resimli Ay"ın Temmuz 1929 sayısında "Cevap" adlı şiirini yayımladı. Değişik sesiyle belleklere kazınıp dillerden düşmez olan bu yergi şiiri şöyleydi :

Behey!

Kara boynuz gibi kaşlı

mukaddes Apis başlı

adam;

Behey!

Kara maça bey!

Sen şiirin asil kamusuyla konuşuyorsun,

ben asaletten anlamam.

Şapka çıkarmam konuştuğum dile,

düşmanımı asaletin
kelimelerde bile.

Behey!

Kara maça bey!

Ben bilirim

bu tehevür bu şikâyaat niçin?

Bilirim

beni uykumda boğmak için

bekliyorsun geceyi..

Ben ki bileklerimde tel kelepçeyi

bir altın bilezik gibi taşımışım,

ben ki ilmikleri sabunlu iplere bakıp

kıllı kalın enseme kaşımışım,

tehdidine pabuç

bırakır mıyım hiç?

Behey!

Kara boynuz gibi kaşlı

mukaddes Apis başlı

adam,

Behey!

Kara maça bey,

behey, yüzü kara.

Ruhunu bir zenci esir gibi çıkardın pazara,

bir orospu odası yaptın kafatasını...

Hâki ceketli ölülerin ceplerinden

çalarak parasını

satın aldın kendine

İsviçre dağlarının havasını.

Ve işte bundandır ki, bugün

ablak sarı suratında senin

kanlı altınların kızılığı var..

Acayip rüzgârlar esmiyegörsün başımdan.

Yoksa musahhih maaşımdan

haftada üç papel taksite bağlayıp seni

bir şamar oğlanı gibi kullanırım.

Beyimin böyle işlerle ülfeti var sanırım,

mükemmel yapar vazifesini..

Behey!

Kara maça bey!

Halka ahmak diyen sensin.

Halkın soyulmuş derisinden

sırtına frak giyen sensin.

Yala bal tutan beş parmağını

beş çürük muz gibi,

homurdanarak dolaş besili bir domuz gibi.

Meydan senin...

mi dersin?

Hata edersin,

bizde o göz var mı baksana!!

Ben içirmek için sana

kendi kara kanını

bir ateş çemberle çevirdim dört yanını!

Sağa git

yok geçit,

sola git yok,

ileri

geri

yok.

Kıvrık kuyruk kalemimi kalbine sok

bir akrep gibi intihar et...

Dili, tonlaması, uyak örgüsü, benzetmelere dayanan yergileriyle bu şiir, tartışmaya bambaşka bir hava getirmiş, eski yazını savunanları büsbütün kızdırmıştı.

Ne var ki Nâzım Hikmet'in çevresinde oluşan sevgi ortamının çok genişlemesi, daha önce ondan yana sözler eden orta yaşlı, hatta genç şairlerin de tedirgin olmalarına yol açmıştı.

Örneğe Yusuf Ziya Bey Nâzım'ın put kırıyorum derken pot kırdığını, yaptığının barbarlık olduğunu yazıyor, Necip Fazıl Bey de sağda solda şairliğini yeren sözler ediyordu.

Hamdullah Suphi Bey ise olayı kesinlikle bir yazın tartışması olarak ele almamakta direniyordu. "Karşımızdakiler komünistlerdir, bolşeviklerdir!" diye sürekli kışkırtarak, Türk Ocağı'ndaki gençleri, sonunda, "Resimli Ay"ın yönetim yerini dağıtmaya, yöneticilerini hırpalamaya, böylece Nâzım Hikmet'in gözünü korkutmaya göndermeyi başardı.

7 Temmuz 1929 Pazar günü, aralarında bir iki sivil polisin de bulunduğu düşünülen otuz kadar genç, "Resimli Ay"ın yönetildiği basımevine geldiler. Olay için özellikle pazar günü seçilmişti, basımevi kırılıp dökülür, yöneticiler tartaklanırken çevrede kimse olmasın, işe halk ya da polis karışmasın istenmişti.

Ertesi gün gerçi "İkdam" gazetesinde "Asil Türk Gençliği Kendini Göstermeye Başladı" diye başlık atıldı, üniversitelilerin "Resimli Ay"ı basıp "sahiplerine layık oldukları dersi" verdikleri yazıldı. Sonra da güya "İkdam"a gidip sevgi gösterilerinde bulunmuşlardı. Oysa olay hiç de öyle gelişmemişti.

Zekeriya Beyin anlattığına göre, Nâzım yol üstündeki odasından kalabalık bir gençlik grubunun geldiğini görünce, hemen koşup Sabiha Hanımla ona haber vermiş. Arkasından aşağıda, merdivenlerde gürültüler, bağırıp çağırımlar duyulmuş. Derken kapı hızla açılıp delikanlılar içeri dolmuşlar.

"Siz bizim büyüklerimizi öldürüyorsunuz, mukaddesatımızı yıkıyorsunuz!" gibi sözlerle yumruklarını gösteriyorlarmış.

"Çocuklar, siz kimsiniz, kimin adına konuşuyorsunuz?" diye sormuş Zekeriya Bey.

"Biz üniversite gençliği adına konuşuyoruz."

"Öyleyse ayaklarınızla değil, başımızla düşünürsünüz. Sokak çocukları gibi bağırarak size yakışmaz. Oturun konuşalım. Bizi yanlış bir iş yaptığımıza inandırabilirseniz, bu kampanyadan vazgeçeriz."

Bunun üzerine bağırma sona ermiş, gençlerin önde gelenleri oturup düşüncelerini söylemişler. Ayaktakiler suskun, onları dinliyorlarmış. Sonra Zekeriya Bey yanda ayakta duran Nâzım'a söz vermiş. Sabiha Hanımın söylediğine göre, Nâzım yapılan tartışmanın bir yazın tartışması olduğunu, her değişen devirde sanatların da yeni nitelikler kazandığını o kadar güzel anlatmış ki, gençler onu büyük bir ilgiyle, hatta biraz utanarak dinlemişler. Sonra da sessizce ayrılmışlar basımevinden.

Bu olay Türk Ocağı'nda tartışmalara yol açtı. Talebe Birliği'nden bazı gençler "saman ekmeğiyle beslenmiş nesil" sözünü içlerine sindiremiyorlardı. Yakup Kadri Bey Türk Ocağı'na gelip açıklamalarda bulunmak gereğini duydu. "İkdam" gazetesinde "Gençliğe Hitap" başlıklı yazılar yayımladı. Yazın alanındaki gençlere karşı söylediği ağır sözler yüzünden üniversite gençliğinin desteğini yitirmek istemiyordu.

Bu arada başka yollardan da "Resimli Ay" ile Nâzım Hikmet'in üstüne gidilmeye başlanmıştı. Dergide "İsimsiz Adam" imzasıyla yayımlanan "Sesini Kaybeden Şehir" adlı şiir yüzünden, 18 Eylül 1929 günü Yazı İşleri Müdürü Behçet Bey ile avukatı İrfan Emin Bey (Kösemihaloğlu) kendilerini İstanbul 3. Ceza Mahkemesi'nde buldular. Dava 10 gün hapis, on lira para cezasıyla sonuçlandı, ceza ertelendi.

Ama işin arkasını bırakmış değillerdi. Kararı temyiz ettiler. Bozma kararına karşın mahkeme eski kararında direndi. Dava gene temyize gönderildi. Aklanmaları ancak altı ay sonra, 1930 yılı martında, Yargıtay Genel Kurulu'ndan gelen ikinci bozma kararına mahkemenin uymak zorunda kalmasıyla sağlanabildi.

Başlangıçta Nâzım Hikmet için olumlu konuşan Ahmet Haşım Bey de, eskilerin yanında yer alarak gençleri alaya alan, suçlayan yazılar yazmaya başladı. Bu arada, nedense "işçi şairi" sözüne de takılmak gereğini duymuştu.

Nâzım Hikmet ona yönelttiği "Cevap No 2" adlı yergisinde bu konuya da değiniyordu :

İki serseri var :

Birinci serseri

köprü altlarında yatar,
sulara yıldızları sayar geceleri..

İki serseri var :

İkinci serseri

atlas yakalı sarhoş sofralarında
Bağdatlı bir dilencinin çaldığı sazdır.
Fransız emperyalizminin
idare meclisinde ayvazdır...

Ben :

Ne köprü altında yatan,
ne de atlas yakalı sarhoş sofralarında
saz çalıp Arabistan fıstığı satan-

-ların
şairiyim;
topraktan, ateşten ve demirden
hayatı yaratan-
-ların
şairiyim
ben.

İki serseri var :
İkinci serseri
yolumun üstünde duruyor
ve soruyor
bana :
"P R O L E T E R
dediğimin
ne biçim kuş
olduğunu?"

Anlaşılan
Bağdadî şaklaban
unutmuş,
Mösyö bilmem kimle beraber
Adana - Mersin hattında o kuşu yolduğunu...
İki serseri var :
Birinci serseri
pencerelerden bir gölge gibi girer
geceleri...
İki serseri var :
İkinci serseri
halkın alınterinden altın yapanlara
kendi kafatasında hurma rakısı sunar.

Ben hızımı asırlardan almışım,
bende her mısra bir yanardağı hatırlatır.
Ben ne halkın alınterinden on para çalmışım
ne bir şairin cebinden bir satır...

İki serseri var :
İkinci serseri,
meydana dört topaç gibi saldığım dört eseri
sanmış ki yazmışım kendileri
için.

Halbuki benim
bir serseriye hitap eden
ikinci yazım işte budur :
Atlas yakalı sarhoş sofralarının sazı,
Fransız sermayesinin hacı ayvazı,
bu yazdığım yazı
örse balyoz salanların şimşekli yumruğudur
katmerli kat kat yağlı ensende..
Ve sen o kemik yaladığın
sofranın altına girsen de,
-dostun KARA MAÇA BEY gibi -
kaldırıp kaldırıp yere çaaal-
-mak için
canını burnundan aal-
-mak için,
bulacağım seni...
Koca göbeklerin RUSEL kuşağı sen,
sen uşşak murabbai,
sen uşşşak mik'abı,
satılmış uşşakların uşşşsağı sen!!!

"Cevap No 3 / Bir Komik Âdem" ise, Nâzım Hikmet'e, dolayısıyla "Resimli Ay"a karşı saldırının kışkırtıcısı, hem de baş örgütleyicisi durumunda olan, Türk Ocağı Merkez Heyeti Başkanı Hamdullah Suphi Beye yönelikti.

Yerginin sonuna bir de not eklenmişti :

"Bu yazının kâfi derecede kuvvetli olmadığını muterifim. Kabahat bende değil. İlham edende."

Gözleri, kulakları, elleri, ayaklarıyla,
han, hamam, apartıman ve konaklarıyla,
çatal, bıçak, tabak ve bardaklarıyla,
16 sayfaları, baskı makinaları - tanklarıyla,
yamak ve yardaklarıyla
hücumla kalktılar!..

Hele içlerinde öyle bir tanesi var,
öyle bir tanesi var ki:
İnsanın yüzüne öyle bakar,
öyle melûl bakar ki;
toka edersin eline hemen papelini.
Ve sıkır sıkırmaz onun belini
sivri dili, zilli bir bebek gibi çırpır elini..

O bir komik âdemdir.
Portakal Oğlu zâdemdir.

Han, hamam, apartıman ve konaklarınızla,
çatal, bıçak, tabak ve bardaklarınızla,
yamak ve yardaklarınızla
hücumla kalktınız!

Hak varsa eğer,
hücumla kalkmak hakkınız..

Efendiler,
ikinizle teker teker
paylaştık kozumuzu!

Şimdi sıra onun,
gelsin o!!.

Gel.

Sen :
itlerini öne itip
karanlıkta yol kesen
hatip!!!

Sen :
Beşinci Mehmedin saltanatını,
Halifenin altın nallı kır atını,
papellerin kat katını
ve teneke suratını
doldurup torbana
sıksa sırtında taşıyorsun..

Torbana doldurmak için taşıyorsun.

Bana gelince,

ben :

geniş omuzlarımda dimdik bir kelle taşıyorum.

Ve taşıyorum :

Kellemin
içindeki
için..

Farkındayım niçin :

Kan
fışkırıyor
bana bakan
"âteş feşan?!"
gözlerinden...

Ve niçin :

cümleler ezberlemişin

Fehim Paşanın sözlerinden...
Fehim Paşanın hayrülhalefi,
bize sökmez afi...
Çıkmak istediğim yaldızlı bir merdiven yok.
Kalbimin elinde ipekli eldiven yok..
Çıplak bir yumruk gibi kalbimi soymuşum.
Kellemin
içindeki
için,
kellemi koymuşum...
Sen...
Hayır...
Seninle böyle konuşmak istemem...
Hem,
ben ki yegâne asaleti
dişli düşmanla boğuşmakta bulanım,
seninle boğuşmak istemem..
Sen bir komik âdemsin.
Portakal oğlu zâdemsin.
Toka ederler papelini,
sıkarlar senin belini,
sivri dilli, zilli bir bebek gibi çırparsın elini.
Sen bir komik âdemsin!
Sen...
Fehim Paşanın hayrülhalefi.....
Bu kadarı kâfi.....

Bir yandan siyasa kaydırılmaya çalışılırken, bir yandan da ölçülü uyaklı yürütülen, bu bol sövgülü eski-yeni kavgası, yergi alanında, serbest nazmın değişik bir uygulaması olup çıkmıştı. Aynı anlayışı daha sonra, özellikle Nâzım Hikmet'e karşı, Peyami Sefa Bey, Behçet Kemal Bey (Çağlar), Abdülbâki Bey de (Gölpınarlı) kullandılar.

Peyami Sefa Bey gençlerin kavgayı kazandığı görüşündeydi :
"Gösterdiğimiz delillere ve vesikalara cevap vermeleri için icab eden müddet geçti. Susuyorlar. Yalnız kulaklarımızda, kervanımız ilerledikçe akisleri azalan bir yaygaranın hafif uğultusu kaldı. Delillerimizin hiçbirinin aksini ispat edemedikleri için bu yaygarayı sükût addediyoruz."

Kadro'culara Karşı

Gece Gelen Telgrafta Nâzım Hikmet'in komünizmden dönmüş eski dostlarıyla ilgili iki yergi vardı.
"Cevap Numara Dört" adlısı, herhalde başta Şevket Süreyya Bey olmak üzere, "Kadro"culara karşı yazılmıştı.
Üstüne bir not ekliydi : "Bu yazı gizli bir din halinde bir nevi Neo-faşist bir ideoloji yaptıkları halde, bunu ikrardan sakınanlara aittir. Böyle bir halt karıştırmıyoruz, diyenler üzerlerine alınmıyabilirler."

Onlar istiyorlar ki
çift ağızlı baltalarıyla
yuvarlansın kafalarımız önüne yarın -
o kara gömlekleri beyaz kordonlu
golf pantolonlu
kadroların..

KARDEŞLER!

Onlara sokakta rastlarsanız eğer
ölümü görmüş gibi çevirin başınızı.
Kırpiksiz sarı gözler gözünüze bakarken
arkadan sırtınıza bir
bıçak girebilir....

Onlar istiyorlar ki
kara toprağın kalbi durana kadar
biz pazarda kelepircik bir mal gibi satalım
kafamızın ışığını, gücünü kolumuzun..
Kadınlarımızı karşılarında oynatalım.
Ve dumanlanmağa başlayınca
gözümüzün bakışı

yavaşlayınca
damarlarımızda kanın akışı
karaya vurmuş balıklar gibi
köprü altlarında yatalım..

KARDEŞLER!

Onlara elleriniz dokunmuşsa eğer
yedi tas su dökün ellerinize.
Yırtarak bayramlık gömleğimi ben
peşkir yaparım size...

Biz

ayrı dillerde aynı şarkıyı okuyanlar,

Biz

aynı yastıkta yatar gibi

toprağa başlarını yan yana koyanlar,

Biz

yüzümüzün derisi koyu açık yanmış diye,
saçlarımız ayrı ayrı boyanmış diye
barsaklarımızı birbirimizin avucuna dökerek
birbirimizin gırtlakını dişimizle sökerek
gebereceğiz...

Ve kadrolar

parlatarak

kara gömleklerinin beyaz kordonlarını

gömecekler kadife koltuklara

golf pantolonlarını...

KARDEŞLER!

Onların adına benziyorsa adınız eğer
adınızı değiştirin.

Vebanın girdiği kapıdan girin

onların evine atmayın ayak....

Onlar istiyorlar ki

çift ağızlı baltalarıyla

yuvarlansın kafalarımız önüne yarın -

o kara gömlekleri beyaz kordonlu

golf pantolonlu

kadroların.....

Vâlâ Nureddin Vâ-Nû'ya karşı

Gece Gelen Telgraftaki "Sen" adlı yergi ise gençlik günlerinin unutulmaz arkadaşı Vâlâ Nureddin'e karşı yazılmıştı :

En güzel günlerimin

üç mel'un adamı var :

Ben sokakta rastlasam bile tanımayım diye

en güzel günlerimin bu üç mel'un adamını

yer yer tırnaklarımla kazıdım

hatıralarımın camını..

En güzel günlerimin

üç mel'un adamı var :

Biri sensin

biri o,

biri ötekisi..

Düşmanımdır ikisi..

Sana gelince...

Yazıyorsun..

Okuyorum..

Kanlı bıçaklı düşmanım bile olsa

insanın
bu rütbe alçalabilmesinden korkuyorum..

Ne yazık!..
Ne kadar
beraber geçmiş günlerimiz var;
senin
ve benim
en güzel günlerimiz..
Kalbimin kanyla götüreceğim
ebediyete
ben o günleri..
Sana gelince, sen o günleri -
kendi oğluyula yatan,
kızlarının körpe etini satan
bir ana gibi satıyorsun!.
Satıyorsun :
günde on kâat,
bir çift rугan pabuç,
sıcak bir döşek
ve üç yüz papellik rahat için....

En güzel günlerimin
üç mel'un adamı var :
Biri sensin,
biri o,
biri ötekisi...
Kanlı bıçaklı düşmanımdır ikisi...
Sana gelince...

Ne ben Sezarım,
ne de sen Brütüssün...
Ne ben sana kızarım
ne de zatın zahmet edip bana küssün..
Artık seninle biz,
düşman bile değiliz..

Böylece kendisine kömünist arkadaşlarından uzaklaşması için baskı yapan, egemen kadrolardan gelen birtakım önerilere aracılık eden Vâlâ Nureddin'le arkadaşlığına kesinlikle son veriyordu. Öbürleriyle kanlı bıçaklı düşmandılar, ama onunla artık düşman bile değildi.

Nâzım Hikmet - Peyami Safa Kavgası

Peyami Sefa Beyin, ünlü romanı *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*'nu Nâzım Hikmet'e adadığı, "Kara sevdıyla" diye imzalayıp verdiği yakın arkadaşlık günlerinde, *Jokond ile SÎ-YA-U*'ya yaklaşımı şöyle olmuştu :
"Jokond ile SÎ-YA-U bir fantezi midir? Öyle görünüyor : Canlanan, âşık, nezle olan, burnunu çeken ve ağlayan, seyahat eden bir tablo. *Jokond ile SÎ-YA-U* bir hiciv midir? Öyle görünüyor : Bir Amerikalının mürekkepli kalemini aşırın resim, muşambanın tersine yazılan hatıralar. Garip, beklenmez, umulmaz, gayri hakiki bir hadise teselsülü [zincirlemesi]. Tatlı, parlak, haykırıcı renklerine bakılırsa bu eser bir fantezi, bir hiciv ve tezyini bir resim gibi yalnız beşeri muhayyileyi tatmin eden cazip bir renk oyunudur. Şairin vücudumuzda yalnız gözlerimizi, ruhumuzda yalnız garibelere karşı hayretimizi aradığı zannedilebilir.

"Ben bu satırları, satıhbinleri [yüzeyi görenleri] uyandırmak için yazıyorum Nâzım Hikmet'in kitabını bütün şekli fanteziden soyacağım ve Jokond ile SÎ-YA-U'yu gözlerimizi oyalayan renkli esvaplarından ayırarak karşımıza çıplak çıkaracağım.

'Maskeli balo' esvaplarından soyulan bu iki insanın güldürücü fantezi çocukları değil, birer haile [trajedi] kahramanları oldukları görülür. Bu haile ne Paris'te, Luvr sarayında, ne de Şang-Hay limanında cereyan ediyor. Bu haile muharririn ruhundadır.

"Jokond ile SÎ-YA-U birer semboldür. Onların aşkları muharririn aşkıdır, onların mefkûresi [ülküsü] muharririn mefkûresi.

"Bu mefkûre nedir? Kadın mı? Servet mi? Şeref mi? Hiçbiri. Her hakiki iştiyak [özlem] gibi onun da adı yoktur. Biz (yani bütün insanlar) büyük ve namütenahi emellerimize ne ismi verirsek verelim, kendimizi ve başkalarını aldatmış oluruz. (...)

"*Jokond ile Sİ-YA-U*'nun her parçasında bu gizli, meçhul, büyük, isimsiz iştiağın latifelere, garibelere, karanlıklara, tarihe, kulelere, rüzgârlara havada itiraz eden gizli seslere, hayaletlere, 'baygın kokulu havalara', kan kızdıran güneşlere, 'yaldızlı yıldızlara', acap limanlara, Çin kamışlarına, karaltılara, parıltılara bürünerek, rengârenk güzel tayflar halinde ruhumuza geçtiğini hissediyoruz, işte büyük eserlerin bize verebildiği en güzel tad. Yoksa tez nedir? İddia nedir? Edebiyat nazariyesi nedir? Falan, filan nedir? (...)

"Türk edebiyatında inkılap. Büyük teceddüd [yenilenme]. Nâzım şekillerinde yaratıcılık. Lisânı tasfiye. Halk dilinin güzelleşmesi, tekâmülü. Harika, 'filan falan'...

"Evet... Fakat bunlar da Nâzım'ın hakiki vasıfları yanında ehemmiyetsiz şeylerdir. Zira her 'edebiyatta inkılap, tekâmül' ve bilmem ne, zaman içinde mahsur ve bir devre göre kıymeti olan şeylerdir. Ben büyük eser denince milletlerin, devirlerin, mütehavvil [değişebilir] bedii [estetik] kıymetleri fevkinde [üstünde] bir şey anlıyorum, üst tarafı bana bir moda gibi fani ve zamanın kendine takılarak sürüklenen âciz bir şey gibi görünüyor.

"Olabilir ki bazı gizli ve şursuz emeller sonradan edindiğimiz diğer zihni akidelerimizle [inançlarımızla] uyuşmaz; o vakit, ruhumuzda, kendi kendimizle bir kavga başlar; nazari ve akli hüviyetimizle daha deruni [içsel] şahsiyetimiz arasındaki bu taarruz [sataşma], ruhumuzun dinamik kuvvetini artırmakla beraber, iddiamızla eserimiz arasındaki mesafeyi çoğaltır. (...) Bu taarruz Nâzım Hikmet'te barizdir.

"Nâzım Hikmet felsefi idealizmin ve spiritüalizmin düşmanı görünür (Berkley, Makinalaşmak). Realist görünür; nikbin görünür; materyalist görünür; halbuki bir muşamba üstündeki hareketsiz tasviri canlandıran ve satirik bir fantezi içinde yaşatan Nâzım hayatta idealist ve liriktir; dünyanın en meşhur tebessümü altında gizlenen haileyi sezen Nâzım bedbindir; gemicileri yaldızlı yıldızlara doğru çeken Koşınşın gecelerindeki tılsımlı cazibeyi sezen Nâzım Hikmet realist değildir ve onun mefkûresi herhangi bir bedii akidenin tahakkukunu görmekten ibaret kalmıyor, fevkalbeşer emellerin tahakkukunu isteyen her şairin metafizik iştiağına kadar yükseliyor.

"Ben Nâzım'ı iddialarından uzaklaştığı yerlerde seviyorum ve her nazariyeyi, hatta kendi iddiasını bile inkâr eden 'eeyt' diye attığı naralarda buluyorum; zira septik olmayan bir edebiyat, hatta zekâ tasavvur edilemez. Her âşık ve her şair ebediyen şüphe edecektir, çünkü zekâ için inanmak ölümdür. (...)

"Ben Nâzım Hikmet'i ne kırık mısraları, ne trak tiki tak'ları, ne bedii akidesi, ne iddia ettiği maddeciliği için seviyorum. (Nâzım Hikmet bedii mefkûresine yanlış isim takmış adamdır, zira hakiki mefkûrelerin ismi yoktur, tarif edilen bir mefkûre basit bir iştiağtan başka bir şey değildir. Gayri mümkün idealleri taşımayanların şairliğinden değil, insanlığından bile şüphe ederim. İşte benim Nâzım'da sevdiğim taraf onun gayri mümkün iştiağıdır.) Ben onu materyalist, nikbin, müstehzi, hatta bazen kaba müstehzi bir nikab [peçe] altında gizlenen coşkun, lirik, melankolik, sancılı ve bedbin, meçhule ve imkânsızlığa âşık, daima isyankâr ve her malikiyetten sonra daha fazlasını isteyen büyük ve namütenahi arsızlığı için seviyorum. Nâzım'ın iddiaları kendisi için alkol gibi bir münebbihten ibarettir. Halk için ve çok umumi bir yazar gibi görünen Nâzım, bilakis çok hususi ve şahsidir, mürekkebi [karışığı] basitleştiren, inceyi kabalaştıran Nâzım, bu cehdine rağmen, ekseriyet tarafından anlaşılmanmaya mahkûm bedbahtlardandır ve en büyük şerefiyle en büyük ıstırabı buradadır. O 'tebessümü meşhur olmanın elemi' ekseriyete asla anlatamayacaktır. (...)

"Nâzım Hikmet'i, büyük Türk şairini bedii iddialardan uzaklaştığı yerlerde arayınız. Hakiki insan orada gizlidir. Ve tecessüsünüz karşısında gayet mahir bir saklambaç oynayan bu ince ve kıvrak ruhu bir an yakalamak istiyorsanız, kelimelerin sathi ve zihni medlullerine [karşılıklarına] değil, telkini manalarına, derinliklerine ve ahengine dalmınız. Nâzım Hikmet'in hakiki kari, hakiki meftunları ve Nâzım Hikmet'i anlayanlar, onun görünen tarafını değil, görünmeyen tarafını, hatta kendinin bile göremediğini görenlerdir."

Peyami Sefa Beyin, 1929 aralığında, "Resimli Ay"da yayımlanan, kısaltarak aktardığımız bu yazısı Nâzım Hikmet'i sevenleri bayağı öfkelenmişti. Şair hiç hoşlanmadığı, ayrıca ne yaparsa yapsın kurtulamayacağı bir bilinçsizlik ortamında gösteriliyordu. Bu yüzden Asmalımeşcit'teki bir lokantada bazı genç sanatçılarla yazar arasında hakarete varan bir tartışma yaşandığı söylenir.

Nâzım Hikmet ise yazıyı pek önemsemedi.

Bu kadar anlatmasına, yazmasına karşın, demek ki bazı dostlar idealist felsefenin, günlük kokusu tüten inançların esaretinden bir türlü kurtulamıyorlardı. Çeşitli nedenlerle kafası taşlaşanlar için, yeni şeyler öğrenmek, örnekse diyalektik materyalizmi anlayabilmek kolay değildi. Ayrıca gerçekçiliği yaşama ayna tutmak gibi ele almak yaygın bir yanılgıydı.

Bu olay eskilere karşı birlikte savaşım veren iki arkadaşın arasını açmadı. Nitekim Peyami Sefa Beyin *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* adlı romanı yayımlandığı zaman, "Resimli Ay"ın Şubat 1930 sayısında, Nâzım övgü dolu bir yazı yazdı. Ama "muazzam" diye nitelediği kitabı anlatırken araya şöyle bir tümce sokmadan da edemedi :

"Peyami'nin romanı realisttir, fakat eski manada fotoğraf realizmi değil, şeniyetlerin abidesini yapan ve bunu yapmak için bir sıra tahlil ve terkiplerden mürekkep bir kompozisyon vücuda getiren diyalektik bir realizm."

Nâzım Hikmet'in Peyami Sefa'dan uzaklaşması, sanıldığı gibi, idealist felsefenin etkisinden kurtulmadığını söylediği bu arkadaşının, 1929 yılı sonunda yazdığı *Jokond ile Sİ-YA-U* eleştirisi yüzünden değildi. Asıl soğukluk daha sonraları aralarında geçen kısacık bir konuşmadan kaynaklanıyordu.

Nâzım'ın hep para sıkıntısı içinde yaşadığını bilen Peyami Sefa, ona bir gün çok doğal bir soruymuş gibi, "gelen paraları" kimin aldığı soruştu.

Nâzım hiç beklemediği bu soru karşısında önce bir şaşalamış, sonra böyle bir şey olmadığını, olamayacağını söylemiş, konuşmanın gerginleşeceğini sezen arkadaşının inanmaz bir havada sözü değiştirmesine de son derece alınmıştı.

Ama arkadaşlıkları eskisi gibi olmasa da sürüyordu.

Derken Avrupa'daki, özellikle Almanya'daki sağa kaymanın Türkiye'de de etkileri görülmeye başlanınca, basın dünyasındaki sağcı yazarların sayıları da, saldırganlıkları da çok arttı.

Nâzım Hikmet'in şiirimize getirdiği yenilikleri kabul ettirmiş olması, okul kitaplarına girmesi, hele devletçe yayımlanmış Fransızca bir tanıtım antolojisi olan *Des Ecrivains Turcs d'Aujourd'hui*'de yer alması, bu yazarları öfkelen diriyordu. Gazetelerdeki Orhan Selim imzalı yazılarıyla, üç beş kuruş kazanmak için, davasına yüz çevirdiğini, burjuvalaştığını söyleyenler, şiirin kurallarını bilmediğini, kültürsüz, değersiz, boş bir insan olduğunu, birkaç "kuduz" dışında gençlerin onun arkasından gitmediklerini ileri sürenler birbirini izliyordu.

Yusuf Ziya Ortaç, Orhon Seyfi Orhon gibi eski dost "Akaba" cılar bile Orhan Selim'i köşeye sıkıştırmaya çalışan yazılar yayımlıyorlardı :

"Orhan Selim, diğer ismiyle Nâzım Hikmet, bu yakınlarda İstanbul'da kapitalizmi müdafaa eden filmler gösterilmeye başlanmasına şaşıyor. Buna şaşıyor da kendisinin kapitalistlerin gazetesinde, kapitalizm aleyhine yazdığı fıkralardan aldığı para ile geçinmesine şaşıyor mu?"

Bu açıkça onu, çalıştığı gazetenin, "Akşam"ın patronu Necmettin Sadak'a jurnal etmekte. Sağcıların yazdığı yazıların çoğunda bu hava oluyordu. Bir bölümü onu yoldaşlarının, sola eğilimli okurlarının gözünde küçültmek, en azından Orhan Selim yazılarından vazgeçip bu yolla para kazanmasını önlemek istiyorlar, bir bölümü ise komünist olduğunu açık açık söyleyen bir şairin takma adlarla gazetelerde yazılar yazdığını, alttan alta dünya görüşünün propagandasını yaptığını duyurarak ilgilileri harekete geçirmeye çalışıyorlardı.

5 Ocak 1935 tarihli "Akşam" gazetesinde Orhan Selim, "İt Ürür Kervan Yürür" başlıklı bir yazı yazdı. Bu atasözünün gücünü günümüze kadar yitirmediğini belirten yazı şöyle sona eriyordu : "İT ÜRÜR KERVAN YÜRÜR. Bu bir ateşli türküdür ki, her inanan, her inandığı için dövüşen adamın dilinde dolaşır durur. Her devrimin ilk bağatırları kavgaya atılırken bu sözü haykırmışlardır.

"Bütün bir adamoğulları tarihi, bir bakıma göre, yürüyen kervanlarla ürüten itlerin süregelen dövüşünden başka bir nesne değildir."

Yankılar hemen geldi. Dört gün sonra, Orhan Selim, gene "Akşam"da, "İt Ürür Kervan Yürür No. 2" adlı yazısını yayımladı. Daha uzunca olan bu yazıda şöyle sözler ediliyordu : "Halifelüğün cehennemini yedi kat dibine yuvarlanmasından şapkanın giyilişine dek, bir devrim bakımından, atılan her adımda yürekleri parçalanmışlar oldu. Bir devrim gözüyle emperyalizmin denize dökülüşünden, temiz Türkçenin işlenmesine kadar yapılan sıçramaların ağrısını gırtlaklarına sarılmış bir pençe gibi duyanlar vardır. Bütün bunları bilirdim. Ve yine bilirdim, beklerdim ki, 'it ürür kervan yürür' diye bir yazı yazdığım vakit karanlıklarda yeşil sarıklar kımıldanacak, hacıyağı kokan çember sakallar sıvazlanacak. Bildiğim, beklediğim oldu. Yalnız bir ayrılıkla : Açığından açığa, 'İstemezük!' diyecekleri yerde, ben, Akşam gazetesinden 'kalemi ile geçinen mekanik işçi' Orhan Selim, dolambaçlı bir yoldan basamak yapıldım. Bütün bir yeryüzü tarihini, bir bakımdan, yürüyen kervanlarla ürüten itlerin dövüşü olarak gördüğüm için, gündeliğimden edileceğimi bildirdiler.

"Orhan Selim adındaki adam iki aydan beri Akşam gazetesinde temiz Türkçe denemeleri yapan 'teknik bir yazı işçisinden' başka bir nesne değildir. Bu bakımdan o, ikinci ayına yeni basan bir teknik yazıdır. Ancak gören iki gözü ve duyan iki kulağı vardır. "Bunun için, hacıyağı kokulu, kara çember sakallarını tıraş ettirip yeşil sarıklarını kelebek biçimi kravat diye kullanarak göz boyayanların, tecvitli seslerinde bir 'Baba Tahir' kurnazlığıyla, Orhan Selim'in omuzu üstünden he yana çatmak istediklerini anlar." (9 Ocak 1935)

11 Ocak 1935 tarihli "Akşam" gazetesinde ise Orhan Selim, Nâzım Hikmet'ten aldığı bir mektubu yayımladı :

"Benim sıksa, benim cılız, benim toy oğlum Orhan Selim!

"İki aydır senin yazdıklarını, iki üçtür sana yazılanları okuyorum. Sana her çatanın kurşunu, senin arkandan vurarak, benim göğsümü aramakta. (...)

"İt Ürür Kervan Yürür' diye bir yazı yazdın. Bir devrim yapan her ülkede bu yazı gönül açıcı bir türkü gibi okunabilir. Ancak, yine, bir devrim yapan her ülkede, yürüyen kervanların ardından bakakalanlar, geçmiş günlerin adamları bu türküyü bir ölüm marşı gibi dinledikleri için gocunurlar. Nitekim gocunular da oldu işte!.. Böyle bir söz söylediğin için, seni gündeliğinden, ekme parasından ederiz, dediler. Senin adının üstünden bana taş atarak seni ürkütmek istediler. 'Tehlikeli vadilerde yürüyorsun,' diye kaşlarını çattılar. (...)

"Sen iki aylık acemi, toy bir yazıdır. Bu acemiliğine, bu toyluğuna bakmadan, karanlıklardan ders almış, 'medrese mantığıyla' pişkin eski kurtlarla nasıl kalem yarıştıracaksın?"

"Bak, işte yine senin kaleminin ucunda benim yüreğimin takılı olduğunu ileri sürerek, kendilerinin, kılına bile dokunulmaz korkunç aslanlar olduklarını söyleyerek, 'usta hırsız ev sahibini bastırır' kafasıyla, seni jurnalcı, 'zebunkeş' diye adlandırarak korkutmak, sözüm ona, utandırmak istiyorlar.

"Aldırma, oğlum, Orhan Selim! Kavgayı uzatmakla güttükleri iki yol var : Birisi provokasyon yaparak seni ekme parasından etmek; ötekisi tirajlarını yükseltmek!

"Böyle bir kapana düşme, yavrucuğum! (...)

"Onlar isterlerse söylensinler daha, sen kavgayı burada bitir. Yoksa, yazdığın, beğendiğin o atalar sözünü anlamamış olursun."

Nâzım Hikmet ile Peyami Safa arasındaki tartışma ise aynı gazetede fıkra yazarı olarak çalışırken patlak verdi.

"Tan" gazetesinin ikinci sayfasında, sol köşede, "Bu da Benden" üst başlığı altında Orhan Selim, sağ köşede ise "Düşündükçe" üst başlığı altında Peyami Safa yazıyordu. Birçok konuda ters görüşleri savunuyorlardı.

Zaten bütün dünyada nasyonal sosyalistlerle komünistlerin arası iyice gerginleşmişti. İspanya iç savaşa doğru gidiyordu.

Gazetenin sahibi Zekeriya Sertel bir sayfanın iki köşesine karşılıklı koyduğu bu iki yazarının ilişkilerini yıllar sonra anılarında şöyle anlatacaktır :

"Nâzım daha çok komünizmi yaymak ve etrafındakileri komünizme kazanmak meraklısıydı. Onun için, tartışmaların en önemli ve devamlı konusu komünizmdi. Bu konu, Peyami Safa'yı çileden çıkarıyordu. Peyami çok zeki ve kabiliyetli bir gençti. O sırada *Fatih-Harbiye* romanıyla edebiyat âleminde dikkati çekmişti. Nâzım onu davaya kazanmaya çok önem veriyordu. Onun bütün itirazlarına ve hırçınlıklarına, bir peygamber sabrıyla katlanır, onu inandırmaya çalışırdı. Fakat Peyami, zeki olduğu kadar da kötü ruhlu bir adamdı. Çok içki içer, hatta esrar kullandığı bilinirdi. Bu bakımdan da Nâzım'ın tam zıddı bir tipti. Nâzım'ın, çevresinde yarattığı etkiyi kıskanır, onun ak dediğine, mutlaka kara derdi. Nâzım'ı kıskanıyor, onun etkisine düşmekten korkuyordu. Bütün bunlara bakmayarak, Nâzım onu kazanmak umudunu bırakmak istemiyordu.

"Peyami de tersine, Nâzım'ı komünizmden caydırmaya çalışıyor, fakat bu çabasında yalnız kaldığını gördükçe deliye dönüyordu. Bu karşılıklı tartışma aylarca sürdü. Sonunda Peyami faşizmi seçti ve bizlerden ayrıldı. O tarihten sonra da ateşli bir antikomünist kesildi ve bütün ömrü boyunca faşizme hizmet etti. Komünizme ve komünistlere şiddetli hücumlar yaptı. Hele Nâzım'a ve bizlere karşı uydurmadığı iftira, yapmadığı jurnalcilik kalmadı."

Tartışma Orhan Selim'in "Tan"daki köşe yazılarında küçük kentsoylu aydınlara karşı sözler etmesiyle başladı.

"Kendi Kendime Çatmak" başlıklı yazıda şöyle deniyordu : "Kendi kendime çatmasını çok severim; hele oğlum Orhan Selim, sana çatmak, seni hırpalamaktan duyduğum tat bir kötü huylu üvey ananın sıksa, cılız üvey kızını horlamaktan duyduğu tada benzemese de, bir düşmanın bir düşmanı ezmesi gibidir.

"Ben, Orhan Selim, kendi kusurumu, kendimin gündün güne kötüleşen yazılarımı başkalarından önce görmeye, anlamaya, böyle uluorta söylemeye çalışarak belki de bir kötü kurnazlık yapıyorum, belki de özümü özüme karşı kurtarmak istiyorum. Olabilir. Bu her küçük entellektüelin huyudur. Eninde sonunda ben Orhan Selim de bir küçük entellektüelden başka bir nesne değilim." (2 Haziran 1935)

Akşamları basın üyelerinin bir araya geldiği içkili lokantalarda, çevrelerine toplanan gençlere, yabancı dergilerden, gazetelerden okuduklarını aktararak hava basan sağcı üstatlar, aşırı milliyetçi görüşlerin bütün Avrupa'yı sardığını, toplumsalcılığı artık kimsenin umursamadığını ballandıra ballandıra anlatma yarışına girmişlerdi. Bunlardan biri olan Peyami Safa'nın, bir akşam, "Artık Nâzım okunmuyor, yazıları bakkal ağzı, sütçü narası gibi sözlerle dolu!" demesi üzerine, Elif Naci'yle aralarında oldukça sert bir tartışma geçtiği duyulmuştu.

Sağcı entellektüeller genç gazeteciler üzerinde bir baskı yaratmaya çalışıyorlardı. Solcular ise durumdan çok tedirgindiler.

Orhan Selim aynı gün iki ayrı gazetede bu konuyu ele aldı. "Tan"daki yazının başlığı "Kahve-Gazino Entellektüelleri" idi : "Yorgun çıktım işten. Hava boğucu sıcak. Gazinoya girdim, bir bardak bira içeyim diye. Oturduğum masanın karşısındakinde dört kişi var. Rakı içiyorlar. İçlerinden birisi yüksek sesle konuşuyor. Sözlerini dinliyorum : "Les Nouvelles Litteraires" mecmuasındaki bir makalenin adı "Revue des deux Mondes"daki bir yazının bir cümlesiyle birleşmiş, "Candide"deki bir politika(?) yazısından alınmış bir görüş (?) "Mercure de France"daki bir filozof bilmem nesiyle uzlaştırılmış ve bunların topu birden Larousse Ansiklopedisi'ndeki derin (?) bilgilerin egemenliği altında toplanmış.

"Bir uzun ara coşkunun delikanlının ne demek istediğini kavrayabilmek için bütün gücümü tükettim. Fakat ben, anlaşılabilir, çok istidatsız bir adammışım, işin yorgunluğu da bindirmiş olacak, bu gazino entellektüelinin ne demek istediğini kavrayamadım. Bir yığın sözün, konkretleştirilince duman gibi dağılıveren bir sürü kelime ağırlığının altında ezildim ve ne yalan söyleyeyim, biracığımı bile bitirmeden fırladım dışarıya. Bu da gösteriyor ki, ben çocukların uçurdukları şeytan uçurtmaları kadar başboş ve hür ve yüksek ve sınırsız ve çerçeveden uzak ve bilmem ne entellektüelliği anlayamayacak kadar dar kafalıyım." (7 Haziran 1935)

"Tan"da, Peyami Safa'nın karşı köşesinde, bu yazı yayımlandığı gün, "Akşam"da da, gene Orhan Selim'in, "Entellektüel" başlıklı yazısı çıktı :

"Entellektüel dediğin, şarkıya benzer. İyisi, özlüsü, derini ve düzenlisine doyum olmaz. Kötüsü çekilmez bir nesnedir. Ne dinlenir, ne tadılır.

"Entelektüellerin çoğu, bir bakıma, gramofon plakları gibidirler. İçlerine neyi doldurmuşlarsa onu çalarlar. Yalnız, bunların arasında bir cinsi de vardır ki, öyle doldurulduğu için öyle çaldığını değil, öyle dilediği için o çeşit ses çıkardığını sanır. Bunlar, yağmurun bir yığın sebepler sonunda yağdığını değil, yağmak istediği için yağdığını söyleyen putatapıcılardan ayırtırsızdır.

"Her küçük, yarım, taslak entelektüel kendisini dünyanın mihveri sanır.

"Tavuğun, sığırın küçüğü, civcivi, palazı, danası güzeldir. Entelektüelin ise, büyüğü..

"Entelektüeller, sosyal hayatın katlarında bir apartmanın merdiveni gibidirler. Hangi kata düşüyorsa orda oturanların pisliğini, temizliğini gösterirler." (7 Haziran 1935)

Orhan Selim'in birkaç gün sonra "Tan"da çıkan yazısının başlığı ise "Eski 'Dost'" idi : "Atasözlerinin topu birden doğru değildir. Atasözlerinin içinde öyleleri vardır ki, olanı değil, olması istenileni gösterirler. Bu bakımdan, bu sözler içinde bir ozanca dilekten başka bir şey olmayanları boldur.

"ESKİ 'DOST' DÜŞMAN OLMAZ! sözü işte bunlardan biridir, bence. Biz adamoğullarının ilk konuşmaya başladığımızdan son soluğumuzu verinceye kadar arayıp dileyip, özleyip bulamadığımız, daha doğrusu çok az bulduğumuz nesnelere biri de dosttur, dostluktur. İşte bunun içindir ki, şarabın eskisi gibi, dostun da yıllanmışına, eskisine güvenmek isteriz hiç olmazsa. Bu isteğimizi de atasözü içine sokmuşuz. Oysa dostluk şarap gibi değildir. Yıllandıkça güzelliği, tadı artmaz, çok kez! Çok kez tersine olur, yılların içinde durgun su gibi kurtlanır, yosunlanır, tortulanır. Bunun için de düşmanların büyüğü çok kez eski dostlardan çıkar. Eski dost düşman olur, hem de nasıl!.." (10 Haziran 1935)

"Tenkit için, 'kıskançlık ilmidir' diyen Brunétiere, yalnız kendi memleketinde haklı olabilir.

"Bu sözün Türkiye'de de aynı doğrulukla tatbik edilebilmesi için şöyle düzeltilmesi lazım gelir : Tenkit bizde sadece kıskançlıktır.

"Tenkit bizde o kadar kıskançlıktır ki hıncını alamayınca intihar etmiştir." (Tan, 12 Haziran 1935)

Beş gün sonra Orhan Selim, "Tan"daki "Ben Münekkitten Yanayım!" başlıklı yazısında şöyle sözler ediyordu :

"Münekkitten sakınanların büyük bir çokluğu, sırtlarındaki ile kendileri bile geçinemeyecek kadar entipüften, sabun köpüğünden, kuru kalabalık lafugüzaftan bir yük taşıyanlardır. Yaptığı işe güvenen artist, ideolog münekkitten çekinmez. Çekinmeyince de münekkide çatmaz. Çünkü çatmak, saldırmakla korkmak çok yerde bir tek duygunun iki ayrı görünüşünden başka bir şey değildir. (...)

"Münekkidin ille de dogmatik olması gerek değildir. Münekkit de bizim gibi adamoğludur ve o da bir değişim, bir gelişim içindedir. Bundan dolayı dün beğendiğini yarın beğenmeyebilir. Bunu bir ilerleyiş yolu üstünde yapıyorsa ne mutlu ona.

"Şimdi bunları yazarken bizim biricik münekkit Nurullah Ataç aklıma geldi. Çünkü ona çatanlar onun bu yönünü tuttururlar.

"Ben kendi payıma münekkitten yanayım." (17 Haziran 1935)

İçki masalarından kulağına gelen sözlerin nereye varacağını sezen Nâzım Hikmet'in, daha önce davranıp başlattığı bu üstü kapalı saldırı yazılarına, sonunda Peyami Safa da, "Sürü Adamı" başlıklı, üstü kapalı bir saldırı yazısıyla yanıt verdi :

"Bir adam vardır ki, hiçbir düşüncesinde, hiçbir hareketinde, 'kendi kendisi' olamaz. Ne düşünse, ne yapsa, ne söylese kendini değil, mensup olduğu sosyete, ırk, muhit ve dışardan aldığı telkinleri dile getirir.

"Kendiliğinden hiçbir şey bulmamıştır. Başka birinin sisteminden aldığı fikirleri ve akideleri o sistemin sahibinden daha softaca müdafaa eder. (...)

"Artık ölünceye kadar hiçbir realitenin mili, onun yabancı bir telkinle perdelenmiş gözünü açamayacaktır. Hayatın her şeyi her gün değiştiği halde, o, sakallı feylesofundan yahut iktisatçı şeyhinden bellediği, hiç değişmeyen birkaç ayet içinde kalmaya mahkûm, ilerlediğini sanacak, yerinde sayacaktır.

"İçinde hep sürü insiyakları teptiği için şahsiyetten mahrum, insana en uzak insandır bu. Bir ferttir, fakat şahıs değildir. (...)

"Bu sürü adamlarının yüz bin tanesi bir tek şahsa muadil değildir. Nüfusunu gerçekten artırmak isteyen bir memleket, bunların sayısını azaltmakla işe başlamalı ve fertlerden değil, şahıslardan mürekkep bir sosyete kurmanın yoluna bakmalıdır." (Tan, 23 Haziran 1935)

Orhan Selim'in yanıtı hemen ertesi gün, gene "Tan"da çıkan, "Küçük Adam" başlıklı yazıyla geldi :

"Bir küçük, bir kısır, bir küçüklüğünden ve kısırılığından mustarip adam vardır. Bodur ve yemişsiz bir ağaç gibi yerinde mihli durur. Fakat kuru, cılız dalları çevresindeki bir iki metrelik yere önden, arkadan, sağdan, soldan, karmakarışık uzanmışlardır diye, sınırsız bir genişliğin, bitmeyen bir ilerlemenin içinde sanır kendini.

"Bir küçük, bir kısır, bir küçüklüğünden ve kısırılığından mustarip adam vardır. Omurgası çürümüş, sintinesi su eden eski bir gemicik gibi suları durgun bir limanın rıhtımına bağlanmıştır. Fakat kendini hareketsizliğe bağlayan zincirin

her halkası ayrı ayrı düşünce iklimlerinden, karmakarışık getirildiği için kırık direklerine sarılı yırtık yelkenlerinde hür rüzgârların estiğini vehmeder. Bu vehim onun her şeyidir. Bu vehimini kaybettiği gün, bağlandığı rıhtımın taşları dibindeki durgun suya bir daha hatırlanmamak üzere gömüleceğini bilir. Oysaki onun en korktuğu şey, kendini hatırlatmamak, kendini gösterememek, unutulmaktır.

"Bir küçük, bir kısır, bir küçüklüğünden ve kısırlığından mustarip adam vardır. Gramofon plağına benzer. Yalnız şu farkla ki gramofon plağı içine doldurulan şarkıyı söylerken bunu ben kendiliğimden okuyorum diye düşünmez." (Tan, 24 Haziran 1935)

Gazetesindeki iki yazarın böyle alttan alta da olsa birbirlerini aşağılamalarından, "sakallı feylesofundan yahut iktisatçı şeyhinden bellediği" gibi sözlerle jurnalciliğe kadar varmalarından rahatsız olan Zekeriye Sertel, ikisini de ayrı ayrı odasına çağırıp konuşmak gereğini duydu, ayrıca başyazarlığını yaptığı akşam gazetesi "Son Posta"da da bu tür tartışmaları hoş karşılamadığını yazdı.

Bunun üzerine Peyami Safa, 26 Haziran 1935 tarihli "Tan"da, "Yine Zaruri Cevap" başlıklı bir yazı yayımladı : "Bizde münakaşaların kavgaya ve fikrin küfre tereddi etmesinden ne kadar tiksindiğimi, bu sütundaki son fıkralarıma kadar birçok yazılarımda belirtmekten geri kalmadım. (...)

"Bir akşam gazetesindeki muharrir arkadaşımız, bu nevi münakaşalara karşı haklı memnuniyetsizliğini ilan ederken, muarızların birbirini jurnal etmeye kadar vardıklarını söylüyor.

"Bunu söylerken farkında değil ki, jurnalcilik isnat etmek suretiyle, bizzat kendisi iyi bulmadığı küfür ve kavga hududuna çoktan girmiştir. (...)

"Ben bu sütunlarda kapalı geçen ve aynı gazetenin sayfalarında yakışsız duran meselenin bütün safhalarını mensup olduğum bir haftalık gazetede teşrih etmek kararı ile, o akşam gazetesindeki arkadaşına da cevap vermeyeceğim. (...)

"Herhalde bu mesele dibine kadar aydınlığa kavuşacağı yeri ve zamanı pek yakında bulacaktır."

Böylece "Tan"da kapalı geçen tartışmanın, açığa vurularak Peyami Safa'nın kendisinin çıkarmakta olduğu "Hafta" gazetesine taşınacağı duyurulmuş oluyordu.

O yıllarda tartışma yazıları özellikle okur çekmek için kullanılırdı. Bu tür yazılar, gergin bir hava yaratılabilirse, satışa çok yararlı olurdu. Hele gazete başyazarları kapıştılar mı, iki gazetenin satışı da birdenbire yükseliverirdi. Kimi ünlü köşe yazarlarının çalıştıklarından başka gazetelerde, takma adlarla, kendilerine karşı tartışma yazıları yazdıkları bile söylenirdi.

Peyami Safa için bu kaçırılacak fırsat değildi. Hem Orhan Selim'i bir yana itip doğrudan Nâzım Hikmet'e karşı yazacağı yazılarla, komünizm düşmanlarının, milliyetçilerin, nasyonal sosyalistlerin ilgisini kamçılacak, hem solcuları gazetesini almak zorunda bırakacak, hem de uzun süredir içinde biriken öfkeyi kendi dergisinde, kimsenin denetimi, kısıtlaması altında olmadan istediği gibi ortaya vuracaktı.

"Biraz Aydınlık" ortak başlığıyla tam 7 hafta, üst üste 7 yazı yayımladı.

Birinci yazıda Nâzım Hikmet'i nasıl tanıdığını, nasıl savunduğunu, Güzel Sanatlar Birliği'nde nasıl şiirlerini okumasını sağladığını, romanlarından birini nasıl ona ithaf ettiğini anlatıyor, jurnal konusunda ise şöyle diyordu :

"Hem bizim Nâzım'ın bir tek jurnalcisi vardır ki o da kendisidir. Kellesine geçirdiği işçi takkesi, sırtına vurduğu ceket, düğmeleri çözümlü mintanından dışarı fırlayan isyankâr kıllar, ütüsüz pantolonu ve yıkık omuzla ve ayrık bacakla kendisine yedi kat yerin dibindeki maden ocaklarından açık havaya henüz çıkmış bir işçi edasını vererek tıkkız ve gergin karınlı burjuvaların üstüne hamle eder gibi varda kosta yürüyüşü hep bir ağızdan 'Bu delikanlı Bolşeviktir bakınız, bakınız' diye avazları çıktığı kadar bağıryorlar.

"Hey koca arslan! Esasen kendisi de mahkemede bunu açıkça söylememiş miydi? (...)

"Şöhretinin büyük bir kısmını (...) polislin takibine borçlu olan bu bolşevik fantoması, gazetelerde sık sık ismi geçmezse unutulacağını bilir ve rahatsız olur.

"Nâzım, fikirleri için değil, kendi istediği için takip edilmiştir." (Hafta, 8 Temmuz 1935)

"Biraz Aydınlık : 2" ise Nâzım Hikmet'in şairliğini, düşünce yapısını, komünistliğini küçümseyen bir yazıydı :

"İnkâr etmesinler, Nâzım'cağız şairdir. Fakat bütün materyalist iddialarının aksine gayet romantik, lirik, cıvık, hassas bir şairdir. Mısralarının dibindeki gözyaşı birikintilerini keşfetmek için su mühendisi olmak şart değildir, hemen her eserinde babayiğit rolüne çıkan bu tuluat kahramanı, kulis arasında ahlayıp oflayan, ağlamaklı ve içli bir aile çocuğu, bir ana kuzusudur. (...)

"Felsefesini, Karl Marks'ın berber ve kasap çıraklarına kadar kolayca öğretilen umumi fikirlerinden, estetiğini ve nazımını, artık her yerde, Rusya'da bile modadan düşmüş üslubunu ve şeklini Maikovsky isminde bir Rus şairinden olduğu gibi almıştır. (...)

"Nâzım'ın yakalanması, polis müdürlüğünü, kitaplarının ilan atacesi olarak kullanmak istemesindedir. Çünkü Nâzım, su katılmamış burjuvadır. Ve en sahte tarafı, komünist tarafıdır." (Hafta, 15 Temmuz 1935)

Bu ikinci yazı üzerine "Yedigün" dergisinin 17 Temmuz 1935 tarihli sayısında, Naci Sadullah'ın Nâzım Hikmet'le yaptığı bir konuşma yayımlandı.

Naci Sadullah genç bir yazardı. Süreyya Paşa ile uzaktan bir akrabalığı vardı. Ailesine yergi yazan şairi dövmek için "Resimli Ay"a gitmiş, ama Nâzım Hikmet'le tanışıp konuşunca, ona hak vermişti. Böylece başlayan dostlukları, Naci

Sadullah'ın röportaj yazarı olmaya yönelmesiyle kalem arkadaşlığına dönüşmüştü. Aslında Naci'yi bu işe yöreklendiren Nâzım'dı. Peyami Safa'nın saldırısına karşı onun aracılığına seçmesi de, çok ilgi çekecek, çok okunacak bir röportaj yapmasına olanak sağlamak içindi.

Nâzım Hikmet bu konuşmada kendini savunmaya gerek duymadan, Peyami Safa'nın kişiliği üzerinde durmuştu : "Peyami sosyal bakımdan şayan-ı dikkat ve arsulusal bir tiptir. Çünkü onun sürülerle benzerine, sade Türkiye'de değil, birçok büyük Avrupa şehirlerinde de rastlanır. Ve onlar, Peyami ve benzerleri, sosyal temelleri çürümüş bir cins küçük burjuva münevverliğinin marka malı olmuş öyle numuneleridir ki ideoloji bakımından karanlık bir çıkmaz içinde çirpınır dururlar. (...)

"Mütereddi [soysuzlaşmış] küçük burjuva münevverliğinin en dikkate değer hususiyetlerinden birisi, nazariyede dehşetli reybi [şüpheli] ve septik görünmeleridir. Fakat bunlar hayatta nazariyedeki reybiliklerine rağmen maddi çıkarları mevzubahs olunca çok pratiktirler ve böylelikle de yaşayışlarında hayli derin tezatlarla düşerler. (...)

"Herhangi bir fikre taassupla bağlanmanın, insanı bir sürü adamı haline soktuğunu söyleyen bu tip, mesela masonluk fikrine ve idealine kör bir taassup ve müthiş bir imanla bağlanmıştı ve bu bağlanışta o kadar ileri varmıştı ki, bir mason locasına girebilmek için üç defa eşik aşındırıp, üç defa reddedilmeyi bile göze almıştı. Ana akideleri malum, hudutları çizilmiş, nizamnamesi mazbut ve matbu olan Maşrık-ı Âzam ideolojisine bu kadar taassupla bağlanmak, onun azası olmak idealini bu kadar benimsemek, sürüye istida verip, sürü adamı olmak istemek değildir de nedir? Ve şimdi sorarım sana, bu tipin nazariyesiyle pratiği, yani düşüncesiyle hareketi arasındaki tezat, masonluktan bir maddi çıkar ummasından başka neye atfedilebilir? (...)

"Mütereddi küçük burjuva münevverlerinin karakter hususiyetleri saymakla tükenir soyundan değildir. (...)

"Onlar şöhret ihtiraslarını ve maddi refahlarını doyurmak uğrunda en aşağılık vasıtalara başvurmaktan çekinmezler.

"Nitekim tetkik ettiğimiz bu tip (...) bugün yanında çalıştığı bir başmuharrirden sitayişle bahsediyor. Fakat az aşağıda aynı muharririn mazisini, onun vaktiyle çıkardığı mecmua için şu satırları yazarak jurnal ediyor :

"Resimli Ay, putları yıkıyoruz serisi altında, nasyonalistlere taarruza başladı!"

Konuşmanın sonuna doğru Nâzım Hikmet de Naci Sadullah'a bir soru soruyordu :

"Dünyanın hangi yerinde ve hangi polisi insanı kasketi, ceketini, göğsü, pantolonu ve bacakları için takip eder?"

Naci Sadullah ise bu garip soruya yanıt bile aramadan, şairin "her şeyden önce sade kılığıyla" bu sözleri "tekzip" ettiğini belirtiyordu.

Beş gün sonra, 22 Temmuz 1935 tarihli "Hafta"da yayımlanan "Biraz Aydınlik : 3" başlıklı yazı, bu konuşmaya yanıt niteliğindeydi. Nâzım Hikmet'in söyledikleri için, "hiçbir sosyoloji, bu herzeyi yumurtlamaz. Hiçbir objektif ilim kitabı, bu kaldırım politikacısı ağzını kullanmaz. İlim namına savrulan bu palavra, adı propaganda kitaplarında bile yer bulmaz olmuştur," diyen Peyami Safa, çeşitli konularda birtakım açıklamalar yapıyordu :

"Bir zamanlar bolşevik Rusya'da komünist olmayan herkese mütereddi burjuva, pis burjuva diye hücum etmek âdet olmuştu. (...) Bolşevik Rusya'da bile bu tarz hücum artık ayıp sayılıyor. Sovyet ihtilalinin burjuva medeniyetine neler borçlu olduğunu ve mütereddi burjuva ithamının manasızlığını anlatmak için orada inkılap şefleri tarafından kitaplar yazılmıştır. (...)

"Bundan 9 sene kadar evvel, yani ilk gençliğimde, akrabam ve dostlarım arasında bulunan bazı masonların ısrarı üzerine mason olmayı düşünmemiş değildim. Bilhassa ahlaki prensipleri beni biraz cezbeder gibi olmuştu. Fakat masonlar benimle resmi temasa girerek 'tabiat, ahlak, yaratılış' hakkında fikirlerimi sormaya karar verince, zannederim ki verdiğim cevapla onların akideleri arasında bir fark zuhur etti ve bende mason olmak kabiliyeti görmemiş olacaklar ki, müracaatıma cevap vermediler.

"Üç defa eşik aşındırarak, üç defa reddedildiğim yalandır. (...)

"Ben ki 18 seneden beri bir hafta bile tatil yapmadan, yalnız kalemiyle hayatını kazanmış bir muharririm. (...)

"İsmail Sefa'nın sürgünde öldüğü zamandan, yani iki yaşımdan son zamanlara kadar, necip, çünkü minnetsiz, fakat sırasına göre korkunç bir zaruret içinde büyüdüm. Gene de kalemimden başka hiçbir şeye, hiçbir kimseye müracaat etmedim.

"İşte Türkiye'nin en alnı açık evladından birine, boyu sırık gibi oluncaya kadar aile kucağında dandini bebek gibi hoplatıla hoplatıla büyütülen bu paşa torunu, bu bolşevik züppesi, kellesine yalancı bir amele kasketi taklidi oturarak siyasi namussuzluk isnadına kalkıyor. (...)

"İlk zamanlar halk gibi ben de onun fikirlerinde samimi olduğumu sanıyordum. Nitekim öyle olduğu için, kendisiyle aynı fikirde olmadığım halde, müdafaasını yapmak gafletinde bulundum. (...)

"Eğer başına kasket ve sırtına amele ceketini giyen adam lalettayin ve mazlum bir işçi ise, hiçbir polis onun peşine düşmez. Fakat bu adam, yazılardan mahkeme salonlarına kadar her yerde cici bolşevik süsünü göstermeye hevesli ve gençler arasında birkaç çömez avlamaya çıkmış propagandacı Nâzım Hikmet ise, kasketinin de, ot ceketinin de, yürüyüşünün de tesiri hesap edilir.

"Nitekim, bu tosun da aynı hesaplardır ki, ayda 200 liradan fazla kıvrıdığı zamanlar bile, soğan ekmekten başka aşılı olmayan zavallı işçilerin kılıkclarını benimseyerek sokak sokak dolaşıp durmuştur. Bilmemiştir ki 'tarihi maddecilik' bir ortaoyunu değildir. Ve Ayvaz rolüne çıkan açık göz paşa torununun bu numarasına ne milliyetperver Türk gençliği, ne de Türk işçisi kolay kolay aldanmayacaktır."

Naci Sadullah, 17 Temmuz 1935 tarihli "Yedigün"de, Nâzım Hikmet'le yaptığı konuşmanın bütününe yayımlayamamıştı. Kestiği bölümlerde genel olarak provokatörlerden, özel olarak da Peyami Safa'nın

provokatörlüğünden söz ediliyordu. Nâzım'ın isteği üzerine, Naci Sadullah, "Yedigün"ün bir sonraki sayısında, 24 Temmuz 1935'te, bu bölümleri de yayımladı :

"Her yerde, irili ufaklı provokatörler, geniş manasıyla fitne fücurlar ve casuslar, bizim bu tetkik ettiğimiz tipin, Peyami Safa'nın benzerleri arasından çıkar. Eğer biz Peyami'nin bu tarafını ele alacak olursak, ben derim ki, Peyami bir ihtisas mahkemeleri kaçağı, mütereddi provokatördür. Ve bu mütereddi fitnenin maskesini alaşağı etmek, onun korkunç içyüzünü, bulaşık hastalıklar müzesindeki bir ibret levhası gibi ortaya çıkarmak zamanı gelmiştir.

"Ben bu işi parmaklarımın ucunda derin bir tiksinti duyarak yapacağım. Bunu yapmak, dostlarımı bu sinsî hastalığın şerrinden kurtarmak için lazımdır. (...)

"Onun düşüncelerini, görüşlerini ve bütün bir hayat akışını idare eden tek bir dümen vardır : Nefsi, nefsi-i azizi, şahsi menfaati.

"Şimdi bu iddiamı ispat edeyim :

"Peyami'nin Babiâli Caddesi'ne düştüğü andan bugüne kadar geçen fikri hayatını tetkik edersek şunu görürüz : O boyuna sağ ve sol arasında bocalamıştır. Bir kapıya kapıldığı, cebi para gördüğü müddetçe sağa gitmiştir. Her kapıldığı kapıdan kovulduğunda, her maddi sıkıntıya düşüşünde sollaşmıştır. Fakat sağa gittiği zamanlar, sola karşı provokasyonlar tertip eden üstat, en sollaştığı vakitlerde bile, sağ kolları kadar kurnazlık göstermiştir. (...)

"Dostluğumuz sıralarında Peyami, maddi bir sıkıntı içindeydi. Bu maddi sıkıntı onu sola doğru itiyordu. Bu itiş, günün birinde öyle bir haddi buldu ki, Peyami şahsen bana : 'Ben senin hatırın için marksist olurum!' demekten çekinmedi. (...)

"Peyami'nin o kara günlerinde benimle yaptığı dostluk, 'hatır için marksist olmak' temayülleri, benim 'bir yere' sırtımı dayamış olduğumu tevehhüm etmesiyle [sanmasıyla] başlamıştı. Ve sonra, bana düşmanlığı da bu vehmin bir hakikat olmadığını anlamasıyla tebellür etti. İşte, bugüne kadar, Peyami'nin, bende affedemediği şey, onu böyle bir sukutu hayale düşürüşümdür. (...)

"Dostlara şu tavsiyede bulunmayı bir vazife bilirim :

"Üç kişi bir yerde oturmuş konuşuyorsunuz. Mevzuunuz havaların fena gittiğidir. Eğer karşıdan onun sökün ettiğini görürseniz, susun! Peyami geliyor!

"Bir matbaanın penceresi önünde duruyor, caddeye bakarak dertleşiyorsunuz. Eğer kaldırımın üstüne onun gölgesinin düştüğünü görürseniz, susun! Peyami geliyor!

"Bir meclistesiniz. Kapı açıldı. O içeri girdi, susun! Peyami geliyor!

"Babiâli Caddesi'ne düşen her gencin ilk öğrenmesi lazım gelen bir parola vardır : Susun, Peyami geliyor!" <BR 29 Temmuz 1935 tarihli "Hafta"daki "Biraz Aydınlik : 4" başlıklı yazısında, Peyami Safa, bu ikinci konuşmayı alaya alan bir havaya girdi :

"Meğer Nâzım Hikmet'in benim için söyledikleri daha sonuna gelmemişmiş. Geçen hafta ikinci bir kısım lakırdılarını okudum. İtiraf ederim ki, ciddi mi konuşuyor, yoksa biraz geç de olsa içine düştüğü fikir açmazından sıyrılmak için işi latifeye dökmek mi istiyor? Anlayamadım. (...)

"Zavallı oğlan...

"Adeta sapıtmış, gözünün önünde fitneler, ihanetler, ihtilaller görüyor ve bir paranoyanın rüyasına benzeyen karmakarışık hayaletler içinde kıpkızıl bir iblis, bir yezit, bir mel'un : BEN, habire karşısına dikiliyorum. (...)

"Benim fitne çıkarıcı, tahrikât yapan bir (gülmeden yazamıyorum) Lavrens olduğumu ileri sürüyor. 'Susun, diyor, Peyami geliyor, susun.'

"Susun, ben geliyorum, çarparım ha!.. Nasıl çarparım, biliyor musunuz? Bütün konuştuklarınızı not ederim. Hükümete haber veririm. Papelleri cebime doldururum. Ananızı ağlatırım. Sağa sola katarım. Fitne koparırım. Topunuzu hapse sokarım.

"Bu çocukçağz bolşevik falan değildi. Buz gibi Türk dostu vatanperverdi. Hiçbir komünizm iddiasında bulunmamıştı. Onu fitleyen benim, ben... Türkiye Lavrensi, Kızıl Şeytan, Cingöz Recai, ben. (...)

"Billahi karşıma böyle bir zekâ ve şuur harabesi çıkacağını ummuyordum. Gene de bu sözleri Nâzım Hikmet'in söylediğine inanmam. Canım, nasıl olur. Biraz alık salıktır ama, benim bildiğim Nâzım bu kadar beyinsiz değildir. (...)

"Cingöz'den başka bütün eserlerimin işportaya düştüğünü ileri sürüyor. Bir hikâye kitabından başka hangisi acaba? (...)

"Hem sergiye düşmeyen hangi kitap var ki? Hemen bütün Türk ilmi ve Türk edebiyatı.

"Bir Türk münevveri olarak bunun azabını paylaşması gereken Nâzım Hikmet...

"Fakat neler söylüyorsunuz? Nâzım Hikmet ne Türktür, ne münevverdir. Sadece gayri mesul bir adamdır."

Bir hafta sonraki "Biraz Aydınlik : 5"te, Peyami Safa, "bolşevik mankeni", "bolşevik yobazı", "sahte bir komünistin sahte bir mukallidi", "şöhret düşkünü, şöhret kapitalisti", "bolşevik züppesi", "bolşevik madrabazı" gibi birbirini izleyen tanımlamalarla, Nâzım Hikmet'in "kanlı biftekleri, istakozları, börekleri afiyetle" yiyen, "tam bir burjuva keyfi içinde" yaşayan bir adam olduğunu söylüyordu :

"Onun bir iki defa hapse girmiş olmasından başka bizi samimiyetine kandıran hiçbir jesti yoktur. Fakat Türk ihtilali içinde fikirlerinde samimi veya gayri samimi pek çok münevver hapse girip çıktı.

"Evvla ihtilal disiplini içinde bu kahramanlıktan ziyade, pek çoklarının başına gelen gayri ihtiyari bir zaruret olmuştur.

"Sonra bunların hiçbirisi Nâzım gibi geçirdikleri bu acı sergüzeşti bir istismar vesilesi yapmak istememişlerdir. Hususiyile şöhret ve nahvet [böbürlenme] lehine istismar.

"Nâzım Hikmet, şimdi tam bir burjuva keyfi içindeyken nice komünistler ne zamandan beri hapistedirler. Nâzım'ın bir fikirden çok, açıkça dönmekten utandığı bir iddianın inadı yüzünden çektiklerine herkesten çok fazla ben acı ve saygı duymuştum. (...)

"Onun bu eziyetini inkâr ve istihfaf edecek [küçümseyecek] değilim. Fakat karanlık bir odadaki zahmetini bize dehasının tasdiki şeklinde ödetmek isteyen bu açığözün kaba hilesine düşebilecek safları uyandırmak da nahvetin psikolojisini bilenlerin vazifesidir." (Hafta, 5 Ağustos 1935)

Peyami Safa 12 Ağustos 1935 tarihli "Hafta"da çıkan "Biraz Aydınlik : 6" başlıklı yazısında, Nâzım Hikmet'ten de öteye geçerek bütün komünist aydınları karşısına aldı :

"Bir komünist münevveri, bir komünist filozofu, bir komünist âlimi geçinmek istiyor musunuz? Kırk elli cümle ezberleyiniz ve yerine göre bunları şişiriniz elverir

"Mesela ahlaka dair şu cümle : 'Ahlak, sınıf menfaatlerinin bir neticesidir. Her şey sınıf içindir, proleterya ahlakının başka esası yoktur. İyi, sınıfın zaferini temin eden her şeydir, fena, onu mağlubiyete götüren her şeydir.'

"Sanata dair şu cümle :

"Sınıf mücadelesi her yerde olduğu gibi sanata da girecektir. Sınıflı bir cemiyette bitaraf bir sanat ve edebiyat olamaz. Sanat ve edebiyat işçi sınıfının silahıdır.' (...)

"Böyle birkaç düstur daha belleyince, (...) bir komünist münevveri geçinmeniz mümkündür. (...)

"Ben bu küçük ve mevzu olan şahıs kadar basit bir polemikte böyle bir tenkide girecek değilim.

"Sadece demagojiye, ukalalığa, züppeliğe çok müsait bir akidenin bizde yetiştirdiği zıppır idealistlerin sahtekârlıkları üzerine bir kandil ışığı tutmak istedim. (...)

"Gelecek sayıda bu mevzuu layık olmadığı ehemmiyete kavuşmuş olmaktan geç bile olsa kurtararak seriye bitireceğimizi sanıyorum."

19 Ağustos 1935 tarihli "Hafta"da çıkan "Biraz Aydınlik : 7" başlıklı son yazısında, Peyami Safa, tartışmanın bir özetini veriyor, kendi sözlerini sıralayıp şöyle diyordu :

"Nâzım Hikmet bütün bunlara, adeta beni dostça teyit etmek [doğrulamak] istiyormuş gibi kıt cevherinin ve düşük kalitesinin tam bir vesikası olan sözlerle cevap vermeye özendi. (...)

"Abes [boş] ithamlarının delillerini bulmaktan âciz kalınca aynı yavan lakırdıları, manzum bir lafazanlığın kuru kalıbına dökerek, Babîâli yokuşunda dükkân dükkân dolaştı, yazdığını önüne gelene okudu. (...)

"Tekrar ederim, evvelce kafasının ve yazılarının hisşırılığında ısrar edenlere karşı müdafaasını yaptığım Nâzım Hikmet'in bu kadar mayasız, cevhersiz ve bomboş olduğunu ben bu polemige başlarken bilmiyordum. Bilseydim onu bu kadar silkelemeye lüzum görmezdim."

Nâzım Hikmet'in yazdığı 11-20 Temmuz 1935 tarihli "Bir Provokator Üstünde Hiciv Denemeleri" başlıklı şiir dillerde dolaşmaya başlamıştı.

Yusuf Ziya Ortaç ile Orhan Seyfi Orhon, 1 Eylül 1935'te yayımlamaya başladıkları "Aydabir" dergisinin ilk sayısında, okurların merakla bekledikleri bu şiiri yayımladılar.

Ama dergide, nasıl olmuşa, "Mason localarına üç defa başvuru / mason localarından üç defa kovulmayı" diye biten 17 satırlık bir bölüm atlanmıştı. Yusuf Ziya Ortaç özürlü dilerken, Nâzım Hikmet bu hatanın kendisine bütün yergilerini bir araya toplayıp Portreler adıyla bir kitap çıkarma düşüncesini verdiğini söyleyerek ona teşekkür ediyordu.

"Aydabir"ın aynı sayısında Peyami Safa'nın da bir yazısı vardı. "Boyalı Cümle" başlıklı bu yazıda içinde hiçbir yeni düşünce bulunmayan boyalı yazılardan söz ediliyordu :

"Bu yazıların teşbih kalabalığı altında tek fikre tesadüf edemezsiniz. Mesela bu muharrir gaipten bir adamı kasederek aleyhine sebepsiz verişştirir. Onu çürümüş yumurtaya, ham ayvaya, yelkeni patlamış gemiye, kaburgası çürümüş tekneye, ne bileyim, şimşek yutarak göbeği çatlayan bir leyleğe, daha bir şeylere, bir şeylere benzetmeye uğraşır. Bütün bu boyaların altındaki fikir küfürden başka bir şey değildir."

Peyami Safa'ya "Bir Provokator Üstünde Hiciv Denemeleri"nin o sayıda yer alacağı önceden bildirilmiş olmalı.

Yusuf Ziya Ortaç ile Orhan Seyfi Orhon tartışmada Nâzım Hikmet'i tuttıkları için yayımlamış değillerdi şiirini.

Amaçları okur çekmekti. Bu, herkes gibi, Peyami Safa'nın da bildiği bir şeydi. Onun için de dergi sahiplerinin tavrını yadırgamamıştı.

□ BİR PROVOKATÖR ÜSTÜNDE HİCİV DENEMELERİ

"Sen ölmedin, seni öldürdüler zavallı kadın."

T.F.

Sen çıkmadın

çıkardılar karşıma seni!

Kıllı, kara elleriyle tutup enseni

gövdeni yerden bir karış kaldırdılar,

sonra birdenbire

birakıp yere

seni pantolonumun paçasına saldırdılar.

Bir düşün oğlum,
bir düşün ey yetimi Safa
bir düşün ki, son defa

anhyabilesin :

Sen bu kavgada
bir nokta bile değil,
bir küçük, eğri virgül,
bir zavallı vesilesin!..
Ben, kızabilir miyim sana?
Sen de bilirsin ki, benim âdetim değildir
bir posta tatarına

bir emir kuluna sövmek,
efendisine kızıp
uşağını dövmek!.

Sen de bilirsin ki, jurnal esnafı, senin gibiler
tutulup kulaklarından birer birer
teşhir edilirler..

Ben, sadece söküp
bir fitnenin otuz iki dişini,
ve Babıâli kaldırımlarına döküp
geleceğini, geçmişini
aldım omuzuma işte bu teşhir işini....

Bir düşün oğlum,
bir düşün ve inkâr etme ki;
Keteon matbaasında ut çalıp
ayak şarkıcılarına beste talim eylemek,
ve o biçare Larus'un ırzına geçip
zatını âlim eylemek,
sana pek

zor geldi ki, demek;
aranızda dolaşır görünce
benim "Orhan Selim" adlı dilsiz
ve kolu bağlı gölgemi,

hemen azya alıp gemi
Faşisto-demokrato-liberal
bir jurnal
yazıp

delikanlıyı yere çalmak
ve bir miktarı minasip elden almak
istedin!..

Elden alıp almamana
karışmam ama,

biz,
gölgemizi bile çiğnetmeyiz adama!

Bir düşün oğlum,
bir düşün, ey, göbekli patron veletlerinin
"Doğru yol" göstericisi,
bir düşün ey yetimi Safa,
bir düşün ve hatırla ki, son defa :
O, takma aslan yeleli Namık Kemal üstadın senin;
abanoz ellerinden

zenci kölesinin
som altın taslarla şarap içerek
ve "didarı hürriyet" in dizinde
kendi kendinden geçerek :

"Yüksel ki yerin
bu yer değildir,
Dünyaya geliş
hüner değildir!" demiş...

Sen de yükseldin uyup
onun sesine

"La dam o kamelya"nın fesli figüranlığından
Ahmet Haşimin "Degüstasyon"daki iskemlesine..

Bir düşün oğlum!
Bir düşün ve mezarların hududunu aşma!
Kendine güven üstat
 babana değil,
bir ölüyü koluna takıp dolaşma!
Öyle zart zurt eşilmez toprağı gidenlerin!
Rahat bırak oğlum
 rahat bırak uyusun
O muhterem "şehidi hürriyet" bey pederin!
Hem böyle daha iyi.
Çünkü bak ortada
ne yeni bir İngiliz-Boer
 harbi var,
ne de tebrik isteyen bir İngiliz elçiliğı...
Ölüleri rahat bırak oğlum.
Rahat bırak uyusun benim de gidenlerim!
Sen de bilirsin ki ben
 ne dedemden
 miras bekledim,
ne babamdan şeref, şan!
Hasep, nesep, kan, soy sop işinde yoğum.
Çünkü ne soyu sicilli bir buldoğum
 ne de tecrübelik bir tavşan.
Ben sadece ölen babamdan ileri,
doğacak çocuğumdan geriylim,
ve bir kavganın adsız neferiyim..

Ey ihtisas mahkemeleri kaçacağı
ve Despinis Kokonun aftosu,
ey marka malı kör
 provokatör,
ve ey zavallı yetim...
Yoktur şimşiri kahrını inkâra niyyetim...
Kokla, çek ve iç,
üzülme hiç...
Billahi cihan bilir ki, sen
kahraman, ulusal muhaliflerimizdensin!
Kokla, çek ve iç
üzülme hiç.
Yalnız, ara sıra
bakıp aynalara
bir deve derisinden beli değnekli Hacivat düşün.
Bir düşün oğlum :
müdahin, çeledi hazreti Hacivatın
giyerek harp ilahı göbekli Marsın üniformasını
kahramanane bir dalkavuklukla hesap sormasını.

Bir düşün oğlum,
bir düşün ey sayın provokatör...
Her dövüşen sersemdir senin için
her anlayıp inanan kör.
Ve sen ki, bir fikre bağlanışın
 azılı düşmanısın;
anlat bana nasıl oldu da şu,
anlat bana nasıl oldu da sen,
yanarak boynu müselleli bir mason imanıyla
boyamak istedin Süleymanın çift sütununu
o biçare "hürriyeti efkâr"ın kanıyla?
Hem ne derin bir inanışmış ki, bu,
ne müthiş bir ateşle yanıışmış ki, bu,

göze aldirmiş sana
fenafil-maşırıkî âzam olmayı,
mason localarına üç defa bavurup
mason localarından üç defa kovulmayı.

Bir düşün oğlum,
bir düşün ve inkâr etme ki;
gizli gece yolculuklarından kalmadır senin alın terin.
Sen her gece
el ayak çekilince
"Nuvel Literer"ın
bir arşınlık duvarından aşarak
ve parmaklarının ucuna basıp dolaşarak
yapraklarında onun,
apartırsın satırlarını birer birer
Cingözle beraber.

Fakat her duvar
bir karış değildir.
Her duvardan atlamayı kesmez senin gözün
ve her fikrin açılmaz kapıları
maymuncuğuyla Cingözün..
Okuman lazım evlat.
Evirip çevirmeyi, göze girmeyi, falan filan
bırakıp
okuman....

Bir düşün oğlum,
bir düşün ey yetimi Safa,
bir düşün ve benden öğren ki son defa :
FİKİR dediğin
şeyin
Karabet ustanın uduna benzemez suratı.
O, ne şapırtılarla çiğnenen bir sakız,
ne "Vatan-Silistre"de Abdullah çavuşun tiradı,
ne de "Bir Akşamı"da müteverrim bir bayan ilacıdır.
O, şahlanmış bir savaş kılıcıdır.
Bu ata atlıyacak yürek
ve bu kabzaya bilek
gerek....

Peyami Safa 9 Eylül 1935 tarihli "Hafta"daki yazısının altına eklediği notta bu şiirde yergi konusu yapılan yönleriyle övündüğünü belirtti :

"Nâzım Hikmet'in fikir taraflarında apışınca söyleyecek bir şey bulamayarak işi destan yazmaya döktüğünü ve hakkımda bir manzume çırpıştırarak dükkân dükkân dolaşıp okuduğunu evvelce bildirmiştim. Bu manzumesini bir mecmuada gördüm. Alık oğlan, benim sayısız kusurlarım dururken iftihar ettiğim tek tük birkaç faziletimi hicvetmeye yeltenmiş. (...)

"Sözü Cingöz Recai'ye bırakacağım. Gelecek sayılarımızın birinde onun bu Nâzım Hikmet denilen meslektaşına cevabını okuyacaksınız. İş fikir ve ideoloji tarafından kaçırıp, vesikasız imalarla dolu adi bir soytarlığa götüren bu zıprıya artık Server Bedi'nin kahramanı şak şak vuracaktır."

Peyami Safa'nın "Cingöz Recai müstensihisi [kopyalayanı] Server Bedi" diye imzaladığı karşı yergi, "Cingöz Recai'den Nâzım Hikmet'e" başlığıyla, "Hafta"nın 23 Eylül 1935 tarihli sayısında yayımlandı. Sunu yazısının sonunda şöyle deniyordu :

"Münakaşayı (...) çirkin bir alay zeminine döken Nâzım Hikmet, artık ciddi bir muhatap olmaktan böylece istifa edince, Peyami Safa ona kendi tarzında manzum konuşmanın ne basit bir yazı oyunu olduğunu ispat için karaladığı şu cevabı, Server Bedi'nin meşhur kahramanı Cingöz Recai imzasıyla bugün 5. sayfamızda neşrediyoruz."

Nâzım Hikmet'in tarzını "basit bir yazı oyunu" sanıp ona bu yolla seslenmek isteyen herkes gibi, Peyami Safa'nın da tam bir başarısızlığa uğradığı görüldü. Başka anlayışlarda kendilerini kabul ettirmiş şairlerin bile, denediklerinde tatsız taklitler durumuna düştükleri, gizine varılması hiç de ilk bakışta sanıldığı kadar kolay olmayan bir tarz söz konusuydu.

"Cingöz Recai'den Nâzım Hikmet'e" başlıklı oldukça uzun yerginin ilk satırlarıyla son satırlarını okuyalım :

Gel bakayım,
lüle lüle, kıvrım kıvrım, samur saçlı,
pamuk tenli, al yanaklı sarı papam,
gel bakayım anam babam,
gel bakayım yetimlikle maytap eden paşa zadem,
güzel âdem!

Bre toprak altında yatan
büyük Türk ölülerine çatan
bre tümen tümen kıtır bom
bre tümen tümen palavra
bre işçiye yalan
ölüye iftira atan
sağı sola katan
bre kaltaban
bre Türk düşmanı, bre vatan
haini şarlattan!
Sen artık buralarda
kolay dikiş tutturamazsın
sahte komintern taktikalı
dolmalarını yutturamazsın.
Çekil!
Bugün yaptığın gibi
Metr-Goldvin-Mayer şirketinin
İstanbul kolunun başına dikil.
Yüzünden maskeni, başından kasketi at
sermayenin altına yat!
Yerini şimdi buldun işte :
Hak berekât versin, asilzadem,

Tartışmanın Nâzım Hikmet ile Peyami Safa arasında kişisel bir çekişme olarak kalmayacağı beklenen bir şeydi.
"Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri"nde Namık Kemal'e değinilen bir bölüm vardı.

Bu saçlıları kıskırtmak için bulunmaz bir fırsattı. Nihal Adsız bir kitapçık yayımlayarak gençliği ayaklanmaya çağırdı :

"Komünist Nâzım Hikmetof ile romancı Peyami Safa'nın aralarında ne geçtiyse geçti. Düne kadar birbirinin dostu ve bedava reklamcısı olan bu iki edib-i şehir bozuşup cilveleştiler. (...) Fakat Nâzım Hikmetof Yoldaş bu münakaşayı Türk milliyetperverliği üzerinde tepinmeye yeltenmek için bir vesile yaptı ve Türkiye'nin en büyük adamlarından biri olan Namık Kemal'i arslan postu giymiş olmakla itham etti. (...)

"İstanbul'da bir de 'Milli Türk Talebe Birliği' vardır. (...) Türk şairi hakarete uğruyor da bu Türk gençliği sesini çıkarmıyor. Nerde kaldı Namık Kemal için yapılan ihtifaller?.. (...)

"Türk işçisi bu deli saçmaları, bu gerdan kırmalar, nara atmalarla mı kurtulacak, bolluğa, tokluğa, sağlığa kavuşacak? Hayır Nâzım Hikmetof Yoldaş! Aç adamlar ne yetimi Safa'nın kırık mızraplı udu, ne de Namık Kemal'in ölüsüyle ve kemikleriyle beslenmek istemiyorlar. (...) Aç adamlar iş ve refah istiyor. (...)

"Nâzım Hikmetof Yoldaş! Sarı suratlı afyonkeş Çinlilerle kara suratlı yamyam Habeşlerin davasını güdüyorsan, haydi oraya... Yolun açık olsun. Babîâli Caddesi'nde Habeş davası müdafaa olunamaz. (...)"

Peyami Safa "Hafta"nın 11 Kasım 1935 tarihli sayısında yayımlanan "Namık Kemal ve Gençlik" başlıklı yazısında, Adsız imzalı bir kitapçığın çıkmasıyla kapışılıp tükenmesinin bir olduğunu, bir söylentiye göre de toplatıldığını, onun için de kendisinde bulunmadığını, ama bir gencin elinde görüp ayaküstü bir göz gezdirdiğini anlatarak şöyle diyordu :

"O hicviye, ne Türk gençliğinin Namık Kemal'e bağlılığından, ne de bu bağlılığı gösterme cesaretinden şüphe ettirecek ehemmiyette olmadığı için, küstah bir ağıza inmiş veya inecek münferit şamarları kâfi bulanlardanım. Çünkü her yerde ve her devirde büyüklerin mezarına işemek isteyen birkaç fikir züppesine tesadüf edilebilir. (...) İki sille ve bir tekme, külhanileri makberin civarından uzaklaştırır. (...)

"Bu vazife yapılmıştır ve eksigi kaldıysa yapılacağına da şüphe yoktur. (...) Türk gençliğinin artık notunu tamamiyle verdiği bir nafil delikanlı için seferber olmasına lüzum görenlerden değilim."

Nâzım Hikmet'le arası açık olan Hikmet Kıvılcımlı'nın çevresindeki solcu gençler de onun Namık Kemal'e sataşmasını doğru bulmamışlar, bunu gazeteye gelip kendisine söylemişlerdi. Böylece Namık Kemal solda da, sağda da günün konusu oluverdi. Soruşturma kitapçıkları hazırlanıyor, toplantılar yapılıyordu. Öylesine ki, arkadaşları Nâzım'ın sokakta bir saldırıya uğramasından bile korkmaya başladılar.

Atatürk'ün ulusal hudutlarımız içinde, kendi gücümüze dayanarak ayakta durmak, gelişmek, ülkemizi onarmak, insanımızı mutlu etmek amacını güden, gerçekçi "milliyetçilik" anlayışına karşı, Almanya'dan esen rüzgârlarla iyice güçlenmeye başlayan ırkçı, turancı, dünyadaki bütün Türkleri bir araya getirme düşünüyüşü kuran, serüvenci bir "milliyetçilik" anlayışını savunanlar, Namık Kemal'in vatan şairliğinden, gür sesinden hız almak istiyorlardı. Nitekim 1930'ların başında Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver) Türk Ocağı'na hem Mustafa Kemal'in, hem de Namık Kemal'in büstlerinin konulacağını söylemişti.

Bu gelişmeler yaşanır, üniversite gençliği bu yöne çekilmeye çalışılırken, İspanya'da Cumhuriyetçiler'den yana çıkan, İtalyan faşizminin Habeşistan'ı işgal etmesini kınayan, Namık Kemal'e dil uzatan bir şaire katlanılmazdı. Saldırıların arkası kesilmek bilmedi. 1936 yılına da aynı havada girildi.

Nâzım Hikmet, kimileri sonradan çeşitli alanlarda üne eren (Namık Gedik, Zahir Güvemli gibi) gençlerin söylediği ağır sözlerin yanı sıra, kendi tarzında manzumelerle de aşağılanıyordu.

Abdülbâki Gölpınarlı'nın yergisinden bölümler :

Bugünlük senin ağzını kullanacağım : Ulan
Yalancı pehlivan!
"Ölüleri rahat bırak oğlum"
Dedikten sonra bilmem kime çatmak için
Ve birkaç afi satmak için
Bu millete milliyetini duyuran,
Zulmü, istibdadı, tahakkümü kıran
Büyük Türke, Namık Kemale sövmek
İçtiğin Moskof şarabının neşesinden olsa gerek!
(...)
Galiba aynaya baktın ki
Takma arslan yeleli
Aksini gördün,
Ey yetim-i vatan!
(...)
Sırtlan tabiatlı nebbaş!
Ulaaan
Boynundan yaralı
Kızılı karalı
Engerek!

Köy ağası olduğunu söyleyen biri de 12x16 cm boyutlarında, 32 sayfalık küçük bir kitapçık yayımlamıştı. Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bolayır'a armağan edilen bu kitapçıkta da gene aynı tarz bir manzumeye ileri geri sözler ediliyordu.

Nâzım Hikmet'in arkadaşlarından Ahmed Cevad, İt Ürür Kervan Yürür adlı, 48 sayfalık bir kitapçıkta Orhan Selim'in bazı yazılarını bir araya getirerek, başa, sona eklediği kısa açıklamalarla bu saldırılara da değindi. Baştaki yazısını şöyle bitiriyordu :

"Ben Nâzım'ın yazılarından bir kısmını seçtim, neşrediyor ve iddia ediyorum : Nâzım'a bu adamlar iftira ediyorlar."

1935'in ekim ayı sonlarına doğru birkaç yazısını Zekeriya Sertel'in yayımlatmaması üzerine, Nâzım Hikmet "Tan"dan ayrıldı. Artık yalnız "Akşam"da yazıyordu. Şiirleri ise "Yedigün"de, "Aydabir"de, "Resimli Herşey"de çıkmaktaydı. Taranta-Babu'ya Mektuplar'dan bazı parçaları da bu dergilere verdi. Yıl sonuna doğru Yeni Kitapçı Portreler'i yayımladı. Arkasından yayımcısı açıklanmayan Taranta-Babu'ya Mektuplar geldi. Bu kitabı da herhalde Sabiha Sertel'in kardeşi Yusuf Kenan'ın sahibi olduğu Yeni Kitapçı yayımlamıştı. Ama faşizme karşı yayın yapmanın sakıncalar doğurabileceği bir dönemde, şair kitabın tek sorumlusu görünmeyi daha doğru bulmuş olmalıydı.

Türkiye gerçi Milletler Cemiyeti'nin bir üyesiydi. Atatürk dünya olaylarının gelişiminden kaygılanıyor, çevresindekilere, Hitler ile Mussolini için, "Bu adamlar insanlığın başını yacaklar, çünkü savaş nedir bilmiyorlar!" gibi sözler ediyordu.

1935'ten 1936'ya geçerken Nâzım Hikmet'in yüklendiği işler gittikçe ağırlaşıyordu. Bir yandan sabahtan akşama kadar İpek Film Stüdyosu'nda çalışarak ailesinin geçimini sağlıyor, bir yandan da Orhan Selim'in güzel Türkçe denemelerinin arasına sokuşturduğu yazılarla okurlarına dünya olayları üzerine doğru bilgiler vermeye çalışıyordu. Biraz daha fazla para kazanmak için gazetelere yazdığı tefrika romanlarında bile insanları sağlıklı düşüncelere çekme çabası içindeydi.

Ama yazınımız açısından en önemlisi, o güne kadar edindiği şiir deneyimiyle, yapıtlarının doruğuna oturacağı, Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı üzerinde çalışmakta oluşuydu.

Bu işe yeterince zaman ayıramadığına üzüliyor, yaşam koşullarının, olayların baskısından kurtulamamanın sıkıntısını çekiyordu. Akli İtalya'da, İspanya'da, Almanya'daydı.

Örneğe Orhan Selim 26 Temmuz 1936 tarihli "Akşam"da, Sadri Ertem'in İspanya olaylarının içyüzünü anlatan bir yazısını söz konusu ederek bu işin dünya için ne anlama geldiğini belirtmeye çalışmıştı :

"İspanya'da irtica çoluk çocuk, kadın erkek, şehir ve köy bütün bir emekçi İspanyol halkını kan ve ateş içinde ezmeye çalışırken kaydedilmesi lazım gelen bir nokta daha vardır.

"İspanya'da bu en mürteci unsurları teşkil edecek asiler muzaffer olurlarsa dünya sulhu, bu sulhun bugün yegâne temeli olan 'demokratik' cephesinden yara alacaktır. İspanya sulh unsuru olmaktan çıkacak, harp unsuru olacaktır. Dünya sulhunu korumak için uğraşan bütün milletler, işte bir de bu bakımdan İspanyol hadiselerini heyecanla takip etmektedirler."

Orhan Selim, kendine sataşanların çoğuna gülüp geçiyordu. Ama günlük yaşamla ilgili olaylara, örneğe öğrenci pasoları ya da Sular İdaresi gibi konulara değinirken, araya "Mistik" diye bir yazı sokup şöyle sözler etmekten de geri kalmıyordu :

"Bayım MİSTİK'tir!

"Bayım mistiktir, ama yemekte tabak tabak mistizme değil, tabak tabak levreğin âlâsına, kebabın yumuşağına ve pilavın yağlısına iltifat eder.

"Bayım MİSTİK'tir!

"Bayım mistiktir, ama ruhunu mistizmle sarhoş etmek isterken bile, midesini yardımcı çağırır. Votkanın sertine, rakının altınbaşına, biranın köpüklüsüne ve alışkanlığı varsa eğer kokainin halisine başvurur. (...)

"Bayım MİSTİK'tir!

"Bayım mistiktir, ama ne sırtında aba, ne elinde asa vardır. Elbisesi modaaya uygun, iskarpinleri halis glasedir. (...)

"Sokakta kadınlara söz atar ve barda dansözleri sıkıştırır ve bütün bunları yaparken aklına bir tek mistik beyit gelmez...

"Bayım MİSTİK'tir!

"Leon Blum'u ekmek bıçağıyla kesmek lazım geldiğini söyleyen meşhur kralcı Fransız yazıcısından ders almıştır. (...)

"Ve 'Kandit', 'Grenouvar', 'Nuvel Literer' gibi yine Fransız mecmuaları kapanır da, ben burada Yunus Emre'ye Paris modası üzere dikilmiş papaz cübbesi giydiremem diye korktuğu için, Fransa'da 'Halk Cephesi'nin zaferini beşeriyet için felaket telakki eder.

"Bayım MİSTİK'tir!

"Bayımın mistikliği ölçülüdür, hesaplıdır, menfaatlere dayanır, pratiktir. Fakat ona sorarsanız, mistizm bütün bunların üstündedir, bir anlatılmaz, sezilir ruh haletidir, mistizm her yerde hazır ve nazırdır, onu kaybetmek hayvanlaşmak demektir...

"Bayım MİSTİK'tir!

"Ve bayımın bütün hüneri, hünerbazlığı mistik oluşundadır. Çünkü o yüzünü bu peçenin altından gösterdiği gün karşınızda ya kolay bir şöret avcısı, ya bir avantürüst göreceksinizdir..." (Akşam, 2 Haziran 1936)

Böyle bir yazı ortalığı karıştırmaya yetiyordu. Üç gün sonra :

"İşte konuşuyorlar :

"- Bu sözleri benim için yazdı. Fakat benden korktuğu için adımı söyleyemiyor.

"- Hayır, senin için değil, benim için yazdı. Senden korkmaz, benden korkar.

"- Hayır, hayır, ikiniz için de değil! Benim için. İş ortada, sizin için olsaydı 'kokain', 'fırıldak' demez, sade 'mistik' derdi. Hem o benden hepinizden çok korkar. Adımı bile ağzına alamaz!

"Hedefinize nasıl ulaştığınızı görüyorsunuz ya! (...) Maksudunuz bir ferde 'taş atmak' değil, bütün bir sürüyü bir tip biçimde toplayıp teşhir etmektir.

(...)

"Bilin ki, şimdilik, hiçbiriniz teker teker, adınızla sanınızla yoksunuz benim için. Benim için topunuzu birleştiren bir tek 'BAYMİSTİK' tipi var. Hodri meydan, Bay Mistik!.." (Akşam, 5 Haziran 1936)

İki gün sonra, 7 Haziran 1936 tarihli "Akşam"da çıkan "Bay Mistik'in Kurnazlığı yahut 'Taktik'" başlıklı yazıdan da parçalar okuyalım :

"İçlerinden biri topunun namına söz söyledi. Benim de sözüm topunun firması olan Bay Mistik'edir.

* * *

"Bay Mistik kurnazdır.

"Sahib-it-taktiktir.

"Küfreder. 'Küfür ediyorsun!' der. Müfteridir. İftiraya uğradığını söyler.

"Bay Mistik o kadar kurnazdır ki bu marifeti yüzüne vurulduğu zaman :

"- İspat edin! diye böbürlenir.

"Çünkü Bay Mistik bilir ki, onun küfürbazlığını, müfteriliğini, jurnalcılığını ispat etmek için, şimdiye kadar yaptığı 'polemik'leri teker teker, yeni baştan neşretmek lazımdır. (...)

"Halbuki bu yapılmaya değer bir iş değildir. Hem çok uzun sürer, çok yer tutar, hem de bilineni bir daha bildirmek gibi komik bir şey olur. (...)

"Dedim ya, Bay Mistik kurnazdır.

"Sahib-it-taktiktir.

"İşte yine bu kurnaz Bay Mistik'e 'iftira?!' ediyorum. Diyorum ki :

"Onun kurnazlığı bir fırladığın kurnazlığı gibidir.

"Bir bakarsınız : hudutsuz mücerret 'hürriyet' taraftarıdır. Sonra döner, 'disiplinli' hürriyetten yana çıkar. (...)

"Bir bakarsınız : 'izm'le biten her çeşit mefhumun düşmanıdır. Sonra döner, bazı 'izm'li mefhumlara bağlanır.

"Babiâli caddesinde Kont de Larok gibi dolaşıp, taktik icabı, haykırır :

"- Var mı bana yan bakan? Biz adamı 'Höt!' diyip kaçıırız! Karşımızda kimse dikış tutturamaz! (...) Biz biliriz, başkası bilmez... (...) Sosyoloji mi istersin? Buyur!.. Felsefe mi?.. Âlâsı bizde!.. Edebiyat mı? Gel öğretelim!..

Doktorluk, mühendislik, hepsi bizde!.. (...)

"O yine, ister geçen seferki adıyla, ister başka bir isimle, başka bir imzayla göstersen kendini. Biz de elimizden geleni yapmaya çalışır, Bay Mistik'in kurnazlıklarını ve taktiğini incelemeye devam ederiz..."

Gene iki gün sonra, 9 Haziran 1936 tarihli "Akşam"da "Bilanço" başlıklı bir yazı yayımlandı. Karşılıklı söylenenleri sırasıyla özetleyerek, Bay Mistik'in arada bir, "Bu işe polisin müdahalesi hayırlı olur," diye feryat etmesini de anlayışla karşılayan yazar, tatışmayı şöyle bağlıyordu :

"- Bay Mistik, çok kullandığı bir tabirle 'fertığı kırdıktan' sonra, taktik icabı boş bıraktığı meydana tekrar dönerse, bu meydana yine ana avrat söverek, bin bir dereden su getirip, işine gelmeyen şeyleri anlamamakta inat ederse, 'Ben onu demedim, bunu dedim, benim ispatını istediğim o değil, buydu,' diyerek yaygarayı basarsa, bizim için yapılacak iş : 'Paradi'ye çıkıp profesörün gösterdiği hünerleri seyretmekten ibaret kalacaktık."

Orhan Selim "Akşam" gazetesinde siyasal konulara girmemek koşuluyla yazıyordu. Baştan bunu kendisine açık açık söylemişlerdi. Yazdıklarını temiz Türkçe denemeleri diye niteleyerek güncel yaşam olaylarından söz ediyor, ama fırsatını bulursa araya böyle üstü kapalı bir şeyler sokuşturuyordu. Bu bakımdan yazıları hem gazetede, hem de dışarda yakından izlenmekteydi.

Milletvekili olarak Ankara'da bulunan gazete sahibi Necmettin Sadak arada bir ihbar telefonları alıyordu. Gerçi o böyle şeylere aldırmayan, seçkin bir gazeteci, olgun bir siyasa adamıydı, ayrıca toplumsalcılığı kaçınılmaz bir gerçeklik olarak görüyordu, ama hava gerginleşip bu tür telefonlar sıklaşınca, İstanbul'a gelişlerinden birinde, ilkin gazetesinde çalışan Vâlâ Nureddin Vâ-Nû gibi, Cemal Nadir Güler gibi güvendiği kişilerle konuştu, sonra gazeteye yazı getirdiği bir gün Nâzım Hikmet ile yazışları müdürü Enis Tahsin Til'i odasına çağırıp onlara yapılan ihbarlardan söz etti. Orhan Selim'in suçlanan yazılarını birlikte gözden geçirdiler. Hiçbir şey yoktu. Bu arada Nâzım Hikmet yazıları Enis Tahsin Til'in kendisinden daha iyi anımsadığını, büyük bir dikkatle, üstelik de beğenerek okumuş olduğunu gördü. Demek içerden de denetleniyordu, ama büyük bir sevgiyle.

Sorun Orhan Selim'in yazdıklarından değil, arkasında Nâzım Hikmet'in olmasından kaynaklanıyordu. Devletin başındaki insanın, Atatürk'ün de faşizme, nazizme karşı olduğu biliniyordu. Ama bu gerçeğe ses çıkaramayanlar, özellikle solcuların Mussolini'ye, Hitler'e, Franco'ya dil uzatmalarına katlanamıyorlardı.

Değil Nâzım Hikmet gibi komünist olduğunu açık açık söyleyenlere, halktan geldikleri, halkın acılarını yansıttıkları için adı komüniste çıkanlara bile Babiâli'de yer yoktu.

Böyle yazarları işsiz bırakarak nasıl aılıktan öldürdüklerine Kemal Ahmet olayı taze bir örnekti. Orhan Selim'in de her kapıdan geri çevrilmesini, işsiz kalmasını istiyorlardı.

Kemal Ahmet Olayı

Kemal Ahmet orta boylu, esmer, gözleri fırlak, önceleri oldukça temiz giyinen, bileğinde altın zincir taşıyan bir delikanlıydı. Yüksek Ticaret Okulu'nda okurken, 22 yaşında Babiâli'ye gelmiş Serbest Fırka'nın yayın organı "Yarın"da çalışmaya başlamıştı. "Yarın" kapatılınca öteki yazarlarla birlikte o da tutuklandı. Az sonra bırakıldıysa da, bir süre işsiz kalması içkiye düşkünlüğünü kamçılıdı, akşamcılığını gün boyuna yaymasına yol açtı. Nâzım Hikmet gazetelerde tanıştığı gençlerle ilgilenir, yazılarını düzeltir, yabancı dil öğrenmeleri için baskı yapar, kötü alışkanlıklar edinmelerini önlemeye çalışırdı. Kemal Ahmet'e de, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ile Suat Derviş'in aracılığıyla gazetelerde iş bulup çalışmasını sağlamış, gündüz içkiciliğinden kurtulması için elinden geleni yapmıştı.

Düşük bir ücretle girdiği "Haber" gazetesinde, "Çulsuz Adam" imzasıyla köşe yazıları yazıp yoksul halkın çektiklerini yansıtmaya başlayınca, adı hemen komüniste çıkan Kemal Ahmet'in çevresinde bir kuşku çemberi oluşmakta gecikmedi. Sıradan bir muhabir olarak getirdiği haberlerden bile kuşkulanılıyordu.

İşsizlik günlerinde altın bileziği, pardösüsü, yeleği hep içkiye gitti. Verem oldu. Basımevlerinde gazeteleri döşek, perdeleri yorgan yaparak yattığı soğuk kış gecelerini aç susuz geçirirken, sonunda genç yaşta kan kusarak öldü.

Ölümünden bir yıl sonra, Nâzım Hikmet'in desteğiyle Ahmet Cevat bu yazarın Ağlayan Nar ile Gülen Ayva adlı öyküsünü bir kitapçık olarak yayımlayıp da, Orhan Selim "Akşam"da çok yüceltici bir yazı yazınca ortalık gene karıştırdı :

"Öyle ölümler vardır ki, ben onların öldüklerini düşündükçe, vakit olur, yaşadığımdan utanırım. Onlar kadar değerli, onlar kadar büyük, onlar kadar iyi olmadığımı bakmaksızın yaşamaklığım kötü bir iş gibi gelir bana. Sonra, yine onlar kadar iyi, değerli ve büyük olmak için yaşamak isterim.

"Yazıcı Kemal Ahmet benim bu ölümlerimden biridir. Dişlerine yapışmış dudaklarından ciğerlerini parça parça, kuru yapraklar gibi dökerek öleli bir yıl oluyor.

"Bence büyük bir ölünün yıldönümündeyiz." (Akşam, 5 Nisan 1935)

Peyami Safa'nın bu yazı üzerine yokuşta karşılaştığı Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'na, "Bak, komünist komünisti nasıl yüceltiyor!" diyecek olması, Nizam'ın Suhulet Kitabevi'nin önünde gürleye gürleye Kemal Ahmet'i anlatmasına, az sonra yanlarına gelen Elif Naci'nin de, "Nizam, bırak şimdi Peyami'yi, Kemal Ahmet için ayaküstü nefis bir yazı yazdın, gel şunu Meserret'te kâğıda dökelim," demesine yol açmıştı.

Meserret'e girdiklerinde Naci Sadullah da Kemal Ahmet'le ilgili anılarını yazıyordu. "Yarım Ay" dergisine verecekti. Suat Derviş ile Hüseyin Avni Şanda da birer yazı yazacaklardı. Nâzım Hikmet'ten ise bir şiir gelecekti. "Yarım Ay"da birlikte yer alacaktı hepsi.

Kaşla göz arasında, Kemal Ahmet'i övmek solculuk, küçümsemek sağcılık oluverdi. Vâlâ Nureddin Vâ-Nû'nun, "Kemal Ahmet içki sofralarında iki kadeh rakıya kavuk sallayan bir dalkavuktu. Şimdi onu bir fikir kahramanı diye tanıtıyorlar!" demesi de solcular arasında bayağı tepkiyle karşılandı.

Nâzım Hikmet'in "Kemal Ahmet" başlıklı şiiri şöyleydi :

Kafası

yüzde yüz uygun muydu kafama
bilmiyorum, ama
o benim soyumandı.

Etiyle, kanyla değil,
belki de heyecanıyla değil,
batırıp parmaklarını kanayan yarasına
beyninin ışığını sattığı için
bir ekmek parasına.

Fakat ne yazık ki, o,
namludan kopan bir kurşun gibi haykırıp,
karanlık acıların camını kırıp
güneşi dolu dizgin gözlerine dolduramadı!
Gün geldi, ağrıdan ayakta duramadı.

Ve işte o zaman

çocuğunu boğan
aç bir ana gibi,

bir çözülmüş çemberin kıvranarak içinde,
boğdu kendi elleriyle yüreğini
bir rakı kadehinde.

Tutunmak istedi, kaçtılar;

çalıştı, kırbaçladılar;

susadı, kendi kanını içti o!

Parça parça insan kafası satılan,

kaldırımlarında aç yatılan

bir caddeden

mukaddes bir ıstırap şarkısı gibi gelip
geçti o!..

Nâzım Hikmet derginin yönetim odasında toplanan arkadaşlarına bu şiirini okuduğu gün, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, "Fevkalade, harikulade, mükemmel, be Nâzım! Demek sen böyle hissi şeyler de yazarsın ha!" diye yeri göğü inletti. Suat Derviş, Mahmut Yesari, Naci Sadullah da çok duygulanmışlardı.

Burjuva Oldu Suçlamasına Karşı

Nâzım Hikmet'e soldan gelen sataşmaların başında ise "burjuva oldu" suçlaması yer alırdı. Cihangir, Nişantaşı gibi semtlerde apartmanlarda yaşıyor, Orhan Selim adıyla patron gazetelerinde suya sabuna dokunmayan yazılar yazıyordu, demek ki burjuva olmuştu. Portreler'de yer alan "Orhan Selim" başlıklı şiirin son dizeleri ardı arkası kesilmeyen bu suçlamalara karşıdır :

Yalnız unutmama bir şeyi :

yorulur da

ayağın kayarsa eğer

seni herkesten önce ben

taşlarım!

Fakat bugün

sende beni sattığımı gösteren

bir tek satır bulanın

alnını karışlarım!

"Sol" Geçinen Delikanlılara Karşı

Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bereddin Destanı'nda, "sol" geçinen delikanlılardan gelebilecek eleştirilere karşı bir not vardır.

Dokuzuncu bölümde Şehzade Murat'ın ordusuyla Bedreddin yiğitleri arasında "mübalağa cenk olunur".

Hep bir ağızdan türkü söyleyip
hep beraber sulardan çekmek ağı,
demiri oya gibi işleyip hep beraber,
hep beraber sürebilmek toprağı,
ballı incirleri hep beraber yiyebilmek,
yHarin yanağından gayrı her şeyde
her yerde
hep beraber!
diyebilmek
için
on binler verdi sekiz binini...
Yenildiler.

Bedreddin yiğitleri "boşanan yağmur içinde gün inerken akşama" Şehzade Murat ordusuna yenik düşmüşlerdir. Bu yenilgi karşısındaki üzüntüsünü şair şöyle açıklar :

Tarihsel, sosyal, ekonomik şartların
zaruri neticesi bu!
deme, bilirim!
O dediğin nesnenin önünde kafamla eğilirim.
Ama bu yürek
o, bu dilden anlamaz pek.
O, "Hey gidi kambur felek,
hey gidi kahbe devran hey,"
der.
Ve teker teker,
bir an içinde,
omuzlarında dilim dilim kırbaç izleri,
yüzleri kan içinde
geçer çıplak ayaklarıyla yüreğime basarak
geçer Aydın ellerinden Karaburun mağlupları..*

Nâzım Hikmet bu sözlerine şöyle bir not düşmek gereğini duymuştu :

(*) Şimdi ben bu satırları yazarken, "Vay, kafasıyla yüreğini ayırıyor; vay, tarihsel, sosyal, ekonomik şartları kafam kabul eder amma, yüreğim yine yanar, diyor. Vay, vay, Marksiste bakın..." gibi laflar edecek olan bazı "sol" geçinen delikanlıları düşünüyorum. Tıpkı yazımın ta başında tarihi kelâm müderrisini düşünüp kahkahasını duyduğum gibi. Ve şimdi eğer böyle bir istidrad [açıklama] yapıyorsam bu o çeşit delikanlılar için değil, Marksizmi yeni okumaya başlamış, sol züppeliğinden uzak olanlar içindir.

Bir doktorun verem bir çocuğu olsa, doktor, çocuğunun öleceğini bilse, bunu fizyolojik, biyolojik, bilmemne-lojik bir zaruret olarak kabul etse ve çocuk ölse, bu ölümün zarureti çok iyi bilen doktor, çocuğunun arkasından bir damlacık gözyaşı dökmez mi?

Paris Komunasının devrileceğini, bu devrilişin bütün tarihi, sosyal, ekonomik şartlarını önceden bilen Marksın yüreğinden Komunanın büyük ölülere "bir ıstırap şarkısı" gibi geçmemişler midir? Ve Komuna öldü, yaşasın komuna! diye bağırانların sesinde bir damla olsun acılık yok muydu?

Marksist, bir "makina-adam", bir ROBOTA değil, etiyle, kanıyla, sinir ve kafası ve yüreğiyle tarihi, sosyal, konkrete bir insandır.

Bu nottaki kaygılanıştan anlaşılacağı gibi, Nâzım Hikmet'e soldan gelen saldırılar onu bayağı üzüyordu. Partili komünistler de, kimi alttan alta, kimi açıktan açığa, onunla uğraşıyorlardı.

Komintern'e bağlı yasadışı Türkiye Komünist Partisi'nden "anti-Stalinist" nitelemesiyle "ihraç" edilmişti. Çeşitli nedenlerle kendisi gibi örgütsüz kalmış arkadaşlarıyla kurmayı denedikleri ikinci bir yasadışı partiye de Komintern kucak açmamıştı. Zaten çok geçmeden bu parti kovuşturmalar, tutuklamalar, mahkûmiyetlerle kendiliğinden dağılmıştı. Hikmet Kıvılcımlı ile yandaşları ise Nâzım Hikmet'e düşman gibiydiler.

Kısacası, o artık örgütsüz bir komünistti.

Bir yazar, bir şair olarak, Babiâli'de, çevresindeki Naci Sadullah, Suat Derviş, Mahmut Yesari, Nizamettin Nazif, Sabiha Sertel gibi ileri düşünceli gazetecilerle arkadaşlık ederek, faşizme, nazizme, kendilerini "milliyetçi" diye tanımlayan ırkçılara, turancılara karşı, hiçbir örgütten destek almadan, savaşımlarını veriyordu. Bu durumdan pek hoşlanmayan partili yoldaşlar, sürekli onun bir açık vermesini bekliyor, her davranışını olumsuz yorumlamak için kendilerini bayağı zorluyorlardı.

Örnekse Piraye'nin teyzesinin kocası İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun "Yeni Adam" dergisinde, 1936 yılı temmuzunda, "Kısa tetkik ve tenkitler" başlıklı ona buna takılma sütunlarında şöyle bir alaycı haber yer almıştı : "Bir gün Dr. Fuat Sabit, Kerim Sadi'ye : Nâzım Hikmet Beyoğlu'nda bir apartman yaptırmış kapıları elektrikle açılıyor, dedi. Kerim Sadi bir an düşündükten sonra şu cevabı verdi : Nâzım'ın apartmanındaki kapılar bir şey mi, sen gel de benim Kuzguncuk'ta sekiz liraya tuttuğum yalıtıyı gör, kapılar rüzgârdan kendiliğinden açılıyor." "Yeni Adam" anti-faşist bir dergi oluşuyla o günlerde ilericiilerin en etkili dergisiydi. Çevresinde solun güçlü yazarları, ressamı, bu arada doğal olarak derginin işlerini yüklenen partili gençler vardı. Kim bilir kim yazmıştı bu aşağılayıcı takılmayı.

Nâzım için solcuların daha önce de yaptıkları, "O artık burjuva oldu!" dedikodusu, Cihangir'de kaloriferli bir apartman dairesine taşınmasıyla büsbütün alevlenmiş, "Yeni Adam"a da işte böyle yansımıştı.

Nâzım Hikmet soldan kendisine sataşanları, bu notunda, "sol geçinen delikanlılar" ya da "sol züppeliği" gibi nitelendirmelerle anıyor. Ayrıca, açıklamasının onlar için olmadığını da özellikle belirtiyor. Demek ki onlarla tartışmak, onlara bir şey anlatmak olanaksız. Böylesine umutsuz karşısındaki Marx'çılardan.

Milliyetçi Suçlamasına Karşı

Şeyh Bedreddin Destanı'ndan kısa bir süre sonra yayımlanan Millî Gurur adlı ek kitapçığın yazılmasını Yeni Kitapçı yapının kovuşturmayla uğrayıp toplatılmasına engel olabilir düşüncesiyle istemişti. Ama Nâzım bu "zeyl" ile daha çok kendisine "milliyetçi" diye saldıran solculara yanıt vermeyi amaçladı.

Beş sayfalık yazının bir yerinde Ahmed'le konuşurların araya Lenin'in ezberlenmiş bir yazısı giriyordu.

"Dışarıda çiseleyen yağmura, koğuşun terli çimentosuna ve yirmi sekiz insanına Ahmed hikâyesini anlatıp bitirmişti. Ben :

"- Ahmed, demiştim, bana öyle geliyor ki sen Bedreddin hareketinden biraz da millî bir gurur duyuyorsun.

"Sesime tuhaf bir eda vererek söylediğim bu cümlelerin içinde, Ahmed, 'millî gurur' terkinin birdenbire bir kamçı gibi eline almış, onu suratımda şaklatmış ve demişti ki :

"- Evet, biraz da millî bir gurur duyuyorum. Tarihinde Bedreddin hareketi gibi bir destan söyleyebilmiş her milletin şuurlu proleterleri bundan millî bir gurur duyar. Evet, Bedreddin hareketi aynı zamanda benim millî gururumdur. Millî gurur! Sözlerden ürkmek! İki kelimenin yan yana gelişi seni korkutmasın. Lenin'i hatırla. Hangimiz Lenin kadar beynelmilelci olduğumuzu iddia edebiliriz? Lenin, yirminci asırda beynelmilel proletaryanın, dünya emekçi kitlelerinin, beynelmilel proleter demokrasinin en büyük beynelmilel rehberi, 1914 senesinde 'Sosyal Demokrat'ın 35'inci numarasında ne yazmıştı? (...)

"... Biz şuurlu Rus proleterleri millî şuur duygusuna yabancı mıyız? Elbette hayır! Biz dilimizi ve yurdumuzu severiz, onun emekçi kitlelerini (yani nüfusunun 9/10'unu) şuurlu bir demokrat ve sosyalist yaşayışına yükseltebilmek için herkesten çok çalışın biziz. (...)

"... Biz millî gurur duygusuyla meşbuuz. Çünkü Rus milleti de inkılapçı bir sınıf yaratabildi. Rus milleti de beşeriyete yalnız büyük katliamların, sıra sıra darağaçlarının, sürgünlerin, büyük açlıkların, çarılara, pomesçiklere, kapitalistlere zilletle boyun eğişlerin numunelerini göstermekle kalmadı; hürriyet ve sosyalizm uğrunda büyük kavgalara girişebilmek istidadında olduğunu da ispat etti.' (...)

"Lenin'den bu satırları bir solukta okuduktan sonra Ahmed birdenbire susmuş, nefes almış ve yine o meşhur gülümseyişiyle :

"- Evet, demişti, bizim muhitimiz de Bedreddin'i, Börklüce Mustafa'yı, Torlak Kemal'i, onların bayrağı altında dövüşen Aydın ve Deliormanlı köylüleri yaratabildiği için, ben şuurlu Türk proleterleri, milli bir gurur duyuyorum. Millî bir gurur duyuyorum, çünkü derebeylik tarihinde bile bu milletin emekçi kitleleri (yani nüfusunun 9/10'u) Sakızlı Rum gemiciyi ve Yahudi esnafını kardeş bilen bir hareket doğurabilmiştir."

Nâzım Hikmet, bu sözlerle, Şeyh Bedreddin Destanı gibi bir yapıtla memleketinin tarihsel değerlerini yüceltmesini, "milliyetçilik" diye olumsuzlamaya yeltenen kimi solcuların anlayışsızlığına karşı, Lenin'i yanına almış oluyordu.

Millî Gurur'un sonunda şu üç dize vardı :

Ne ah edin dostlar, ne ağlayın!

Dünü bugüne

bugünü yarına bağlayın!

Nazım İçin Yazılan Şiirler

ZİNDANI TAŞTAN OYARLAR

Sılanın ufak tefek yolları
Ağrıdan sızıdan tutmaz elleri
Tepeden tırnağa Şiir g lleri
Yiğidim aslanım aman burda yatıyor

Bugün efkarlıyım amasın g ller
Yiğidimden kötü haber verirler
Demirden d Őeđi taştan sedirler
Yatak diken diken yastık batıyor
Yiğidim aslanım aman burda yatıyor

Bir Şubat gecesi tutuldu dilin
Silaha bıçağa varmadı elin
ne ana ne baba ne kız ne gelin
Yiğidim aslanım aman burda yatıyor

Ne bir haram yedin ne bir cana kıydın
Ekmek kadar temiz su gibi aydın
Hiç kimse duymadan hükümler giydin
Yiğidim aslanım aman burda yatıyor
D Őek melil mahzun yastık batıyor

Mezar arasında harman olur mu
on  yıl hapiste derman kalır mı
Azrail a susuz canın alır mı
Yiğidim aslanım aman burda yatıyor
D Őek melil mahzun yastık batıyor

Zindanı taştan oyarlar
İçine bir yiğit koyarlar
Sağa döner büğrü taşa gelir
Sola döner çırılçıplak demir
Çeliğin hası da yiğidim aman böyle bilenir
D Őek melil mahzun yastık batıyor
Yiğidim aslanım aman burda yatıyor

Dilimde dilimi bulduğum, gücüne kurban olduğum
Anam babam gibi  vd ğ m
Dayan aslan ustam yiğidim dayan
Dayan hey gözünü sevdiğim
Bugün efkarlıyım amasın g ller
Yiğidimden kötü haber verirler

Sana kökü dışarda diyenlerin kökleri kurusun
Kurusun murdar ilikleri dilleri  r s n
Şiirin gökyüzü gibi herkesin
Sen Kızılırmak'casına bizimsin
En büyük demircisi dilimizin
Canımız iğerimizsin

Bugün burdaysa Şiirin yarın Çin'dedir
Bütün hışmıyla dilimiz
Kökünden sökülmüŐ bir ınar gibi yüreğimiz içindedir

Bugün burdaysa Şiirin yarın Çin'dedir
Acısıyla sızısıyla alınının kara yazısıyla
Bir yanı nur içinde tertemiz
Bir yanı sızım sızım sızlayan memleketimiz içindedir
Bugün burdaysa Şiirin yarın Çin'dedir

Bütün hışmıyla dilimiz
Kökünden sökülmiş bir çınar gibi yüreğimiz içindedir

Bedri Rahmi Eyüboğlu

* * *

BİR ŞEY

I

Bir şey ki hava gibi ekmek gibi su gibi
Lazım insana lazım onsuz yaşanılmıyor
Ana baba gibi dost gibi yavuklu gibi
Kalp titremeden göz yaşarmadan anılmıyor.

Bir şey ki gözümüzde memleket kadar aziz
Aşk ettiğimiz kendimize dert ettiğimiz
Adını çocuklarımıza bellettiğimiz
Bir şey ki artık hasretine dayanılmıyor.

II

Bir şey daha var yürekler acısı
Utandırır insanı düşündürür
Öylesine başka bir kalp ağrısı
Alır beni ta Bursa'ya götürür.

Yeşil Bursa'da konuk bir garip kuş
Otur denmiş oracıkta oturmuş
Ta yüreğinden bir türkü tutturmuş
Ne güzel şey dünyada hür olmak hür.

Benerci Jokond Varan Üç Bedrettin
Hey kahpe felek ne oyunlar ettin
En yavuz evladı bu memleketin
Nâzım ağbey hapislerde çürür.

Cahit Sıtkı Tarancı

* * *

NÂZİM NÂZİM

Suç çağında suçsuzluğa katlananları
Ben şairim, nasıl bağışlarım
Gül değse incinen bu yürek
Yandı bir başka biçimde Nâzım Nâzım

Tavus tüylerine şiir dizdiler
Can gözüyle baktım ayağımı gördüm
Yani çirkinliği gördüm, yani cüceliği gördüm
Ömrümde kişiye şiir yazmadım

Nâzım Nâzım

Yurdunu satanın adını anmam
Hayına hırsıza yok sözüm
Duydum ki dünyayı aşıyorlar
Yadellerin yiğitleri, dal boyluları
Ne sağcı oldular ne solcu
Beni aşsın diye doğurdularım
Bir kez daha yandık, bir kez daha yandım

Nâzım Nâzım

Her bilgi bir yeni burjuva
Her üst okul birkaç kuru başı çekip çıkarmaya
Ne alçalma bir lokma bir çul için
Bir yol bulup kurtulan kurtulana
İttin sınıfını rahatını, düştün mapusa yokluğa
Bey soylum paşa soylum güzel emekçim

Nâzım Nâzım

Ülkende şiirlerin dolanıyor
Kavgan içten içe sürüp dayanıyor
Uzak mezarında bir kırmızı karanfil
Ne denli tutsam kendimi
Usul usul bir yerlerim kanyor
Sonsuz gurbetçim, koca şairim

Nâzım Nâzım

Suç çağında suçsuzluğa katlananları
Ben şairim, nasıl bağışlarım
Gül değse incinen bu yürek
Yandı bir başka biçimde Nâzım NâzımFormun Altı

Gülten Akın

* * *

3 HAZİRAN 1973

korkmadan yazdı şiirlerini sokağa çıkar gibi rahat
ancak yalan söylemeyenler korkmaz rahat yazmaktan
sokağa çıkarken bildi karıştığını kimlerin arasına
kimlerin yanında yer alacağını kimlere karşı
bildi bir kavgaya raslayınca kaçmayacağını
güçlüyse bir yanı kavganın bir yanı haklı
bildi yerini alacağını haklının yanında
savaşacağını yılmadan boyun eğmeden güçlüye

apaçık yazdı şiirlerini bir avuç su içer gibi yalın
ancak haklı olanlar korkmaz yalın konuşmaktan
ırmağa bakarken dedi su nasıl her şeyi gösterirse
hangi kaynaktan çıktığını döküleceğini hangi denize
ağaç nasıl sererse gözler önüne tohumu ve çiçeği
duru olmalı öyle konuşulan söz de eylem de
insana aykırıdır çünkü doğaya aykırı olan
çünkü engelleyen yok bulanıklıktan başka gerçeği

umutla yazdı şiirlerini sabahı bekler gibi doluyürek
ancak emek verenler korkmaz yarını beklemekten
içeri girerken düşündü bir gün açılacağını kapıların
toprakta tohum neyse insan odur dört duvar arasında
ne çaresizlik yaraşır ona ne eli kolu bağlı oturmak
yeter ki bilsin terden varılacağını mutluluk harmanına
bilsin girdi mi savaşa dayanmak gerekeceğini
güneşin er geç buluttan çıkacağını ihanet etseler de

verimli bir şafak dölüdür nâzım'ın şiiri
inmiş yeryüzü tarlasına insan dilinden
eğitir bilinç ocağında kiminin yüreğini
kiminin ateş yağmurudur ter dökmeyen alınına

Kemal Özer

* * *

OZAN

I.

Kar yağdı bütün kış. Bir ağır düş.
Kar yağdı bütün kış kederli ÷lkemize
ormanın soluğu ıslak toprakla birleştii
karayel budayıp geçti bütün yamaçları
ak kefenler sarardı ve çürüdü durup dinlenmeden
buruştu çocuklar silinip gitti çoğu
kızamık gülleri açmıştı omuzlarında

Kar yağdı bütün kış
ve ben düşledim seni
Ülkemiz yurdumuz sevdamız kardeşliğimiz
÷lkemiz yurdumuz aydınlığımız gençliğimiz
yedi yaşında otuz yaşında yetmiş yaşında
çağların tuzlu kemiklerinde birleşen
÷lkemiz yurdumuz yani yenilmez umudumuz
÷lkemiz yurdumuz kocamayan gelinimiz
yazan kalemimiz öfkeli sevincimiz
alın yazımız bitmez çilemiz

Ülken ve yurdun
ıslak hücreler dar odalar ağır anahtarlar
yeterin diye bu taşlar ormanında
kulak zarın yırtılsın diye sessizlikten
sararsın diye sesin demir parmaklıklarda
kireç tutsun paslansın diye eklem yerlerin
÷lkeler ve yurtlar kurdular sana
kara anahtarlar ve soğuk odalardan

Kar yağdı bütün kış
kederli ovaya

Bir madenciydin ayağa kalkışınla
bir sabır yarattın köylü duyarlıgınla
dostlar her zaman dost olmasa bile
metrelerle ölçülse de genişlik
bir işçi bir köylü gibi yaşadın günü-geceyi
umudun işçisi sabrın köylüsü
bayram yeri gibi onurlu yüreğin
dostlara pay ettin yıllar boyunca.

II.

Sen memleketten uzak
hasretin bir türlü süyle delik deşik yürek
dalgın yorgun ve yalnız
bir otel odasında
malın-mülkün olmadı
hasretten başka

Sen memleketten uzak
hasretin bin türlü süyle delik deşik yürek
dalgın yorgun ve yalnız bir otel odasında
tepeden turnağa âşık
sevilen her kadına
tepeden turnağa âşık
mavi tana köpüren suya yeşeren ota
kırmızı balıkların

Kara gözlü karıncaların dostu
trenlerin uçakların vapurların eksilmez yolcusu
on dokuzunda delikanlı
altmışında delikanlı
usanmaz ve uslanmaz sevdalı
belki Paris'tesin St. Michael Rıhtımı'nda
hava güneşli ve sancımıyor yüreğin
sen memleketten uzak
hasretin bin türlüyle delik deşik yürek
bir güvercin gibi geçer İstanbul
mavi gözlerinin içinden
Sarayburnu Kadıköy Gülhane Parkı
bir acı sözünle geçer
mavi kederli gözlerinin içinden
belki uçarsın karlı Ukrayna ovalarını
aklında Tuz Gölü Konya Ovası
aklında ülken sekiz bin metre yukarlarda
Lejyonerler Köprüsü'ndesin belki Prag'da
Vltava suyunun köpüklerinde gözün
ama aklın İstanbul'da Beyazıt Meydanı'nda
Bursa'da Çankırı'da Diyarbakır'da
yaşarsın en belalısını sanatların
yaşlı yorgun ülkenden uzak
ekmeğini kendi öz kanına banarak
kederli bir ırmak gibi çoğalarak
kendi sıcak dost masmavi denizlerinden uzak
yaşarsın en kanlısını sanatların

Sen memleketten uzak gurbet işçisi
hasretin bin türlüyle yaralı ozan
senden öğrendim umudun söz dizimini
senden öğrendim inancın tatlı dilini
sen on dokuzunda sevdalı ve delikanlı
sen altmışında sevdalı ve delikanlı
sen memleketten uzak gurbet işçisi
hasretin bin türlüyle yaralı ozan
ustam benim! hasretlerin, ayrılıkların ozanı!

Özdemir İnce

* * *

NÂZİM'İN YÜREĞİ

Usanınca gerçeklerin yalanından,
kaygan, yüzsüz baskıdan,
tunç Nâzım'ı anımsarım
ve sesini
biraz haçerimsi :
"Merhaba kardaşım...
Ne o, neden yüzün asık öyle
Boş ver!
Yoksa şiir mi takıldı bir yerde?
Gel, birlikte bitirelim.
Paran mı yok?
Bakarız bir çaresine, dert değil.
Kız mı?
Aldırma bulunur..."
Oysa asıl kendisinde var bir şey,
içini kemiren
yüz çizgilerinden dehşetle akan :

"Hepsi iyi de,
şu yürek ağrısı...
Adam sen de
ağrıyorsun, yaşıyoruz ya..."
Kimisi için şiir bir roldür,
Kimisine bir dükkân,
kazançtır.
Onun içinse ağrıdır şiir,
rol değil.
Nâzım'ın yüreği de ağrıyı durdu işte.
Üzerine titreyen doktoru bir gün,
hani pek de güvenemeyerek,
uyarmıştı beni :
"Bakın" demişti,
"keskin konulardan kaçın ki
ağrımasın Nâzım'ın yüreği..."
Hey gidi doktor...
Hastanız gitti.
Yaramadı çabalarınız.
Yüreğiye onun
gizli gizli çarparak
sürdüdü ağrısını
ölümünden sonra da.
İçindeki acı için ağrıyor,
Türkler için, Ruslar için ağrıyor,
kendisi gibi mahpusta özgür olanlar için
özgürlükte mahpus gibiler için
ağrıyor.
Hapishane acılarıyla yanan o yürek
- ölümden sonra bile -
dinlemiyor doktorları,
korkak olduğumuz zaman
ağrıyor.
Neme gerek dersek
ağrıyor.
Onun gibi açık yürekle :
"Merhaba kardaşım..."
diyemezsek ağrıyor...

Varsın ağrısın
hepsi için yüreklerimiz,
tek ağrımasın Nâzım'ın yüreği.

Yevgeni Yevtuşenko

Çeviren: Ziya Yamaç

* * *

GÜZ ÇİÇEKLERİNDEN NÂZİM'A ÇELENK

Niçin öldün Nâzım?
Ne yaparız şimdi biz
şarkılarından yoksun?
Nerde buluruz başka bir pınar ki
onda bizi karşıladığın gülümseme olsun?
Seninki gibi ateşle su karışık
acıyla sevinç dolu,
gerçeğe çağırın bakışı nerde bulalım?

Kardeşim,
öyle derin duygular, düşünceler yarattın ki bende,
denizden esen acı rüzgâr

kapacak olsa bunları
bulut gibi, yaprak gibi sürüklenir,
yaşarken seçtiğin
ve ölümden sonra sana barınak olan
oraya, uzak toprağa düşerler.

Al sana bir demet Şili kasımpatlarından,
al güney denizleri üstündeki ayın soğuk parlaklığını,
halkların savaşını, kendi dövüşümü
ve yurdumun kederli davullarının boğuk gürültüsünü
kardeşim benim, dünyada nasıl yalnızım sensiz,
çiçek açmış kiraz ağacının altına benzeyen yüzüne hasret,
benim için ekmek olan, susuzluğumu gideren, kanıma güç
veren dostluğundan yoksun.

Hapisten çıktığında karşılaşmıştık seninle,
zorbalık ve acı kuyusu gibi loş hapisten,
zulmün izlerini görmüştüm ellerinde,
kinin oklarını aramıştım gözlerinde,
ama parlak bir yüreğin vardı,
yara ve ışık dolu bir yürek.

Ne yapayım ben şimdi?
Tasarlanabilir mi dünya
her yana ektiğin çiçekler olmadan?
Nasıl yaşamalı seni örnek almadan,
senin halk zekânı, ozanlık gücünü duymadan?
Böyle olduğun için teşekkürler,
teşekkürler türkülerinle yaktığın ateş için.

Pablo Neruda (1904-1973)

Çeviren: Atal Behramoğlu

Nazım'ın Yaşamı

Nâzım Hikmet 20 Kasım 1901'de Selanik'te doğdu (aile çevresinde 40 gün için bir yaş büyük görünmesin diye bu tarih 15 Ocak 1902 olarak anılmış, kendisi de bunu benimsemiştir), 3 Haziran 1963'te Moskova'da öldü.

Baba tarafından dedesi Nâzım Paşa valiliklerde bulunmuş, özgürlükçü, şairliği olan bir kişiydi. Mevlevi tarikatındandı. Anayasacı Mithat Paşanın yakın arkadaşıydı. Babası Hikmet Bey ise Mekteb-i Sultani (sonradan Galatasaray Lisesi) mezunu, önce ticaret yaşamını denemiş, başaramayınca Kalem-i Ecnebiye'ye (dışişleri) bağlanmış bir memurdu.

Dilci, eğitimci Enver Paşa'nın kızı olan annesi Celile Hanım, Fransızca konuşan, piyano çalan, ressam denecek kadar iyi resim yapan bir kadındı.

Nâzım Hikmet'in eğitiminde dönemin ileri düşüncelerine sahip aile çevresinin büyük etkisi oldu. Bir yıl kadar, Fransızca öğretim yapan bir okulda, sonra Göztepe'deki Numune Mektebi'nde (Taşmektep) okudu. İlkokulu bitirince, arkadaşı Vâlâ Nureddin'le birlikte Mekteb-i Sultani'nin hazırlık sınıfına yazıldı. Ertesi yıl ailesinin paraca sıkıntıya düşmesi yüzünden bu masraflı okuldan alınarak Nişantaşı Sultanisi'ne verildi.

Bu arada dedesi Nâzım Paşa'nın etkisiyle şiirler de yazmaya başlamıştı. Bir aile toplantısında denizciler için yazdığı bir kahramanlık şiirini dinleyen Bahriye Nazırı Cemal Paşa çok

etkilenecek bu yetenekli gencin Heybeliada Bahriye Mektebi'ne geçmesini istedi, aileden olumlu karşılık alınca da bu okula girmesine yardım etti.

Nâzım Hikmet 1917'de girdiği Heybeliada Bahriye Mektebi'ni 1919'da bitirip Hamidiye kruvazörüne stajyer güverte subayı olarak atandı. Aynı yılın kışında son sınıftayken geçirdiği zatülcenp hastalığı tekrarladı. Aile dostu olan Deniz Hastanesi Başhekimi Hakkı Şinasi Paşanın gözetiminde iki ay süren bir sağaltım döneminden sonra, kendisine iki ay da evde dinlenme izni verildi. Bu süre sonunda da toparlanamadığı, deniz subayı olarak görev yapabilecek sağlık durumuna kavuşamadığı görülünce, 17 Mayıs 1920'de, Sağlık Kurulu raporuyla, askerlikten çürüğe çıkarıldı.

Bu arada hececi şairler arasında genç bir ses olarak oldukça ünlenmişti. Bahriye Mektebi'nde tarih ve edebiyat öğretmeni olan, ayrıca aile dostu olarak evlerine de gelip giden Yahya Kemal'e büyük hayranlık duyuyor, yazdığı şiirleri gösterip eleştirilerini alıyordu. 1920'de "Alemdar" gazetesinin açtığı bir yarışmada ünlü şairlerden oluşan seçici kurul birincilik ödülünü ona vermiş, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi gibi genç ustalar ondan sevgiyle söz eder olmuşlardı.

İstanbul işgal altındaydı ve Nâzım Hikmet coşkun bir vatan sevgisini yansıtan direniş şiirleri yazıyordu. 1920'nin son günlerinde yazdığı "Gençlik" adlı şiiri gençleri ülkenin kurtuluşu için savaşmaya çağırıyordu.

1 Ocak 1921'de ise Mustafa Kemal'e silah ve cephane kaçıran gizli bir örgütün yardımıyla dört şair, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya, Nâzım Hikmet, Vâlâ Nureddin, Sirkeci'den kalkan Yeni Dünya vapuruna gizlice bindiler. İnebolu'ya varınca, Ankara'ya geçebilmek için beş altı gün, izin ve yol parası beklemeleri gerekti. Ama Ankara'dan yalnız Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin'e izin çıktı.

İnebolu'da geçirdikleri günlerde, Anadolu'ya geçmek üzere, onlar gibi izin bekleyen, Almanya'dan gelme genç öğrencilerle tanışmışlardı. Aralarında Sadık Ahi (sonradan Mehmet Eti adıyla CHP milletvekili), Vehbi (Prof. Vehbi Sarıdal), Nafi Atuf (Kansu, sonradan CHP genel sekreteri) gibi kimseler de bulunan bu öğrenciler Spartakistler olarak anılıyor, sosyalizmi savunuyor, Türkiye'nin Misak-ı Milli sınırlarını ilk tanıyan ülke olarak Sovyetler Birliği'nden övgüyle söz ediyorlardı. Bunlar Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin için yepyeni bilgilerdi.

Ankara'ya vardıklarında kendilerine verilen ilk görev İstanbul gençliğini milli mücadeleye çağıran bir şiir yazmak oldu. Üç gün içinde yazıp bitirdikleri bu üç sayfadan uzun şiir Matbuat Müdürlüğü'nce, 1921 martında 11,5 x 18 cm boyutlarında dört sayfa olarak, on bin adet bastırılıp dağıtıldı. Şiirin yankıları o kadar büyük oldu ki, Millet Meclisi üyeleri böyle güçlü bir çağırının doğurabileceği sorunların nasıl çözüleceğini tartışmak gereğini duydular. Matbuat müdürü Muhittin Birgen şiiri yayımlayıp dağıttığı için olumsuz eleştiriler aldı. İstanbullu gençler Ankara'yı

doldururlarsa onlara nerede, nasıl iş bulunacağı önemli bir sorundu. Meclis'te sorguya çekilmekten tedirgin olan Muhittin Birgen bir daha böyle bir duruma düşmemek için, Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin'i Maarif Vekâleti'ne devretmeye karar verdi.

Bu arada Celile Hanım'ın uzaktan akrabası olan İsmail Fazıl Paşa, yazdıkları şiirle ortalığı karıştıran bu iki yetenekli şairi Meclis'e çağırarak Mustafa Kemal Paşaya takdim etti.

Mustafa Kemal'in kendilerine söylediklerini Vâlâ Nureddin *Bu Dünyadan Nâzım Geçti* adlı kitabında şöyle aktarıyor :

"Basmakalıp laflara ihtiyaç duymaksızın, Mustafa Kemal, bizim için çok önemli bir sadede girdi :

"- Bazı genç şairler modern olsun diye mevzusuz şiir yazmak yoluna sapıyorlar. Size tavsiye ederim, gayeli şiirler yazınız, dedi.

"Daha da konuşacaktı. Fakat aceleyle yanına bir iki kişi yaklaştı. Bir telgraf getirdiler. Paşa göz atınca telgrafla ilgilendi. Eliyle selamlayıp bizden uzaklaştı."

Kısa bir süre sonra öğretmen olarak Bolu'ya atandılar.

Bolu'da Ağır Ceza Mahkemesi reis vekili Ziya Hilmi, eşrafın, din adamlarının daha baştan benimsemedikleri, kalpak giyen, camiye gitmeyen bu iki genç öğretmeni korudu. Bilgili bir kişi olan Ziya Hilmi onlara Fransız Devrimi'ni anlatıyor, Lenin'den, Kautsky'den söz ediyor, Sovyetler Birliği'ni görmek istediğini söylüyordu.

Tutucu çevrelerin baskısına, gizli polis örgütünün güvensizlik belirten davranışları da eklenince, Bolu'da barınamayacaklarını anlayan Nâzım Hikmet ile Vâlâ Nureddin, iyi bir öğrenim görmek, dünyada olup bitenleri anlamak için Paris'e mi, Berlin'e mi, Moskova'ya mı gitsek diye düşünürlerken, Ziya Hilmi'nin etkisiyle, Moskova'ya gitmeye karar verdiler. 1921 ağustosunda Bolu'dan ayrılıp doğuda, Kâzım Karabekir Paşanın yanında öğretmenlik etmeye gidiyormuş gibi davranarak, vapurla Zonguldak'tan Trabzon'a geçtiler, oradan da gene vapurla 30 Eylül 1921'de Batum'a vardılar.

Böylece Sovyetler Birliği'ne ayak basan, yirmi yaşın eşiğindeki iki genç şair Moskova'ya giderek Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'ne (KUTV) yazıldılar.

Nâzım Hikmet serbest müstezatı, Fransız şiirinin serbest ölçüsünü biliyordu. Batum'da "İzvestiya" gazetesinde gördüğü, büyük bir olasılıkla Mayakovski'nin yazdığı bir şiirin uzunlu kısıklı dizelerine, merdivenli istifine ilgi duymuş, ama Rusça bilmediği için içeriğini anlayamamıştı. Moskova'ya giderken geçtikleri açık bölgelerinde gözlediklerinin etkisiyle yazmaya giriştiği "Açların Gözbebekleri"ni hece ölçüsüne sokamadığını görünce, "İzvestiya"daki şiirin biçimsel çağrışımlarından güç alarak, daha serbest yazmayı denedi. Ortaya yer yer hece kalıplarıyla kurulmuş olsa da, kurallara uymayan, serbest bir ölçü çıktı.

İçine girdiği yeni dünyanın düşünce, duygu yükü altında, bu serbest ölçüyle yazdığı şiirler birbirini izledi. Rusça öğrenince, devrimci bir ortamda geçmişin bütün değerlerini hiçe sayarak yazan genç Sovyet şairlerini okumaya başladı. Bunlar İtalya'da Marinetti'nin başlattığı Gelecekçilik (Fütürizm) akımının etki alanında yazan, geçmişiyadsıyarak her şeyi gelecekte gören devrimci şairlerdi.

Bu dönemde yazdığı şiirlerin bazılarını 1923'te "Yeni Hayat", "Aydınlık" gibi dergilere göndererek yayımlatan Nâzım Hikmet, üniversiteyi bitirince ülkesine dönmek istedi. 1924 ekiminde, çıkışında olduğu gibi, gene gizlice sınırdan geçerek Türkiye'ye geldi. "Aydınlık" dergisinde çalışmaya başladı.

İstanbul'da polisçe izlendiğini anlayınca, bir basımevi kurmak için İzmir'e geçti. Böylece gözlerden de uzaklaşmış oluyordu. 1925 şubatında Şeyh Said İsyanı'nın başlaması üzerine, 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarıldı. Bazı gazeteler, dergiler kapatıldığı gibi, 1 Mayıs 1925'te yayımlanan bir bildirge dolayısıyla "Aydınlık" dergisi çevresindeki yazarların çoğu da tutuklandılar. Ankara'da İstiklal Mahkemesi'ndeki dava 12 Ağustos 1925'te sonuçlandığında Nâzım'ın da gıyaben 15 yıla mahkûm edildiği görüldü.

Bunun üzerine Nâzım Hikmet saklanmakta olduğu İzmir'den haziran ayı ortalarında İstanbul'a gelerek gizlice yurt dışına çıkıp yeniden Sovyetler Birliği'ne gitti.

Cezasının 1926'da Cumhuriyet Bayramı nedeniyle çıkarılan af kapsamına girdiğini öğrenince, resmen yurda dönebilmek için pasaport isteğiyle hemen Türk Elçiliği'ne başvurdu.

Tekrar tekrar yaptığı başvurulara olumlu karşılık alamadı. Bu arada 28 Eylül 1927'de İstanbul'da dağıtılan bildirimler yüzünden açılan bir davada gizli parti üyesi olmak suçlamasıyla, gene gıyaben 3 ay hapse mahkûm edildi.

Bir buçuk yıl kadar bekledikten sonra Elçilik'ten olumlu bir karşılık alamayacağını kesinlikle anlayınca, 1928'de Bakû'da ilk şiir kitabı *Güneşi İçenlerin Türküsü*'nü yayımlattı.

Aynı yılın temmuz ayında da, gıyaben aldığı mahkûmiyetlerden temize çıkmak için, gizlice sınırı geçerek Kafkasya'dan Türkiye'ye girdi. Arkadaşı Laz İsmail'le Hopa'da yakalandıklarında üstlerinde sahte pasaportlar vardı. Sınırı izinsiz, üstelik de sahte pasaportlarla geçmek suçuyla Savcı'nın karşısına çıkarıldılar.

İki arkadaş yargılanmak üzere Rize'ye gönderilmeden önce Hopa Cezaevi'nde iki ay beklediler. Güneşsiz, havasız, karanlık bir koğuştaki, nerdeyse hepsi köylü olan tutuklularla birlikte yatıp kalktılar. İki arkadaşın yargılanmak üzere Hopa'dan Rize'ye gönderilmeleri tutukluluklarının sona ermesini sağladı. Pasaportsuz sınır geçme suçunun cezası üç gün hapisti. Fazlasıyla içerde kaldıkları için serbest bırakılmaları gerekiyordu.

Ama başka bir suçtan cezaları bulunup bulunmadığını araştırmak için yapılması gereken yazışmalar uzun süreceğinden, mevcutlu olarak Ankara'ya gönderilmelerine karar verildi. 4 Ekim 1928'de kelepçeli olarak İstanbul'a getirilimleri gazetelerde eleştirilere yol açtı. İstanbul'da çıkarıldıkları mahkeme, bütün suçlamaların birleştirilerek ele alınması için, iki arkadaşın Ankara'ya gönderilmelerini uygun gördü. Basın yapılan onur kırıcı uygulamayı açıkça eleştirmeye başlamıştı. Bir bağışlama yasası çıkarılmış, siyasal tutuklular salıverilmişken, onların böyle bileklerinde kelepçeyle oradan oraya dolaştırılmaları kınanıyordu. Ama yazılanların bir yararı olmadı. 14 Ekim 1928'de Nâzım ile Laz İsmail, Ankara'ya gene bileklerinde kelepçeleri, arkalarında jandarmalarıyla gittiler. Hemen sorgulanıp tutuklandılar. Önceki yargılanmalarından gerekli bilgilerin, belgelerin toplanması biraz sürdü. Ancak 4 Kasım 1928'de başlayan duruşmaları 23 Aralık 1928'de sona erdi.

Ankara Ağır Ceza Mahkemesi, Nâzım Hikmet'in İstiklal Mahkemesi'nce verilip bağışlama yasasıyla kaldırılan 15 yıllık cezasına dayanak olan belgeleri ele alarak nerdeyse yeni bir yargılama yaptı. Sonuçta tutuklanma tarihlerine göre, ikisinin de önceki sonraki, bağışlanmış bağışlanmamış bütün cezalardan kurtuldukları anlaşıldı. Böylece, serbest bırakılmalarına, yüzlerine karşı, oy birliğiyle karar verildi. Ankara'daki dostları, başta Şevket Süreyya Aydemir olmak üzere, şairliğine inanan aydınlar, onun Halkevi'nde çalışmasını, Halk şiiirleriyle ilgilenmesini, Anadolu'yu dolaşmasını istiyorlardı. Ama Nâzım Hikmet bu gibi önerileri benimsemeyerek İstanbul'da Zekeriya Sertel'in çıkardığı "Resimli Ay" dergisinin yazı kadrosuna katıldı. Bir yandan şiiirlerini yayımlıyor, bir yandan da edebiyatın yerleşmiş değerlerine karşı sert çıkışlar yapıyordu. "Putları Yıkıyoruz" başlığı altında 1929 ortalarında başlattığı yazı dizisinde Abdülhak Hâmit, Mehmet Emin gibi şiiirlere yönelttiği saldırılar basında büyük yankılar uyandırdı. Aynı yılın mayıs ayında yayımlanan 835 *Satır* adlı kitabı ise büyük bir ilgiyle karşılandı. Bunu gene o yıl çıkan *Jokond ile Si-Ya-U*, ertesi yıl çıkan *Varan 3; 1+1=1* adlı kitapları izledi. Temmuz 1930'da "Salkımsöğüt" ile "Bahri Hazer" şiiirleri şairin kendi sesiyle Columbia firmasınınca plağa alındı. Yirmi günde tükenen bu plağın kahveler, lokantalar gibi halka açık yerlerde çalınmaya başlandığı görülünce, polislin duruma el koyup bazı uyarılara girişmesi sonucu firma plağın yeni basımlarını yapmaktan vazgeçti.

1 Mayıs 1931 günü bir sivil polislin getirdiği çağrıyla, ertesi gün Sorgu Yargıçlığı'nda sorgulanması yapıldı. İçişleri Bakanlığının emri doğrultusunda, ilk beş kitabındaki şiiirlerinde "bir zümrenin başka zümreler üzerinde hakimiyetini temin etmek gayesiyle halkı suça teşvik ettiği" savıyla mahkemeye verildi.

6 Mayıs 1931 Çarşamba günü saat 15'te, 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde, Türk Ceza Yasası'nın 311 ile 312. maddelerine dayanarak başlayan mahkemeye, Nâzım Hikmet koyu renk bir giysi, çizgili boyunbağı, elinde fötr şapkayla gelmişti. Az sonra Avukatı İrfan Emin Bey de (Kösemihalıoğlu) yanında yerini aldı. Küçük mahkeme odası üniversite öğrencileri, genç şiiirler, şapkaklı bayanlarla tıklım tıklım doluydu.

Sorgulanmasının bir yerinde Nâzım Hikmet şöyle dedi :

"İddianamede beş altı noktadan suçlama var. Bunların başında benim komünist olduğumu ilan etmeğlim suç sayılmaktadır. Evet, ben komünistim, bu muhakkaktır. Komünist şiiirim ve daha esaslı komünist olmaya çalışıyorum. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu mucibince ben komünist şiiir olmakla cürüm işlemiş olmam. Komünistlik bir tarz-ı telakkidir. Diğer iktisadi ve siyasi meslekler nasıl cürüm değilse, komünist mefkûresi de cürüm değildir. Benim bir sınıf halkı diğeri aleyhine tahrik ettiğim iddiası söz konusu değildir."

Bundan sonra yapıtlarını tek tek ele alıp yazılış amaçlarını açıklayan şiiir, bir yerde, kendisini Batının emperyalist ülkelerinin mahkemeye vermesi gerektiğini, bir yerde de, Türkiye'de ekonomik sıkıntı olduğunu rakamlarla açıklayan Ticaret Odası Dergisi'ne değinerek, halkın durumundan söz etmek suç ise, ekonomi bilimini ortadan kaldırmak gerektiğini söyledi.

Sorgulama bitince, Savcı esas hakkında görüşünü bildirerek,

"Müdafaasına nazaran suç için araştırılan kanuni unsur ve şeraiti göremiyoruz, beraatini talep ederim," dedi.

Avukat İrfan Emin Bey ise coşkulu, uzun bir savunma yaptı. Türkiye'nin emperyalizme karşı verdiği savaşa da değindiği konuşmasını,

"İddia makamının talebine katılarak beraatimizi talep ederiz," diye bitirdi.

Yargıçlar dosyayı incelemek için on dakika ara vererek içeri çekildiler. Mahkeme salonunda aklanma kararı bekleniyordu. Ama öyle olmadı, duruşma 10 Mayıs 1931 Pazar günü sabahına ertelendi.

Kimilerinde kuşku uyandıran bu erteleme ilgiyi büsbütün artırmış, pazar sabahı gelen dinleyiciler salona sığmayıp koridora taşmışlardı. Karar oybirliğiyle aklanma olarak okununca, büyük bir alkış koptu.

1932'de Nâzım Hikmet'in *Benerci Kendini Niçin Öldürdü* adlı şiiir kitabı basıldığı gibi, 1931-32 sezonunda *Kafatası*, 1932-33 sezonunda *Bir Ölü Evi* adlı oyunları da Darülbeydi'de (sonradan İstanbul Şehir Tiyatrosu) sahneye kondu. *Benerci Kendini Niçin Öldürdü?*'de Sühulet Kütüphanesi'nce yakında yayımlanacağı duyurulan *Gece Gelen Telgraf* nedense 1933 yılı başında Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi'nce yayımlandı. Kitabın kapağı ile üçüncü sayfasında 1932 tarihi vardı, ama sondaki beş şiiirin altına 1933 tarihi konmuştu. Anlaşılan bu kitap basıma hazırlanırken birtakım tedirginlikler yaşanmıştı.

Gece Gelen Telgraf yayımlandıktan bir süre sonra iki dava açıldı. Birini 5 Mart 1933'te kitabı toplanan İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, "halkı rejim aleyhine kışkırtmak"tan, sırasıyla yazar Nâzım Hikmet'e, yayımcı Ahmet Halit'e, basımevi sahibi Ali Beye karşı; öbürünü ise, 9 Mayıs 1933'te, yapıtta yer alan "Hiciv Vadisinde Bir Tecrübe Kalemiye" adlı yergide "kendisine ve pederine hakaret ettiği" gerekçesiyle Süreyya Paşa, Nâzım Hikmet'e karşı açmışlardı.

Oysa şair *Gece Gelen Telgraf* toplandıktan iki hafta kadar sonra, 22 Mart 1933'te, gizli örgüt kurmak, üç kentte, İstanbul, Bursa, Adana'da, duvarlara devrim bildirileri yapıştırarak, kitapçıklar dağıtarak komünizm propagandası yapmaktan tutuklanmış, bir süre İstanbul'da sorgulanmış, bu arada öbür davalarının duruşmalarında bulunmuş, ama arkasından, yargılanmak üzere, 1 Haziran 1933'te, Bursa'ya gönderilmişti.

İdam talebiyle başlayan dava 31 Ocak 1934'te 5 yıl hapis kararıyla son buldu. Temyiz bu kararı bozduysa da Bursa Mahkemesi 4 yıla indirerek hapis kararında direndi.

Cumhuriyet'in onuncu yılında çıkarılmış olan bağışlama yasasıyla bu cezanın 3 yılı indirilince geriye bir yıl kalıyordu. Oysa Nâzım Hikmet bir buçuk yıldır tutukluymuştu. Böylece 6 ay alacaklı olarak cezaevinden çıkıp İstanbul'a geldi.

1930'da tanışıp 1931'de evlenmeye karar verdiği halde kovuşturmalar, tutuklamalar yüzünden buna olanak bulamadığı Piraye Altınoğlu ile 31 Ocak 1935'te evlendi.

Nâzım daha önce de Sovyetler Birliği'nde iki kez evlenmişti : Birincisi orada görevli bir Türk ailesinin kızı olan Nüzhet Hanım ile kısa bir evlilikti, ikincisi ise bir Rus kızı olan Dr. Lena ile memleket hasreti yüzünden sona eren bir evlilik...

Piraye Altınoğlu'nun ise ilk kocasından iki çocuğu vardı. Bu evlilikle Nâzım Hikmet dört kişilik bir ailenin sorumluluğunu yüklenmiş oluyordu.

Geçimini sağlamak için "Akşam" gazetesinde Orhan Selim takma adıyla fıkralar yazmaya başladı. Gene takma adlarla gazetelerde tefrika edilmek üzere romanlar yazdı.

Bir yandan da İpek Film Stüdyosu'nda senaryo yazarlığı, dublaj yönetmenliği, film yönetmenliği gibi çeşitli işler yapmaktaydı.

1935'te *Taranta Babu'ya Mektuplar* adlı şiir kitabını yayımladı, *Unutulan Adam* adlı oyunu Darülbedayi'de sahneye kondu.

1936'da *Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı* adlı şiir kitabı ile *Alman Faşizmi ve Irkçılığı* adlı çeviri derlemesi yayımlandı.

II. Dünya Savaşı öncesinde sağcı ve solcu yazarlar arasındaki gerginlik son haddine varmıştı. Basın organlarında karşılıklı suçlamalar birbirini izliyordu. 1936 sonunda bildiri dağıtmak suçlamasıyla on iki kişiyle birlikte gene tutuklanan Nâzım Hikmet, 1937 nisanında duruşmaların tutuksuz yapılmasına karar verilmesi üzerine serbest bırakıldı. Bu davadan beraat etmesinden kısa bir süre sonra ise, İpek Sineması'nda resmi giysili bir Harp Okulu öğrencisinin kendisiyle konuşmaya çalışması üzerine, bir provokasyonla karşı karşıya olduğuna kesinlikle inanan şair, Emniyet Birinci Şube'ye telefon ederek : "Yapmayın, ben burda çocuklarımın ekmek parası için didinip duruyorum, siz hâlâ benim peşimdesiniz!" gibi sözler etti.

Aynı öğrenci bir süre sonra evine geldi. Birtakım sorular soran bu genci şair ayaküstü verdiği CHP politikasına uygun yanıtlarla başından savdı.

17 Ocak 1938 gecesi akrabası olan Celâleddin Ezine'nin evinde otururlarken gelen polislerce tutuklanıp kısa bir süre İstanbul Tevkifhanesi'nde bekletildikten sonra, Nâzım Hikmet Ankara'ya Harp Okulu Komutanlığı Askeri Mahkemesi'ne gönderildi. Kesinlikle beraat edeceğini umduğu bu dava, 29 Mart 1938'de "askeri kişileri üstlerine karşı isyana teşvik" suçuyla 15 yıl ağır hapse mahkûm edilmesiyle sonuçlandı. 28 Mayıs 1938'de temyiz bu cezayı onayladıktan sonra, Ankara Cezaevi'nden alınarak İstanbul'da Sultanahmet Cezaevi'ne getirildi, kısa bir süre sonra da, haziran ayı sonlarına doğru, Donanma Komutanlığı'ndan gelen görevliler onu alıp kelepçeli olarak Köprü Kadıköy iskelesinden bir motorla Adalar açıklığında bekleyen Erkin gemisine götürdüler. Önce bir ayak yoluna, sonra sintine ambarına kapatıldı.

Bu kez de Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde yargılanacaktı. 10 Ağustos 1938 günü başlayan davada, on dokuz gün sonra, 29 Ağustos 1938'de, "askeri isyana teşvik"ten, 20 yıl ağır hapse mahkûm oldu. İki cezası birleştirilince 35 yıl tutuyordu. Mahkeme bunu çeşitli gerekçelerle 28 yıl 4 aya indirerek karara bağladı.

29 Aralık 1938'de, Askeri Yargıtay'dan gelen onay, son umutları da boşa çıkardı.

1 Eylül 1938'de İstanbul Tevkifhanesi'ne, 1940 şubatında Çankırı Cezaevi'ne, aynı yıl aralık ayında da Bursa Cezaevi'ne gönderildi.

Bu cezaevlerinde toplam 12 yıl kalan Nâzım Hikmet yayımlama olanağı bulunmadığı halde sürekli olarak şiir yazdı. Cezaevlerinde tanıştığı, Türk halkının güç koşullar altında yaşayan, yoksul, acılı kişileriyle dostluklar kurdu. *Dört Hapisaneden; Kuvâyi Milliye; Piraye İçin Yazılmış Saat 21-22 Şiirleri; Piraye'ye Rubailer; Memleketimden İnsan Manzaraları; Ferhad ile Şirin; Yusuf ile Menofis* gibi yapıtlarını bu insanlara okuyup eleştirilerini aldı.

İkinci Dünya Savaşı sona erince, 1946 başlarında, siyasal havanın görece yumuşadığı düşüncesiyle, suçsuz olduğunu belirterek, yapılan "adli hata"nın düzeltilmesi için, daha önce de birkaç kez yaptığı gibi, Büyük Millet Meclisi'ne bir dilekçe ile başvurduysa da bundan bir sonuç elde edemedi.

1949 ortalarına doğru Ahmet Emin Yalman'ın "Vatan" gazetesinde yazdığı bir dizi yazı ve gazetenin avukatı Mehmet Ali Sebük'e yaptırdığı on yazıdan oluşan bir inceleme sonucunda, kamuoyunda Nâzım Hikmet'in bir "adli hata" yüzünden cezaevinde olduğu görüşü ağırlık kazandı. Ankara'da avukatlar, İstanbul'da aydınlar topluca imzaladıkları dilekçelerle cumhurbaşkanına başvurdular. Yurt dışında da sanatçıların, hukukçuların öncülüğü ile benzer girişimler yapıldı. Bu arada Birleşmiş Milletler Örgütü'nün danışma organlarından olan Uluslararası Hukukçular Derneği 9 Şubat 1950'de Nâzım Hikmet'in serbest bırakılması dileğiyle Büyük Millet Meclisi başkanına, milli savunma ve adalet bakanlarına birer mektup gönderdi.

Bütün bu girişimlerden bir sonuç alınmadığını gören Nâzım Hikmet 8 Nisan 1950'de açlık grevine başladı. Kalbinden, karaciğerinden rahatsız olduğu bilindiğinden, Ankara'dan gelen emirle, hemen ertesi gün İstanbul'a getirilerek önce Sultanahmet Cezaevi revirine, sonra da Cerrahpaşa Hastanesi'ne yatırıldı. Onun açlık grevi kararı almasını önleyemeyince, doğru Ankara'ya gitmiş olan avukatı Mehmet Ali Sebük, ilgililerle yaptığı ilk görüşmelerden sonra Nâzım Hikmet'e bir telgraf çekerek, serbest bırakılması için çareler arandığını, iki kez Başbakan Yardımcısı Nihat Erim'le, iki kez Adalet Bakanı Fuat Sirmen'le, üç kez Cezaevleri Genel Müdürü Sakıp Güran'la konuyu ayrıntılarıyla konuştuklarını, ertesi gün de Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kendisini kabul edeceğini, bu durumda açlık grevini şimdilik ertelemesi gerektiğini bildiriyordu. Nâzım Hikmet bunun üzerine avukatının isteğine uyarak 10 Nisan 1950 sabahı açlık grevini erteledi.

"Vatan"daki yazılarıyla ortada bir "adli hata" olduğunu açıkça kanıtlamış bulunan Mehmet Ali Sebük, bütün ilgililerle olduğu gibi, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile de çok olumlu geçen bir konuşma yaptı. Artık her şey işin ne yolla çözüleceğini beklemeye kalmış gibi görünüyordu.

Nâzım açlık grevini erteleyince Cerrahpaşa Hastanesi'nde muayeneden geçirilip sağlıklı olduğu saptanarak önce eşyalarını almak üzere Sultanahmet Cezaevi'ne, oradan da Üsküdar Paşakapısı Cezaevi'ne götürüldü.

Ne var ki Cerrahpaşa Hastanesi'nin verdiği rapor yeterince açık değildi. Şairin sağlık durumu açısından serbest bırakılmasına karar verilemiyordu. On gün kadar bekledikten sonra, Mehmet Ali Sebük, 22 Nisan 1950'de, Adalet Bakanlığı'na bir dilekçe vererek Nâzım Hikmet'in serbest bırakılıp bırakılmayacağını sormak gereğini duydu. Ne bekleniyordu? İstanbul Cumhuriyet Savcılığı Cezaevi doktorunun, Bursa Hastanesi doktorlarının, Cerrahpaşa Hastanesi doktorlarının verdikleri raporları tutarlı görmeyerek Adli Tıp Meclisi'ne göndermişti. Adli Tıp Meclisi'nden gelen yanıt şöyleydi :
"Üç ay müddetle bir hastanede tedavisine devam edilmesi ve bu müddetin sonunda alınacak neticeye göre muamele ifası lüzumlu görülmüştür."
Ama bu rapora bile uyulmuyordu. Günler Üsküdar Paşakapısı Cezaevi'nde beklemekle geçiyordu. Hiçbir şey yapıldığı yoktu.

2 Mayıs 1950 sabahı Nâzım Hikmet yeniden açlık grevine başladı. Vasisi Avukat İrfan Emin Kösemihaloğlu hem ilgililere durumu bildiren bir dilekçe yazdı, hem de Ankara'ya giderek Adalet Bakanı'yla görüştü. Şair bu kez ölüncüye ya da serbest kalıncaya kadar grevi sürdürmeye kararlıydı. Günde dört beş bardak su ile bol bol sigara içiyor, ama hiçbir şey yemiyordu. İlk üç sabah cezaevi bahçesinde beden hareketleri yapmış, gün boyunca gazete, kitap okumuştü. Dördüncü günden sonra ise iyice bitkinleştiği, yataktan çıkmak, konuşmak bile istemediği görüldü. 9 Mayıs 1950 günü cezaevinden ambulansla Adli Tıp Müdürlüğü'ne götürüldü. Üç saat süren bir muayene sonucu doktorlar tam teşekküllü bir hastanede gözetim altında kalması gerektiğine karar verdiler. Cerrahpaşa Hastanesi'nde tek kişilik bir odaya yatırılmak istendi. Ama Nâzım Hikmet'in, "Ben kobay değilim, hakkımın verilmesi için açlık grevi yapıyorum. Greve cezaevinde devam edeceğim," diye diretmesi üzerine, hastane yetkilileri bu isteği bir tutanakla saptayıp imzasını aldılar. Gene Üsküdar Paşakapısı Cezaevi'ne götürüldü.

Bu arada, yurt içinde, yurt dışında, gösteriler, toplantılar birbirini izliyor, bildiriler dağıtılıyor, olaylar yaşanıyor, imzalar toplanıyor, "Nâzım Hikmet" adında iki sayfalık bir gazete çıkarılıyor, ilgililere sürekli mektuplar yazılıyordu.

Nâzım Hikmet açlık grevinin on ikinci gününde sekiz kilo kaybetmiş, çok kötü duruma düşmüştü. Hemen Cerrahpaşa Hastanesi Cerrahi Kliniği'ne kaldırılarak kendisine serum takıldı. Daha sonra da Verem Pavyonu'ndaki tek kişilik bir odaya yatırıldı. On altıncı güne gelindiğinde, artık yaşamının "tıbbi müdahalelerle" uzatılmakta olduğu söyleniyordu. Bu durum başvuruların yönünü birdenbire değiştirdi.

Bu kez dostlarından, sevenlerinden Nâzım Hikmet'e telgraflar, mektuplar yağmaya başladı.

Açlık grevini sürdürüyordu, ama Büyük Millet Meclisi beklenen genel bağışlama yasasını görüşmeden tatile girmişti. 14 Mayıs 1950'de ise yeniden seçim yapılacaktı. Seçimlerin sonucu alınıp yeni hükümet kurulana kadar greve ara vermeliydi. Yüzlerce telgrafın, mektubun yanı sıra, topluca imzalanmış dilekçeler de geliyordu. Nâzım Hikmet 19 Mayıs 1950 Cuma günü saat 17:03'te, kendisine gelen mektupları coşkuyla okuyan vasisi Avukat İrfan Emin Kösemihaloğlu'na, açlık grevine son verdiğini bildirdi.

Çok hırpalanmıştı. Hastanede doktorların yakın denetimi altında bile sağlığının düzelmesi oldukça uzun sürdü. Serbest bırakıldığı tarihe kadar, iki aya yakın bir süre Cerrahpaşa Hastanesi'nde kaldı.

14 Nisan 1950 seçimlerini kazanan Demokrat Parti'nin çıkardığı bağışlama yasası, Büyük Millet Meclisi'nde tartışılırken, Nâzım Hikmet'in bağışlanmaması için, çok tatsız, çok üzücü konuşmalar yapıldı. Sonuçta gergin bir ortamda çıkarılan yasa onu doğrudan bağışlamıyor, yalnızca cezasının üçte ikisi indirilenler kapsamına alıyordu. 12 yıl 7 ay yatmıştı. 28 yıl 4 aylık cezasının geri kalanı bağışlanıyordu. 15 Temmuz 1950'de, Cerrahpaşa Hastanesi'nde, artık serbest olduğu kendisine avukatlarınca bildirildi.

Nâzım Hikmet cezaevindeki son iki yılına girerken görüşmeci gelen dayı kızı Münevver Berk'e âşık olmuştu. Cezaevinden çıkınca karısı Piraye'den ayrıldı. Kadıköy'de, önce annesinin Cevizlik'teki evinde, sonra bir apartman katında Münevver Hanımla yaşamaya başladı. Gene İpek Film Stüdyosu'nda çalışıyordu. 26 Mart 1951'de, bir oğulları oldu. Adını Mehmet koydular.

Gerçi cezaevinden çıkmıştı, ama polisçe sürekli izleniyordu. Evinin önünde hep bir cip bekliyor, nereye gitse polisler de arkasından geliyorlardı. Kitaplarını yayımlatma, oyunlarını oynatma olanağını bulamayacağı anlaşılıyordu. Kuvâyi Milliye'nin yayın hakkını alan bir yayınevi çıkmışsa da, kitap bir türlü yayımlanmıyordu. Bu sırada Kadıköy Askerlik Şubesi'ne çağrıldı. Askerliğini yapmamış olduğu, hemen sevk edilmesi gerektiği bildirildi. Bahriye Mektebi'ni bitirdiğini, güverte subaylığı yaptığını, hastalanarak çürüğe çıkarıldığını söylemesi üzerine elinden bir dilekçe alınarak serbest bırakıldı. Birkaç ay sonra tekrar şubeye çağrılarak kendisine Sivas'ın Zârâ ilçesine gitmeye hazırlanması söylendi. İsteği üzerine Haydarpaşa Hastanesi Sağlık Kurulu'na gönderildi. Kurula on ay önce Cerrahpaşa Hastanesi'nden aldığı, kalbinden, ciğerlerinden rahatsız olduğunu gösteren raporları sunduysa da askerliğini engelleyecek bir durumu olmadığı kararına varıldı. Bu arada bir doktor kulağına bu işin sonunu iyi görmediğini fısıldadı. Şubeden hazırlıklarını yapmak için bir haftalık izin aldı.

17 Haziran 1951 sabahı, askerlik işini düzeltmek amacıyla Ankara'ya gideceğini söyleyerek evden ayrılan Nâzım Hikmet'in 20 Haziran 1951'de Romanya'ya vardığı Bükreş Radyosu'ndan öğrenildi. Sonradan yazılanlara göre, akrabası olan Refik Erduran'ın kullandığı bir sürat motoruyla İstanbul Boğazı'ndan Karadeniz'e açılmış, Bulgaristan sahillere çıkmayı amaçlarken, yolda rastladığı bir Rumen şilebiyle Romanya'ya gitmişti. Oradan Moskova'ya geçmesi üzerine, Nâzım Hikmet, 25 Temmuz 1951'de, Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığından çıkarıldı. Münevver Hanım ile oğlu Mehmet ise polisçe yakından izlenmeye devam edildiler. Yurt dışına çıkmalarına ise kesinlikle izin verilmedi.

Dışarda birçok uluslararası kongreye katılan, çeşitli ülkelere yolculuklar yapan Nâzım Hikmet büyük bir ün kazandı. Yapıtları çeşitli dillere çevrildi. Pek çok kitabı yayımlandı. Ama gittiği ülkenin artık gençliğindeki o coşkulu, geleceğe umutla bakan Sovyetler Birliği olmadığını kısa sürede anlamıştı. Dergilerde Mayakovski'den söz edilmiyor, Meyerhold'un, Tairov'un adları bile anılmıyor, eski dostlarından kimi sorsa, "Bilmem, nicedir görmedik," yanıtını alıyordu. Şiirlerinin çevirilerinde anlamı değiştiren yanlışlar bulunması canını sıkıyordu. Nâzım Hikmet'in özellikle sanat yapıtlarında Stalin'e dönük içi boş, anlamsız yüceltme sözlerinin yinelenip durmasını yadırgadığını söylemesi uyarılmasına neden olmuştu. Ayrıca böyle bir pot kırmaması için, onun Stalin yerine Malenkov'la görüştürüldüğü söylenir.

Moskova'ya 1951 temmuzunda ulaşan Nâzım Hikmet, ağustosta, Fadeyev'le birlikte, Berlin'de Dünya Gençlik Festivali'ne katıldı.

Eylül'de Bulgaristan'a gitti. Orada Fahri Erdinç'le, cezaevi arkadaşı Betoven Hasan'la karşılaştı. Türklerin köylerini dolaştı, sorunlarını dinledi, bol bol Türkçe konuştu.

1-6 Aralık 1951'de, gene Fadeyev'le Viyana'da yapılan Dünya Barış Kongresi'ne gittiler. Orada Aragon'la, Frédéric Joliot-Curie'yle tanıştı, öldüğünü sandığı, KUTV'dan arkadaşı Çinli devrimci Emi Siao (Sİ-YA-U) ile karşılaştı. Arkasından Prag'a giderek Uluslararası Barış Ödülü aldı.

Sovyetler Birliği'nin desteklediği Dünya Barış Konseyi'nin etkinliklerinde önemli bir rol oynamaya başlamıştı.

25 Haziran 1952'de Asyalı üyelerin toplantısına katılmak üzere Pekin'de; 1-5 Temmuz 1952'de Kore Savaşı'na karşı bir toplantıya katılmak üzere Berlin'deydi. Amerikan emperyalizminin kıskırttığı bu savaşa Türk hükümetinin asker göndermesini kınıyor, Kore'de halkımızın Amerikalılar için kan dökmesine neden olanlara karşı konuşmalar yapıyordu.

5 Ekim 1952'de bir barış toplantısı için gene Viyana'ya gitti. Bu toplantının açılış konuşmasını yaptı.

12-19 Aralık 1952 tarihleri arasında ise bir kez daha Viyana'da bir araya gelindi. Bu çok büyük toplantıda seksen üç ülkeden 1700 delege vardı. Burada açılış konuşmasını yapan Frédéric Joliot-Curie'den, Aragon'dan başka, Jean-Paul Sartre, Pablo Neruda, Diego Rivera, Arnold Zweig da vardı.

1952 yılı sonunda Nâzım Hikmet artık Dünya Barış Konseyi'nin yönetici kadrosundaydı. Çok çeşitli kentlerde toplantılara katılıyor, bu arada Varşova'ya da gidiyordu. Polonyalılarla arası son derece iyiydi. Elinde belirli bir ülkenin vatandaşı olarak sürekli bir pasaportu bulunmadığını gören, ayrıca büyük dedesi yoluyla Polonyalı Borzenski ailesinden geldiğini öğrenen dostları, ona bir Polonya pasaportu çıkardılar. Böylece Nâzım Hikmet büyük dedesinin soyadıyla Polonya vatandaşlığına kabul edilmiş oldu : Nâzım Hikmet Borzenski.

Dünya Barış Konseyi'nin eylemleri aralıksız sürüyor, gittikçe daha büyük kalabalıkların ilgisini çekiyordu.

22-29 Haziran 1955'te Helsinki'de yapılan Dünya Barış Toplantısı'na doksan ülkeden 2000 delege geldi. Nâzım Hikmet bu toplantıda Türk delegesi olarak söz aldı. Toplantı sonunda bir kez daha Dünya Barış Konseyi'nin yönetici kadrosuna seçildi.

6 Ağustos 1955'te Japonya'nın Hiroşima kentinde öğrencilerle ev kadınlarının düzenlediği Dünya Barış Konferansı ise soğuk savaş çerçevesinde komünist propagandası filan diye küçümsenecek gibi değildi. Hiroşima'ya atom bombasının atılışının onuncu yıldönümüydü. Nükleer araştırmalara karşı bütün dünyadan 33 milyon imza toplanmıştı. Nâzım Hikmet bu toplantıda bir barış delegesi konumunun ötesinde, dünyanın en büyük şairlerinden biri olarak alkışlandı.

1956'da, sekiz ay kadar, "özgürlükçü komünizmin örneği" olarak gördüğü Polonya'da kaldı, öbür toplumsalca ülkelere oradan gidip geldi. Dünya Barış Konseyi'nin yönetici kadrosunda olması sürekli yolculuklara çıkmasını gerektiriyordu.

Sovyetler Birliği'nin soğuk savaş adına ağırlık verdiği barış propagandası (ki karşıtları buna barış saldırısı diyorlardı) tartışılmayacak bir doğruya dayandığı için, Nâzım Hikmet'in büyük bir içtenlikle katıldığı bir etkinlik olmuştu.

Böyle bir propagandaya siyasal kaygılarla girilirse de, onun bir şair olarak şiirlerinde aynı propagandayı yapacağı, barışı savunacağı kuşku duyulamayacak bir gerçektir. Katıldığı toplantılarda, yaptığı konuşmalarda kendi düşüncelerini söyledi. Bir propagandacı değil, içtenlikle duygularını ortaya vuran bir şair olarak görüldü.

Bu yıllarda yazdığı savaş karşıtı, nükleer silahlar karşıtı şiirleri bestelenerek, Paul Robeson gibi Pete Seeger gibi dünyaca ünlü şarkıcılarca söylendi.

Nâzım Hikmet Sovyetler Birliği'nde komünizmin geçirdiği gelişmelerden, proletarya adına başlatılan diktatörlüğün bir kişi diktatörlüğüne dönüşmesinden çok tedirgin olmuştu. Düşüncelerini açık açık söylemekten çekiniyor, susuyor, zor durumda kalırsa başına bir şey gelmemesi için inanmadığı sözler ediyor, ama yeri geldikçe güvendiği arkadaşlarına bu tedirginliğini yumuşak bir dille aktarıyordu.

Örneğe, 1951 yılında, İlya Ehrenburg'a şöyle demişti :

"Stalin Yoldaş'a büyük bir saygım var, ama onu güneşe benzeten şiirler okumaya dayanamıyorum, bu yalnız kötü şiir değil, kötü duyarlık."

Aslında bir konuk olarak bulunduğu Sovyetler Birliği'nde Stalin'den korkmaması olanaksızdı. Ayrıca çevresindeki katı komünistlerin tepkilerinden de çekiniyordu. Özgürlükçü davranışları, birtakım uygulamaları eleştirisi zaten göze batmakta, arada bir yakınlarınca uyarılmaktaydı. Bir iki kez de sorumlu kişilerce uyarılmıştı. Kulağına, disiplinsiz davranışlarını sürdürürse, yemeklerine katılan ilaçlarla yavaş yavaş zehirlenebileceği, ya da bir kazaya kurban gidebileceği gibi dedikodular da geliyordu.

5 Mart 1953'te Stalin ölünce Yazarlar Birliği önde gelen şairlerden bu acı olayı yansıtan şiirler yazmalarını istedi.

Nâzım Hikmet de bir şiir yazdı, ama Stalin'i her şeyin üstüne çıkarıp tek başına putlaştırmayan, Marx, Engels, Lenin'le birlikte, devrimin içindeki yerine koyarak anan bu şiir, sonuçta halkın birliğinin önemini vurguluyordu.

1956 martındaki Yirminci Kongre'de, Kruşçev'in inanılmaz açıklamalarıyla Stalin'in cinayetleri ortaya döküldüğünde ise, Nâzım Hikmet, bunu Lenin'in geri dönüşü olarak değerlendiren "Yirminci Kongre" adlı şiirini yazdı.

1956 eylülünde ağır bir zatürree geçirdi. 3 Kasım 1956'dan 27 Temmuz 1957'ye kadar, Çekoslovakya'daki Yasenik Sanatoryumu'nda dinlendi.

1957'den sonra, Yazarlar Birliği adına Sovyetler Birliği'nin doğudaki ülkelerine yolculuklar yapmaya başladı. Stalin'in büyük kıyım uyguladığı bu bölgede Türkçe konuşan halklar vardı. Buralarda gerçek dostlar kazanan Nâzım Hikmet, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan'da gördüklerinden, dinlediklerinden çok rahatsız oldu.

Stalin döneminin ağır bir eleştirisi olan İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu? adlı oyunu, 11 Mayıs 1957 günü Moskova Yergi Tiyatrosu'nda sahneye kondu. Bir tek gece oynandıktan sonra yasaklandı. Bu olay Nâzım Hikmet'i çok üzdü. Bayağı bunalıma girdi. İntihar etmeyi bile düşündü. Moskova'da Stalin döneminin baskısı hâlâ duyuluyor, katı komünistler, özgürlükçü komünistlerin önünü kesmek istiyorlardı. Ama bu oyun daha sonra başka tiyatrolarda, Riga'da, Çekoslovakya'da, Bulgaristan'da vb sahnelendi.

Nâzım Hikmet 1958 mayısını Dino'larla birlikte, Münevver Andaç'ın genç kızlık yıllarının kenti Paris'te, ona gönderme yapan şiirler yazarak geçirdi. Cezaevindeyken yazdığı şiirlerde onu andığı gibi "Gülüm" diyordu, "Paris'te kimi gördün?" sorusunu, "Genç kızlığımı Mimi'nin," diye yanıtlıyordu. Oysa 1955 yılı sonlarından beri yeni bir sevda fırtınası yaşamaktaydı. Vera Tulyakova adında genç bir kadına âşık olmuş, onu Moskova'da bırakarak gelmişti. "Sensiz Paris" derken kimin özlemine çektiğini anlamak kolay değildi.

Nâzım Hikmet 1958 haziranında ise Leipzig'e giderek Bizim Radyo'da çalışan Sabiha Sertel, Zekeriya Sertel, Yıldız Sertel'le buluştu. Türkiye'den tanıdığı insanlarla bir araya gelmek ondaki dinmek bilmez memleket özleminin acısını biraz olsun hafifletiyordu.

Münevver ile Mehmet'i İstanbul'da bırakıp gurbete çıkmalı yedi yıl olmuştu. Oğlu fotoğraflarda büyüyordu. Ülkesinin insanlarıyla buluşmak onlarla buluşmak gibiydi.

Ama Türkiye'den ayrıldığı 1951 haziranından beri karısına duyduğu ardı arkası kesilmez özlem, Nâzım Hikmet'in başka kadınlarla ilişki kurmasına engel olmamıştı.

1952'de göğsündeki ağrılar yüzünden yatırıldığı Barvikha Sanatoryumu'nda üç ay kadar kalmış, burada kendisine âşık olan Galina Grigoryevna Kolesnikova adında çok genç bir doktor kıza yakınlık duymuştu. Hastaneden çıkınca birlikte yaşamaya karar vermelerini Yazarlar Birliği'nin de uygun görmesiyle, Dr. Galina şairin özel doktoru olarak görevlendirilmişti.

Bu özel doktor gece gündüz Nâzım Hikmet'le ilgileniyor, evini çekip çeviriyor, ilaçlarını veriyor, yemeklerini düzenliyor, dinlenmesini ayarlıyor, yolculuklara birlikte gidiyordu. Şair yıllarca süren bu yakın ilginin birkaç kez kendisini ölümden döndürdüğünü söylerdi.

Dr. Galina onun evli olduğunu, karısını sevdiğini biliyordu. Münevver Andaç'ın çıkıp gelmesine hazırlıklıydı. Bir gün bu iş olursa şairi karısına bırakıp köşesine çekilecekti. Ama bambaşka bir olay yaşandı.

1955 yılı sonlarına doğru, Soyuz Multifilm Enstitüsü'nden Arnavut giysileri konusunda bilgi almak üzere Nâzım Hikmet'i görmeye gelen Valentina Brumberg'in yanında, Vera Tulyakova adında genç bir kadın yardımcı vardı. Bursa'da 1948 yılı sonunda yaşanan olay bir çırpıda tekrarlanıverdi. Şair gene yaşamında "ilk defa" âşık oluyordu. Ama bu kez gönül verdiği genç kadının evli olduğunu, bir de kızı bulunduğunu bir yıl sonra öğrenecekti.

Elinde çikolatalar, çiçeklerle, Arnavut giysileri konusunda daha fazla bilgi vermek için, Soyuz Multifilm Enstitüsü'ne sık sık gitmeye başladı.

Sevdalandığı genç kadının savaşta ölmüş olan babasından altı yaş daha büyüktü.

Çevrelerindeki bir başlangıçta bir şakalaşma gibi baktıkları ilişki gittikçe ciddileşiyordu.

Ne var ki 1956 eylülünde geçirdiği ağır zatürree Nâzım Hikmet'i uzun süre Moskova'dan uzak kalmak zorunda bıraktı.

3 Kasım 1956'dan 27 Temmuz 1957'ye kadar, dokuz ay, Çekoslovakya'daki Yasenik Sanatoryumu'nda sağlığına kavuşmayı beklerken gene de aklı hep Moskova'daydı.

Vera Tulyakova ayrıldıkları gün ona bu işi daha ileri götürmek istemediğini, dönüşte ilişkilerini sona erdirmeleri gerektiğini söylemişti, ama tam tersi oldu.

27 Temmuz 1957'de Moskova'da buluşur buluşmaz hemen bir ortak iş yaratıp Sevdalı Bulut'un senaryosu üstünde birlikte çalışmaya başladılar. Senaryo kabul edilince arkasından filmin çekimi sırasındaki beraberlik geldi.

Ama Nâzım Hikmet yolculukları yüzünden ikide bir Moskova'dan ayrılmak zorunda kalıyordu. 1957 yılı sonunda bir ay Bakû'deydi, 1958 ocağından nisanına kadar Varşova'da, Mayıs'ta Paris'te, haziranda Leipzig'deydi Ağustos sonunda Moskova'ya dönünce Vera Tulyakova'ya birlikte bir oyun yazmayı önerdi. Yazılması 1959 boyunca süren oyun 1960 başında Yermalova Tiyatrosu'nda sahnelenirken, ikisi de artık yaşamlarını birleştirmeye karar vermişlerdi.

Nikâhlı olmadıkları için, Nâzım Hikmet'in, Münevver Andaç'tan boşanması herhangi bir işlem gerektirmiyordu. Sekiz yıldır birlikte olduğu Dr. Galina'ya ise Peredelkino'daki daçasını, 1957 model Volga limusin otomobilini,

eşyalarını, televizyon, radyo, teyp, nesi varsa, kitaplarını, tablolarını, her şeyisini, noterde kâğıt imzalayarak devretti. Kendisine yalnızca Moskova'daki apartman dairesini bırakmıştı.

Bunun üzerine Vera Tulyakova'yla birlikte Bakü'ye gidip Kafkaslar'ın kuzeyindeki bir tatil merkezi olan Kislovodsk'ta üç ay baş başa kaldılar. Nâzım Hikmet çok mutluydu, ama her an da bu mutluluğu yitireceğinin korkusuyla tedirgindi. Gittikçe daha fazla kıskanmaya başladığı genç kadınla evlenmek, onu kendisine bağlamak istiyordu.

Yoksa geçirdiği kıskançlık bunalımları hiç sona ermeyecekti.

Moskova'ya dönüşlerinden bir süre sonra Vera Tulyakova kocasından ayrıldı, ama kızını babasına bırakmak zorunda kaldı.

18 Kasım 1960'ta Nâzım'la genç kadın nikâhlandılar.

Münevver Andaç ile Mehmet konusunda ne düşüneceğini Nâzım Hikmet de pek bilemiyor, örneğe 17 Temmuz 1959'da, Vera Tulyakova'yla diz dize çalışırken, "İki Sevda" adlı şiirine, "Bir gönülde iki sevda olamaz / yalan / olabilir" diye başlıyordu.

1961 nisanında şair Paris'e ikinci kez gittiğinde yanında karısı Vera da vardı. Bu yolculuk bir balayı niteliğindedi. Paris'te kırk gün kaldılar.

Mayısta Nâzım Hikmet oradan yalnız olarak Dünya Barış Komitesi adına Fidel Castro'ya Barış Ödülü vermek üzere Küba'ya gitti.

Paris'ten ayrılmadan önce, İtalya'nın Barış Konseyi delegelerinden Joyce Salvadori Lussu ile karşılaşmıştı. 1958 haziranında Stockholm'de yapılan Barış Konferansı'nda tanıştığı Lussu, onun aşk şiirlerine hayran olmuştu, ama, Piraye ile Vera'yı bilmiyor, bütün bu şiirleri Türkiye'den dışarı bırakılmayan karısı için yazdığını sanıyordu. 1960 haziranında İstanbul'a gidince Münevver Andaç'la tanışmak olanağını buldu. Evine konuk olduğu, iki çocuğuyla tek başına verdiği yaşam savaşımını ayrıntılarıyla öğrendiği, pek beğendiği bu kadını çocuklarıyla birlikte Türkiye'den kaçırmayı aklına koydu.

İtalyan Komünist Partisi'nden olumlu yanıt alamayınca başka çareler aradı. Kendince birtakım planlar yaptı. O günlerde eyleme geçmeyi düşünüyordu.

Paris'te Nâzım Hikmet'le karşılaştığında söyledi ona karısıyla çocuğunu Türkiye'den kaçıracağını. Nâzım sevindi, ama pek inanmadı.

1961 temmuzunda zengin bir işadamı olan Carlo Guilluni, yatıyla turistik bir yolculuğa çıkmış havasında, Ege'deki Türk limanlarını dolaşıp bol bol para harcayarak sonunda Ayvalık'a demir attı. Bu arada Joyce Lussu İzmir'de yattan ayrılıp uçakla İstanbul'a gitmiş, karşı kaldırımdaki cipte bekleyen polisleri atlatarak Münevver Andaç ile iki çocuğunu Ayvalık'a getirmeyi başarmıştı. Onlar gelir gelmez yat hemen demir alıp Yunanistan'ın Midilli adasına yöneldi. Karanlıkta oldukça tehlikeli bir deniz kazası geçirdilerse de, Yunanlı balıkçılarda kurtarılarak sonunda Atina'ya ulaştılar.

Ağustos başında Münevver Andaç, Renan, Mehmet Polonya'daydılar.

Nâzım Hikmet Küba'dan yeni dönmüştü.

Varşova'daki buluşmaları pek içten olmadı. Nâzım onları havaalanında karşılamadı, ertesi gün kaldıkları otelin lokantasına geldi. Münevver ikinci bir kadının varlığını biliyordu, Nâzım evlendiğini ona yazmıştı, ama kocası olarak gördüğü kişinin başka bir kadınla evlendiğini yeni öğrenmiş gibi davranmayı içine düştüğü durum açısından daha uygun buldu. Son zamanlardaki mektuplaşmalarında birtakım tatsızlıklar yaşamışlardı.

Münevver kocasının Moskova'da yıllardır bir kadın doktorla birlikte oturduğunu da biliyordu.

Nâzım ise İstanbul'dan gönderilen bir mektupla karısının kendisini aldattığı yolunda uyarılmıştı. Buna inanmak duyduğu vicdan azabını biraz olsun azaltıyordu. Tıpkı Piraye'den ayrılmaya kalktığı günlerde yaptığı gibi, hem yaşamına, hem de şiirlerine karşı ağır bir suçluluk duygusu içinde, sarılacak bir dal araması çok doğaldı.

Yeni karısı Vera da bunca olaydan sonra çok tedirgindi. Bu noktaya geldikten sonra Nâzım'ı kaybetmek istemiyordu.

Çok güç durumdaki şair ise bu iki kadını birbirinden uzak tutmazsa büyük sıkıntılar yaşayacağını çok iyi anlıyordu.

Münevver ile çocuklarını, bu arada yıllarca özlemine çektiği oğlu Mehmet'i, kendisini çok seven Polonyalı dostlarına emanet ederek Moskova'ya götürmemeye karar verdi.

Bir daire tutuldu, eşyalar alındı, Münevver Andaç'a Doğu Dilleri Fakültesi'nde bir öğretmenlik görevi bulundu.

Nâzım Hikmet 1961 eylülünde Berlin'deydi. Ayın 11'inde yazdığı "Otobiyografi"sinde, "sevdiğim kadınları deli gibi kıskandım / şu kadcarcık haset etmedim Şarlo'ya bile / aldattım kadınlarımı / konuşmadım arkasından dostlarımın" diyordu.

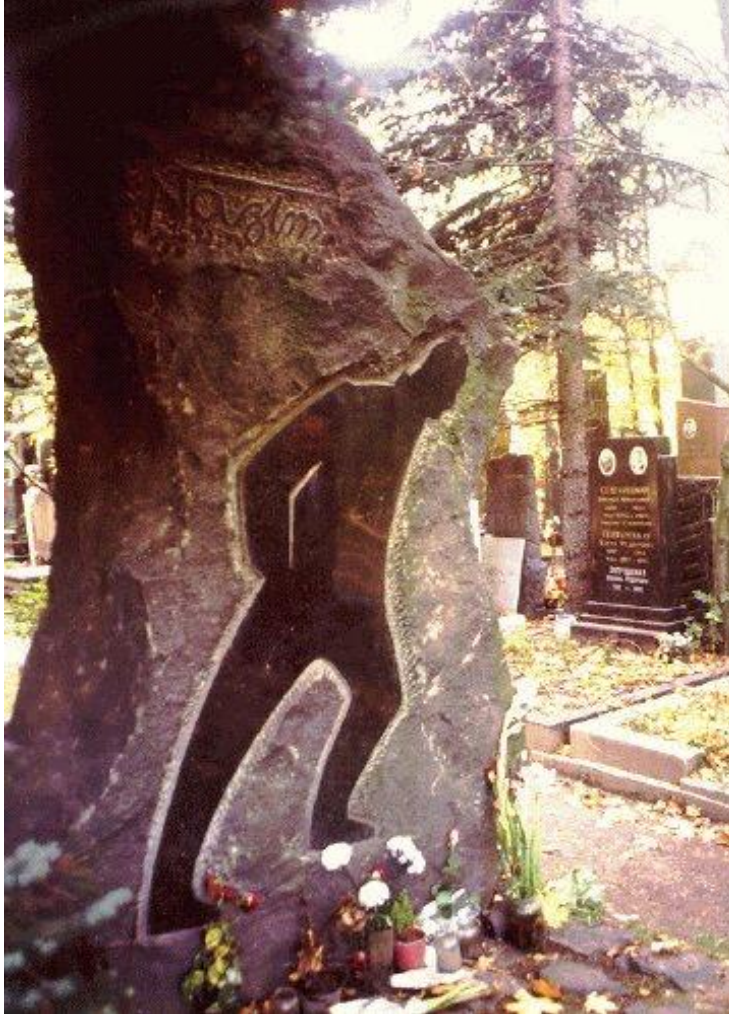
1962 ocağında Kruşçev'in aracılığıyla Nâzım Hikmet'e Sovyetler Birliği pasaportu verildi. Şubatı, Vera'yla birlikte, Asya ve Afrika Yazarlar Birliği Kongresi'ne katılmak üzere Mısır'a gittiler. Sovyetler'le gerginlik içinde olan Çinliler'in Türkiye Cumhuriyeti pasaportu taşımadığı için, Türk delegesi sayılamayacağını söyleyerek Nâzım Hikmet'e itiraz etmeleri, şairin diliyle, varlığıyla nasıl Türkiye'ye bağlı olduğunu anlatan bir konuşma yapmasına neden oldu. Ayakta alkışlanan bu konuşma onun kongreye başkan seçilmesini sağladı.

Nâzım Hikmet sağlığının gittikçe bozulmasına karşın, 1962 yılında Prag, Berlin, Leipzig, Bükreş'te yapılan toplantılara katılmaktan geri durmadı.

1962 kasımında Vera'yla birlikte gezmek, dinlenmek için İtalya'ya gittiler : Milano, Floransa, Roma. Oradan, yeni yılı Dino'larla birlikte karşılamaya, Paris'e geçtiler.

Türkler, Türk yemekleri, Türk dili en büyük dinlenme, arınmaydı şair için. Karısını ise tüketim toplumlarının göz kamaştırıcı alışveriş olanaklarıyla mutlu etti.

4 Ocak 1963'te gene Moskova'ydılar.

1963 şubatında Nâzım Hikmet Asya ve Afrika yazarlarının Tanganika'daki toplantısına katıldı.

Martta, nisanda Berlin'deydi. Nisan sonunda Moskova'ya dönünce "Cenaze Merasimim" adlı şiirini yazdı. Mayısta, oturdukları apartman dairesi temizlenip boyanırken, Staraya Ruza'daki bir daçada kaldılar.

Staraya Ruza'dan döndükten kısa bir süre sonra ise, 3 Haziran 1963 sabahı, Nâzım Hikmet bir kalp krizi sonucu Moskova'daki evinde öldü.

Yazarlar Birliği'nin düzenlediği bir törenle Novodeviçiy Mezarlığı'na gömüldü.

Davaları

[1925 Ankara İstiklal Mahkemesi Davası](#)

[1927-1928 İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi Davası](#)

[1928 Rize Ağır Ceza Mahkemesi Davası](#)

[1928 Ankara Ağır Ceza Mahkemesi Davası](#)

[1931 İstanbul İkinci Asliye Ceza](#)

[Mahkemesi Davası](#)

[1933 İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi Davası](#)

[1933 İstanbul Üçüncü Asliye Ceza](#)

[Mahkemesi Davası](#)

[1933-1934 Bursa Ağır Ceza Mahkemesi Davası](#)

[1936-1937 İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi Davası](#)

[1938 Harp Okulu Komutanlığı Askeri Mahkemesi Davası](#)

[1938 Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi Davası](#)

YAPITLARI

Nâzım Hikmet'in ilk şiir kitabı Bakû'de yayımlanmıştır :

Güneşi İçenlerin Türküsü (1928)

(Bu kitaptaki şiirler daha sonra Türkiye'de basılan kitaplarında şairin yasaları gözeterek yaptığı bir iki değişiklikle yer aldı.)

Türkiye'de 1929-1938 arası yayımlanan şiir kitapları :

835 Satır (1929)

Jokond ile Sİ-YA-U (1929)

Varan 3 (1930)

1+1=1 (1930)

Sesini Kaybeden şehir (1931)

Benerci Kendini Niçin Öldürdü (1932)

Gece Gelen Telgraf (1932)

Portreler (1935)

Taranta-Babu'ya Mektuplar (1935)

Simavne Kadısı Oğlu şeyh Bedreddin Destanı (1936)

Oyunları :

Kafatası (1932)

Bir Ölü Evi (1932)

Unutulan Adam (1935)

Çeşitli :

Şeyh Bedreddin Destanına Zeyl, Millî Gurur (1936)

İt Ürür Kervan Yürür (Orhan Selim adıyla fıkralar, 1936)

Alman Faşizmi ve Irkçılığı (inceleme, 1936)

Sovyet Demokrasisi (inceleme, 1936)

1949'da, Nâzım Hikmet cezaevindeyken, Ahmet Halit Kitabevi, Ahmet Oğuz Saruhan takma adıyla *La Fontaine'den Masallar'ı* yayımladı.

Bu çeviri yapıt dışında, tam 29 yıl Nâzım Hikmet'in kitapları Türkiye'de basılmadı.

Ölümünden iki yıl sonra, 1965'te, "Yön" dergisinin *Kurtuluş Savaşı Destanı'nı* yayımlaması gözü pek bir davranış olarak değerlendirildi.

Arkasından, başta İzlem ile Dost Yayınevleri olmak üzere, ilerici yayınevleri, önce şairin sağlığında Türkiye'de basılmış kitaplarını, sonra dış ülkelerde Türkçe olarak yayımlanmış kitaplarını yayımlamaya başladılar. Bu yayımlar sürekli olarak kovuşturmalara uğradı. Bazıları toplatıldı, davalar açıldı.

Piraye ile Nâzım Hikmet'in üvey kardeşi Metin Yasavul'un sahibi oldukları, Memet Fuat'ın yönetimindeki De Yayınevi ise, şairin Bursa Cezaevi'nde basıma hazırlayıp Piraye'ye bırakmış olduğu kitapların yayımına başladı. Bunlar içeride dışarda daha önce basılmamış kitaplardı. şair ölmeden önce yaptığı konuşmalarda bu kitaplardan bazılarının kaybolmuş olduğunu söylemişti.

De Yayinevi'nde birinci basımı yapılan kitaplar :

Saat 21-22 şiirleri (1965)

Dört Hapisaneden (1966)

Rubailer (1966)

Ferhad ile şirin (1965)

Sabahat (1965)

Memleketimden İnsan Manzaraları (5 cilt, 1966-1967)

Bütün bu kitapları basıma Memet Fuat hazırlamıştı. *Saat 21-22 şiirleri* ile *Dört Hapisaneden* için iki kez mahkemeye verildiyse de sonuçta beraat etti.

Ferhad ile Şirin'in daha önce dışarda yapılmış olan, yarıdan sonrası kaybolduğu için yeniden yazılmış bir basımı vardı. De Yayinevi'nin bastığı şairin Bursa Cezaevi'nde yazdığı asıl metindi.

Bulgaristan'da yayımlanan *Memleketimden İnsan Manzaraları* ise De Yayinevi basımının tekrarıydı.

Bilgi Yayinevi, 1968'de, Cevdet Kudret'in basıma hazırladığı *Kuvâyi Milliye*'yi yayımladı. Bu Nâzım Hikmet'in cezaevinden çıktıktan sonra İnkılap Kitabevi için hazırladığı *Kurtuluş Savaşı Destanı*'nın yeni bir düzenlemesiydi. Şair gerçi bu destanı *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nın içine yerleştirmişti, oradan çıkarılıp ayrı olarak yayımlanmasını istemiyordu. Ama cezaevinden çıktıktan sonra gerçek bir özgürlük ortamında olmadığını gördü. Kimse onun yapıtlarını yayımlamayı göze alamıyordu. İnkılap Yayinevi'nin yaptığı öneriyi çok parasız kaldığı bir dönemde kabul ederek *Kuvâyi Milliye*'yi düzenledi. Ama İnkılap Yayinevi parasını peşin ödediği bu kitabı bile yayımlamaktan çekindi, on yedi yıl sonra, Cevdet Kudret aracılığıyla Bilgi Yayinevi'ne devretti.

Gene 1968'de Bilgi Yayinevi *Kemal Tahir'e Mapusaneden Mektuplar*'ı; De Yayinevi *Cezaevi'nden Memet Fuat'a Mektuplar*'ı yayımladılar. İki yıl sonra da Cem Yayinevi *Bursa Cezaevi'nden Vâ-Nû'lara Mektuplar*'ı yayımladı. 1975'te De Yayınları arasında Memet Fuat'ın *Nâzım ile Piraye*'si çıktı. Bu kitap Nâzım Hikmet'in Piraye'ye yazdığı mektuplardan bölümler seçerek şairin yaşamıyla şiirleri arasındaki iç içeliği gösteren duyarlı bir çalışmaydı. Mektupların tümü değildi, ama öyle sanıldı.

(Yirmi üç yıl sonra, 1998'de, Adam Yayinevi *Piraye'ye Mektuplar* adıyla Nâzım Hikmet'in cezaevi yılları boyunca Piraye'ye yazdığı mektupların tümünü iki cilt olarak yayımladı.)

1975-1980 arasında Cem Yayinevi Nâzım Hikmet'in *Tüm Eserleri* dizisini yayımladı. Şerif Hulusi ile birlikte notlar yazarak başladıkları 9 kitaplık bu diziyi, çalışma arkadaşının ölümü üzerine Asım Bezirci yalnız tamamladı.

1980'de Kemal Sülker Yazko Yayınları'nda *Nâzım Hikmet'in Bilinmeyen İki şiir Defteri*'ni yayımladı.

1988-1990 arasında Adam Yayinevi Nâzım Hikmet'in bütün yapıtlarını 28 kitaplık bir dizide topladı. Dizinin editörlüğünü Memet Fuat, araştırmacılığını Asım Bezirci yaptılar. Bugün satışta bulunan bu dizideki kitapların dökümü şöyledir :

Şiir :

1. **835 Satır** (*835 Satır; Jokond ile SÎ-YA-U; Varan 3; 1+1=1; Sesini Kaybeden şehir*)
2. **Benerci Kendini Niçin Öldürdü** (*Benerci Kendini Niçin Öldürdü; Gece Gelen Telgraf; Portreler; Taranta-Babu'ya Mektuplar; Simavne Kadısı Oğlu şeyh Bedreddin Destanı; şeyh Bedreddin Destanı'na Zeyl*)
3. **Kuvâyi Milliye** (*Kuvâyi Milliye; Saat 21-22 şiirleri; Dört Hapisaneden; Rubailer*)
4. **Yatar Bursa Kalesinde**
5. **Memleketimden İnsan Manzaraları**
6. **Yeni şiirler**
7. **Son şiirleri**

8. İlk şiirler

9. *La Fontaine'den Masallar*

(Sekizinci kitap Nâzım Hikmet'in çocukluk şiirleriyle hece şiirlerini içeriyor. şair bunların büyük bir bölümünün toplu şiirleri arasına alınmasını herhalde istemezdi. Dokuzuncu kitap takma adla yayımlanan La Fontaine çevirileridir.)

Oyun :

10. *Kafatası* (*Ocak Başında; Kafatası; Bir Ölü Evi; Unutulan Adam; Bu Bir Rüyadır*)

11. *Ferhad ile şirin* (*Yolcu; Ferhad ile şirin; Sabahat; Enayi*)

12. *Yusuf ile Menofis* (*Allah Rahatlık Versin; Evler Yıkılınca; Yusuf ile Menofis; İnsanlık Ölmedi Ya; İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu?*)

13. *Demokles'in Kılıcı* (*İstasyon; İnek; Demokles'in Kılıcı; Tartüf - 59*)

14. *Kadınların İsyanı* (*Kadınların İsyanı; Yalancı Tanık; Kör Padişah; Her şeye Rağmen*)

(On ikinci kitapta yer alan *Evler Yıkılınca* Nâzım Hikmet'in kaybolduğunu söylediği oyunlarından biridir. Piraye'nin sakladığı yapıtlar arasında şairin el yazısıyla temize çekilmiş olarak bulunmuş, ilk olarak bu dizide yayımlanmıştır.)

Roman, Öykü, Masal :

15. *Kan Konuşmaz*

16. *Yeşil Elmalar*

17. *Yaşamak Güzel şey Be Kardeşim*

18. *Hikâyeler*

19. *Çeviri Hikâyeler*

20. *Masallar*

(Nâzım Hikmet yalnızca *Yaşamak Güzel şey Be Kardeşim* adlı romanıyla *Sevdalı Bulut* adlı masallar kitabını kendi adıyla yayımlamıştı. Ötekiler para kazanmak için acele yazılıp gazetelerde takma adlarla yayımlanmış ürünlerdir.)

Yazılar :

21. *Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil*

22. *Yazılar (1924-1934)*

23. *Yazılar (1935)*

24. *Yazılar (1936)*

25. *Yazılar (1937-1962)*

26. *Konuşmalar*

(Nâzım Hikmet'in bu kitaplarda yer alan yazılarının büyük çoğunluğu çeşitli takma adlarla gazetelere yazdığı köşe yazılarıdır.)

Mektuplar :

27. *Nâzım ile Piraye*

28. *Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar*

(1998'de Adam Yayınevi'nin *Piraye'ye Mektuplar* adıyla iki cilt olarak yayımladığı yapıt da bu bölüme eklenmelidir.)

Ayrıca gene Adam Yayınları arasında Memet Fuat'ın hazırladığı Nâzım Hikmet'in **Seçme Şiirler** kitabı da yer almaktadır.

Barış Uğrundaki Mücadelede Şairin Rolü

Barışseverler safında faal bir mücahit olarak, barış için savaşmamız gerektiğine kesinlikle inanıyorum. Barış bir hediye gibi kabul edilemez, kazanılmalıdır.

Barış uğrunda mücadele çeşitli şekiller alır. Örneğin kapitalist ülkelerde, bu mücadele ağır hapis yılları, baskı ve ezgi görmek tehlikesi ile karşılaşmaktadır. Bütün bu tehlikelere rağmen, harpten nefret eden halk kitleleri barış bayrağı altında toplanmadıkça barış kazanılamaz... Bu mücadelede her ilerici aydın, dahası namuslu her aydın, görevini anlayarak hazır bulunmalıdır. Barış uğruna mücadelenin, insanlığın geleceği ile ne kadar bağlı olduğunu, şairlerin ve yazarların şiirlerinde, romanlarında, hikayelerinde yazmaları bir görevdir. Tüm dünyada bilim adamları,

teknisyenler, her günkü yaratıcı faaliyetleri ile harbe karşı, barış cephesinde yer almalıdırlar.

Ben bir şairim, ve bu mücadelede şairin ne yapması gerektiğini daha iyi anlatabilirim. Şuna inanıyorum ki, onların sorumluluğu, mühendislerin, teknisyenlerin sorumluluğundan bir damla olsun az değildir. Bilakis daha da büyüktür. Bir mühendis bir köprü inşa ederse, onun sorumluluğu o köprünün yıkılmamasıdır. Fakat köprü yıkılırsa, felaket bir derece mahduttur, eninde sonunda köprü yeniden inşa edilecektir. Fakat şair, ruhun mühendisidir. Onun sesi, milyonlarca insana, onların ruhuna, kalplerine hitap etmektedir. Kelimenin bu muazzam gücü, her şairi gururlandırmalı, onu sorumluluk bilincine kavuşturmalıdır. Barış ve ülkelerin saadeti için mücadele eden namuslu şairler bu görevi gayet iyi bilmelidirler. Şairin hayatı ile edebi faaliyeti arasında hiçbir ayrılık olamaz. Biri pratikte, biri şiirde, iki hayat yaşamıyoruz. Tek bir vücuduz. Günümüzün gerçek şiiri, barış mücadelesinden esinleniyor. Pablo Neruda, Aragon gibi başka büyük şairler, aynı zamanda bütün moral güçleriyle, barış mücadelesine faal surette katılıyorlar. Bir şair bu niteliği kazanmasını biliyorsa, eserleri bu mücadelenin kesin izlerini taşıyacaklardır. Şiirleri, ümit dolu, yaşam aşkını dile getiren, kuvvetli şiirler olacaktır. Mücadeleci şair, insanlığın geleceğine inanır ve bundan dolayı da korkunç denemelerden geçse de yazılarında ümitsizlik asla sezilmez.

... Bir şair gerçekten bu görevi yerine getirmek istiyorsa, şiirlerinin şekli kesin ve basit, muhtevası kuvvetli olacaktır. Şair açık,direkt, her insanın kalbine giden bir dil kullanacaktır. Başarılı olması için de bu dili büyük bir dikkatle işleyecektir. Halkının canlı dilini temel alacaktır. Benim için fikri en başta önemli olan halkımdır. Pekaz yaşadığım hürriyet yıllarımda, bir şiir yazdığımda, işçi semtlerini gezer, fakir kahvehanelerine girer okurdum. Bu adetime, hapishanede de devam ettim. Yazdığım her satırı, birlikte kapalı kaldığım köylü ve işçilere imkanım oldukça okudum. Onların gözlem ve eleştirilerini dikkatle not ettim. Çünkü benim için pek kıymetli idi. Şair halk kitleleri ile daimi temasta bulunmalıdır, kelimelerinin gücü onlardan gelmektedir.

Bu konuda bizim edebiyat tarihimizden önemli bir olayı anlatmak istiyorum. Abdülhamid'in karanlık hükümdarlık devresinde, burjuva demokratik haklar için savaşmış olan Namık Kemal adında bir şairimiz vardı. Faaliyetlerinden dolayı bir adaya sürgün edilmişti. Namık Kemal'in şiirleri tutumunu aşamamasına rağmen, halk onun kişiliği etrafında altın bir efsane dokumuştı. Namık Kemal'in sürgünü, uzun yıllar hapse çevrilmişti. O zaman halk kendi yarattığı şiirleri, ona cömertce attetti. Bu olay şiirin ne güce sahip olduğunu (Abdülhamid Namık Kemal'den ciddi surette korkuyordu.) ve halkın kendi acı ve emellerini yansıtan şiirlere ne kadar susamış olduğunu gösterir. ... İlerici şiiri seven ve sayan halk, bizim tarafımızdadır. Şiirin gerçek ve değerli kuvveti, bizim tarafımızdadır. İlerici şiirin zaferi yalnız benim ülkemde değil tüm dünyadadır. Ve dünyanın en iyi şairleri, en değerli yazarları, büyük barış cephesinin faal mücahitleridir. Bu durum bilim adamları içinde bir gerçektir. İşte barışa hizmet eden gerçek şiirden, savaş kışkırtıcıları bundan dolayı korkmakta ve nefret etmektedirler.

Şiir; barış, halkların egemenliği, insanların mesut geleceği uğrunda mücadelede yer alırsa, hepimizin inandığı üzere daima zafere götürecektir bir silahtır.

Nâzım Hikmet

CONTEMPORANUL Dergisi

9 Haziran 1951 - Romanya

Arif Melikov'la Röportaj - Ferhad ile Şirin Balesi

Nâzım Hikmet'le olan dostluğunuzdan bahsedebilir misiniz?

- Nâzım Hikmet'le 1958 yılında tanıştık. Ben konservatuvaryanı yeni bitirmiş ve Nâzım Hikmet'in o zaman "Muhabbet Efsanesi" olarak okuduğum "Ferhad ile Şirin"i üzerinde çalışmaya başlamıştım. O Bakü'ye geldiğinde oteline gidip oyunu için hazırladığım besteyi ona gösterdim. Ben gittikten sonra arkadaşlarıma "Bu genç oyunu çok güzel yazacak, onun yaptığı bale tüm dünyaya örnek olacak çünkü genç olmak gibi büyük bir üstünlüğü var" demiş. O, gençlere çok inanır ve destek olurdu. Daha sonra ben oyunu Leningrad'da Kirov'a götürdüm ve onlar da sahnelenmesini istediler. Bunun üzerine libretto üzerinde çalışmak için o sırada Moskova'da yaşayan Nâzım'la çalışmaya başladık. Beni bir oğlu gibi kabul etti. Onun bütün kitaplarını, fotoğrafları ve el yazısı şiirlerini evimde saklıyorum.

Nâzım Hikmet'in yazdığı tiyatro metnini bale olarak yorumlarken ne gibi değişiklikler oldu?

- Tiyatro metni bambaşka birşeydir. Onu bale haline getirmek, onu müziğe göre yorumlamak ve tamamen başka bir dünyaya taşımak gerekir. Nâzım büyük şair olduğu gibi büyük bir dramaturg idi. Nâzım hiçbir alet çalmamasına karşın müziği içinde hissedirdi. Bu yüzden balenin librettosunda kendi felsefesini bir müzik haline getirdi ve benim bestelerimle tam bir uyum sağladı.

1961'deki prömiyerde nasıl tepkiler almıştınız?

- "Ferhad ile Şirin" in prömiyeri 23 Mart 1961'de gerçekleşti. O gün baleyi yaratan beş kişi, Nâzım, ben, Grigoroviç, dekor tasarımcısı Virsaladze ve orkestra şefi Niyagizade'nin fotoğrafımızı çektiler. O zamanlar bu fotoğrafta yer alan herkesin bu kadar ünlü olacağının hiç kimse bilmiyordu ve daha sonra yıllar boyu her yerde bu fotoğraf yayımlandı. O gün ünlü besteci Dimitri Soştakoviç de bana gelerek "Bu baleyi yaratanların birbirleriyle olan sanatsal uyumları, bu yapıtı bütün dünyada izlenecek bir noktaya erdirmiş" dedi. Soştakoviç de Nâzım gibi gençlere destek ve ilham veren bir insandı. O gece Nâzım'ı tebrik etmeye gelenlere Nâzım, "Bu balenin asıl yaratıcıları Arif ile Yuri'yi tebrik edin. Ben bunun sadece küçük bir parçasını oluşturdum" dedi.

Yazıyı müzik boyutuna geçirirken bestelerinizi nasıl biçimlendirdiniz?

- Balede söz yoktur. Bu yüzden Nâzım'ın şairane sözleriyle yarattığı bu aşk destanını müzik diliyle ifade etmem gerekiyordu. Müziğin Ferhad ile Şirin'in sevgisinden, kederlerinden, Mehmene Banu'nun kötülüğünden fişkırtdığını izleyiciye hissettirmeliydim. Ayrıca Doğu'nun duygusunu, hareketlerini, geleneğini klasik müzik kuralları ile birleştirmem ve klasik müzikle Doğu melodilerini harmanlamam gerekiyordu. Bir balenin ilk yaratıcısı bestecidir, sonra libretto ve koreograf gelir. Bu yüzden koreograf müziği duyar ve ona göre sözsüz bir biçimde bunu izleyiciye ulaştırmaya çalışır. Bu noktada önemli olan

Ferhad ile Şirin'in Türklere ve Azerilere tanıdık bir efsane olmasına karşın dünyanın her yerinde ilgiyle izlenmesini sağlayabilmektir. Aşk destanını müzik ve dans ile felsefe seviyesine ulaştırmaktır. Nâzım'ın oyunu zaten öyle bir felsefe içeriyordu. Yapmamız gereken, bu felsefe seviyesini bale olarak sahneye taşımaktı. Bunu da başardık.

61'den bu yana bestede değişiklik yaptınız mı?

- Bazı besteciler ve koreograflar yapıtlarını çağa uydurmak için yenilikler yaparlar. Ama bu yapıt 1961'de öyle yüksek bir seviyede yaratıldı ki onu yenilemeye ihtiyaç duymadık. 1961 yılında nasılsa bugün de aynı şekilde sahneye konmaktadır. Başka koreograflar da bu baleyi sahnelediler. Ama biz Grigoroviç'in "zirve" gösterisini, Nâzım'ın arzuladığı şekilde İstanbul'a getirdik.

Nâzım'ın diğer oyunları içinde neden özellikle Ferhad ile Şirin?

- Her halkın kendisine ait aşk destanları vardır. Bu efsane de bizim tarihimizde asırlar boyu anlatılır durur. Ama Nâzım Hikmet bu efsaneye 20. yüzyılın yorumunu getirmiş ve bugünün izleyicisinin duygusuna ulaşmak için eseri yeniden yaratmıştır. Ben de bu efsanenin bu yorumundan çok etkilendim ve kendi müziğimle, atarımdan gelen bir efsaneyi bale olarak yaşatmak istedim.

Bu baleyi İstanbul'da sergilemek sizin için ne ifade ediyor?

- Balenin 65 kere dünyanın çeşitli ülkelerinde sahnelenmesine önyak olarak Nâzım'ı yaşatmaya ve onun başarısını devam ettirmeye çalıştım. Ama Nâzım'ın en büyük arzusu İstanbul sokaklarında gezmek, İstanbul'da yaşamak ve havasını solumak idi. Bale, Grigoroviç'in koreografisiyle, 1961'de Virsaladze'nin yaptığı dekorla 39 yıl sonra İstanbul'a geldi. İlk gösteride orkestra şefi Azeri Niyazi Takizade'ydi. Şimdi yine ünlü bir Azeri şef Elşad Bağirov, orkestrayı yönetiyor. Bir bakıma ilk prömiyerdeki beş kişilik kadroyu İstanbul'a taşıdık. Nâzım'ın arzusunu istediği biçimde, memleketi İstanbul'a getirerek ben Nâzım'a oğulluk borcumu ödedim.

1961'de "Ferhad ile Şirin" in beş yaratıcısı; Yuri Grigoroviç, Arif Melikov, tasarımcı Virsaladze, Nâzim Hikmet ve şef Niyazi Tagizade.

(Röportaj, 5 Mart 2000 tarihli Cumhuriyet Gazetesi 'nden alınmıştır.)

NÂZIM'A BİR GÜZ ÇELENGİ

Neden öldün Nâzım? Senin türkülerinden yoksun
ne yapacağız şimdi?
Senin bizi karşılarkenki gülümseyişin gibi bir pınar
bulabilecek miyiz bir daha?
Senin gururundan, sert sevecenliğinden yoksun
ne yapacağız?
Bakışın gibi bir bakışı nereden bulmalı,
ateşle suyun birleştiği
Gerçeğe çağıran, acıyla ve gözüpek bir sevinçle dolu?
Kardeşim benim, nice yeni duygular, düşünceler
kazandırdın bana
Denizden esen acı rüzgâr katsaydı önüne onları
Bulutlar gibi, yaprak gibi uçarlar
Düşerlerdi orada, uzakta.
Yaşarken kendine seçtiğin
Ve ölüm sonrasında seni kucaklayan toprağa.

Sana Şili'nin kış krizantemlerinden bir demet
sunuyorum
Ve soğuk ay ışığını güney denizleri üzerinde parıldayan
Halkların kavgasını ve kavgamı benim
Ve boğuk uğultusunu acılı davulların, kendi yurdundan...
Kardeşim benim, adanmış asker, dünyada nasıl da
yalnızım sensiz.
Senin çiçek açmış bir kiraz ağacına benzeyen
yüzünden yoksun
dostluğumuzdan, bana ekmek olan,
rahmet gibi susuzluğumu gideren ve kanıma güç katan

Zindanlardan kopup geldiğinde karşılaşmıştık seninle
Kuyu gibi kapkara zindanlardan
Canavarlıkların, zorbalıkların, acıların kuyuları
Ellerinde izi vardı eziyetlerin
Hınç oklarını aradım gözlerinde
Oysa sen parıldayan bir yürekle geldin
Yaralar ve ışıklar içinde.

Şimdi ben ne yapayım? Nasıl tanımlanır
Senin her yerden derlediğin çiçekler olmaksızın bu dünya
Nasıl dövüşülür senden örnek almaksızın,
Senin halksal bilgeliğinden ve yüce şair onurundan yoksun?
Teşekkürler, böyle olduğun için!
Teşekkürler o ateş için
Türkülerinle tutuşturduğun, sonsuzca.

PABLO NERUDA

(Türkçesi: Atal Behramoğlu)

Kendi ağzından Nâzım Hikmet:

"HAYATIMIN VE ŞİİRİMİN HESABATI"

"Birkaç gündür kafamın içinde bir soru kıvılcıktan duruyor. 60 yıllık ömrümün 40 şü kadar yılında şiir yazdım durup dinlenmeden. Evimde, sokakta, hapiste, trende, uçakta. Bu şiirlerin içinde ne kadarı, insanları barış için savaşa, emperyalist savaşa karşı savaşa, millî bağımsızlık için savaşa çağırdı. Kırk şü kadar yıllık şairliğimi masamın üstüne koydum. Elimde kalabilen şiirleri okuyorum. Okurlarımın önünde hesap vermek istiyorum. Yüzümün akıyla çıkabilir miyim bu hesabın içinde şair olarak? Şiirleri okudum ve şöyle bir basit istatistik sonucuna vardım: Elimde kalan şiirlerimin yüzde yirmi beşinde, insanlığın en büyük davalarından ikisini, birbirine sıkı sıkıya bağlı iki davayı ele almışım: emperyalist harplere karşı savaşa ve millî bağımsızlık savaşı. Bu şiirlerimin tümünü oldukları gibi tekrar etmem imkânsız. Birkaçıyla hesabımı vereceğim.

1925'te Moskova'da, üniversitede okuyorum. Sömürgeciliğe karşı, millî bağımsızlık uğrunda savaşa, bir imkânsız savaşa, bir imkânsız hayal olmaktan çıkmış, bir gerçek olmuştur. Ben "Bir Hintlinin Ağzından" şiirimi yazmışım.

Şarktan geliyorum!

Şarkın isyanını

haykırarak geliyorum.

Şimâle akan rüzgârlarla aştım

Asya'nın yollarını;

ulaştım

sana...

Haydi uzat kollarını

beni kucaklasana!

Ey! gönülde onu

görmek arzusunu

Bir sıla hasreti gibi derinlediğim.

Ey! kıvrımları

kalbi saran türkülerini

Annemin sesi gibi dinlediğim.

Ey! Asya güneşleri gibi kırmızı

sıcak bayrakları

sıtmalı rüyama giren!

(.....)

Gözümde bir pul etmez artık

ne yer, ne yâr!

Şimâle akan rüzgârlarla

aşmışım

Asya'nın yollarını

ulaşmışım sana!

Haydi uzat kollarını,

beni kucaklasana!

Aynı yıl Türkiye'ye dönüyorum. Kara terör kasıp kavuruyor ortalığı benim orada. Emperyalizm yine ve her zamanki gibi insanlığın bu korkunç baş belası, emperyalizmin duvarını yıkmak gerek. Ben "O Duvar" şiirini yazıyorum.

O duvarın bir ucu:

tahta sapanlı sarı Çin'de

öbür ucu:

çelikleri elektrikli Newyork'un içinde

Her bankada hisse senetleri var

onun.

O duvar

Lordlar kamarasından Lord Gürzon'un

noktaları imparator armalı bir nutku gibi geçiyor.

Eyfel'in tepesinden avlarını seçiyor,

dayanarak Hindenburg'un altın çivili heykeline

topluyor Berlin sokaklarını eline.

O duvarın taşlarına sürterek dilini

kara gömleli Mussolini

bekliyor nöbet.

İtalya'nın çizmesi

yüzüyor kanda.

O duvar

İkinci bir Balkan gibi yükseliyor Balkan'da.

Yıl 1927. Sırtıma yüklenen 15 yıl piyade ağır hapis cezasıyla Sovyetler Birliği'ne dönüyorum. Sovyetler Birliği'ne karşı alttan alta harp hazırlıyor emperyalistler. Bakû'ya gidiyorum. İlk sosyalist devletin kanı olan bu şehirle tanışıyorum. "..... doğru" şiirimi yazıyorum...

.....

.....

.....

bereketli bir rahmet gibi besleyesin,

demir dağlara tırmanan azmimizin

yeşil filizli sarmaşıklarını...

isteriz ki,

Uzak Sibiryâ köylerinin ışıklarını

karlı gecelerde

kızıl lâleler gibi yaksın kanımla.

İsteriz ki,

gençlik iksiri gibi aksın kanın,

150 milyonun damarında!

İkinci Dünya Savaşı, yıl 1941. Üç yıldır hapisteyim. Bursa'da hücremde, halkımın millî bağımsızlık uğruna yapmış olduğu kutsal savaşın destanını yazıyorum.

Saat üç buçuk.

Halimur-Ayvalı hattı üzerinde

manga mevziindedir.

İzmirli Ali Onbaşı

(Kendisi tornacıdır)

karanlıkta gözyordamıyla

sanki onları bir daha görmeyecekmiş gibi

baktı manga efradına birer birer:

Sağda birinci nefer

sarışındı.

İkinci esmer.

Üçüncü kekemeydi

fakat bölükte

yoktu onun üsrtüne şarkı söyleyen.

Dördüncünün yine mutlak bulamaç istiyordu canı.

Beşinci, vuracaktı amcasını vuramı

tezkere alıp Urfa'ya girdiği akşam.

Altıncı,

inanılmayacak kadar büyük ayaklı bir adam,

memlekette toprağını ve tek öküzünü

ihtiyar bir muhacir karısına bıraktığı için

kardeşleri onu mahkemeye verdiler

ve bölükte arkadaşlarının yerine nöbete kalktığı için
ona "Deli Erzurumlu" derdiler.

Yedinci Mehmet oğlu Osman'dı.
Çanakkale'de, İnönü'nde, Sakarya'da yaralandı
ve gözünü kırpmadan

daha bir hayli yara alabilir,
yine de dimdik ayakta kalabilir.
Sekizinci,

İbrahim,
korkmayacaktı bu kadar
bembeyaz dişleri böyle tıkırdayıp
birbirine böyle vurmasalar.

Ve İzmir'li Ali Onbaşı biliyordu ki:
tavşan korktuğu için kaçmaz
kaçtığı için korkar.

İkinci dünya savaşı zaferle sona ermiş. Hapisteyim. Geçmiş kanlı ve kara günleri düşünüyorum. Biliyorum, tetikte olmak gerek, Emperyalistler gene benim Memetçikleri kalp metelik gibi harcamak istiyor. Ben "23 Sentlik Asker" şiirimi yazıyorum.

Yalnız bir mesele var Mister Dalles,
herhalde bunu sizden gizlediler!
Size tanesini 23 sente sattıkları asker
mevcuttu üniformanızı giymeden önce de
mevcuttu otomatiksiz filan,
mevcuttu sadece insan olarak,
mevcuttu,
tuhafımıza gidecek,
mevcuttu,
hem de çoktan mı çoktan,
daha sizin devletinizin adı bile konmadan.

Mevcuttu, işiyle gücüyle uğraşıyordu,
Mesela, Mister Dalles,
yeller eserken yerinde sizin o Newyork'un,
kurşun kubbeler kurdu o
gökkubbe gibi yüksek
haşmetli, derin.

Elinde Bursa bahçeleri gibi nakışlandı ipek.
Halı dokur gibi yonttu mermeri
ve nehirlerin bir kıyısından öbür kıyısına
ebem kuşağı gibi attı kırk gözlü köprüleri.
Dahası var Mister Dalles,
sizin dilde pek de anlamı belli değilken henüz
zulüm gibi,

hürriyet gibi,
kardeşlik gibi sözlerin,
dövüştü zulme karşı o,
ve istiklâl ve hürriyet uğruna
ve milletleri kardeş sofrasına davet ederek,
ve yarin yanağından gayri her yerde,
her şeyde,
hep beraber
diyebilmek
için
yürüdü peşince Bedreddin'in.

Hapisten çıktım. Yıl 950. Belki bir çocuğum gelecek dünyaya. Babalık zanaatının ne kadar zor bir zanaat haline geldiğini ilk defa anlıyorum.

Yavrum,
kız olursa tepeden turnağa anasına benzesin istiyorum,
oğlan olursa, boyu posu bana.
Kız olursa elâ elâ baksın,
oğlan olursa maviş maviş.
Yavrum,

Kız olsun oğlan olsun,
kaç yaşında olursa olsun,
yavrum düşmesin istiyorum hapislere
güzelden, haklıdan, barıştan yana diye.
Fakat malûm,
kızım yahut oğlum,
gecikirse suların ışıması
dövüşeceksin
ve hattâ...
Yani haylice müşkül bir zanaatmış bizde bugün
babalık zanaatı da.

Yıl 955. Dört yıldır Moskova'dayım. Aklımda kaldığına göre katıldığım barış kurultaylarından birinde toplantı salonunda, atom bombasına karşı dört küçük şiir yazdım. Bunlardan birisi "Ölü Kızcağzı".

Bugüne kadar dolaşiyor dünyayı
Övünüyor gibi mi geliyor ne
Değil
Dolaşan o küçücük Japon kızcağzı da
İnsanları atom harbine karşı savaşa çağırıyorsa
Çağırabiliyorsa
Ve insanlar onun incecik sesine kulak kabartıyorsa
O bu kuvvetini
Hiroşima'da bir kağıt parçası gibi
Yanıp kül olmak pahasına kazandı.

Kapıları çalan benim
kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
göze görünmez ölümler.

Hiroşima'da öleli
oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,
büyümez ölü çocuklar.

Saçlarım tutuştu önce,
gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kağıt gibi yanan çocuk.

Çalıyorum kapınızı
teyze, amca, bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler.

Sene 1963. Tanganika'ya gidiyorum. Memleketimin üstünden geçiyorum. On üç seneden beri memleketimi ilk defa görüyorum. 8000 metre yukarıda Anadolu'mun üstündeyim. 8000 metre derinde bulutlar altında, toprağımda kara kış. Köylerin çoktan kesiktir yolu. Her biri karlı çöllerle bir başınadır. Bulguru aşısı yağsız, tezek dumanından göz gözü görmez. Bebelere ölür bitlenmeye bile vakit bulmadan. Ve ben uçarım 8000 metre yukarıda bulutların üstünde.

Bilmiyorum, vatanımın insanları başta olmak üzere, bütün insanlığa vermek istediğim hesabı verebildim mi? Sonra bütün bu hesap bir çeşit... övünmek olmadı mı? Yeryüzünde benden çok değerli şairler, barış, hürriyet ve millî bağımsızlık için, şair olarak yaptıkları savaşın hesabını elbette çok daha parlak verebilir. Sayın ve sevgili okuyucularım. Birkaç örnekle önünüze çıktım, beni en büyük insanlık davasının ikisinde biraz olsun ödevini yapmış bir yurttaş sayarsanız bahtiyar olacağım."

NOT:Bu yazı, Nâzım Hikmet'in şiirini ve yaşamını özetlediği bir konuşmasıdır. Yeni Adımlar dergisinde (Ağustos '73) basılmış ve Asım Bezirci'nin inceleme-antolojisinde de yer almıştır.

Oyunlarım Üstüne - Nazım Hikmet

İlk tiyatroyu nerde, ne zaman gördüm? Karagöz de tiyatrodan sayılırsa, İstanbul'da gördüm, sünnet düğünümde sekiz yaşında. Belki daha önce mahalle kahvesinde Ramazan gecelerinden bir gece seyretmişimdir Karagöz'ü, ama aklımda kalmamış. Meddah'ı da ilkönce sünnet düğünümde dinledim. O ilk Karagöz'ümle ilk Meddah'ımdan aklımda kalan bugün? Ak ve avuçiçi kadar perdenin öte yanında Karagöz'le Hacivat oynatan incecik değneklerin durup dinlenmeden uzanıp kısalan gölgeleri.

Ne tuhaf, Karagöz'le Hacivat'ın perdedeki renkli hayaletleri değil de, değneklerinin bir silinip bir beliren gölgeleri kalmış aklımda. Neden?

Karagöz'le Hacivat'ın kollarına, gövdelerine, külâhlarına takılıp onları oynatan değneklerin, o değneklerin arkasındaki göze görünmez Karagözcü'nün işi çevirdiğini, sekiz yaşında değil elbet, ama on dokuzumda meselâ anladım da ondan mı? Belki de.

Peki, ya Meddah'tan aklımda ne var bugün? Yüzünü, gözünü hatırlamıyorum, anlattığı hikâyeye, yaptığı taklitler de büsbütün aklımdan çıkmış. Ama sesi kulağımda. Böyle sesleri, size bir şeyleri ille de beğendirmek, sizi memnun etmek, sizi güldürmek için çabalayan sesleri sekizimden altmışıma kadar boyuna duydum.

Karagöz'le Meddah belki de tiyatrodan sayılmaz. Ama operet tiyatrodur. İlk opereti yine İstanbul'da Birinci Dünya Savaşı içinde, 915'te sanırsam, seyrettim. Bu bir Avusturya operetiydi. İstanbul'a turneye gelmişti. Baş aktrisi Miloviç adında belki Avusturyalı, belki Macar ama, hâlâ gözümün önünde, çok pembe, çok ak, çok sarışın, iri yarı, bingil bingil bir avrattı.. On üç on dört yaşındaydım. Bizde oğlan çocukları da, kız çocukları da tez erişir. Bu Miloviç'e harp zenginleri beşyüzlük bankanotlardan yorganlar diktiler, cıgarasını bin liralıklarla yaktılar. Oysa o sıralarda İstanbul halkı süpürge tohumu unundan ekmeğe yiyordu. Dört cephede delikanlılar kan revan içinde, aç, çıplak dövüştürülüyordu. Belki bundan dolayı, şimdi bile Çardaş operetinden bir parçayı ne zaman dinlesem bir yandan haykırmak, birilerine sövüp saymak gelir içimden, tepeden tırnağa isyan kesilirim, bir yandan da ateş basar yüzümü, Miloviç'in çok tumbul iki meme arasını görürüm. Miloviç'i bir kere seyrettim Çardaş'ta, başım döndü, ama sevdalanmadım. İlk sevdalandığım aktris Eliza Benemecyan'dır. Osmanlı İmparatorluğu yıkılmıştı. İtilaf orduları, donanması İstanbul'u işgal etmişti. Anadolu'da emperyalizme karşı ayaklanmalar başlamıştı. Ben ilk şiirimi çoktan yayımlamıştım. Eliza Darülbedayi tiyatrosunun baş aktrisiydi. Türk tiyatro sahnesine aslı Türk olan kadın daha çıkmamıştı. İslâm dini onu sahneye çıkarmıyordu. Eliza aslen Ermeniydi. Ermenilerin modern Türk dramının, komedisinin, opera ve operetinin kuruluşundaki payı çok büyüktür. Türk tiyatro tarihi Manakyanlarla, Papazyanlarla, Eliza Benemecyanlarla övünür.

Darülbedayi'de ilkönce hangi piyeste Eliza'yı seyrettiğim aklımda değil. Ama Eliza'yı görür görmez birden vuruldum, bunu çok iyi biliyorum. Türkçeyi yüzde yüz İstanbullu hanım efendiler gibi konuşuyordu. Ömrümde bu kadar iri göz görmedim. Konuşurken yanakları al al oluyordu. Burnu iriceydi. Ak ellerinin, alabildiğine ak ellerinin yumuşak hareketleri hâlâ gözümün önünde. Tiyatrodan çıktım. Piyes yazmalıyım, dedim, başka çaresi yok, bir piyes yazmalıyım, ancak bu yolla onu biraz daha yakından görebilirim; belki de elimi sıkar. Ama piyes yazmak bana yeryüzünün en zor işi gibi geliyordu. Bir piyes yazıp Darülbedayi'ye vermek, sonra parterde en ön sırada, hayır, yanda dramyazarı locasında oturup, Eliza Benemecyan'ı seyretmek, benim piyesimi oynarken seyretmek...

Piyesi şiirle yazacaktım. Ama konu ne olacak? Elbette sevdâ. İlk piyesim: "Ocakbaşı" böyle doğdu.(1) Çok yaşlı, çok akıllı, çok iyi, çok şair bir adam bir dağ başında yaşıyor. Gecelerden bir karlı gece çok güzel genç bir kadın soluk soluğa çalıyor kapısını. Kocakişi eve alıyor genç kadını. Ocakbaşına oturtuyor. Kadın bir şeylerden korkmaktadır. Koca şair yatıştırıyor korkusunu kadının. Ona ocakbaşında geçirilen uzun kış gecelerinin güzelliklerini anlatıyor. Ona aklın, hikmetin, felsefenin, düşünce ve şiir dünyasının kapılarını açıyor. Bu kapılardan girip mutluluğa kavuşacağına inandırıyor kadını. Ama pencerenin karlı camlarını kırarak bir delikanlı atlıyor içeriye. Genç kadını kovalayandır, genç kadının korkusudur. Ve yürü diyor ona, gel benimle, elimden kurulmanın yolu yok. Kocakişi açıyor kapıyı -pencereden çıkmasınlar diye anlaşılan- ve iki genç, erkeği önde, dişisi arkada gidiyorlar...

Niye ilk piyesim bu? İşin tuhafı, piyesteki Kocakişi bendim. Oysa on sekiz yaşındaydım o zaman. Sonraları düşündüm. Kendimi o kocakişi sayışım. Eliza'yla aramda herhangi bir bağın kurulmasının imkânsızlığındandı. Eliza nerde, ben nerde, Eliza kim, ben kim. Ben onu bir saat şiirimle, aklımla piyesimin ocakbaşında tutsam bile, bir saat sonra perde inecek -pencerenin camları kırılacak- Eliza'nın ünlü ve bana o zamanlar her nedense çok zenginmiş gibi gelen hayatı onu alacak benden. Ocakbaşı piyesimi bitirdim, ama Darülbedayi'ye veremedim Anadolu'ya kaçmak, milli kurtuluş savaşına katılmak gerekti.

Ankara'da 921 kışında, ahırdan bozma salaş bir tiyatrodâ, gaz lambalarının ışığında ve ikide bir soğuktan avuçlarıma hohlayarak Otello Kâmil'i seyrettim. Ömrümde ilk defa Şekspir'i seyrettim. Abdullah Cevdet adında bir eski Jön Türk şairi Arap ve Acem sözcükleriyle dolu bir dille Büyük Üstadı Türkçeye çevirmişti. Otello'yu, Hamlet'i filân okumuştum, şaşımıştım, hayran olmuştum, ama pek anlamamıştım. Kâmil bir gezgin aktördü. Repertuarında bir tek piyes vardı denilebilir. Otello, Otello'yu Papazyan üslubuyla oynadığını söylerler. Ne yazık Papazyan'ı Otello'da seyretmek nasib olmadı. Ama çırağı Kâmil'in Otello'suna bakıp Ustasının ustalık kertesini kestirmek mümkün.

Kâmil, Ankara'da kaldığım aylar içinde Venedik Amiralı'nı belki on kere oynadı, ben her keresinde ordaydım. Şekspir'e hayranlığımı Abdullah Cevdet'in kötü, çok kötü çevirmelerine borçluyum, ama Şekspir'i bana Vahram Papazyan'ın çırağı Otello Kâmil anlattı. Kâmil çoktan öldü, aç, sefil, hasta, göçüp gitti. Papazyan Sovyetler Birliği'ne geldi, ki adıyla "Krasni Mak"(3).

921'de Batum'a geçtim. O zamanki adıyla "Fransa" otelinde, bir yandan günde iki tabak mısır unu çorbasını, bir çeyrek funt kara ekmele yedim, bir yandan takunyalarımı takırdatarak mitinglere gittim, bir yandan Türkiye Komünist Fırkası Dış bürosunun çıkardığı "Kızıl Sendika" dergisinde çalıştım, bir yandan da şu "Küçük İlüstirasyon" serisinde yayımlanan Fransızca piyesleri okudum, belki yüz tane, ard arda, belki daha çok. Yerleştiğim odanın dolabında buldum onları. Hepsi dokuz yüz on dörtten önceki tarihlerde çıkmıştı. Fransız bulvar tiyatrolarının o zamanlardaki repertuarıyla, Fransız Vodviliyle altı ay haşır neşir oldum. Yalnız o devirdeki Fransız Burjuva ve küçük burjuvalarının içyüzünü değil, piyes yazma tekniğinin bir çok cilvelerini de öğrendim.

"Ocakbaşı"ndan sonra bir piyes daha yazmıştım, Vâlâ Nureddin isimli bir Türk yazarıyla birlikte, Anadolu'da, Bolu'da öğretmenlik ettiğim sıralarda. "Taş yürek". Köylü bir deli bir köy ağasının köy odasına konuk oluyor. Konuşulanları dinliyor. Köylüler ağa için taş yürekli herif, diyorlar. Deli, gece boğuyor ağayı, göğsünden taş yüreğini çıkarmak istiyor, ama bir şey bulamıyor. Tüh, diye haykırıyor, herifin yüreği yokmuş... Sosyal motifi bu pek belli ve bir hayli Gran Ginyol piyesin bana büyük bir yararlığı dokundu: köylü dilini, daha doğrusu Bolu köylüklerinde konuşulan dili inceledim, bu incelememden genellikle halk diline atlamam sonraları zor olmadı.

Dönelim Batum'da Küçük İlüstirasyonlara. Günün birinde "Bethoven" diye şiirli yazılmış bir piyese rastladım. Hiç de kötü yazılmamıştı aklımda kaldığına göre. Belki de kötü yazılmıştı, şimdi okusam hiç hoşuma gitmez. Ama yazmak isteyip de hâlâ yazamadığım ve yazmadan öleceğim diye korktuğum konuyu o piyes verdi bana: Karl Marks'ın hayatını yazmak bir piyeste, yahut bir kaç piyeste.

İlk operayı, ilk baleyi, ilk gerçek tiyatroyu Moskova'da gördüm. Opera şaşırttı beni, ama o zamanlardan, yani 920-28 yıllarından söz ediyorum, aklımda kalan, o zamanki sahneye konuluşları ve oynanışları ve o zamanki dekorlarıyla "Karmen" ve o zamanki adıyla "Krasni Mak"(3).

Doğrusunu isterseniz operayı sevmiş değilim. Büyük sanat, zor sanat, yapıları da büyük oluyor, hem resmi tarafları da var. Opera her devlette resmi tiyatro, evet, ne yapayım, ne ilk görüşte sevdim, ne şimdi sevebiliyorum. Ama ders almadım değil. Aldım. Hem yalnız dramyazarlığı alanında değil, şiir yazmak işinde de, hatta günlük hayatımda operanın bana verdiği, daha doğrusu tersine verdiği derslerden yararlandım. Sanatta ve hayatta kestirmeliğin, sadeliğin, süsüzlüğün, yaldızsızlığın ve kadifesizliğin gerektiğini "Bolşoy"da (4) seyrettiğim operalardan öğrendim. Malı Teatr'dan (5) aklımda hiç bir şey kalmamış, o zamanlardan konuşuyorum. Yeni zamanlarda "Afrodit Adası"nı (6) sevdim. Az kalsın unuttuyordum, opera resim ve heykel ve hatta mimarlık anlayışım, zevkim üstüne de etkili oldu. Opera sahnelerine, sahneye konuşlarına, opera sanatlarının jestlerine filân benzeyen resimleri, resim kompozisyonlarını, heykelleri hâlâ sevmem. Dokuzyüz yirmi yıllarında Meyerhold (7) için yazdığım bir şiirde, Bolşoy'dan: "Bolşoy teatrin yapısı mükemmel arpa anbarı olur!" diye söz ettim. Elbette haksızlık etmişim O zamanki Bolşoy balelerinden aklımda hiç bir şey kalmamış. Yalnız "Güzel Yusuf" diye bir bale seyrettim. Bolşoy'un değildi, başka bir grubundu sanıyorsam. İşte üstümde etkisi olan, hem de nasıl, bale budur. Durmadan kıvıldanan, değişen kompozisyonun, yalnız balede değil, dramda, romanda, şiirde, nasıl olması gerektiğini o "Güzel Yusuf" balesinden öğrendim. Onu yine öyle oynasalar her keresinde kırk bin ders almak için kırk kere daha giderdim.

Ben, Stanislavski'nin, Meyerhold'un, Vahtangof'un Tairof'un ellerinden taze çıkmış, dumani üstünde buram buram hayat, devrim, güzellik, kahramanlık, iyilik, akıl, zekâ kokan oyunlar seyrettim. Ben 922'de MHAT'ta (9) "Ayaktakımı Arasında"yı (10), ben Meyerhold'ta "Traelkin'in Ölümü"nü (11), "Fırtına"yı (12) "Müfettiş'i" (13), ben Kamerni'de "Fedra"yı (14), ben Vahtangof'ta "Turandot"u (15), seyretmiş adamım... Bütün bunları seyredersen de donmuş, hareketsiz sanat anlayışın altüst olmaz mı? Karşında birbirinden geniş ufuklar açılmaz mı? Halkın için, halklar için, insan için umutlu, aydınlık, ileriye, haklıya, doğruya, güzele, hürriyete, kardeşliğe çağıran eserler yazmak için yanıp tutuşmaz mısın? Benim de başıma aynı şey geldi.

Burada yalnız bir satırlık sözüm var: o devirlerde, ana akımıyla, tiyatrodan yenilik piyesten değil, rejisörden, artistten ressamdan geliyordu. O yılların altın devriyle, Yirminci Kongreden sonra pırıldamaya başlayan ve şavkı yakın yıllarda göklere vuracak olan yeni altın devri -Sovyet tiyatrosundan söz ediyorum- arasındaki farklardan biri de, şimdi yeniliğin dramyazarlığından da, piyesten de gelmeye başlamasındadır. O zamanki rejisi ve sahneye konuş araştırmaları şahsen benim dramyazarlığım üstünde etkili oldu, dramlarını meselâ Meyerhold'un, yahut Stanislavski'nin, yahut Vahtangof'un sahneye koyuşlarını göz önünde tutarak kurmaya başladım. "Kafatası" piyesimin yapısında Meyerhold mektebinin etkisi büyüktür. "Unutulan Adam"da Stanislavski'nin, "İvan İvanoviç var mıydı, yok muydu?"da Turandot'un.

Sovyet tiyatrolarının etkisi şiirim üstünde Sovyet şiirinin etkisinden büyüktür. Burada tiyatro derken dramyazarlığı değil, rejisi, artisti, ressamı göz önünde tutuyorum. Bu etkiyi ayrı ayrı örnekler vererek gösterebilirim ama, benden başka kimseyi ilgilendirmeyeceği için vazgeçiyorum. O zamanlardaki Moskova tiyatroları bende, dramatiği incelemek, derinlere inmek, abstraksiyonlar ve genelleştirmeler yapabilmek ihtiyacını doğurdu. Hem yalnız sanatta değil. Böylelikle ideolojik gelişmeye yardım ettiler.

Farkındayım, ömrümde ilk defa bir konu etrafında da olsa, bir çeşit memuar yazıyorum galiba. Oysa, anılarını yazamayacak biri varsa o da benim. Neden o? diye gülümsemeyin. Sebep çok sade: hafızam bilemediğiniz kadar zayıftır. Aklımda ayrıntılar kalamaz, tarihleri, adları aklımda tutamam. Bundan ötürü şimdi kendimi zorlayıp, tiyatronun ömrüm boyunca oynadığı rolü düşündükçe, -üçüncü derecede bir dramyazarı olmama bakmaksızın- bir rolün büyüklüğüne şaşıyorum. Ben bunu altmış yaşında keşfettim, bir dergiye bu yazıyı hazırlarken, Ne tuhaf! Ama bu rolün bütün repliklerini, hele sırasıyla, hatırlayamıyorum.

Bir roman yazıyorum.(17) “Pravda”nın 924 yılı koleksiyonunu gözden geçirmem gerekiyor. Evveli gün şöyle bir habercik okudum: “12 Şubat’ta, Krasno-Presnenski Kalyayef (18) işçi tiyatrosunun salonunda bir gece tertipleledi. Gecenin resmi tören bölümünden sonra Türk dramkolu, Meyerhold tiyatrosunda çalışan Ek yoldaşın sahneye koyduğu ve kollektif üyelerinden Nâzım yoldaşın yazdığı ve bütün kollektifçe işlenen bir piyesi oynadı.

Piyes millî kılıklerle oynandı. Sahneye konuş lakonikti. Salon çeşitli milletlerden, Türkçe bilmeyen seyircilerle dolu olduğu halde oyunu çok büyük bir ilgiyle karşıladı.”

12 Mart 924 tarihli “Pravda” gazetesinde çıkan bu bir kaç satır bu yazımda kullanacağım biricik belgedir sanıyorum.

Demek ki, adım “Prevda”ya ilk önce 924’te geçmiş ve piyes yazarı olarak. Kim bilir bunu o zaman okuyunca nasıl sevinmişimdir. Ne yalan söyleyeyim, evveli gün de bu bir kaç satıra rastlayınca yüreğim şöyle bir tatlı tatlı hop etti. Şaka mı bu, ta ne zaman “Pravda” adımı anmış!

Nikolay Ek’le Moskova’da “Metla” (19) tiyatro artelini kurduk. Galiba ilk ve son tiyatro arteli. Tam tarihi aklımda değil, ama afişi gözümün önünde. Bir kızıl diskin üstünde uzun saplı bir çalı süpürgesi. Niyetimiz açık. Süpürgeyiz, bir yandan günlük hayatta ve insanların kafasında ve yöresindeki burjuva, küçük burjuva ve derebeylik kalıntılarının tümünü süpürecek; öte yandan, bu kalıntıları bilerek bilmeyerek koruduklarını iddia ettiğimiz tiyatrolardan Moskova’yı temizleyecek. Haftada iki kere oynuyorduk, şimdiki “Sentralniy”, o zamanki “Şanuar”da.(20) Burası Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi’nin kulübüydü de, ben de bir aralık kulübün başkanıydım gibime geliyor, ama Nikolay Ekin kulüpteki dram kollarını idare ettiğini çok iyi hatırlıyorum.

Bir şey daha aklımda kalmış: Artistlerimizi iki çeşit imtihandan geçirerek seçiyorduk. 1- Aktörlük imtihanı, bunu Ek yapıyordu. 2- Politikadan imtihan, bunu ben yapıyordum. Namzetlere “Pravda” gazetesinin o günlük başyazısını okutuyor, anladığını anlatmasını rica ediyordum. Sonra günün iç ve dış politika konuları etrafında sorguya çekiyordum. Tiyatromuz, politikayla sahnenin organik birliğini kurmak iddiasındaydı. Yine aklımda kaldığına göre, “Kabahat kimde?” diye bir piyesimi oynadık “Metla”da, bir de “Kirjiçik” adlı ve Ek’le birlikte yazdığımızı sandığım bir rövyü “Kabahat kimde?” bir perdelikti ve cinayet, hırsızlık filân gibi suçlarda kabahatin, -kapitalist düzende- bireyde değil, cemiyette olduğu tezini savunuyordu. Rövyü, sonraları külhanbeyleştğini duydum ama, o zamanlar çok temiz bir şehir, bir yapıcılar türküsü olan “Kirjiçik” (21) türküsünün etrafında kurulmuştu. Birinci Dünya Savaşı, Ekim devrimi, ilk ekonomik kalkınış. Sinemayı organik olarak tiyatroyla birleştirmiştik bu rövüde. Bir örnek: kahramanlardan biri bir sokak gösterisine katılıyordu. Gösteriyi ekranda seyrediyorduk. Gösteriden ayrılıp bir evin kapısını çalıyor, içeri giriyor, ekrandan çıkıp sahnedeki odaya dalıyordu. Prensip: bütün eksteryörler ekranda, bütün enteryörler sahnede, ama dediğim gibi, bir birine bağlı olarak.

“Metla” altı ay kadar dayandıktan sonra kendisi süprüldü tiyatro dünyasından. Şimdi düşünüyorum da, altı ay dayanması bile şaşılabilecek şey. Ruhumuzdaki eski dünyaların kalıntılarına karşı sahnede, çok daha derin, çok daha ileri, çok daha olgun silâhlarla dövüşülmesi gerektiğini biliyorum artık. Bizim “Metla”nın o günkü imkânları ve o günkü tiyatro anlayışıyla bu işi becerememesinin ne kadar tabii olduğunu da anlıyorum şimdi. Ama insan ne de olsa övünmeyi seviyor - bu ruh hâli de bir kalıntı değil mi? Evet, seviyoruz övünmeyi, bakın, tiyatroyla sinemayı organik bir bütün olarak kullandık diye yazarken övündüm basbayağı. Bu işi Çeklerin “Laterna Majiki”nden çok önce, mono ekran da olsa, - biz gerçekleştirdik gibime geldi bir an? Oysa ki, o yıllarda bütün dünyada bu denemeler yapılıyordu. Hattâ İstanbul’da, bir filmi, bir Alman filmiydi sanıyorum, baş aktrisi, hem perdede, hem sahnede oynadıydı.

“Metla” denemesi, sonu “Kafatası” piyesine dayanan bir dramyazarlığı anlayışını geliştirdi bende. O devirlerde Marks’la, Engels’le, Lenin’le haşır neşirdim. Lenin’in kitaplarını doğrudan doğruya sahneye koymak istiyordum. “Kapitalizmin son merhalesi emperyalizmi” büyük bir senaryo halinde ve konkre kahramanları da işe katarak işledim. Sinema için değil, bizim “Metla” için. Ama oynanması nasıbolmadı. Meyerhold için de bir bale yazdım: “Ehram”. Temelindeki istihsal kuvvetleri, istihsal münasebetleriyle ve üst yapılarıyla sosyal ehram. Meyerhold’e götürdüm. Okudu, Beğendi. Ama oynamadı. Bir de şiir-piyes yazdım: “Ayın on dördü”. Bir Atlantik gemisindeki isyanı anlatıyordu. Ama, aslına bakarsan gemi, ocak ve makina daireleriyle, ateşçileri, tayfaları güverte, ikinci, birinci ve lüks mevki yolcularıyla, kaptanlarıyla bu Atlantik gemisi kapitalist cemiyetin stilize edilmiş bir maketiymiş. Piyesi bitiremedim. Oynanmadı. Ama bir çok parçalarını “Benerci kendini niçin öldürdü?” isimli şiir - romanımda kullandım.

“Kafatası” piyesimin ilk varyantını da “Metla” için yazdım. Oynanmadı. Bu varyant yitirildi de. İkincisini Türkiye’de yazdım. Konusunu, oynanışını filân sırası gelince anlatırım. Onun da tezi Marksizmin bir düstürüydü: Kapitalizm, gelişerek öyle bir merhaleye varır ki, yalnız maddi eşyalar değil, manevi değerler de mal olur, alınıp satılır.

O yılları hatırlamağa çalışırken bir şeyin bir kere daha farkına varıyorum. Bütün sanat anlayışımı ve çabalarımın üstünde Sovyet tiyatrosunun ve Sovyet tiyatrosuna dolu dizgin katılmak isteğinin etkisi büyük olmuş. Lenin'in kitaplarını sahnede doğrudan doğruya ilüstre etmek isteği, şiirde de beni aynı işi yapmaya götürmüş. Dram yazarlığında ve dolayısıyla şiirde beni bu denemelere, hangi tiyatro itti diye düşünüyorum. Bu denemeleri yaptığımı hiç pişman değilim. Bugüne kadar yararlıklarını görüyorum. Beni bu denemelere Meyerhold itti, ama üstattan öğrendiğim sadece sanatın politik yüzü.

Birçok şey borçluyum demek her şeyi borçluyum demek değil. Tekrar edeyim, tiyatro sanatının başka alanlarında Stanislavski'ye Vahtangof'a ve hattâ Tairof'a da bir çok şey borçluyum. Bugünkü tiyatro anlayışımın tümüne gelince, o, kimseye yüzde yüz bağlı değil, ne Stanislavski'ye, ne Meyerhold'e, ne Vahtangof'a, ne Tairof'a. Onlar ne kadar birbirine bağlıysa, ki elbette birbirlerine bağlı, hattâ birbirlerinin içindeyseler, benim bugünkü tiyatro anlayışım da onlarınkilerle öyle bağlı. Ama öte yandan Sovyet tiyatrosu hele Yirminci Kongreden sonra büyük bir sıçrama daha yaptı; üniversal ve ulusal gelenekleriyle bağını koparmadan bir sıçrama daha yaptı. Ve ben bugün bu sıçramanın da yalnız büyük rejisörleriyle değil, dramyazarlarıyla da bağlıyım.

Yıllardan yirmi sekiz, yirmi dokuzdu sanırsam, İstanbul'da evimde hasta yatıyordum. Arkadaşlar tevkif edilmişti. İstanbul'da Polis müdürlüğünde çıplak göğüsleri cigara ateşiyle yakıldıktan, tabanlarının derisi sopayla soyulduktan, koltuk atlarına kaynar yumurta konduktan sonra yargılanmak için İzmir'e gönderilmişlerdi. Alabildiğine öfkeliydim, kederliydim, alabildiğine hastaydım ve meteliksizdim. Kapım açıldı, büyük Türk rejisörü Ertuğrul Muhsin girdi içeri. Modern Türk tiyatrosunun belli başlı kurucularından biri olan, Türk tiyatrosunda modern tiyatro disiplini, hele Rus-Sovyet tiyatrosununkini, gerçekleştiren Muhsin, Stanislavski'nin ve Meyerhold'un hayranlarındandı. Sovyetler Birliği'ne bir kaç kere gelip gitmişti. Dostumdu. Hazır piyesin var mı? dedi. Var, dedim. Oysa yoktu. Bir haftaya kadar verirken sahneye koyabilirim, dedi. Olur, dedim. O günkü antikomünist terör havası içinde benim bir piyesimi, İstanbul'un biricik gerçek tiyatrosunda oynamak isteğine şaşmadım. Dostumdu. Ben dostluğa inanırım. Muhsin gittikten sonra bir hafta içinde ne yazabilirim diye düşündüm. Aklıma polisin eline geçip yitirilmiş Kafatası piyesimin konusu geldi. Yalnız maddi değil, mânevi değerleri de mal yapıp pazara çıkaran kapitalizm...

Dolaryanda denen bir ülkede Dalbanezo isimli çok fakir bir profesör verem aşısını buluyor, daha doğrusu aşımın nazariyesini. Verem sanatoryumları tröstü telâşlanıyor. Profesöre şöyle bir teklif yapıyoruz: Aşınızı, gerçekleştirmek için gereken parayı, laboratuvarı biz size sağlayacağız. Ama siz belirli bir süre aşınızı bir yana bırakıp ineklerimiz tedavi edeceksiniz. Profesör razı olmuyor buna ilkönce, ama sonra boyun eğiyor. Ağır verem kızını da alıp, belirli bir süre inekleri tedavi etmek için sanatoryumlardan birinin laboratuvarına yerleşiyor. Fakat konturatodaki süreyi bekleyemiyor, aşığı gerçekleştirip kızını kurtarması lâzım. Aşığı gizlice istihsal ediyor, ama kızına yapamadan yakalanıyor ve konturatoyu bozduğu, tazminatı veremediği için hapse atılıyor. Çıkıyor. Sirkte figüranlık ediyor. Ölüyor. Morgta kafatasını bile satıyorlar.

Ana çizgisini anlattığım bu piyes ancak üç gece oynanabildi İstanbul'da. Dördüncü günü Ankara'nın emriyle yasak edildi. Bahane diye de Baytarların protestosu ileri sürüldü. Piyeste Profesörün: Ben baytar değilim, ineklere bakamam, diye bir repliği var. Ama asıl sebep, prömyerinden sonra seyircilerin, -büyük çoğunluğu gençlik ve işçiydi- yaptıkları gösteri. Salondan bir saat çıkmadılar. Bizi hesapsız kere sahneye çağırıyorlar. Nihayet ben arka kapıdan çıktım, ama sokak ağız ağza insan doluydu. Beni ortalarına aldılar ve bir cemmi gafir halinde gece yarısı İstiklâl Caddesi'ne çıktık. Aynı şey üç gece tekrar etti. Sonra, dedim ya, yasak.

Kafatası, Türkiye'de, Meyerhold okulunun kimi prensipleriyle sahneye konmuş ilk piyestir sanıyorum. Dediğim gibi, bu okulun bütün prensipleriyle değil, kimi prensipleriyle.

Bu piyesi 951 de sanırsam, Moskova radyosu bir kaç kere oynadı. Bir kaç yıl önce de Gence Dram tiyatrosunda seyretmek nasiboldu. Ekber Babayef ve Azerbaycanlı romancı ve dramyazarı Menti Hüseyin'le seyrettik. Üstat beğendi hem oynanışı, hem piyesi. Ben oynanışı beğendim, piyesi yazdığımı pişman değilim, ama piyesi beğenmedim.

Süslü püslü, kadifeli, yaldızlı, perdeli, dekorlu bir kapalı kutunun içine tiyatroyu hangi tarihte, nerde soktular ilkönce? Bilmiyorum. İyi mi oldu bu, kötü mü? Bunu da burada tartışacak değilim. Ben kendi payıma, açık havada, pazar yerinde, şehir meydanında oynanan tiyatrosunun hasretini çekerim arada bir bu hasretim teper.

Yılıni hatırlayamıyorum, Moskova'da bir çocuk bayramı dolayısıyla yapılacak şenliklerin oyunları için bir müsabaka açılmıştı. Nikolay Ek'le katıldık biz de müsabakaya. Bizim piyesimiz de birinciliklerden birini kazandı. Bir hafta sirkte oynandı. Rejisör: Ek.

Kapalı da olsa, kubbeli de olsa sirkte, açık hava tiyatrosunun, pazar yeri, şehir meydanı tiyatrosunun halkçılığı, gösterişi, şenliği, dolu dizgin heyecanı yaşar.

Bizim piyeste dram artistleri, balerinler, sirk artistleri -insan ve hayvan sirk artistleri- yan yana, bir arada oynuyordu. Olaylar hem yerde, ortada geliyordu, hem de yukarda dört yana gerili dört sinema perdesinde. Seyirciler de, -çoğu çocuk- arada bir katılıyordu oyuna.

Şimdi bunları yazarken, bu denemeyi, daha da geliştirerek, niye tekrar etmediğimize üzüldüğümü anlıyorum.

Anılarımın sırasını şaşırdım yine. Farkındayım bundan boyuna şikayet ediyorum. Ama insan tarih sırasıyla mı, mutlaka kronolojik bir düzen içinde mi hatırlar başından geçenleri?

İstanbul'da Ertuğrul Muhsin iki piyesimi daha sahneye koydu 930 yıllarında: "Bir Ölü Evi"yle "Unutulan Adam"ı, "Bir Ölü Evi"nin ikinci varyantını Leningrat'ta Komisarjevski tiyatrosu oynadı dört beş yıl önce. Adını değiştirdim: "Bayramın ilk günü". Prömyerine Mihail Zoşenko'yla gittikti. Üstat beğendi piyesi, ben de çok sevindiydim. Zoşenko'nun bir çok hikâyesini çevirdim Türkçeye, ustalığının hayranıyım. Türk burjuva basını. "Sovyetler Birliği"nde insanlar gülmeyi unutmamıştı, mizah edebiyatı ölmüştür" filan diye yaygarayı bastıkları bir sırada Zoşenko'nun yayımlanması çok iyi oldu. Onbinlerle Türk okuyucusu, Zoşenko'nun acı, ama çok derin ve asla kötümser olmayan hikâyelerini okuyarak Sovyetler Birliği'ni sevdi sanıyorum.

"Bir Ölü Evi"nin konusu, klâsik burjuva miras dâvası. Dört gün oynandı ancak. Hayır hükümet yasak etmedi. Seyirci gelmedi. Sebebini anlatayım.

"Kafatası" denemesini gözönünde tutarak, -sonradan anlaşıldı ki, gereğinden çok gözönünde tutmuşuz bu denemeyi- yeni piyesin yasak edilmemesi için yazarının adını değiştirdik. Bundan dolayı da piyese gelen çoğunluk benim okuyucularım değil, burjuva, küçük burjuva seyircilerdi. Birinci perdenin ortasında haykırmaya başladılar: Bu ne rezalet! Mukaddesatımız tahkir ediliyor! İkinci perde açıldığında salon yarı yarıya boştu, üçüncü perdenin ortasında, galeri kalabalıktaydı ama, salonda dört beş kişi kalmıştı. Dedim ya böyle parlak bir prömyerden sonra piyes ancak dört gün tutunabilirdi. Bundan ötürü Muhsin öteki piyesi adıyla sanımla sahneye koydu. Baş rolü de kendisi oynadı. "Unutulan Adam"ı 933'te yazmışım, hapislerimden birinden çıktuktan sonra. Kısaca konusu: Genç bir asistanı olan ve genç bir kadınla evli, çok ünlü bir operatör ününün ve burjuva ahlâk telâkkilerinin esiridir. Karısının kendisini asistanla aldattığını bildiği halde ses çıkarmaz. Dile düşmekten, ününü zedelemekten korkar. Kızı evli bir erkekten gebedir. Rezaleti önlemek için kızının çocuğunu kendisi düşürmeğe razı olur, kız ameliyat masasında ölür, profesör hapse düşer. Hapisten çıktığı zaman unutulmuştur bütün cemiyetçe. Gideceği bir tek yer vardır: unutulmuş insanların barınağı Sabahçı kahveleri. Piyeste insanlar biraz daha çok yönlü, böyle burada anlattığım gibi kabataslak değil sanıyorum. Bunun da ikinci varyantını iki yıldır Sovyet Ordusu Tiyatrosu başta olmak üzere bir çok yerde oynuyorlar. Demokratik Almanya'da, Çekoslovakya'da da.

İstanbul'daki prömyeri MHAT'ın bir aktrisiyle seyretmiştik. Adını hatırlamıyorum. Yirmi yıllarında Moskova'daki Türk Elçiliği baş kâtipi olan Fuat Carım Beyle evlenip Türkiye'ye gelmiş. Sonra otuz yıllarında sanırsam bir rolü oynamak için bir kaç zamanlığına Moskova'ya döndü. Gözümün önüne uzunca boylu zayıfca ve çok kocaman kara gözlü, güzelliği acayip ve çok akıllı bir genç kadın geliyor. Yazık, adını hatırlamıyorum. MHAT'a telefon edip öğrenmeli. (22) Piyesi de oynanışını da pek beğendi. Hiç unutmam: Bunu Rusçaya çevirip Moskova'ya MHAT'a yollayın, dedi. Aklıma birdenbire ne geldi bakın: Bir gün Fuat Beyin köşkünde bahçede oturuyorduk. Fuat Bey, karısı ve beş altı yaşındaki oğulları. Oğlan bahçedeki bir çukuru koşa koşa atlamaya çalıştı bir iki kere, ama her keresinde çukurun başında irkilip durdu. Anası oğlanın yanına gitti. Atla, dedi. Mademki atlamak istedin, geri dönmek olmaz. Oğlan:

-Korkuyorum anne, dedi.

Ana:

- Korkaklık kadar ayıp şey yok bu dünyada, dedi. Atla. Atlayamazsan düşersin çukura, canın yanar, zarar yok, bir kere daha atlamaya çalışırsın Atla...

Ve oğlan atladı çukura.

1938'de hapse düştüm. On üç yıl kadar yattım bu keresinde. Beş piyes yazdım içerde: "Ferhat"la Şirin Yahut Bir Sevda Masalı", "Yusuf"la Zeliha Yahut Yusuf ve Kardeşleri", "İstasyon", "Fitnat", "Yerdepremi". Bunlardan "Ferhat ve Şirin" Moskova'da, Pırag'da, Berlin'de ve daha bir kaç şehirde oynandı. "Yusuf ve Kardeşleri" Çekoslovakya'da ve Demokratik Almanya'da oynandı. Ha, "Ferhat ve Şirin"den bir de film yapıldı. Berbat bir şey. Hatırladıkça utanırım hâlâ. "Yerdepremi"yle "Fitnat"ın müsveddeleri bile kalmadı, kayıplara karıştı ikisi de. "İstasyonu", konunun temelini ele alarak yeniden yazdım. Hiç bir yerde oynanmadı.

Amerika'yı yeniden keşfetmek diye bir iş var, komik bir iş çok kere. Ama kimi kere de, Amerika'nın keşfedilmediğini gerçekten bilmeyip de bunu büyük bir ciddiyetle yaparsan, keşfettim diye de dehşetli sevinirsin, sonra karaya çıkıp da Amerika'da Avrupalıların çoktandır toprağı sürdüklerini görürsen durumun yalnız komik değil, azıcık da acıklıdır. Benim başıma işte böyle bir kâşiflik işi geldi dramyazarlığı alanında.

Hapiste insanın vakti çoktur, hapishane iştemeli üstüne kurulmamışsa. Kurulmuşsa yorgunluktan düşünmeye vaktin kalmaz sanıyorum. Ama benim yattığım hapishanelerde düşünmekten başka yapacak iş yok gibiydi. Yalnız son yıl dokumacılık etmek bahtiyarlığına kavuşabildim.

Çağdaş piyeslerde monologların hemen hemen ortadan kalktığını düşündüm. Monologların geliştirilmesiyle, yeni bir açıdan işlenmesiyle iç dünyamızın sahnede baş rollerden birini oynayabileceğini keşfettim. "Ferhat"la Şirin'de bu icadımı gerçekleştirilmeye çalıştım. "Yusuf"la Zeliha'da da aynı keşfin sevincini duydum. Ferhat'la Şirin'de, kahramanlar bir yandan birbirleriyle konuşuyor, bir yandan da akıllarından geçenleri birbirlerine değil, seyircilere söylüyordu. Kimi kere de, uzun bir süre, her biri yüksek sesle düşünüyordu. Sonra, kimi kere, kahramanlar, bir başlarına konuşuyorlardı kendi kendileriyle, yani klâsik monolog. Sonra, Yusuf'la Zeliha'da, Zeliha'nın üç tonda

sesi, iç dünyasının üç ayrı monoloğunu söylüyor, Zeliha ağzını açmadan pantomima oynuyordu. O zamanlar daha magnetofon yoktu, belki vardı da benim haberim yoktu. Bundan dolayı bu üç sesi gramofon plağına yazdırmayı düşündüm. Bu keşiflerimden o kadar memnundum ki, hapisten çıkar çıkmaz ilk işim arkadaşlara bu iki piyesi okumak oldu. Okudum ve “Hafifçe sırtarak” yüzlerine böbürlene böbürlene baktım. Birisi:

- İyi ama, dedi, bu senin marifeti, hem de âlâsını Sartre çoktan yaptı.

Hapiste yatmanın kötülüklerinden biri de, dramyazarı için, dünyada, dramyazarlığı alanında olup bitenlerden haber alamaması. Ama dünya öylesine büyük ki, dramyazarları o kadar çok ki, bu alanda olup bitenlerin tümünden haber alamamak için hapse düşmek de şart değil. Yani Amerika’yı yeniden keşfetmek için tiyatro işlerinde, ille de hapislik gerekmiyor. Nitekim Moskova’ya geldikten sonra yazdığım bir iki piyeste de başıma aynı iş geldi. Yani bu piyeslerde, kimisi oynanmadı, ilkönce benim tarafımdan kullanıldığını sandığım bazı marifetlerin benden çok önce kullanıldıklarını sonradan öğrendim.

Bu anlattıklarımın düşünüyorum da, şöyle, bir sonuç çıkarıyorum. Belirli devirlerde, belirli mesleklerden insanlar; dâhisinden sıra neferine kadar, bilimde, teknikte, güzel sanatlarda filân, dünyanın dört bucağında, hattâ hapisahane, aynı sorularla karşılaşılıyor, aynı karşılıkları veriyor; irili, ufaklı çok önemli, az önemli aynı keşifleri, aynı icatları yapıyor, çok kere birbirlerinden habersiz.

Böyle bir sonuca varmam da bir yandan kendi kendimi avutma, bir yandan da Amerika’yı yeniden keşfetmenin bir çeşidi galiba...

Azkala unutuluyordum: Moskova’ya döndükten sonra bir sürü piyes yazdım: “Türkiye’de”, “Enayi”nin ikinci varyantını, “İvan İvanoviç var mıydı, yok muydu?”, “İnek”, “İki inatçı”, “Tartüf - 59”, “Her şeye rağmen”, “Prag saatleri”, “Demokles’in kılıcı”. Çoğu oynanmadı. Bence iyi de oldu. Ömrüm boyunca hep tiyatronun etkisi altında kaldım, ama üçüncü derecede bir dramyazarından daha yükseklere çıkamadım. Ama ne de olsa bu meselede kötümser değilim. İyi bir dramyazarı olabileceğimi umuyorum. Can çıkmadan umut çıkmıyor derler.

Nisan - Haziran 1962

Moskova

Notlar

(1) Piyenin asıl adı: “Ocakbaşında”dır.

(2) Bu yazı yazıldığı zaman Papazyan sağdı. 1968’de ölmüştür.

(3) Gelincik demektir. Sovyet kompozitörü Glier’in balesidir.

(4) “Bolşoy” - Moskova’daki “Büyük (Rusça - bolşoy) Opera ve Bale Tiyatrosu”

(5) “Malı Teatr” - Moskova’daki “Küçük (Rusça - malı) Tiyatro”

(6) Afrodite Adası - Çağdaş Yunan şairi ve dramyazarı Aleksis Parnis’in piyesinin adıdır.

(7) Meyerhold Vsevolod Emilyeviç (1874 - 1940) - Sovyet ve Dünya tiyatro sanatı alanında büyük hizmeti geçmiş olan rejisör. 1920 yıllarında, Moskova’da orjinal oyunlarıyla tiyatro sanatında bir dönüm yapmış olan “Meyerhold Tiyatrosu”nun kurucusu ve şefi de odur.

(8) Stanislavski K. S. (1863 - 1938) - Büyük Rus rejisörü.

Vahtangof Y. B. (1883 - 1922) - Ünlü Rus rejisörü, Moskova’daki “Vahtangof Tiyatrosu”nun kurucusu.

Tairof A. Y. (1885 - 1950) - Rus rejisörü, Moskova’daki “Kamerni Teatr”in (Oda tiyatrosu) kurucusu.

(9) MHAT - Rusça: Moskovski Hudojestvenni Akademiçeski Tentr (Moskova Sanat Tiyatrosu)

(10) “Ayaktakımı Arasında” - Gorki’nin piyesi.

(11) “Tarelkin’in Ölümü” - Rus yazarı Suhovo - Kobilin’in piyesi. 1922’de Meyerhold sahneye koymuştur.

(12) “Fırtına” - Rus Dramyazarı A. Ostrovski’nin piyesi.

(13) “Müfettiş” - Gogol’ün piyesi.

(14) “Fedra” - Fransız yazarı Rasin’in piyesi.

(15) “Turandot” - “Prences Turandot”, İtalyan yazarı Karlo Gotsi’nin eseri.

(16) KUTV - Nâzım Hikmet’in 1922 - 28 yıllarında okuduğu üniversite.

(17) “Yaşamak Güzel Şeydir Be Kardeşim” romanından söz ediliyor.

(18) Moskova’nın “Krasno-Presnensk” mahallesinde bulunan ve Kalyayef adında bir Rus devrimcisinin ismini taşıyan işçi kulübündeki tiyatro.

(19) “Metla” - Rusça: Çalı süpürgesi demektir.

(20) “Sentralniy” (Eski adı: “Şa nuar”) - Moskova’da sinema.

(21) O zamanlar pek yaygın olan “Kerpiçler” adlı bir türkü, çalıştığı fabrikanın yeni baştan kurulmasına yardım eden bir Rus işçi kadını övüyor.

(22) MHAT’a telefon etmeye lüzum kalmadı, çünkü bu yazı çıktıktan iki gün sonra, MHAT’ın baş aktörlerinden biri olan Vasili Toporkof’tan Nâzım Hikmet’e mektup geldi. Toporkof, yazıda söz edilen aktrisin Suhaçeva Yelena Georgiyevna olduğunu açıkladı. - E.B.